ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0, 50

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 2 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.804 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.804

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՆԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

1917 Յունիս 22ին Սովետներու առաջին խորհրդաժողովին մէջ ճառ մը խօսելով, Լենին կ'այպանէր Համաձայնական պետութեանց գաղտնի դաշնագիրները Թուրքիոյ բաժանման մասին։ Ու կ'աւելցնէր.—

«Եթէ այդ դաշնագիրները հրատարակենք եւ հրապարակային հաւաքոյթներու մէջ ռուս բանուորներուն եւ գիւղացիներուն յստակօրէն ըսենք թէ դուք կը կռուիք Նեղուցներու եւ Հայաստանի կցումին համար, այնատեն ամէն ոք պիտի ըսէ թէ մենք չենք ուզեր այս տեսակ պատերազմ մը»։

Յետոյ նաեւ՝

«Բանակ մը ունինք Թրքական ճակատին վրայ, չեմ գիտեր թէ քանի՛ հոգիէ կը բաղկանայ։ Ենթադրենք երեք միլիոն։ Եթէ այս բանակը շարունակէ հողեր գրաւել այն պահուն, երբ մենք ուրիշ ազգերուն կը քարոզենք հաշտութիւն կնքել առանց հողային կցումներու, պիտի հանդուրժե՞ք ատոր։ Եթէ այդ բանակը Հայաստանը վերածէ անկախ Հայկական Հանրապետութեան մը եւ անոր տայ դրամը, զոր մեզմէ կ'առնեն անգլեւֆրանսական դրամատէրերը, ի՞նչ պիտի ըսէք ատոր»։ (Ռ. Յովհաննիսեան, Հայաստանի անկախութեան ճամբուն վրայ, Լոս Անճելըս, 1967, էջ 97)։ Լենինի այս յայտարարութիւնը կը վտանգէր նաեւ Կովկասը, որուն աչք տնկած էին Թուրքերը։ Ռուսական բանակին քաշուելուն կը սպասէին։ Կովկասի մէջ մտահոգ էին բոլորը։

Լենին բացէ ի բաց կը պահանջէր ռուսական բանակներու քաշուիլը Թրքահայաստանի գրաւուած հողամասերէն, իբրեւ թէ հետեւողական ըլլալու համար իր քարոզած նշանախօսքին՝ «հաշտութիւն՝ առանց հողային կցումներու»։ Իրականին մէջ կ'ուզէր հաճելի ըլլալ իսլամներուն՝ Հայերու հաշուոյն։

Հազիւ իշխանութեան գլուխ եկած՝ Սովնարկոմը 1917, 20 Նոյ. / 3 Դեկտեմբերին «Ռուսիոյ եւ Արեւելքի Իսլամներուն» ուղղուած կոչին մէջ կ'ըսէր. «Կը յայտարարենք թէ ջնջուած է Թուրքիոյ բաժանման դաշնագիրը, որով Հայաստանը կը խլուէր անկէ» (Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան դեկրետները, հատոր Ա. էջ 136)։ Կոչին տակ ստորագրած էին Լենին եւ Սթալին։

Քանի մը շաբաթ վերջ, Լենին «ինքնորոշման» իրաւունք կը ճանչնար Հայաստանի, Ֆինլանտայի եւ Ուկրայինայի համար, որոնք ճնշուած են ցարական վարչաձեւին տակ։ Կովկասի ազգերէն միայն Հայերն էին յիշուած։

Գալով Թրքահայաստանի, պատմական վաւերաթուղթ մըն է 29 Դեկտ. 1917ի (Հ. Տ.) դեկրետը, բաղկացած չորս կէտերէ.—

1) Ռուս զինուորները պիտի քաշուին «Թրքական Հայաստան»ի սահմաններէն եւ անմիջապէս պիտի կազմուի հայկական «միլիցիա» մը, բնակչութեան անձն ու ինչքը պաշտպանելու համար։

2) Հայ գաղթականները, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներ ցրուած Հայերը անարգել պիտի վերադառնան «Թրքահայաստան»։

3) Նոյնպէս անարգել «Թրքահայաստան» պիտի վերադառնան պատերազմի ընթացքին Թուրք իշխանութեանց կողմէ Թուրքիոյ ներսերը բռնի տարագրուած Հայերը։

4) Պիտի կազմուի ժամանակաւոր ժողովրդական վարչութիւն մը «Թրքահայաստան»ի համար հայ ժողովուրդի երեսփոխաններու խորհուրդի ձեւին տակ, ընտրուած ժողովրդական սկզբունքներով։

Կովկասեան գործերու համար ժամանակաւոր արտակարգ կոմիսար կը նշանակուի Ստեփան Շահումեան, որ «Թրքահայաստան»ի բնակչութեան հետ գործակցաբար պէտք է իրագործէ 2րդ եւ 3րդ կէտերը եւ կազմէ խառն յանձնախումբ մը, կարգադրելու համար ռուս զինուորներուն Թրքահայաստանի սահմաններէն դուրս հանուիլը։

Այս «դեկրետ»ը վճռական դեր կատարեց Թրքահայաստանի կորուստին մէջ։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն անմիջապէս ետք Լենին Սմոլնի ինստիտուտի իր կեդրոնին մէջ ընդունած էր բանաստեղծ Վահան Տէրեանն ու Սարգիս Լուկաշինը (ետքէն Խ. Հայաստանի վարչապետ)։ Ասոնք գացեր էին խնդրելու, որ ռուս զինուորները շարունակեն մնալ Թրքահայաստանի մէջ, մինչեւ որ հանրաքուէ կատարուի, Հայաստան անկախութիւն ստանայ, կազմէ ուժեղ կառավարութիւն մը եւ քաղաքապահ բանակ, երաշխաւորելու համար երկրին ապահովութիւնը։

Ստեփան Շահումեան նոյն կարծիքն ունէր, ընդունելով հանդերձ, որ ինքնորոշման սկզբունքը՝ առանց նախապէս երաշխաւորելու բնակիչներու ապահովութիւնը՝ կը համապատասխանէր բոլշեւիկեան գաղափարականի տառին, բայց ո՛չ ոգիին։ (Ս. Տ. Ալիխանեան, Հայկ. գործերի կոմիսարիատի գործունէութիւնը (1917–1921), Երեւան 1958, էջ 7–13)։

Այս « դեկրետ »ը ո՛չ միայն անիրագործելի էր, այլ վտանգաւոր։ Անիկա մահացու հարուածը կուտար Թրքահայաստանի ազատագրութեան։

Ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլար ցիրուցան գաղթականները բերել եւ բնակեցնել շրջանի մը մէջ, ուսկից քաշուած պիտի ըլլային ռուս զինուորները։

1917ի աշնան, ռուսական բանակը ամբողջովին գրաւած էր Թրքահայաստանի այն նահանգները, որոնք յետագային պիտի մտնէին Նախագահ Ուիլսընի 1920 Նոյեմբեր 22ի իրաւարարական վճիռով ճշդուած Միացեալ Հայաստանի սահմաններուն մէջ։

Լենին եւ ընկերները շատ լաւ գիտէին, որ Հայերը առանց ռուսական բանակի օգնութեան, չէին կրնար առանձին գրաւման տակ պահել արեւելեան Անատոլուի ընդարձակ տարածութիւնները։

Սակայն գիտնալով հանդերձ որոշեցին պարպել Թրքահայաստանը, իսլամական աշխարհին ցոյց տալու համար, որ բոլշեւիկները աշխարհակալական նպատակներ չեն հետապնդեր։ Թուրքիայէն եւ Պարսկաստանէն ռուս զինուորներու պարպումը իբրեւ փաստ պիտի ծառայէր իրենց քաղաքականութեան։ Ըստ Բորեանի, Հայկական Հարցը միջոց մը դարձաւ, ո՛չ թէ նպատակ (Բ. Ա. Բորեան, «Հայաստան, միջազգ. դիւանագիտութիւնը եւ Խ. Միութիւնը (Մոսկուա–Լենինգրատ, 1929, Հտր. Բ. էջ 260–261)։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Մտահոգիչ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Միջին Արեւելքի մէջ, երբ Թել Ավիվ պաշտօնական զեկոյցով մը հաստատեց իսրայելեան զինուորական շրջանակներու լուրը, թէ խորհրդային սաւառնորդներ կը մասնակցին Եգիպտոսի օդային պաշտպանութեան՝ երկրին ներքին շրջաններուն մէջ (Գահիրէ եւ այլ քաղաքներ)։

Թել Ավիվ կը շեշտէ, թէ իսրայելեան վերջին ռմբակոծումներու ընթացքին, խորհրդային օդանաւորդներով ղեկավարուած Միկեր ստանձնած են օդային պաշտպանութեան պարտականութիւնը՝ յարձակելով իսրայելեան օդանաւերու վրայ։ Ցարդ, խորհրդային օդանաւորդները կը դոհանային հետախուզական թռիչքներ կատարելով Միջերկրականի վրայ։

Կը հետեւի ուրեմն, թէ Խորհ. Միութիւնը քայլ մը աւելի յառաջ գացած է Եգիպտոսի ընծայած իր օժանդակութեան մէջ։ Այս նոր եւ բարդ կացութեան ի տես, Նախագահ Նիքսըն անմիջապէս հրամայեց «ամբողջական» քննութեան մը ձեռնարկումը՝ ճշդելու համար խորհրդային օդանաւորդներուն մասնակցութեան աստիճանը։

Իրաց այս կացութեան մէջ կրկին խօսք կ'ըլլայ Իսրայէլի յանձնելի ամերիկեան օդանաւերու մասին։ Ուաշինկթընի պետական շրջանակները գիտել տուին արդարեւ, թէ Նիքսընի ծանօթ որոշումը՝ Իսրայէլի չյանձնել 125 Ֆանթոմներ, «առժամեայ» բնոյթ կը կրէր։ Ծանօթ է, որ Նիքսըն իր այդ որոշումը հիմնաւորած էր հաստատելով իսրայելեան օդուժին գերազանցութիւնը արաբական աշխարհի մէջ։ Այժմ, ինչպէս գիտել կուտան Ամերիկացիք, կացութիւնը կրնայ փոխուած նկատուիլ, քանի որ խորհրդային օդանաւորդները շատ աւելի լաւ մարզուած եւ փորձառու զինուորականներ են։

Այս մտահոգութեան արտայայտութիւնը պէտք է նկատել Մ. Նահանգներու Արտաքին փոխ – նախարարին (Ռիչըրտսըն) Նիւ Եորքի մէջ կատարած վերջին պահու յայտարարութիւնը։ «Խորհրդային սաւառնորդներու մասնակցութեան պարագան կը նկատենք լուրջ ընդլայնում մը Միջին Արեւելեան կռիւներուն եւ, հետեւաբար, շատ վտանգաւոր իրողութիւն մը»։ Ռիչըրտսըն իր յայտարարութեան ընթացքին աւելցուց, թէ Ուաշինկթըն Մոսկուայէն պիտի խնդրէ բացատրութիւններ այս մասին։

Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, խորհրդային զինուորականներու եւ մասնագէտներու թիւը մեծ յաւելում կրած է Եգիպտոսի մէջ։ Տարեսկիզբին 3500 խորհրդականներ եւ մասնագէտներ կը գտնուէին Եգիպտոս, այժմ ատոնց թիւը հասած է 10.000ի։ Միայն Փետրուար եւ Մարտ ամիսներու ընթացքին 1500 զինուորականներ հասած են Գահիրէ։ Կայ նաեւ զինական օժանդակութեան խնդիրը, որ նոյնքան կարեւոր է։ Արդարեւ, Ռուսերը Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մօտերը հաստատած են Սամ–3 հրթիռներու քսան կայաններ։ Այս հակօդային հըրթիռները, բաղդատմամբ իրենց նախորդներուն, շատ աւելի կատարելագործուած են եւ զանոնք կարելի է օգտագործել շատ աւելի ճշդրտութեամբ։

Զինուորական շրջանակներու հաւաստիացումով, ներկայիս խորհրդային զինուորականներն ու մասնագէտներն են, որ ձեռք առած են Եգիպտոսի գլխաւոր կեդրոններուն օդային պաշտպանութեան ամբողջ գործը, առնուազն անոր մէկ ըղձալի մասը։

Այս նոր յայտնութիւններուն կապակցութեամբ Մոսկուա ցարդ ոչ մէկ ճըշդում կատարեց։ Սակայն յատկանշական է խորհրդային պատասխանատու դէմքի մը (Դիմսիճ) կատարած յայտարարութիւնը Գահիրէի կիսապաշտօն թերթին՝ «Ալ Ահրամ»ի։ Համաձայն խորհրդային դիւանագէտին «զինուորական խորհրդատուներ կը գտնուին Եգիպտոսի մէջ, ըստ Եգիպտացիներու հետ մեր ունեցած համաձայնութեան»։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Վերջին պահուն, խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Չորեքշաբթի Ապրիլ 29ի գիշերը յանկարծամահ եղած է գրագէտ – բանաստեղծ եւ նկարիչ Բիւզանդ Թօփալեան։

Ծնած Այնթապ, 1902ին, յաճախած է տեղւոյն Ներսէսեան վարժարանը եւ Զինադաղարէն ետք Ամերիկեան բարձրագոյն վարժարանը։

Գրել սկսած է փոքր տարիքէն։ Աշխատակցած է Սուրիոյ և Ֆրանսայի հայ մամուլին։ Սիրուած բանաստեղծ եւ արուեստագէտ, հրատարակած է չափածոյ հատորներ՝ Այգաբացէս (1930), Արեւագալ (1936), Հրախաղութիւն (1937), Արձանագիր (1960)։ Տարիներէ ի վեր կը հրատարակէր Անդաստան հանդէսը (18 թիւ), մեծ զոհողութիւններով ու արուեստագէտի նուրբ ճաշակով ի մի համախմբելով Ֆրանսայի թէ արտասահմանի ցրուած ուժերը։ Անցեալ տարի Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ իր քերթուածներէն հատընտիր մը։

Իբրեւ նկարիչ՝ նմանապէս սիրուած էր ու գնահատուած։ Հայաստանի հրաւէրով, երկու ցուցահանդէս տուած է Երեւան։

Թօփալեանի մահով, հայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր լաւագոյն արուեստագէտ բանաստեղծներէն մին, իսկ գրական մեր մամուլը նուիրեալ մը։

Կ'անդրադառնանք իր կեանքին ու գրականութեան։

Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան իր պարագաներուն։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Մայիս 4, ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ վիէթնամեան ուժերը մեծ տարողութեամբ զինուորական գործողութիւններու ձեռնարկեցին Քամպոճի սահմաններէն ներս։ Սայկոն եւ Ուաշինկթըն անդրադառնալով այս գործողութիւններուն յայտարարեցին, թէ ամերիկեան ուժերը եւս զօրավիգ կը կենան եւ կ'օժանդակեն Հար. Վիէթնամի ուժերուն։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» վաղը (Շաբաթ) լոյս չի տեսներ, ինչպէս նաեւ յաջորդ օրը Կիրակի (Մայիս 2ն ալ տօնական օր հռչակուած ըլլալով)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի, Մայիս 5։

ԱՇԽԱՐՀ ԵՒ ՄԱՐԴԻԿ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Եթէ քառորդ դար առաջ մեկնած ես Պէյրութէն, վերադարձի՛ր այս տարի: Զայն գրեթէ անճանաչելի պիտի գտնես: Արդիական, բազմայարկ շէնքեր՝ գրաւած են տեղերը՝ հին, միայարկ կամ երկյարկ տուներու: Ընդլայնուած են հին փողոցները, դարձած են պողոտաներ: Պուրճ Համմուտի հարթավայրէն եթէ դիտես Աշրաֆիէի բարձունքը, պիտի կարծես թէ Նիւ Եորքի դիմաց կը գտնուիս: Պուրճ Համմուտն իսկ, երբեմնի այս գաղթակայանը, դարձած է քաղաք մը արդիական, կատարեալ հայաքաղաք մը:

Վերիտոնի (Հինաւուրց Պէյրութի) հետքն իսկ չէ մնացած: Հողին տակէն կը հանուին սիւներ եւ սիւներու բեկորներ, կամարներ եւ սեամքեր: Վերադարձի՛ր, նո՛յն աղնիւ սրտով, եւ պիտի գտնես տարբեր քաղաք մը: Անփոփոխ պիտի գտնես լեռներն ու ծովը միայն, նման բարձր խոհերուդ եւ յարաճուն ըղձացումիդ:

Աշխարհի ամէնէն անփոփոխելի քաղաքներէն մէկն է Փարիզ, իր եկեղեցիներով, պալատներով, թանգարաններով, պարտէզներով, յուշարձաններով:

Վերիտոնի հետքն իսկ չէ մնացած, այդ պատճառով դիւրութեամբ կը կառուցուին նոր շէնքերը՝ հին շէնքերուն փոխան: Բայց հինաւուրց Փարիզը կանգուն է տակաւին: Ամբողջ պատմութիւն մը կայ իր հրապարակներուն, փողոցներուն մէջ, կամարներուն եւ երդիքներուն տակ: Ահա թէ ինչո՛ւ դիւրաւ կարելի չէ կառուցանել նոր շէնքեր՝ հին շէնքերուն փոխան, նո՛յն տեղերուն վրայ: Բայց վերջերս սկսած են նոյնիսկ պատմական շէնքերը քանդել՝ նոր շէնքեր կառուցանելու համար: Փարիզի սիրահար օտարներն իսկ ընդվզած են արարքին դէմ, ո՛ւր մնացին բնիկները: Ամէնէն բուռն ընդվզողները արուեստագէտներն եղան: Նոյնիսկ ամէնէն արտառոց ձեռակերտներ յօրինող արուեստագէտները, որոնք ծուարած են համբաւաւոր թաղերու վերնայարկերուն մէջ, ընդվզեցան՝ երբ իմացան թէ Փարիզի կեդրոնական շուկան պիտի տեղափոխուի: Եւ սակայն՝ տեղափոխուեցաւ: Օրլիի եւ Փարիզի միջեւ կը գտնուի ան, նո՛ր է շուկան, նոր են նաեւ զայն շրջապատող շէնքերը: Յիշատակ մը դարձած է այլեւս՝ հին շուկան, իր փոքրիկ իջեւաններով, սրճարաններով եւ ճաշարաններով: Կան տակաւին՝ կիսամութին մէջ կորսուած խանութները, ուր կը վաճառուին հնամենի առարկաներ, նկարներ, արձաններ, կահ-կարասիներ:

Զբօսաշրջիկները (Ամերիկացիներ, Անգլիացիներ, Գերմանացիներ, հիւսիսային մարդիկ) այդ խանութներէն կը գնեն խնկական գանձեր, «Հին-հին դարուց յիշատակներ»: Ոչ թէ արուեստի սիրով, այլ շահու դիտումով այցելուները՝ երբեմն աննշան շիշ մը կամ սրուակ մը կը գնեն: Տասը ֆրանքով կը գնեն, հազար ֆրանքով կը ծախեն: Գնուածը կամ ծախուածը յաճախ, յիշատակ մըն է «Արեւ Թագաւոր»էն մնացած, կամ իր մը՝ որուն հպած է Նափոլէոն...: Այս խանութները կը մնան տակաւին, որովհետեւ կը հմայեն զբօսաշրջիկները: Անշահ խանութներն ու շէնքերը կը փլէին՝ տեղ տալու համար շահաբեր նորերուն:

Հին Հռոմի շուրջ շքեղօրէն կը տարածուի նոր Հռոմը:

Հին Աթէնքէն մնացած է միայն Պարթենոնը, այս սքանչելի յուշարձանը, որուն աջեւ կը նսեմանան նորերը:

Նախապատերազմեան Պերլինը տարբեր է յետպատերազմեան Պերլինէն:

Աշխարհի ամէնէն հին քաղաքներէն մէկն է Երեւան, ունի 2750 տարիներու հնութիւն: Բայց ոչ թէ երբեմնի Էրեբունիէն, այլ յիսուն տարի առաջուան Երեւանէն իսկ գրեթէ հետք չէ մնացած: Պատճա՞ռը: Անդուլ մղուող պատերազմները՝ անագորոյն եւ բարբարոս հորդաներու դէմ: Բայց Էրեբունիի (Հին Երեւանին) փոխան՝ կանգնած է, այսօր, Նոր Երեւանը, հրաշալի ծաղիկի մը նման, շնորհիւ մշտառոյգ Հայերուն, որոնք կը սիրեն գեղեցիկն ու բարին:

Միակ քաղաքը հին՝ որ գրեթէ հազար տարիներէ ի վեր կը մնայ անփոփոխ, Վենետի՛կն է, Ադրիականի դշխոն: Կանգուն են եկեղեցիները՝ փոքրիկ հրապարակներուն վրայ, մարմարէ պալատները՝ ջրանցքներու երկայնքին: Ծովալճակին մէջ կը փողփողի Սուրբ Ղազար, Մխիթար Աբբահօր ձեռակերտը, առինքնելով աշխարհի քաղաքացիները: (Ե՞րբ Սուրբ պիտի հռչակուի Մխիթար, ե՞րբ): Մէկ հատիկ է Վենետիկ՝ ամբողջ աշխարհի մէջ, ջուրերուն վրայ ծաղկած պարտէզ անզուգական:

Վենետիկ յաղթեց թշնամիներուն՝ իր գեղեցկութեամբ եւ բարութեամբ: Թշնամի առաջին սաւառնորդը, երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին, փոխանակ զայն ռմբակոծելու, սաւառնակէն վար նետեց ինքզինք, որպէսզի չվնասէ Ադրիականի դշխոյին: Գերմանացի պարզ զինուորը աւելի գթառատ եղաւ Վենետիկի հանդէպ, քան ֆուտուրիստ դրող Մարինեդդին: Մարինեդդի գնաց, Վենետիկ մնա՛ց:

Հին եւ նոր քաղաքներ միանգամայն, մարդկային քաղաքակրթութեան խորհրդանշաններ, չէ՛ն մնաք:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ՌԱՓԱՅԷԼ

(1483–1520)

Ա.

ԻՐ ԱՐՈՒԵՍՏԸ.— Ռափայէլի մէջ վարանում չկայ. իր կարողութիւնը, արուեստագիտական խորհուրդները ճշդիւ հաւասարակշռուած են ու դիրար կ'ամբողջացնեն: Ան իր ծրագիրը նախ մտովին պատկերացուցած է, ապա՝ վերարտադրած առանց արգելքի կամ խոչընդոտի: Մոցարթի պէս օժտուած էր մտքի անսպառ բեղմնաւորութեամբ, եւ անխոնջ յարատեւող մըն էր. անոր նման կը ներկայացնէր ֆիզիքական բարեխառնութիւն մը, որուն մէջ ամէն ինչ գեղեցիկի կը վերածուէր, խորհուրդ, զգացում, յուզում իր արուեստին մէջ կը վերածուին քաղցր ներդաշնակութեան մը: Իր գործերուն ուժգնութիւնը գրեթէ կը մոռցուի անոնց շնորհին մէջ, իր մտքին ճիգը քօղարկուած է իր ոճին պարզութեան մէջ: Իր գործերուն ոչ մէկ մասին մէջ չափազանցութիւն, ճիգ կամ բռնազբօսիկ գիծ կը տեսնենք: Կարծես դասական Յունաստանի ոգին է, որ վերակենդանացած է, գտնելով իր ճաշակը կատարելութեան սահման: Ռափայէլ իր իտէալը կը պատկերացնէ անարատ կոյսի մը գեղեցկութեամբ:

Իւրացնելու կարողութիւնը չափազանց զարգացած էր իր մօտ: Գեղարուեստի սկզբունքները կը սորվի հօրը քով, Իւրպինօ քաղաքին մէջ, ուր տակաւին պահուած է Աստուածածնի նկար մը, որուն տիպար ծառայած է իր մայրը: Հօրը մահէն քիչ ետք աշակերտելով Բերուճինոյի, կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ այն աստիճան կատարելութեամբ մը կը տիրանայ իր վարպետին ոճին, որ իր առաջին գործերը մեծ դժուարութեամբ կարելի կ'ըլլայ զանազանել վարպետին արտադրութիւններէն, նրբութեամբ, ստեղծագործութեամբ: Սակայն Ռափայէլ իւրացնելով Բերուճինոյի ոճին լաւագոյն կէտերը, խոյս կուտայ անոր արուեստականութիւններէն: Աւելի ետք, Լէոնարտոյի ազդեցութեան տակ կրթուելով, թերեւս ամէնէն աւելի անոր կը պարտի իր արուեստին կատարելագործութիւնը: Վերջապէս, Հռոմի մէջ կ'ենթարկուի Միքէլ Անճէլոյի ազդեցութեան ու կը խորասուզուի հին դասական ոգիին մէջ, ուր կը կարծուի թէ իր ամէնէն մեծ մրցակիցին ուժեղ ոճին հետ շփուելով իր հանճարը կը վնասուի: Ռափայէլ այս վերջին ոճին մէջ կը կորսնցնէ իր առաջին գործերուն աստուածային մաքրութիւնը, փոխարէն ստանալով աւելի ուժ ու շարժում:

Ինչքան ալ ենթարկուած այլազան ազդեցութիւններու, չի կորսնցներ իր անհատականութիւնը: Ընդհակառակն այդ ազդեցութիւնները աւելի կը զօրացնեն իր հանճարը, աւելի լաւ ըմբռնել կուտան գեղեցիկին իտէալը, զոր լիովին կ'արտայայտէ իր ապագայ անմահ գործերուն մէջ:

Ռափայէլ պարզ նկարիչ մը չէր, այլ ամբողջ դպրոց մը: Ինչպէս որ իր հանճարին մէջ խտացուցած ու հաւկցած էր բազմաթիւ տարբեր ոճեր, այնպէս ալ իր պարզ անունին մէջ հաւաքած էր շատ մը արժանաւոր արուեստագէտներ — որմնանկարիչ, քանդակագործ, նկարիչ, ճարտարապետ, գորգահիւս, փորագրիչ, ձեղունի ու տախտակամածի զարդանկարիչ — այս բոլոր արուեստներուն հմուտ էր եւ անոնց համար պէտք եղած բոլոր գծագրութիւնները ինք կը պատրաստէր ու կը բաշխէր օգնականներուն, որոնք իր հսկողութեան տակ կ'աշխատէին Վատիկանի պալատին մէջ: Իր բոլոր նկարներուն մէջ բնաւ կամ քիչ հեստորութիւն կը տեսնենք: Ամէն տեղ ուղեղը առաջնորդած է ձեռքը եւ արդիւնքը եղած է զուտ բանաստեղծական:

Ռափայէլի բոլոր գործերը կը յատկանշուին երկու առանձնայատկութիւններով. անոնք մարդկային են եւ գթասիրտ: Ռափայէլ հեռացուցած է իրմէն զզուելին ու սոսկալին: Նոյնինքն տխրութիւնն ու վիշտը, եղերական դէպքերը ու մահը իր քնքոյշ վրձինին տակ հրապոյր ու վսեմութիւն կը գտնեն: Պէտք է ըսել որ գրեթէ միշտ խոյս տուած է ցաւալի ու դաժան նիւթեր նկարելէ. ապա թէ ոչ պիտի հակասէր իր փափուկ խառնուածքին: Բացառութիւն ընելով կանուխէն նկարած իր մէկ քանի գործերը, Ռափայէլ երբեք չէ նկարած Վերջին Դատաստանը, Խաչելութիւնը: Իր նկարներուն մէջ այրերն ու կիները պարզապէս զմայլելի են իրենց բոլոր տարիքներով, ծեր, երիտասարդ կամ պատանի, բոլորն ալ կազդոյր կը ներշնչեն: Եւ ինչ որ ամէնէն աւելի հիացում կը պատճառէ, իր մտաւորական բոլոր ձիրքերուն ներդաշնակութիւնն է, որ շատ հազուագիւտ է նոյնիսկ մեծ նկարիչներու մէջ: Մինչ ուրիշ առաջին կարգի արուեստագէտներու մօտ այսինչ կամ այնինչ կիրքը կը գերակշռէ, Ռափայէլի մօտ կը գտնենք անհատական բոլոր նկարագիրներու անբաղդատելի հաւասարակշռութիւն մը, եւ իր այս ներդաշնակութեան ամէնէն բարձր արտայայտութիւնը կատարեալ գեղեցկութիւնն է: Բայց այս գեղեցկութիւնը զգայական կամ դրաւիչ հրապոյրի մէջ չի կայանար. ան ուղղակի կը թափանցէ մտքին եւ հոն կը մնայ անջնջելի: Իւրաքանչիւր գեղեցիկ ձեւ վեհութեամբ ու զօրութեամբ կ'արտայայտէ հոգեկան այս կամ այն զգացումը, զօրավալիքէն մինչեւ վսեմը:

Ռափայէլ հաւասարապէս կը տիրապետէ խորհրդանշական եւ պատմական նկարներուն. ան նոյնքան մեծ վարպետ կը ներկայանայ քրիստոնէական նիւթեր նկարելու մէջ, որչափ նախնի դիցաբանական շնորհալի նիւթեր պատկերացնե-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ահա նոր տարօրինակութիւն մըն ալ, ըսաւ:

Ցետոյ աւելցուց.

— Լեւոնին հետ ունեցած չափազանց սիրալիր վարմունքիդ ալ խելքս չհասաւ:

— Քանի որ իր աջակցութեան վրայ դրած ենք յոյսերնիս՝ պէտք է որ հետը աղէկ երթանք, շատ բնական է սիրկա:

— Ուրեմն կը յուսա՞ս նաեւ որ հոն անկեղծօրէն պիտի աշխատի ձեզի համար:

— Անշուշտ, պատասխանեց Արամ:

— Իցիւ թէ սխալած չըլլայինք:

Երբ Թօլաքթլեանի սրճարանին առջեւ հասան՝ Արամ ըսաւ յանկարծ.

— Գիշեր բարի, ես տեղ պիտի դառնամ:

— Տուն պիտի չերթա՞ս:

— Ոչ, դէպի վար, տեղ մը պիտի հանդիպիմ:

— Դարձեա՞լ ժամադրութիւն

— Այո:

— Միեւնոյն անձի՞ն հետ, շարունակեց Մարտիկ էֆէնտի խնդալով:

— Այո, պատասխանեց Արամ, ինքն ալ խնդալով:

— Ուրեմն յաջողութիւն կը մաղթեմ, միայն թէ գործը չափազանցութեան մի տանիր:

— Մի վախնար:

Արամ բաժնուեցաւ իր բարեկամէն, որ առանձին ճամբան շարունակեց ինքնիրեն խորհրդածելով.

— Այս երիտասարդին ընթացքին չեմ հաւնիր...:

ԺԲ.

Աւստրիական շոգենաւը որ նախորդ իրիկուն շատ ուշ հասնելով՝ չէր կրցած Պոլսոյ նաւահանգիստը մտնել եւ Այ-Ստեֆանոյի բացերը գիշերած էր, առաւօտուն մտաւ նաւահանգիստ եւ խարսխեց Սիրքէճիի մօտերը: Հարիւրաւոր նաւակներ խկոյն շրջապատեցին զայն: Անոնց մէջ կը տեսնուէին ոստիկանութեան երկու նաւակները, որոնք միւսները ճեղքելով եկան շոգենաւի ելարանին քով կեցան:

Երկու ոստիկան եւ երկու լրտես փութացին վեր ելլել:

Ճամբորդները, հազիւ երեսուն հոգիի չափ, կամրջակին վրայ շարուած էին: Ընդհանրապէս Սելանիկցի եւ Իզմիրցի Հրեաներ եւ Յոյներ էին:

Երկու լրտեսները ուշի ուշով աչքէ անցուցին զանոնք ծածկաբար, եւ իրենցմէ մին ըսաւ դժգոհ դէմքով մը.

— Մեզի համար գործ չկայ... Հայու դէմքով մարդ չեմ տեսներ ասոնց մէջ:

— Ինչէ՞ն գիտես, հարցուց միւսը:

— Զնայի՞ս, կամ Հրեայ են կամ Յոյն են ամէնքն ալ:

— Թերեւս խցիկներուն մէջ դեռ ճամբորդներ կան:

Եւ երկու մարդիկը իրենց զննութիւնը շարունակեցին:

Ճամբորդները սկսած էին իրենց բեռները ժողվել եւ նաւակները նստիլ մաքսատան սալոնը երթալու համար, ուր մանրակրկիտ խուզարկութեան մը պիտի ենթարկուէին:

Լրտեսները որոնք շոգենաւին բոլոր ծակ ու ծուկը աչքէ անցուցած էին՝ կըլկին երեւցան կամրջակին վրայ:

— Տեսա՞ր որ մեզի համար գործ չկայ, ըսաւ իրենցմէ մին:

— Բայց մեզի լուր տրուեցաւ որ այս շոգենաւով երկու հատ խիստ վտանգաւոր հայ յեղափոխականներ պիտի գան եղեր, դիտել տուաւ միւսը:

— Կ'երեւայ որ շոգենաւին չեն հասեր կամ տրուած տեղեկութիւնը սխալ է:

— Երթանք սալոն, թերեւս հոն բան մը կրնանք իմանալ:

Քառորդ մը ետքը երկու լրտեսները հասած էին արդէն ուր ճամբորդները մի առ մի կը քննուէին:

Ամէնքն ալ իրենց օրինաւոր թուղթերը ունէին, եւ ոստիկանները հակառակ իրենց փափաքին, չէին կրնար դժուարութիւն մը յարուցանել եւ միջոցը գտնել դրամ քաշելու:

Ուղեւորներուն մէջ կային նաեւ երկու Եւրոպացիներ, որոնց մին ռուսական եւ միւսը աւստրիական անցագիրներ ունէին:

Ամէնէն առաջ այդ երկուքը ազատ ձըրդուեցան: Թէեւ միեւնոյն շոգենաւով ճամբորդած՝ բայց իրարու բոլորովին անծանօթ կը թուէին այդ երկու պարոնները որոնց մին հազիւ երեսուն տարեկան երիտասարդ մըն էր եւ միւսը քառասունեւհինգ տարեկանի մօտ մարդ մը:

Նախ եւ առաջ երիտասարդը իր պայուսակը առած սալոնէն դուրս ելաւ եւ կառք մը նստելով մեկնեցաւ:

— Ես սա մարդը կը կասկածիմ, ըսաւ լրտեսներէն մին՝ միւս տարեց Եւրոպացին ցոյց տալով իր ընկերոջ:

— Այն որ ռուսական անցագի՞ր ունէր:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց միւսը:

— Ես քովն էի երբ անցագիրը ցոյց տուաւ:

— Անունը իմացա՞ր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(105 — Շար.)

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՓԱՐՄԱ (Յառաջ).— Ապրիլ ամիսը բոլոր հայ կազմակերպութիւններու եւ բոլոր այն անհատներու համար, որոնք իրենք զիրենք տակաւին Հայ կը զգան, եղած է ցնցումի ամիս մը: Ցնցում՝ յիշելու համար որ անիրաւուած են, ցնցում՝ որ իրաւունքներ ունին առնելիք, ցնցում՝ այն ջարդին դէմ որ կը կատարուի խուլ ու համր սփիւռքի բոլոր գաղութներէն ներս:

Եւ որպէս ազգային պարտականութիւն, բոլորն ալ կը կազմակերպեն հանդէսներ, ապրիլեան նահատակներու յիշատակին ու կ՚ըլլան պատարագներ ու հոգեհանգիստներ անոնց հոգւոյն: Եւ զարմանալիօրէն այդ օր բոլոր բանախօսներն ու պատարագիչ կղերականները արդարութիւն կը պահանջեն, մեր գրաւուած հողերը կ՚ուզեն, ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ:

Ինչո՞ւ տարին անգամ մը միայն նոյն ձեւով մտածէր բոլոր Հայութիւնը եւ ինչո՞ւ իրար միայն պատմենք մեր ցաւերը: Մենք գիտենք մեր ցաւերը, մինչդեռ աշխարհ կ՚անգիտանայ ու մենք կը լռենք ... ներքին բանախօսութիւններով մենք մեզ կը մխիթարենք: Երանի տարուան բոլոր ամիսները Ապրիլ ըլլային որպէսզի միշտ թարմ մնային ապրիլեան զգացումներն ու պոռթկումները եւ մղէին բոլորս աշխատանքի յանուն մեր իրաւունքներու արդար լուծման:

×

Միլանի հայ գաղութը եւս Ապրիլ 19ին եւ Հայ Ուս. Միութեան Փարմայի մասնաճիւղին հետ միասնաբար ոգեկոչեց մեր բիւրաւոր նահատակները: Առաւօտեան պատարագէն ու հոգեհանգստէն ետք, Միլանի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ, զոր կատարեց Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, երեկոյեան «Հայ Տան» մէջ տեղի ունեցաւ հանդէսը:

Հանդէսին բացումը կը կատարէր գաղութիս հովիւ Զգօն Եպս. Տէր-Յակոբեան: Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Փարմայի ուսանողներէն Յակոբ Պողոսնիի, կ՚երգէր Գ. Կոմիտասէնցի «Ողբոց նահատակաց»ը:

Առաջին անգամ ըլլալով Միլանի մէջ Ապրիլեան հանդէսի մը խօսք կը տրուէր նաեւ երիտասարդութեան ու Փարմայի ուսանողներէն Սարգիս Մագկերտեան ըսելի կը դարձնէր ուսանողութեան ձայնը, մտածումները եւ մօտեցումը այդ հանդէսի ըմբռնողութեան, որ աւելի ուղղուած էր երիտասարդութեան ու կը շեշտէր, ի միջի այլոց, թէ մենք Հայ չենք քանի ոչինչ ժառանգած ենք մեր նախորդներէն, անոնք չինեցին, մշակոյթ ունեցան, կռուեցան, պաշտպանուեցան ու զոհուեցան խաչալի մը համար: Մենք ոչինչ կ՚ընենք, անտարբեր ենք ու կը վախնանք նոյնիսկ մեր Հայու իրաւունքները պահանջելու: Հայ ծնիլ, «եան» մը ունենալ մականունին վրայ ու հպարտանալ մեր պապերու ըրածով, չի բաւեր. պէտք է նաեւ Հայ զգալ, Հայ ապրիլ ու գործել Հայու աննկուն նկարագրով ու անոր անխորտակելի կամքով:

Փարմայի ուսանողներէն՝ Սիմոն Տէր-Ստեփանեան կ՚արտասանէր Գէորգ Էմինի «Մենք»ը, որմէ ետք խօսք կ՚առնէր օրուան բանախօսը, Իտալիոյ Հայոց վարչութեան Նախագահ Պր. Ստեփան Սրապեան ու կը շեշտէր թէ այս հանդէսը սգատօն մը չէ այլ՝ ոգեկոչում եւ թէ այս հանդէսը առիթ մը պէտք է տայ մեզի նորոգելու եւ զօրացնելու մեր հաւատքը, սէրը եւ վերածնունդը: Հաւատք՝ եկեղեցիի աւանդութիւններուն, սէր՝ զրկելով զիրար հայրենիքէն ներս թէ դուրս եւ վերածնունդ՝ ազգային ինքնագիտակցութեան ու մեր նախնեաց կամքին:

Պր. Սրապեան վերջացնելով իր խօսքը կոչ կ՚ընէր ձեռք երկարելու բոլոր այն կազմակերպութիւններուն, որոնք հայապահպանման գործունէութիւն կը տանին եւ կը հրաւիրէր ներկաները վերանորոգելու իրենց Հայ մնալու ուխտը մեր նահատակներու աճիւնին վրայ:

Երգչախումբը կ՚երգէր «Տէր կեցո՛ դու զՀայս»:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան իր փակման խօսքին, անդրադառնալէ ետք Թըրքական խժդժութեանց կ՚ըսէր թէ որպէս կրօնաւոր, քրիստոնէական ըմբռնողութեամբ կարելի չէ ներել Թուրքին, քանի ան կը շարունակէ իր յանցանքը չընդունիլ, ապա փառքը կ՚ընէր Սարդարապատի ճակատամարտին ու անոր հերոսներուն եւ կը բաղձար օր մը տեսնել իր գրաւուած հողերը միացած Հայաստանին եւ ցիրուցան Հայութիւնն ալ համախմբուած իր հողերուն վրայ, ապա պահպանիչով կը փակէր հանդէսը:

ԶԱՐԵՀ

լու մէջ: Այնքան մեծ է դիմանկարչութեան մէջ՝ որքան անսպառ ու խորհրդաւոր՝ կրօնական նկարներու մէջ: Եւ այս ընդարձակ գործունէութեան համար միայն մէկ սահման կ՚ընդունի — գեղեցկութիւնը:

Ս. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ համայնքին եւ տեղացի ժողովուրդին մօտ արտակարգ յաջողութիւն գտաւ Հայ Կեդրոնի վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած «Հայ ճարտարապետութիւն» ցուցահանդէսը: Մարտ 13էն մինչեւ Մարտ 19 ցուցահանդէսը այցելեցին աւելի քան տասը հազար անձ: Արժանթինցի այցելուներուն համար պարզապէս նորութիւն մը եղան հայ կառուցողական տաղանդին ստեղծագործութիւնները:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Ապրիլ 12ին, Աշուղ Ջիւանիի նուիրուած գրական երեկոյ մը տեղի ունեցաւ, կազմակերպութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան: Գէորգ Տօնապետեան ներածականով մը տուաւ հայ աշուղական գրականութեան պատմութեան շրջանները, մէջբերումներով եւ տաղերու ներկայացումով: Ապա խօսեցաւ Ջիւանիի մասին՝ իբրեւ տաղերգու, հրապարակախօս եւ բանաստեղծ: Տաղերգուին լեզուն գրական յատկանշեր ունի:

ՈՒԱՇԻԿԹԸՆԻ հեռատեսիլի չորրորդ կայանէն, Ապրիլ 26ին, ցեղասպանութեան շուրջ խօսեցան Բժ. Ր. Յովհաննէսեան եւ ընկ. Բժ. Հ. Աբրահամեան:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Ապրիլ 16ին յուշահանդէս մը տեղի ունեցաւ՝ նուիրուած Մատթէոս Զարիֆեանի: Տարբերիտ բանաստեղծին կեանքն ու գործը ոգեկոչեցին Տիկ. Սըրբուհի Վարդանեան, Եդուարդ Սիմքէշեան եւ Ռոպէր Հատտէճեան: Մասնաւոր յանձնախումբ մը պատրաստել տուաւ «Տրտմութեան եւ խաղաղութեան երգերու» հեղինակին մարմարակերտ դամբարանը՝ զետեղուելու համար վաղամեռ քերթողին հողակոյտին վրայ: Զարիֆեան մեռած էր 1924ին, Պոլիս:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» թատերասրահին մէջ, Ապրիլ 12ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ նուիրուած Մարաշի աղէտի 50ամեակին, հովանաւորութեամբ Խորէն Ա.ի, Պետրոս ԺԶ. Պաթմանեան պատրիարքի եւ Վերապատուելի Յովհ. Ահարոնեանի: Յիշատակի հանդիսութեան խօսեցան Խորէն Ա., Պետրոս ԺԶ. Պաթմանեան պատրիարք եւ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան:

ԱԹԷՆՔԻ «Պառնասոս»ի սրահին մէջ, Ապրիլ 19, ընկ. Բժ. Բաբգէն Փափազեան հրապարակային դասախօսութիւն մը կատարեց «Հայ Դատը եւ մեր պարտականութիւնը» նիւթին շուրջը: Դասախօսը ներկայացուց Հայ Դատի համար ցարդ տարուած աշխատանքներն ու այսուհետեւ կատարուելիք գործերու եւ ծրագիրներու մասին արտայայտուեցաւ: «Հայ Դատը, յայտարարեց ան, որոշ ժամանակի մը ընթացքին լուծելի դատ մը չէ: Կը կարօտի յամառ եւ յարատեւ աշխատանքի: Եւ նիւթական շատ լայն միջոցներու եւ աշխատող ձեռքերու»:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ, Ապրիլ 19ին, բացումը կատարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Դրօ կոմիտէի եւ Լիբ. Օգն. Խաչի «Արագած» մասնաճիւղի ակումբին: Բացումին ներկայ գտնուեցան Զբօսաշրջիկութեան նախարար Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, ղեկավար ընկերներ, կազմակերպութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչներ եւ հոծ թիւով ընկերներ: Տեղւոյն վրայ հաւաքուեցաւ աւելի քան 12 հազար լիբանանեան ոսկի:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ԳՐԵԼ

Ռուս գրականութեան անուանի դէմքերէն Անտոն Չեխով, որ կրնայ նկատուիլ մէկը գրելաձեւի մեծ վարպետներէն, այսպէս ամփոփած է իր տեսակէտը գրելու արուեստի մասին.—

Առ հասարակ սկսնակները, պատմուածք մը գրելու պարագային, կը ջանան անպատճառ «ներածութիւն» ընել, եւ շատ մը աւելորդ բաներ կը գրեն: Սակայն պէտք է գրել այնպէս, որ ընթերցողը, առանց հեղինակի մեկնութիւններուն, հասկնար իրողութիւնը՝ պատմուածքի ընթացքին, գործող անձերու խօսակցութիւններէն եւ շարժումներէն: Այն ինչ որ ուղղակի չի վերաբերիր պատմուածքին, պէտք է մէկդի նետուի անխնայ կերպով: Եթէ ձեր պատմուածքին առաջին գլուխին մէջ կ՚ըսէք թէ՝ պատէն հրացան մը կախուած է, երկրորդ կամ երրորդ գլուխին մէջ պէտք է, որ այդ հրացանը անպատճառ արձակուի: Հակառակ պարագային, պէտք չէ որ կախուած ըլլայ:

Յետոյ անհրաժեշտ է պատմութիւնը կենդանացնել, խօսակցութիւնները ընդհատել գործողութիւններով: Եթէ գործող անձերէն մէկը կը սիրէ խօսիլ, առիկա ոչինչ, բայց պէտք չէ որ խօսի անընդհատ ամբողջ էջի մը վրայ: Քիչ մը խօսելէ ետք թող ելլէ տեղէն, պտըտի սենեակին մէջ, գլանիկ մը վառէ, կանգնի պատուհանին մօտ եւ ապա շարունակէ խօսքը:

Իսկական գրող դառնալու համար պէտք է ամբողջովին նուիրուիլ այդ գործին: Ամաթէօրիզմը հոս, ինչպէս եւ ամէն տեղ, թոյլ չի տար յառաջ երթալ: Այս արուեստին, ինչպէս եւ ուրիշներուն մէջ, անհրաժեշտ է տաղանդ, բայց եւ աշխատանք է պէտք: Անհրաժեշտ է աշխատիլ, եւ ամէնէն առաջ լեզուին վրայ: Պէտք է թափանցել ոճի, բառերու խորքին: Առնենք, օրինակի համար, Թոլսթոյի լեզուն: Ահագին պարբերութիւններ, նախադասութիւններ կուտակուած են իրարու վրայ: Բայց թող չկարծուի թէ պատահական բան մը, թերութիւն մըն է այդ: Արուեստ է ան, որ ձեռք կը բերուի երկար աշխատանքէ ետք: Այդ պարբերութիւնները ուժի տպաւորութիւն կը գործեն:

Ես չեմ ճանչնար աւելի լաւ լեզու, քան Լերմոնտովինը: Ես այսպէս կ՚ընէի. կ՚առնէի անոր մէկ պատմուածքը ու կը վերլուծէի իւրաքանչիւր նախադասութիւնը, այնպէս, ինչպէս կը վերլուծեն դպրոցներու մէջ: Այս եղանակով ալ կը սորվէի գրել:

Ա. ՉԵԽՈՎ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Ա՛հ, ուրիշ մը կը սիրէք ու անոր հետ եղեռնական յարաբերութիւններ ունեցած էք (Աննա իր ամուսինը կը կեղծէր ու անոր պէս «եղեռնական» բառին վրայ կը շեշտէր): Ձեզի նախապէս իմացուցի ատոր հետեւանքները՝ կրօնքի, ընկերութեան եւ ընտանիքի առջեւ: Ձիս մտիկ չըրիք: Այժմ չեմ կրնար իմ անունս անպատուութեան մատնել ինչպէս նաեւ զաւկիս...

Բայց Աննա լռեց որպէսզի իր զաւկին անունին հետ չկատակէ...

— Մէկ խօսքով, իր պետական մարդու ձեւերովը պիտի ըսէ, թէ չի կրնար թողուլ որ մեկնիմ եւ թէ ամէն հարկաւոր միջոցները ձեռք պիտի առնէ գայթակղութիւնը կեցնելու համար: Եւ հանդարտութեամբ ու ճշդութեամբ պիտի գործադրէ ինչ որ ինծի ծանուցանէ: Ահա ինչ որ պիտի պատահի մեզի...: Ամուսինս մարդ մը չէ, այլ մեքենայ մը եւ չար մեքենայ մը երբ բարկանայ, աւելցուց Աննա մտքին առջեւ բերելով Քարենինը իր դէմքին բոլոր մանսայատկութիւններովը, խօսելու ձեւերովը եւ բոլոր իր անհաճոյ կողմերովը:

— Բայց Աննա, ըսաւ Վրոնսքի համոզիչ ու քաղցր ձայնով մը, ջանալով զայն հանդարտեցնել, ինչ որ ալ ըլլայ՝ պէտք է իրեն ըսել եւ յետոյ վարուիլ իր ընելիքին համեմատ:

— Ուրեմն ի՞նչ, քեզի հետ փախչի՞լ:
— Ինչո՞ւ չէ... անկարելի՞ է միթէ:
— Այո, փախչիլ եւ ձեր հոմանուհին ըլլալ, ըսաւ բարկութեամբ:
— Աննա, ըսաւ Վրոնսքի զօրովալի մեղադրանքով մը:
— Այո, ձեր հոմանուհին ըլլալ ու ամէն բան ջախջախել, կրկնեց Աննա:

Նորէն ուզեց զաւկին վրայ խօսիլ, բայց չկրցաւ այդ բառը արտասանել:

Վրոնսքի չէր կրնար հասկնալ թէ ի՞նչպէս Աննա, հակառակ իր այնքան պարկեշտ բնութեամբը, կրնար կրել այն կեղծ կացութիւնը, որուն մէջ կը գտնուէր առանց անկէ ելլելու փափաք ունենալու. չէր գուշակեր որ ատոր գլխաւոր պատճառը սա բառն էր. «Զաւակս», զոր չէր կրնար արտասանել: Երբ կը խորհէր իր զաւկին վրայ, երբ կը խորհէր այն յարաբերութեանց վրայ որոնք կըրնային գոյութիւն ունենալ զաւկի մը եւ մօր մը միջեւ որ լքած էր զաւկին հայրը, Աննա այնպիսի սոսկումով մը կը համակուէր որ այլեւս չէր կրնար տրամաբանել: Այն ատեն, երբ կին, կը ջանար հանդարտիլ սուտ տրամաբանութիւններով եւ կը բաղձար որ ամէն ինչ մնար եղածին պէս, որպէսզի կարող ըլլար մոռնալ այդ երկիւղալի խնդիրը թէ՝ ի՞նչ պիտի ըլլար իր զաւակը:

— Կը խնդրեմ, կը պաղատիմ քեզի, ըսաւ յանկարծ Վրոնսքի իր անկեղծ ու քաղցր ձայնովը՝ անոր ձեռքերը բռնելով, ինծ մի խօսիր այդ մասին:
— Բայց Աննա՛:
— Երբեք: Կատարելապէս գիտեմ իմ կացութեանս բոլոր արհաւիրքն ու ցաւութիւնը, բայց քու կարծածիդ չափ դիւրին չէ անկէ դուրս ելլելը: Ազատ թող զիս ուզածիս պէս գործելու եւ հնազանդէ ինծի: Ալ ատոր վրայ մի խօսիր ինծի վերստին: Կը խոստանա՞ս: Խոստացի՛ր, խոստացիր:
— Կը խոստանամ ինչ որ կ՚ուզես, բայց չեմ կրնար հանդարտ մնալ, մանաւանդ ինծ վստահած գաղտնիքէդ ետքը... չեմ կրնար հանդարտ մնալ երբ կը տեսնեմ որ դուն կը տառապիս:
— Այո, երբեմն կը տառապիմ, բայց ատիկա կ՚անցնի եթէ ալ այդ խօսքերը չընես: Երբ որ խօսիս այն ատեն կը տառապիմ:
— Չեմ հասկնար քեզ, ըսաւ Վրոնսքի:
— Ա՛հ, գիտեմ... ըսաւ Աննա զայն ընդմիջելով, գիտեմ թէ քու պարկեշտ նկարագրիդ համար որքան ծանր է ստելը եւ քեզ կը մեղքնամ: Յաճախ կը խորհիմ ինծի ըրած զոհողութիւններուդ եւ ինծի համար կեանքդ ջախջախած ըլլալուդ վրայ:
— Եւ ես ալ կը մտածեմ ինծի զոհածներուդ մասին. չեմ կրնար ինքզինքիս ներել քու դժբախտութեանդ պատճառ ըլլալս:
— Ես դժբա՞խտ, ըսաւ Աննա անոր մօտենալով ու սիրոյ եւ յափշտակութեան ժպիտով մը անոր նայելով, ես դժբա՞խտ, բայց երջանիկ եմ սովեալի մը պէս, որուն հաց կուտան: Անօթի է, հագուստները պատռած են, ամօթ կը զգայ, բայց դժբախտ չէ: Ես դժբա՞խտ, չէ՛, ահա իմ երջանկութիւնս...:

Յանկարծ լսեց իր զաւկին ձայնը, որ պտոյտէն կը վերադառնար: Փութանի նայուածք մը նետեց պատշգամին վրայ եւ մէկէն ետքի ելաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօղոսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պօղոսեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց կնքահօր եւ ազգականին՝

ՈՍԿԱՆ ԹԷՃԻՐԵԱՆԻ (*Մարսէյլ*)
եւ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ (*Երեւան*)
(ծնեալ Թէճիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Գալայճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Հ. Յովնանեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Ալլավերդեան, Թ. Ալլավերդեան, այրի Տիկին Ն. Ալլավերդեան, ինչպէս նաեւ Յովնանեան, Ալլավերդեան, Զարաքօզլու եւ Զոքարեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱԼԼԱՎԵՐԴԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջաններու եկեղեցաշէն Յանձնախումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Գլամառ, Մէօտէօնի, Մալաքոֆի, Վանվի, Պուլոնեը - Պիյանքուրի երկսեռ հայ հասարակութիւնը այս Կիրակի (3 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէն Պոլինօ մատուռին սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

1) *Զեկուցում նախկին եկեղեցաշէն Յանձնախումբի*, 2) *Նոր վարչութեան ընտրութիւն*, 3) *Հողի գնման հարցը*, 4) *Ընթացիկ հարցեր:*

Դիւան Եկեղեցիի Շինութեան
Յանձնախումբի

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, 6 Մայիս երեկոյեան ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի, Պր. Խաչիկ Արզումանեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 25 Մարտին.—

Պ. Ասատուր Քէօսէեան 20 ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան, Պ. Կարապետ Մարտիրոսեան 10 «Հայաստան» թերթին, Պ. Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն իր վեթերան ընկերոջ Խաչիկ Արզումանեանի կսկծալի մահուան առթիւ 30 ֆր. «Հայաստան»ի, 10 ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 1000 Աղք.ին, Տիկին Գոհարիկ Ոսկերիչեան 200 եկեղեց.ին եւ 50 Աղք.ին՝ ամուսնոյն Յակոբի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ: Պ. Մինաս Մկրտիչեան 200 եկեղց.ին, Պ. Գր. Աւագեան աղջկան Ալլէթի պսակին առթիւ 100 եկեղեց.ին, այրի տիկին Մ. Թադէոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Ե. Բարաղամեան 50 եկեղեցիին, Թադէոսեան եւ Տէր-Յակոբեան ընտանիք 50 եկեղեցիին, Տիկ. Փիլիկեան 100, 50ական Մալճեան, Դանիէլեան, Ալեքսանեան ընտանիք, Ոմն եւ Թէրզիպաշեան եւ Բ. Կարապետեան:

Տիկ. Նահապետեան 20 ֆր.: 10ական Պ. Տէտէճեան, Տիկ. Ինէքճեան, Տիկին Ա. Հարէլեան, Տիկ. Թաւշանճեան, Տիկ. Գրիգորօֆ, Պ. Կուրտիկեան, Օր. Սիւդմէճեան, Օր. Մանուկեան, Տիկ. Ե. Յակոբեան, Տիկ. Պօյաճեան եւ Տիկին Ի. Յարութիւնեան: 5ական Տիկին Դերձակեան եւ Խաչիկեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 8 Մայիս, ժամը 20,30ին

HOTEL LUTETIA, 43, Bld. Raspail, PARIS (6e)

Կը դասախօսէ՝ ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

նիւթ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ՆԵՐԿԱՅԻՍ (հաշուեկշիռ եւ հեռապատկեր)

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլեան Նահատակաց մատրան մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեր. Կ. Ամատունի, յառաջիկայ Ուրբաթ, Մայիս 1, ժամը 10,30ին:

Մատրան հասցէ՝
33, Rue St. Raoul Batany, Meudon

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Մայիս 3) առաւօտեան ժամը 9,30ին (Ա. կայանէն) «Փոքր Ասիոյ հայկական եկեղեցիները»:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակին:

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականցիներու Վիէնի Վարչութեան, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Կեդր. Վարչութեան, այս Կիրակի (Մայիս 3) ժամը 3,30ին Սերքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը նախագահէ ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆ, *կը խօսի* ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ *(Մարսէյլէն)*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Աճէմեան, Ա. Կարապետեան, Է. Քէլէչեան (արտասանութիւն), Տիկին Մարի Կարապետեան, Օր. Աստղիկ Սանճեան (երգ), խմբերգ եւ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներու կողմէ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մայիս 9, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Salle des Sports du Grand Ensemble Sous la présidence de Mr. FRANCESCHI

Maire d'Alfortville, Conseiller général du Val de Marne

DEUX ORCHESTRES

GERARD MELCONIAN et ses part'ners

GREGORY VAKA et ses Tziganes

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ ՊԱՏՇԱՃ ՀԱԳՈՒՍՏ — ՊԻՒՖԷ

Շամփուրով խորոված

Օթոպիւս 103, իջնել Փլաս տիւ Փըթի-Փոն

Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ *կողմէ*

Կիրակի, 10 Մայիս ժամը 16ին, Լիվրի-Կարկանի Սալ տէ Ֆէթի շքեղ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ՝ « ՆԱՅԻՐԻ » պարախումբի լրիւ կազմին եւ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ նուագախումբին:

Կը ներկայացուի «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» կատակերգութիւնը:

Հայկական ճոխ պիւֆէ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, և զուարթ մթնոլորտ

Սեղանները այժմէն ապահովեցէք հեռաձայնելով 738·49·16, 929·91·94, 929·90·23, 929·92·37

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔ ՄԸ 30 *Սանթիմեթր*, 33 *շրջան*

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

1. Առաւօտեան արշալոյս
2. Անուշիկ Եարջան
3. Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը)
4. Մայրս
5. Դու ինձ համար
6. Հայաստան
7. Երեւանի սիրուն աղջիկ
8. Կարաւան
9. Խաչատուր Աբովեան
10. Սէրս գաղտնի թող մնայ

Նախապէս արձանագրութեամբ վաճառումը վերջացած ըլլալով, տուփը կը ծախուի 31 ֆրանքի

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով .— *ճշդելով* անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Կարելի է դիմել նաեւ՝ Հ. Բալուեան գրատունը, 43 *Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ* 9*րդ* և ELEDISC (TARPINIAN) 269, Bd. Voltaire, — Paris (11e)

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Կիրակի, Մայիս 10, ժամը ճիշդ 15,30ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ, ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին 25, 15, 10 *եւ* 5 *ֆրանք Դիմել՝ Մ. Անտոնեան, հեռ.* 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88
Պալթայեան (ժամին) 98, Rue d Aboukir
Աղամեան 16, Rue Lafayette
եւ Տիամանթէօ ճաշարանը 60, Ռիւ Լաֆայէթ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ, Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան երիտասարդաց թատերախումբը կը բեմադրէ Յակոբ Պարոնեանի

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

կատակերգութիւն երեք արար

ի նպաստ Կապոյտ Խաչի եւ Հայ Ուսանողներուն, Կիրակի Մայիս 3, ժամը 16ին Անիէռի Քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահին մէջ՝

Centre Administratif et Social, Asnières

Կը մասնակցին Օրիորդներ Սոնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան եւ Ագապի Պալեան, Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մաթեան, Սերժօ Մոստիչեան, Գէորգ Թէրզեան, Գէորգ Գիրէճեան, Գէորգ Տէմիրեան:

Բեմադրութիւն տաղանդաւոր երիտասարդ Իշխան Խաչիկեանի: Բեմի պատասխանատու Պ. Գէորգ Գիրէճեան: Խօսնակ Պր. Արա Տէյիրմէնճեան:

Ներկայացումէն ետք հաճելի անակնկալներ:

Վարագոյրը կը բացուի որոշեալ ժամուն. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0, 50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ
MARDI 5 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.805
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.805

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՆԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Գ.

Լենինի «արեւելեան քաղաքականութիւն»ը շատ սուղի պիտի նստէր հայ ժողովուրդին: Հիմնական նպատակն ըլլալով համաշխարհային յեղափոխութեան յաղթանակը, անիկա կը յուսար դայն ապահովել շնորհիւ իսլամական աշխարհին:

Զափազանցուած հաւատք ունէր Թուրքերուն վրայ, որոնց Պոլիս նստած սուլթանը իր կարծիքով իբրեւ խալիֆա մեծ հեղինակութիւն պէտք է վայելէր իսլամական երկիրներուն մէջ:

Թուրքիան սիրաշահելով, կ'երազէր համայնավարական վարդապետութիւնը դիւրութեամբ տարածել արեւելքի իսլամներուն մէջ: Նկատի ունէր մանաւանդ Հնդկաստանը, ուր անոնք կը հեծէին բրիտանական «իմպերիալիզմ»ի լուծին տակ:

1917 Դեկտեմբերին ռուսեւթուրք զինադադար կնքուած էր Երզնկայի մէջ: Կռիւները դադրած էին պահ մը: Ռուս զինուորները ճակատը լքելով «դէպի տուն» կը փութային: Կովկասեան բանակի Երզնկայի ճակատի հրամանատար Օդիշելիձէն (վրացի) դաւաճանութեամբ գաղտնի նամակ էր ղրկեր Թրքական զօրքերու հրամանատար Վէհիպ փաշային, յայտնելով որ ռուսական բանակը ծրագրած է հեռանալ Թրքահայաստանի գրաւեալ շրջաններէն:

Թուրքերը առանց ազդարարութեան, ինչպէս պայման էր, խզելով զինադադարը, 1918 Փետր. 12ին յանկարծակի յարձակողականի անցան Երզնկայի դէմ, իբրեւ թէ «մահմետականները փրկելու եւ պաշտպանելու համար հայկական բռնութիւններու դէմ»: Սեբաստացի Մուրատ եւ ընկերները դերմարդկային ճիգերով կը դիմադրէին անարգ ու դաւադիր թշնամիին: Անդրանիկ օգնութեան կը փութար Կովկասէն Էրզրում, որ սակայն Մարտ 12ին կը գրաւուէր Թուրքերուն կողմէ:

Մինչ հայկական զօրագունդերը մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէին ճակատին վրայ, բազմահազար գաղթականներու հետ նահանջելով դէպի Կովկաս, անդին բոլշեւիկեան իշխանութիւնը Բրեստ Լիտովսկի մէջ Թուրքին կը նուիրէր Կարսը, Արտահանն ու Բաթումը:

Չէր բաւեր 1917 Դեկտեմբեր 29ի դեկրետը, որով ռուսական բանակը կը պարտաւորուէր ամբողջովին պարպել Արեւմտեան Հայաստանի գրաւեալ բոլոր հողամասերը եւ քաշուիլ 1914ի ռուսեւթուրք սահմանագլուխը, Բրեստի մէջ կատարեալ կը դառնար բոլշեւիկեան իշխանութեան անձնատուութիւնը:

Կերէնսկիի կառավարութեան անկումէն ետք, Լենինի առաջին գործն էր եղած վերջ տալ պատերազմին եւ հաշտութիւն կնքել Գերմանիոյ հետ, ամէն գնով, առանց հողային կցման եւ հատուցումներու: Զինադադար կնքուեցաւ 1917 Դեկտ. 15ին լեհական գիւղի մը՝ Բրեստ Լիտովսկի մէջ, ուր հաշտութեան բանակցութիւնները սկսան Դեկտ. 22ին:

Խորհրդային Ա. պատուիրակ Եոֆֆէ յայտնեց, որ ռուսական բանակը կը պարպէ Թրքական հողերը, սակայն Գերմանիա ալ իր կարգին պէտք է քաշուի Ռուսիոյ գրաւեալ արեւմտեան հարուստ նահանգներէն: Գերման Զօր. Մաքս Ֆոն Հոֆման մերժեց պայմանը: Տրոցկի յաջորդեց Եոֆֆէի եւ Փետր. 10ին յայտարարեց, որ Ռուսիա վերջացած կը նկատէ պատերազմը եւ կը հրամայէ ընդհանուր զօրացրուում կատարել բոլոր ճակատներու վրայ:

Գերմանները կրկին մերժեցին եւ սկսան յառաջանալ բոլոր ճակատներուն վրայ: Միաժամանակ Լիւտէնտորֆ թելադրեց օսմանեան բանակի սպայակոյտի պետ Հանս Ֆոն Զէէքթի, որ թրքական բանակը յարձակողականի ձեռնարկէ դէպի Կովկաս:

Առիթէն օգտուելով, խորամանկ Թուրքերը Պերլին ղրկեցին Բրեստի պատուիրակներէն Իսմայիլ Հաքքըն, պահանջելու համար, որ բացի գրաւեալ հողերէն՝ Թուրքիոյ վերադարձուին Կարսը, Արտահանը եւ Բաթումը, որոնք Ռուսերու կողմէ գրաւուած էին 1877–78ի պատերազմին: Գերմանները ակնկալուածէն աւելի գոհացում տուին Թուրքերուն: Բացի երեք նահանգները վերադարձնելէ, Ռուսիա իբրեւ անկախ պետութիւն պէտք է ճանչնար Անդրկովկասը եւ ինքնորոշման իրաւունք տար Ռուսիոյ իսլամներուն: Քայլ մը՝ դէպի Թուրանի երազին իրականացումը:

Գործավարներու Խորհուրդը, Լենինի պնդումով, գլուխ ծռեց գերմանական պահանջներուն առջեւ: Ու 1918 Մարտ 3ին կնքուեցաւ Բրեստ Լիտովսկի խաղաղութեան դաշնագիրը կեդրոնի պետութեանց եւ Ռուսիոյ միջեւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ՝ ՔԱՄՊՈՃ

—o—

Վիէթնամի պատերազմը, որուն աւարտումին կը սպասէ աշխարհ ակնդէտ, նոր ծանրակշիռ փուլի մը մէջ մտաւ շաբաթավերջին, երբ նախագահ Նիքսըն Հինգշաբթի (Ապրիլ 30) իրիկուն ձայնասփռուած յայտարարութեամբ մը հաղորդեց իր որոշումը — ամերիկեան ուժեր ղրկել Քամպոճ, ուր Հիւս. Վիէթնամցիք տարիներէ ի վեր զինուորական կարեւոր կայաններ հաստատած են:

Նիքսըն նախ դիտել տուաւ, թէ մինչեւ վերջերս Ամերիկա նախանձախնդիր գտնուած է յարգելով Քամպոճի չէզոք դիրքը, սակայն, այժմ, երբ «թշնամին սաստկացուցած է իր խափանարարական գործողութիւնները յատկապէս Քամպոճի մէջ», անհրաժեշտ է, որ Ամերիկա «պաշտպանէ իր զինուորներն ու վիէթնականացման իր ճիգերը»՝ յարձակելով «չարութեան ապրիւր»ին վրայ:

Նիքսընի կարծիքով առնուած քայլը ոչ յարձակում մըն է Քամպոճի վրայ եւ ոչ ալ ընդլայնումը պատերազմին, քանի որ մաքրագործելէ ետք Քամպոճի սահմանամերձ շրջանները Հիւս. Վիէթնամեան ուժերէն՝ ամերիկեան եւ Հար. Վիէթնամեան ուժերը պիտի քաշուին դէպի իրենց կեդրոնները:

Մ. Նահանգներու նախագահը իր առած որոշումը կը հիմնաւորէ հետեւեալ միտքով «եթէ Ամերիկա խեղճ հսկայի մը նման շարժի՝ անիշխանական եւ բռնատիրական ուժերը կը սպառնան ազատ ազգերուն»:

Այսուհանդերձ նախագահին այս որոշումը մեծ դժգոհութիւն եւ նաեւ մտահոգութիւն ստեղծեց ամերիկեան որոշ շրջանակներու մէջ: Ծերակուտականներ եւ ընդհանրապէս մամուլը խստիւ քննադատեց Նիքսընի ձեռք առած քայլը, զայն նկատելով պատերազմին ընդլայնումը: Միւս կողմէ սակայն, հանրային կարծիքի քննութիւն մը հաստատեց, թէ Ամերիկացիներուն 59 առ հարիւրը կը բաժնէ Նիքսընի տեսակէտը եւ համաձայն է տրուած որոշումին հետ:

Մայիս մէկէն ի վեր յիսուն հազար ամերիկացի եւ վիէթնամցի զինուորներ Քամպոճի սահմանամերձ շրջաններուն մէջ զինուորական գործողութիւններու դիմած են: Հակառակ ի գործ դրուած բացառիկ միջոցներուն, յարձակող ուժերը ցարդ չեն յաջողած պաշարել եւ բնաջնջել Հիւս. Վիէթնամեան գունդերը: Արդարեւ այս վերջինները անյայտացած են՝ չատ թեթեւ դիմադրութիւն մը ցոյց տալով: Յարձակող ուժերը երեւան հանած են քանի մը կարեւոր գաղտնի կայաններ, որոնք կը ծառայէին իբրեւ հիւանդանոց, պարենաւորման կեդրոն, զինամթերքներու պահեստանոց եւայլն: Յաջողած են նաեւ սպաննել 700–800 արձակազէններ:

Վիէթնամի պատերազմը ծանրակշիռ փուլի մը մէջ մտաւ նաեւ այն պատճառով, որ ամերիկեան օդուժը երկու-երեք ռմբակոծումներ կատարեց Հիւս. Վիէթնամի վրայ: Ռմբակոծութիւններուն մասնակցեցան իւրաքանչիւր անգամ 150ի մօտ օդանաւեր: 1968 Նոյեմբեր մէկէն ի վեր առաջին անգամն է, որ Ամերիկացիք կը ռմբակոծեն Հիւս. Վիէթնամը: Այս ձեւով կը խախտեն նախկին նախագահին որոշումն ու խոստումը:

Մ. Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը ռմբակոծութիւնները նկատեց «պաշտպանողական անհրաժեշտութիւն» մը: Աւելին՝ սպառնաց վերսկսիլ օդային ռմբակոծութիւնները, եթէ երբեք Հանոյ յարձակողական նպատակներով օգտագործէ ապազինեալ գօտին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ աւանդական տողանցքը Պասթիյէննասիոն կարգ մը միջադէպերու տեղի տուաւ, Կօշիսթ եւ ծայրայեղ տարրերու պատճառաւ: Ապահովութեան ուժերը արտասովոր ռումբեր նետեցին եւ կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան, բայց միայն մէկ հոգի բանտարկուեցաւ: Միջադէպեր եւ ցոյցեր պատահեցան նաեւ Կրընոպլի մէջ, ժերար Նիքոլի բանտարկութեան դատապարտուելուն առթիւ:

ՆԱՑԻ Գերմանիոյ դէմ տարուած յաղթութեան 25ամեակին առիթով մամուլի ասուլիս մը կատարեց մարեչալ Իվան (Յովհաննէս) Բաղրամեան: Ասուլիսի ընթացքին մարեչալը շեշտեց Ստալինի ունեցած կարեւոր դերը Համաշխարհային Բ. պատերազմի զինուորական գործողութիւններուն մէջ: «Ստալին զինուորական լաւ պատրաստութիւն ունէր. ան յաջողեցաւ յաղթական հակայարձակման մը պայմանները ստեղծել», յայտարարեց յատկապէս Յ. Բաղրամեան, որ վերջին պատերազմի խորհրդային ականաւոր զինուորական ղեկավարներէն մէկն եղաւ: Յարգանքի տուրքը տալէ ետք Դաշնակից պետութիւններուն՝ յաղթանակին իրենց բերած նպաստին համար, մարեչալը այնուամենայնիւ շեշտեց, թէ «Խորհ. Միութիւնն էր, որ հիմնական դերն ունեցաւ ֆաշական Գերմանիոյ պարտութեան մէջ»: Խորհրդային – գերման ճակատին վրայ էր, աւելցուց մարեչալը, որ ջախջախուեցան գերման գլխաւոր ուժերը՝ 607 զօրաբանակներ: «Գերմանիա այս ճակատին վրայ կորսնցուց տասը միլիոն զինուոր՝ սպաննուած, վիրաւորուած եւ գերի բռնուած»: Գերմանիա, մարեչալին համաձայն, խորհրդային ճակատ ուղարկած էր 13 միլիոն 600.000 զինուոր:

ՔԵՊԷՔ նահանգի (Գանատա) խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ 70 աթոռ ապահովեց Ազատական կուսակցութիւնը, որ կը պաշտպանէ Գանատայի միութեան պահպանման գաղափարը: Քեպէքի կուսակցութիւնը, որ նահանգին անկախութեան տեսակէտը կը պաշտպանէ, եօթը աթոռ միայն ապահովեց: Ազատական կուսակցութիւնը իր 70 աթոռներով կ'ապահովէ բացարձակ մեծամասնութիւն մը Խորհրդարանին մէջ:

ԹՈՒՐՔ ուսանողներ կը մասնակցին պաղեստինեան ազատագրական ճակատի խափանարարական գործողութիւններուն: Պաղեստինցիներու մօտ մարզուած ուսանողներ Սուրիոյ ճամբով գաղտնի կ'անցնին Թուրքիա: Այս պարագան մտահոգութիւն կը պատճառէ Թուրք իշխանութիւններուն: Միւս կողմէ Թուրքիա մերժեց ընթացք տալ Յորդանանի գահաժառանգ իշխանին առաջարկին՝ Միջին Արեւելքի պայքարը նկատել մահմետականութեան եւ հրէութեան միջեւ տեղի ունեցող կռիւ մը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակութեան մը Փրակա ժամանումին առթիւ չեխ կառավարութիւնը, զօրավար Հորաչէքի բերնով գգուշացուց չեխոսլովաք ժողովուրդը՝ հակախորհրդային եւ հակառուս ցոյցերու դէմ: «Յետադիմական ուժերը կը պատրաստուին պղտորել մթնոլորտը... սակայն անոնք պէտք է գիտնան, թէ նրման ցոյցերը անպատիժ չեն մնար: Չեխոսլովաքիոյ ընկերվարական իշխանութիւնը կը հարուածէ ծանրօրէն, առանց զիջումի, համաձայն ընկերվարական օրէնքներու»: Աւելցնենք, որ խորհրդային պատուիրակութիւնը Փրակայի մէջ պիտի ստորագրէ «չեխ-խորհրդային բարեկամութեան» համաձայնագիրը:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Ունիթա» խմբագրականով մը գովքը կը հիւսէ համայնավար Չինաստանի, անոր արուեստական արբանեակին արձակման առթիւ: «Կարելի չէ անտեսել Չինաստանի գոյութիւնը եւ ոչ ալ անոր ընկերվարական կշիռը, որ կոչուած է մեծ դեր կատարելու միշտ՝ մարդուն ապագային մէջ», կը գրէ ի մէջ այլոց պաշտօնաթերթը:

ՆԱՍՐ ճառի մը ընթացքին պահանջեց Նիքսընէն՝ որ դադրեցնէ զինամթերքի հայթայթումը Իսրայէլի: Միեւնոյն ատեն պատրաստակամութիւն յայտնեց ընդունելու զինադադարը, եթէ Իսրայէլ ճշդէ թուականը արաբական հողերու պարպումին: Եգիպտոսի նախագահին համար պարպումը պէտք է կատարուի բոլոր շրջաններէն, մէջն ըլլալով Երուսաղէմի արեւելեան մասը:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ տօնական օրերու առթիւ կառքի արկածներու առժամեայ հաշուեկշիռն է՝ 95 մեռեալ, 878 վիրաւոր: Այս հաշուոյն մէջ չկան դեռ վերադարձի արկածները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարը՝ Ժիսքառ տ'Էսթէն Ուաշինկթընի մէջ կը տեսնուի ամերիկացի իր պաշտօնակցին հետ: Միասին կը քննեն դրամական միջազգային կացութիւնը:

ՓՐՈՖ. ՓԱՍԹԷՕՌ – Վալերի Ռատօ (Թոռը՝ Փասթէօռի) սրտի տագնապ մը ունեցաւ առջի օր Մոնթէ Գառլոյի մէջ: 84 տարեկան է: Երկուշաբթի օր վիճակը կայուն կը մնար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Փարիզ կը գտնուի քանի մը օրէ, պաշտօնական այցելութեամբ: Երկուշաբթի օր զինքը կ'ընդունէր նախագահ Փոմփիտու:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայրենասիրութիւնը աստիճան մը աւելի բարձր ըլլալով, քան ազգասիրութիւնը, աստիճան մը աւելի ընդհանրական, հայրենասիրութեան մէջ կարելի է իրականացնել Հայուն հաւաքական ուժը:

Հայրենասիրութիւնը սակայն գիտակցական մօտեցումով միայն կրնայ ըլլալ ժողովուրդը առաջնորդող դէպի որոշ տեղական ու մասնակի շահերու մտածուած զոհաբերումը, ի խնդիր հաւաքական ուժի առաջացման: Բնազդական հայրենասիրութիւնը կրնայ, ճգնաժամի բոպէներուն, անհատներ, մինչեւ անգամ հաւաքականութիւններ մղել զոհաբերելու իրենց ժամանակը, ինչքը, մինչեւ անգամ կեանքը. սակայն խաղաղութեան, կեանքի անտեսանելի ու փոքր ճգնաժամերուն ընթացքին մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնելու համար անհրաժեշտ է մտածուած, գիտակցուած մօտեցում ու մասնաւոր ճիգ:

Հայութիւնը, Սփիւռքի մէջ մանաւանդ, ներկայիս կ՚ապրի այդ գրեթէ անտեսանելի, երեւութապէս մասնակի ճգնաժամերը, եւ յոյժ անհրաժեշտ է որ յայտնաբերէ պահանջուած գիտակցական մօտեցումն ու յաւելեալ ճիգը: Իր ուժը, ներկայի աշխարհագրիւ եւ աննպաստ պայմաններուն մէջ, գիտակից հաւաքականութեան վերածուելուն մէջ է:

Անցեալ յիսնամեակի առաջին կէսը եթէ այնքան զգալի չէր դարձներ սփիւռքականութիւնը ուժերու մէկտեղումին, երկրորդ կէսը, կեանքի պայմաններու արագ փոփոխութեամբ աւելի սուր կերպով զգալ կուտայ այդ հրամայականը: Մանաւանդ որ, ճիշդ այդ երկրորդ կէսի ընթացքին, Հայութիւնը կարծես քիչ մը աւելի ճիգ թափեց հաւաքականութիւնը տկարացնող, հաւաքական ուժը անկարելի դարձնող մարդերու մէջ, ենթարկուելով արտաքին ուժերու առաջ բերած պառակտող գրգռութեանց, փոխանակ գիտակից մօտեցումով մը չէզոքացնելու իր գոյութիւնը արմատէն իսկ կացինահարող այդ ամէն ձեւի ուժերը:

Աւաղել կորսուած ժամանակին վրայ՝ տկարութեան նշան միայն պիտի ըլլայ: Անհրաժեշտ է անդրադառնալ իրողութեան, եւ բոլորին կամքերը լարել դէպի դրական երեւոյթներու համադրումը, որ պիտի կարենայ առաջնորդել հայ ժողովուրդը իր հաւաքական կամքը առաջացնելու եւ արտայայտելու:

Այսօր կան կարելիութիւններ նման քայլեր առնելու եւ թերեւս յաջողութեամբ առաջ տանելու:

Հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցները այն չեն այսօր, ինչ որ էին յիսուն տարի առաջ, նոյնիսկ քանեւհինգ տարի առաջ. աւելի արագ են անոնք, աւելի դիւրամատչելի: Սփիւռքի զանազան հայ գաղութները իրարմէ կտրուած չեն այլեւս, կրնան կտրուած չըլլալ, եթէ անհրաժեշտ ծրագրուած աշխատանքը տարուի եւ միջոցները առաջացուին: Փոխանակ իւրաքանչիւրը այդ գաղութներէն ինքզինք զգալու «հեռաւոր անկիւն մը», «կորսուած անկիւն մը», ինչպէս սովոր են ըսելու տեղւոյն ղեկավարներն ու առաջնորդները, այդ գաղութները կրնան շփման մէջ դրուիլ միւս գաղութներուն հետ շատ աւելի յաճախակի, շատ աւելի բեղմնաւոր ձեւով, որով շուտով պիտի առաջանայ հայ ժողովուրդի ամբողջութեան կենսունակ մէկ մասնիկը ըլլալու զգացումը գաղութներէն իւրաքանչիւրին մէջ:

Հայ ժողովուրդի կրթական մակարդակը եւս փոխուած է. այսօր Սփիւռքի մէջ քիչ մը ամէն կողմ գոյութիւն ունին ազդի մը կեանքը հետաքրքրող բոլոր մարզերուն համար ալ մասնագէտներ, որոնք հարցերը կրնան քննել ներկայ դարու հրամայականներուն լոյսին տակ եւ առաջարկել գործունէութեան արդիւնաւէտ միջոցներ, որոնց գործադրութեամբ կը փոխուին հայ կեանքի ներկան, կրնայ ընթանալ դէպի հաւաքական մէկ միաւորի առաջացումը, ինչ որ նախապայմանն է հաւաքական ուժի առաջացման:

Փոխուած են նաեւ հայ ժողովուրդի ազգային ոգիի եւ հայրենասիրութեան սահմանները: Ազգային գիտակցութիւնը, որ զօրեղ էր միշտ անհատներու կամ նեղ խմբաւորումներու մէջ, այսօր արմատացած է շատ աւելի լայն հաւաքականութիւններու մէջ եւ շատ աւելի լայն են իր սահմանները, քան առաջ: Եղեռնը, տեղահան ընելով հայ ժողովուրդը իր դարերու հայրենիքէն, տեղահան ըրաւ նաեւ իր մէջ դարերով արմատացած տեղական հայրենասիրութիւնը, գաւառային, նահանգային հայրենակցութիւնը, հետզհետէ առաջնորդելով զայն աւելի լայն, աւելի ընդհանրական ազգասիրութեան եւ հայրենասիրութեան գաղափարին: Այո, դեռ գոյութիւն ունին հայրենակցական միութիւնները, սակայն մտածումներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Հայաստանը եւ ոչ սեփական, տեղական, նահանգային հայրենիքը: Այո, տակաւին կը շարունակուին տեղական նախասիրութիւնները, սակայն օրէ օր աւելի տեսանելի եւ զգալի կը դառնան համահայկական մօտեցման մը պահանջները, համազգային ձգտումներն ու արտայայտութիւնները:

Եղեռնը սակայն, իր հողէն ու արմատներէն զրկելով Հայութիւնը, զայն նետեց նաեւ զինք կլանող, հալեցնող, ապազգայնացնող պայմաններու մէջ. ու կը հալի ան ամէն օր քիչ մը աւելի: Եղեռնը կը շարունակուի ներկային մէջ ուծացման հետեւանքով:

Եղեռնը պէտք է յիշել առանց ողբալու այլեւս: Քաղաքական նպատակներով գործադրուած ցեղասպանութեան պէտք է պատասխանել քաղաքական նպատակներով ցեղապահպանման գիտակցուած ու ծրագրուած աչքով, Հայութեան հաւաքական ուժը առաջացնելով յառաջիկայ տասնամեակի ընթացքին:

Կարելիութիւններ կան. անցեալ քառորդ դարը շատ բան փոխած է հայ ժողովուրդի զգալու եւ մտածելու եղանակին մէջ եւս: Աւելցած է նաեւ հայ ժողովուրդի հաւաքական փորձառութիւնը, ինչ որ չի կրնար իր արձագանգը չունենալ իր կեանքը առաջնորդողներու մտքին ու հոգիին մէջ:

Անցեալ յիսնամեակի ընթացքին հայ ժողովուրդի կեանքը թաւալեցաւ ամենադժուարին պայմաններու մէջ, եւ առօրեայի սփիւռքական պահանջներուն զոհացում տալու հարկադրանքին տակ: Հիմա, առօրեայի պահանջները դարձեալ կան անշուշտ, սակայն հայ կեանքը առաջնորդող կազմակերպութեանց, կուսակցութեանց եւ անհատներու արտայայտութեանց մէջ տեսանելի ու զգալի է մտահոգութիւնը վաղուան, մտահոգութիւնը ծրագրուած, համադրուած աշխատանք տանելու. ինչ որ յաւելեալ նպաստ մըն է Հայութեան հաւաքական ուժի առաջացման:

Քաղաքական կուսակցութիւնները այսօր կը գտնուին փոխադարձ յարգանքի եւ հանդուրժողութեան շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ, քան երէկ. եւ այս՝ հակառակ տեղ–տեղ դեռեւս երեւան եկող կրքոտ արտայայտութեանց: Հայ կեանքը աւելի պայծառին ձեւով ղեկավարելու անհրաժեշտութիւնը տեղ գտած է մտքերուն մէջ, ինչ որ կարելի կը դարձնէ հարցերուն հաւաքական մօտեցում մը առաջացնելը:

Ատենն է միատեղ քննելու հայ կեանքը հետաքրքրող բոլոր հարցերը, առանց նախադծուած արգելքներու, նախապաշարումներէ բոլորովին ազատ մօտեցումով մը, մեկնակէտ ունենալով համայն հայ ժողովուրդի կեանքի ներկայ պայմանները, անոր սպառնացող բոլոր վտանգները, եւ նպատակակէտ ունենալով հայ ժողովուրդին համար այնքան կենսական դարձած հաւաքական ուժի առաջացումը:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»

ՌԱՖԱՅԷԼ

(1483–1520)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ.— Անկարելի է Ռաֆայէլի գործերու մասին գաղափար մը կազմել, առանց Վատիկանի պալատը այցելելու: Հոն ամփոփուած են մասնաւորապէս իր որմնանկարներու եւ ձեղնանկարներու գերազանց արտադրութիւնները, եւ անոնցմով կարելի է Ռաֆայէլը դատել իր ամբողջութեամբ:

Կ՚ուզէինք կարգ մը տարրական տեղեկութիւններ տալ իր գլխաւոր գործերուն մասին.—

Ֆերտինանտ Մեծ Դուքսի Աստուածածինը.— Կոյսը կանգնած դիրքի մէջ դէպի վար կը նայի, իր բազուկներուն մէջ առած մանուկ Յիսուսը, մտածկոտ, խոնարհ, աստուածային դեղեցկութեամբ, այնչափ շնորհալի՝ որուն նմանը հազիւ թէ գտնուի Վերածնունդի շրջանի արուեստի արտադրութիւններուն մէջ: Կուրծքի մասը միայն ծածկուած է կարմիր զգեստով մը, իսկ միւս բոլոր մասերը՝ կապոյտ ծածկոյթով: Թափանցիկ քող մը մազերն ի վար անցնելով, կ՚իջնէ ճակտին վրայ՝ առանց աղարտելու սակայն դէմքին այդ ազնիւ մասը: Իր հանդարտ ու պայծառ՝ բայց ոչ նուազ անվիշտ դէմքը, կը ներշնչէ գեղեցկութիւն մը, զոր նոյնինքն Ռաֆայէլ քիչ անգամ կրցած է արտայայտել:

ԺԸ. դարուն վերջերը այս նկարը Ֆլորանսի աղքատ կնոջ մը քով գտնուեցաւ, որ վաճառականի մը ծախեց մօտաւորապէս հարիւր ֆրանքի: Յետոյ Ֆերտինանտ Մեծ Դուքսը բարձր գինով գնեց զայն: Այս գլուխ գործոցը նկարուած է տախտակի վրայ:

Կոյսին ամուսնութիւնը.— Ռաֆայէլի առաջին շրջանի ամէնէն լաւ գործն է այս, որ կը գտնուի Միլանոյի Պրերա-նկարասրահին մէջ: Նկարուած է 1904ին: Այս նիւթը Ռաֆայէլէն երկու հարիւր տարի առաջ շարունակ նկարուած է մեծ նկարիչներէ, բայց Ռաֆայէլի միայն վիճակուած էր տալ անոր վերջին կատարելութիւնը:

Ռաֆայէլ այս նկարին նիւթը քաղած է առասպելէ մը: Կոյսը շատերէ ամուսնութեան առաջարկ ստացած էր. քահանայապետը կը պատուիրէ Դաւիթի տան բոլոր ամուրի երիտասարդներուն, որ մէյ մէկ գաւազան դնեն խորանին վրայ: Որուն գաւազանը որ չորս ծիլ տայ, ան պիտի ըլլար Մարիամին ամուսինը: Մրցողներուն մէջ կար նաեւ Յովսէփ, որ այրի էր, եւ արդէն զաւակներ ու թոռներ ունէր: Անոր գաւազանը միայն կը ծլի: Հրէական ամուսնութիւնը աւելի քաղաքային քան կրօնական արարողութեամբ կը կատարուէր, այս պատճառաւ նկարին մէջ ամուսնութիւնը ներկայացուած է տաճարէն դուրս, բացօթեայ: Կոյսին կ՚ընկերանան հինգ երիտասարդներ, իսկ Յովսէփին՝ հինգ երիտասարդուհի, որոնք մերժուածներն են: Անոնցմէ մէկը՝ ծնրադրած՝ իր գաւազանը կը կոտրէ, որ ծաղկած չէր:

Կոյսը աթոռին վրայ նստած.— Այս պատկերը, որ նկարուած է 1516ին, կը

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Շիտակը չկրցայ միտքս պահել, այլանդակ անուն մըն էր... բայց ի՞նչ բանի վրայ հիմնուած է քու կասկածդ:

— Այս մարդը մէկու մը կը նմանցնեմ, որուն հետ բաւական խնդիրներ ունեցած ենք քանի մը տարի առաջ:

— Հայ յեղափոխակա՞ն մը:

— Ի՛նչ կ՚ուզես որ ըլլայ, բնականաբար:

— Շիտակը բնաւ Հայու չի նմանիր: Բայց եթէ վստահ ես որ չես սխալիր, հսկենք իր վրայ:

— Իմ ալ դիտաւորութիւնս այդ է:

Երկու լրտեսները անտարբեր կերպարանքով մը մօտեցան ճամբորդին որ երկու ձեռքը մէյ մէկ պայուսակ բռնած՝ դէպի դուրս կ՚ուղղուէր:

— Եթէ կառք մը նստի ի՞նչ պիտի ընենք:

— Կառքին թիւը կ՚առնենք եւ յետոյ կառապանը կը հարցափորձենք:

Արդարեւ դէպի պարապ կառք մը ուղղուեցաւ, մինչ լրտեսներէն մին արագ քայլերով ինքն ալ դէպի նոյն կառքը կ՚երթար, կարծես ճամբորդէն առաջ հասնելով զայն վարձելու դիտաւորութեամբ:

Բայց Եւրոպացին արդէն հասած էր կառքին քով ու պայուսակները տեղաւորած:

— Ո՞ւր պիտի երթաք, հարցուց կառապանը:

Ճամբորդը կառքին մէջ նստաւ եւ ձեռքովը նշան ըրաւ որ ճամբայ ելլէ, առանց բառ մը արտասանելու:

Լրտեսը դարձաւ իր ընկերոջ քով:

— Գացած տեղը չկրցայ հասկնալ՝ բայց կառքին թիւը առի, ըսաւ:

— Կառապանը կը ճանչնա՞ս:

— Այո, Սիրքէճիի կառապաններէն է, բարեկամ ենք միասին:

— Լաւ ուրեմն, իրմէ կ՚իմանանք ամէն բան:

— Արդեօք լաւագո՞յն չէինք ըներ ուրիշ կառքով մը իրեն հետեւելով:

— Պարապ բան է, չարժեր պարզ կասկածի մը համար այդքան իրար անցնիլ:

Հազիւ քսան վայրկեան անցած էր երբ կառապանը վերադարձաւ: Լրտեսները փութացին իր քով:

— Ահմէտ Զավուշ, այս ի՞նչ շուտ դարձար, ըսաւ լրտեսներէն մին, ո՞ւր տարիր ճամբորդը:

— Մինչեւ Բերա:

— Անկէ ուրիշ կառք նստեցա՞ն:

— Այո, պատասխանեց կառապանը:

— Ի՞նչ լեզուով կը խօսակցէին:

— Հայերէն...

Երկու լրտեսները զարմացած՝ իրարու երես նայեցան:

— Ահմէտ Զավուշ, գոչեց մին, սխալած չըլլաս, այդ մարդիկը Եւրոպացի էին, ի՞նչպէս հայերէն կը խօսին:

— Զարմանալի բան, պատասխանեց կառապանը, անգլերէնը ֆրանսերէնէն չեմ կրնար զանազանել, բայց հայերէնը խօսուած ատեն կը հասկնամ:

— Ի՛նչ որս փախցուցինք ձեռքէ, հառաչեց լրտեսներէն մէկը:

— Բայց ինչո՞ւ այսքան շուտ յոյսդ կը կտրես, ըսաւ միւսը:

— Շատ դիւրաւ...

Եւ այս վերջին խօսքերը արտասանողը դարձաւ դէպի կառապանը եւ հարցուց.

— Միւս կառքը որով երկու ճամբորդները իրենց ճամբան շարունակեցին ծանօ՞թ է քեզի:

— Բնականաբար, պատասխանեց կառապանը, մեր Օսմանի կառքն էր:

— Սիրքէճիի՞ կառապաններէն է:

— Այո:

— Ուրեմն կը տեսնես որ իրար անցնելու բան չկայ, ըսաւ կառապանը հարցափորձող լրտեսը իր ընկերոջ դառնալով, իրենց օձիքը դարձեալ մեր ձեռքին մէջն է, հիմա երբոր կառապանը վերադառնայ, կրնանք հասկնալ թէ ո՞ւր առաջնորդած է զիրենք:

Միւսը համոզուեցաւ այս խօսքերուն: Արդարեւ տակաւին յուսահատելու բան մը չկար. միայն հարկ էր սպասել:

— Իցի՛ւ թէ ուրիշ յաճախորդ մը Օսմանը ուրիշ հեռու տեղ մը չտանի, դիտել տուաւ:

Երկու լրտեսները ուզեցին դարձեալ մանրակրկիտ հարցաքննութեան մը ենթարկել Ահմէտ Զավուշը բայց խեղճ կառապանը չկրցաւ նոր բան մը ըսել իր նախորդ յայտարարութիւններէն զատ, միայն կրկին հաստատեց թէ երկու ճամբորդներուն իրարու հետ հայերէն խօսելնուն մասին բնաւ տարակոյս չունէր:

— Շիտակը աղէկ մեր քթին խնդացին, եզրակացուց լրտեսներէն մին, բայց իշխան կարգը մեզի կուգայ:

Այս լրտեսներէն մին որ Ալի պէյ կը կոչուէր, քառասուն տարեկան մարդ մըն էր, շատ ճարպիկ ու խորամանկ, զոր ոստիկանութիւնը կը գործածէր դժուարին գործերու համար: Ինքն էր որ, առաջին անգամ կասկածած էր տարեց ուղեւորին վրայ եւ ուզած էր հետապնդել զայն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(106 – Շար.)

գտնուի Ֆլորանսի Բիթթի պալատին մէջ։ Ռաֆայէլի ոչ մէկ գործը այսքան տիեզերական համբաւ ունի։ Այս նկարին մէջ յայտնի կերպով կը տեսնուի Ֆլորանսի դպրոցին ազդեցութիւնը, բայց գոյնի ու խիզախ նկարուածքի տեսակէտով աւելի Հռոմի դպրոցին կը պատկանի։ Աստուածածինը աթոռին վրայ նստած՝ գրկած է մանուկ Յիսուսը եւ խանդաղատանքով կը նայի անոր։ Երկուքն ալ կը դիտեն, կը նային, մայրը երջանիկ, տղան գոհ՝ ապահով կերպով պաշտպանուած մօր բազուկներուն մէջ։ Յիսուսին քով կեցած է Յովհաննէս Մկրտիչ իր կարմիր խաչով, եւ գորովալիր ու ջերմեռանդ դէպի վեր կը նայի։

Լէոն Ժ. Պապին դիմանկարը.— Դիմանկարի ճիւղին մէջ Ռաֆայէլի ամէնէն մեծ հրաշակերտը եւ մէկը՝ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր դիմանկարներէն։ Զգեստներուն մէկ մասը իր մէկ աշակերտն է նկարած, դէմքին նմանութիւնը բացարձակապէս ճիշդ է։ Իբրեւ արուեստի արտադրութիւն այս նկարը կատարելութիւն մըն է։ Շքեղութիւն, ճըշմարտութիւն, ոճ, գոյն, յօրինուածք, արտայայտութիւն մասնաւորապէս, այս բոլորն ալ Ռաֆայէլ մեծ նրբութեամբ իրագործած է։ Դէմքերու խմբումը, լոյսի բաշխումը զմայլելի է, եւ մարմնին գոյնը շքեղ հակապատկեր մը կը կազմէ կարմիր զգեստներու ամբողջութեան հետ։

Սեքստոսի կոյսը.— Ռաֆայէլի ամէնէն վերջին կոյսն է, որ այսօր կը գտնուի Տրէզտէնի նկարասրահին մէջ։ Գերմանացի Լիւպք, արուեստի քննադատ, խօսելով անոր մասին, կ՚ըսէ. «Ամպերու մէջ կեցած, սքանչելապէս զգեստաւորուած կոյսը, մանուկը բազուկներուն մէջ բարձրացուցած՝ կարծես աստուածային խորհուրդին մէջ սուզուած է։ Մանուկին վսեմ առաքելութիւնը կը պատկերանայ իր դէմքին վրայ, իսկ իր աչքերուն խոր ու խորհրդաւոր նայուածքին մէջ կ՚արտայայտուի իր ապագայ փրկչի կոչումը։ Կրնանք ըսել որ այս նկարին մէջ Ռաֆայէլ միացուցած է խորունկ մտածողութիւնը, հմտութիւնն ու իր ըմբըռնած գեղեցկութեան իտէալը։ Այս նկարը կրօնական արուեստի կատարելութիւնն է, ու պիտի մնայ որպէս այդպիսին։ Ռաֆայէլի կոյսերը, մասնաւորապէս Սեքստոսի կոյսը, ոչ մէկ ժամանակաշըրջանի եւ ոչ մէկ դաւանանքի կը պատկանին։ Անոնք ամբողջ մարդկութեան համար են միշտ»։

Լա Պէլ Ժարտինիէռ.— Ռաֆայէլի առաջին շրջանի վերջին գործը կրնար նըկատուիլ։ «Գեղանի պարտիզպանուհին» Ռաֆայէլի Ֆլորանսի մէջ նկարած ամէնէն կատարեալ կոյսն է անտարակոյս, որուն մէջ Ռաֆայէլ բնութեան գեղեցկութեան մասին իր զգացած սիրոյն ադատ արտայայտութիւնը ցոյց տուած է։ Նկարին խոտերը, բոյսերը, ծաղիկները նկարած է այնպիսի թարմութեամբ եւ ճշդութեամբ, զորս Վան Էյք հազիւ կըրցած է գերազանցել, բայց այս մանրամասնութեամբ ամբողջութիւնը երբեք վնասուած չէ։

Քրիստոսի այլակերպութիւնը.— Ռաֆայէլի վերջին գործն է եւ միաժամանակ իր ամէնէն ուժեղ արտայայտութիւնը։ Լերան վրայ, փայլուն լոյսերու մէջ՝ այլակերպուած Յիսուսը կը համբառնայ Մովսէս ու Եղիա մարգարէներուն միջեւ. վարը, ծառերուն տակ երեք աշակերտներ, գետին ինկած են, շլացած՝ լոյսի ակնախտիղ փայլէն։ Մարդկային խորհուրդ մը կը պարզուի աւելի վարը։ Լուսնոտ տղու մը հայրը՝ ընկերացած բազմութեան մը, կը ներկայանայ մնացեալ ինը աշակերտներուն։ Թշուառ հայրը ուժով բռնած է կծկումներով դողահար տղան, որ աչքերը յառած է աշակերտներուն յոյսի վերջին նշոյլով մը։ Ինքը հայրն ալ յուսահատութեան սահման զգացուած է։ Տղուն ցաւին ի տես երկու կիներ ծունկի եկած են առաքեալեալներուն առջեւ. մէկը կ՚աղօթէ, միւսը, որ տղուն մայրը ըլլալ կը թուի, պաղատագին օգնութիւն կը գոչէ։ Իսկ ինը առաքեալները վրդովուն երեւոյթ մը ունին, բայց անկարող են օգնելու. Իրենցմէ մէկը օգնութեան յոյսով լերան վրայ բարձրացած է։ Նկարին վերի մասին մէջ գիծերն ու գոյները ներդաշնակօրէն միացած են, իսկ ամբողջութիւնը ճոխ կերպով լուսաւորուած, գիծերը ուժով, խիտ ու գոյներն ալ զօրաւոր եւ մութ շուքերով՝ կարծես իրարու դէմ կը պայքարին։

Ս. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

ՀԵԼԼԷՆ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՍՏԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հելլէնները չէին գիտեր, թէ աստղերը մէյ մէկ աշխարհներ էին, այլ կ՚երեւակայէին թէ անոնք բնակարաններն էին պայծառ հոգիներու, որոնք ժամանակին ապրած էին մեր երկրին վրայ։

Երկինքի հիւսիսային կողմը կը գըտնուի աստղախոյլ մը, որ հին ժամանակներէ ի վեր հիացումի եւ սքանչացումի առարկայ եղած է։ Անիկա Սուզակ կը կոչուի եւ մաս կը կազմէ Մեծ Արջ համաստեղութեան։

Կը պատմուի թէ Հէրա բարկացած էր Կալիստօ անունով կնոջ մը եւ զայն արջի կերպարանափոխած։ Կինը կորսնցուց իր գեղեցկութիւնը եւ քամահելի երեւոյթ մը առաւ, այնպէս որ որսորդները իրենց շուներով միասին կը հալածէին զայն անտառին մէջ։ Կալիստօ կորսնցուց իր մարդկային իմացականութիւնը եւ դատողութիւնը ու կը վախնար, ոչ միայն որսորդներէն, այլ նաեւ իր շուրջը գըտնուող բազմաթիւ վայրի գազաններէն։ Ան երկար տարիներ այդ դրութեան մէջ մնաց։

Երբ դեռ արջի չէր կերպարանափոխուած՝ զաւակ մը ունէր, որ շատ կը սիրէր, բայց չէր համարձակեր երթալ եւ տեսնել զայն։ Տղան երբ մեծցաւ, օր մը անտառ գնաց։ Մարդը երբ տեսաւ զայն, մոռնալով իր արջու կերպարանքը՝ վազեց դէպի տղան՝ ողջագուրելու համար։ Տղան ինքնապաշտպանութեան դիմելով, նիզակով վրան յարձակեցաւ եւ ուզեց սպաննել զայն։ Արամազդ տեսնելով անոնց այս վիճակը, խղճաց եւ առնելով զանոնք տեղաւորեց երկինքին վրայ։ Մայրը Մեծ Արջն է, իսկ անոր մօտ գըտնուող փոքր համաստեղծութիւնը՝ Փոքր Արջը։

Այս աստղերը միշտ հիւսիսային բեւեռին վրայ կը մնան։ Պզտիկ Արջ համաստեղութեան պոչի վերջին աստղը՝ բեւեռային Աստղն է։

×

Պոսիդոն Օրիոն անունով զաւակ մը ունէր, որ արտակարգ ուժի տէր եւ որսորդութեան վերջին ծայր սիրահար էր։ Հայրը սորվեցուցած էր անոր լողալ եւ ջուրին վրայէն քալել առանց սուզուելու։

Օրիոն կը սիրէր Մերոպէն, որ Քիոսի թագաւորին աղջիկն էր։ Թագաւորը խոստացաւ տալ անոր իր աղջիկը, պայմանաւ որ Քիոս կղզիին բոլոր վայրի անասունները սպաննէ։ Օրիոն ամէն օր անտառ կ՚երթար եւ սպաննուած անասուններուն մորթերը թագաւորին կը բերէր։ Երբ այլեւս սպառեցան բոլոր վայրի անասունները, գնաց եւ խնդրեց թագաւորէն անոր աղջիկը։

Թագաւորը տեսակ տեսակ պատճառաբանութիւններ ընելով, միշտ կը ձգձգէր, այնպէս որ, Օրիոն ստիպուեցաւ փախցնել Մերոպէն։ Թագաւորը սաստիկ բարկացաւ եւ գինովցնելով Օրիոնը, հրաշէկ երկաթներով կուրցուց անոր աչքերը։ Օրիոն երբ գիտակցութեան եկաւ՝ երկար թափառումներէ ետք մուրճի մը ձայնը լսեց եւ հետեւելով անոր, Հեփեստոսի աշխատանոցին առջեւ կանգ առաւ։ Հեփեստոս մեղքցաւ անոր ու իր գործաւորներէն մէկուն առաջնորդութեամբ Արեւի աստուածին՝ Ապողոնի մօտ ղրկեց, որ դարձեալ տեսութիւն շնորհեց անոր։

Անկէ ետք Օրիոն որսորդութիւն ընել սկսաւ Արտեմիսի համար։ Արտեմիս կը սիրէր զայն եւ պիտի ամուսնանար անոր հետ, բայց իր եղբայրը Ապողոն հակառակեցաւ եւ մտադրեց արգելք հանդիսանալ։ Օր մը, Օրիոն ջուրը մտած էր եւ միայն գլուխը կ՚երեւար։ Ապողոն տեսաւ զայն եւ ըսաւ քրոջը.

— Քոյրիկ, դուն քու վրադ այն համարումը ունիս թէ լաւ նշանառու մըն ես։

— Բնական է, ըսաւ Արտեմիս, օր մը տեսա՞ծ ես իմ նշանառութեանս վրիպիլը։

— Լա՛ւ, ծովուն վրայ սեւ կէտ մը կը տարուբերի, կրնա՞ս զայն երեք անգամէն զարնել։

— Պիտի տեսնես, ըսաւ Արտեմիս։

Նետ մը արձակեց եւ սեւ կէտը անհետացաւ ջուրին մէջ։ Քիչ ետք ալիքները դէպի ափ քշեցին խեղճ Օրիոնը։ Արտեմիս ցաւեցաւ պատահածին համար, բայց չէր կրնար վերակենդանացնել զայն եւ, հետեւաբար, տեղաւորեց անոր դին երկինքին վրայ, ուր կը փայլի ձմեռ գիշերները, Դեկտեմբեր ամսուան մէջ։ Երեք փայլուն աստղեր կը կազմեն իր գօտին՝ ուրկէ սուր մը կախուած է։ Կրունկներուն տակ կը գտնուի իր շունը՝ Սիրիոս, իսկ Պլիադները առջեւը կը մնան։

Պլիադները եօթը քոյրեր էին, որ Արտեմիսի համար որսորդութիւն կ՚ընէին։ Օր մը Օրիոն իր կենդանութեան ժամանակ հալածեց զանոնք։ Պլիադները աղօթեցին եւ աստուածներէն օգնութիւն աղերսեցին։ Արամազդ աղաւնիի կերպարանափոխեց զանոնք, բայց յետոյ աստղերու վերածելով՝ խմբովին տեղաւորեց երկնակամարին վրայ։ Մենք հիմա միայն վեց հատը կը տեսնենք, որովհետեւ կը պատմուի թէ՝ անոնցմէ մէկուն սիրտը չէր դիմացած՝ տեսնելով Տրովադայի այրիլը։ Իր զաւակն էր, որ հիմնած էր այդ քաղաքը եւ շատ ցաւեցաւ անոր կործանումին առթիւ եւ հեռանալով՝ անգամ մըն ալ չերեւցաւ։ Իր հեռանալէն քոյրերը մեծ վիշտ զգացին եւ մինչեւ հիմա դալուկ եւ տժգոյն է անոնց լոյսը։

×

Կայ նաեւ ուրիշ համաստեղութիւն մը Հիադ անունով, որուն համար հետեւեալը կը պատմուի։

Բագոս պզտիկ տղայ մըն էր, երբ մայրը Սեմիղէ մեռաւ եւ ինք որբ ու անօգնական մնաց։ Հինգ քոյրեր, որոնք Հիադ կը կոչուէին, խղճալով անոր վրայ իրենց մօտ առին եւ խնամեցին զայն, մինչեւ մեծնալը։ Աստուածներու աստուածը Արամազդ չափազանց գոհ մնաց Հիադներու այս վարմունքէն եւ իբրեւ վարձատրութիւն երկինքին վրայ տեղաւորեց եւ աստղի նման փայլեցուց զանոնք։

×

Կային նաեւ ուրիշ համաստեղութիւններ զանազան կենդանիներու նմանութեամբ։ Երկու արջերէն զատ, կար նաեւ առիւծ մը, ցուլ մը, խոյ մը, այծ մը, կարիճ մը, խեցգետին մը եւ երկու ձուկ։

Արեւը ամէն օր անոնց մօտէն կ՚անցնէր, թէեւ անոր պայծառ լոյսը անտեսանելի կը դարձնէր աստղերը՝ մարդկային աչքերու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Աննայի նայուածքը կ՚արձակէր բոց մը որ Վրոնսքի լաւ կը ճանչնար։ Արագ շարժումով մը վերցուց մատանիներով ծածկուած իր գեղեցիկ ձեռքը, Վրոնսքիի գլուխը առաւ անոնց մէջ, երկար ակնարկով մը զայն դիտեց եւ շրթունքը բաց ու ժպտուն, գողունի կերպով բերանն ու երկու աչքերը համբուրեց եւ զայն իրմէ հեռու հրեց։

Ուզեց հեռանալ, սակայն Վրոնսքի զայն կեցուց։

— Ե՞րբ, ըսաւ ցած ձայնով ու խելացնոր նայուածքով մը։

— Այսօր, մեր որոշեալ ժամուն, պատասխանեց կիսաձայն։

Հառաչանք մը արձակեց եւ իր թեթեւ քայլերով Սերժը դիմաւորելու գնաց։

— Յաջողութիւն, ըսաւ Վրոնսքիի ձիարշաւի երթալու ատենն է. Պէցի խոստացաւ գալ զիս առնելու։

Վրոնսքի ժամացոյցը նայեցաւ ու շտապով մեկնեցաւ։

Երբ Վրոնսքի ժամացոյցը նայեցաւ այնքան յուզուած էր, որ սլաքը կը տեսնէր առանց ժամը կարենալ կարդալու։ Փողոց ելաւ, դէպի կառքը յառաջացաւ եւ հրամայեց կառապանին կառքը շուտ քշել։

Ձիարշաւի տեղը հասնելով, Վրոնսքի նախ հանդիպեցաւ իր եղբօրը, որ մօրը գրած նամակը յիշեցուց իրեն եւ որուն խիստ կերպով մը պատասխանեց։ Յետոյ տեսաւ Օպլոնսքին որ ըսաւ.

— Երէկ եկայ Փեթերսպուրկ եւ շատ ուրախ եմ, որովհետեւ յաղթանակիդ ներկայ պիտի գտնուիմ։ Ե՞րբ իրար պիտի տեսնենք։

— Վաղը զօրանոց եկուր, պատասխանեց Վրոնսքի։

Ու հեռացաւ դէպի ձիերուն մօտ։

Քիչ ետքը իր ձիուն վրայ նստած՝ Վրոնըսքի կ՚արշաւէր իր ընկերներուն հետ։ Թէեւ սկիզբը իր ձին ամէնէն առաջ կ՚ընթանար, սակայն յետոյ ետ մնաց եւ Վրոնըսքի այնպիսի սաստիկ հարուած մը տուաւ իր ոտքերով խեղճ անասունին կողերուն որ զանոնք ջախջախեց ու ձին վիրաւոր գետին ինկաւ։

Հարկ եղաւ անմիջապէս սպաննել կենդանին՝ անոր չարչարանքը կարճեցնելու համար։

Կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, անդարմանելի դժբախտութիւն մը կը կրէր եւ որուն հեղինակը ինքն իսկ էր։ Այս ձիարշաւը երկար ատեն իր հոգւոյն մէջ դժնդակ յիշատակ մը թողուց։

Ը.

Քարենինի եւ իր կնոջը միջեւ արտաքին յարաբերութիւնները չէին փոխուած։ Միակ տարբերութիւնը այն էր որ Քարենին ա՛լ աւելի թաղուած էր իր զբաղումներուն մէջ։

Իշխանուհի Պէցիի երեկոյթէն ետքը Աննայի հետ ունեցած տեսակցութենէն ի վեր, այլեւս ակնարկութիւն չէր ըրած ոչ իր կասկածներուն եւ ոչ ալ իր նախանձին նկատմամբ։ Կրկին սկսած էր իր հեգնիչ շեշտը, որ լաւագոյն եւ յարմարագոյնը կը թուէր իրեն՝ կնոջը հետ իր նոր յարաբերութեանցը համար։

Անոր հանդէպ աւելի պաղ դիրք մը բռնած էր, կարծես դժգոհ ըլլալով, որ պէտք եղած բացատրութիւնը չէր ուզած տալ։

— Ա՜հ, չուզեցիր ինքզինքդ բացատրել, աւելի դէջ քեզի համար — կարծես ըսել կ՚ուզէր սմսեղուկ կերպով — հիմա եթէ դուն ինծմէ բացատրութիւն ուզես՝ ես պիտի մերժեմ։

Պետական խնդիրներու մասին, այդ խելացի ու այնքան նուրբ մարդը, չէր կըրնար ըմբռնել կնոջը հանդէպ իր բռնած յիմարական ընթացքը։ Չէր կրնար ըմբռնել՝ որովհետեւ սոսկալի կերպով կը վախնար կացութեան մինչեւ խորը երթալէն եւ իր հոգւոյն մէջ պնդօրէն կըղպած էր այն դարակը ուր իր կնոջ զաւկին մասին զգացումները դրած էր։

Եթէ մէկը Քարենինին հարցնելու ըլլար թէ ի՞նչ կը խորհէր իր կնոջ ընթացքին մասին, քաղցրաբարոյ մարդը բան մը պիտի չպատասխանէր ու պիտի խուսափէր հարցումէն։ Իր դէմքը հպարտ ու խիստ արտայայտութիւն մը կ՚առնէր երբ իրմէ Աննայի որպիսութիւնը կը հարցընէին։ Քարենին չէր ուզեր զբաղիլ իր կնոջ ընթացքովն ու զգացումներովը եւ իրաւ ալ անոնց վրայ չէր մտածեր։

Քարենինի ամարանոցը Փեթերհոֆ կը գտնուէր եւ ամէն ամառ կոմսուհի Լիտի կուգար մօտերը բնակելու եւ շարունակական յարաբերութիւն ունէր Աննայի հետ։

Այդ տարի կոմսուհի Լիտի հրաժարեցաւ այդ օդափոխութենէն, անգամ մը իսկ չեկաւ Աննային, եւ Քարենինի հասկըցուց թէ Աննայի Պէցիին ու Վրոնսքիին հետ ունեցած բարեկամութիւնը իրեն անպատշաճ կը թուէր։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սօնա Թօփալեան, այրի Տիկին Լուսին Գամպուրեան եւ զաւակները՝ Անի եւ Թորոս, Տէր եւ Տիկին Սմբատ Մարգարեան եւ զաւակներն ու Թոռը կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահը կսկծալի մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 4, ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

Պ. Քերոբ Գրիգորեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թագւորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Գրիգորեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն

ՅՈՎՀ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(Յովօ, Մշոյ Խասգիւղացի)

մահը որ պատահեցաւ Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Մայիս 5) ժամը 14,30–ին Մոնմորանսիի հանգստեան տունը (50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Ջէօրէքճեան եւ զաւակը՝ Ժիլ Ջէօրէքճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մարկիզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էլիաս Մարկիզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աշըք եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԺԱՆ–ԺԱՆ ՋԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Քրէթէյի Անրի Մոնտոր հիւանդանոցը Մայիս 2ին, 48 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մայիս 6) ժամը 11ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ՝ 29 Ռիւ տը Նիս, Ալֆորվիլ:

Այրի Տիկին Արփինէ Շահրիկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սերճանեան եւ զաւակները, եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ զաւկին եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՅԻՍ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

(ծնեալ Սերճանեան)

մահը, որ պատահեցաւ 55 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի օր, ժամը 14,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Փէռ–Լաշէզի ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, 6 Մայիս երեկոյեան ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները, եկեղեցւոյն կից Ազգ. Տան նոր շէնքի շինութեան հաշուոյն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Պ. Գր. Մեսրոպեան 500, այրի Տիկին Իւղ. Փափազեան 500, Պր. Մ. Մարգարեան 250, Լավանտուէն Պր. Ճամճեան 250, Պր. Վ. Միսքճեան 150, Ս. Քոչարեան 100, այրի Տիկ. Թաւշանճեան 100, Պր. Պարպարեան 50, Պր. Մարտիրոսեան 50, այրի Տիկ. Մ. Շահինեան 50, Նանսիէն Ն. Մարկոսեան 50, Մարսիլիայէն Յ. Օհանեան 50, Նէվէրէն Ա. Յովհաննէսեան 50, Օր. Յակոբեան 30 Ֆր.:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 8 Մայիս, ժամը 20,30ին

HOTEL LUTETIA, 43, Bld. Raspail, PARIS (6e)

Կը դասախօսէ՝ ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

նիւթ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ՆԵՐԿԱՅԻՍ (հաշուեկշիռ եւ հեռապատկեր)

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպութեամբ կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց

Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21–ին Սալ Ռամոյի մէջ

Գեղարուեստական խնամեալ և լուրջ յայտագրով Կոմիտասի ամբողջական երգերով կը մասնակցի

«ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացին

Կիրակի, Մայիս 10, կ. ե. ժամը 15ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի

Գ. Մ. Ալէմշահ – Մ. Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ

26, RUE TROYON, SEVRES, Métro : PONT DE SEVRES

Նախագահութեամբ Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Միութեան կողմէ խօսք կ'առնէ Յ. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շ. Պէնկեան եւ Պ. Պէտիկեան (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Մեսումենցի. արտասանութիւն Ե. Սերոբեան, ձեռնադաշնակ՝ Հ. Գէորգեան: Կը մասնակցի նաեւ «Կովկաս» պարախումբը:

Խօսնակ՝ Յ. Շիրվանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մայիս 9, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Salle des Sports du Grand Ensemble Sous la présidence de Mr. FRANCESCHI

Maire d'Alfortville, Conseiller général du Val de Marne

DEUX ORCHESTRES

GERARD MELCONIAN et ses part'ners

GREGORY VAKA et ses Tziganes

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ ՊԱՏՇԱՃ ԶԳԵՍՏ — ՊԻՒՖԷ

Շամփուրով խորոված

Օթոպիւս 103, իջնել Փլաս տիւ Փըթի–Փոն

Սեղանները ապահովել՝ 368–61–35

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Ոսկիան Թէճիրեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 23ին.—

Այրի Տիկ. Կիւլ. Դարբինեան 20 Ֆր. եկեղ., Մուշեղ Էլմասեան 20 եկեղ., 20 Մուրատ Ուսումն., Թագւոր Աղամեան 10 եկեղ. 10 Մուրատ Ուսումն., Հմայեակ Կիւլեան 20 Տէր Նշան քահանային, Ծերուկեան ընտանիք 20 եկեղ., 20 Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին, 20 Մուրատ Ուսումն., Կարապետ Մարտիրոսեան 10 եկեղ., Ղազարոս Կիւլեան 20 եկեղե. 50 Մ. Ուսումն. 30 Պ. Օտտոյի Կ. Խաչին: Ղեւոնդ Կիւրեան 10 եկեղ., 10 Պ. Օտտոյի Կ. Խաչին, Մինասեան եղբարք (Սէն Ժեռոմ) 10 եկեղ., 10 դպրոցին, Մինասեան Ստեփան (Սէն Լու Կրան Փէն) 10 եկեղ., 10 դպրոցին, Պր. Ճարըքեան 50 եկեղ. 50 դպրոցին, Պարգեւ Փիլիկեան 20 եկեղ. Տէր–տէրեան 25 եկեղ., 25 Մուրատ Ուսումն., Էգոյեճեան եւ Զաքարեան ընտանիքներ 100 եկեղ., Նէֆչէզեան ընտանիքներ 20 եկեղ., Համբարձում Քաջեան 10 եկեղ., 10 Կ. Խաչին, Աւետիս Քաղեան 20 եկեղ., Օննիկ Տօնիկեան 10 եկեղ., 10 դպրոցասին, Լեւոն Քէնտիրեան 20 եկեղ., Պր. Վարդան Քէօսէեան 50 եկեղ. և դպրոցին, Ծերուկեան ընտանիք 50 Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան (Մարսէյլ):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Կիրակի, Մայիս 10, ժամը ճիշդ 15,30ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— ՉԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ, ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին 25, 15, 10 եւ 5 Ֆրանք Դիմել՝ Մ. Անտոնեան, հեռ. 738–21–18

Փ. Թէրզեան 468–87–43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

Պալթայեան (Ժամին) 98, Rue d Aboukir

Աղամեան 16, Rue Lafayette

եւ Տիամանթէն ճաշարանը 60, Ռիւ Լաֆայէթ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ

Կիրակի, 10 Մայիս ժամը 16ին, Լիվրի–Կարկանի Սալ տէ Ֆէթի շքեղ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ՝ « ՆԱՅԻՐԻ » պարախումբի լրիւ կազմին եւ ՆՕԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ նուագախումբին:

Կը ներկայացուի «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» կատակերգութիւնը:

Հայկական ճոխ պիւֆէ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, և զուարթ մթնոլորտ

Սեղանները այժմէն ապահովեցէք հեռաձայնելով 738·49·16, 929·91·94, 929·90·23, 929·92·37

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

Վալանսի մէջ՝ Մայիս 30ին:

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի երեք քոյր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 5ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Մայիս 28ի հանդիսութիւնը Վիէնի մէջ Յունիս 7ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 6 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.806 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.806

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՆԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Դ.

Բրեստ – Լիտովսկի պատմական չարաչուք դաշնագրի չորրորդ յօդուածին երկրորդ հատուածը կը վերաբերի մեզի: Այսպէս.

«Ռուսիա իր կարելին պիտի ընէ ապահովելու համար արեւելեան Անատոլուի նահանգներուն անմիջական պարպումն ու անոնց օրինական վերադարձը Թուրքիոյ: Նոյնպէս Արտահանի, Կարսի եւ Բաթումի սանճաքները առանց յապաղումի պիտի մաքրուին ռուսական զինուորներէ: Ռուսիա պիտի չխառնուի այս շրջաններու ազգային եւ միջազգային յարաբերութեանց հարցերուն, այլ թոյլ պիտի տայ, որ այդ շրջաններու ազգաբնակչութիւնը նոր կարգ հաստատէ՝ համաձայնութեամբ հարեւան պետութեանց, յատկապէս Թուրքիոյ»:

Ու դեռ աւելին: Դաշնագրին առընթեր կնքուած ռուսեւթուրք անջատ համաձայնագրով «Ռուս Հանրապետութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ զօրացրուելու եւ – ցարկել եւ լուծել ռուսական եւ Թրքական հպատակ բոլոր հրոսախումբերը, որոնք կը գտնուին Ռուսիոյ, ինչպէս նաեւ Թրքական գրաւեալ նահանգներուն մէջ եւ ամբողջովին պիտի ցրուէ զանոնք»:

Նոյն համաձայնագրի ուրիշ մէկ յօդուածով Ռուսիա յանձնառու կ'ըլլայ ութ շաբաթէն ռուս զինուորները բոլորովին քաշել Թրքահայաստանէն, Կարսէն, Արտահանէն եւ Բաթումէն: Պարպումի ընթացքին ո՛չ մէկ վրիժառական արարք պիտի գործուի: Ամբողջ Կովկասի մէջ ռուսական մէկ զօրաբաժինէ աւելի պիտի չմնայ: Եթէ ներքին ապահովութեան համար աւելին պէտք ըլլայ, նախապէս լուր պէտք է տրուի կեդրոնի պետութեանց:

Թուրքերը այսքանով ալ չգոհացան: Նարոտակելով իրենց յարձակողականը Երզնկայէն, Էրզրումէն ու Տրապիզոնէն մինչեւ Կարս, քայլ մը եւս առաջ գացին: Գրաւեցին Ալեքսանդրապոլը եւ սկսան յառաջանալ դէպի Էջմիածին ու Երեւան, Արեւելեան Հայաստանի Հայութիւնն ալ բնաջնջելու դիւային ծրագրով:

Սակայն Սարդարապատը, Ղարաքիլիսան ու Բաշ Ապարանը արժանի դասը տուին ցեղասպաններուն, որոնք խուճապահար փախան հայ քաջամարտիկ առիւծներու առջեւէն: Թրքական բանակի ընդհ. հրամանատար Վէհիպ փաշա Բաթումի մէջ խորհրդաժողովի նախագահ եւ Դատական նախարար Խալիլ պէյի յայտնած էր թէ «մէհմէտճիկ»ը (Թուրք զինուոր) ա՛յնպէս կը փախչէր հայ կրտսերներու առջեւէն, որ քիչ մնաց չունչը երգրում առնէր:

Մինչ հայ զինուորներն ու կամաւորները, նոյնիսկ ամէն սեռի ու տարիքի հայորդիները հերոսաբար կուրծք կուտային օսմանեան բանակի գերակշիռ ուժերուն դէմ, անդին Տրապիզոնի մէջ (1918 Մարտ 14էն սկսեալ), յետոյ 11 Մայիսէն ի վեր Բաթումի մէջ խորհրդաժողովներ տեղի կ'ունենային Թուրքերու եւ Անդրկովկասի Սէյմի ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Վրացիներն ու Ադրբէջանցիները դաղտնի կը բանակցէին Թուրքերուն հետ եւ չահեր կ'ապահովէին իրենց երկիրներուն՝ ի վնաս Հայերուն:

Ցեղակցային Ազերիները մինչեւ Բաղու պիտի հրաւիրէին Թուրքերը: Իսկ Վրացիները խորամանկութեամբ եռ պիտի առնէին Բաթումը:

Երկար պիտի ըլլար խօսիլ Լենինի եւ Մուսթաֆա Քէմալի սիրաբանութեան մասին: Հանրածանօթ են դէպքերը: Լենին ու ընկերներն էին, որ ողջնցուցին մահուան դուռը հասած Թուրքիան: Թեւուն թիկունք հանդիսացան Քէմալի «միլլի»ական շարժման, որ իբրեւ թէ ուղղուած էր միջազգային «իմպերիալիզմ»ի դէմ:

Իրականին մէջ Մուսթաֆա Քէմալ իր առաջին հարուածը ուղղեց Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ, հաւանութեամբ ու քաջալերութեամբը Լենինի եւ Կրեմլինի վարիչներուն:

Հայաստանն էր մեծագոյն «իմպերիալիստ»ը, զոր պէտք էր ջախջախել: Ռուսն ու Թուրքը սրտառուչ համերաշխութեամբ հարուածեցին մեր նորագոյն հայրենիքը եւ զայն իրարու միջեւ բաժնեցին:

1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի, 1921 Հոկտ. 13ին Կարսի զոյգ դաշնագիրներով Լենինի կառավարութիւնը կը նուիրագործէր Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ կատարուած անարդարութիւնը: Կ'անդամահատուէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը, հակառակ կարմիր պատմուճան հագնելուն:

Սեւրի մէջ գլուխը ծռած եւ անդունդին եզրը հասած Թուրքիան ոտքի կ'ելլէր շնորհիւ Լենինի արեւելեան քաղաքականութեան, — ու նաեւ արեւմուտքի մե՛ծ պետութեանց մրցակցութեան — եւ Լօզանի մէջ կը բազմէր յաղթականի աթոռին վրայ:

Թուրքերը Կովկասի մէջ կը տիրանային ո՛չ միայն 1878ի (Պերլինի), այլ եւ գրեթէ 1829ի Ադրիանուպոլսոյ դաշնագրի սահմաններուն:

Անգարայի վարիչները ցարդ առիթ չեն փախցներ երախտագիտութեամբ փառաբանելու համար Լենինի ու Մուսթաֆա Քէմալի սիրալիր բարեկամութիւնը, որմէ ա՛յնքան օգտուեցաւ Թուրքիա:

Իր կարգին Կրեմլին կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ աւանդութեան, անմոռաց պահելու համար Լենինի յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ, ՉՈՐՍ ՈՒՍԱՆՈՂ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ամերիկեան եւ Հարաւ. Վիէթնամեան ուժերու Քամպոճ մուտքէն երեք օր ետք է միայն, որ Մոսկուա պաշտօնական ձեւով մը ճշդեց իր դիրքը Նիքսընի ծանրակշիռ որոշումին դէմ, թէեւ, «Պրաւդա» առաջին օրն իսկ քննադատած էր Մ. Նահանգներու Նախագահին քայլը: Արդարեւ, առջի օր, Կոսիգին մամուլի ասուլիս մը տուաւ ի ներկայութեան խորհրդային եւ օտար թղթակիցներու՝ արտայայտելու համար Մոսկուայի կարծիքը տուեալ հարցին մասին:

Կոսիգինի յայտարարութեան համաձայն՝ ամերիկեան քաղաքականութիւնը կը հետամտի ջնջել յառաջդիմական պետութիւնները Ասիոյ հարաւ – արեւելեան հրջագիծին մէջ, խեղդել ազգային-ազատագրական շարժումները եւ թոյլ չտալ, որ ընկերային յառաջդիմութիւններ ձեռք ձգուին այս ժողովուրդներուն մէջ: Աւելին՝ Ուաշինկթըն կը ձգտի իր զինուորական հակակշռին ենթարկել Հնդկաչինի ժողովուրդները՝ գաղթատիրական մեթոտներու կիրարկումով:

Կոսիգինի համաձայն՝ Ամերիկա պարզապէս կ'ուզէ իր կամքը պարտադրել: Արդ, այս վերջինը իրաւունք չունի ոստիկանի դեր ստանձնելու, այսինքն դիմելու ուժի՝ պարտադրելու համար իր քաղաքականութիւնը: Նման ձգտում մը արդէն դատապարտուած է ձախողութեան:

Եզրափակելով իր խօսքը, Կոսիգին յայտարարեց, թէ իրաց այս վիճակին մէջ խորհրդային կառավարութեան կը մնայ համապատասխան եզրակացութեան մը յանգիլ:

Այս վերջին կէտը ուշադրութեան առարկայ դարձաւ քաղաքական դէտերու կողմէ, որոնք կը փորձեն ըմբռնել Մոսկուայի ձեռք առնելիք հաւանական քայլերը: Ցամենայն դէպս, ի տարբերութիւն Փեքինի, որ Նիքսընի որոշումը եւ Քամպոճի մէջ կատարուող զինուորական գործողութիւնները նկատեց նաեւ «չին ժողովուրդին դէմ կատարուած գրգռութիւն» մը, Մոսկուա Կոսիգինի բերնով զգօն արտայայտութիւն մը միայն ունեցաւ: Այլ խօսքով՝ ոչ մէկ ծանրակշիռ քայլի դիմելու սպառնալիքը ուղղեց Ուաշինկթընի:

Ամերիկայի մէջ, Նիքսընի որոշումը խիստ քննադատութեան կ'ենթարկուի քաղաքական եւ ուսանողական որոշ շրջանակներու կողմէ: Համալսարանական կեդրոններու մէջ բուռն ցոյցերու շարք մը է, որ ծայր տուաւ քանի մը օրէ ի վեր: Ողբերգական պայմաններու մէջ վերջ գտաւ Օհայոյի համալսարանականներու ցոյցը. արդարեւ, ազգային պահակախումբը ցոյցերու ընթացքին կրակեց, որու հետեւանքով սպաննուեցան երկու ուսանողներ եւ երկու ուսանողուհիներ, իսկ վիրաւորուեցան տասնեակ մը անձեր:

«Նիքսընի որոշումին առաջին զոհերը», գրեցին ամերիկեան թերթերէն ոմանք:

Մինչ քաղաքական աշխարհը մտահոգուած է իրաց այս վիճակով, անդին, Քամպոճի մէջ, ամերիկեան եւ Հարաւ. Վիէթնամեան ուժերը կը շարունակեն իրենց զինուորական գործողութիւնները, առանց յատկանշական արդիւնքի: Արդարեւ, ինչպէս գրած էինք երէկ, Հիւս. Վիէթնամցիները յարձակում մը նախատեսելով՝ օրեր առաջ արդէն հեռացած էին երկրին սահմանամերձ շրջաններէն. յամենայն դէպս, յարձակող ուժերը ցարդ չյաջողեցան աքցանի մէջ առնել Հանոյի արձակազէններու գունդերը եւ ոչ ալ յաջողեցան երեւան հանել այս վերջիններուն սպայակոյտի կեդրոնը: Այսուհանդերձ, Ամերիկացիք ձեռք ձգեցին կարեւոր քանակութեամբ զէնք ու զինամթերք, բրինձի պահեստներ եւ գաղտնի ընդյատակեայ կայաններ:

Շատեր հարց կուտան, թէ ձեռք ձրգուած արդիւնքը ի՞նչ չափով կը համապատասխանէ տրուած ծանրակշիռ որոշումին, այլ խօսքով՝ կ'արժէ՞ր բարդ կացութիւն մը ստեղծել այսքան փոքր յաջողութեան մը համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ու Թան Ապահովութեան Խորհուրդի նկատառութեան յանձնեց Պահրէյնի բնակչութեան բաղձանքը՝ դառնալ արաբ անկախ պետութիւն մը Անգլիացիներու մեկնումէն ետք: Պահրէյն, որ կ'ընդգրկէ երեսունի մօտ կղզիներ՝ 200.000 բնակչութեամբ, ներկայիս կը գտնուի Անգլիոյ հոգատարութեան ներքեւ: Իրան երկար ժամանակէ ի վեր գերիշխանութեան իրաւունք կը պահանջէ շրջանին վրայ, մինչ Անգլիա կ'առաջարկէ արաբական թերակղզիի դաշնակցութեան մը կազմութիւնը Պահրէյնի եւ շրջանի էմիրութիւններու միջեւ:

ՖՐԱՆՍ – ԻՒՐՍ կազմակերպութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկած էր Մոսկուա մասնակցելու համար Մայիս մէկի աւանդական տողանցքին: Խորհրդային իշխանութիւնները թոյլ չտուին, որ տողանցքին մաս կազմեն պատուիրակութեան անդամները տրուած ըլլալով որ մաքսի նորաձեւութեամբ զգեստաւորուած էին:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ս. ՂԱԶԱՐ

ՎԵՆԵՏԻԿ (Յառաջ) .— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մայիս 12ի երեկոյեան պիտի ժամանէ Ս. Ղազար: Ընդունելութիւնը Վենետիկի կայարանին մէջ շատ պաշտօնական պիտի ըլլայ նոյնիսկ Պատրիարքը, Գաւառապետը, Քաղաքապետը, Ոստիկանապետը եւայլն, ներկայ պիտի ըլլան: Գեր. Աբբահայրը, վարդապետներ, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտութիւնը:

Վանքի ընդունելութիւնը՝ Հրաշափառով. եկեղեցին՝ Սաղմոս, Այսօր ածութիւն շարականը. բարի գալուստի ուղերձ եւայլն:

Մայիս 13ին՝ բացում Ալիշանի Սենեակ-Թանգարանի: Նաւակատիք նորակերտ Ձեռագրատան: Կէսօրին Պատուոյ ճաշ: Յետ միջօրէի՝ Հոգեհանգիստ Մխիթարեան Հարց եւ Բարերարաց գերեզմանատան մէջ:

Մայիս 14ին՝ այցելութիւններ ի Վենետիկ: Ս. Մարկոսի տաճարին, Պատրիարքին, Գաւառապետին, Քաղաքապետին, Հայոց Ս. Խաչ Եկեղեց. Դքսական պալատին: Կէսօրէն ետք, մեծ հանդէս եւ պատուասիրութիւն Մուրատ. Ռափայէլեան վարժարանին մէջ: Մայիս 15ին մեկնում:

Նուէրներ վանքին կողմէն՝ Ալիշանի հատորներ, Մետալներ՝ այս այցելութեան յիշատակի արձանագրութեամբ, Ալիշանի նկարը՝ իւղաներկ:

Հրաւիրուած են Հայաստանէն ներկայացուցիչներ, Միլանէն ազգայիններ:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին լեցուած էր ծայրէ ծայր երկիւղած բազմութեամբ մը, որ եկած էր իր վերջին յարգանքը մատուցանելու տարաբախտ Բիւզանդ Թօփալեանի:

Արարողութենէն ետք, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. հակիրճ դամբանականով մը ոգեկոչեց բանաստեղծ, գրագէտ եւ նկարիչ Թօփալեանը որ աւելի քան 40 տարի, Ֆրանսայի մէջ ծառայած է հայ մշակոյթին:

Գրողներու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Տիկին Մարի Աթմաճեան, ծանրանալով ողբացեալ արուեստագէտին գրական եւ նկարչական գործունէութեան վրայ:

Թաղումը կատարուեցաւ Լա Պառի գերեզմանատունը, ուր զգայուն գրութիւն մը կարդաց Պ. Գրիգոր Համբարձումեան եւ խօսեցաւ նաեւ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը: Ծաղկեպսակներ ղրկած էին ընտանիքէն զատ՝ «Յառաջ», «Աշխարհ» եւ Գրողներու Միութիւնը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Պ. Դուրեանի այս նամակը, զոր կը ներկայացնենք ստորեւ, կը վերաբերի բանաստեղծին թատերական ժառանգութեան: Նամակը լոյս տեսած է Կ. Պոլսոյ «Օրագիր» թերթին 1871 Հոկտեմբեր 1ի թիւին մէջ, որով հիւանդ քերթողը կը բողոքէ օրուան գրական տխուր բարքերուն դէմ: «Օրագրին» խմբագրութիւնը Դուրեանի նամակին կապակցութեամբ կատարած է հետեւեալ դիտողութիւնը. «Վերոյիշեալ նամակին պատմութիւնը ցաւ կ'ազդէ մեզ, երբ կը մտածենք, թէ ազգային թատերական ասպարէզին մէջ պաշտօն ունեցող անձինք փոխանակ թատերական հրահանգիչ արհեստին զարգացմանն օգնող ազգային գրագէտները քաջալերելու, անիրաւութեամբ կը վըռնտացնեն զանոնք, որով թէ գրագէտք ուղղակի եւ նիւթապէս կը վնասեն եւ թէ անշուշտ դերասանական պաշտօն ունեցող այնպիսի անձինք անուղղակի եւ նիւթապէս ու բարոյապէս կը վնասեն»:

Նամակին ընդօրինակութիւնը, կարգ մը այլ նիւթերու հետ, կատարած է Հ. Թափալճեան Քոսեան, Վիէննա:

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

Մ(ծապատիւ) խմբագիր (1):

Անցեալ ձմեռ մայրաքաղաքիս Թուրքո-Հայկական Թատերախմբին յուշարար Տիգրան Գալեմճեան (2) անուն անձը իմ հեղինակութիւնքն եղող երկու ազգային թատերախաղ ընդունեց ինէ, որոնց անուանքն են ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ եւ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄՆ ԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵԱՑ, սա պայմանաւ, որ նոցա արժեգինքը անպատճառ պիտի վճարէր Պ. Տիգրան յիշեալ թատերախաղաց ներկայացմանց միջոցին: Վերոյիշեալ թատերախաղերը անցեալ ձմեռի վերջերը ներկայացուեցան (3) եւ, ըստ սովորութեան, արգոյ հայ հասարակութեան կողմէն ջերմ ընդունելութիւն գտին՝ ըստ վկայութեան իմ հանդիսատես բարեկամաց, վասնզի դժբախտաբար հիւանդութեան պատճառաւ, ես ինքնին չը կրցի վերոյիշեալ ներկայացմանց ներկայ գտնուիլ եւ ծափահար հասարակութեան իմ անկեղծ շնահակալիքն արտայայտել: Պ. Տիգրան մինչեւ հիմա թատերախաղներս գրեթէ անվճար թողլէ զատ — վասնզի պահանջէս զուգնաքեայ մաս մ'եմ միայն դեռ ընդունած — խաղատետրերս (*) ալ իր ճանկը անցուցած թէ զանոնք ինձ վերադարձնելու եւ թէ նոցա արժեգինքը ամբողջ ինձ յանձնելու մասին նենգա միտ դժկամութիւն մը կը յայտնէ:

Ուստի, այս օրէն ներկայիւս կը յայտարարեմ թէ առանց յիշեալ թատերախաղուց արժեգինքը ամբողջապէս ինձ վճարելու՝ նոցա գալիք բոլոր ներկայացմանց իրաւունքը իրաւանց զօրութեամբ ինձ կը վերապահեմ իբրեւ հեղինակ եւ եթէ Պ. Տիգրան անիրաւաբար իմ այս յայտարարութեան ականջ խցելու յանդգնի, կամ վերոյիշեալ թատերախաղերը ինձ չը վերադարձնէ եւ կամ նոցա արժեգինքը ինձ չի վճարէ՝ պատասխանատու կը հրատարակեմ զինքը Դատաստանական բարձրագոյն ատեանի առաջին (7):

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

30 Սեպտ. 1871 Սկիւտար

(*) Վերոյիշեալ երկու թատերախաղերէն զատ ՏԻԳՐԱՆ Բ. անուն երեք երեկոյթի բաժնուած եւ միայն երկու երեկոյթը շարադրուած ազգային թատերախաղ մ'ալ ունիմ (4) Պ. Տիգրանին ճանկը նոյնպէս անցած, որուն անձինքն ու տեսարանները կը տեսնուին Պ. Ռ. Սետեփեանի հեղինակած ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀԱՅՈՑ ԸՆԴ ՀՌՈՎՄԱՅԵՑԻՍ անուն խաղին մէջ, որուն ներկայացմանը (5) ներկայ չեմ կրցած գտնուիլ: Ասկից զատ ուրուագիրը եւ ամբողջ արտադրութիւնը իմս ըլլալով ԿՈՐԾԱՆՈՒՄՆ ՀՌՈՎՄԱՅ (6) անուն խաղ մ'ալ ունիմ Պ. Տիգրանի քով:

×

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Օրագիր» թերթի խմբագիրն էր՝ Օգսէն Խոճասարեան:

2) Տիգրան Գալեմճեան (մահ. 1920ին) նաեւ հեղինակած է քանի մը պատմական ողբերգութիւններ:

3) Երկու ողբերգութիւններն ալ բեմադրուած են Հ. Վարդովեանի «Օսմանիէ» թատրոնին մէջ, առաջինը՝ 1871 Մարտ 6ին, երկրորդը՝ Մարտ 13ին: Ի դէպ «Ասպատակութիւնք Պարսկաց ի Հայս կամ աւերումն Անի մայրաքաղաքին Բագրատունեաց» թատերախաղին ներկայացումը կատարուած է «ի նպաստ Տիգրան Գալեմճեանի, յուշարարի թատրոնին» («Մասիս», 1871, թիւ 1064):

4) «Տիգրան Բ.»ի բնագիրը կորսուած է: Ժամանակին գրողին եղբայրը՝ Ե. Դուրեան ձեռք ձգած է գործին երկու մասերուն («Փիննա» եւ «Աստղ կամ յեղուահատն») բեմական օրինակները միայն, որոնց բովանդակութեան շարադրութիւնը յանձնուած է Ա. Զօպանեանի:Շարադրութիւնը հրատարակուած է «Բանբեր Երեւանի համալսարանի» 1968 թիւ1ին մէջ: Բնագիրը՝ երեք երեկոյթէ» չի բաղկանար, սխալ է, իրականութեան մէջ «Տիգրան Բ.»ը բաղկացած էր հինգ մասէ կամ «երեկոյթէ»:

5) Իսկապէս, ինչպէս կը ծանուցանէ «Մասիս» (1871, թիւ 1042), «Օսմանիէ» թատրոնին մէջ 1871 Յուն. 16ին բեմադրուած է Ռ. Սետեփճեանի «Յիսնամեայ պատերազմ Հայոց ընդ Հռովմայեցիս եւ մեծամեծ յաղթութիւնք Հայկազանց կամ մահ մեծին Միհրդատայ» անունով «երգախառն թատերգութիւնը»: Դատելով ներկայացման բեմական ազդէն, այս ողբերգութեան նիւթը նոյնպէս քաղուած է հայ-հռոմէական պատերազմներու ժամանակէն, որուն կը վերաբերի նաեւ Դուրեանի «Տիգրան Բ.»ն:

6) «Կործանումն Հռովմայ» ողբերգութիւնը կը յիշուի նաեւ Պ. Դուրեանի 1872ի հաւաքածոյին յառաջաբանին մէջ: Այս վկայութիւնը ցոյց կու տայ, որ գործը մնացած է անաւարտ:

7) Յայտնի չէ, թէ Դուրեան դիմա՞ծ է դատարան:

«Ո՞Վ Է»

ԿԱՄ «Who's Who» ՄԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հրատարակութեան խնդրանքով, Հալէպի ազգայիններէն՝ Տոքթ. Ճեպէճեանի ստորագրութեամբ ստացանք գրութիւն մը, որուն մէջ շահեկան առաջադրանք մը կը կատարուի սփիւռքահայ կեանքին մէջ գործող կազմակերպութիւններուն եւ հաստատութիւններուն, ինչպէս նաեւ առաջնորդող դէմքերու. ձեռնարկել հրատարակութեանը համայն Սփիւռքի յատուկ հասցէարանի մը, որուն առաւելութիւնները ու օգտակարութիւնը երկարօրէն կ'ընդգծուին յարգելի յօդուածագրին կողմէ:

Յօդուածը, որ Մեծ Եղեռնի 55ամեակին առիթով դրկուած է արտասահմանի բոլոր հայ թերթերուն անխտիր, յօդուածագրին փափաքով, պէտք է հրատարակութեան տայինք Ապրիլ 19ին:

Ծանօթագրութեան մէջ, Տոքթ. Ռ. Ճեպէճեան կը յայտնէ, թէ զանազան գաղութներէ առաջնորդող դէմքեր իրենց գրաւոր յարումը յայտնած են յօդուածին մէջ առաջադրուած գաղափարին: Վըստահ ենք, որ գրութեան հրատարակութենէն ետք, ոչ միայն անհատներ, այլ նաեւ կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ պիտի հետաքրքրուին եւ պիտի մտածեն գործակցիլ՝ նման գնահատելի աշխատանք մը իրագործելու համար:

«ԱԶԴԱԿ»

1915ին յաջորդող մի քանի տասնեակ տարիներուն, Հայութեան հողմացրիւ հատուածը, ահաւոր հարուածէն շշմած, ապաստան փնտռեց իր բաղձանքներու երազային աշխարհին մէջ, ապրեցաւ իր ցեղին յատուկ տեսիլքով մը կլանուած, յաւերժ մերժելով զինք շրջապատող իրականութիւնը:

Կէս դար երազանքէ ետք, այսօր, ալ սկսած ենք իրապաշտօրէն գնահատել մեր կացութիւնը ու վերջապէս ընդունիլ զայն — ՍՓԻՒՌՔ ԵՆՔ: Հայրենի հողէն վտարուած, կ'ապրինք իբրեւ մեծ ու փոքր առանձինն գաղութներ, օտար երկինքներու տակ: Պիտի համախմբուինք մի օր մայր հողի վրայ անշուշտ, բայց վերջին քսան տարիներու պատմութիւնը ենթադրել կու տայ, որ մեր այս զոյամաճակը տեւելու է տակաւին:

Արդ, ի՞նչ է անընական այս կացութեան իմաստը մեր ժողովուրդի պարագային: Կը նշանակէ, որ կարմիր ջարդէն ետքն ալ տակաւին, նոյնիսկ պարտեալ ցեղասպանին թոյլատրուեցաւ հետապնդել հայաջինջ իր նպատակը, այս անգամ, իր պապենական օճախներէն վերջնականօրէն հեռացնելով ու կոտրակելով Արեւմտահայութեան այն մասը, զոր չէր կրցած բնաջնջել սուրով ու հուրով, որպէսզի օտար ափերու վրայ ուծանալով անհետանայ ան:

Իրադրութիւնը որքան ալ յստակ, մենք երկար տարիներ թերացանք տեսնելու անոր «յետին միտքը». սփիւռքացումի մէջ կը նկատէինք դժբախտութիւնը միայն, ոչ թէ նպատակ, ու կէս դար ամբողջ, Հայութեան տարագիր հատուածը ապրեցաւ առանց կարենալ լիովին ըմբռնելու իրեն վիճակուած նոր կացութեան ներկայացուած վտանգին տարողութիւնը: Չէինք կրող իսկ հաւատալ, որ հեռացումն ու մեկուսացումը պիտի կարենային ձուլումի յանգիլ. փաստ, որ դեռ մօտիկ անցեալին, «հայապահպանում» տերմինը շատերուն մեզմէ շատերուն կը թուէր ըլլալ անտեղի մտավախութեան մը յղացումը ու Սփիւռքի մեր գաղութներուն մէջ, կը շարունակէինք շնչել անսահման ապահովութենէ մը օրօրուած:

Արդ, երկար ատենէ ի վեր իրականութենէ մեզ բաժնող «քաղաքական ռոմանտիզմ»ի վարագոյրին վերացումով, յանկարծ զգացինք եղելութիւնը — ՍՓԻՒՌՔԻ ՈՒԾԱՑՈՒՄԸ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Է ՈՒՐՈՇ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ, ԱՆ Կ'ԸՆԹԱՆԱՅ ԱՐԱԳ ՔԱՅԼԵՐՈՎ. ԻՍԿ ԱՅԴ ՎՏԱՆԳԸ ԴԻՄԱԳՐԱՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԵՐ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ ՇԱՏ ԹԵՐԻ ՈՒ ԱՆԿԱՏԱՐ:

Ահա մեր աչքերուն առջեւ պարզուող իսկական պատկերը այսօր:

Արդ, այս կացութեան իրազեկ դարձած Սփիւռքահայութեան մօտ ներկայիս ծայր տուած են երկու հակադիր հոսանքներ. առաջինը կը բաղկանայ անոնցմէ, որոնք, իրենց երազային աշխարհին փարատումով յանկարծ թեւաթափ եղած, այլեւս «ցնորք» կը նկատեն անցեալ 50 տարիներ...

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Կը յիշեմ այդ մարդը քանի մը տարի առաջ տեսած եմ, բայց ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ առիթով... աւելի չեմ կրնար որոշել:

— Երկրորդի պոմպային ատեն չըլլայ, ըսաւ ընկերը:

— Ճշմարիտը չեմ կրնար յիշել, պատասխանեց Ալի, բայց վստահ եմ որ այդ մարդը ոստիկանութեան հետ խնդիր ունեցած է:

— Արդեօք ճիշդ այս երկար մարդի՞կն են որոնց գալուստը նախապէս իմացուած է ոստիկանութեան:

— Հաւանօրէն ատոնք ըլլալու են:

— Եւ մարդիկը կրցան բոլոր այդ ոստիկաններուն եւ լրտեսներուն մէջէն ազատօրէն անցնիլ երթալ...

— Ի՞նչ ընենք, մէկը ռուսական, միւսը աւստրիական անցագիր ունէր, որո՞ն մտքէն կ'անցնէր որ Հայ էին:

— Ամէն պարագայի մէջ մեր պարտականութիւնն է եղելութիւնը խսկոյն իմացտալ զապթիէին:

— Նախ հետքերնին գտնենք, որոշ տեղեկութիւններ առնենք եւ յետոյ, պատասխանեց Ալի, հիմա ի՞նչ կրնանք ըսել իրենց... միայն մեր ապուշութիւնը պիտի պատմենք եւ ասոր համար չարժեր բերան բանալ: Սխալնիս դարմանենք՝ անկէ ետքը մէջտեղ ելլենք:

— Իրաւունք ունիս, խոստովանեցաւ Ալիի ընկերը:

Երկու լրտեսները այսպէս խորհրդակցելով կը պտըտէին Սիրքեճիի հրապարակը, երբ կառապան Ահմէտ Ջավուշ եկաւ գիրենք գտաւ եւ ըսաւ.

— Օսմանը եկաւ:

— Ո՞ւր է, գոչեց Ալի:

— Ահաւասիկ դէպի մեզ կը քշէ իր կառքը:

Արդարեւ րոպէ մը ետքը Օսման հասած էր երկու ընկերներուն քով: Ահմէտ Օսմանին ներկայացուց երկու մարդիկները եւ անոր հասկցուց թէ ինչ հանգամանքով կ'ուզէին զինքը հարցափորձել:

— Ո՞ւր տարիր երկու ճամբորդները, ընդմիջեց Ալի՝ խօսքը նորեկ կառապանին ուղղելով:

— Բերա, պատասխանեց այս վերջինը:

— Ո՞րո՞ւ տունը կամ օթէլը իջան:

— Իրաւ որ չեմ գիտեր:

— Ի՞նչպէս չես գիտեր, գոչեց Ալի յուսախաբ դէմքով մը:

— Տէօրթ Եոլ Աղզըի առջեւ կառքը կեցուցին, շարունակեց Օսման, եւ վար իջան:

— Դէպի ո՞ւր գացին...

— Մէկը Ասմալը Մէճիտ փողոցը մըտաւ, իսկ միւսը դէպի Թիւնէլ ուղղուեցաւ:

— Չտեսա՞ր թէ այդ տեղուանքը, մօտերը, ո՞ւր գացին:

— Չէ, պատասխանեց կառապանը, ես դրամս առնելէ ետքը, ձիերը մարակեցի ու մեկնեցայ, սա չափ կրնամ ըսել որ անոնց որեւէ շէնքի մը մէջ մտնելը չտեսայ:

— Բայց, գիտել տուաւ Ալի, նախ ըսէ ինծի թէ ուրկէ՞ անցնելով գացիր Տէօրթ Եոլ Աղզը:

— Թրամվայի գիծին հետեւեցայ բնականաբար, Թեփէ Պաշիէն ու անգլիական դեսպանատունին առջեւէն անցայ, Կալաթայ Սարայ եկայ ու անկէ դէպի Թիւնէլ:

— Բայց եթէ այդ մարդոց մէկը Ասմալը Մէճիտի երթար եւ միւսը Թիւնէլի կողմը, ի՞նչ հարկ կար այդ երկար պըտոյտներուն, Ալթընճի Տայիրէին առջեւէն պէտք էր որ դառնայիք:

— Ես ալ աւելի մտածեցի, բայց ի՞նչ կրնայի ընել, ինծի ինչ ճամբայ որ ըսին, անոր հետեւեցայ եւ ետքն ալ դիտողութիւն չըրի, քանի որ իմ իրաւունքս առատօրէն վճարեցին, առանց սակարկելու... կցիւ թէ ամէն օր իրենց պէս յաճախորդներ գտնեմ:

Կառապան Օսմանի այս բացատրութիւնները դժբախտաբար բանի մը չէին ծառայեր եւ Ալի պէտք ստիպուեցաւ այս ժխտական տեղեկութիւններով գոհանալ:

— Երկու ճամբորդներէն մին քիչ մը տարիքոտ էր եւ միւսը երիտասարդ, ըսաւ, ո՞րն էր Ասմալը Մէճիտ գացողը:

— Տարիքաւորը, պատասխանեց Օսման:

— Իսկ միւսը դէպի Թիւնէ՞լ ուղղուեցաւ:

— Այո:

— Լաւ, հիմա կրնաս գործիդ երթալ:

Կառապանը մեկնեցաւ:

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց միւս լրտեսը Ալի պէյին:

— Բերա պիտի երթանք ու պիտի ջանանք այդ մարդիկը գտնել, քանի որ կառապաններէն տեղեկութիւն մը չկըրցանք առնել:

— Մե՛ղք որ կառքով մը իրենց չհետեւեցանք, հառաչեց Ալիի ընկերը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(107 – Շար.)

րու իրենց փայփայած պայքարը ու ի սպառ հրաժարելով հայապահպանումէն, դժբախտաբար Թոյլ կուտան, որ այսուհետեւ՝ օտար ափերու վրայ ուծանայ իրենց յաջորդելիք սերունդը:

Երկրորդ հոսանքը կը բաղկանայ այն Հայերէն, որոնք սառն իրականութեան դէմ յանդիման, կ'որդեգրեն իրապաշտ դիրքաւորում. խմա՛, կացութեան աննախընթաց դնահատանք, անոր անպատեհութիւնները հակակշռող առաւելութիւններու հաշուարկում, ներկայիս գործող ակումբ եւ մանաւանդ պոտանցիալ ուժերու կշռադատ դասաւորում. ու այսպէս, փոխանակ հռետորական անխմաստ ու ապարդիւն լոզունգներէ տարուելու, Հայութեան աշխարհացրիւ հատուածին հակադրելով հայ պետականութեան պատմական ներկայ պայծառ իրականութիւնը, ճամբայ կ'ելլեն հաստատ հիմունքներու վրայ որոնելու ազգապահպանումի նոր ու ազդու ուղիներ:

Արդ, ի՞նչ է դիմագիծը արտասահմանի մեր գոյավիճակին, զոր կ'առաջադրէ դիմագրաւել ազգապահպանումի իրապաշտ հոսանքին պատկանող հատուածը. ո՞րքան յուսատու է ան: Ահա գլխաւոր հարցը՝ որմէ կախեալ է ամէն ինչ:

Ըսենք անմիջապէս, որ հարցին պատասխանը դրական է անտարակոյս:

Մեծ Եղեռնէն աւելի քան կէս դար ետք, հիմնովին փոխուած է Հայ Սփիւռքի դէմքը. անցած են նեղ օրերը ու իւրաքանչիւր գաղթօճախի մէջ հայ տարագիրը քիչ թէ շատ յաջողած է բարելաւել իր կեանքին պայմանները: Բայց նիւթականը միշտ ներշնչումը եղած չէ պանդուխտ Հայուն. իւրաքանչիւր նոր գաղութի մէջ առաջին օրէն իսկ հիմնելով եկեղեցի, դպրոց, ակումբ, մամուլ եւ մշակոյթի այլ օճախներ, ան ընդհանրապէս կրցած է պահել իր դիմագիծը եւ անցեալի հարուստ աւանդն ալ որոշ չափով յաջողած է փոխանցել նոր սերունդին:

Այսուհանդերձ, իր սեփական մշակոյթին վրայ գուրգուրացող Սփիւռքահայը անտարբեր չէ մնացած հողեկան կեանքին այն ժողովուրդներուն, որոնց հետ իրեն վիճակուած էր միատեղ ապրիլ: Նոր սերունդը, ի հեճուկս աննպաստ պայմաններուն, առիթը ստեղծած է ուսում ստանալու եւ, տարբեր գաղութներու մէջ տարբեր լեզուներու տիրապետելով, հետեւելու տեղւոյն կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններուն, Այսպէս ահա, արտասահմանի գաղութներուն մէջ այսօր հասակ նետած է բարձր զարգացումով ու տեխնիկայի տիրապետած սերունդ մը:

Արդ, տարբեր վայրերու մէջ, այս նոր սերունդը սկսած է կարեւոր բաժին բերել հիւրընկալ ժողովուրդներու տնտեսական վերելքին ու մշակութային կեանքին: Մամուլի միջոցաւ, այսօր, աշխարհի չորս ծագերէն, որքա՜ն հաճելի է տեղեկանալ Հայութեան աչքառու այս յաջողութիւններուն: Միջին արեւելեան երկիրներուն մէջ արդէն ընդունուած իրողութիւն է մեր գաղութներուն բերած սատարը տեխնիկ եւ արդիւնաբերական յառաջխաղացքին. իսկ աւելի զարգացած արեւմտեան ոստաններէն յարաճուն կ'արձագանգեն Հայուն նորանոր յաջողութիւնները մշակոյթի տարբեր բնագաւառներէն ներս. այստեղ երաժիշտ վիրտուոզներ, այնտեղ՝ օտար լեզուներով արտայայտուող գրողներ, որոնք ընդհանուրի համակրանքին ու բարձր գնահատանքին արժանացած են. վարպետ նկարիչներ, որոնք խոշոր անուն վաստկած են արուեստի մեծ օրրաններուն մէջ: Ալ չխօսինք գիտութեան, տեխնիկայի, ճարտարարուեստի, բազմազան տնտեսութիւններու եւ մարդասիրական խոշոր հիմնարկներու մասին, որոնք յարդանք կը պարտադրեն օտարին եւ պատիւ կը բերեն Հայութեան: Երբ նկատի ունենանք, թէ որքա՛ն կարճ ժամանակի մէջ եւ ինչպիսի՛ ողորմելի պայմաններու տակ իրագործուած է ցեղասպանութենէ ճողոպրած Արեւմտահայութեան այս ափ մը մնացորդացին վերականգնումը, անժխտելի կը դառնայ, թէ իրօք բարձր հունձք տուած է Հայ Սփիւռքը:

Այս բոլորը կուգան փաստելու, որ Մեծ Եղեռնէն կէս դար ետք, արտասահմանի նոր գաղութները, իրենց ձեռք բերած տնտեսական, մշակութային, գիտատեխնիկական ու ընկերային ակնբախ յաջողութիւններով, վիթխարի ուժ մը կը ներկայացնեն, ուժ մը՝ որ անմատութիւն պիտի ըլլար աննկատ թողուլ: Այսուհանդերձ, իր ներկայ վիճակին մէջ քաջուն ուժ մըն է ան, որքան ատեն որ տարբեր գաղութներ շարունակեն մնալ իրենց առանձնութեան մէջ: Սփիւռքի պոտանցիալը գործօն դարձնելու համար, անհրաժեշտ է իրերահաղորդ դարձնել մեր գաղութները. ստեղծել միջոց մը, որով առանձնութենէ դուրս գալով, իւրաքանչիւրը կարենայ դիւրութեամբ տեղեկանալ միւսներուն իրագործումներուն եւ հնարաւորութիւններուն: Այսպիսի քայլ մը մեծապէս պիտի նպաստէր Սփիւռքի մեր ուժերուն համադրումին եւ մանաւանդ աւելի լայն ու ազդու օգտագործման. ինչ որ պիտի խորացնէր միասնութեան գիտակցութիւնը մեր մօտ եւ զգալ տար անջատ գաղութներուն, թէ իւրաքանչիւրը մաս կը կազմէ ամբողջութեան մը, որ կը կոչուի Սփիւռք, որ իր կարգին կարեւոր մէկ հատուածը կը գոյացնէ Հայ ժողովուրդին: Իսկ այս մտայնութեան արմատացումը, ուղղութիւնը քափ պիտի տար ամէն մէկ գաղութի հաւաքական կեանքին: Եթէ գիտնանք Սփիւռքը այս կերպ կազմակերպել, աշխարհի չորս անկիւնները ցրուած անքաղձալի մեր կացութիւնն իսկ կրնայ զգալի առաւելութիւններու ծնունդ տալ: Ցարդ ինքնագործ ու անհատորդ մեր գաղութներու անսպառ հնարաւորութիւնները կը վերածուին գործօն ուժի աղբիւրներու, որոնց շնորհիւ կը տասնապատկուի մեր ներկայութեան կշիռը. ու աշխարհի չորս ծագերուն, շնորհիւ այդ կշիռին, աւելի լայն առիթ կ'ունենանք ճանչցուելու, ազդելու եւ մեր դատը պաշտպանելու: Իսկ այդ բոլորը անտարակոյս կը սատարեն բազմապատկելու ազգապահպանումի մեր ջանքերը:

×

Գործնականացնելու համար վերեւ մեր մշակած տեսակէտը, Մեծ Եղեռնի յառաջիկայ 55ամեակի առիթով, կ'առաջադրենք ձեռնարկել հասցէարանի մը պատրաստութեան, համայն Հայ Սփիւռքի համար «Հու–հու» մը կամ «Ո՞վ է» Հայ Սփիւռքի մէջ:

Ինչպէս այլ ժողովուրդներ, այս կերպով մենք ալ կ'ունենանք տեղեկատու առձեռն աղբիւր մը, որմէ կարելի պիտի ըլլար հեշտօրէն վերցնել աշխարհացրիւ հայ գաղութներէն օգտակար որեւէ հասցէ, հակիրճ տեղեկութիւններով — ըլլայ այդ երեւելի դէմք, մասնագէտ եւ կամ հաստատութիւն, ինչպէս եկեղեցի, միաբանութիւն, ազգային մարմին, մամուլ, ամպիոն, դրատարան, թանգարան, ակումբ, ուսումնարան, միութենական կազմակերպութիւն, առողջապահական կեդրոն, ուսախնամարան, առեւտրական տուն կամ ճարտարարուեստական հիմնարկ, եւայլն:

Աւելորդ է ստորագծել, թէ ի՛նչ մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ այդպիսի իրագործում մը ոչ միայն Սփիւռքին, այլ համայն Հայութեան: Ան առիթ պիտի տար ստեղծելու անհամար նոր կապեր, ըլլայ գաղութներու միջեւ, ըլլայ հայրենիք – գաղութներ, բիւր առանցքներով: Պիտի նպաստէր տեղեկութիւններու արագ փոխանցման, գրականութեան աւելի լայն շրջագայութեան, արժէքներու հետապնդումին, հաւաքական մեր շահերու պաշտպանութեան, գիտական եւ մասնագիտական տուեալներու հաւաքումին եւ փոխանակումին, մեզ հետաքրքրող պատմական եւ ազգագրական շատ մը հարցերու հեշտ լուծման, խմբագրուող հայկական համայնագիտարանին նիւթեր ապահովելու, հիւրընկալ ժողովուրդներու մշակոյթներուն մեր մօտ աւելի լայն ճանաչումին, թուրիզմի եւ փոխ–հրաւէրներու բազմապատկումին, առեւտրական կապերու զարգացումին, նիւթական աղբիւրներու յայտնաբերումին, տարբեր կարիքներու գոհացումին, նաեւ բաժանեալ հարազատներու վերագտնումին: Մէկ խօսքով, նոր ներդրում տակաւ լուծուող սփիւռքահայ մեր կեանքի բոլոր մարզերէն ներս. ներդրում՝ որ նոր սերունդի մօտ զարկ պիտի տար ինքնաճանաչման ու հետեւաբար՝ զօրացնէր Հայ մնալու անոր վճռակամութիւնը: Թէ նման հասցէարանի մը չգոյութեան, որքան տուժած են սփիւռքի մեր հաւաքական կեանքն ու ձեռնարկները անցեալին, փ յայտ պիտի գար անոր իրագործումէն ետք միայն:

×

Արդ, որպէս գաղափար, մեր առաջադրանքը զուցէ հրապուրիչ թուի շատերուն ու արժանանայ ընդհանուր հաւանութեան: Ընթերցողը սակայն, ստոյգ, կանգ պիտի առնէ անոր իրագործման դժուարութիւններուն առջեւ ու պիտի մնայ թերահաւատ, գոնէ առաջին հերթին:

Այսուհանդերձ, վայրկեանի դրդումով չէ որ մենք գրի կ'առնենք այս տողերը, ոչ ալ առանձինն պատասխանատուութիւններով: Գաղափարը մեր մօտ տակաւ ձեւաւորուած է որպէս արդիւնք երկար խորհրդակցութիւններու եւ կշռադատ նրկատառութեան: Ցոյժ կենսական այս նպատակին հետապնդումը գոնէ նոյնքան կարեւոր է որքան շատ մը այլ ձեռնարկներ, որոնց համար վարժ ենք արդէն տրամադրելու աւելի քան համապատասխան նիւթական օժանդակութիւն: Ուստի, քաջ գիտնալով հանդերձ իրագործման ճամբուն վրայ յաղթահարելի բազում խոչընդոտները, այն համոզումն ունինք, որ արդիւնքը կ'արդարացնէ պահանջուած աշխատանքն ու զոհողութիւնը:

Թէ ինչպէս սկսիլ, հետապնդել եւ ի կատար ածել գործը՝ այդ թեքնիք հարց է, իւրայատուկ լուծումներ պահանջող: Ունինք անոնց պատասխաններն ալ, որոնք կրնան նիւթ հայթայթել մէկ այլ յօդուածի: Այստեղ կարեւորը հարցին սկզբունքի ճանաչումն է որպէս գործադրելի հանրօգուտ առաջարկ. ու այդ պէտք է գայ Սփիւռքի մէջ գործող մեր ամենազօրաւոր ու պատասխանատու կազմակերպութիւններէն գոնէ մէկուն կողմէ, եթէ կ'ուզենք յաջողիլ: Իսկ մինչ այդ, հետաքրքրուողներս պարտինք շարունակել անհատական մեր ջանքերը այդպիսի ճանաչում ձեռք բերելու համար:

ՏՈՔԹ. ՌՈՊԵՐ ՃԵՊԷՃԵԱՆ

Հասցէ՝

Sébil, Alep, Syrie.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Քարենին զայն մէկէն կեցուց խստութեամբ՝ յայտարարելով որ իր կինը վեր էր ամէն կասկածանքէ եւ այդ օրէն ի վեր զգուշացաւ կոմսուհի Լիտիի հանդիպելէ:

Չէր ուզեր տեսնել ու չէր տեսներ բնաւ որ, ընկերութեանց մէջ շատ անձեր ծուռ աչքով կը նայէին Աննայի. չէր ուզեր հասկնալ ու չէր հասկնար բնաւ թէ ինչու իր կինը այնքան բուռն փափաք ունէր Ձարսքոյէ Սէլօ երթալու, ուր կը բնակէր Պէցի եւ որ հեռու չէր այնտեղէն ուր բանակած էր Վրոնսքիի գունդը:

Ինքզինքին չէր ներեր այդ բանին վրայ մտածելու եւ չէր մտածեր բնաւ, բայց միեւնոյն ատեն, իր հոգւոյն խորը, առանց երբեք ինքզինքին խոստովանելու եւ առանց փաստեր եւ նոյնիսկ կասկածներ ունենալու, աներկբայ համոզում ունէր թէ խաբուած ամուսին մըն էր եւ ատկէ սոսկալի կերպով կը տառապէր:

Որչա՜փ անգամներ, իր ամուսնական կեանքին ութ երջանիկ տարիներու միջոցին, Քարենին անհաւատալի կիներ ու խաբուած ամուսիններ տեսնելով՝ ինքնիրեն ըսած էր.

— Ի՞նչպէս կրնան ապրիլ այսպէս, ի՞նչպէս միջոց չեն փնտռեր այդ անկանոն կացութենէն դուրս ելլելու համար:

Բայց այդ դժբախտութիւնը իր գլխուն գալէն ի վեր, ոչ միայն չէր հարցներ թէ ի՛նչպէս կրնար ելլել այս կացութենէն, այլեւ չէր ուզեր խորհիլ այդ մասին, ճիշդ անոր համար որ չափազանց տգեղ ու անկանոն վիճակ մըն էր:

Ձիարշաւին օրը, Քարենին շատ զբաղած էր, բայց առաւօտէ իսկ, իր օրուան ծրագիրը գծելով, որոշեց նախաճաշէն անմիջապէս ետքը գիւղ երթալ կինը տեսնելու եւ անկէ ալ ձիարշաւին, ուրուն ամբողջ արքունիքը ներկայ պիտի գտնուէր:

Աննան տեսնելու պիտի երթար որովհետեւ պատշաճութիւնը կը պահանջէր որ շաբաթը անգամ մը այցելէ. անկէ զատ, այդ օրը, ամսուն 15ին, ըստ իր հաստատած կանոնին, պէտք էր որ կնոջը յանձնէր տան ծախքերուն համար սահմանուած դրամը:

Քարենին հազիւ կրցաւ իր գործերը լմնցնել եւ ժամը հինգին նախաճաշել: Իր դիւանապետը հրաւիրեց միասին ճաշելու եւ յետոյ իրեն ընկերանալու մինչեւ Փեթերհօֆ՝ անկէ ձիարշաւին երթալու համար:

Առանց պատճառը ըմբռնելու՝ Քարենին կը սիրէր երրորդ անձ մը ունենալ հետը երբոր կինը տեսնելու երթար:

Աննա իր հայելիին առջեւ ոտքի կեցած՝ սենեկապանուհիին օգնութեամբ արդուզարդը կ'ընէր, երբ կառքի անիւներու ձայն մը լսեց:

— Պէցիի համար դեռ շատ կանուխ է, մտածեց:

Պատուհանէն նայեցաւ եւ նշմարեց կառքը, ինչպէս նաեւ սեւ գլխարկը եւ ականջները որոնք դուրս կ'ելլէին լանտոյին գոնակէն:

«Ի՞նչ անյարմար ատեն կուգայ. արդեօք գիշերը հո՞ս պիտի մնայ»:

Բոլոր ասոնք իրեն այնքան քամնելի կը թուէին, որ առանց վայրկեան մը խորհելու, իր ամուսնին դիմաց վազեց, դէմքը զուարթ եւ սկսաւ խօսիլ, առանց ըսածը գիտնալու:

— Ա՛հ, որքա՜ն ազնիւ ես, ըսաւ ձեռքը ամուսնին երկարելով ու ժպիտով մը ընդունելով դիւանապետ Սլիուտինը... կը յուսամ որ գիշերը հոս պիտի մնաս... Ու այժմ, միասին ձիարշաւին կ'երթանք ... միայն թէ Պէցիի խոստացայ որ անոր հետ երթամ, հիմա պիտի գայ:

Պէցիի անունը լսելով՝ Քարենինի դէմքը մռայլեցաւ:

— Ո՛հ, անբաժանելիները բրամէ պիտի չբաժնեմ, ըսաւ իր հեգնող շեշտովը: Ես Միքայէլ Վասիլիէվի հետ պիտի երթամ... արդէն բժիշկը պատուիրած է որ պտոյտ ընեմ... ոտքով կ'երթամ ու կ'երեւակայեմ որ ջուրը կը գտնուիմ:

— Ժամանակ ունիք, ըսաւ Աննա... թէյ մը կը խմէ՞ք:

Եւ զանգակը հնչեցուց:

— Թէյ բերէք եւ Սերժի ըսէք որ պարոնը եկած է... լաւ ուրեմն, ի՞նչ կայ չկայ... Միքայէլ Վասիլիէվիչ, տակաւին հոս չէք եկած, տեսէք որքան գեղեցիկ է պատշգամը:

Մերթ մէկին, մերթ միւսին կ'ուղղէր խօսքը, շատ բնական ու պարզ դէմքով մը կը խօսէր, բայց խիստ արագութեամբ. ինքն ալ կը զգար այս բանը, մանաւանդ որ Սլիուտինի ակնարկէն ալ հասկցաւ:

Սլիուտին պատշգամը իջաւ:

Աննա իր ամուսնոյն քով նստաւ:

— Դէմքդ աղէկ չէ, ըսաւ:

— Արդարեւ, ըսաւ Քարենին, այսօր բժիշկը եկաւ եւ գիս քննեց: Վստահ եմ որ բարեկամներէս մին ղրկած է: Կ'երեւայ որ կեանքս իրենց շատ սիրելի է:

— Ի՞նչ ըսաւ բժիշկը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Չէօրէքճեան եւ զաւակը՝ Ժիլ Չէօրէքճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մարկիզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էլիաս Մարկիզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աշըք եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԺԱՆ-ԺԱՆ ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Քրէթէյի Անրի Մոնտոր հիւանդանոցը Մայիս 2ին, 48 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մայիս 6) ժամը 11ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ ընդունիլ։

Հասցէ՝ 29 Ռիւ տը Նիս, Ալֆորվիլ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արզումանեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ (7 Ռիւ Արթիւր Միշօ) այս Կիրակի առաւօտ իրենց հօր և եղբօր՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Նշան Քոչեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ժերար Քոչեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպեր Ռոպէն եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պարսիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՔՈՉԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի, Մայիս 10, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս տխուր առթիւ, զաւակները 100 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ.— Մայիս 9ին, Շաբաթ օր, ժամը 12ին, վարժարանի մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, 40 տարուան վաստակաւոր հանգուցեալ՝

ՔՈՅՐ ՄԱՐԹԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով։ Պատարագի երգեցողութիւնը պիտի կատարէ վարժարանին աշակերտութիւնը։

Սիրով կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին աշակերտները, ծնողքները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

Սրբազան արարողութենէն ետքը, իբր Հոգիհաց, վարժարանին մէջ ճաշ պիտի տրուի, կազմակերպուած վարժարանին Ծնողաց Միութեան կողմէն։ Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ, բարեհաճին նամակով կամ հեռաձայնով, իմացնել Տեսչութեան մինչեւ Մայիս 6։

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան, ի յիշատակ ողբացեալ բոլոր անդամներուն հոգիներուն։ Այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5°

Այս Կիրակի ժամը 10,30ին, հանդըստեան ձայնաւոր պատարագ Քոյր Մարթա Ուլուհոճեանի հոգւոյն համար մահուան քառասունքին առիթով։

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Գ. Փափազեանէ 20 ֆր. իր հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին։ Տիկ. Սոնա Խրիմեանէ 20 ֆր. անտէր հիւանդներու ֆոնտին եւ Տիկ. Մարգարիտ Ինճէճեանէ 10 նոյն նպատակին համար։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, 6 Մայիս երեկոյեան ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20,30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ետիգարտաշեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Մեսրոպ Վրդ. Ետիգարտաշեանի վախճանման առթիւ.— 30ական ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Մշակոյթի Տան, Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 8 Մայիս, ժամը 20,30ին

HOTEL LUTETIA, 43, Bld. Raspail, PARIS (6e)

Կը դասախօսէ՝ ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

նիւթ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ՆԵՐԿԱՅԻՍ (հաշուեկշիռ եւ հեռապատկեր)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ (295, Ռիւ Պուալօ)։

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Գեղարուեստական բաժին

Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ եւ ուրիշ երգեր, ասմունութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնն է։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին։

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է։

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ Ս. Հաղորդութեան։

× Ալֆորվիլի դպրոցի աշակերտները Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին պէտք է դպրոց հաւաքուին ուրկէ կը մեկնին եկեղեցի։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ռուսումնասիրացին

Կիրակի, Մայիս 10, կ. ե. ժամը 15ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի

Գ. Մ. Ալէմշահ – Մ. Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ

26, RUE TROYON, SEVRES, Métro : PONT DE SEVRES

Նախագահութեամբ Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Միութեան կողմէ խօսք կ'առնէ Յ. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շ. Պէնկեան եւ Պ. Պէտիկեան (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Մեսումենցի. արտասանութիւն Ե. Սերոբեան, ձեռնադաշնակ՝ Հ. Գէորգեան։ Կը մասնակցի նաեւ «Կովկաս» պարախումբը։

Խօսնակ՝ Յ. Շիրվանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մայիս 9, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Salle des Sports du Grand Ensemble Sous la présidence de Mr. FRANCESCHI

Maire d'Alfortville, Conseiller général du Val de Marne

DEUX ORCHESTRES

GERARD MELCONIAN et ses part'ners

GREGORY VAKA et ses Tziganes

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ ՊԱՏՇԱՃ ԶԳԵՍՏ — ՊԻՒՖԷ

Շամփուրով խորոված

Օթոպիւս 103, իջնել Փլաս տիւ Փըթի–Փոն

Սեղանները ապահովել՝ 368–61–35

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկերուհի Կիւլեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ռուսումնասիրացի Մարսիլիոյ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն։ Կը հրաւիրուին Միութեան անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ բոլոր հայրենակիցները անխտիր։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

×

ՎԱԼԱՆՍ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը 26, ռիւ Պուֆիէ։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կովկաս, Նայիրի եւ Նաւասարդ պարախումբերու բացառիկ կալան Կիրակի 14 Փետր. ժամը 21ին Փլեյէլ սրահին մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աստղիկ Գույումճեանի մահուան տխուր առիթով Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ փոխան ծաղկեպսակի.—

Պ. Մարսէլ Մաքսուտեան (Վալանս. 200 ֆր., Մաթէոս Մաքսուտեան (Վալանս), Խորէն Մաքսուտեան (Փարիզ) 100ական, Աւետիս Մաքսուտեան (Փարիզ), Գրիգոր Գրիգորեան (Վալանս), Թորոս Յովսէփեան (Մարսէյլ) 50ական ֆրանք։

STUDIO 347
20 bis, Rue Chaptal

L'Ile des Anciens Dieux

(ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ)
de LEON CHANTH
traduite et adaptée par
J. J. VAROUJAN
avec J. J. Aslanian, Julien Bertheau, Nathalie Nerval, Catherine Hubeau, Jean Collonb, J. M. Lehec, Carmen Debarre

Թիւով սահմանափակ տեղեր
Ապահովել՝
«Յառաջ»ի խմբագրատունէն

« Յառաջ » Մատենաշար
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աստուածն Կոմիտաս

Եւ իբր յաւելագիր՝
ՎԱՂԸ

Գրեց՝

Շաւարշ Շահնուր

●

Այս գրքոյկը չի վաճառուիր։
փափաքողները կրնան դիմել
«Յառաջ»ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝
Ներիկեան գրատունը։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ

Կիրակի, 10 Մայիս ժամը 16ին, Լիվրի–Կարկանի Սալ տէ Ֆէթի շէնք սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ՝ « ՆԱՅԻՐԻ » պարախումբի լրիւ կազմին եւ ՆՕԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ նուագախումբին։

Կը ներկայացուի «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» կատակերգութիւնը։

Հայկական եօխ պիւֆէ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, և զուարթ մթնոլորտ

Սեղանները այժմէն ապահովեցէք հեռաձայնելով 738·49·16, 929·91·94, 929·90·23, 929·92·37

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ — JEUDI 7 MAI 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.807 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.807

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ ԱՄԷՆ ԱՌԻԹ ՀԵՏԱՊՆԴԵԼՈՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Թուրքերը չեն կրցած մարսել Պէյրութի համալսարանական հինգ հարիւր հայ ուսանողներու հոյակապ ցոյցն ու փառաւոր յաղթանակը, արգիլել տալու համար ամերիկեան համալսարանի մէջ կազմակերպուելիք «Թրքական չաբաթ»ը:

Հիւրրիյէթ, Միլլիյէթ, Ճումհուրիյէթ եւ այլ թերթեր թղթակիցներ ղրկեր են Պէյրութ, տեղեկանալու համար թէ Լիբանանի Հայերը ի՛նչպէս կ'ոգեկոչեն 1915ի Թրքական Ջարդերուն 55րդ տարեդարձը:

Անոնք տեսեր են, որ Պէյրութի փողոցներուն պատերուն վրայ փակցուեր են հակաթուրք ծանուցումներ, որոնց վրայ մեծատառ գրուեր է Ապրիլ 24 թուականը: Լիբանանի մայրաքաղաքին եւ արուարձաններու փողոցներուն մէջ բաժնուեր են թռուցիկներ, որոնց մէջ գրուեր է եղեր թէ Թուրքերը 1807էն մինչեւ 1922 հինգ միլիոն հոգի սպաններ են զանազան ազգերէ (Միլլիյէթ):

Իսկ ըստ Ճումհուրիյէթի, թռուցիկներուն մէջ գրուեր է, որ Թուրքերը 1867էն ի վեր վեց միլիոն հոգի ջարդեր են, իսկ մինչեւ 1922 երկուքուկէս միլիոն Հայ կոտորեր են: Լիբանանի Հայերը կ'ուզեն եղեր Թուրքերու արիւնը խմել: «Լիբանանի Խորհրդարանին մէջ դաշնակ կուսակցութիւնը երեք երեսփոխան ունի. իր կեդրոնատեղիէն ելթէ հրաման տրուի, կրնայ քանի մը ժամուան մէջ 10-15 հազար Հայեր հրապարակի մը վրայ հաւաքել, որպէսզի պոռչտան Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն դէմ» (24 Ապրիլ):

Ցետոյ նաեւ Պէյրութի զանազան փողոցներուն մէջ կախեր են Հայաստանի քարտէսներ, ուր կ'երեւին եղեր Թուրքիոյ կարգ մը նահանգները:

Լիբանանի Թուրք դեսպանը՝ Իսմայիլ Երէզ՝ ի զուր փորձած էր սախել ամերիկեան համալսարանի տնօրէնը, որ չարգիլէ «Թրքական չաբաթ»ը:

Այս առաջին ձախողութիւնը դաս մը չէր եղած իրեն: Դեսպանը այս անգամ ծանուցագիր մը ներկայացուցեր է Լիբանանի Արտաքին Նախարարութեան, նախ բողոքելու համար հայ ուսանողներու ցոյցերուն դէմ, յետոյ նաեւ արգիլել տալու Ապրիլ 24ի տարեդարձին առթիւ Լիբանանի Հայոց կատարելիք հակաթուրք քարոզչութիւնները:

Դեսպանը նոյնպէս տեսնուեր է Թուրք ուսանողներուն հետ, պատուիրելով անոնց, որ պահեն իրենց պաղարիւնը եւ զգուշութիւններէ չտարուին:

Դժբա՛խտ դեսպան: Իր ծանուցագիրն ալ օգուտ չէ տուեր: Լիբանան անկախ եւ ժողովրդավար երկիր մըն է: Մարդիկ ազատ են այնտեղ քարոզչութիւն եւ ցոյց կատարելու, պայմանաւ որ չխանգարեն հանրային անդորրութիւնը:

Ցեա՛նք որ Փարիզի մէջ ալ Հայ երիտասարդներ Ապրիլ 24ին ցոյցեր կատարեցին Թրքական դեսպանատան առջեւ եւ ֆրանսական ոստիկանութիւնը արգելք չհանդիսացաւ, քանի որ ցուցարարները չէին վրդովեր խաղաղութիւնը: Նոյնը կատարեր էին անցեալ տարի Լոնտոնի մեր հայրենակիցները:

Թուրքերու կատաղութիւնը իր ծայրագոյն աստիճանին հասեր է, երբ տեղեկացեր են, որ ո՛չ միայն Թուրք դեսպանին դիմումը արդիւնք մը չէ տուեր, այլ եւ «Ապրիլ 24ի հանդիսութեան հրաւիրուեր են Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահը, Վարչապետը, նախարարներ եւ դիւանագիտական մարմինը:

«Ամէն տարի Ապրիլ 24ին հայ ազգայնամոլները Թրքութեան դէմ ցոյցեր կը կատարեն, իրենց ազգակիցները տարբեր ազգի մը դէմ կը գրգռեն, որպէսզի աշխարհի վրայ ցրուած Հայերը կապեն իրարու եւ անոնք խորհին թէ միացեալ հայրենիք մը եւ պետութիւն մը ունին», կը գրէ Ճումհուրիյէթ, որ կ'աւելցնէ.

«Թուրքիա բարւոք յարաբերութիւններ կը մշակէ Լիբանանի հետ, բայց ամէն տարի Հայերը կը պղտորեն այս բարեկամութիւնը ըսելով.— Թուրքերը մեր դարուն մեծագոյն եւ առաջին ջարդարարներն են: Հայերը, որ ա՛յնքան վայրագ արարքի մը առարկայ եղան, դեռ պիտի չստանա՞ն իրենց իրաւունքները: Հայերը իբրեւ հատուցում յիսուն միլիառ կը պահանջեն Թուրքիայէն» (24 Ապրիլ):

Ճումհուրիէթի Պէյրութի թղթակիցը Թուրքերու մեծագոյն թշնամին կը նկատէ Խորէն կաթողիկոսը: Հայաջինջում (Արմենոսիտ) գրքոյկին հեղինակ լիբանանցի փաստաբան Մուսա Փրէնսը «հայ գրող մը» կը կարծէ, կը յիշէ «Մուսա Տաղի 40 օրերը» եւ «Զօրաչար» անունով ամերիկեան հակաթուրք ֆիլմերը եւ կ'եզրակացնէ.

«Այս բոլորին նպատակը բացորոշ է. Թուրքիան եւ Թուրքերը աշխարհի դատաստանին առջեւ խարանել, իբր հեղինակ 55 տարի առաջուան ջարդերուն»:

Պոլսոյ Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութիւնը զեկոյց մը հրատարակած է բողոքելու համար այն իրողութեան դէմ թէ հայ ուսանողներ արգելք հանդիսացած են Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին մէջ Թուրք ուսանողներու սարքել ուզած «Թրքական Շաբաթ»ին:

Միութիւնը միաժամանակ մեծապէս կը ցաւի, որ Թուրքիոյ Հայերը ո՛չ մէկ հակազդեցութիւն ցոյց տուեր են Պէյրութի մէջ կատարուածներուն համար: Ու կ'աւելցնէ.

«Հայոց հոգեւոր պետը, որ քանի մը ամիս առաջ անհրաժեշտ պատասխանը տուած էր Երեւանի ճայնասփիւռէն համայնավարութեան գովքը հիւսող հայ ուսուցչի մը, արդեօ՞ք հիմա ինչ կը խորհի: Այսպիսի հասարակ եւ յոյժ խայտառակ արարք մը կը բաժնէ՞ մի՞թէ, հասկնալ կ'ուզենք»:

Լիբանանի Հայերը «Ապրիլ 24էն զատ նաեւ ցոյցեր կատարեր են Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ: Այս պարագան ալ կատղեցուցեր է Թուրքերը, որոնք անզօր արգիլելու արտասահմանի Հայերուն ձեռնարկները, սկսեր են յարձակիլ Թուրքիոյ Հայերուն վրայ:

Այսպէս, Եճի Կազէթէ կը մեղադրէ հայ համայնքին ղեկավարներն ու պատրիարքը, որոնք լռութիւն կը պահեն: Ու հաւատարմութեան վկայութիւններ կը մուրայ քանի մը պատահական հայ առեւտրականներէ, անոնց ըսել տալու համար, որ «այս արարքներուն հեղինակները Դաշնակներն են եւ բառ չեն գտներ իրենց ցաւը յայտնելու համար»:

Պոլսահայ թերթերը արձագանգ կ'ըլլան Թուրք ազգայնամոլ թերթերու ժահրոտ գրութեանց, մեծատառ վերնագիրներով.— «Իսթանպուլի Հայերը կրակ կը ժայթքեն Պէյրութի Հայերուն դէմ» (Մարմարա): «Իսթանպուլի Հայերը կը պախարակեն Պէյրութի իրենց ցեղակիցները» (Ժամանակ), եւայլն:

Ահաւոր ոճիրէն 55 տարի տարի ետք ալ տակաւին Թուրքերը ո՛չ միայն զղջում չեն յայտներ, այլ եւ անպատկառօրէն կ'ուրանան կատարուած ցեղասպանութիւնը: Չեն ամչնար գրելու թէ «պատմական ճշմարտութիւնները կը ժխտեն Հայոց պայքարը: Ո՛չ գրութիւնները, ոչ ալ ցոյցերը կը համապատասխանեն իրականութեան»: (Ճումհուրիէթ, 24 Ապրիլ):

Թուրք մամուլը խրար անցած է տեսնելով թէ հայ նահատակներու սերունդը չէ մոռցած Մեծ Եղեռնը, որ իբրեւ յաւիտենական նախատինք դրոշմուած պիտի մնայ Թուրքերու ճակտին: Հայ ազգայնական ոգին զարթօնքը զարմանք կը պատճառէ ջարդարարներու ժառանգորդներուն, որոնք կը կարծէին թէ մոռացութեան զուրն են նետուած Պոլսոյ բռնապետական թէ սահմանադրական Թուրք կառավարութեանց հայաջինջ համատարած կոտորածները:

Շուտով յիսնմեակն է Սեւրի դաշնագրին, որով յաղթական դաշնակիցներն ու պարտուած օսմանեան կայսրութիւնը հանդիսաւորապէս կը նուիրագործէին բազմաչարչար հայ ազգի արդար իրաւունքը՝ ունենալու Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան:

Բարեկամ թէ թշնամի՝ ձեռք ձեռքի տուած՝ մոռցան մեզ եւ ուրացան մեր արդար Դատը:

Եւ սակայն միջազգային այդ պարտամուրհակը ենթակայ չէ ժամանցումի: Կէս դար ետք, անիրաւուած Հայութիւնը ագոյին արդարութիւն կը պահանջէ աշխարհի մեծերէն:

Ու պիտի շարունակէ պահանջել՝ անընկճելի կամքով եւ անսասան հաւատքով:

Պիտի հետապնդէ իր Ազգային Դատը, կարելի բոլոր միջոցներով, օգտագործելով ամէն առիթ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵԾՆԱՅ ՆԻՔՍԸՆԻ ԴԷՄ

Քամպոճի մէջ, Ամերիկացիք աւելի եւս ընդլայնեցին կռուի ռազմաբեմը՝ նոր, երրորդ ճակատ մըն ալ բանալով: Ամերիկեան եւ Հար. Վիէթնամեան կարեւոր ուժեր այս անգամ յարձակեցան երկրին հիւսիս-արեւելեան շրջագիծին մէջ, այսպէս կոչուած բարձր սարահարթներուն մէջ: Վեց հազար զինուոր մասնակցեցաւ նոր ճակատի գործողութեան, ուր, առաջին անգամ ըլլալով չաբաթէ մը ի վեր, Հիւս. Վիէթնամեան արձակազէնները բաւական բուռն դիմադրութիւն մը ցոյց տուին:

Միւս ճակատներուն վրայ եւս կռիւները կը շարունակուին: Սպիտակ Տան բանբերը խօսելով Քամպոճի գործողութիւններուն մասին, դիտել տուաւ, թէ ձեռք ձգուած արդիւնքը «նախատեսուածէն շատ աւելի մեծ է»: Բանբերը ներկայացուց նաեւ թիւեր. այսպէս, ձեռք անցուած են 12 թոն ռազմամթերք, 12.000 հրացան, 100 թնդանօթ եւ 250 թոն բրինձ: Գործողութեանց հիմնական նպատակն է, յիշեցուց բանբերը, քանդել եւ կազմալուծել Հիւս. Վիէթնամցիներուն կայաններն ու պահեստանոցները:

Մինչ ամերիկեան եւ Հար. Վիէթնամեան ուժերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը՝ գրաւելով նոյնիսկ երկու քաղաքներ բուռն կռիւներէ ետք, անդին գրեթէ քիչ մը ամէն տեղ, եւ յատկապէս Մ. Նահանգներու մէջ, Նիքսընի ծանօթ որոշումին դէմ բուռն արտայայտութիւններ եւ ցոյցեր տեղի կ'ունենան: Զորս ուսանողներու սպանութիւնը եղերական մթնոլորտ մը ստեղծած է մասնաւորապէս համալսարանական ոստաններէն ներս: Ամերիկեան գրեթէ բոլոր համալսարաններուն մէջ բողոքի լուռ եւ շատ անգամ ցուցական եղոյթներ տեղի կ'ունենան: Ուսանողներն ու այսպէս կոչուած խաղաղասէրները կը մտածեն լուռ տողանցք մը կազմակերպել Սպիտակ Տան առջեւ, Ուաշինկթընի մէջ:

Ծերակուտականներ, իրենց կարգին, ներկայացան նախագահին՝ յայտնելու համար իրենց մտահոգութիւնն ու դժգոհութիւնը տրուած որոշումին եւ ստեղծուած բարդ կացութեան մասին: Նիքսըն վստահեցուց այս վերջինները, թէ ամերիկեան ուժերը պիտի հեռանան Քամպոճէն «հինգ, վեց, առաւելագոյնը եօթը շաբաթէն»:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը առաջին անգամ ըլլալով հրապարակով արտայայտուեցաւ Քամպոճի մասին: Այս առթիւ անհրաժեշտ գտաւ, որ ընթացք տրուի ֆրանսական կառավարութեան Ապրիլ 1ի առաջարկին՝ «բանակցութիւններ կատարել շահակից բոլոր կողմերու միջեւ»:

Փեքինի մէջ Սիհանուք, ծանուցանեց «Ազգային միութեան» միապետական կառավարութեան մը կազմութիւնը: Չինաստան անմիջապէս ճանչցաւ նոր կառավարութիւնը եւ, միւս կողմէ, խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Փնոմ Փենի հետ:

× Մօրիս Շուման անգամ մը եւս յիշեցուց Ֆրանսայի դիրքը՝ զինուորական լուծում չկայ Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈԺԷ ԿԱՐՕՏԻ, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան «անառակ որդին» արտաքսուեցաւ Շընվըրէի իր բջիջէն: Հաւանական է, որ վերին մարմինը վաւերացնելով այս որոշումը՝ կուսակցութենէն վերջնապէս արտաքսէ Կարօտին: Կեդր. Կոմիտէն կը նախընտրէր, որ այս ձեւով կատարուի արտաքսումը, որպէսզի ինք չստիպուի նախաձեռնութիւնը ստանձնել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ լրագրողը՝ Ժան Սթարաքիս, ներում ստացաւ յունական իշխանութիւններէն եւ Փարիզ ժամանեց:

ՓԱՐԱԿՈՒԷՅԻ խորայելեան դեսպանատան մէջ պաղեստինցի երկու ահաբեկիչներ սպաննած են դիւանագէտի մը կինը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռած է Զօր. Նիկիտա Եկորով, որ պետն էր ռազմագիտական հրթիռներու քաղաքական տնօրէնութեան: 62 տարեկան էր: Քանիէրի հետեւանքով իր մահկանացուն կնքած է նաեւ Տիկին Մոլոթով:

ՊԱՊԸ անգամ եւս շեշտեց քահանաներու ամուրիութեան անհրաժեշտութիւնը եւ քրիստոնեայ ամուսնութեան անլուծելի բնոյթը:

ԺԱՔ ՎԷԿԱՆ, զաւակը Զօր. Վէկանի յանկարծամահ եղած է առջի օր, 65 տարեկանին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Փարիզի նոր դեսպանը՝ Ուաթսըն Փարիզ ժամանեց իր ընտանիքով:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գործադուլները կը ծաւալին, հանրային սպասարկութեանց պաշտօնեաները միացան աղբահաւաքներուն:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Մայիս 9:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Հայագիտութեան անյետաձգելի հարցերէն է մատենագիտական եւ տեղեկատու ուսումնասիրութիւններուն լոյս ընծայումը, առանց որուն անհնարին է այժմ պատկերացնել բանասիրութեան զարգացումը:

Հայագիտութիւնը կը զարգանայ այլ եւ այլ երկիրներու մէջ եւ անոր քարտէսը անընդհատ կը փոխուի: Եթէ դարասկիզբին մեծ կեդրոններ էին Վենետիկն ու Վիեննան, Վաղարշապատն ու Պետերբուրգը, Փարիզն ու եւրոպական տարբեր քաղաքները, ապա այսօր կան՝ Երեւանն ու Վենետիկը, Վիէննան, Փարիզն ու ամերիկեան քանի մը կեդրոններ: Սակայն աւելի ընդարձակ է հայագիտական ուսումնասիրութիւններու շառաւիղը: Աշխարհի զանազան քաղաքներու մէջ լոյս կը տեսնեն ոչ միայն հայագիտական, այլեւ անոր հետ կապուած բազմաթիւ հանդէսներ, որոնց էջերուն մէջ կը տպագրուին այնպիսի հետազօտութիւններ, որոնք աղերս ունին հայագիտութեան հետ: Ներկայիս որեւէ հարց ուսումնասիրելու ժամանակ անհրաժեշտ է լիակատար տեղեկութիւններ ունենալ տուեալ նիւթին շուրջ գոյութիւն ունեցող աղբիւրներուն եւ ուսումնասիրութիւններուն մասին:

Ահա այսպիսի նպատակներ հետապնդող աշխատութիւն մըն է Ա. Սալմասլեանի «Հայկական մատենագիտութիւնը», որ կ'ընդգրկէ եւրոպական լեզուներով գոյութիւն ունեցող հայագիտական գրականութիւնը:

Ասկէ առաջ եւս փորձեր կատարուած են այս ուղղութեամբ: Դարասկիզբին Կ. Կոստանեանց (1) եւ Հայր Պ. Ֆերհաթեան (2) ցուցակներ կազմեցին զուտ այբբենական կարգով: Ի հարկէ իբրեւ առաջին փորձ ատոնք արժէք մը կը ներկայացնէին, մանաւանդ Ֆերհաթեանի աշխատութիւնը, որ բաւական մանրամասն էր եւ հարուստ: Հայագիտութեան զարգացման ընթացքին, բնականաբար, պահանջ զգացուեցաւ նիւթը բաժնել ըստ բնագաւառներու: Այս տեսակէտէն ուշագրաւ է Իտա Պրատի կազմած «Հայաստանն ու Հայերը» ցուցակը, 1919ին, Նիւ Եորք:

Այս ուղիով կ'ընթանայ նաեւ Ա. Սալմասլեան, որուն համառօտակի աշխատութիւնը առաջին անգամ լոյս տեսած է 1946ին, իսկ այժմ ձեռքի տակ ունինք նոր, համալրուած հրատարակութիւնը:

Հեղինակը մատենագրական նիւթերը բաժնած է 22 գլուխներու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը առանձին բնագաւառ մը կ'ընդգրկէ: Նախ ներկայացուած են աշխարհագրութիւնը, երկրաբանութիւնը, բուսականութիւնը: Մարդաբանութեան ու ազգագրութեան բաժիններէն ետք կու գայ պատմագրութեան հարուստ բաժինը, որ կը գրաւէ 90 էջ: Հեղինակը ընդգրկած է ոչ միայն նոր ուսումնասիրութիւններ, այլեւ միջնադարեան քանի մը օտար (յոյն, ասորի, արաբ) պատմագիրներու երկերը, որոնք թարգմանուած են եւրոպական լեզուներով: Վերջին 25 տարիներուն բազմաթիւ գործեր լոյս ընծայած են Ռընէ Կրուսէ, Վ. Մինորսկի, Մ. Քանար, Զ. Տուսէթ եւ ուրիշներ:

Հետաքրքրական է դաւանաբանական գրականութեան բաժինը, մանաւանդ որ այս կարեւոր բնագաւառին մէջ եւրոպական հայագիտութիւնը անցեալին միշտ ալ արժէքաւոր գործ կատարած է եւ մինչեւ այսօր ալ կը կատարէ: Յիշատակութեան արժանի են պատմութեան սերտօրէն կապուած իրաւունքի եւ տնտեսական առեւտրական նիւթերը եւ, յատկապէս, ճանապարհորդութիւններու հարուստ բաժինը: Հայկական Սփիւռքը ներկայացուած է առանձին բաժինով, որ թէեւ հակիրճ, բայց շատ այժմէական է, քանի որ այս հարցը յատուկ ուսումնասիրութեան առարկայ է Հայաստանի կարգ մը հիմնարկութիւններուն մէջ, որով, անկասկած, օտար լեզուներով գրուած նիւթերը մեծ նշանակութիւն ունին այս գործին մէջ:

Գրականութեան, բանահիւսութեան եւ դիցաբանութեան բաժինին մէջ, ինչպէս նաեւ այլ մասերու մէջ կ'երեւի Ժ. Քարիէրի անունը, որ միաժամանակ շատ լաւ ծանօթ է քրիստոնեայ Արեւելքի պատմութեան (Ասորիներ, Ղպտիներ, Հայեր, Վրացիներ եւ Հաբէշներ): Հայերէնը իբրեւ հնդեւրոպական լեզու միշտ ալ գրաւած է եւրոպացի լեզուաբաններուն ուշադրութիւնը եւ պատահական չէ, որ լեզուաբանութեան–բանասիրութեան գլուխին մէջ հին անուններուն (Հիւպշման, Ա. Մեյէ) առընթեր կան նոր անուններ (Ֆէյտի), Պենվենիստ, Տիւմեզիլ):

Ճարտարապետութեան – հնագիտութեան բաժինը մեծ մասամբ հին նիւթեր ունի, իսկ նոր ուսումնասիրութիւնները մասամբ դուրս են մնացած: Արդարեւ վերջերս իտալերէն եւ ֆրանսերէն ուսումնասիրութիւններ լոյս տեսան: Հայկական ճարտարապետութեան մասին եւրոպական լեզուներով գրուած աշխատութիւններուն վրայ անհրաժեշտ է մեծ ուշադրութիւն դարձնել մանաւանդ այս օրերուն, երբ բազմաթիւ խնդիրներ սխալ կը մեկնաբանուին եւ աւելորդ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն:

Մեծ ընելիքներ ունին եւրոպացի ուսումնասիրողները հայկական դրամագիտութեան ասպարէզին մէջ, քանի որ հայկական դրամներու երկու փայլուն ժամանակաշրջաններու (Արտաշէսեան եւ Կիլիկեան) դրամները մեծ քանակութեամբ կը գտնուին արդի Հայաստանէն դուրս՝ Թուրքիա, Սուրիա եւ այլուր: Այս բնագաւառին մէջ գնահատելի աշխատանք կը կատարէ Պ. Պտուկեան, որուն աշխատութիւնները յիշատակուած են այս մատենագիտութեան մէջ: Հայ արուեստի պատմութեան մէջ յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձած է մանրանկարչութիւնը, որուն մասին արժէքաւոր գործեր ունի Օր. Սիրարփի Տէր–Ներսէսեան:

Ա. Սալմասլեան յատուկ գլուխ մը յատկացուցած է հայագիտական պարբերականներուն: Այդ շարքին մէջ այսօր յատուկ տեղ կը գրաւէ Փարիզ լոյս տեսնող Հայկական ուսմանց հանդէսը, որուն չորս հատորներուն վրայ աւելցած է նաեւ հինգերորդը՝ շնորհիւ անոր խմբագրին՝ Հ. Պէրպէրեանի անխոնջ ջանքերուն:

Ա. Սալմասլեանի աշխատութիւնը արժէքաւոր ուղեցոյց մըն է, որուն այնքան կարիք ունէր հայագիտութիւնը վերջին տարիներուն: Միայն այս ձեւի աշխատութիւններով է, որ հայագիտութիւնը կրնայ զարգանալ Հայաստանի եւ Եւրոպայի մէջ: Բազմատեսակ և բազմալեզու աղբիւրներու համախմբումն ու դասակարգումը մէկ ընդհանուր համակարգի մէջ դժուար գործ է անտարակոյս, որ, սակայն, ձեռնհաս կերպով կատարած է ան երկար տարիներու քրտնաջան աշխատանքին պտուղը մատուցանելով հայագէտներուն:

Ա. Սալմասլեանի գործին հրատարակութիւնը Երեւանի մէջ ուշագրաւ երեւոյթ է առհասարակ հայ իրականութեան համար: Ասիկա ոչ միայն օգտակար գործի մը լոյս ընծայումն է, այլեւ վարակիչ օրինակ մը ի սփիւռս ցրուած հայ պատմաբաններուն եւ բանասէրներուն համար, որոնց կարեւոր աշխատութիւնները կրնան հրատարակուիլ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի կողմէ: Այս ձեւով կորուստէ կը փրկուին հեռաւոր երկիրներու մէջ կատարուած բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնց հրատարակութիւնը անկասկած, կը սատարէ Հայոց պատմութեան եւ բանասիրութեան զարգացումին:

Ա. ՏԷՐ–ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

(1) Կ. Կոստանեանց, Հայագիտութիւնն արեւմտեան Եւրոպայում, Թիֆլիս, 1910:

(2) Հ. Պ. Ֆերհաթեան, Ցուցակ Հայագիտական հրատարակութեանց յԵւրոպա (1896–1910), Վիէննա, 1919:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Լաւ գիրք մը, մեր ամէնէն լաւ բարեկամն է: Այսօր եւ ընդմիշտ:

ԹԱՓՓԷՐ

Անմատչելի պատիւներ չկան անոր համար որ կը զինուի համբերութեամբ:

ԼԱ ՊՐԻՒՅԷՐ

ԷԼՎԻՐ ԺԱՆ

Հանրութեան համար ստուերի մէջ մնացած եւ շատերուն անծանօթ հայ նկարչուհի՝ Էլվիր Ժան, բուն անունով Էլվիր Գույումճեանի ցուցահանդէսին այցելելու առիթն ունեցայ:

Այս առթիւ կ'ուզեմ թէ՛ անձը եւ թէ իր գործերը ներկայացնել «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

1955ին էր որ ծանօթացայ այս համեստ հայուհիին, Վենետիկի մէջ, ուխտագնացութեան մը առթիւ: Իր հեզ ու չափազանց պարզ բնաւորութեամբ խոր տպաւորութիւն թողած էր վրաս: Խորասուզուած իր արուեստին մէջ կարծես միայն գոյներու հետ կ'ապրէր:

Էլվիր ծնած է Ռուսճուք (Պուլկարիա): Եօթը տարեկան հասակին ծնողքին կողմէ կը ղրկուի Զուիցերիա, անուանի քոլէճի մը մէջ ուսանելու համար: Փոքր քոյրն ալ նոյն տարիքին հասնելուն կը միանայ իրեն:

Ուսման վերջաւորութեան, Էլվիր կը ղրկուի Անգլիա, իր ուսումը կատարելագործելու համար: Կ'այցելէ նաեւ Ամերիկա:

1926ին վերջնապէս կը հաստատուի Փարիզ ու կը նուիրուի նկարչութեան:

Գոյներու բանաստեղծուհի մըն է Էլվիր Ժան: Իր գոյները հարուստ են եւ կարծես կը թռչին թիթեռնիկներու երանգներով:

Իւրաքանչիւր պաստառի առջեւ երազներու մէջ կը թաղուի իր նկարները դիտողը, ուր գոյները իրենց ներդաշնակութեամբ զիրար կ'ամբողջացնեն:

Ոչ մէկ նկար միւսին երանգները գողցած է. այնքա՜ն այլազան են անոնք:

Յատկանշական իր այս ոճին պատճառաւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու, տասը մատուռ եւ եկեղեցիներու ապակիներու նկարներու հեղինակն է ան: Այդ ճիւղին մէջ Էլվիր Ժան փնտռուած նկարչուհի մըն է իր ինքնայատուկ ոճով: Ան կրցած է նոր ոճ մը, գոյներու նոր երանգաւորում մը դնել իր գործերուն մէջ:

Փարիզի մէջ իր նկարացուցահանդէսը բացուեցաւ Ապրիլ 11ին եւ տեւեց մինչեւ Մայիս 2:

Իր արուեստին հիացող օտարականներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր բացման օրը:

Բառին բուն առումով բանաստեղծ-նկարչուհի մըն է Էլվիր Ժան: Կ'ապրի միայն իր նկարներով քաշուած իր աշխատանոցի անկիւնը:

Պարտականութիւն սեպեցի դուրս քաշել զինքը, իր տան անկիւնէն եւ ներկայացնել հանրութեան այս հայազգի արուեստագիտուհին:

Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք իրեն:

Կ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Թողունք որ երկու լրտեսները իրենց հետապնդումը կատարեն եւ մենք անոնցմէ աւելի ճարպիկ, երթանք իսկոյն գտնել երկու խորհրդաւոր ճամբորդները:

Ինչպէս իմացանք Օսմանի խօսքերէն, անոնցմէ տարեցը կառքէն իջնելէ ետքը Ասմալը Մէճիտ փողոցը մտած էր:

Ճամբորդը արագ քայլերով փողոցէն անցնելէ ետքը, դարձաւ դէպի աջ եւ կանգ առաւ ճիշդ Թոմայի կաթնավաճառի խանութին դէմը գտնուող քարաշէն տան մը դրան առջեւ եւ դուռը զարկաւ:

Չոր ու նիհար մարդ մը եկաւ դուռը բանալու:

— Բարեւ, Լազարօ, ըսաւ ճամբորդը, ի՞նչպէս ես...

Եւ խօսելով հանդերձ՝ տունէն ներս մտաւ:

Այն որուն բարեւ տուած էր՝ զարմացումով անոր երեսը նայեցաւ:

— Ճանչցա՞ր զիս, հարցուց միւսը ժպտելով:

— Իրաւ որ չկրցայ յիշել, պատասխանեց դուռը բացողը:

— Օտարական չեմ եւ քեզի ալ լաւ ծանօթ, ըսաւ ճամբորդը, մի վախնար, հիմա իրար կը ճանչնանք, միայն թէ նախ սենեակ մը տուր ինծի. կը յուսամ որ վարձու սենեակ ունիք:

— Նոյնիսկ երկու հատ:

— Արդեօք հին սենեակս պարա՞պ է:

— Ո՞րն էր, հարցուց Լազարօ, որ ինքզինքը կ'ուտէր ճամբորդին ինքնութիւնը գուշակելու համար:

— Երրորդ յարկի ետեւի կողմի սենեակը:

— Հիմա հասկցայ, գոչեց Լազարօ, միտքս եկաւ, միւսիւ Աշոտն էք:

Ճամբորդը խնդաց:

— Վերջապէս կրցար գտնել, ըսաւ:

— Այդ սենեակը պարապ է, եթէ կ'ուզէք դարձեալ ձեզի կուտանք, շարունակեց Լազարօ եւ փութաց ճամբորդին ձեռքէն առնելու երկու պայուսակները եւ մութ սանդուխէն վեր ելլելու:

— Ահա ձեր սենեակը, ըսաւ Լազարօ վայրկեան մը ետքը սենեակին դուռը բանալով ու ներս մտնելով, անկողին, սաւան, վերմակ ամէն բան մաքուր է, դեռ առջի օր լուացք ունէինք ու փոխեցինք:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ ճամբորդը, արդէն գիտեմ որ ձեր սենեակները միշտ մաքուր կ'ըլլան: Հիմա ըսէ ինծի թէ Արգար անունով երիտասարդ մը ունի՞ք այստեղ:

— Այո, պատասխանեց Լազարօ, առաջին յարկը, փողոցի վրայի սենեակը կը բնակի:

— Այս միջոցին իր սենեա՞կն է:

— Անշուշտ, առտուն կանուխ այս ժամուն ո՞ւր կ'ուզես որ ըլլայ, դեռ քունի մէջ ըլլալու է:

— Ուրեմն գնա զինքը արթնցուր եւ ըսէ որ անմիջապէս հոս գայ:

— Ձեր անունը տա՞մ իրեն:

— Ըսէ որ սպասած ճամբորդը եկաւ, այսչափը բաւական է...:

Լազարօ կը պատրաստուէր սենեակէն դուրս ելլելու, երբ միւսը կեցուց զինքը:

— Այս տանը մէջ ինձմէ ու Արգարէն զատ՝ ուրիշ ո՞վ կը բնակի:

— Դեռ ուրիշ երեք հոգի ունինք:

— Ո՞վ են այդ մարդիկը:

— Մէկը իտալացի երաժիշտ մըն է, բացատրեց Լազարօ, միւսը Յոյն մըն է, մատամին ազգականներէն եւ մէկն ալ դեռ նոր եկաւ դուրսէն: Եւրոպացի է, բայց ինչ ազգ ըլլալը չեմ գիտեր, ֆրանսերէն կը խօսի, բայց Ֆրանսացիի չի նմանիր:

— Ուրեմն ուրիշ Հայ չկա՞յ այստեղ:

— Ձեր երկուքէն զատ, ոչ:

— Լաւ, հիմա գնա եւ Արգարը հոս ղրկէ:

Հազիւ տասը վայրկեան անցեր էր, երբ յանկարծ սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ երիտասարդ մը դեռ կիսովին հագուած, ներս խուժեց եկաւ ճամբորդին հետ համբուրուելու:

— Առանձի՞ն ես, գոչեց:

— Ոչ, Սիսակն ալ միասին է, բայց անիկա ուրիշ տեղ գնաց:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ առաջին վայրկեանէն ստիպուեցանք զգուշութիւններ ձեռք առնել:

— Բա՞ն մը պատահեցաւ:

— Թէ՛ շոգենաւին եւ թէ սալոնին մէջ լրտես մը կար, որուն դէմքը ծանօթ է ինծի եւ ինքն ալ զիս կը ճանչնայ եւ ինծի անանկ թուեցաւ որ արդէն կասկածի գնաց, որովհետեւ ուրիշ լրտեսի մը հետ մինչեւ ետքը շուրջս կը դառնար:

— Ատ դէշ բան, գոչեց երիտասարդը:

— Հիմակուհիմա հետքերնիս կորսնցնել տուինք, շարունակեց նորեկը, բայց աչքերնիս չորս բանալու ենք: Հոս գործերը ի՞նչպէս են:

— Ամէն բան կարգին է: Այս առտուան համար ալ բացառիկ գործ մը ունինք կատարելու, որու համար յոյսերնիս ձեր վրայ դրած էինք, ճիշդ ժամանակին եկաք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(108 – Շար.)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Խորհրդային իշխանութիւններու հրաւէրով, Հէնրի Ֆորտ, ամերիկեան Ֆորտ ընկերութեան ընդհանուր տնօրէնը, Մոսկուա կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր՝ խօսակցելու համար բեռնատար կառքերու գործարանի մը շինութեան մասին, Կամա գետի աւազանին մէջ, Մոսկուայէն 600 մղոն արեւելք, Թաթար ինքնավար հանրապետութեան մէջ։

Ծանօթ է, որ ինքնաշարժներու մեծ պահանջ գոյութիւն ունի Խորհ. Միութեան մէջ, որուն տարեկան արտադրութիւնը այնքան ցած է, որ ի վիճակի չէ գոհացում տալու երկրին պահանջներուն։ Արդարեւ, այս է պատճառը, որ խորհրդային քաղաքացիներուն համար իսկական երազ մը դարձած է անձնական ինքնաշարժ մը ունենալը։

Խորհ. Միութեան Արտաքին Առեւտուրի նախարարը՝ Կոմարով, Փարիզ իր այցելութեան ընթացքին յայտարարած էր, թէ իր երկիրը հրաւէր ուղղած է արեւմտեան ընկերութիւններու, որպէսզի նախահաշիւ ու նախածրագիր մը ներկայացնեն բեռնատար կառքերու հսկայ գործարանի մը շինութեան համար։

Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան մէջ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Հէնրի Ֆորտ, որուն մեծ հայրը 1929ին բեռնատար կառքերու մեծ գործարան մը հաստատեց Ռուսիոյ մէջ, կարգ մը շահեկան տուեալներ հանրութեան սեփականութիւնը դարձուց։

Ամերիկացի միլիառատէրը հանդիպումներ ունեցած է Կոսիգինի, Կիրիլինի եւ ինքնաշարժի ճարտարարուեստի նախարար Տարասովի հետ, միեւնոյն ատեն այցելած է կարգ մը գործարաններ։

Ռուսերը, համաձայն Ֆորտի, կը փափաքին նոր ինքնաշարժի գործարանին միջոցաւ տարեկան 150.000 բեռնատար կառք արտադրել։ Անոնց նախատեսած գործարանը «շատ մեծ պիտի ըլլայ» աշխարհի չափանիշով։ Կառքերը ութէն քսան թոն տարողութիւն պիտի ունենան եւ պիտի ծախուին, երկրին մէջ, հինգ հազար տոլարէն մինչեւ քսան հազար տոլար։

Ֆորտի կարծիքով դեռ կարելի չէ նախատեսել գործարանի շինութեան հաւանական ծախքը։ Այսուհանդերձ գաղափար մը կազմելու համար ներկայացուց ծրագրուած գործարանին ձուլարանին հաւանական ծախքը, որ 150–200 միլիոն տոլար պիտի արժէր, եթէ երբեք Մ. Նահանգներու մէջ հաստատուէր։ Իսկ ձուլարանը Կամայի համակառոյցին միայն մէկ մասն է։

Կամայի գործարանը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ, բաղդատմամբ Թոլիաթի գործարանին (իտալական Ֆիաթ ընկերութեան կողմէ հաստատուած), որ երբեք հարիւր միլիոն տոլարի երկար ժամանակաշրջանէն վճարելի վարկով մը շինուեցաւ։

Առնուազն վեց ընկերութիւններ, Արեւմտեան Եւրոպայէն եւ Ճափոնէն շահագրգռուած են խորհրդային առաջարկով։

Ֆորտ իր մամուլի ասուլիսի ընթացքին կասկած յայտնեց շինութեան աւարտի թուականին մասին։ Խորհրդային ծրագրով գործարանի շինութիւնը վերջ պիտի գտնէ 1974ին։ Հէնրի Ֆորտ տրամադիր եղած է ամերիկացի մասնագէտներ եւ գիտնականներ տրամադրելու Ռուսերուն եւ, միւս կողմէ, խորհրդային ինքնաշարժի բանուորներ հրաւիրելու Ֆորտի Արեւմտեան Եւրոպայի գործարանները, որպէսզի մասնագիտանան իրենց գործին մէջ։ «Ռուսերը անկեղծօրէն ընդունեցան, թէ որոշ օժանդակութեան պէտք ունին»։

Ֆորտի նպատակն է, ոչ միայն շինել Կամայի գործարանը, այլեւ շահարաժնի իրաւունք ստանալ Եւրոպայի մէջ ծախուելիք ինքնաշարժներուն համար։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 13ի իրիկունը, Միլանի հայ գաղութին համար անսովոր վայելքի պահեր ստեղծեց։ Սանթրը Քիւլթիւրէլ Ֆրանսէի սրահին մէջ՝ զոր սիրայօժար կերպով տրամադրած էր Ֆրանսական կեդրոնի տնօրէնութիւնը, եւ ուր մի քանի ամիս առաջ տեղի ունեցած էր նաեւ տաղանդաւոր դաշնակահար Րաֆֆի Պետրոսեանի նուագահանդէսը, վերջապէս կը ներկայացուէին այնքան ատենէ ի վեր սպասուած հայկական ժապաւէնները։

Առաջինը կը ներկայացնէր հայկական ճարտարապետութիւնն ու մեր միջնադարեան եկեղեցիները, վանքերը ու գեղարուեստական արժէք ներկայացնող կոթողներն ու շէնքերը։ Իսկ երկրորդը՝ ծանօթ երաժշտագէտ Չուխաճեանի, այլեւս դասական դարձած «Լէպլէպիճի Հոր Հոր Աղա» օփերէթը, որ այնքա՜ն ձեռնհասօրէն, եւրոպական ու արդիական ոճով շարժանկարի վերածուած էր կարող բեմադրիչ Մանարեանի կողմէ։

Այս առթիւ մասնաւոր գնահատանքի արժանի է նաեւ գաղութիս նախագահ՝ Պր. Ստեփան Սրապեան, իր կողքին ունենալով Միութեան քարտուղար՝ Պր. Հրանդ Բամպակեանը, որոնք ձեռք ձեռքի՝ սիրտ, միտք ու ջանք չխնայեցին սոյն դժուարին գործն իրականացնելու եւ միեւնոյն ատեն ազնիւ գաղափարն յղացան Վենետիկ ալ դրկել, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի ու Մխիթարեան հայրերուն ցոյց տալու համար։

Ջերմօրէն պիտի փափաքէինք ու մաղթէինք, որ նման գեղեցիկ առիթներ յաճախ մուտք գործէին Միլանի Հայութեան մէջ, որոնք ոչ միայն վայելքի մը առիթը պիտի ընծայէին, այլեւ գաղութիս մէջ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող փոխադարձ սիրոյ ու գործակցութեան կապերը, ա՛լ աւելի պիտի ամրապնդէին։

Ա. Փ.

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷ
(Թիւեր եւ ծանօթութիւններ)

Հարաւային Ափրիկէ, որ անցեալին մաս կը կազմէր անգլիական հասարակապետութեան, 1961 Մայիս 31էն ի վեր անկախ Հանրապետութիւն մըն է, որուն օրէնսդրական մայրաքաղաքն է Քէյփ Թաուն, իսկ վարչական կեդրոնը՝ Փրեթորիա։

Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան տարածութիւնն է 1.223.400 քառ. քիլոմեթր, այլ խօսքով աւելի քան կրկնապատիկը Ֆրանսայի։ Քէյփ Թաունէն Փրեթորիա երկարութիւնը 1.600 քիլոմեթր է։

Երկրին բնակչութեան թիւն է 18 միլիոն 442.000։ Մեծամասնութիւնը կազմուած է Պանթու ցեղախումբէն, որ իր կարգին բաժնուած է ութ ենթացեղերու։

Ճերմակները 3.500.000 են։ Երկրին մէջ կան մօտաւորապէս երկու միլիոն խառնածիններ եւ 560.000 Ասիացիներ։

Հարաւային Ափրիկէ աշխարհի ամէնէն հարուստ երկիրներէն է, մետաղներու մարզին մէջ։ Առաջին արտադրիչն է ոսկիի (70 առ հարիւր ազատ աշխարհի ոսկիին), ադամանդի, մանկանէզի եւ լոնոսկիի (փլաթին), երկրորդը՝ ամիանդի, իւրանիումի։ Միեւնոյն ատեն ամէնէն ճարտարարուեստականացած երկիրն է Ափրիկէի մէջ։ Ամբողջ սեւ ցամաքամասին ելեկտրականութեան 60 առ հարիւրը եւ պողպատին 40 առ հարիւրը կ՚արտադրէ։ Կ՚արտածէ շաքարեղէգ, եղիպտացորեն, բուրդ, մուշտակներ եւ պըտուղ։

1960ի վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտար թէ ամէնէն տարածուած լեզուն աֆրիքաանն էր, որով կ՚արտայայտուէին 3.192.911 անձեր, երկրորդ կարգի վրայ կուգար քհոսա (3.063.177 սեւամորթ), ապա զուլուն (2.863.834 սեւամորթ) եւ վերջապէս անգլերէնը՝ 1.364.424 անձ։

Վերջացնելու համար աւելցնենք, որ խառնածինները կամ «գունաւորները», ինչպէս կը սիրեն կոչել սպիտակամորթները զանոնք, մէջտեղ եկած են առաջին գաղթականներու օրով։ Ընդհանրապէս Հոլանտացիներ էին, որոնք ամուսնացան կամ յարաբերեցան իրենց գերիներուն հետ (Սէյլանցի, Մալայացի, Մալկաշ) ԺԷ. դարուն։ Ասոնց բացարձակ մեծամասնութիւնը (ընդհանուր թիւը խառնածիններուն՝ 1.859.000 է) քրիստոնեայ է. արդարեւ կը պատկանին Հոլանտական Բարենորոգչական կամ Անկլիքան եկեղեցիներուն։ Բոլորին կենցաղն ալ եւրոպական է։

Խառնածիններէն մաս մը, որ կը կոչուի Մալայացի, արեւելեան դիմագիծ ունի եւ պահպանած է իր կրօնքը՝ մահմետականութիւնը։ Ասոնք կը խօսին ու կը գրեն արաբերէն։

Ք.

ԾՈՎԱՅԻՆ ԿՐԻԱՅԻՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

Միջազգային ծաւալով պայքար մը ծաւալած է պաշտպանելու համար ծովային կրիան, որ անհետանալու վտանգին տակ կը գտնուի։ Արդարեւ, բնապաշտները մտահոգուած են տեսնելով այդ կենդանիին յարաճուն նուազումը՝ արդիւնք օր աւուր ծաւալող որսորդութեան։ Ճշդելու համար պաշտպանութեան վայրերն ու կերպերը, մասնագէտներ վերջերս խորհրդակցութիւն մը ունեցան Զուիցերիոյ մէջ։ Այս առթիւ մշակեցին գործունէութեան յատուկ ծրագիր մը։

Դիտել տանք, որ ծովային կրիան շատ փնտռուած կենդանի մըն է իր իւղին, միսին, հաւկիթներուն, կաշիին, այլ մանաւանդ իր պատեանին համար։

Համաձայն մշակուած ծրագրին, ծովափներու վրայ յատուկ շրջաններ պիտի նախագծուին, ուր կրիաները հնարաւորութիւն պիտի ունենան, առանց վտանգի ենթարկուելու, իրենց հաւկիթները ածել։ Միւս կողմէ ճշդուեցան հաւկիթաչափեր, կրիայի տարիքներ, որոնք այսուհետեւ արգիլուած պիտի նկատուին որսի համար։ Աւելին՝ Խաղաղականի, Ատլանտեանի եւ Հնդկական ովկէանոսներուն մէջ պատսպարաններ պիտի հաստատուին, ուր կրիաները զերծ պիտի մնան որեւէ վտանգէ՝ պաշտպանուած ըլլալով օրէնքով։

Մասնաւորապէս ուշադրութիւն պիտի դարձուի կրիային հաւկիթին։ Արդարեւ, եթէ կրիան ծովուն մէջ բազմաթիւ թշնամիներ ունի, այնուամենայնիւ ամէնէն մեծ վտանգը, դարանակալ, իրենց կը սպասէ ծովափներուն վրայ։ Վտանգ մը, որ կուգայ կենդանիներէ եւ մարդոցմէ հաւասարապէս։

Յայտնի է, որ էգ կրիաները ծովափ կ՚ելլեն իրենց հաւկիթները ածելու, զանոնք տաք աւազին մէջ թաղելու համար։ Այս գործողութիւններէն ետք մայրկրիան կը վերադառնայ ծով։ Նորածին կրիան, բնազդօրէն, փշրելէ ետք զինք արգելակող հաւկիթին կեղեւը, անմիջապէս կ՚ուղղուի դէպի ծով։ Բնազդային եղող այս ձգտումը այնքան ուժեղ է, որ նորածինը չի նշմարեր իրեն սպառնացող բազմաթիւ վտանգները։ Թուենք ասոնցմէ մէկ քանին՝ իրենց որսը որոնող գիշատիչ թռչուններ, արեւին կիզիչ ճառագայթները, ճամբու երկարութիւնը եւն.։ Ահա թէ ինչու, ամէնէն աւելի այս նորածինները պաշտպանելով է, որ կարելի է առաջքն առնել ծովային կրիային ըսպառնացող անհետացման վտանգին։

X.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Աննա զայն հարցուփորձեց իր առողջութեան եւ զբաղումներուն մասին, խորհուրդ տուաւ հանգչելու եւ ժամանակ մը գիւղ, իր քովը գալու։

Բոլոր այդ սիրելիութիւնները զուարթ ու աշխոյժ դէմքով մը ըսաւ, աչքերուն մէջ անսովոր փայլով մը։ Բայց Քարենին այլեւս կարեւորութիւն չէր տար այդ դէմքին։ Միայն խօսքերը կը լսէր եւ անոնց իրական նշանակութիւնը ուշադրութեան կ՚առնէր։

Ինքն ալ ոչ նուազ սիրելիութեամբ պատասխանեց, թէեւ հեգնական շեշտով մը։

Բոլոր այդ խօսակցութեան մէջ մասնաւոր բան մը չկար, այսուհանդերձ Աննա յետոյ երբեք չկրցաւ այդ կարճ տեսարանը յիշել առանց ամօթի այրող զգացում մը կրելու։

Սերժ ներս մտաւ իր վարժուհիին հետ։ Եթէ Քարենին ինքզինքին թոյլատրած ըլլար իր շուրջը անցած դարձածը զըննելու, պիտի նշմարէր տղուն խելակորոյս ու երկչոտ նայուածքը, որով նախ իրեն յետոյ մօրը նայեցաւ։ Բայց չէր ուզեր բան մը տեսնել ու բան մը չէր տեսներ։

— Ա՜հ, երիտասարդ... կը մեծնայ... մարդ կ՚ըլլայ... բարեւ երիտասարդ։

Ու ձեռքը երկարեց ահաբեկ մանուկին։

Սերժ որ միշտ երկչոտ եղած էր հօրը հետ, այն օրէն ի վեր որ այս վերջինը զինք «երիտասարդ» կը կոչէր, կը խուսափէր անկէ։

Քարենին վարժուհիին հետ խօսեցաւ, մանուկին ուսէն բռնելով։ Սերժ այնքան կը նեղուէր որ Աննա հասկցաւ թէ լալ պիտի սկսէր։

Այն վայրկեանին, ուր տղան սենեակ մտած էր, Աննա կարմրած էր անոր նեղուիլը տեսնելով։ Աշխոյժով նստած տեղէն ելաւ։ Քարենինի ձեռքը ուսին վրայէն վերցուց եւ զայն պատշգամը տանելով՝ իսկոյն վերադարձաւ։

— Հիմա ատենը հասաւ, ըսաւ ժամացոյցը նայելով։ Ինչո՞ւ Պէցին չեկաւ։

Քարենին ոտքի ելաւ, ձեռքերը միացուց ու մատները ճարճատեց։

— Եկայ նաեւ քեզի դրամ տալու, քանի որ սոխակները միմիայն առակներով կարելի չէ կերակրել։ Դրամի պէտք ունենալու ես։

— Չէ, պէտք չունիմ...։ Եւ սակայն տուր, ըսաւ, առանց անոր նայելու եւ մինչեւ մազին արմատները կարմրելով... բայց ձիարշաւէն ետքը հոս պիտի գաս, այնպէս չէ՞։

— Այո, ըսաւ Քարենին... Ահաւասիկ Փեթերհօֆի գեղուհին, իշխանուհի Չէրըզքայան, ըսաւ իշխանուհի Պէցիի վայելուչ կառքը նշմարելով։

Իշխանուհին կառքէն չիջաւ այլ իր ծառան եկաւ վերնագաւթակին վրայ։

— Կուգամ, գոչեց Աննա։

Զաւակը համբուրեց, յետոյ ամուսնին մօտեցաւ եւ ձեռքը երկարեց։

— Շատ ազնիւ ես գալուդ համար։

Քարենին կնոջը ձեռքը համբուրեց։

— Լաւ ուրեմն ցտեսութիւն, շարունակեց Աննա. թէյը խմելու հո՞ս պիտի գաս։

Ու դուրս ելաւ զուարթ եւ ճառագայթադէմ։

Բայց իր ամուսինը չտեսնելուն պէս, այրուցք մը զգաց այն տեղը, ուր անոր շրթունքը հպած էր ու զզուանքով սարսըռաց։

Թ.

Երբ Քարենին ձիարշաւին եկաւ, Աննա իշխանուհի Պէցիի քովն էր, այն տաղաւարին մէջ ուր հաւաքուած էր Սէն Փեթերսպուրկի բոլոր բարձր դասը։

Աննա հեռուէն նշմարեց իր ամուսինը։ Երկու մարդիկ, իր ամուսինն ու հոմանին, իրեն համար կեանքին երկու բեւեռներն էին եւ անոնց ներկայութիւնը կը զգար առանց արտաքին զգայարաններու օգնութեան։

Այսպէս հեռուէն ակամայ զգաց Քարենինի մօտենալը. անոր հետեւեցաւ ամբոխի եռուզեռումին մէջ ուրկէ կ՚անցնէր։ Տեսաւ որ տաղաւարին կը մօտենար, մերթ զիջողութեամբ պատասխանելով իրեն ուղղուած ակնածալի բարեւներուն եւ մերթ բարեկամաբար ողջունելով իր հաւասարակիցները։

Անոր ձեւերը ծանօթ էին Աննայի ու զինքը կը զզուեցնէին. «Միայն ունայնամտութիւն ու յաջողելու փափաք, ահա ինչ որ ունի իր հոգիին խորը, մտածեց, մինչդեռ իր բարձր գաղափարները, ուսման, կրօնքի եւայլնի սէրը, լոկ նպատակին հասնելու միջոցներ են։

Քարենին թէեւ իր կնոջը կը նայէր, սակայն զայն չճանչցաւ մուսլիններու, ժապաւէններու, փետուրներու, հովանոցներու եւ ծաղիկներու խառնակոյտին մէջ, բայց իր ակնարկէն Աննա հասկցաւ որ զինքը կը փնտռէր։

Դիտմամբ զայն չնշմարել կեղծեց։

— Ալեքսի Ալեքսանտրովիչ, գոչեց իշխանուհի Պէցի Քարենինը կանչելով։ Անշուշտ ձեր կինը կը փնտռէք, ահաւասիկ հոս է։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ա. Ալեքսանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արզումանեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ (7 Ռիւ Արթիւր Միշօ) այս Կիրակի առաւօտ իրենց հօր և եղբօր՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Նշան Քոչեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ժերար Քոչեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպեր Ռոպէն եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պարսիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՔՈՉԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի, Մայիս 10, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մուրատեան վարժարանի տնչութիւ-նը կը ծանուցանէ.— Մայիս 9ին, Շաբաթ օր, ժամը 12ին, վարժարանի մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հան-գըստեան պաշտօն պիտի կատարուի, 40 տարուան վաստակաւոր հանգուցեալ՝

ՔՈՅՐ ՄԱՐԹԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով: Պատա-րագի երգեցողութիւնը պիտի կատարէ վարժարանին աշակերտութիւնը:

Սիրով կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին աշակերտները, ծնողքները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի ժամը 10,30ին, հանգըստ-եան ձայնաւոր պատարագ Քոյր Մարթա Ուլուհոճեանի հոգւոյն համար մահուան քառասունքին առիթով:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 8 Մայիս, ժամը 20,30ին

HOTEL LUTETIA, 43, Bld. Raspail, PARIS (6e)

Կը դասախօսէ՝ ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

նիւթ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ՆԵՐԿԱՅԻՍ (հաշուեկշիռ եւ հեռապատկեր)

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլոնի մօտ գտնուող Վօ-լը-Վիգոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովի-կոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանա-ւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժա-մանում ժամը 22ի մօտ:

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թաղէոսեանի 878-27-35 կամ Տի-կին Գույումճեանի 208-71-79:

Գին 15 ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20,30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Ստեփան Տիրեան Բիւզանդ Թօփալ-եանի մահուան առթիւ 20 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց

Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21-ին Սալ Ռամոյի մէջ

Գեղարուեստական խնամեալ յայտագրով Կոմիտասի երգերով կը մասնակցի «ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հարիւրամեակը կը տօնուի Կիրակի Մայիս 17ին ժամը 16,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկերուհի Կիւլեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ռ-ստումնասիրացի Մարսիլիոյ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն: Կը հրաւիրուին Միու-թեան անդամակցութիւն փափաքող նա-հանգին պատկանեալ բոլոր հայրենակից-ները անխտիր: Բոլոր անդամներու ներ-կայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարե-ւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը 26, ռիւ Պուֆիէ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խըն-դրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ռւսումնասիրացին

Կիրակի, Մայիս 10, կ. ե. ժամը 15ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի

Գ. Մ. Ալէմշահ - Մ. Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ

26, RUE TROYON, SEVRES, Métro : PONT DE SEVRES

Նախագահութեամբ Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Միութեան կողմէ խօսք կ'առնէ Յ. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շ. Պէնկեան եւ Պ. Պէտիկեան (երգ), դաշնակի ընկե րակցութեամբ Մեսումենցի. արտասանու-թիւն Ե. Սերոբեան, ձեռնադաշնակ՝ Հ. Գէորգեան: Կը մասնակցի նաեւ «Կովկաս» պարախումբը:

Խօսնակ՝ Յ. Շիրվանեան

ԻՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 14,30ին Փերսիի հիւանդանոցէն եւ կը հան-դիպի 14,35ին Պուլվ. Ռուաէն, 14,40 Մեռի տ'Իսի եւ 14,45 Կառ տ'Իսի և կամուրջը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մայիս 9, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Salle des Sports du Grand Ensemble Sous la présidence de Mr. FRANCESCHI

Maire d'Alfortville, Conseiller général du Val de Marne

DEUX ORCHESTRES

GERARD MELCONIAN et ses part'ners

GREGORY VAKA et ses Tziganes

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ ՊԱՏՇԱՃ ԶԳԵՍՏ — ՊՈՒՖԷ

Շամփուրով խորոված

Օթոպիւս 103, իջնել Փլաս տիւ Փըթի-Փոն

Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ

Կիրակի, 10 Մայիս ժամը 16ին, Լիվրի-Կարկանի Սալ տէ Ֆէթի շքեղ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ՝ « ՆԱՅԻՐԻ » պարախումբի լրիւ կազմին եւ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆԻ նուագախումբին:

Կը ներկայացուի «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» կատակերգութիւնը:

Հայկական ճոխ պիւֆէ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, և զուարթ մթնոլորտ

Սեղանները այժմէն ապահովեցէք հեռաձայնելով 738·49·16, 929·91·94, 929·90·23, 929·92·37

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Կիրակի, Մայիս 10, ժամը ճիշդ 15,30ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՑԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— ՉԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱ-ՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊԾՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ. ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ, ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին 25, 15, 10 եւ 5 ֆրանք Դիմել՝ Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18

Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

Պալթայեան (Ժամին) 98, Rue d Aboukir

Աղամեան 16, Rue Lafayette

եւ Տիամանթէռ ճաշարանը 60, Ռիւ Լաֆայէթ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ (295, Ռիւ Պուալօ):

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական բաժին

Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ եւ ուրիշ երգեր, արտասանութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ:

ԵԱՆՑ'Ի 5ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

STUDIO 347 20 bis, Rue Chaptal

Երկուշաբթի, Մայիս 11, ժամը 21ին

L'Ile des Anciens Dieux

(ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ)

de LEON CHANTH

traduite et adaptée par

J. J. VAROUJAN

avec J. J. Aslanian, Julien Bertheau, Nathalie Nerval, Cathérine Hubeau, Jean Collonb, J. M. Lehec, Carmen Debarre

Խիստ սահմանափակ տեղեր

Ապահովել՝

«Յառաջ»ի խմբագրատունէն

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Առաք. ե-կեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանու-ցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ յառաջիկայ Մայիս 23-27 Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա. հովուապետա-կան այցելութեամբ պիտի ժամանէ Լիոն:

Այս առթիւ կատարուելիք հանդիսու-թիւններու ընդհանուր յայտագիրը հե-տեւեալն է.—

Շաբաթ 23 Մայիս, կ. ետք ժամը 4ին ժամանում Պռոնի օդակայան, ժամը 5-6 Հրաշափառի եւ ողջոյնի խօսք Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 9-11 ժողովրդա-կան ընդունելութիւն Ռամոյի սրահին մէջ:

Կիրակի 24 Մայիս, առաւօտեան ժամը 16ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Վե-հափառը: Ժամը 2ին ճաշ Սոֆիթէլ Պան-դոկի սրահներէն մէկուն մէջ: Ճաշագին 100 ֆր., անձ գլուխ Տեղերը սահմանա-փակ ըլլալով, արձանագրուիլ ամէնէն ուշը, մինչեւ Մայիս 18, եկեղեցւոյ գրա-սենեակը:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 9 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.808 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.808

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՛ՌՔ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻՆ

Եթէ Մեծ Եղեռնը սեւ էջը կը կազմէ Հայոց ժամանակակից պատմութեան, մեր հերոսամարտները հպարտութեամբ ու գոհունակութեամբ կը լեցնեն մեր սրտերը:

Ո՛րքան ողբալի ու եղերերգական պիտի ըլլար մեր ճակատագիրը, եթէ չունենայինք մեր ազատագրական շարժումները գարերու ընթացքին:

Բնածին էր ազատութեան սէրը Հայուն մէջ:

Բռնակալութեան ամէնէն դաժան օրերուն իսկ Հայը ոչ միայն իր ծոցէն տուած է անձնազոհ հերոսներ, որոնք իրենց կեանքը նուիրած են հայրենիքին, այլեւ տեղ տեղ հաւաքականօրէն պարզած է ապստամբութեան սուրբ դրօշակը յանուն ազգի ազատութեան:

Յեղափոխական կուսակցութիւնները կեանքի չէին կոչուած դեռ, երբ մէկ կողմէն Կիլիկիոյ արծուեբոյնին՝ Զէյթունի, միւս կողմէ Ղարաբաղի անառիկ լեռներուն մէջ ինքնավար վարչակարգ տնեղծած էին մեր ազատատենչ ու հայրենաղաճ հայրենակիցները, իրարմէ հազարաւոր մղոններով հեռու, երկու ծայրագոյն բեւեռներու վրայ:

Համիտեան կոտորածները մեզի տուին հերոսական Զէյթունն ու Սասունը:

1915ի Մեծ Եղեռնը դիւցազնական Վասպուրականը, Տարօնը, Մուսա լեռը, Եդեսիան, Շապին Գարահիսարը, Ագտաղը, Ամանոսն ու փոքրիկ Ֆընտըճաքը:

Այս հերոսամարտները պիտի առաջնորդէին Հայութիւնը դէպի Սարդարապատ, Բաշ Ապարան ու Ղարաքիլիսա, դէպի յաղթական պսակումը մեր յեղափոխական ազատագրական մարտնչումներուն:

Աւելի վերջ Այնթապ, Մարաշ Հաճըն եւ Իզմիր նոր էջեր պիտի արձանագրէին հայկական մարտիրոսագրութեան բոտուար հատորին մէջ:

Վաղը՝ Կիրակի՝ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի հանդիսասրահին մէջ կ՚ոգեկոչուի 55րդ տարեդարձը Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին, կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ռւսումնասիրացին:

Շապին Գարահիսար: Վաղեմի օրրան հայ յեղափոխական շարժման: Ծննդավայր անմահ հերոս Անդրանիկի եւ բազմաթիւ անուանի եւ անանուն քաջամարտիկ հայդուկներու, որոնք ազատագրական շարժումներու առաջին օրերէն սկըսեալ զինուորագրուած էին եւ հաւատարմօրէն ծառայած յեղափոխութեան նուիրական դրօշին տակ:

1895ի համիտեան ջարդերուն Շապին Գարահիսարցին քաջաբար ետ կը մղէր արիւնարբու խուժանին քանիցս փորձած յարձակումները:

Քսան տարի վերջ քաջերու սերունդը դարձեալ կուրծք պիտի տար ջարդարարներուն եւ հայկական ազատամարտի տարեգրութեանց մէջ պիտի արձանագրէր ոսկեգրուագ էջ մը:

1915 Յունիս 2–15ին է, որ կը հնչէր ահազանգը: Շրջակայ անպաշտպան գիւղերէն սեւ լուրեր կը հասնէին օրերէ ի վեր: Կարգը եկած էր քաղաքին: Պետական հրացաններով զինուած երկու հարիւր հոգինոց Միլլի խումբը ահաբեկիչ մթնոլորտ մը կը ստեղծէ, մարդիկ ձերբակալելով եւ աւարի տալով շուկայի հայկական խանութները: Յաջորդ օրը Թուրքերը կը սկսին այրել Հայոց տունները:

Ինքնապաշտպանութիւնը կը կազմակերպուի շուտով: Զինուորական մարմնի կարգադրութեամբ Հայերը կ՚ապաստանին բերդը, ընդամէնը 5062 հոգի, որոնց 1500ը միայն արական սեռէ, անոնց ալ 250ը միայն ընդունակ կռուելու:

Հերոսամարտը կը տեւէ մինչեւ Յունիս 28 դժնդակ պայմաններու տակ: Զէնքի, ռազմանիւթի, մանաւանդ ջուրի պակասը մեծապէս կը դժուարացնէր բերդի պաշտպաններուն գործը: Քանիցս ետ կը մղուէին խուժանի յարձակումները: Ծանր կորուստներու կ՚ենթարկուէին Թուրքերը, որոնք երկու անգամ կ՚առաջարկեն Հայերուն անձնատուր ըլլալ եւ զէնքերը յանձնել, հակառակ պարագային սպառնալով հիմնայատակ քանդել բերդը թընդանօթներով:

Կենաց եւ մահու կռիւ էր: Գարահիսարցին նախընտրեց պատուով մեռնիլ զէն ի ձեռին, քան անձնատուր ըլլալ ստրկօրէն: Կուրծք տուաւ թնդանօթի ռումբերուն եւ կանոնաւոր բանակի յարձակումներուն:

Պաշարը հատած էր բերդին մէջ: Կարելի չէր շարունակել դիմադրութիւնը: Շուրջ հազար հոգի գիշերանց պաշարման գիծը ճեղքելով հեռացան՝ լեռներու մէջ շարունակելու համար դիմադրական շարժումը ամբողջ երկու տարի, մինչեւ որ բոլորն ալ արժանացան հերոսի լուսապսակին:

Բերդին մէջ գտնուողներէն շատեր թոյն առնելով մեռան նոյն գիշերն իսկ, վայրագ Թուրքին ձեռքը չիյնալու համար:

Այսպէս վերջացաւ Շապին Գարահիսարի հերոսամարտը, անմոռանալի յիշատակ մը ձգելով հայկական ազատամարտի պատմութեան մէջ:

Փա՛ռք Շապին Գարահիսարին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՆԵՂՆ Է

Քամպոճի մէջ, փաստօրէն, երկու պատերազմ է, որ տեղի կ՚ունենայ միաժամանակ: Արդարեւ, մինչ մէկ կողմէ Հարաւ Վիէթնամեան եւ ամերիկեան յիսուն հազարի մօտեցող զօրագունդեր կը յառաջանան երկրին սահմանամերձ վեց նահանգներուն մէջ, խօթը ուղղութեամբ, անդին Հիւսիսային Վիէթնամցիները կը փորձէին ամրապնդել իրենց դիրքերը Խմեր ուժերուն դէմ յանդիման: Շատերու համար տարօրինակ կացութիւն մը կը թուի ըլլալ այս: Այսպէս, Հանոյի ուժերը յաջողեցան տէր դառնալ երկու գաւառական քաղաքներու, Քրաթիէի եւ Սեն Մոնորոմի, որոնք մայրաքաղաքին ճամբուն վրայ երկու կարեւոր հանգոյցներ են: Խմեր ուժերը, որոնք վերագրաւեցին Քօքի Թոմ քաղաքը, ընդհանրապէս տեղի կուտան Հիւս. Վիէթնամցիներուն առջեւ: Այլ խօսքով դրեթէ միշտ պարտութեան կը մատնուին: Օր աւուր աւելի կը խօսուի Փնոմ Փէնի պաշարման չըթայի հաստատման մասին:

Ամերիկեան յարձակող ուժերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացքը: Առջի օր երեւան հանեցին Հիւս. Վիէթնամեան արդիական կեդրոնատեղի մը, որ ոմանց կարծիքով, ծառայած էր ընդհանուր կեդրոնատեղիի, արձակաղէն ուժերուն:

Կռիւները աւերներ կը գործեն նաեւ այսպէս, Ամերիկացիք քար ու քանդ ըրին փոքրիկ քաղաք մը, Սնուոլ: Թալանի դէպքեր ալ կ՚արձանագրուին: Զօր. Ապրամս, ամերիկեան ուժերու ընդհանուր հրամանատարը Հնդկաչինի շրջանին մէջ հրամայեց քննութեան մը ձեռնարկումը՝ ճշդելու համար պատասխանատուները:

Ամերիկայի մէջ ընդդիմութիւնը կը շարունակուի, Նիքսընի ծանօթ որոշումին դէմ: Ցոյցեր, բողոքներ, լուռ տողանցքներ, մասնաւորապէս ուսանողական ոստաններու մէջ, կը շարունակուին: Նիքսընի անմիջական շրջապատին մէջ եւս բողոքի ձայներ լսուեցան: Ներքին նախարարը նախագահին ուղղուած նամակով մը դիտել տուաւ, թէ «տագնապ» մը ծայր տուած է ղեկավար շրջանակներու մէջ: Երիտասարդութեան տնօրէնը հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, որովհետեւ «չարաղէտ» նկատեց բողոքարկուներու դէմ ի գործ դրուած միջոցները:

Նախագահը Ուրբաթ գիշեր ճառով մը կը փորձէր պատճառաբանել եւ, միւս կողմէ, ընդդիմութիւնը լռեցնելու ակընյայտ միտումով, հաստատել, թէ Քամպոճի գործողութիւնները ժամանակաւոր բնոյթ ունին միայն:

Հանոյի մէջ, Մայիս 7ին, տօնուեցաւ Տիէն Պիէն Ֆուի ճակատամարտին 16րդ տարեդարձը: Այս ճակատամարտը, համաձայն Հիւսիս. Վիէթնամցիներուն, պատմական յաղթանակ մըն էր, որով վերջ կը տրուէր Ֆրանսական գաղթատիրական յարձակումին:

Աւելցնենք, որ Բրեժնեւ Փրակայի մէջ անդրադառնալով Քամպոճի կռիւներուն, դիտել տուաւ, թէ «ամերիկեան յարձակումին զարգացումը պիտի բախի ընկերվարական ուժերու դիմադրութեան»: Բրեժնեւ այս առթիւ խօսեցաւ նաեւ Եւրոպայի ապահովութեան մասին: Այդ ապահովութեան բանալին, համաձայն խորհրդային առաջնորդին, կը գտնուի «ներկայ սահմաններու ճանաչումին մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍԻՆԻ մէջ տեղի ունեցաւ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ի 35րդ համագումարը. եզրափակիչ բանաձեւը կը շեշտէ թէ բոլոր սենտիքաներու եւ կուսակցութեանց ճգտումը պէտք է ըլլայ համընթաց գործունէութիւն մը դեմոկրատ ընկերվարութիւն մը մէջտեղ բերելու համար: Սենտիքային ընդհ. քարտուղարը՝ Եօժէն Տէքան արդէն իսկ յայտնած էր երբ կը ներկայացնէր տեղեկագիրը, թէ առանց ժողովրդապետութեան ընկերվարութիւն չկայ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ շատ անհանգիստ գիշեր մը անցուցած է Հինգշաբթիէն Ուրբաթ, գանազան ռումբեր պայթած են շէնքերու առջեւ, մեծ վնասներ պատճառելով:

ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻ սպայ մը, երկու զինուորներ եւ 17ամեայ երիտասարդուհի մը սպաննուեցան լիբանանեան սահմանագլուխին վրայ, երբ պաղեստինցի արձակազէններ փոքր հրթիռներով ռմբակոծեցին իսրայելեան սահմանամերձ քաղաք մը: Զօր Պար Լեւ, որ իսրայելեան սպայակոյտի պետն է, խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց Լիբանանի՝ յիշեցնելով այս վերջնոյն պատասխանատուութիւնը: «Եթէ նմանօրինակ յարձակումներ կրկնուին, պիտի հարկադրուինք միջոցներ ձեռք առնել»: Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ա. Էպան, Ուաշինկթըն կը պատրաստուի մեկնիլ, որպէսզի խորհրդակցի ամերիկացի ղեկավարներուն հետ ստեղծուած նոր կացութեան հետեւանքով ի գործ դրուելիք միջոցներու մասին: Թել Ավիվի համար խորհրդային օդանաւորդներու մասնակցութիւնը Եգիպտոսի պաշտպանութեան՝ մտահոգիչ երեւոյթ մըն է:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ ստորագրուեցաւ խորհրդային-չեխ «բարեկամութեան, համագործակցութեան եւ իրերօգնութեան» դաշնագիրը: Այդ համաձայնագրով խորհրդային բանակին կայքը Չեխոսլովաքիոյ մէջ կը դառնայ «անսահմանափակ»: Խորհրդային վարիչներուն (Բրեժնեւ եւ Կոսիգին) Փրակա ժամանումին առթիւ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուեցան: Չեխ եւ խորհրդային բանակայիններ դիրք բռնած են ամենուր՝ առաջքն առնելու համար հակաժողովրդական ցոյցերու: Ընտրովի «ծափահարողներ» փոխադրուեցան զինուորական կառքերով, որպէսզի «սրտաբուխ» ընդունելութիւն մը վերապահեն խորհրդային առաջնորդներուն:

ԻԶՄԻՐԻ մէջ վերջ գտած է վեհաժողովը որ գումարուած էր Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Փաքիստանի կողմէ: Սունայ, Եահեա խան եւ Պարսից Շահը որոշած են քաղաքական կամ զինուորական դեր չտալ իրենց զինակցութեան: Միւս կողմէ, երեք ղեկավարները որոշած են երկարաձգել Սենթոյի Թուրք քարտուղարին պաշտօնավարութեան շրջանը:

ՀՐԵԱՅ մատեմատիկոս մը հեռացած է Խորհ. Միութենէն եւ Իսրայէլ գաղթած:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ կառավարութիւնը ներման միջոցներ ձեռք առած է նախկին նախագահ՝ Քարմոնայի ծննդեան 100ամեակին առթիւ:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ զէնքի ապօրինի առեւտուր մը երեւան ելած է եւ երկու նախարարներ ալ ամբաստանուած են: Հարաւային Իրլանտայի այս երկու նախարարները հրաւէր ստացած էին վարչապետէն որ հրաժարին: Երկուքն ալ կողմնակից էին առանց պայմանի օժանդակելու Ըլսթէրի կաթողիկէներուն:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԻԼԱՆՕՅԷՆ ՀՌՈՄ ԳՆԱՑ

ՊԱՊԻՆ ՀԻՒՐԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՅԻՍ 12

ՄԻԼԱՆՕ (հեռաձայնով).— Չորեքշաբթի օր ժամը 14,30ին Միլանոյի օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը, ուր ընդունուեցաւ գաղութի պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ անդամներուն կողմէ:

Նոյն օրը Միլանօ կը ժամանէին, իրեն միանալու համար Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքները եւ եպիսկոպոս հայրեր:

48 ժամ Միլանօ մնալէ ետք, Ուրբաթ ժամը 15ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքախումբով մեկնեցաւ Հռոմ եւ Ֆիումիչինոյի օդակայանը ընդունուեցաւ յատուկ պատուիրակութեան մը կողմէ, գլխաւորութեամբ կարդինալ Վիլլրանտի:

× Ուրբաթ առաւօտ, Օռռռ արձագանգ կը հանդիսանար Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան, մանրամասնութիւններ տալով հանդիսութեանց եւ Հայերու մասին:

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Սեբաստիոյ վիլայէթի Հայութեան բռնագաղթի ու կոտորածի ժամանակ դիմադրութեամբ աչքի ընկաւ յատկապէս Շապին Գարահիսարը, որտեղ պատերազմի նախօրեակին կար 25.000 Հայութիւն՝ շրջապատուած Թուրքերով, Քրդերով եւ Չերքէզներով: Սակայն Շապին Գարահիսարի Հայութիւնը մի անգամ չէ, որ ընդվզել էր Թուրք բռնակալութեան դէմ: Այդպէս էր նաեւ 1895–96ին, երբ բազմաթիւ հայ խիզախներ մարտնչում էին Թուրք ջարդարարների դէմ: Յատկապէս աչքի էր ընկել Դանիէլ Ջաւուշի խումբը, որի «համբաւը մինչեւ Երլողի պալատը հասած էր: Դանիէլ Ջաւուշը ողջ կամ մեռած բերողին 1000 օսմ. ոսկի խոստացուած էր»: Այդ քաջ հայդուկը հերոսաբար կռուեց եւ միայն անհաւասար մարտում նրա գլուխը դարձաւ թշնամու աւար: Շապին Գարահիսարի պարծանքն էր Զօր. Անդրանիկը, որ դարձաւ ժողովրդական հերոս:

Շապին Գարահիսարի Հայերը նոր ավխաբարօրութեան դիմեցին առաջին համաշխարհային պատերազմին: Թրքական զորահաւաքը տարածուեց նաեւ նրանց վրայ, եւ 250–300 երիտասարդներ գնացին բանակ, իսկ մնացածները վճարելով 40ական ոսկի՝ առժամանակ ազատուեցին, բայց պատերազմի պէտքերը հոգալու համար զինակոչուեցին որպէս չալակաւորներ, պաշտպանողական աշխատանքներ կատարողներ եւայլն: Ուժեղացան Թրքական իշխանութիւնների կամայականութիւնները: Ոստիկանները ուղղակի գրաւում էին վաճառատները, բնակչութիւնից բռնագրաւում հագուստ, կօշիկ, պարէն, պահանջում յանձնել ունեցած զէնքերը եւայլն:

Հայ բնակչութիւնը արիւնահեղութիւնից խուսափելու համար կատարեց այն ամէնը, ինչ հնարաւոր էր: Բայց դա չգոհացրեց Թուրք իշխանութիւններին, որոնք խնդիր էին դրել ոչնչացնել Հայերին: Արդէն 1915 Թուականի Մայիսից սկսեցին զանգուածային ձերբակալութիւններն ու սպանութիւնները: Շատերի հետ միասին նահատակուեց նաեւ Շ. Գարահիսարի առաջնորդ Վաղինակ Ծ. Վրդ. Թորիկեանը, որին դաւադրաբար կանչեցին ու սպաննեցին:

Շ. Գարահիսարի Հայութեան վիճակը խիստ ծանր էր, որովհետեւ նա կղզիացած էր ու շրջապատուած Թուրքերով ու Քրդերով: Քաղաքի շրջակայ հայ գիւղերում տէր ու տնօրէն էր մերձաղմաճակատային Թրքական տասը հազարնոց բանակը, որն ամէն ինչ խժռեց, իսկ մարդկանց էլ կոտորեց: Այդ դեռ քիչ էր. բանտից ազատուած արիւնախում յանցագործ Քէլ–Հասանն էլ իր հրոսախմբերով շրջում էր ամենուրեք եւ մահ սփռում:

Նախապատրաստուելով գլխաւոր յարձակման Շ. Գարահիսարի Հայութեան վրայ, Թուրք ոստիկանները 1915 Յունիս 2ին շրջապատեցին Հայոց ազգապատկան Թաղխանները եւ մի քանի ժամում անհետացրին 300–400 մարդ:

Այդպիսի ահաւոր պայմաններում Գարահիսարցիներն սկսեցին անցնել ինքնապաշտպանութեան: Սկզբում դա կրում էր տարերային բնոյթ, ամէն մէկն ամրացնում էր իր տունը, բայց գնալով ինքնապաշտպանութեան ղոյամարտը դարձաւ համընդհանուր կազմակերպութեան գործ: Դրան օժանդակում էր այն, որ Հայերը, Յոյները եւ Թուրքերը ապրում էին տարբեր թաղամասերում: Ամբողջ Հայութիւնը համախումբ կերպով սկսեց ամրացնել թաղամասի սահմանները, գիշեր–ցերեկ գործում էին բահերն ու բրիչները, բարձրացւում պատնէշներ, ստեղծւում յատուկ դիտակէտեր, դասաւորւում մարտական ուժերը: Մարդիկ գիտէին, որ պէտք է մղեն օրհասական կռիւ, բայց չէին երերում եւ հանդէս էին գալիս «Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանով: Պաշտպանութեան գործը գլխաւորում էր հնչակեան Ղուկաս Տէօվլէթեանը (Ղուկաս Աղբար): Աչքի ընկան նաեւ Աւագ Տուրիկեան, Գարեգին Կարմիրեան, Շապուհ Օղանեան, Գասպար Ղուկասեան, Իսրայէլ Օղան, Վահան Հիւսիսեան, Հմայեակ Գարակէօզեան եւ ուրիշներ:

Առաջին իսկ օրերին ուժեղ մարտեր տեղի ունեցան: Թուրք հրոսախմբերն անցան կատաղի յարձակման: Բայց Հայերը կռւում էին չտեսնուած քաջութեամբ: Նրանց վիճակը վատացաւ, երբ Թուրքերն օգտագործեցին թնդանօթներ, որոնց կրակից սկսեցին բոցավառուել հայկ. թաղամասի փայտաշէն տները: Մի քանի օրում այրուեց ու աւերուեց քաղաքը՝ աւելի քան 3000 տներով: Հայերը հարկադրուած էին թողնել իրենց մոխրացած օճախները եւ մարտերով նահանջել դէպի քաղաքին կից հինաւուրց բերդը, որ գտնւում էր լերան գագաթին: Ընդհանուր առմամբ բերդի շրջանը փոխադրուեցին 5062 հոգի: Յաջողուել էր տանել նաեւ որոշ չափով պարէն, անասուններ, եղած զինամթերքը: Բերդի պաշտպանութիւնը գլխաւորելու համար կազմուեց զինուորական խորհուրդ՝ Ղուկաս Տէօվլէթեանի գլխաւորութեամբ: Ապա կազմուեցին 5–25 հոգինոց մարտական խմբեր, որոնք պէտք է պաշտպանէին բերդի ու նրա շրջակայքի կարեւորագոյն կէտերը: Այնուհետեւ ողջ բնակչութիւնը զօրակոչուեց չուտափոյթ կերպով վերականգնելու ու ամրացնելու բերդի շրջապարիսպը, որ պէտք է լինէր պաշտպանութեան առաջին գիծը: Այդպէս էլ եղաւ: Բոլորն էլ աշխատում էին չընչակտուր ու ամենայն լրջութեամբ, թէեւ աւելի քան 5000 հոգու ճնշող մեծամասնութիւնը (3/4ը) երեխաներ ու կանայք էին: Իսկական կռւողների թիւը հասնում էր մօտ 300ի, բայց բոլորն էլ պատրաստ էին մարտնչելու: Սակայն այս անգամ էլ զէնքն էր քիչ. ընդամէնը 150 տաճկական մաուզեր, 40 տասնոցներ, 20 այնալու հրացաններ եւ քարապիններ: Ռազմական խորհուրդը՝ Ղուկաս աղբարի գլխաւորութեամբ, հրահանգ տուեց, որ ներկայ պահին բոլորը, առանց կուսակցական խտրութեան ու ներքին վէճերի, պէտք է գործնականօրէն մասնակցեն ինքնապաշտպանութեանը: Պահանջւում էր խնայողաբար ծախսել պարէնն ու ռազմամթերքը: Յատկապէս դժուար էր ջրի ու փայտի (ճաշի համար) հայթայթման գործը: Պարէնաւորումը կարգաւորելու համար ստեղծուեց յատուկ մարմին, որ հաշուի առաւ ամբողջ ունեցած պարէնը եւ փաստօրէն կազմակերպեց հասարակական սնունդ: Ստեղծուեցին այսպէս կոչուած սննդակայաններ, որոնցից ամէն մի ընտանիք օրական ստանում էր որոշակի չափի (ի հարկէ նուազագոյն) պարէն:

Ընդհանուր առմամբ բերդ բարձրանալուց յետոյ երեք օրուայ ընթացքում հրակայական գործ կատարուեց: Այդ օրերն անցան համեմատաբար խաղաղ, քանի որ Շ. Գարահիսարի իշխանութիւնը կազմալուծուած էր (քաղաքապետը փախել էր, ոստիկանապետը՝ հեռացուել եւայլն): Բայց շուտով Թուրքերը Սեբաստիայից ստանում են համալրում եւ կատաղի գնդակոծութիւն սկսում բերդի վրայ: Հայերը հերոսաբար պաշտպանւում են:

Սեբաստիոյ կուսակալ Մուամմէրը բանագնաց է ուղարկում Հայերի մօտ, որպէսզի նրանք իրենց զէնքերով յանձնուեն, եւ իբր թէ այդ դէպքում նրանց կը տրուի կայսերական ներում: Հայերը դառն փորձ ունէին եւ համոզուած էին, որ դա նախօրօք մշակուած դաւադրութիւն է, որպէսզի իրենց զինաթափ անեն եւ ոչնչացնեն: Ուստի, նրանք մերժեցին այդ պայմանը եւ որոշեցին շարունակել ինքնապաշտպանութիւնը, նշանաբան ունենալով իրենց նախնիների պատուիրանը՝ «Մահ իմացեալ անմահութիւն է»:

Դրանից յետոյ Թուրքերը սկսում են նոր յարձակման եւ յատկապէս բերդի վրայ կրակ են բացում թնդանօթներից: Երեք օր յետոյ կուսակալը նորից է բանագնաց ուղարկում Հայերի մօտ, բայց դարձեալ մերժում է ստանում եւ ձեռնարկում աւելի ուժեղ յարձակման: Հայերը շարունակում են յամառ կերպով դիմադրել: Սակայն Թրքերի մի ջոկատի (մօտ 70 հոգի) յաջողւում է անմատչելի ժայռով մագլցելով հասնել բերդ, որ սկզբում որոշ խուճապ է յառաջացնում Հայերի մօտ, բայց շուտով նրանք կազմակերպուած կերպով յարձակւում են, ոչնչացնում այդ ջոկատը, իսկ միւսներին էլ ետ մղում: Այդ փայլուն յաղթանակը, որի մէջ աչքի ընկաւ նաեւ 14ամեայ քաջ պատանի Հմայեակ Թեւեքէլեանը, ոգեւորում է Հայերին: Սակայն դրութիւնը գնալով ծանրանում է, որովհետեւ վերջանում են պարէնն ու զինամթերքը: Այդ բոլորովին անյուսալի վիճակում որոշւում է, որ կռւող մարտիկները պէտք է գիշերային յարձակումով ճեղքեն թշնամու պաշտպանողական գիծը եւ դուրս գան հարեւան շրջանները, որտեղից գուցէ հնարաւոր լինի օգնութիւն ստանալ եւ, ճնշում գործադրելով Թուրքերի վրայ, փրկել բերդում գտնուողներին: Որոշ զոհեր տալով հանդերձ, հայ մարտիկների մեծ մասին 1915 Յունիս 25ին յաջողւում է դուրս պրծել մահուան օղակից: Եւ միայն դրանից յետոյ բերդի վրայ բարձրացւում է սպիտակ դրօշ: Այնուամենայնիւ, մի քանի օր Թուրքերը չեն համարձակւում մօտենալ, իսկ երբ 1915 Յունիս 29ին, պաշտպանութեան 27րդ օրը, առանց կրակոցի հասնում են բերդ, այնտեղ բազմաթիւ թունաւորուածների հետ միասին գտնում են երեխաներ, կանայք ու ծերեր: Բայց դա բոլորովին չի կանգնեցնում Թուրքերին, որոնք յարձակւում են եւ գազանաբար կոտորում նրանց:

Ուժեղ մարտեր են տեղի ունեցել նաեւ Շ. Գարահիսարի գաւառային հայաբնակ գիւղերում, որոնց թիւը անցնում էր մի քանի տասնեակից:

Մ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

«Հայաստան 1914–1917»

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔ

Շապին Գարահիսարի հիմնարկումը շատ հին ու հեռաւոր թուականներու կը հասնի: Ժամանակի մշուշին մէջ ծածկուած է անոր պատմութիւնը, որ Ուրարտացիներու եւ Հիթիթներու օրերէն կը սկսի:

Գարահիսար քաղաքին կռնակը կը բարձրանայ Բերդաժայռը՝ ահռելի անդունդներ կազմելով իր երեք կողերուն վրայ: Այդ անդունդներուն տակ դիշերեր են Լուկուլլոսն ու Պոմպէոսը, Միհրդատն ու Տիգրան Մեծը: Անոր որմերուն եւեւ լռեր են Պարթեւ վիրաւորեալներու վերջին հոնդիւններն ու հծծիւնները: Այնտեղ ահաւոր ցասումով դէմ դէմի են եկած հռովմէական լեգէոններն ու հայկական այրուձին, երբ Հռովմէական կայսրութեան դէպի արեւելք տարածուելու շրջանին, Տիգրան Մեծն ու իր աներհայրը Միհրդատ, միացեալ ուժերով կը ճակատին Հռովմէացի զօրավարներուն: Պատերազմի բախտը կը ժպտի մէկ մը մէկ, մէկ մը միւս կողմին, բայց ի վերջոյ Պոմպէոս, գրաւելով այդ անառիկ Բերդը, զայն գիտական հետազօտութեանց ենթարկելով, ջրամբարներ պեղել կուտայ միակտուր ժայռին մէջ եւ նոր պարիսպներով եւ մարտկոցներով կրկնապէս կ՚ամրացնէ զայն:

Հռովմէական եռապետութեան անկումով, քաղաքը իր բերդով կը գրաւուի Յունաց Նիկողայոս Կոլթ կայսեր կողմէ եւ յաղթականին անունով կը կոչուի Նիկոպոլիս:

Յոյներու տիրապետութիւնը իրեն հետ այս զուտ հայաբնակ շրջանը կը բերէ առուար յոյն գաղթականութիւն մը իր վանքերով, եկեղեցիներով ու կրօնական վէճերով:

ԺԸ. դարուն սկիզբները, Կոմնենոսներու տան անկումով Դաւիթ Կոմնենոս, Տրապիզոնի վերջին թագաւորը, իր 11 զաւակներով գերի կը տարուի եւ բոլորը կը գլխատուին Պոլսոյ մէջ: Արեւելքի մէջ վերջ կը գտնէ յունական տիրապետութիւնը, եւ Նիկոպոլիս եւս, վերջնականապէս կ՚իյնայ օսմանցի Թուրքերու տիրապետութեան տակ: Հազարաւոր Յոյներ զոհ կ՚երթան Թուրքերու բարբարոսութեան, ու քիչ չէ թիւը անոնց, որոնք մահմետականութիւն ընդունելով փրկած են իրենց կեանքը:

Նոր յաղթականներն ու տէրերը նոյնպէս իրենց դրոշմը դրած են քաղաքին վրայ եւ, չուրջը գտնուող սեւ լեռներուն եւ մօտը գտնուող շապի պաղլեշի վանքին պատճառով, քաղաքը կոչած են Շապին Գարահիսար:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ի՞նչ գործ է որ...

— Հիմա կը բացատրեմ երբ մեր նոր ընկերը գայ:

— Ո՞վ, սա կարնեցի երիտասա՞րդը:

— Այո, Վահանը:

— Կարծեմ Սիսակ ուղղակի անոր տունը գնաց, իր լաւ բարեկամն է եղեր:

— Կրնայ ըլլալ, քանի որ Սիսակն ալ կարնեցի է, պատասխանեց Արզար:

— Հիմա թող տուր որ աղէկ մը լուացուիմ, ըսաւ ճամբորդը ժաքէթը հանելով:

Այս գործողութիւնը քառորդ մը տեւեց, որմէ ետք դարձաւ իր ընկերոջ եւ ըսաւ.

— Հիմա պէտք է որ Սիսակն ու Վահանը հոս կանչենք:

— Աւելորդ դիւրին է, պատասխանեց Արզար:

Եւ սենեակէն դուրս ելլելով՝ մինչեւ սանդուխին գլուխը գնաց ու պոռաց.

— Հրանդ, վեր եկուր:

Վայրկեան մը ետքը, պատանի մը հազիւ տասներեք – տասնըչորս տարեկան, աշխոյժ ու մտացի դէմքով, ներս մտաւ:

— Գնա Վահանին ըսէ որ իր ընկերոջ հետ անմիջապէս հոս գայ, ըսաւ Արզար՝ խօսքը պատանիին ուղղելով:

— Շատ աղէկ, պատասխանեց պատանին ու աներեւոյթ եղաւ:

— Ո՞վ է այս պզտիկը, հարցուց Աչոտ:

— Մեղմէ է, ըսաւ միւսը խնդալով:

— Բայց միթէ խոհեմութի՞ւն է այս տարիքի տղայ մը գործածել:

— Ինչո՛ւ, թէ մեծերը իրեն չափ վստահելի ու ճարպիկ ըլլային:

— Փորձուա՞ծ է ուրեմն:

— Զափէն աւելի:

— Բայց ի՞նչպէս եկեր ձեր մէջը մըտեր է...

— Իր հայրը մեր ընկերներէն է, բացատրեց Արզար, եւ լաւագոյն ու կարողագոյն ընկերներէն մէկը...

— Ո՞վ է որ...

— Կարծեմ անձամբ չես ճանչնար՝ բայց անունը լսած ըլլալու ես... Զաքարը:

— Այն որ քանի մը ամիս առաջ ձերբակալուեցաւ ու բանտարկուեցաւ..

— Ծիշդ անիկա:

— Իրաւցնէ շատ գովեստներ լսած եմ անոր մասին... դեռ բանտն է, այնպէս չէ՞:

— Դժբախտաբար, եւ ազատելու ալ առայժմ յոյս չկայ:

— Ով գիտէ, պատասխանեց միւսը խորհրդաւոր կերպարանքով մը, կարելի է անակնկալ դէպքեր կը պատահին ու բանտերու դուռները կը բացուին: Բայց շարունակէ խօսքդ տեսնեմ, ուրեմն, Զաքար ամուսնացած՝ ընտանիքի ու զաւակներու տէր է, այս պարագան չէի գիտեր... ի՛նչ դժբախտութիւն երբ մարդ ամուսնացած ու յեղափոխական է միանգամայն եւ մանաւանդ օձիքն ալ ձեռք տուած:

— Ներկայ պարագային դժբախտութիւնը այնքան մեծ չէ, պատասխանեց Արզար, որովհետեւ Զաքարի կինը մեռած է երկու տարիէ ի վեր եւ այս զաւակէն զատ ուրիշ զաւակ չունի:

— Աւելի մեղմացուցիչ պարագայ մըն է: Սակայն ինչ անխոհեմութիւն ծանր ամբաստանութեան ներքեւ գտնուող ու ձերբակալուած մարդու մը զաւակը ձեր քով պահել ու գործածել...

— Ոստիկանութիւնը լուր չունի Զաքարին զաւակ մը ունենալէն:

— Ձերբակալուած ատեն տղան հոս չէ՞ր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(109 – Շար.)

ԷՋԵՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԷՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՏԵՂ ՄԱՀԸ ՄԻ Է

...Յաջորդ օրը լուսնալէ առաջ, կապոյտ գիշերին մէջ վազվզող ստուերներ կ'երեւին վարը՝ Բերդին տակ: Դէտերը կը տեսնեն զանոնք ու լուր կուտան ամէն կողմ: Մութէն օգտուելով, Թուրքերը խումբ – խումբ կը ջանան վեր մագլցիլ եւ լուսնալէ առաջ յարմար դիրքեր գրաւել: Զինուորական խորհուրդը սուրհանդակներ կ'ուղարկէ ամէն կողմ եւ հանգչելու համար «տուն» գացող մարտիկ կը կանչուին զէնքի գլուխ: Որոշ է, որ Թուրքերը ընդհանուր յարձակողականի կը պատրաստուին: Արթուն ենք մենք եւ սրտատրոփ կը սպասենք գալիքին: Մահ ու մեռել տեսնելու վարժուած ենք, բայց երբ կռուողի մը նահատակուելուն լուրը կուգայ, մեր սրտերը կ'արիւնին, որովհետեւ ա՛լ անոր տեղը բռնող չկայ, ա՛լ պահեստ չկայ... Մեր ճակատայրին հսկելու համար ծերեր ու պատանիներ պիտի բռնեն անոնց տեղերը...

Արեւածագին հետ բոլոր թնդանօթները միանուագ ռումբ կը թափեն Բերդին վրայ եւ Մուհամմէտն ու Ալլահը օգնութեան կանչող խուժան մը կը սկսի յարձակողականի: Մեր դիրքերու առաջին համազարկին՝ կը դադրեցնէ յառաջխաղացումը եւ կը սպասէ, մինչեւ որ խրամներէն դուրս կ'ելլէ կանոնաւոր զօրքը. այն ատեն, աղմկելով, պոռալ կանչելով, տիրող ներկայութենէն սիրտ առած չան պէս ցատկռտելով կը հետեւի անոր:

Կատաղի կռիւ էր: Անոնց լխուն գնդակին դէմ մեր կողմէ հազիւ մէկ հատ կ'երթար իր նշանակէտը գտնելու՝ յանդուգն թշնամիի մը սրտին մէջ: Եթէ մերոնք կռուէին ու կրակէին անոնց պէս, մեր ռազմամթերքը կէս օր չէր դիմանար: Եղաւ պահ մը, որ մեր դիրքերուն մօտ գետիններուն վրայ Փէսերուն կարմիրները շատցան ու մերոնք փամփուշտի խնայողութեան պատուէրը մոռցան ու կը կրակէին կրցածնուն չափ արագ, հաւանաբար շունչ առնելու իսկ մոռցած: Յանկարծ, կռուի ճակատին ետեւ աղօթելով զբաղած բազմութիւնը երգ մը սկսաւ — հի՛ն, քա՛ղցր երգ մը, «Մեր Հայրենիք»:

Հեռաւոր թէ մօտաւոր անկիւններէ, դիրքերէ, տուներէ, վրաններէ, ամէն տեսակ պատսպարաններէ երգի նոր ալիքներ եկան միանալ առաջին խումբին եւ անհաւատալի արագութեամբ, երգելու այդ խենթութիւնը տարածուեցաւ բերդին մէջ: Հինգ հազար հոգի կը մասնակցէր անոր, որ այլեւս երգ մը չէր, այլ ցեղին սրտէն փրթած ռազմի աղաղակ մը, փոթորկոտ, վարար գետի պէս թաւալուն աղաղակ մը, ցեղին մարտական ոգիին մէկ պոռթկումը, որ պղտոր հեղեղի մը պէս թաւալելով կը փշրէր ամէն կապ ու կապանք:

«Ամենայն տեղ մահը մի է», կը լսուի ուրիշ անկիւնէ մը ու կիներ, ծերեր, որդաք, մանուկներ կը ձայնակցին ըսելու թէ «երանի՛ անոր, որ իր ազգի ազատութեան կը զոհուի»...

Հետզհետէ երգը կը մարի ու եղանակը կը կորսուի, բայց մինչեւ այդ պահը քանի՞ անգամ կրկնուեցաւ ան, քանի՞ անգամ տողերն ու տուները իրար անցուեցան. յայտնի չէր. ամէն ոք կ'երգէր իր ուզած տունը, իր հաւնած տողը՝ իր ուզա՛ծ ձեւով... երգէ աւելի ցեղին հոգիէն փրթած փոթորիկ մը եւ աղօթք մըն էր ան...

Եթէ գերագոյն խանդավառութեան այդ պահուն Թուրքերը յաջողէին վեր՝ Բերդ ելլել, կը հաւատամ, կին, այր, տղայ, երախայ, ծեր կը թափէին անոնց վրայ ու, պատմութեան մէջ իր նմանը չունեցած կատաղութեամբ, բռունցքներով, ճանկերով, քարերով ու ակռաներով կը խողխողէին զանոնք...:

Հերոսներ, հրամանատարներ, առաջնորդներ չկային այդ պահուն. բոլորը քաջ էին ու բոլորը հերոս: Եթէ մէկ հոգի, միայն մէկ հոգի դուրս գար դիրքերէն ու վազէր դէպի Թուրքերը, վստահ եմ բոլորը կը հետեւէին այդ մէկին, բայց բարեբախտաբար ոչ ոք ըրաւ այդ յիմարութիւնը եւ այդպէսով ժողովուրդը փրկուեցաւ անիմաստ եւ անօգուտ ջարդէ մը:

Երբ քիչ մը կռիւը խաղաղեցաւ ու օդը մաքրուեցաւ վառօդի հոտէն, երիտասարդ մը փախչող Թուրքերուն ետեւէն պոռաց, որ երթան ու իրենց առաջնորդները ղրկեն, քանի որ մենք հաշիւ չունէինք թուրք ժողովուրդին հետ: Գնդակներու տարափ մը պատասխանեց անոր կոչին ու Թուրքերը, յարձակումէ եւ Բերդը գրաւելէ հրաժարած՝ մտան դիրքերու ետեւ, այնտեղէն կռիւը շարունակելու համար մինչեւ գիշեր:

Անոնք, Շիմալըի տակ խոշոր քարի մը ետեւ հաւաքուած, կը կռուէին՝ ու գիշերուան մթութեան կը սպասէին վար, իրենց խրամները իջնելու համար: Ղուկաս կարգադրեց, որ վերէն երկու ռումբ նետեն անոնց վրայ ու անոնց հաշիւը մաքրեն գիշերը հասնելէ առաջ: Այսպէս ալ ըրին ու յանկարծակիի եկած Թուրքերը մեծ մասով ջարդուեցան: Երբ կը փախէին, մէկը նորէն պոռաց անոնց ետեւէն ու պատուիրեց որ գան տանին իրենց մեռելներն ու վիրաւորները, բայց անոնք ո՛չ եկան, ո՛չ ալ տարին: Այդ մեռելները տաք արեւուն տակ նեխելով՝ իրենց գարշահոտութեամբ մեզ աւելի անհանգստացուցին քան ողջերը:

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՓՈՔՐԻԿ ՀԵՐՈՍԸ

Ճգնաժամային պահու մըն էր, որ անակնկալօրէն ձեռնառումբ մը պայթեցաւ Բերդի Դրան առջեւ տարածուող հրապարակին վրայ: Մետաղի ու քարի բեկորներ անձրեւեցին չորս կողմ ու փոշին, վառօդի ծուխին խառնուած, բոլէ մը վարագուրած պահեց հրապարակը: Թուրքերը, դուռը քանդելու աշխատանքը դադրեցուցած, ինքնապաշտպանութեան անցան: Այն ատեն, դրան վրայ դիրք գրաւողները իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին դուրսէն եկողներուն վրայ ու կասեցուցին անոնց յառաջխաղացքը: Մինչ այդ, ներսի Թուրքերը կը կռուէին կատաղօրէն. գիտէին թէ եթէ այս պատեհութիւնը կորսնցնելով Բերդի դուռը չբանային դուրսի իրենց ընկերներուն առջեւ, ամէն բան վերջացած էր: Վերջացած էր իրենց կեանքն ալ: Անոնց թիւը այնքան մեծ էր, որ մերոնք չէին համարձակեր իրենց դիրքերէն դուրս գալ ու յարձակման անցնիլ: Կը ջանային, սակայն, զանոնք գրաւած պահել մինչեւ որ... մինչեւ որ... մինչեւ որ ի՞նչ. մինչեւ ե՞րբ...: Մինչեւ որ հրաշքը պատահէր, մինչեւ որ Հայուն Աստուածը անգամ մը եւս օգնութեան հասնէր, որովհետեւ միւս դիրքերէն օգնութիւն ակնկալելը յիմարութիւն էր, պարզապէս յիմարութիւն... բոլորն ալ նեղն էին, գրաւած ու կոտորակուած: Եթէ Թուրքերը պարիսպներէն դուրս կամ վարը ըլլային, թերեւս կիներ ու տղաք յաջողէին քարերով զանոնք ջախջախել բայց ներկայ պայմաններուն տակ այդ բանը անհնար էր: Այսուհանդերձ, Թուրքերը կրցած էին գուշակել թէ իրենց վրայ նետուած ձեռնառումբը եկած էր դրան դիմաց գտնուող ու հացթուխ կիներու յատկացուած շարք մը քարայրներէն մէկէն ու կը կրակէին անոնց վրայ ալ: Հաց եփող կիները, գործը ձգած, անձկութեամբ կը հետեւէին կռուի ճակատագրին: Անոնց քով, հսկիչի պաշտօնով, միայն մէկ այր մարդ կար — Կարմիրեան Գարեգինը, որ, իր տասնոցը քաշած՝ վերէն կը կռուէր...: Եթէ միայն անոր քով արագահարուած մը կամ քանի մը ձեռնառումբ գտնուէր, գործը մեծապէս կը դիւրանար, բայց ո՞րու մտքէն կ'անցնէր հացթուխ կիներու օճախներուն քով ռումբ ամբարել: Կիներն անգամ ըմբռնած էին այդ բանը ու «պօմպա՛ մը, պօմպա՛ հասցուցէք» կը պոռային պաղատագին: Այդ պահուն, ոչ թէ մարդ, թռչուն իսկ չէր կրնար թեւ բանալ տեղէ տեղ, ալ ո՞ւր կը մնար ծանր առարկան գրկած խիճերուն վրայէն բլուրն ի վեր վազելով՝ քարայրներուն հասնելու հնարաւորութիւնը:

Բայց «պօմպա»յի անոնց կոչը լսուած էր, տեղը հասած՝ եւ Սրա Սառնիճներէն հատ մը ճամբայ հանուելով՝ բերուած էր մինչեւ պատին ծայրը:

Ո՞վ պիտի ըլլար սակայն մահը յանձն առնողը՝ զայն տեղը հասցնելու համար...:

Մէկ գնդակով վիրաւորուիլը կամ ըսպաննուիլը դէշ բան էր, անբաղձալի, սարսռազդու. ռումբը ձեռքը գնդակներու կարկուտ մը դիմագրաւելը, յիսուն կամ հարիւր կտորներու վերածուիլը յանձն առնելը, խենթի կամ հերոսի գործ էր:

Կիներ ու տղաք, աչքերը լայն բացած, հիմա կը նայէին այդ մահաբեր գործիքին ու չէին խօսեր, չէին շարժեր. մէկ մը կը նայէին ռումբին, մէկ մը ճամբուն, նորէն ռումբին, նորէն ճամբուն... Չէ՛, անկարելի էր... Գնդակները սուլելով կը զարնուէին քարերուն եւ խիճերուն ու անոնց ինկած տեղէն դեղին փոշիի պըղտիկ ամպեր կը բարձրանային:

— Ես կը տանիմ, ըսաւ յանկարծ պըղտիկ ձայն մը:

Հմայեակ Թելֆէջեանն էր, հազիւ տասնեւչորս տարու, թափթփած, քթին առջեւը միշտ թաց տղայ մը:

Զարմանքով, պաշտումով, հիացումով իրեն նայեցան բոլորը:

Ամէն մարդու մտքէն հաւանաբար նոյն բանն անցաւ, բայց ոչ մէկը խօսեցաւ, ոչ մէկը բան մը ըսաւ: Մարդ բերանը չբացաւ:

Այն ատեն, Հմայեակ հանեց բաճկոնը, ծռեցաւ ու ճերմակ լաթի մը մէջ փաթթուած ռումբը պլլեց իր բաճկոնին մէջ ու դրաւ թեւին տակ. ոտքի եմենիները հանեց նետեց, խաչակնքեց՝ ու թեթեւ մը առաջ ծռած՝ սլացաւ դէպի քարայրները:

Շունչերնին բռնած, շնչելը մոռցած, բոլորը կը հետեւէին անոր շարժումներուն:

— Աստուածածի՜ն, պաղատեցաւ կին մը, Աստուածածի՜ն, պահէ՛ աս տղան:

Աղօթքէ, խնդրանքէ աւելի, Փրկչին մօր ուղղուած հրաման մըն էր արտաբերուածը:

— Աստուածածի՜ն, պահէ՛ աս տղան:

Հմայեակ կը սուրար գնդակներով հերկուած զառիթափին վրայէն, ռումբը թեւին տակ սեղմած, առաջ ծռած, ազատ թեւը լողացողի մը պէս ետ-առաջ շարժելով կը սուրար:

— Աչքերնիդ կուրնայ, տղան կերա՜ն, անիծեց կին մը եւ ուշաթափեցաւ:

— Չէ՛, չէ՛, քարին ետեւ մտաւ հանգչելու, ուրախ բացատրեց ուրիշ մը, տեսայ, ոտքերը ներս քաշեց...

Պահ մը ետք, երբ կրակը պահիկ մը մեղմացած էր, ան դուրս եկաւ քարին ետեւէն ու նորէն սուրաց դէպի քարայրը: Գնդակներու անձրեւ մը կը շաչէ իր շուրջ, բայց ան մէկ աջ, մէկ ձախ հակելով կը վազէ, կը սահի, կ'իյնայ, կ'ելլէ ու քարայրի ապահովութեան մէկ քայլ մնացած՝ թեւին տակի թանկագին ծրարը երկու ձեռքով առաջ երկարած՝ քիթն բերնին կ'իյնայ վար ու կը մնայ անշարժ: Կնոջ մը թեւը թանկագին ծրարը կ'առնէ ներս: Թուրքերու կրակը բզիկ բզիկ կ'ընէ պզտիկ հերոսին անշնչացած մարմինը...

Վայրկեան մը ետք, քարայրներուն առջեւ ցցուող ապառաժի կատարէն վար նետուեցաւ Հմայեակի բերած ռումբը: Դժոխային որոտով վրէժի աստուծոյ ցասման մռնչիւնին նման ահեղ՝ պայթեցաւ մահաբեր գործիքը:

Քարերը դողացին ու արձագանգը, քարերուն զարնուելով, քանի մը անգամ կրկնուեցաւ: Երբ ծուխն ու փոշին ցրուեցան, գետինը ծածկուած էր դիակներով ու Դուռին առջեւ Թուրք չկար:

Ճիշդ այդ պահուն հրաշալի ու անսպասելի բան մը կը պատահի: Մերոնք ժամանակը հասած համարելով, դուրս կուգան դիրքերէն ու կ'անցնին յարձակողականի: Առջեւէն կը վազէ Երեմիա Բալուլեան:

— Եկէ՛ք, տղա՛ք, մեռնիլ է, մէկ անգամ պիտի մեռնինք, կը պոռայ ու աջ ու ձախ կրակելով կը վազէ առաջ:

Անոր կը հետեւին բոլորը — զէնք ունեցողն ալ, չունեցողն ալ, մեծն ալ, պզտիկն ալ: Գինովցած են: Մահը ա՛լ սարսափ չունի իրենց համար: Անհաշիւ կը վազեն առաջ: Վիրաւորներու եւ մեռնողներու համար ալ կանգ չեն առներ: «Մահ իմացեալ անմահութիւն է», «Մա՛հ Թուրքերուն», «Զարկէ՛ք, զարկած ձեռքերնուդ դուրպան» աղաղակներ, կանչեր, հառաչանքներ, օրհնութեան ու անէծքի բեկորներ, հեծեծանք...:

Բերդը մաքրուեցաւ: —

Յաղթանակի լուրը տարածուեցաւ ամբողջ Բերդին մէջ եւ ընդհանուր խանդավառութիւնը հասաւ գագաթնակէտին: Ամէն տեղէ երգի ձայն կը լսուէր.

«Ուխտել ենք կռուել
Այդ սիրով մեռնել.
Համոզուած ենք որ
Միայն զէնքով կայ
Հայոց փրկութիւն»:

... Թշնամին, սրտաբեկ, մութը իջնելուն պէս քաշուեցաւ ետ՝ իր վէրքերը կապելու եւ թերեւս վաղուան կռուին համար վերակազմուելու:

«Շապին Գարահիսարի
հերոսամարտը»

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Քարենին պաղ կերպով ժպտեցաւ:

— Հոս այնպիսի շողշողում մը կայ որ մարդուս աչքը կը շլանայ, պատասխանեց:

Տղաւարը մտաւ եւ կնոջը ժպտեցաւ ինչպէս ամուսին մը պէտք է ժպտի երբ իր կնոջ հանդիպի, ողջունեց իշխանուհին ու միւս ծանօթ անձերը, սիրուն բաներ ըսելով կիներուն եւ խօսքեր փոխանակելով էրիկ մարդոց հետ:

Դուրսը, տաղաւարին մօտ, զօրավար մը կը գտնուէր որ հանրածանօթ էր իր խելքովն ու բարձր կրթութեամբը: Քարենին որ զայն շատ կը գնահատէր, հետը խօսակցութեան սկսաւ: Զօրավարը կը պախարակէր ձիարշաւները, Քարենին զանոնք պաշտպանեց: Աննա մտիկ կ'ընէր անոր սրնգային ու հաւասարաչափ ձայնը, առանց բառ մը կորսնցնելու եւ անոր ամէն մէկ բառը իրեն կեղծ կը թըւէր ու ցաւատանջ կերպով ականջը կը ծակէր: Երբ ձիարշաւը սկսաւ, Աննա դէպի առաջ ծռեցաւ ու շէնտակի նայեցաւ Վրոնսքիի, որ դէպի իր ձին կը յառաջանար նստելու համար եւ միեւնոյն ատեն կը լսէր ամուսնոյն ատելի ձայնը: Վրոնսքիի մասին մտատանջ էր, բայց աւելի կը տառապէր Քարենինի սրնգային ձայնէն:

«Գէշ կին մըն եմ, կորսուած կին մը, մտածեց, բայց կ'ատեմ ստութիւնը, չեմ կրնար ստութեան տոկալ. բայց ինքնիրեն համար՝ ստութիւնը օրական հացն է: Ամէն բան գիտէ, ամէն բան կը տեսնէ, ուրեմն ի՞նչ տեսակ սիրտ ունի որ կրնայ այսպէս հանդարտօրէն խօսիլ: Եթէ զիս սպաննէր, եթէ Վրոնսքին սպաննէր, զինքը պիտի յարգէի: Բայց չէ, իրեն միայն ստութիւն ու պատշաճութիւն հարկաւոր են»:

Այսպէս ինքնիրեն կը խօսէր, առանց խորհելու թէ ի՛նչ կը սպասէր իր ամուսինէն: Չէր հասկնար որ Քարենինի արտասովոր շատախօսութիւնը, որ զինքը այնքան կը սրտմտեցնէր, իր հոգին խռովող մտատանջութեան արտայայտութիւնն էր:

Ձիարշաւը ձախող անցաւ. տասնեօթը ձիաւորներէն կէսը գետին ինկաւ առաւել կամ նուազ վիրաւոր: Վերջերը յուզումը շատ մեծ էր, մանաւանդ որ Կայսրը իր տհաճութիւնը յայտնած էր:

Ամէնքը սոսկումով համակուած էին եւ երբ Վրոնսքի ինկաւ, Աննա թրթռուն ճիչ մը արձակեց, ոչ ոք ատոր մէջ անպատշաճ բան մը տեսաւ: Բայց անմիջապէս ետքը, Աննայի դէմքը այնպիսի մտատանջութիւն մը ցոյց տուաւ որ բոլորովին անպատշաճ կը դառնար: Ամէն չափաւորութիւն կորսնցուցած էր: Թակարդը բռնուած թռչունի մը պէս կը շարժտէր: Ոտքի ելաւ, ուզեց երթալ եւ Պէցիի կը կրկնէր.

— Երթանք, երթանք:

Բայց Պէցի չէր լսեր զինքը: Բազրիքէն վար կախուած՝ զօրավարի մը հետ կը խօսէր:

Քարենին իր կնոջ մօտեցաւ եւ ակնածութեամբ թեւը ներկայացուց:

— Մեկնինք, եթէ կ'ուզէք, ըսաւ:

Բայց Աննա ականջը տուած էր բոլորովին զօրավարին խօսքերուն ու ամուսինը չնշմարեց:

— Կ'ըսուի թէ սրունքին մէկը ջախջախուած է, սոսկալի բան, կ'ըսէր զօրավարը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սեպուհ Նորհատեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Նորհատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Նորհատեան եւ զաւակները, Պ. Ժաք Նորհատեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Աղամեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Թայեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գարապարթինեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Քիւլհանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անրի Փանոսեան եւ զաւակը Գէորգեան ընտանիքը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, աներձակին եւ ազգականին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՆՈՐՀԱՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4ին, 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Մայիս 8ին ժամը 15,45ին Ժանթիյիի գերեզմանատունը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ա. Ալեքսանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պ. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները, Մէթր Ժաք Վարժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մայիս 17, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Այրի Տիկին Մարի Բիլաւեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 10 Մայիս Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՆՆԻԿ ԲԻԼԱՒԵԱՆԻ

հոգւոյն համար անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկերուհի Կիւլեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷ՛Ք

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան, ի յիշատակ ողբացեալ բոլոր անդամներուն հոգիներուն: Այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ. Կարօ Երանեան իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Սօնա Թօփալեանի իր ամուսնոյն՝ Բիւզանդ Թօփալեանի յիշատակին եւ այս առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԵԱՆՑ'Ի 5ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
STUDIO 347 20 bis, Rue Chaptal
Երկուշաբթի, Մայիս 11, ժամը 21ին

L'Ile des Anciens Dieux
(ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ)
de LEON CHANTH
traduite et adaptée par
J. J. VAROUJAN
avec J. J. Aslanian, Julien Bertheau, Nathalie Nerval, Cathérine Hubeau, Jean Collonb, J. M. Lehec, Carmen Debarre

Խիստ սահմանափակ տեղեր
Ապահովել՝
«Յառաջ»ի խմբագրատունէն

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլէնի մօտ գտնուող Վօ-լը-վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժամանում ժամը 22ի մօտ:

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թաղէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Գույումճեանի 208-71-79:

Գին 15 ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS 9e

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ Մայիս 24ին:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Տեղացի հայ երիտասարդ մը աշխատանք կը փնտռէ իբրեւ շոֆէօր, մականիք եւ անթրըթիէն:

Դիմել «Յառաջ»ի որ կը փոխանցէ:

OPÉRA DE MARSEILLE

SOIRÉE DE GALA

Vendredi 22 Mai à 20 h. 30 précises (tenue de soirée recommandée) et Dimanche 24 Mai 1970 à 14 h. 30

CREATION EN FRANCE

d'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux

Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)
Yanis CHARBAS (Saro) Georges BORROT (Mossi)

Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes

Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD

Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

JENO REHAK

Location : Mr. Sourène EXERJEAN, 40, La Canebière, Marseille tél : (91) 54-03-88

Prix :

Soirée de Gala 22 Mai 1970 : Frs. 50, 35, 10, Dimanche 24 Mai, 1970 Frs : 25,15, 7

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց
Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21-ին Սալ Ռամոյի մէջ
Գեղարուեստական խնամեալ յայտագրով Կոմիտասի երգերով կը մասնակցի «ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հարիւրամեակը կը տօնուի Կիրակի Մայիս 17ին ժամը 16,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացին
Կիրակի, Մայիս 10, կ. ե. ժամը 15ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի
Գ. Մ. Ալէմշահ - Մ. Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ
26, RUE TROYON, SEVRES, Métro : PONT DE SEVRES
Նախագահութեամբ Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆԻ
Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Միութեան կողմէ խօսք կ'առնէ Ց. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Ծ. Պէնկեան եւ Պ. Պէտիկեան (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Մեսումենցի. արտասանութիւն Ե. Սերոբեան, ձեռնադաշնակ՝ Հ. Գէորգեան: Կը մասնակցի նաեւ «Կով - կաս» պարախումբը:

Խօսնակ՝ Ց. Շիրվանեան

ԽՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 14,30ին Փերսիի հիւանդանոցէն եւ կը հանդիպի 14,35ին Պուլվ. Ռոտէն, 14,40 Մեռի տ'Իսի եւ 14,45 Կառ տ'Իսի և կամուրջը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մայիս 9, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Sports du Grand Ensemble Sous la présidence de Mr. FRANCESCHI
Maire d'Alfortville, Conseiller général du Val de Marne
DEUX ORCHESTRES
GERARD MELCONIAN et ses part'ners
GREGORY VAKA et ses Tziganes
ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ ՊԱՏՇԱՃ ԶԳԵՍՏ — ՊՈՒՖԷ
Շամփուրով խորոված
Օթօպիւս 103, իջնել Փլաս տիւ Փըթի-Փոն
Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

VISITEZ L'ARMÉNIE

REALISATION : CIT (France S. A. et AIR-FRANCE

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ CIT et AIR-FRANCE
Ձեզ կ'առաջարկէ երկու ճամբորդութիւններ դէպի

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 4-18

Բ. ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-15

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇԵՐ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ (Արմենիա)

Շրջապտոյտներ Սեւան, Էջմիածին, Գեղարդ, Սարտարապատ, Ծիծեռնակաբերդ եւ այլ տեսարժան եւ պատմական վայրեր եւ ճարտարարուեստական հիմնարկներ, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդի ստեղծագործութեանց
Երթ ու դարձ օդանաւով՝ փարիզէն փարիզ, բոլոր ծախքերը 2500 ֆրանք
ԱՌԱՆՑ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ

Renseignements et inscriptions :

Mr. AZNAVORIAN, 164, Avenue Cantini, Marseille (8e) — 42-80-59
Agences de Voyages CIT, 3, Bld. des Capucines, Paris (2e) — 072-40-85
Agence de Voyages CIT, 2-4, Rue Abel, Paris (12e) — 344-64-29
Agence de Voyages CIT, 70, Rue Ed. Herriot, Lyon (2e) — 42-66-92
Agence de Voyages CIT, 16 Avenue de Verdun, Nice — 87-81-69
Agence de Voyages CIT, 9, Promenade de la Croisette, Cannes — 39-47-82
Agence de voyages CIT, 3 Place de la Bourse, Marseille (1er) — 33-71-10

Profitez des avantages offorts par le CREDIT VOYAGE AIR FRANCE/SOVAC

Versement comptant : 30 % solde en 3, 6, 9 ou 12 mensualités

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0, 50

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 10 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.809 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.809

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ ՎԱՏԻԿԱՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի այցելութիւնը Վատիկան, իբրեւ հիւր Պօղոս Զ. Պապին, պատմական կարեւոր դէպք մըն է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ տարեգրութեանց մէջ:

Քառորդ դարէ ի վեր հիմնական փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ աշխարհ՝ նիւթական ու բարոյական կեանք մրցումներով:

Մէկ կողմէ գիտութիւնը աներեւակայելի հսկայական նուաճումներ արձանագրեց բոլոր մարզերու մէջ: Մարդիկ մինչեւ լուսին հասան:

Միւս կողմէ կրօնքը, յաճախ հակադրուած գիտութեան, իր վրայէն թօթափեց մոլեռանդութեան սեւ քօղը, որ անմատչելի եւ այլամերժ պատնէշ մը կը կազմէր զանազան դաւանութեանց պատկանող մարդոց ու հաւաքականութեանց միջեւ:

Բարեկրօնութիւնը աւելի չեչտուած կերպով նկատելի է քրիստոնեայ աշխարհին մէջ:

Հռոմի Պապերը, Յովհաննէս ԻԳ.ի գահակալութենէն սկսեալ, դուրս ելան Վատիկանի իրենց փղոսկրեայ աշտարակէն եւ շփման մէջ մտան ժողովուրդին հետ հեզութեամբ ու խոնարհութեամբ, քրիստոնէական համեստ ոգիով:

Միաժամանակ հրապարակ զրուեցաւ «տիեզերականութեան» (էքիւմէնիզմ) գաղափարը: Մէկ է Աւետարանը, մէկ է քրիստոնէական վարդապետութիւնը: Ինչո՞ւ մէկ չըլլան Յիսուսի հաւատացողները, սրտառուչ եղբայրակցութեամբ:

Վատիկանի Բ. Տիեզերական Ժողովը շատ բան բարեփոխեց հռովմէական եկեղեցւոյ խստակրօն օրէնքներէն: Իբրեւ օրինակ յիշենք բարձումը նզովքին՝ ուղղուած Հրեաներու դէմ, իբրեւ պատասխանատու Յիսուսի խաչելութեան:

Պօղոս Զ. Պապը՝ խզելով Հռոմի քահանայապետներու հնաւանդ սովորութիւնը, այցելութիւններ կատարեց Իտալիայէն դուրս, դէպի օտար երկիրներ:

Պատմական պիտի մնայ իր հանդիպումը օրթոտոքս եկեղեցւոյ գերագոյն պետին՝ Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարք Աթենակորասի հետ Երուսաղէմի մէջ, որ գլխաւոր սրբավայրն է քրիստոնեայ մարդկութեան:

Հոգեւոր երկու պետերը Ձիթենեաց լերան բարձունքին վրայ կող կողքի նստած արտասանեցին, իւրաքանչիւրը իր լեզուով, համայն աշխարհի քրիստոնեաներուն հասարակաց տէրունական աղօթքը, Հայր մեր, որ յերկինս ես…:

« Տիեզերականութեան » գաղափարին յարեցան լատինական ու օրթոտոքս եկեղեցիներէն զատ նաեւ բողոքականները:

Հայերս ալ անմասն չմնացինք շարժումէն: Մեր զոյգ կաթողիկոսական Աթոռները իրենց ներկայացուցիչներով մասնակցեցան « էօքիւմէնիզմ »ի միջազգային խորհրդաժողովներուն:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին ներկայացուցիչը հինգ տարուան համար անդամ նշանակուած է « Տիեզերականութեան » Խորհուրդին, Ժընեւ:

Էջմիածին եւ Անթիլիաս հաւասար իրաւունքներով ճանչցուած են այս վերջինին կողմէ, ներկայացնելու համար Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին:

Նոր օրերու յատկանշական երեւոյթներէն մէկն է Վազգէն Կաթողիկոսի Ցափենական քաղաք այցելութիւնը, որ յուսանք թէ առիթ ընծայէ միջազգային ժամուլին խօսելու Հայերու մասին:

Ցանկութի՜ւն իր առաքելութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հաճոյքով կը տեղեկացնենք մեր ժողովուրդին, թէ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, Հռոմ՝ Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ. Պապին իր պատմական այցելութենէն ետք, բարեհաճած է այցելել նաեւ Ֆրանսայի իր Թեմին:

Նորին Սուրբ Օծութեան կ'ընկերանան Մայր Աթոռի Լուսարարապետ եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի Ատենապետ՝ Գերշ. Տ. Հայկազուն Արքեպսկ. Աբրահամեան, Դիւանապետը՝ Նարեկ Վրդ. Շաքարեան եւ Հայ Եկեղեցւոյ Արտաքին Յարաբերութեանց քարտուղար՝ Պր. Պարգեւ Շահպազեան:

Վեհափառը իր շքախումբով Օրլիի օդանաւակայանը կը ժամանէ Երեքշաբթի, 19 Մայիս 1970, ժամը 16,45ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի բաշխէ իր հայրապետական օրհնութիւնը:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը Շաբաթ, 23 Մայիսին ժամը 15,15ին կը մեկնի Լիոն, ուր պիտի պատարագէ ամսուն 24ին:

Մայիս 27ին եւ 28ին Վալանս, եւ անկէ՝ Մարսէյլ 29ին:

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ Կիրակի՝ 31 Մայիսին:

Յունիս 5ին կը մեկնի Մոնաքօ, ուր պիտի ընդունուի Մոնաքոյի եպիսկոպոս՝ Մոնսէնիէօր Ռիւպի կողմէ եւ Մայր տաճարին մէջ պիտի կատարուի մասնաւոր արարողութիւն:

Յունիս 7ին՝ Կիրակի օր պիտի նախագահէ Նիսի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ մատուցուելիք Ս. Պատարագին:

Երկուշաբթի, 8 Յունիսին Նիսէն կը մեկնի Լիզպոն, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան խնամակալութեան հրաւէրով, օրհնելու համար նոր կառուցուած Հաստատութիւնը:

Յունիս 11ին, Հինգշաբթի ժամը 17,25ին կը վերադառնայ Փարիզ:

Յունիս 12ին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20ին՝ ժողովրդական հացկերոյթ՝ ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին, Հիլթոնի սրահներուն մէջ:

Յունիս 13ին, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ, Վեհափառ Հայրապետը պիտի ընդունուի Փարիզի Արքեպիսկոպոս, Կարդինալ Մարթիի կողմէ, Նոթր Տամի Մայր տաճարին մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր պաշտամունք մը:

Յունիս 14ին, Կիրակի ժամը 10,30ին Վեհափառ Հայրապետը կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, որուն հրաւիրուած են քրիստոնեայ քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերը եւ այլ անձնաւորութիւններ:

Այս հանդիսութիւններէն դուրս, իւրաքանչիւր տեղւոյն մէջ կարգադրուած են մասնաւոր հանդիպումներ եւ պաշտօնական ընդունելութիւններ, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդուին իրենց առթին:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք Ֆրանսայի ամբողջ մեր ժողովուրդին, որպէսզի ամենուրեք խուռներամ ներկայ ըլլայ, իրենց յարգանքը մատուցանելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

Ողջունիւ եւ օրհնութեամբ աղօթարար՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ԺԱՄԱՆՈՒՄԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՌՈՄ.— Մեր մասնաւոր թղթակիցը կը հեռաձայնէ.— Ուրբաթ ժամը 14,30ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընկերակցութեամբ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Պատրիարքներուն եւ արտասահմանի թեմերու առաջնորդներու եւ կաթողիկոսական պատուիրակներու եւ ազգայիններու հոծ խումբի մը Միլանոյէն Հռոմ մեկնեցաւ: Այսպէս սկսաւ Վազգէն Կաթողիկոսի պաշտօնական այցելութիւնը Հռոմի Սրբազան Քահանայապետին: Ժամը 15,30ին Վազգէն Հայրապետ հասաւ Ֆիումիչինոյի Լէոնարտօ տա Վինչի օդակայանը ուր դիմաւորուեցաւ Կարդինալ Վիլլըրանտի, վատիկանեան կղերականներու, Լեւոնեան վարժարանի մեծաւորին եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի ինչպէս նաեւ հայ եւ օտար հետաքրքիրներու հոծ բազմութեան մը կողմէ: Խանդավառ ծափերով եւ զինուորական պատիւներով, Հայրապետը իր շքախումբով առաջնորդուեցաւ օդակայանի պատուոյ սրահը, ուր կարդաց (ֆրանսերէն) հակիրճ ուղերձ մը բացատրելով այցելութեան նպատակը: Ապա, Վազգէն Կաթողիկոս եւ իր հետեւորդները վատիկանեան կառքերով մեկնեցան Վատիկան: Իրեն տրամադրուած յարկաբաժինը հանգստանալէ ետք, Վազգէն Կաթողիկոս շքախումբով մուտք գործեց Ս. Պետրոս ուր դիմաւորուեցաւ Տաճարին աւագերէցին կողմէ: Յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ, որ չարականներու երգեցողութեամբ սկսաւ շրջիլ տաճարին զանազան խորանները, որոնց առջեւ Հայրապետը ծնրադիր աղօթեց: Այս կարճ արարողութենէն յետոյ շքախումբը եւ իրեն ընկերացող ազգայիններ, առաջնորդութեամբ Վատիկանի բարձրաստիճան կղերականներու, այցելեցին Ս. Պետրոսի տաճարին պատմական հետաքրքրութիւն ներկայացնող զանազան մասերը, Ս. Պետրոսի, Յովհ. ԻԳ.ի գերեզմանները, նկուղները եւ ստորերկրեայ պեղումները:

Իրիկունը Կարդինալ Վիլըրանտ Կաթողիկոսին ի պատիւ պաշտօնական ճաշ մը տուաւ Քոլումպիա պանդոկին մէջ:

× Շաբաթ առաւօտ Ֆիկարօ արձագանգ կը հանդիսանար այս պատմական այցելութեան, կարգ մը թերթ տեղեկութիւններ ալ հաղորդելով, ինչպէս Օռռռ նախորդ օրը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՆՉ ԱՇԽԱՐՀ կը յիշատակէ համաշխարհային Բ. պատերազմի աւարտումին տարեդարձը՝ Մայիս 8, երբ Գերմանիա առանց պայմանի անձնատուր եղաւ, անզին Քամպոճի, Լաոսի եւ Հար. Վիէթնամի մէջ կռիւները կը շարունակուին: Եւ ոչ մէկ յոյս կայ շրջանի մօտալուտ հանդարտութեան նկատմամբ: Զինադադարի կնքման 25ամեակին առթիւ զինուորական տողանցք տեղի չունեցաւ Մոսկուայի մէջ: Մառեչալ Գրեչկօ ճառի մը ընթացքին չեշտեց անհրաժեշտութիւնը «ամրապնդելու ընկերվարական ճակատը», որպէսզի դէմ դրուի ամերիկեան գաղթատիրութեան եւ ամրապնդուի խաղաղութիւնը: Յատկանշական է Վ. Պրանտի յայտարարութիւնը, որ պատմական կրնայ նկատուիլ: Արդարեւ, Դաշնակցային Գերմանիոյ Վարչապետը, հակառակ ընդդիմադիր տարրերու բողոքին, Պունտըսթակի մէջ յայտարարեց, թէ «ժողովուրդ մը պատրաստ պէտք է գտնուի նայելու իր պատմութեան, առանց կիրքի: Որովհետեւ ան որ կը յիշէ թէ ինչ եղաւ անցեալը, կրնայ դէմ դնել ներկային եւ նախատեսել իր ապագան»: Պրանտի համար դժբախտ եւ ուրախ իրականութիւններ կան ներկայիս: Առաջինին մաս կը կազմէ Գերմանիոյ բաժանումը, իսկ երկրորդին՝ գերման ժողովուրդին գոյութիւնը: Աւելցնենք, որ իր պարտութենէն ի վեր առաջին անգամն է, որ Գերմանիա կը յիշատակէ իր պատմութեան ամէնէն մեծ պարտութիւնը նըկատուող թուականը, հակառակ ընդդիմադիր կուսակցութեան խիստ բողոքներուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ կը շարունակուին եղեռնափորձեր ծայրայեղ տարրերու կողմէ: Կրընոպլի մէջ Ուրբաթէն Շաբաթ գիշերը նոր պայթումներ տեղի ունեցան: Փարիզի մէջ ալ եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ Ֆօշոն հաստատութեան դէմ (Մատըլէնի հրապարակի ծանօթ վաճառատունը) ինչպէս նաեւ Ֆրանս-Սուարի դէմ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հաւաքուած են քրիստոնեայ 35 երկիրներու ներկայացուցիչներ, հաստատելու համար իրենց համախոհութիւնը Պաղեստինի հետ: Համագումարին բացման ճառը արտասանած է նախագահ Հելու:

ՍՈՄԱԼԻԻ Հանրապետութիւնը ազգայնացուց օտար դրամատուները եւ քարիւղային ընկերութիւնները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հացագործները նոր գործադուլ մը պիտի ընեն Մայիս 14ին, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, բողոքելու համար հացի գինին յաւելման դէմ եղած արգելքին:

ԻՍՐԱՅԷԼ շատ ծանր ազդարարութիւններ ըրաւ Լիբանանի: Օրէ օր աւելի լարուած մթնոլորտը կը սաստկանայ Լիբանան – Իսրայէլ սահմանագլուխին վրայ: Իսրայէլ այնքան ջղագրգիռ վիճակի մէջ է, որ պատրաստ կը թուի զօրաւոր հակայարձակում ձեռնարկել, առաջին պատրուակին իսկ:

ՕՐԼԻԻ գործադուլը պատճառ եղաւ Ուրբաթ օր որ մեկնումի կամ ժամանումի մէկ-երկու ժամուան յապաղումներ արձանագրուին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ երեսփոխաններուն, քուէի իրաւունք տալու համար կիներուն: Իշխանութիւնները կը յուսան 1971 Փետրուարին հանրաքուէ մը կազմակերպել նուիրագործելու համար սահմանադրական այս բարեփոխումը: Եթէ այս հարցը կարգադրուի, այն ատեն Զուիցերիա իրաւունք պիտի ունենայ ստորագրելու մարդկային իրաւանց եւրոպական պայմանագրութիւնը առանց վերապահութեան:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԷԻՆ ՄԵՐ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Միշտ ալ շահեկան համարուած է հասկնալ, թէ գրագէտները իրենց գրական գործերը լոյսին բերելու համար ի՞նչ վիճակներու կը հպատակին եւ ի՞նչ տրամադրութիւններով ձեռք կ'առնեն գրիչը: Ստորեւ հոյլ մը գրագէտներու պատկերացումը իրենց գրչով:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Գրասեղանի առջեւ չէ որ կը սիրեմ աշխատիլ, այլ միշտ բազմոցի մը վրայ նստած, երբեմն զոյգ ցցած ծունկերս, երբեմն ալ կամ ձախ, կամ աջ ծունկիս վրայ փոխն ի փոխ՝ երբ կը յոգնին: Գրելու պահուն՝ բոլոր մկաններս կը կծկուին, որքան կարելի է՝ իմ վրաս ամփոփուիլ, փոքրանալ կ'ուզեմ, կը սեղմուիմ, երթալով պինդ կը կոթնիմ ետեւի բարձիս: Պէտք չէ որ չուրջս որեւէ ճանճբացուցիչ, սրտնեղիչ կամ անհանդստացնող առարկայ մը գտնուի: Բոլոր զգայարանքներս տարօրինակ կերպով զգայուն կը դառնան եւ կ'ամփոփուին զօրծունէութեան մէկ վառարանի վրայ. այլեւս կը զատուին արտաքին աշխարհէն: Ձայնին, գիւրագրգիռ ու սրտնեղ կը դառնայ, աչքիս պէտք չէ որ հանդիպի աւելորդ առարկայ մը, նոյնիսկ թուղթի ոչինչ կտոր մը, նոյնիսկ անուշադրութեամբ գետին ինկած սիկառի փոշիի պտղունց մը, վերջապէս եւ ոչ մէկ հասարակ ոչնչութիւն: Եթէ ոչ կը ստիպուիմ գրութիւնս կիսատ թողուլ եւ աչքիս առջեւէն հեռացնել զիս նեղող առարկան: Իրաւ է թէ սովորաբար ծխամոլ մը չեմ, սակայն աշխատութեան պահուն ընդմիջաբար միշտ պէտքը կը զգամ սիկառի կամ սուրճի:

Ընդհանրապէս գիշերը կը սիրեմ աշխատիլ. մանաւանդ աշնան եղանակը, անբաղդատելի կերպով հրապուրիչ ու հաճելի է: Գրելիք թուղթիս տեսակն ու չափն ալ իր նշանակելի ներգործութիւնն ունի՝ աշխատելու տրամադրութեանս եւ ախորժակիս վրայ: Հաճոյքով կը փնտռեմ առանց գծի, քիչ մը հոս հոն մնացած եւ իր ճկունութիւնն ու փայլը կորսնցուցած թուղթը՝ որ հազիւ երկու երեք ձեռքի ծաւալն ունենայ. մտածումներս այսպէս կարծես աւելի դիւրութեամբ կը հոսին, քան փայլուն, գծաւոր ու նոր թուղթի մը վրայ:

Նորավէպի, քերթուածի, հէքեաթի, արձակ կամ ոտանաւոր որեւէ գրութեան՝ չափուած ձեւուած, դասաւորութեան ենթարկած, ոչ մէկ յառակագիծ, ոչ մէկ ուրուագիծ կանխաւ թուղթի վրայ: Գրելիքիս ընդհանուր ուրուագիծը միշտ մտքիս մէջ է որ ծփուն կը մնայ: Միտքս է որ յղացումը կը կերպարանաւորէ, դասաւորութեան ընդհանուր գիծերու կը բաժնէ նախ, մինչեւ որ աշխատութեան պահուն կարենամ գրի առնել: Տպաւորութիւնները անկարելի է որ իրենց խկութեամբ կարենամ անմիջապէս արտայայտել. կարեւոր է որ ժամանակ անցնի, ժամանակը կը զտէ, կը մաքրէ, աւելի յստակ կը դարձնէ կարծես զանոնք:

Իւրաքանչիւր նախադասութիւն եւ նախադասութեան իւրաքանչիւր բառն իսկ գրեթէ մասնաւոր հակակշռի կ'ենթարկեմ գրելու ատեն. ինծի այնպէս կուգայ թէ բառերն իրենց երաժշտութեամբ ու ձայնով, մինչեւ անգամ նախադասութիւնները, պարբերութիւններն իրենց չափով, կազմութեամբ, իրենց կէտադրութեամբ՝ անտեսանելի՝ բայց իմանալի յարաբերութիւն մը ունին արտայայտելիք գաղափարիս հետ. ուստի խստապահանջ սրբագրութեան մը կ'ենթարկեմ նախադասութիւնները, պարբերութիւնները, բառերը, որոնք կը ջնջեմ, կը գրեմ, դարձեալ կը ջնջեմ, դարձեալ ուրիշ մը կը գրեմ, մինչեւ որ իմ գեղեցկագիտական ըմբռնումներուս ու ճաշակիս ուժը ցոլացուած գտնեմ անոնց մէջ. ու տակաւին նախարտակիս ընդօրինակութեան ատենն ալ միշտ ընելիք փոփոխութիւններ կը գտնեմ:

Հետեւաբար երբեք աճապարանքով չեմ արտադրեր, եւ արդէն մինչեւ որ ճշմարիտ ներշնչման մը տակ չգտնուիմ՝ բնաւ չեմ կրնար գրելու համար միայն աշխատիլ: Պէտք է ըսել նաեւ, թէ գրելիքներուս նախարտակը միշտ կը սիրեմ մատիտով գրել ու ետքը մելանով ընդօրինակել:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Աշխատութեան մասնաւոր եղանակ մը չեմ ունեցած, որ անյեղլի օրէնքներու ծանրութիւն մը դնէր գրչիս: Սեղան եմ անցած ամէն անգամ, որ յորդութիւն եմ զգացած իմ մէջ, որմէ ազատելու միջոց մըն է գրելը: Փոքր կտորներ, որոնք ամբողջական ապրում մը կրնան շրջանակել, տուած եմ միշտ մէկ գրիչով: Այսպէս են գրուած Խոնարհները, Երբ պատանի են, Խորհուրդներու Մեհեանը, ու լրագիրներու մէջ ցիրուցան բոլոր յօդուածները: Յաճախ խմբագրատան մը աղմուկին մէջ գրի են ինկած անոնք: Նոյնպէս՝ խաղերը:

Աշխատանքը կը տարբերի սակայն Ծակ-պտուկին մէջ, ուր թեքնիքի եւ մեթոտի փոփոխութիւն մը պարտադիր կը դառնար, քանի որ պատմելէ ու նկատելէ աւելի հոգեյատակներ լոյսին բերելու յաւակնութիւնը տուած էին ինծի: Այդ է պատճառը, որ անիկա գրուած է քանի մը անգամ: Առաջին հեղումը ինծի արժած է անհուն տառապանք: Նկատի ունեցէք, որ իմ օրս յատկացուած է հացի աշխատանքին: Որքան դժուար է, հանդիստէդ, անհրաժեշտ հանդիստէդ, դուք ըսէք կեանքէդ խլուած ժամանակը գործածել սանկ յամառ սուզումներու, որոնք մանաւանդ տեւողութեան մէջ կը հեռանան: Կամքի մեծ պրկումով մտքիս առջեւ սեւեռուած վիճակ մը կը զգայի թէ կը ջանար սուզուիլ մշուշին ծոցը ուրկէ քաշած էի զայն: Ասոր համար է, որ առաջին սեւեռումը ըրած եմ, հիւանդագին անձուկով մը, վախով որ կը փրթէր լարը ու կ'ընկղմէր կեանքին տախտակը: Ու նոյն տառապանքը՝ երկրորդին համար: Անկէ վերջը տեսիլքը նուաճուած կարելի է նկատել: Գրելը, այսինքն վերջնական գրիչը, նոյնն է, ինչ որ եղած էր առաջինին ատեն: Նախադասութիւնները կուգան վերջնական ու առանց ըբքուշի: Այս թեքնիքը աւելի ծայրայեղ պրկումով մը նաեւ Մնացորդացին մէջ: Այս վէպին մէջ կան գլուխներ, որոնք գրուած են եօթն անգամ մինչեւ: Սկզբնական հեղումին չորս էջը լայնցած է լեցնելու համար երբեմն յիսուն, երբեմն հարիւր էջ: Ցաւելումը կեանքին ուժգին հեղեղն է: Մարդ կը խղճահարի երբ իր ստեղծումը եղող արարածները կը կենան իր դէմ ու կը պահանջեն իրենց լինելութիւնը, ամբողջ ու անթերի, ինչպէս եղան կեանքին ալ մէջը: Չեմ գիտեր թէ ուրիշ բա՞ն է արդեօք կեանք բուածը: Ամէնէն անժառանգ արարածը կը հաղորդուի աշխարհ մը յուզումներու: Գրագէտին պաշտօնն է գէթ ատոնց կարեւորները փրկել: Ու ահա էջերը կ'ուռին: Ու խորհիլ, թէ որքան բան զոհուած է տակաւին այդ կեանքէն:

Որքան պիտի ուզէի, որ գրելը հպատակ չըլլար կարդացուելու յիմար օրէնքին ու գրագէտը սուզուէր մինչեւ հեռագոյն խորութիւնները, ուրկէ փրթած կուգան լինելութեան երակները ու կը վերածուին շարժումի: Այն ատեն գիրքը բիւրեղացած պատկերը կ'ըլլար, բայց այս անգամ հարազատ այն բոլոր վիճակներուն, որոնք երբ կտաւ ինկան անոր մատներուն:

Չեմ գիտեր թէ ինչ ընդունելութիւն կը սպասէ անոր: Զգտումի մթութիւնը, որ անհրաժեշտ է այդքան ընդարձակութեամբ կեանքի հեղեղ մը մշտապէս իր հաստողութեան տակ հնազանդ պահելու, կը վախնամ թէ յոգնեցնէ մեր ընթերցողները, որոնք կը կարդան մարսելու համար իրենց ծանրկեկ ճաշը կամ իրենց նանրածին հետաքրքրութիւնը սանկ ու նանկ խթանելու համար:

Գոհ եմ սկսած ըլլալէս, վասնզի ասով ընդմիշտ կ'ազատիմ մանրուելու, հրապարակին յարմարուելու տանջանքէն, որ գերագոյն մարտիրոսութիւնն է, իրական փուչ պսակը ամէն վաւերական արուեստագէտի: Երբ փակուեցան հանդէսները երեսիս, ինծի կը մնար մանրուիլ կամ լռել: Երկրորդ ճամբան կը տանի մահուան, — անլուր է անոր ինծի առթած սպառումը — բայց լաւ է աշխատանքի մէջ փակել աչքերը քան անարգ ձանձրոյթին մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ (Յատուկ).— Մեր գաղութն ալ պատշաճ շուքով ոգեկոչեց Ապրիլեան եղեռնի 55րդ տարեդարձը, Կիրակի, Ապրիլ 26ին, վեցերորդ թաղապետարանի սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն ու մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութիւններուն:

Հայ Ազգային Միութեան կողմէ Գէորգ Մամասեան բացուած յայտարարեց յուշատօնը հետեւեալ հակիրճ խօսքերով.— Գաղութին անդամները հաւաքուած են կրկին ոգեկոչելու համար յիշատակը մեր անթիւ նահատակներուն: Կը նշանակէ ուրեմն, թէ Մեծ Եղեռնէն 55 տարի ետք եւս մեր հոգիներուն մէջ կը վառի անոնց անթառամ յիշատակը:

Պ. Մխումեանի «Կռունկ»ի մեներգէն անմիջապէս ետք խօսք առաւ տեղւոյս Հոգեւոր Հովիւը՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան, որ յիշեցուց աւելի քան կէս դար առաջ կատարուած մեծ ցեղասպանութեան գործած աւերը՝ ֆիզիքական ու հոգեւոր արժէքներու եւ գանձերու մէջ: Սեւ շղարշ իջաւ Հայոց աշխարհին վրայ, որբ ու ամայի մնացին պապենական հողեր, քանդուեցան սրբատեղիներ եւ փճացուեցան հազարաւոր ձեռագիրներ, հսկայ հարստութիւն մը ոտնակոխ եղաւ բարբարոս հորդաներու կողմէ:

Մեր ժողովուրդը պէտք ունի իր հողին, որպէսզի ստեղծագործէ, որպէսզի վառէ իր հոգիին ու մտքին զոյգ ջահերը անապակ սրտով: Մինչ այդ՝ մեր կոչումը պիտի ըլլայ պահպանել ազգային դիմագիծը մեր եւ յետնորդ սերունդներուն. այս է, անկասկած, մեր նահատակներուն սրբազնագոյն պատգամը: Հետեւինք այդ պատգամին:

Հոգեւոր Հովիւին խօսքէն ետք արտասանեց Պ. Մխսեան՝ Յովհ. Շիրազի «Նախերգանք»ը, իսկ բողոքական համայնքի քառեակը երգեց «Տէր ողորմեա»ն:

Ապա խօսեցաւ օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Փրոֆ. Ռոպէր Կոտէլ, ժընեւէն, որ շեշտեց, թէ դարերու ընթացքին

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ոչ, Վառնա, ընկերի մը քով կը գտնուէր եւ ճիշդ իր հայրը բանտ մտած օրը ինք ալ շոգենաւ մտած էր Պոլիս գալու համար եւ որովհետեւ իրողութիւնը գիտէի, գացի զինքը դիմաւորեցի եւ տան մը մէջ տեղաւորեցի: Բնականաբար չէի կրնար զինքը երեսի վրայ թողուլ:

— Հիմա խնդիրը կը տարբերի, քանի որ ոստիկանութիւնը չի գիտեր այդ տըղուն ով ըլլալը:

— Ասկէ զատ ինք Վառնա ծնած ըլլալով պուլկարական հպատակ է, ինչ որ առաւելութիւն մըն է թէ՛ իրեն եւ թէ մեզի համար: Կը տեսնես որ իրար անցնելիք բան չկայ:

— Եւ կ'ըսես որ շատ ճարպիկ, խելացի եւ վստահելի՞ է:

— Տարօրինակ կերպով... արդէն առիթը պիտի ունենաս տեսնելու անշուշտ:

— Ղազարոն այդ տղուն խօսքը չըրաւ, երբ այստեղ բնակողներուն մասին տեղեկութիւն հարցուցի:

— Որովհետեւ Հրանդ հոս չի բնակիր, այլ մօտերը ուրիշ տան մը մէջ ու իրեն համար սենեակ մը վարձած եմ, միայն թէ ամէն առտու ինծի կը հանդիպի, որպէսզի եթէ իրեն պէտք ունենամ, զինքը օգտագործեմ:

— Այս տեղեկութիւններէն ետք ալ բոլորովին ապահովուեցայ, յայտարարեց Աշոտ: Միայն թէ զգուշութիւնը ձեռքէ չթողունք: Աս առտուան հանդիպումս, շոգենաւին ու սալոնին մէջ, գիս չափազանց կը վրդովէ եւ կարծեմ այս վայրկեանիս իսկ ետեւէս մարդ ինկած է: Այս տունը գոնէ միշտ ապահո՞վ է եւ կասկածի չէ՞ ենթարկուած բնաւ:

— Այդ մասին ապահով եղիր, ոստիկանութիւնը երբեք քիթը չէ խոթած այստեղ:

Աշոտ սկսաւ ուրիշ կարգ մը տեղեկութիւններ հարցնել, որոնց մանրամասն պատասխանները տուաւ իր ընկերը:

— Իսկ նիւթական վիճակնի՞դ, հարցուց նորեկը:

— Ափսոս, գրեթէ ոչինչով կ'ապրինք ու յոյսերնիս ձեր վրայ դրած ենք: Եթէ Վահանն ալ չըլլար՝ չէինք գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ընէինք ամիսէ մը ի վեր:

— Ուրեմն անոր նիւթական կարողութիւնը տե՞ղն է:

— Անշուշտ, կարնեցի հարուստ վաճառականի մը զաւակն է:

— Եւ նիւթական օժանդակութիւն չի՞ գլանար:

— Ամիսէ մը ի վեր առատաձեռն կերպով կը հոգայ մեր բոլոր պէտքերը: Առանց իրեն՝ հիմա դուրս նետուած էինք մեր սենեակներէն:

— Բայց ի՞նչպէս պուրժուայի այդ ձագը եկեր մեր մէջ մտեր է:

— Կարծեմ մասնաւոր նպատակ մը ունի:

— Բացատրէ տեսնեմ:

— Քիչ մը ետքը ամէն բան պիտի իմանաս, երբոր ինքը գայ: Դրամ բերա՞ծ էք հետերնիդ:

— Շատ քիչ... մանաւանդ որ ստիպուեցանք քիչ մը շռայլօրէն ծախսել՝ կասկածի տեղի չտալու համար... երեւակայէ որ մինչեւ Պոլիս առաջին կարգով ճամբորդեցինք:

Խօսակցութիւնը այդպէս կը շարունակէին՝ երբ տան դուռը զարնուեցաւ:

— Կարծեմ եկան, ըսաւ Արգար սենեակէն դուրս ելլելով:

— Աշոտն իրեն հետեւեցաւ:

Արդարեւ իրենց սպասած անձերն էին:

— Երթանք իմ սենեակս, առաջարկեց Արգար, հոն աւելի ընդարձակ է եւ կրնանք հանգիստ տեսնուիլ:

Աշոտ եւ Վահան իրարու ներկայացան եւ չորսը միասին մտան Արգարի սենեակը որ, ինչպէս ըսինք, փողոցին վրայ էր:

— Հրանդ, դուն գնա քիչ մը պտըտէ, ըսաւ Արգար պատանիին, բայց ջանա որ ժամէ մը անպատճառ այստեղ գըտնուիս:

Տղան գլխու հաստատական շարժում մը ընելով մեկնեցաւ:

Քառորդ ժամու չափ ընդհանուր խօսակցութենէ մը ետքը՝ Վահան ըսաւ.

— Կարծեմ լաւ կ'ըլլայ որ անմիջապէս մեր նոր ընկերներուն հաղորդենք ինչ որ որոշած ենք կատարել մէկ քանի ժամէն:

— Այո, պատասխանեց Արգար, ես չուզեցի պատմել Աշոտին եւ լաւագոյն համարեցայ որ դուն ըլլաս այս մասին խօսողը:

— Իսկ ես խնդիրը համառօտ կերպով բացատրեցի Սիսակին եւ գոհ եմ որ բոլորովին համամիտ է մեզի:

— Խօսէ տեսնենք, ըսաւ Աշոտ:

Վահան սկսաւ իր բացատրութիւնները: Մանրամասնօրէն պատմեց իրենց առեւտրական յարաբերութիւնները Բարսեղ էֆէնտիի հետ, յետոյ Զարուհիի հետ ամուսնութեան ծրագիրը, նշանտուքը, Բորոս պէյի դերը, դաւաճանութիւնները, Բարսեղ էֆէնտիի բանտարկութիւնը, եւայլն, վերջապէս բոլոր այն եղելութիւնները զորս ընթերցողը մանրամասնօրէն գիտէ:

Յետոյ աւելցուց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(110 – Շար.)

Հայը մարդկութեան ընծայած է գիտնականներ, մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ: Այս եղկելի ու սքանչելի ընտանիքին փոխարէն, Հայոց պատմութիւնը արձանագրեց սեւ թուական մը: Թուրք իշխանութիւնները երբեք պիտի չկարողանան իրեն ճակտէն սրբել այս ամօթալի ու այպանելի սեւ խարանը: Մնաց որ Հայութիւնը կենդանի է, կը ստեղծագործէ ու միշտ պահանջատէր կը մնայ իր իրաւունքներուն: Միաժամանակ ոգիով ու ճիգով մեր ժողովուրդը ի վերջոյ պիտի իրականացնէ իր նպատակները՝ հաստատուելով իր հայրենի հողերուն վրայ:

Արտասանեց Տիկին Ա. Սարըգարապետեան, որմէ ետք Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ խմբավար Օֆլազի, երգեց երկու երգ:

Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ Ապրիլ 24ի յուշատօնը:

«Լը Փրոկրէ» օրաթերթը յաջորդ օր կարեւոր տեղ յատկացուց յուշատօնի նըկարագրութեան:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն.— 26 Ապրիլ, Կիրակի է, բայց կարմիր կիրակի... արիւնով ներկուած հայկական կիրակի...:

Հանդիսաւոր հանդստեան պատարագ կայ Ս. Յովսէփ մատրան մէջ՝ բիւրաւոր անմեղ նահատակներու հոգիներուն համար. խունկ եւ աղօթք կը բարձրանան միատեղ դէպի վեր եւ միշտ աւելի վեր ժողովուրդի մը վառ ու պարզունակ հաւատացեալ սրտէն. զգալի է յուզումը ամէնուն դէմքին՝ մինչ անդին երգչախումբը կ'երգէ մեր սուրբ հայրերու մեղեդիները հեշտ:

Ո՞վ կը դիմանայ, ըսէք ինծի, ո՞վ կը դիմանայ. միթէ ի՞նք, միթէ ե՞ս. ո՞ր Հայու սիրտը կ'ուրանայ իր Հայութիւնը այս օտար ափերուն, երբ յիշէ այն օրը դաժան, այն օրը վայրագ՝ երբ սեւաթոյր, անէծքով լի ամպ մը եկաւ ծածկեց մեր երկինքը պարզ, արիւնեց մեր դաշտերը ջինջ, վառեց մեր սիրտերը փափուկ, թողուց մեզ անծայր, անհայրենիք՝ օտար երկիրներու մէջ եւ օտար երկինքի տակ:

Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում մեռեալներու յուշարձանին. մեծ թիւ մը կը կազմէին մասնակցողները. այդ հանդարտ եւ խորհրդածող քայլերը քարերուն անգամ մտածել կուտային: Ո՛վ անցորդ, կանգ առ մէկ վայրկեան, հարցուր դուն քեզի, սովորակա՞ն է միթէ այս քալուածքը յամր, մի՛ ըլլար անտարբեր, մի՛ ըլլար անզգայ. վերապրող ժողովուրդ մըն է որ կ'անցնի, այն ժողովուրդը որուն գոյութիւնը բնաջնջել կ'ուզէին եւ այդպէս կը կարծէին, անմարդկային եւ պատմութեան մէջ չտեսնուած գազանային արինարբութեամբ: Արդ, խոնարհէ՛ դուն ով անցորդ, այդ անմեղ զոհերուն յիշատակին առջեւ:

Կէսօրէ ետք հաւաքում «Սէրքըլ Կաթոլիկ» սրահին մէջ, աննախընթաց հոծ բազմութիւն մը ներկայ է: Երկսեռ խըմբերգը կը գոչէ «Ազատութեան սիրոյն համար» գեղեցիկ երգը, որմէ ետք յետ մէկ վայրկեան տեւողութեամբ յոտնկայս յարգանքէ, ի պատիւ նահատակներուն, խօսք կ'առնէր օրուան յայտագիրը ներկայացնող ազգայիններէն Պր. Բենօ, որ դեղօն մը կը հիւսէր անթիւ մարտիրոսներուն: Անկէ ետք իրարու կը յաջորդէին մեներգ եւ արտասանութիւն, ապա բեմ ելաւ օրուան առաջին բանախօսը, Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան փոխ նախագահ Պր. Վ. Եղիշէեան, որ ջարդերու պատմականը ըրաւ՝ օտար գրողներու մէջբերումներով

Կը հաւատանք, ըսաւ բանախօսը, հըրաշքի մը՝ մեր հայրենիքի ազատութեան: Նկատեց թէ ինչպէս 55 տարի ետք ոչինչէն հայրենիք մը ստեղծած ենք, որ օրըօրին կը յառաջդիմէ, մինչ անդին ցեղասպան Թուրքիան օտար երկիրներու անսպառ օգնութիւններով հանդերձ կը շարունակէ մնալ միշտ յետամնաց եւ մուրացիկ: Հետաքրքրական դրուագ մը յիշեց իր ուսուցչական կեանքէն թէ ինչպէս դասագիրքերու մէջ խօսելով անարդարութեան մասին կ'ըսուէր յատկապէս թէ գործուած անարդարութիւնը երբեք անպատիժ չի մնար, Աստուած կը յետաձգէ բայց չի մոռնար, ինչ որ է ամէն Հայու մաղթանքն ու փափաքը:

Դարձեալ մեներգ եւ արտասանութիւն իրարու կը յաջորդէին, երբ բեմ կ'ելլէր օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Միսաք Միրզէ, որ ուխտի օր որակեց նահատակներու յիշատակի այս երեկոն, նկարագրեց այն ահռելի չարչարանքները, որոնց ենթարկուեցաւ մեր անմեղ ժողովուրդը եւ որոնց ի լուր քարերն անգամ չեն դիմանար. իւրաքանչիւր Հայու կեանքը գիրք մը կը լեցնէ: Ջարդարարին նպատակն էր ջնջել պատմութեան մէջէն ե՛ւ մեր անունը ե՛ւ մեր երկիրը, բայց ահա 55 տարի ետք կը շարունակենք մնալ թէ՛ կրօնքով եւ թէ՛ ազգով Հայ: Պիտի գայ օրը, կ'ըսէր ան, երբ պիտի ունենանք «ամենայն Հայոց Հայաստանը»:

Ազատն Աստուած խմբերգէն ետք պահպանիչով եւ խմբական Հայր մերով կը փակուէր հանդէսը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՀԱՄԲՈՒՐԳԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համբուրգի Հայ Մշակութային Միութեան, վարչութիւնս Համբուրգում տօնեց 24 Ապրիլ 1915ի Մեծ Եղեռնի մէկուկէս միլիոն հայ նահատակների սգահանդէսը, Շաբաթ օր, 25 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 7,30ից մինչ ժամը 10ը:

Այս սգահանդէսի առթիւ եղան բնախօսութիւններ, նուագ, արտասանութիւններ:

Հասարակութիւնը շատ գոհ մնաց այս ձեռնարկի համար, նաեւ ունէինք գերմանացի հիւրեր:

Համբուրգի հայ գաղութը, ինչպէս տօնած է տարիներէ ի վեր, նաեւ մեծ պարտականութիւն է զգում, այսուհետեւ նոյնպէս ամէն տարի ոգեկոչելու այս տխուր եւ անմոռանալի տարեդարձը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԷՕՏՈՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլը 55 տարիէ ի վեր ոգեկոչումի ամիս մը դարձած է տարասփիւռ Հայութեան համար: Ոգեկոչում նահատակներու, ոգեկոչում յամառ պայքարներու եւ, մանաւանդ, ուխտի թուական հետապնդելու մեր ազգային իրաւունքները:

Այս շրջագիծին մէջ է, որ Մայիս 1ին, Մէօտոնի նահատակներու մատրան մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Գեր. Կ. Ամատունիի կողմէ: Այս առթիւ հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր մատուռը:

Հոգեհանգստեան պաշտօնի աւարտումէն ետք հոգեպնդիչ քարոզ մը արտասանեց Գեր. Կ. Ամատունի: Մայիս մէկը արդար աշխատանքի, արդար կարգերու եւ եղբայրութեան թուականն է: Մեր ժողովուրդը անվարար սիրած է աշխատանքն ու արդարութիւնը, սիրած է բարին, լոյսը, պաշտպանած է եղբայրական ոգին՝ մարդէ մարդ եւ ժողովուրդէ ժողովուրդ:

Այսուհանդերձ, պատմութիւնը մեզ չվարձատրեց, քանի որ մեր արդարութեան տրամադրութիւնը փոխարինուեցաւ մեզի դէմ ուղղուած չարութեամբ, ապացոյց՝ 1915 թուականը:

Գեր. Կ. Ամատունի յոյս յայտնեց, որ մեր անիրաւուած ժողովուրդը ի վերջոյ կը գտնէ իր արդարութիւնը՝ ձեռք ձգելով իր իրաւունքները:

Տէր ողորմեայէն ետք երգչախումբը, Ց. Լեւոնեան Վրդ.ի ղեկավարութեամբ երգեց նահատակներուն նուիրուած շարական մը:

Պահպանիչէն ետք կազմակերպուեցաւ ընդունելութիւն մը քովընտի սրահին մէջ:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի, մեր բիւրաւոր նահատակներու 55րդ տարելիցին առթիւ, Իտալիոյ Հայոց Վարչութիւնը, մասնակցութեամբ տեղական ազգային կազմակերպութիւններուն, ձեռնարկած էր պատշաճ հանդիսութեամբ մը ոգեկոչելու այս դառն ու խնկելի յիշատակը:

Այս անգամ, հաճոյքն ունէինք մեր մէջ ունենալու Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ նոյն առաւօտուն, հանդիսաւոր կերպով պատարագեց ու քարոզեց Միլանոյի Հայոց Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյն մէջ: Պատարագէն ետք, տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն մեր բոլոր նահատակներու յիշատակին: Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէր Պր. Հրանդ Բամպակեան, որոնց սիրայօժար կերպով կը մասնակցէին հայ համալսարանական ուսանողներ:

Երեկոյեան, «Հայ Տան» սրահին մէջ, նոյնպէս տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն մը: Բացման խօսքը կատարեց Գաղութիս հոգեւոր հովիւ Զգօն եպիսկոպոս Տէր-Ցակոբեան, որուն յաջորդեց երգչախումբը՝ երգելով Գէորգ Կառվարենցի «Ոգերգ Նահատակաց»ը:

Պարոն Ս. Տէրտէրեանի արտասանութենէն յետոյ, համալսարանական ուսանող Պարոն Յարութիւն Մազլըմեան, իտալերէն արտայայտուեցաւ Հայուն՝ անցեալին, ներկային եւ ապագայի մէջ բռնելիք դիրքին մասին: Իսկ գաղութիս նախագահ՝ Պարոն Ստեփան Սրապեան, զգայուն կերպով պարզեց հայ ժողովուրդին տաժանելի, բայց փառաւոր անցեալն ու աշխարհասասան պատերազմի ընթացքին, Թուրքիոյ ոճրապարտ իշխանութեան կողմէ ի գործ դրուած ցեղասպանութիւնը: Մատնանշեց Հայուն ունեցած աննկուն ոգին ու շինարարական բացառիկ տաղանդը ու ապագայ վերելքի մը միշտ նորանոր յոյսերով ու ներշնչումներով իր առլի սրտին հաղորդական զարկը՝ յաջողեցաւ փոխանցել ներկաներուն եւ ոգեւորել բոլորը: Մեր տպաւորութիւններն ու խորհրդածութիւններն ընդհատուեցան, երգչախումբին «Տէր կեցո՛ դու զՀայս»ով:

Փակման խօսքը՝ վիճակուած էր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Օրուան պատշաճ իր խօսքերուն բնաբան առաւ «ներել՝ այո՛, բայց մոռնալ՝ ո՛չ» եւ ըլլա՛յ քրիստոնէական-կրօնական, ըլլա՛յ մարդկային տեսակէտով՝ վերլուծումն ըրաւ սոյն միտքերուն, որմէ ետք, հանդէսը փակուեցաւ ներկաներուն յոտնկայս երգած «Հայր մեր»ով:

Ա. Փ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Աննա բան մը չպատասխանեց Քարենինի, դիտակը վերցուց եւ նայեցաւ այն կողմը ուր Վրոնսքի ինկած էր. բայց այնքան հեռու էր ու այնքան մարդ խըռնուած էր որ բան մը չկրցաւ որոշել: Դիտակը վար դրաւ եւ ուզեց մեկնիլ: Բայց այդ վայրկեանին սպայ մը վազեց դէպի կայսրը եւ անոր լուր մը բերաւ:

Աննա ծռեցաւ մտիկ ընելու համար:

— Սթիվա, Սթիվա, գոչեց մէկէն, իր եղբայրը նշմարելով:

Բայց այս վերջինը ձայնը չլսեց:

Կրկին մեկնիլ ուզեց:

— Անգամ մըն ալ թեւս ձեզ կ'ընծայեմ, եթէ կը փափաքիք երթալ, ըսաւ Քարենին:

Եւ իր կնոջ ձեռքէն դպաւ:

Աննա զզուանքով անդին դարձաւ ու առանց անոր երեսը նայելու, ըսաւ.

— Ոչ, ոչ, թողէք զիս, հոս կը մնամ:

Սպայ մը նշմարեց որ Վրոնսքիի գետին ինկած կողմէն կուգար եւ զոր Պէցի կը կանչէր թաշկինակովը նշան ընելով:

Սպան պատմեց որ հեծեալը որեւէ վընաս չէր կրած, բայց ձիուն կողերը ջախջախուեր էին:

Այս խօսքերուն վրայ՝ Աննա նստաւ եւ երեսը հովահարով ծածկեց. Քարենին տեսաւ որ կուլար ու չէր կրնար զսպել ոչ արցունքները եւ ոչ ալ հեծկլտուքը, որ կուրծքը վեր կը հանէր:

Անոր մօտ գնաց որպէսզի ուրիշներու ակնարկներէն ծածկէ ու ժամանակ տայ հանդարտելու:

— Երրորդ անգամ ըլլալով թեւս կ'ընծայեմ, կրկնեց ան:

Աննա անոր երեսը նայեցաւ, առանց պատասխանելիքը գիտնալու: Իշխանուհի Պէցի իրեն օգնութեան հասաւ:

— Աննայի խոստացայ զինքը ինծի հետ տանիլ, ըսաւ Քարենինի:

— Ներեցէք ինձ, իշխանուհի, պատասխանեց քաղաքավար ժպիտով մը բայց հանդարտօրէն անոր աչքերուն մէջ նայելով, կը տեսնեմ որ Աննա անհանգիստ է եւ կը փափաքիմ որ ինծի հետ գայ:

Աննա սոսկումով ամուսինին նայեցաւ, հլութեամբ ոտքի ելաւ ու թեւը մտաւ:

— Իրմէ տեղեկութիւն կ'առնեմ եւ քեզի կը հաղորդեմ, ըսաւ ցած ձայնով Պէցի անոր ականջին:

Քարենին, ինչպէս միշտ, իր հանդիպած մարդոց հետ խօսքի բռնուեցաւ եւ Աննա ստիպուեցաւ մասնակցիլ խօսակցութեան, բայց ալ ինքզինքին չէր պատկաներ ու ամուսինին թեւին յենած կը քալէր իբր թէ երազի մէջ ըլլար:

«Մեռա՞ծ էր թէ ոչ. իրա՞ւ էր, պիտի գա՞յ թէ ոչ: Այսօր պիտի տեսնե՞մ զինքը»:

Առանց բառ մը արտասանելու՝ էրկանը հետ կառք նստաւ:

Հակառակ պատահածին՝ Քարենին ինքզինքին թոյլ չտուաւ մտածելու իր կնոջ յուզմունքին բուն պատճառի մասին: Միայն արտաքին արտայայտութիւնը կը տեսնէր. այն է թէ Աննա պատշաճութեան դէմ գործած էր եւ իր պարտքը կը համարէր այդ բանը իմացնել անոր:

Այսուհանդերձ դժուար էր իրեն ատկէ զատ ուրիշ բան չըսել: Բերանը բացաւ մանկամարդ կնոջ նկատել տալու համար թէ ի՛նչ բանի մէջ պակասութիւն ըրած էր եւ ակամայ բոլորովին տարբեր բաներ ըսաւ.

— Որքա՛ն կը սիրենք այդ դժնդակ տեսարանները, գոչեց... կը նշմարեմ որ...

— Ձեր ըսածը չեմ հասկնար, ըսաւ Աննա արհամարհանքով:

Այս ընդմիջումէն վիրաւորուած՝ սկըսաւ իր պատրաստած խրատականը.

— Պէտք է ձեզ նկատել տամ...

«Ահա բացատրութիւնը որ կուգայ», մտածեց Աննա եւ վախ զգաց:

— Պէտք է ձեզ նկատել տամ որ ձեր այսօրուան ընթացքը անպատշաճ էր:

Աննա աշխոյժով գլուխը անոր կողմը դարձուց:

— Ի՞նչ բանի մէջ իմ ընթացքս անպատշաճ էր, հարցուց բարձր ձայնով:

Աննա չեշտակի անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ, բայց ոչ առաջուան պէս զըւարթ դէմքով մը, այլ վճռաբար, հազիւ իր երկիւղը կարենալով ծածկել:

— Մի մոռնաք, ըսաւ Քարենին ցոյց տալով կառապանին ետեւ գտնուած պատուհանը:

Ու ծռեցաւ դէպի առաջ ապակին վեր առնելու համար:

— Իմ ընթացքի մէջ ի՞նչ անպատշաճ բան գտաք, հարցուց Աննա:

— Այն յուսահատութիւնը զոր չկըրցաք ծածկել, երբ ձիաւորներէն մին գետին ինկաւ:

Պատասխանի սպասեց, բայց Աննա լռեց եւ առջեւը նայեցաւ:

— Ձեզմէ արդէն խնդրեցի որ ընկերութեան մէջ անանկ մը վարուիք որ նոյնիսկ չար լեզուները բամբասելու բան մը չգտնեն: Ատեն մը կար ուր ընտանեկան յարաբերութիւններու մասին կը խօսէի. այժմ ալ այդ մասին չեմ խօսիր. այսօր միայն արտաքին յարաբերութեանց մասին կը խօսիմ: Անպատշաճ կերպով վարուեցաք եւ կը փափաքիմ որ այդ բանը չկրկնուի:

ԼԷՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷ՛Ք
ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԱՏԻՒ Մառտալ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ նուէրները.—

Զատկուան առիթով Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան 50 Ֆր., Տիկին Ծ. Շահլամեան 20, Թիւթէլեան ընտանիք 10:

Կղեմէս Խողեանի թաղման՝ Վարդգէս Խողեան 20, Գրիգոր Խողեան 20, Մկրտիչ Զօրպաճեան 10, Պօղոս Բարունակեան 20, Թիւթէլեան ընտանիք 10, Հայաստան խումբ 10, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեան 20, Շալճեան ընտանիք 10, Տէր եւ Տիկին Բանտինեան 30:

Մկրտիչ Խաչատուրեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Սրապեան 20:

Եղիա Եղիկեանի հոգեհանգիստին Մարթա Եղիկեան 50, Կայծակ Ճառայեան 10, Տիկին Մարինոս Արթինեան 10:

Խաչիկ Արզումանեանի թաղման Հայ Ռազմիկներու Միութիւն 20, Արզումանեան եղբայրներ 50, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 10, Պաղտասար Սահակեան 10, Սարգիս Խոզիկեան 10, Պոլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչ 30, Տիկ. Արաքսի Սուքիասեան 10, Թիւթէլեան ընտանիք 10, Յարութիւն Նիկողոսեան 10, Պօղոս Արզումանեան 20, Երուանդ Զարգարեան 30, Տիրատուրեան 10, Հ. Յ. Դ. Վաամեան ենթակոմիտէ 40:

Ոսկեան Թէճիրեանի թաղման Տիկին Պէժեան 20, Ջերուկեան ընտանիք 20:

Տիկին Պարզեւ Փէլթէքեանի թաղման Յակոբ Սահակեան 30, Վերոնիք Խիկարեանի թաղման՝ Տօրումեան եղբայրներ 20, Տիկ.Ա.Տէր-Վարդանեան 20, Վ. Տէր-Վարդանեան 10: Ապրիլեան սգատօնի առիթով Քղիի Հայրենկ. Միութիւն 50:

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնէն Տիկին Մարիցա Մարգարեանէ եւ զաւակներէ 30 ֆրանք իր ամուսնոյն յիշատակին նաեւ կը յիշատակէ իր խնամիին Դաւիթ Մարգարեանի եւ Հայրապետ Կըկըզեանի երրորդ տարելիցը:

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Եաղըճեան 20 Ֆր. կը նուիրեն իրենց զաւկին մկրտութեան առթիւ: Նոյն առթիւ ընկ. Լեւոն Առաքելեան20 ֆրանք:

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Արաքսի Խանճեան 100 Ֆր. եւ Մատլէն Գուլիանօ 50 ոզբ. Կարապետ Քիաթիպեանի մահուան առթիւ:

Պ. Շահինեան (Իսի լէ Մուլինօ) Անտիլիի ծերանոցին այցելութեան առթիւ 100: Տիկին Պապեան ոզբ. ամուսնոյն՝ Եդուարդ Պապեանի յիշատակին 50 Ֆր.: Տիկին Տրօեան Ազնիւ, ոզբ. ամուսնոյն՝ Հրանդ Տրօեանի յիշատակին 50: Տիկին Վարդենի Գումրուեան, եկեղեցւոյ մի-ջոցաւ 10, Պ. Փալատեան Ժան 10 Ֆր.:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ յառաջիկայ Մայիս 23-27 Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա. հովուապետական այցելութեամբ պիտի ժամանէ Լիոն:

Այս առթիւ կատարուելիք հանդիսութիւններու ընդհանուր յայտագիրը հետեւեալն է.—

Շաբաթ 23 Մայիս, կ. ետք ժամը 4ին ժամանում Պռոնի օդակայան, ժամը 5-6 Հրաշափառի եւ ողջոյնի խօսք Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 9-11 ժողովրդական ընդունելութիւն Ռամոյի սրահին մէջ:

Կիրակի 24 Մայիս, առաւօտեան ժամը 16ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Վեհափառը: Ժամը 2ին ճաշ Սոֆիթէլ Պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ: Ճաշագին 100 Ֆր., անձ գլուխ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ ամէնէն ուշը, մինչեւ Մայիս 18, եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու հող Նիսէն 15 վայրկեան՝ Քոնթ, 8621 քառ. մեթր, 10 Ֆր. քառակուսի մեթրը, ջուր, ելեկտրականու, թիւն, ծառաստան, շինութեան իրաւունք, 300 մեթր բարձրութիւն հանգստաւէտ վայր: Դիմել՝ Պօյաճեան, 323 Փրոմընատ տէ զ'Անկլէ, Նիս:

×

Ծախու է ազատ տուն մը, հինգ սենեակ խոհանոց, բաղնիք, կեդր. ջերմութիւն, կառատուն, ներքնայարկ, լուացարան, մառան, 300 քառ մեթր հող, պտղատու ծառեր: Ներկայանալ՝ 84, Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Անիէռ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կազմութեան 35րդ տարեդարձը կը տօնուի ճաշ-հանդէսով մը Մայիս 17ի Հոգեգալուստի օրը, դպրոցի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

1. Առաւօտեան արշալոյս
2. Անուշիկ Եարջան
3. Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը)
4. Մայրս
5. Դու ինձ համար
6. Հայաստան
7. Երեւանի սիրուն աղջիկ
8. Կարաւան
9. Խաչատուր Աբովեան
10. Սէրս գաղտնի թող մնայ

Նախապէս արձանագրութեամբ վաճառումը վերջացած ըլլալով, տուփը կը ծախուի 31 ֆրանքի

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Կարելի է դիմել նաեւ՝ Հ. Բալուեան գրատունը, 43 Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ 9րդ և
ELEDISC (TARPINIAN) 269, Bd. Voltaire, — Paris (11e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արփինէ Շահրիկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սերճանեան եւ զաւակները, եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ զաւկին, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՅԻՍ ԱՐԱՊԵԱՆԻ
(ծնեալ Սերճանեան)

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ Մոնրուժէն Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 50 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի երեկուն ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկ. Սեւօրեանի բնակարանը, 25 Ավընիւ Գուրկէն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Գասպարեան, Լիոնէն, 10 ֆրանք կը նուիրեն:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ընկ. Սարգիս Պօղոսեան 50 ֆր. կը նուիրէ: (Ստանալ Յառաջ»էն):

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց
Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21-ին Սալ Ռամոյի մէջ
Գեղարուեստական ճոխ յայտագրով Կոմիտասի երգերով կը մասնակցի
«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան
Նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հարիւրամեակը կը տօնուի Կիրակի Մայիս 17ին ժամը 16,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ
Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը բաղկացեալ 60 հոգիներէ, ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:

Տոմսերու ապահովութեան համար դիմել Միութեան անդամներուն, մասնաւորապէս Պր. Անտոնեանի եւ Ահարոնեանի: Գիները 8, 10, 15 ֆրանք:

Նոյն առընչութեամբ Վալանսի Հ. Բ. Ը.Մ.ի Հիւսիսեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս, ամսոյն 14, 15, 16ին, երեկոյեան ժամը 18էն 20 Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգտուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելելու համար

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Յուլիս 25էն Օգոստոս 8

Ա. կարգ 2400 փրանք

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Սեպտեմբեր 11էն 25

Բացառիկ ճամբորդութիւն: ԵՐԹԻՆ՝ մէկ օր Մոսկուա այցելութիւններով:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ՝ երկու օր Լենինկրատ այցելութիւններով:

Առաջին կարգի սպասարկութիւն Մոսկուա, Լենինկրատ եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ) Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ պտոյտներ տեսարժան վայրերու

Գին՝ 2450 փրանք

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)

Գին՝ 2350 փրանք

Այս գիները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթուդարձը, փոխադրութիւնները, ամբողջ փանսիոնը եւ ամէնօրեայ պտոյտները:

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ԵԱՆՑ'Ի 5ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
STUDIO 347 20 bis, Rue Chaptal
Երկուշաբթի, Մայիս 11, ժամը 21ին

L'Ile des Anciens Dieux
(ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ)
de LEON CHANTH
traduite et adaptée par
J. J. VAROUJAN
avec J. J. Aslanian, Julien Bertheau, Nathalie Nerval, Cathérine Hubeau, Jean Collonb, J. M. Lehec, Carmen Debarre

Խիստ սահմանափակ տեղեր
Ապահովել՝
«Յառաջ»ի խմբագրատունէն

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլոնի մօտ գտնուող Վօ-լը-Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժամանում ժամը 22ի մօտ:

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Գույումճեանի 208-71-79:

Գին 15 ֆրանք:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ
MARDI 12 MAI 1970

Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·810 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.810

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՊԱՊԻՆ ՀԵՏ

ՀՌՈՄ․ մեր մասնաւոր թղթակիցը կը հեռաձայնէ․— Շաբաթ առաւօտ, Մայիս 9, Սիքստեան մատրան մէջ տեղի ունեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի պաշտօնական առաջին ընդունելութիւնը: Նախապէս պաշտօնական հանդիպում մը եղաւ պապական պալատին հանդերձման սրահին մէջ, Պապին եւ կաթողիկոսին միջեւ, որմէ ետք, երկու կողմերէ չքախումբերով կազմուած թափորը, Վազգէն կաթողիկոսի հետ մուտք գործեց Սիքստեան մատուռը, հանդիսաւոր քայլերով: Եւ ներկայ հայ թէ օտար հասարակութեան ծափերուն մէջ, թափորը յառաջացաւ դէպի խորան, որու առջեւ զետեղուած երկու բազկաթոռներուն մէջ բազմեցան սրբազան Քահանայապետը եւ Վազգէն Հայրապետը: Նոյն կարգով, խորանին երկու կողմերը տեղ գրաւեցին Հռոմի կաթոլիկէ բարձրաստիճան կղերը եւ Վազգէն Կաթողիկոսի ընկերացող երկու պատրիարքները եւ թեմական առաջնորդները: Բարձրաստիճան հոգեւորականներու կարգին կը նշմարուէին հայ կաթոլիկէ կաթողիկոս – պատրիարք Իգնատիոս ԺԶ. Պաթանեան, Կարդինալ Ագաճանեան եւ Կարդինալ Վիլլըրանտ: Բազմաթիւ հայ ազգայիններու կարգին յիշենք Իտալիոյ Հայ Ազգ. Միութիւնը իր նախագահին գլխաւորութեամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. Ալեք Մանուկեան, Փրոֆ. Բարսեղեան եւ զանազան ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչներ: Օրուան պատշաճ արարողութիւնը եղաւ փոխն ի փոխ հայերէն եւ լատիներէն կատարուած աղօթքներով եւ երգեցողութիւններով «Հայր Մեր»էն ետք, Վազգէն Կաթողիկոս հայերէն կարդաց իր ուղերձը զոր ֆրանսերէնի թարգմանեց Շահէ Եպիսկ. Կաթողիկոսին ուղերձին ֆրանսերէն պատասխանեց Պօղոս Զ. որմէ յետոյ «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ» երգեցողութեամբ տեղի ունեցաւ Պապին եւ Կաթողիկոսին յուզիչ ողջագուրումը, որու հետեւեցան երկխղածութեամբ ներկայ հոգեւորականները: Վազգէն Հայրապետի ծնդրադիր արտասանած մասնաւոր աղօթքով վերջ գտաւ արարողութիւնը, որու մասին աւելի լայն մանրամասնութիւններ կուտանք յաջորդով:

Երեկոյեան ժամը 7ին ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Կաթողիկոսին Քրիստոնեաներու Միութեան նախագահ Կարդինալ Վիլլըրանտի կողմէ, որու ընթացքին եղան երկուստեք ուղերձներ:

Կիրակի առաւօտ, Վազգէն Կաթողիկոս իր չքախումբով ներկայ եղաւ Ֆրանսացի Քոյր Մարի – Թերէզ Քուտերքի սրբացման արարողութեան Ս. Պետրոսի մէջ: Սրբացման ճառին ընթացքին, Պապը հասարակութեան յայտնեց ներկայութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին շեշտելով․ — «Պատիւն ու ուրախութիւնն ունինք բացառիկ այցելու մը ունենալու, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա., որ Հռոմի Եկեղեցւոյ կը բերէ հայ փառաւոր Եկեղեցւոյ ողջոյնը»: Պատարագի վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ չափազանց յուզիչ արարողութիւն մը: Վազգէն Կաթողիկոս կը յառաջանայ դէպի մեծ խորանը ուր կ'ողջագուրուի Պապին հետ, որ այդ առթիւ Հայոց Հայրապետին մատը կ'անցընէ իր մատանին, որպէս նշան եղբայրութեան, ապա Ս. Քահանայապետը, իր աջին ունենալով Վազգէն Կաթողիկոսը, կը շրջին խորանին չորս կողմը եւ ժողովուրդին կը բաշխեն իրենց օրհնութիւնները, խանդավառ ծափերու մէջ: Պահը խիստ տպաւորիչ է եւ ի տես այս եզակի տեսարանին, շատեր չեն կըրնար զսպել իրենց յուզումը:

Երեկոյեան ժամը 5ին, Քանթելլօթօ պալատի դահլիճին մէջ տեղի կ'ունենայ Վազգէն Կաթողիկոսի հանդիպումը հայ գաղութին հետ: Փարիզի եւ Միլանոյի առաջնորդներու բարի գալուստի ուղերձներէն յետոյ խօսք կ'առնէ Վազգէն Կաթողիկոս, որ իր յուզումը եւ գոհունակութիւնը կը յայտնէ իրեն եղած ընդունելութեան համար: Լեւոնեան վարժարանի ուսանողներուն կողմէ կ'երգուին երգեր եւ Պահպանիչով վերջ կը գտնէ հանդիսութիւնը:

Երկուշաբթի առաւօտ Վազգէն Կաթողիկոս եւ Պապը նոր հանդիպում մը կ'ունենային:

×

Երկուշաբթի առաւօտ Փարիզեան մամուլն ալ (Ֆիկառօ, Օռոռ, Քոմպա եւն.) արձագանգ կը հանդիսանար այս պատմական հանդիպումին: Ֆիկառօ կը գրէր ի մէջ այլոց Շաբաթ առաւօտեան Սիքստեան մատուռի արարողութեան առթիւ. — «Սիքստեան մատրան մէջ, 615 միլիոն կաթոլիկէներու հոգեւոր պետը եւ երեք միլիոն Հայերու հոգեւոր պետը միասնաբար աղօթեցին եկեղեցւոյ պահպանման եւ քրիստոնեաներու միութեան համար: Աւետարանի էջեր կարդացին հայերէն եւ լատիներէն: Հակադրութիւնը տպաւորիչ էր, Ս. Քահանայապետին սպիտակ սուտերին եւ երկար սեւ սքեմներու միջեւ, որոնք քիչ մը ուրուականի ձեւով կը փաթթէին Հայաստանի, Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքներն ու միւս եպիսկոպոսները:

«Վազգէն Ա. ոգեկոչեց Հայոց երկար եւ տառապալից պատմութիւնը, իրենց պայքարները կրօնքի պաշտպանութեան համար արեւելեան աշխարհի մէջ եւ աղօթեց որպէսզի այլեւս երբեք չկրկնուին հալածանքներն ու ջարդերը:

«Պօղոս Զ. հանդիսաւորապէս կրկնեց որքան կաթոլիկէ Եկեղեցին կ'աշխատէր անհետացնելու համար անցեալի բոլոր թիւրիմացութիւնները եւ վարդապետական տարակարծութիւնները, որոնք կը մնան: Յիշելով Հռոմի եւ Էջմիածնի խզումը 451ին, Քաղքեդոնի ժողովին առթեն, Քրիստոսի մարդկային եւ աստուածային բնութեան վրայ, Պապը աւելցուց․ — «Պէտք է վերաքննել վարդապետական այս դժուարութիւնները եւ զանոնք հարթել եղբայրօրէն»:

«Հայերէն երգուած «Հայր Մեր»էն ետք, Պօղոս Զ. եւ Վազգէն Ա. խաղաղութեան համբոյրը փոխանակեցին ինչպէս Պապը ըրած էր, Պոլիս, Աթենակորասի հետ: «Թող մարդիկ վերջնապէս կարենան փակել մարդկութեան արիւնոտ գիրքը եւ տեւական խաղաղութեան մը արշալոյսը ողջունել եւ թող բոլոր քրիստոնեաները մէկ հոգի դառնան»․ այս է կաթողիկոսին աղօթքը, հայերէն երգուած փառերգէն առաջ, որ վերջ դրաւ այս պատմական, չքեղ եւ միաժամանակ պարզ արարողութեան Սեքստեան մատրան եզակի շրջագիծին մէջ:

«Մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած է մտածման վեհութիւնը որ ներշնչած է ճառը Վազգէն Ա.ի, եկած Արարատի հեռաւոր երկրէն «ձեզի բերելու, ձեզի Ս. Հայր, մեր համայն հայ ժողովուրդին յարգալից ողջոյնը»:

Ֆիկառօ, Օռոռ եւայլն նկարներն ալ հրատարակած են այս պատմական հանդիպման:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԷՄ

Աւելի քան հարիւր հազար ուսանողներ խաղաղ ցոյց մը կատարեցին Սպիտակ Տան առջեւ, բողոքելու համար Նիքսընի որոշումին դէմ: Նախագահը անակնկալ այցելութիւն մը կատարեց՝ տեսակցելով ցուցարար երիտասարդներու հետ: Վենսէնի անտառին մէջ եւս տասնեակ հազարաւորներ (համաձայն կազմակերպիչներուն՝ 200·000, իսկ ոստիկանութեան՝ 50·000), իրենց կարգին խաղաղ ցոյց մը կատարեցին: Լոնտոնի մէջ քանի մը հարիւր երիտասարդներ բախում ունեցան ոստիկանութեան հետ, ամերիկեան դեսպանատան առջեւ: Բախումներ նաեւ Պերլինի մէջ:

Մինչ քիչ մը ամէն տեղ բողոքի զանգուածային արտայայտութիւններ տեղի կ'ունենան, Մ. Նահանգներու Նախագահը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին նպատակակէտի եզր մը գտաւ իր եւ բողոքարկուներու ձգտումներուն միջեւ — անոնք որ կը բողոքեն խաղաղութիւն կ'ուզեն. կը բաղձան նուազեցնել ամերիկացի զինուորներու կորուստը, կ'ուզեն այս վերջիններուն վերադարձը... Գիտեմ որ ձեռք առած միջոցներովս իրականութիւն պիտի դառնան անոնց փափաքները»:

Նիքսըն պաշտպանելով իր տեսակէտը յայտարարեց, թէ մինչեւ Յունիսի վերջ ամերիկեան ուժերը հեռացած պիտի ըլլան Քամպոճէն:

Հարաւ. Վիէթնամեան նաւատորմ մը Մեքոնկ գետին վրայ մաքրագործման ընոյթ ունեցող գործողութիւններու ձեռնարկեց. յաջողեցաւ գրաւել կարեւոր հանգոյց մը՝ Նիք Լուանկ, որ գրաւուած էր Հիւս. Վիէթնամեան արձակազէններու կողմէ: Ամերիկեան ուժերը, իրենց կարգին, նորանոր զինարաններ կը գտնեն՝ մեծ քանակութեամբ թեթեւ եւ ծանր զէնքերով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ եւ քանի մը այլ քաղաքներու մէջ ռմբաձայնութիւններու շարան մը արձանագրուեցաւ վերջին շաբթուան ընթացքին: Ձեռքով շինուած փոքր ռումբեր են որ կը պայթին հոս ու հոն՝ վախի մթնոլորտ մը ստեղծելով բնակչութեան մօտ: Ոստիկանութիւնը ցարդ չյաջողեցաւ երեւան հանել պատասխանատուները: Արդարութեան նախարարը՝ Ռընէ Փլեվէն անդրադառնալով այս ռմբաձայնութիւններուն յայտարարեց, թէ «բիրտ ուժը արդիւնք ձեռք չի կրնար ձգել»: Երկուշաբթի առաւօտեան ժամը 4ին հրոյ ճարակ կը դառնար Վէնիսէօյի «Մեծ Շուկան» որ երկրորդը կը նկատուի Եւրոպայի: Զոհ կ'երթային նաեւ երկու պահակները, որոնք չէին կրցած փախիլ: Հոս ալ քննութիւն բացուած է հրդեհին պատճառը գտնելու համար:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ճամբորդական չորս օդանաւերու վրայ եղեռնափորձեր կատարուեցան շաբաթավերջին: Զոհեր չկան բարեբախտաբար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ազատագրութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ, Կոմուլքա կոչ ուղղեց Պոնի՝ կարգաւորելու յարաբերութիւնները Վարշաւայի հետ: «Կը ձգտինք բարելաւել մեր կապը Գերմանիոյ հետ, սակայն այս վերջինը առաջին առթիւ պէտք է ճանչնայ Օտեր–Նայս սահմանագիծը»:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ կառավարական տագնապ մը ծայր տուաւ, երբ երկու նախարարներ հրաժարեցան իրենց պաշտօնէն: Հիւսիս. Իրլանտայի Պելֆասթ քաղաքին մէջ ալ 16 ժամուան փողոցային կռիւներ տեղի ունեցան: Անգլիական ուժեր հարկադրուեցան միջամտել:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը ռմբակոծեց Լիբանանի սահմանամերձ գիւղերը՝ փոխադարձելու համար պաղեստինցի արձակազէններու վերջին օրերու գործողութիւններուն: Այս վերջինները փոքր հրթիռներով ռմբակոծեցին իսրայէլեան գիւղ մը՝ սպաննելով հինգ հոգի:

ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ և մահմետականներու միջեւ միջ–կրօնական արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան Մահարաշթրայի նահանգին մէջ: 82 հոգի սպաննուած են:

ԻՏԱԼԻՈՅ Համայնավար կուսակցութիւնը կոչ ուղղեց Մոսկուայի եւ Փեքինի՝ վերջ տալու իրենց տարակարծութեան եւ միատեղ զօրավիգ կենալու Հնդկաչինի համայնավարներուն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Փեփինելիս մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Յունաստան մնալով հանդերձ Ատլանտեան Ուխտի մէջ, կը մօտենայ համայնավար երկիրներուն:

ՓԱՐԻԶԻ տօնավաճառը փակեց իր դուռները, Մայիս 10ին: Մէկ միլիոն 300 հազար այցելու ունեցած էր այս տարի:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր ուղերձի մը մէջ, զոր ըրաւ աշխարհի հրեայ համայնքին, շեշտեց թէ «բոլորին համար տեղ կայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»: Հաստատեց սակայն թէ Իսրայէլ վճռած է մնալ իր նախկին հողերուն վրայ: «Պիտի չմեկնինք: Այս հողը մերն է: Պիտի մնանք: Ցորչափ մեզի հետ ըլլաք, կրնանք դէմ դնել կացութեան, վասնզի մեզի համար ուրիշ ելք չկայ», ըսաւ Տիկին Մէյր:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ յիսուն մտաւորականներ խնդրագիր մը ստորագրած են ի նպաստ Պեն Սալահի, որ մօտ օրէն պիտի դատուի «բարձր դաւաճանութեան» համար:

ՈՒԱԼԹԸՐ ՌԷՕԹԷՐ որ ամերիկեան սենտիքալ կեդրոնին փոխ նախագահն էր և կառքերու ամէնէն ազդեցիկ սենտիքային նախագահը, մեռաւ առջի օր օդանաւի արկածով:

ԹԱՔՍԻՆԵՐԸ գործադուլի հրահանգ ստացած են Մայիս 13ի եւ 14ի համար, ՍԷ. ԺԷ. ԹԷ.էն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ «Պաղեստինի համար» քրիստոնեաներու Համաշխարհային Համագումարը կը շարունակէ իր աշխատանքները: Բ. Նիստին հարցն էր՝ «քրիստոնեայ հաւատքը եւ պաղեստինեան հարցը»: Ֆրանսայի կողմէ հայր Քորպոն ըսաւ ի մէջ այլոց «Հակահրեայ հակասեմականութենէն ետք հակարաբ հակասեմականութիւնն է որ հարց մը կը դնէ քրիստոնեայ խղճին առջեւ»:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԷԻՆ ՄԵՐ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

Բ․

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Ժամանակս մեթոտիկ ու մեքենական կերպով մը իմ զանազան աշխատանքներուս բաժնելու անկարող եմ․ անոնցմէ իւրաքանչիւրին կը նուիրուիմ երբ անոր տրամադրութիւն կը զգամ, եւ կամ երբ հանգամանքները կը մղեն զիս մէկ կամ միւս աշխատանքին առաջնութիւն տալ։ Իմ բաւական չատ գրած ըլլալէս ոմանք կը հետեւցնեն, թէ ուզած ատենս կրնամ ուզածս գրել, այդպէս չէ սակայն․ առանց տրամադրութեան մէկ տող չեմ կրնար գրել․ օր կ'ըլլայ որ նամակ մը իսկ գրելու անկարող կը զգամ զիս։ Այդպիսի օրեր, ընթերցման անհուն հաճոյքին կը նուիրուիմ, կամ օրինակութիւններ կ'ընեմ, կամ նիւթական ուրիշ սեւ աշխատանքներու կը յատկացնեմ ժամերս, կամ միտքս կը հանդչեցնեմ բարեկամներու հետ շաղփաղփելով։ Կան օրեր ալ ուր մէկ քանի օրուան աշխատանքը մէկ քանի ժամուան մէջ կատարելու ուժը կը զգամ։

Գալով իմ աշխատանքի մեթոտիս, պէտք է ըսեմ որ ատենով, գրական սկզբնաւորութեանս առաջին շրջանին, նիւթ մը գտնելէ, մտքիս մէջ զայն որոճալէ եւ մերթ անոր ամփոփումը թուղթի մը վրայ ուրուագծելէ յետոյ, կ'աշխատէի շարադրել մէկ անգամէն, իւրաքանչիւր նախադասութիւն, իւրաքանչիւր տող իր վերջնական ձեւով յղանալու եւ թուղթին յանձնելու համար ճիգ մը ընելով, ճիգ մերթ դիւրասահ, բայց յաճախ տաժանելի։ Ատիկա սխալ ու յոգնեցուցիչ մեթոտ մըն էր․ եւ արդէն, նոյնիսկ այն ատեն, գրեթէ միշտ դժգոհ մնալով յառաջ եկած գրուածքէն, կը սրբագրէի զայն մէկէ աւելի անգամներ կամ մերթ ամբողջութեամբ նորէն կը գրէի։ Շատոնց ի վեր, տարբեր մեթոտ մը որդեգրած եմ ոչ միայն զուտ գրական էջերու, այլ նոյնիսկ յաճախ որեւէ յօդուածի, ճառի կամ բանախօսութեան համար․ Նախ՝ նիւթիս գլխաւոր գիծերը կը նօթագրեմ, սկզբնաւորութիւնն ու վերջաւորութիւնը կը ջանամ գտնել, յետոյ կը սկսիմ՝ ուրուագծիս հետեւելով, ու մերթ՝ ճամբուն ընթացքին՝ զայն բարեփոխելով՝ շարադրել շատ արագ, առանց մանրամասնութիւնները խնամելու, ամբողջութեան իրենց, բնական, կենդանի ցայտքն ունենալու համար։ Օր մը կամ օրեր յետոյ, կը կարդամ գրածս իբր օտարի մը արտադրութիւնը, քննադատի աչքով, կը սրբագրեմ, կը կոկեմ, կը յապաւեմ, կը լրացնեմ, մերթ ամբողջ հատուածներ նորէն կը գրեմ, յետոյ՝ այդ երկրորդ աշխատանքիս արդիւնքը մաքուրի կ'առնեմ, օրինակած ատենս՝ նորէն բարեփոխութիւններ մտցնելով, տպուելու համար շարուելէ յետոյ՝ փորձին վրայ դարձեալ ուղղումներ ընելով յաճախ։ Եւ չեմ յաւակնիր մտածել որ այդ եռապատիկ արդիւնքը հասած է այն լիութեան ու կատարելութեան, որուն կը ձգտիմ։ Գրական գործին հանդէպ խորին, երկիւղած յարգանքով մը լի, գիտնալով թէ ինչքան դժուար է մօտենալ այն բարձունքներուն, որոնց հասած են համաշխարհային գրականութեան հսկայ վարպետները (անոնք իսկ՝ հակառակ իրենց հանճարին՝ ի՞նչքան դժնդակ ու յարատեւ ճիգերով), պարտականութիւն կը համարիմ (ու նոյն ատեն հաճոյքներուն մեծագոյնը կը նկատեմ) ձգնիլ ի խնդիր կատարելութեան, մերթ նոյնիսկ չարչարուիլ՝ ուժասպառ ըլլալու աստիճան, որպէսզի իմ մտածմանցս եւ զգացմանցս արտայայտութիւնը ըլլայ գէթ այնքան կատարեալ որքան հնարաւոր է իմ համեստ ուժերուս։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Ամերիկայի մէջ ապրիլ ու տրամադրութիւն ճարել գեղեցիկ գրականութիւն ընելու՝ բաւական դժուար է։ Երկաթներու աղմուկին մէջ ջութակի ձայն փնտռելու պէս բան մըն է։

Ինծի այնպէս կը թուի, որ մինչեւ հիմա ըրած աշխատանքներս ոտքի վրայ ըրած եմ։ Գլխաւոր բաղձանքս եղած է լայն սրտով սեղանի վրայ ծռիլ ու միայն գրականութիւնով մտահոգուիլ։ Էհ, բոլոր հայ գրողներու անկարելի բաղձանքը այդ եղած է։

Հակառակ երկար տարիներ Ամերիկայի մէջ ապրած ըլլալուս, երկիրը, գիւղը երեւակայութիւն ըլլալէ աւելի իմ մէջ նկարագիր դարձած է։

Երկար տարիներ արտասահմանի մէջ աքսորականի մը պէս ապրած եմ։ Չգիտեմ, կարօ՞տն է թէ արիւնի կանչը, որ հեռաւորութեան մէջ այն հողին, երկրին քին նաշխուն գոյներ տուած է ու խոշոր իմաստ դրած է շող միջոցէն անցնող կապոյտ ճանճի բզզումին մէջ։ Աւելի լաւ է, որ մարդ իր ապրած կեանքին մէջ բանաստեղծութիւն դնէ քան երեւակայէ ու գրի առնէ։ Մեծ հաճոյքով պիտի ուզէի կռչնակի հաւատքով արթննալ, արեւով աշխատիլ, աքաղաղի ձայնէն ժամերը ճշդել, դաշտի կանանչին վրայ պառկիլ կռնակի վրայ, դիտել թռչունին անցքը, զգալ խոտին բարկ հոտը ու միջոցին լուռ խորհուրդը։ Օհ, արդէն սկսայ նաշխ բանիլ բառերով։

Եթէ ինծ տային իմ երեւակայութեան այդ չարժուն աշխարհը, այն ատեն թերեւս գրականութիւն ընելու դժուարին ու անկատար աշխատանքին մէջ չէի իյնար։ Ըսեմ որ ինծ համար գրականութիւն ընելը շատ ալ հաճելի աշխատանք մը չէ, որովհետեւ դիւրութիւնով չեմ կրնար գրել, տեսակ մը չերամի թիապարտութիւն, ուրկէ դժուար է խուսափիլ։ Տուած օրինակս կրնայ ինծի չպատշաճիլ, խօսքս իսկական արուեստագէտներուն համար է, որոնք չերամի պէս իրենց հիւսած թելերուն մէջ իրենք գիրենք է, որ կը բանտարկեն։

Յաճախ խուսափած եմ աշխատանքէ, փորձած եմ մի քանի ամիս չգրել։ Այդ փորձը զիս աւելի անհանդիստ ու ջղային ըրած է, չուրջիս իրերը տժգոյն ու անիմաստ երեւոյթ մը ստացեր են։ Յետոյ ինծմէ անկախ, գրեթէ բռնի ուժի մը պահանջը զիս նորէն սեղանի առջեւ նըստեցուցած է։ Չէ, չատ ալ դիւրութիւնով սեղանի առջեւ չեմ նստիր։ Տեսնես գրքերու դարակներուն կը մօտենամ գիրք մը թերթելու համար։ Այն տետրակին թուղթը, որուն վրայ պիտի գրեմ աչքիս չատ լաւ չերեւիր, դուրս կ'ելլեմ աւելի լաւ թուղթ մը գնելու համար։ Թէեւ պատահած է, որ նորէն միեւնոյն տեսակ թուղթը գնած եմ։ Այդ թուղթին գործը լրանալէ յետոյ տրամադիր կ'ըլլամ գըրչածայրին թերութիւններ գտնելու։ Յաճախ անպէտ պատճառներով կ'ելլեմ տեղէս — կարծես չատ կենսական ըլլար դարակին մէջ ծուռ դրուած գիրք մը շտկելը։ Յետոյ չգիտես ո՞ր տեղէն քաղաք իջնելու անպէտ պատճառ մը միտքս կ'իյնայ, կը ծալեմ տետրակը ու կ'իջնեմ քաղաք խղճահարուած որ խուսափած եմ աշխատանքէ։ Այդ խուսափումները չունենալու համար կը նախընտրեմ գիշերուան ուշ ժամերուն աշխատիլ։ Աշխատանքիս պահուն յաճախ կը սիրեմ ծխել։

Կտոր մը գրեթէ երեք անգամ կը գրեմ՝ ամէն անգամ ջնջումներ ընելով։ Կը հաւատամ, որ ջնջումները միշտ ալ կ'աւելցնեն կտորին արժէքը։

Յաճախ փոքրիկ մանրամասնութիւններով ամբողջացած են տիպերը, երբեմն ձայնի մը երանգը միայն պատճառ դարձած է, որ կազմաւորուի տիպը ու չարժում ստանայ․ նոյն ձայնին երանգը ստեղծած է մթնոլորտը ու պատմուածքին փլանը։ Անյաջող եղած են երբ չեմ կըրցած բռնել այդ տեսակ պզտիկ մանրամասնութիւն մը, ըսենք, քալած պահուն այդ տիպին ստացած կերպարանքը եւ այլն։ Նօթեր առնել սովորութիւն ըրած չեմ եւ այդ պատճառ եղած է, որ նիւթեր, պահեր, լուծուին իրենց կազմաւորումին մէջ ու մեռնին այնպէս ինչպէս շատ ցուրտ ձմեռին ճնճղուկ մը կը դողայ պատուհանէդ դուրս, կտուցը ապակիիդ կը զարնէ, ներս չես առներ ու առաւօտուն պատուհանիդ տակ անոր փոքրիկ դիակը կը գտնես։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ – մանրանկարիչ Արսէն Չաքրեան, Փարիզէն ետք ցուցահանդէս մը կուտայ Լոնտոնի մէջ Մայիս 16էն 31, տեղւոյն Հայ Տան սրահներուն մէջ՝ Քէնսինկթըն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ)․— Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ․ Առաջնորդարանի բարձր հովանաւորութեան տակ, Կիրակի Ապրիլ 26ին, Գափիթոլ սինեմայի մէջ, մեր գաղութը սրտայոյզ յարգանքով, անհուն հաւատքով եւ արժանավայել շուքով ոգեկոչեց մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու անթառամ յիշատակը։

Քաղաքիս օտար բարձր անձնաւորութիւններ ներկայ էին․ երեսփոխաններ, ծերակուտական, նահանգային եւ քաղաքապետական խորհրդականներ, ինչպէս նաեւ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի եւ Ցեղապաշտպանութեան դէմ Լիկայի ներկայացուցիչները։ Յիշենք ի միջի այլոց ներկայութիւնը քաղաքապետ-երեսփոխան Կասթոն Տէֆէրի։

Նախորդ տարիներու նման սրահը ծայրալից էր (1800 հոգի) երբ օրուան խօսնակը Սարհատ Գըլըճեան բացման խօսքերը արտասանելէ յետոյ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեան, ի յարգանս եւ ի փառս մեր նահատակներուն։

Օրուան առաջին բանախօսն էր Կարօ Յովսէփեան որ հայերէն տուաւ քանի մը պատկերներ այն աննկարագրելի եւ չպատմուելիք ահաւոր տեսարաններէն, զորս կարելի չէ մոռնալ եւ ջնջել Հայուն մտքէն։ Սակայն, շարունակեց ըսելով, պէտք չէ կանգ առնել լացի պատին տակ ու սղատօնէն ետք անհրաժեշտ է հրաշափառ փառատօնը։ Փառատօնը կը սկսէր արդէն այդ օրերուն իսկ, մեր յաղթական հերոսամարտներով, մեր վրիժառու բազուկներով ու կը շարունակուի այսօր հայրենիքի նուաճումներով, արտասահմանի թիավարած գոյութեան նաւով, մինչեւ որ Հայկազեան ցեղը հաւաքուի ու ապրի յաւերժ Արարատի թեւերուն տակ, ժամանակի յաւիտենականութեանը մէջ, իր պապենական հողերուն վրայ։ Յետոյ Կարօ Յովսէփեան անդրադարձաւ Եղեռնի պատճառներուն ու հետեւանքներուն մասին՝ հայրենահանութիւն եւ ապազգայնացում։ Ապա կոչ ըրաւ երիտասարդութեան, որ հաւատքով նայի դէպի ապագան, առանձին չզգայ ինքզինք, որովհետեւ այսօր կրակը արծարծուած է եւ բովանդակ Հայութիւնը՝ հայրենիքէն եւ արտասահմանէն, ոտքի կանգնած է իր նահատակներուն լքած հողերը վերադարձնելու համար գալիք սերունդներուն։ Բանախօսը վերջացուց իր խօսքը ըսելով՝ «Ապրիլ 24ի հայապատկան այս օրով, պէտք է անգամ մը եւս, հայկականութեան սայլին վրայ դարբնենք ու կառանենք մեր հրեղէն հաւատքը, վերանորո-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Երէկ իրիկուն Բարսեղ էֆէնտիի տղան՝ Արամը եկաւ զիս գտաւ եւ ըսաւ թէ որոշած են, Լեւոնի առաջարկութեան վրայ եւ անոր միջնորդութեամբ, հազար ոսկի տալ Թորոս պէյի որպէսզի օձիքնին ազատեն անոր ձեռքէն։ Հիմա մեր նպատակն է ոչ թէ այդ գումարը չտալ՝ այլ նաեւ այդ խեղճ ընտանիքը ազատել Թորոս պէյի եւ Լեւոնի ձեռքէն։

— Բայց ի՞նչ կերպով, հարցուց Աշոտ։

— Անոնց աչքը սպառնալիքով պիտի վախցնենք։

— Կը կարծէ՞ք որ այդ միջոցը յաջողի։

— Գոնէ կը յուսանք։

— Եւ եթէ ձեր յոյսը ի դերեւ ելլէ։

— Այն ատեն ուրիշ ճար մը պիտի խորհինք։

— Կը տեսնեմ որ անփորձ կերպով կը խօսիս։ Այս տեսակ գործերը պէտք է անպատճառ յաջողին՝ հակառակ պարագային կործանարար կ'ըլլան։ Յոյսով կամ ըստ բախտի պէտք չէ ճամբայ ելլել։ Նախ ըսէ տեսնենք ձեր գործունէութեան ծրագիրը։

— Այս առտու, ժամը իննուկէսին, տասին Արամ ժամադիր եղած է Թորոս պէյի ու Լեւոնի հետ սա դիմացի կաթնարանը… Արամ հազար ոսկին իրենց յանձնելու համար պիտի հրաւիրէ զիրենք որ այս տունը գան, կաթնարանը անյարմար ցոյց տալով այդպիսի գործողութեան համար։

— Ենթադրենք որ իր առաջարկը ընդունելով եկան այս տունը, հաւանաբար այս սենեակը։

— Անգամ մը որ սենեակը մտնեն՝ Արամ պատրուակ մը գտնելով դուրս պիտի ելլէ։ Այն ատեն ես ու Արգար որ սա խոշոր դարանին մէջ պահուըտած պիտի ըլլանք, ռեվոլվէրը ձեռքերնիս դուրս պիտի ելլենք, յանկարծ եւ մահուան սպառնալիքով պիտի պահանջենք թուղթ մը ստորագրեն որուն մէջ խոստովանին թէ իրենք դրամ շորթելու համար Բարսեղ էֆէնտին անիրաւաբար զրպարտած են։

— Թուղթը ստորագրեցին՝ յետո՞յ, հարցուց Աշոտ հեգնաբար։

— Յետոյ իրենցմէ խոստում պիտի առնենք գործած չարիքնին անմիջապէս դարմանելու, հակառակ պարագային մահ սպառնալով։

— Խոստումն ալ առիք, ե՞տքը։

— Ետքը պիտի թողունք որ ելլեն երթան։

— Այդ ծրագրին մէջ բան մը կը պակսի, ըսաւ Աշոտ կեղծ լրջութեամբ մը։

— Ի՞նչ բան, հարցուց Վահան միմտօրէն։

— Սինեմաթօկրաֆի գործիք մը, որ կաթնարանի ու այս սենեակին մէջտեղ եղած գործողութիւններուն պատկերը առնէ, որպէսզի կարելի ըլլայ յետոյ ներկայացնել… եղբայր, այդ ձեր ըսածները միայն սինեմաներուն մէջ տեղի կ'ունենան։

— Ուրեմն անգործադրելի՞ կ'երեւան մեր այս ըսածները։

— Ոչ միայն անգործադրելի, այլ նաեւ յիմարական, պատասխանեց Աշոտ որ իր խօսքերը խնայելու սովորութիւն չունէր։

— Ուրեմն պէտք չէ՞ որ բան մը ընենք եւ թողունք որ այդ թշուառականները կործանե՞ն ու թշուառութեա՞ն մատնեն պատուաւոր ընտանիք մը։

— Եսատանկ բան չըսի, բողոքեց Աշոտ։ Միայն սա կ'ըսեմ որ ձեր այդ արարքներով ոչ թէ Բարսեղ էֆէնտին ու իր ընտանիքը չէք կրնար կործանումէ ազատել, այլեւ անոնց հետ ձեզ ալ կը կործանէք։

— Բայց ի՞նչ ընենք հիմա երբ ամէն բան կարգադրուած է։

— Վստա՞հ էք որ Թորոս պէյ եւ Լեւոն ժամադրութեան պիտի գան։

— Այո, Լեւոն շատ յարմար գտած է որոշուած տեղը։

— Վստա՞հ ես նաեւ որ Արամ պիտի յաջողի զանոնք հոն բերելու։

— Կը յուսամ։

— Ի՞նչպէս, բացատրէ տեսնեմ։

— Արամը պիտի ըսէ անոնց որ կաթնարանին մէջ չեն կրնար ազատօրէն խօսիլ եւ թէ ատոր համար լաւագոյն է տունը գալ ուր բարեկամ մը ունի ինք, որ իր սենեակը տրամադրած է իրենց։

— Բաւական անբնական է այդ ամէնքը, բայց ինչ որ է, կրնայ յաջողիլ, հիմա ըսէ ինծի թէ՝ երեքը միասի՞ն պիտի գան ժամադրավայր։

— Ոչ, Արամ առաջ պիտի գայ որպէսզի մեր վերջնական կարգադրութիւնները ընենք միասին։

— Լաւ, ըսաւ Աշոտ։

Վահան այս բացատրութիւնները տալէ ետք պահ մը լռեց։ Յետոյ Արգարի դառնալով ըսաւ․

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա։

— Պիտի հրաժարինք մեր ծրագրէն, քանի որ զայն յիմարական կը գտնեն մեր ընկերները։

— Միսակ իր կարծիքը չյայտնեց, գոչեց Վահան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(111 - Շար․)

գենք մեր ուխտը, Հայ ապրելու, Հայ մեռնելու:

Իվ Գասպարեան, օրուան երկրորդ բանախօսը, ֆրանսերէնով նախ ընդգծեց հայ ժողովուրդի պատմութեան ճակատագրական հանգրուանները վեր առնելով՝ Հայուն կենսունակութիւնը, ստեղծագործ ոգին, ցեղային հանճարը որոնք միշտ հիմնական ազդակներն եղան, կարողանալ պահելու համար մեր ինքնութիւնը երբ ժողովուրդ եւ ազգ, մանաւանդ մեծագոյն հանգրուանին, եղերական այդ կենաց եւ մահուան օրերուն: փաստաթուղթերով ցոյց տուաւ ահաւոր ծրագրի մանրամասն յղումը եւ գործադրութիւնը: Ապա դառնալով դէպի ապագան ըսաւ. «Կոչ կ'ընենք մարդկութեան խղճին յայտարարելով որ մեր արդարութեան կամքը եւ տենչը չեն ընդդիմանար երազին, ու կը պահանջենք որ վերադարձուին մեր բռնագրաւուած հողերը համաձայն Սեւրի դաշնագրին: Ու այն ատեն է որ միայն, մենք աշխարհի առաջին ու ամենահին քրիստոնէութիւնը հիմնած ըլլալու արդար հպարտութեան վրայ պիտի կարենանք աւելցնել նոյնքան արդար հպարտութիւնը՝ վերապրելու իբր Ազգ:

Ապա խօսք առաւ Պարոն Մօրօ, իբր անդամ տեղական Հայկական Դատի Յանձնախումբին: Պ. Մօրօ, ծագումով ֆրանսացի, ամենայն հետաքրքրութեամբ կը հետեւի ու կը գործակցի Հայկական Հարցի շուրջ եղած որեւէ շարժումի: Այս պատեհ առիթով յայտարարեց, որ այսօր աւելի քան երբեք Հայկական Հարցը այժմէական է եւ հարկ է որ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը յաղթանակեն, հարկ է որ Հայը վերադառնէ իր ազգային օճախը: Ու այս ուղղութեամբ, անմիջական ապագայի մը մէջ, ամէնէն պատշաճ եւ ազդեցիկ կերպով, Հայ Դատի Յանձնախումբը պիտի տօնակատարէ Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակը:

Ապրիլեան Եղեռնի այս 55րդ տարեդարձի տօնակատարութեան կը նախագահէր երեսփոխան — քաղաքապետ Պարոն Գաստոն Տէֆէր, որ իր խօսքին մէջ նախ մեծարեց հայ ժողովուրդի քաջութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը, որ հակառակ ցեղասպանութեան ու հայրենահանութեան, միշտ կը պահէ իր սեփական գիծերը: Յետոյ ըսաւ. «Եթէ Սեւրի դաշնագիրը երբեք չէ գործադրուած, ես իբր քաղաքապետ ունիմ գոնէ գոհունակութեամբ հաստատելու, որ մեր երկիրն ու մեր քաղաքը ձեզ ընդունեցաւ մեծ համակրութեամբ: Այս համակրութիւնը կուտայ եթէ ոչ փոխադարձութիւն մը, այլ գոնէ կարելիութիւնը ապրելու ազատ եւ խաղաղ»: Գաստոն Տէֆէր շարունակեց յայտարարելով. «Ձեր գաղութը, պահելով հանդերձ իր մասնաւորականութիւնը, ձուլուած է Մարսէյլի գաղութին մէջ: Քաղաքիս բնակչութիւնը կը գնահատէ ձեր ուշիմութիւնն ու օրինաւորութիւնը, կը զգայ որ ձեր ներկայութեամբ եւ ձեր աշխատանքով բան մը աւելցուցիք մեր քաղաքին մէջ: Մենք այսօր ձեր կողքին կը մասնակցինք ձեր յուշատօնին»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի օփերայէն) եւ Օր. Մատլէն Մարկոսեան (դաշնակ):

Փակման խօսքը կատարեց Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, որ ըսաւ ի մէջ այլոց.—

«Գարուն էր, այսօրուան պէս, պայծառ ու գեղեցիկ: Գարուն էր բնութեան մէջ: Գարուն էր եւ սրտերու մէջ: Կեանքը կը խայտար, կը յորդէր արտայայտութեան իր բոլոր կերպերուն մէջ՝ բուսային, կենդանական թէ մարդկային: Տարեդարձ էր կեանքի ծառեր գոյն գոյն ծաղիկ էին հագեր ու կանաչ կապեր: Արտեր ցորենի ծփուն ծով էին կանաչի: Ծաղիկներ գոյներու հանդէս էին սարքեր սարերու վրայ ու դաշտերու մէջ: Թռչուն, թիթեռ ու մեղու երգ ու պար էին բռներ ծառէ ծառ, ծաղիկէ ծաղիկ: Հեշտին շունչ մը բռներ էր մթնոլորտը ամբողջ: Տարեդարձ էր կեանքի, գարուն չքնաղ: Գարուն, մանաւանդ հոգիին մէջ ամէն մէկ Հայուն՝ մեծ ու պզտիկ, այր թէ կին, տղայ ու աղջիկ պարտէզ էին իջեր, այգի ու արտեր: Իրենց շրթներուն սաղմոս ըրած անունը Արարչին, ու երգի աղօթքի վերածած աշխատանքը սուրբ, երգելով կ'աշխատէին, աշխատելով կ'աղօթէին՝ մինչ:ա հազար տուր Աստուած, որպէսզի օրհնէքը երկինքին արեւի շողերուն հետ անձրեւի կաթիլներուն պէս յորդառատ իջնէր իրենց վրայ, իրենց աշխատանքին վրայ, ամէն մէկ ծաղիկի ու տերեւի վրայ, ցորենի կանաչ արտի ամէն մէկ ցօղունի սրտին վրայ: Մշակին մաքուր քրտինքին շողիքին կաթիլը շողացող մարգարիտ էր կազմեր, մարգարտաշար հասկերու, լի յոյսով ու խոստումով: ... Աւա՜ղ, գարունն այդ հրաշալի վաղորդայն չունեցաւ, ամառ չճանչցաւ: Արեւը զէնիթին յանկարծ խաւարեցաւ ու հայ կեանքի չքնաղ գարունին վրայ մահաշունչ, մահատարած ձմեռ իջաւ: Աշխարհի վերջն էր կարծէք: Երանուէտ, գեղեցիկ երազէ մը արթնցածի պէս՝ միլիոնաւոր զաւակները Հայոց ազգին՝ իրենք զիրենք գտան տունէ տեղէ, եկեղեցիէ ու վանքէ, այգիէ ու արտէ, արհեստանոցէ ու վաճառատունէ անհատապէս հեռու՝ ամայի անապատներու մէջ, հողէ, զգացումէ, խիղճէ, գութէ ամայացած մարդկային գազաններու, բարբարոսներու ենթակայ: ... Ինչ գնով որ ալ ըլլայ, ե՛րբոր ալ ըլլայ, ո՛ւր որ որ ալ ըլլայ, մահաշունչ, երկարատեւ ձմեռէն ետք անհրաժեշտ է որ հայ կեանքին գարունը չքնաղ վերաբացուի ամբողջացեալ Հայաստանի վրայ ամբողջական Հայութեամբ: Անհրաժեշտ է որ նահատակները յարութիւն առնեն մեր անսասան հաւատքին ու կամքին զօրութեամբ: Վայ անոր որ մեր սրբազան պայքարին մէջ փորձութիւնը ունենայ տկարանալու, բարօր կեանքի մը պատրանքներէն տարուած: Անհրաժեշտ է որ ամէնքս ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի, կամք կամքի աշխատինք անխոնջ, տոկալու, դիմանալու համար ժամանակի աւերին ու ներկայ կեանքի փորձութիւններուն: Հայ կեանքը պէտք է եռայ ամէն գաղութի մէջ եւ անկէ ցայտող ջերմութիւնը պէտք է հալեցնէ քարեղէն սրտերը մեղսակից մեծերուն որոնք խոնարհին ու «յարգանք քեզ» յարուցեալ մեծ ժողովուրդ Հայոց ըսեն եւ արդարութիւն ընեն ու իրաւունք վերահաստատեն: Այն ատեն պիտի վերաբացուի Հայոց աշխարհի գարունը»:

Այս խորախորհուրդ եւ վեհափառ յուշատօնէն յետոյ, ամբողջ ներկաները թափօրով մը յառաջացան դէպի մեռեալներու յուշարձանը ուր զետեղուեցաւ ծաղկեպսակ ի յիշատակ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն:

Մարսէյլի հայ գաղութը, ամենայն պատշաճութեամբ եւ խոր յուզումով այս տարի եւս կատարեց իր սրտի եւ խղճի նուիրական պարտականութիւնը, հաւատարիմ մնալով նահատակներու սուրբ կտակին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Քանի մը շաբաթէ ի վեր, Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակի տօնակատարութեան յայտարարութիւններ կը բաշխուէին Լիոնի եւ Վալանսի մէջ, որ տեղի պիտի ունենայ 16 Մայիս Շաբաթ ժամը 21ին Լիոն, Սալ Ռամոյի մէջ. իսկ 17 Մայիս Կիրակին ժամը 17ին, Վալանս Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Հայաստան արժանաւորապէս տօնեց անմահն Կոմիտասի հեղինակութիւնը, յայտնաբերելով հայ երաժշտութեան մատուցած ծառայութեան երախտիքը: Այսօր արդէն զետեղուած է Երեւանի «Այգի-Կոմիտաս» պարտէզին մէջ անոր մարմարեայ հոյակերտ արձանը եւ կոչուած է Երեւանի նշանաւոր փողոցներէն մին «Փողոց Կոմիտաս» անունով:

Հայաստանի յարգամատոյց ցոյցը տարածուեցաւ նաեւ արտաշխարհ, ու կատարուեցան զանազան երկիրներու մէջ, մէկը միւսէն գերազանց կազմակերպութեամբ հրապարակային ձեռնարկներ իբրեւ գնահատանքի արտայայտութիւն:

Բացայայտ է որ, ինչպէս Հայաստան, նոյնպէս Սփիւռքի Հայութիւնը նուիրական պարտականութիւն համարեցաւ ազգային տոհմիկ նկարագրով յայտնել հրապարակաւ, իր յարգանքը այն մեծ մարդուն — Կոմիտաս վարդապետին — որ ոչ թէ Հայութեան, այլ եւ միջազգային համբաւի տիրացած անմահութիւն մըն է: Գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք մանգալով, լսեց հայ մանկանց թոթովախօս հնչարանութիւնը, քաղեց գեղջուկ կանանց եւ մարդկանց հոգւոյ մէջ թաքնուած սիրոյ զգացումները, պանդուխտի կարօտի յոյզերն ու երազանքները, բանահիւսելով զանոնք քաղցրաբարբոյ եղանակներով լոյս ընծայեց ու նուիրեց հայ ժողովուրդին, որոնցմէ շատերը պիտի իմանանք այս հանդիսութեան, եւ մէկ քանի առաջին անգամ ըլլալով, ու այսպէսով դարձաւ հայ երգի եւ երաժշտութեան տաճարին անմար ջահակիրը:

Անտարակոյս, Լիոնի եւ Վալանսի կազմակերպիչները նոյն զգացումէ տարուած, բարոյական գիտակցութեամբ է որ յանձն առած են տօնելու հայ գաղութը մասնակից դարձնելու այն համակրական եւ երախտիքի ցոյցերուն, որոնք կատարուեցան զանգուածային շուքով, գրեթէ բովանդակ Հայութեան շրջանակին մէջ:

Ուրեմն, ոչ մէկ պատճառ եւ կասկած կրնայ ըլլալ որ, նոյն օրինակին չհետեւի Լիոնի եւ Վալանսի Հայութիւնը, ու չբերէ հոծ բազմութեամբ իր երախտիքի եւ յարգանքի բաժինը, Կոմիտասի յաւէտ յիշատակելի յուշատօնին:

Հաւատքի եւ ներշնչման մէյ մէկ աղբիւրներ են Լիոնի եւ Վալանսի Հայութեան հոգեբանական այն խանդավառ եւ զօրավիգ երեւոյթները, որոնք յաճախ երեւան բերած են հրապարակային որեւէ ելոյթի ժամանակ: Հետեւաբար, ժառանգական այս ազնիւ սովորութիւնը անպայմանօրէն պիտի ծառայէ նաեւ Կոմիտասի հանդիսութեան, նոյնիսկ կարելի է ստոյգ կերպով հաւատալ որ երկու քաղաքները մրցակցութեամբ զիրար գերազանցելու չափանիշով, ստուար քանակով մը արդէն սրահները նեղ գալու աստիճան պիտի լեցնեն:

Յանձնախումբերը յանձն առած են այս դժուարին եւ մեծածախս ձեռնարկը, որպէսզի արժանաւորապէս փառաւորուի Կոմիտասը, եւ Յանձնախումբը իր ակընկալութիւնը ունի, որ հայ գաղութը պիտի չզլանայ իր նիւթական ու բարոյական լայն աջակցութիւնը բերելու այս պատուաբեր ձեռնարկի յաջողութեան համար:

Հ. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Աննա այս խօսքերուն կէսն անգամ մըտիկ չըրաւ: Երկիւղ մը կը զգար և ինքնիրեն կը հարցնէր թէ արդեօք իրա՞ւ Վրոնսքի անվտանգ ազատա՞ծ էր, արդեօք անոր մասի՞ն ըսած էր սպան թէ ձիաւորը բան մը չէր եղած:

Երբ Քարենին լմնցուց իր յանդիմանութիւնը: Աննա հեգնական դէմքով մը ժպտիլ կեղծեց ու բան մը չպատասխանեց, որովհետեւ գրեթէ բան մը չէր լսած:

Այդ ժպիտը տեսաւ ամուսինը:

«Իմ կասկածներուս վրայ կը ծիծաղի՝ ... պիտի կրկնէ ինչ որ այնքան անգամներ ըսած է, թէ որեւէ պատճառ չունիմ իր վրայ կասկածելու եւ թէ ըրածս ծաղրելի է»:

Այս վայրկեանիս ուր ամէն բան իրեն պիտի յայտնուէր, ուրիշ բան չէր բաղձար այլ եթէ տեսնել Աննան որ նոյն հեգնող դէմքով իրեն պատասխանէր թէ իր կասկածները բոլորովին անհիմն են:

Ինչ որ գիտէր այնքան սոսկալի էր, որ պատրաստ էր հաւատալու իր կնոջ ըսածին: Բայց Աննայի ահարեկ ու մռայլ դէմքին արտայայտութիւնը նոյնիսկ այդ փախուստի ճամբան չէր շնորհեր իրեն:

— Գուցէ կը սխալիմ, ըսաւ, այդ պարագային՝ կը խնդրեմ որ ինձ ներէք:

Աննա անոր պաղ դէմքին նայեցաւ յուսահատութեամբ:

— Ոչ, չէք սխալիր, ըսաւ յամրաբար ... չէք սխալիր: Յուսահատութեան մէջ էի ու չէի կրնար այդպէս չըլլալ: Դուք ինձ կը խօսիք ու ես միայն անոր վրայ կը մտածեմ: Կը սիրեմ զինքը, իր հոմանուհին եմ, չեմ կրնար ձեզի հանդուրժել ... Ձեզմէ կը վախնամ... ձեզ կ'ատեմ... ըրէք ինծի ինչ որ կ'ուզէք...

Աննա կառքին մէկ անկիւնը նետուեցաւ ու երեսը ծածկելով լացաւ:

Քարենին տեղէն չշարժեցաւ եւ մինչեւ ետքը միեւնոյն կողմը նայեցաւ: Բայց իր դէմքը յանկարծ մեռելի մը հանդիսաւոր խստութիւնը զգեցաւ եւ մինչեւ վերջը այդպէս մնաց:

Երբ տուն մօտեցան, Քարենին գլուխը դէպի Աննային դարձուց, միշտ նոյն արտայայտութեամբ:

— Այո, բայց կը պահանջեմ որ պատշաճութիւնները յարգէք մինչեւ այն օրը — իր ձայնը կը դողդղար — երբ միջոցներ ձեռք պիտի առնեմ պատիւս պահպանելու համար ու զանոնք ձեզ պիտի հաղորդեմ:

Ինք առաջին անգամ վար իջաւ կառքէն ու օգնեց կնոջը վար իջեցնելու համար:

Ծառաները տեսնելով՝ անոր ձեռքը սեղմեց, կրկին կառքը մտաւ ու քաղաք մեկնեցաւ:

Քանի մը վայրկեան ետքը, իշխանուհի Պէցիի սպասաւորը հետեւեալ տոմսը բերաւ Աննայի.

«Մարդ ղրկեցի լուր առնելու համար Ալեքսիէն, կը գրէ որ լաւ է, բայց յուսահատութեան մէջ»:

— «Ժամադրութեան պիտի գայ, մտածեց Աննա... որքան լաւ ըրի ամէն բան խոստովանելով...»:

Ժամացոյցը նայեցաւ: Դեռ երեք ժամ ունէր եւ իրենց վերջին ժամադրութեան յիշատակը իր արիւնը կ'եռացնէր:

— Աստուա՜ծ իմ, տակաւին որքա՜ն լոյս է: Սոսկալի բան է, բայց կ'ուզեմ տեսնել իր դէմքը ու կը սիրեմ այս զարմանահրաշ լոյսը: Ամուսինս... ա՜հ, այո, փա՜ռք Աստուծոյ, ալ ամէն բան վերջացաւ մեր մէջ:

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

Իր ամէնէն մտերիմ բարեկամներէն զատ՝ ոչ ոք գիտէր թէ Քարենին, այդ պաղարիւն եւ խոհուն մարդը, տկարութիւն մը ունէր որ յայտնապէս կը հակասէր իր նկարագրին հետ այսինքն անտարբեր կերպով չէր կրնար տեսնել կնոջ մը կամ տղու մը արցունքները: Արցունքի տեսքը զինքը կը խռովէր ու ամբողջ մտքի արթնութիւնը կը կորսնցնէր:

Իր դիւանապետը եւ քարտուղարը գիտէին այս տկարութիւնը եւ խնդրարկուներուն իմաց կուտային թէ պէտք չէր որ լային եթէ չէին ուզեր իրենց խնդիրքը անյաջողութեան մատնել:

— Պիտի բարկանայ ու ալ ձեզի մտիկ պիտի չընէ, կ'ըսէին:

Արդարեւ արցունքը կը դրդռէր Քարենինի բարկութիւնը եւ զինքը կը մղէր վռնտելու իրեն դիմողները:

— Բան մը չեմ կրնար ընել ձեզի համար, կը խնդրեմ որ քաշուիք երթաք, կը գոչէր նմանօրինակ դէպքերու ատեն:

Երբ Աննա ձիարշաւէն վերադարձած ատեն, իրեն խոստովանեցաւ իր յարաբերութիւնը Վրոնսքիի հետ ու երեսը ձեռքերուն մէջ պահելով՝ լալ սկսաւ, Քարենին՝ հակառակ իր մէջ վառող բարկութեան՝ ինքզինքը զգաց այն անկանոն վիճակին մէջ, ուր արցունքները զինքը միշտ կը նետէին: Որովհետեւ գիտէր որ եթէ այդ վայրկեանին խօսէր, պիտի չկրնար ուզածը ըսել, ջանաց կեանքի ամէն արտայայտութիւն սպաննել իր մէջ. տեղէն չշարժեցաւ ու կնոջը չնայեցաւ: Այդ ջանքն էր որ իր դէմքին հաղորդեց այն խստութիւնը զոր Աննա նշմարեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վարդան Խաչիկեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3ին, իր բնակարանը, 15 Ռիւ Մօպէօժ, Փարիզ 9րդ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մայիս 6ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Փանթէնի գերեզմանատունը:

ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷ՛Ք

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌԵՏԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկ. Սերոբեանի բնակարանը, 25 Ավընիւ Գուրկէն:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Մկրտիչ Աւետիսեան իր կնոջ յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Վիէնէն Պ. Զաքար Խուկոյեան 1915ի Եղեռնէն իր ազատուելուն ի յիշատակ 10 Ֆր. կը նուիրէ իր սիրելի «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Մշակ. Միութիւնը Յունիս 14ի Կիրակին կազմակերպած է յարգանքի տուրք մը Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, իր բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներուն հոգւոց յիշատակին՝ որոնք օրինակելի անձնազոհութեամբ եւ ազգային անսակարկ նուիրումով՝ արժանի նըկատուած են սատուածապաք օժանդակութեան, որպիսիք են Միութեանս պատուոյ անդամ եւ Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ բարերար Խօրասանճեան Վահան, ճարտարապետ Արամ Թահթաճեան, ուսուցիչ գրագէտ ազգային գործիչ Մինաս Ջերազ եւ Մկրտիչ Փորթուգալեան:

Պատարագը պիտի մատուցուի հանդիսապետութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, որ պիտի քարոզէ հին եւ նորոգ ննջեցեալներու, լուսաշող գործունէութեան եւ բարեմասնութեան վրայ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Պոլսեցի դպիրներու սիրայօժար մասնակցութեամբ, այս առթիւ անխտիր կը հրաւիրուին գաղութիս հայ ազգայինները, միութենական կազմակերպութիւններ, բարենպատակ հաստատութեանց ներկայացուցիչներ եւ նորոգ հանգուցելոց պարագաները:

Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կը ջանայ արժանավայել շուքով ոգեկոչել յիշատակը իր վեթերան անդամներուն, որոնց կեանքը եղած է, հայ մշակոյթին՝ հայ գիրին, խօսքին եւ Հայ մնալու գաղափարին յարատեւ նուիրում:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ, ԺԱՄԸ 10-22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44-50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Փափազեան Վարդան Խաչիկեանի մահուան առթիւ 30 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Մարտիկ Վէզիրեանի մահուան տխուր առիթով Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի Պ. Մելքոն Վէզիրեան 100 Ֆր., Գրիգոր Գրիգորեան 50, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Վալանսի մասնաճիւղ 100 Ֆրանք:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ յառաջիկայ Մայիս 23-27 Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա. հովուապետական այցելութեամբ պիտի ժամանէ Լիոն:

Այս առթիւ կատարուելիք հանդիսութիւններու ընդհանուր յայտագիրը հետեւեալն է.—

Շաբաթ 23 Մայիս, կ. ետք ժամը 4ին ժամանում Պառնի օդակայան, ժամը 5-6 Հրաշափառի եւ ողջոյնի խօսք Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 9-11 ժողովրդական ընդունելութիւն Ռամոյի սրահին մէջ:

Կիրակի 24 Մայիս, առաւօտեան ժամը 16ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Վեհափառը: Ժամը 2ին ճաշ Սոֆիթէլ Պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ: Ճաշագին 100 Ֆր., անձ գլուխ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ ամէնէն ուշը, մինչեւ Մայիս 18, եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Տեղացի հայ երիտասարդ մը աշխատանք կը փնտռէ իբրեւ շոֆէօր, մակաշինիէ եւ անթրըթիէն:

Դիմել «Յառաջ»ի որ կը փոխանցէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վարդուհի Նալպանտեանի իր ամուսնոյն Գէորգ Նալպանտեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 Ֆր. կը յատկացնէ կարիքաւորներու:

×

Փարիզի Խսայեան Սանուց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր Միութեան անդամուհիներէն Տիկին Սօնա Թօփալեանի, իր ամուսնոյն Բիւզանդ Թօփալեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20ական ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի երեք թերթերուն բարգաւաճման համար:

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց
Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21-ին Սալ Ռամոյի մէջ
Գեղարուեստական խնամեալ յայտագրով Կոմիտասի երգերով կը մասնակցի
«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան
Նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հարիւրամեակը կը տօնուի Կիրակի Մայիս 17ին ժամը 16,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ
Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը բաղկացեալ 60 հոգիներէ, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:
Տոմսերու ապահովութեան համար դիմել Միութեան անդամներուն, մասնաւորապէս Պր. Անտոնեանի եւ Ահարոնեանի: Գիները 8, 10, 15 Ֆրանք:
Նոյն առընչութեամբ Վալանսի Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Հիւսիսեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս, ամսոյն 14, 15, 16ին, երեկոյեան ժամը 18էն 20 Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բոլոր ճամբորդութիւնները երթ ու դարձ օդանաւով եւ «Փանսիոն քոմփլէթ» Արմենիա պանդոկին մէջ:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ճամբորդութիւն ՅՈՒԼԻՍ 11էն 26

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՌՈՒԶԵՌ ՕՐԵՐՈՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԵՆ: ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ՝ ՅՈՒՆԻՍ 15: ԹՈՒՐԻՍԹԻՔ ԿԱՐԳ ԳԻՆ 2300 Ֆր.

Բ. ճամբորդութիւն.— 1 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 Ֆրանք:

Գ. ճամբորդութիւն.— 9 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 Ֆրանք:

Դ. ճամբորդութիւն.— 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Երեւանի լաւագոյն եղանակի այս այցելութիւնը եւս տեղի կ'ունենայ թուրիսթիք կարգով, «Փանսիոն քոմփլէթ» «Արմենիա»յի մէջ: Գին՝ 2350 Ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ Սեպտեմբերին անակնկալօրէն ստեղծուած էին անհաճոյ պայմաններ: Այս եղանակին մեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է մեր զբօսաշրջիկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription : — Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 13 MAI 1970

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.811

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.811

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՀՌՈՄ ԳԱ՞ՑԱԾ Է

Ա. Ագաթանգեղոսի պատմութիւնը

Վազգէն Կաթողիկոսի Հռոմ այցելութեան առթիւ կ՚ուզէինք համառօտակի արծարծել Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Վատիկանի յարաբերութեանց մասին վաւերական թէ անվաւեր կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք տեղ գտած են Հայոց պատմութեան մէջ:

1950ի «Սուրբ Տարի»ին առթիւ, երբ Հռոմ այցելեր էինք, Լեւոնեան վարժարանի տեսուչ Գերապայծառ Պետրոս Եպիսկ. Քէտիճեան այժմ հանգուցեալ, դպրոցին կից մատուռին մէջ մեր ուշադրութիւնը հրաւիրեց խղանկարի մեծադիր նկարի մը վրայ, որ կը ներկայացնէր Հայոց Տրդատ Թագաւորի եւ Գրիգոր Լուսաւորիչի հանդիպումը Մեծն Կոստանդիանոս կայսեր եւ Սեղբեստրոս Ա. Պապին հետ, ի Հռոմ:

Այս նկարէն դատելով կարելի՞ է եզրակացնել, որ հայ կաթոլիկ եկեղեցին կ՚ընդունի Լուսաւորիչի Հռոմ այցելութիւնը եւ Սեղբեստրոս Պապին հետ դաշինք կնքելը:

Արդ, հարց կը ծագի թէ Գրիգոր Լուսաւորիչ Կեսարիոյ մէջ Ցունաց Հայրապետ Ղեւոնդիոսի կողմէ Հայոց Կաթողիկոս ձեռնադրուելէ ետք իրապէս գացա՞ծ է Հռոմ, Վատիկանի Քահանայապետէն եւս վաւերացնել տալու համար իր հանգամանքը:

Այս վարկածին աղբիւրն է Ագաթանգեղոս, Տրդատի քարտուղարը, որ Հռոմէն Հայաստան գացած էր Թագաւորին հետ եւ տարիներով ապրած է Հայոց արքունիքին մէջ: Գրած է «Պատմութիւն Տրդատայ եւ Ս. Գրիգորի» գիրքը, իբրեւ արքունի դիւանադպիր, Թագաւորին հրամանով:

Հռովմայեցի էր Ագաթանգեղոս: Իր անունը յունարէն կը նշանակէ «բարի հրեշտակ»: Վէճի առարկայ է այն հարցը թէ հեղինակը ի՞նչ լեզուով գրած է իր պատմութիւնը, — յունարէ՞ն, լատիներէ՞ն թէ հայերէն: Մեր նիւթէն դուրս է քննութիւնը այս խնդրին, որ ժամանակին շատ զբաղեցուցած է հայ եւ օտար պատմաբանները:

Ագաթանգեղոսի պատմութեան հայերէն եւ յունարէն ձեռագիր օրինակներ կան զանազան մատենադարաններու մէջ: Ըստ Գ. Վրդ. Զարբհանալեանի, «մինչեւ հիմա գտնուածներուն մէջ ամէնէն ընտիրն է Փարիզի Թագաւորական գրքատան օրինակը», 1835ին տպուած Վենետիկ:

Ըստ Ագաթանգեղոսի, Տրդատ Թագաւոր ուզելով իր խնդակցութիւնը յայտնել Հռոմի կայսր Մեծն Կոստանդիանոսի, որ նոր էր քրիստոնէութիւն ընդունած, Վաղարշապատէն մեկնած է «ի Թագաւորակաց քաղաքն Հռոմայեցւոց», անցնելով շատ մը երկիրներէ եւ բոլոր քաղաքներու մէջ մեծ պատիւներու արժանանալով:

Մեծն Հայաստանի Արշակունի Թագաւոր Տրդատ Գ. իրեն հետ առեր է Գրիգոր Լուսաւորիչը, տղան Արիստակէսը, Աղբիանոս Եպիսկ.ը, արքունի չորս բդեշխներ, նախարարներ և բազում երեւելիներ, ինչպէս նաեւ 70.000 ընտիր զինուորներ: Հռոմի մէջ կայսրն ու Սեղբեստրոս Պապը արժանավայել ընդունելութիւն ըրեր են իրենց հայ հիւրերուն:

Կայսրը Տրդատին պատմել տուեր է թէ ինչպէս հրաշքով բուժուեցաւ իր հիւանդութենէն եւ հիացած ծունկի եկեր է Լուսաւորչին առջեւ, ստանալու համար սուրբին օրհնութիւնը

«Կայսրն Կոստանդիանոս, խոնարհեցուցեալ զանձն, անկանէր առաջի Գրիգորի, զի օրհնեսցի ի նմանէն եւ բազում վայելուչ մեծարանօք պատիւ արարեալ նմա, իբրեւ Խոստովանողի Քրիստոսի ըստ արժանաւորութեան նորա» (Ագաթանգեղոս, Վենետիկ, 1930, Գ. տիպ, էջ 646):

Մեծն Կոստանդիանոս եւ Հայոց Թագաւորը դաշինք կնքեր են տեւական բարեկամութիւն հաստատելով Հռոմի եւ Հայաստանի միջեւ: Յետոյ Տրդատ եւ հետեւորդները մեծ ընծաներով ու պատիւներով հրաժեշտ են տուեր յաւիտենական քաղաքին:

Մովսէս Խորենացի իր «Հայոց Պատմութեան» մէջ հարեւանցի կ՚ակնարկէ «ի գնալն Տրդատայ ի Հռոմ, առ սուրբն Կոստանդիանոս», առանց տալու Լուսաւորչի անունը: Իսկ Յովհաննէս Կաթողիկոս կ՚ակրացնէ Ագաթանգեղոսի պատմութիւնը Տրդատի եւ Ս. Գրիգորի Հռոմ այցելութեան մասին:

Օրմանեան 1873ին Հռոմի մէջ Ֆրանսերէն լեզուով հրատարակեց «Վատիկան եւ Հայերը» խորագրով 307 էջնոց գիրք մը, ուր մանրամասնօրէն կը քննէ Ագաթանգեղոսի պատմութիւնը եւ փաստերով կը հաստատէ թէ Գրիգոր Լուսաւորիչ Հռոմ չէ այցելած եւ դաշինք չէ կնքած Սեղբեստրոս Ա. Պապին (314–335) հետ (1):

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

(1) M. ORMANIAN, Le Vatican et les Arméniens.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՆ

Լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Իսրայէլի եւ Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ ստեղծուած լարուած կացութիւնը, Թել Ավիվի եւ Պէյրութի հաւասարապէս: Պաղեստինցի արձակազէնները կրկին իրենց ռումբերուն թիրախ դարձուցին իսրայէլեան սահմանային քաղաք մը, որուն բնակիչները, առաջին անգամ ըլլալով իսրայէլեան պատմութեան մէջ, պահանջեցին իշխանութիւններէն քաղաքին պարպումը: Իրաց այս կացութեան մէջ Թել Ավիվ բազմիցս սպառնաց Լիբանանի, թէ փոխադարձութեան կրնայ դիմել, եթէ Պէյրութ հարկ եղած միջոցներու չդիմէ վերջ տալու համար Պաղեստինցիներու սանձարձակ գործունէութեան: Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 3,30ին իսրայէլեան հրասայլեր անցնելով լիբանանեան սահմանը յարձակեցան «պաղեստինեան կայաններու վրայ», որոնք կը գտնուին լիբանանեան սահմանամերձ գիւղերու մօտ: Եւ, ինչ որ ուշագրաւ է, առաջին անգամ ըլլալով լիբանանեան բանակը փոխադարձեց կրակը՝ դէմ դնելով յարձակող ուժերուն դէմ: Ասիկա աւելի եւս կը բարդացնէ կացութիւնը՝ դառնալով միաժամանակ խիստ մտահոգիչ: Լիբանանցի նախարարները գիշերանց յատուկ նիստ գումարեցին՝ քննելու համար օրուան կացութիւնը:

Մինչ Իսրայէլ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 22ամեակը (Մայիս 11), անդին Պէյրութի մէջ Պաղեստինի համար գումարուած քրիստոնեաներու համաշխարհային համաժողովը պաշտօնական զեկոյցով մը դատապարտեց Իսրայէլի պետութիւնը իբրեւ ցեղապաշտ, ցեղային խտրականութեան սկզբունքով առաջնորդուող, ծաւալապաշտ եւայլն: Համաժողովը, որ միաժամանակ կոչ ուղղեց քրիստոնեաներուն զօրավիգ կենալ պաղեստինեան դիմադրութեան, պահանջեց Թել Ավիվէն, որ վերջ տայ գիւղեր եւ տուներ հրկիզելու, մարդկային տարրական իրաւունքները բռնաբարելու իր քաղաքականութեան: Աւելցնենք, որ համաժողովին կը մասնակցին 37 երկիրներէ 400 պատգամաւորներ եւ դէտեր, ասոնց մէջ նաեւ Ֆրանսացիներ:

ԹԻՈՏՈՐԱԿԻՍԻ կինն իր երկու զաւակներով Յունաստանէն Ֆրանսա հասաւ անցեալ օր: Երեք Ֆրանսացիներ, որոնք կ՚ուզեն անծանօթ մնալ, յաջողած են առեւանգել եւ փախցնել անուանի երաժիշտին ընտանիքի անդամները:

ՀԱՐ. ՎԻԷԹՆԱՄԵԱՆ նաւատորմը, որ Մեքոնկի վրայ գործողութիւններու ձեռնարկած էր, յաջողեցաւ հասնիլ մինչեւ Քամպոճի մայրաքաղաքը՝ Փնոմ Փէն: Այս ձեւով քանդած կ՚ըլլայ Հիւս. Վիէթնամցիներու պաշարման շղթան:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Երկուշաբթի օր, Պապը առանձին ունկնդրութեամբ մը կ՚ընդունէր Հայոց Կաթողիկոսը:

Տեղական մամուլը կը շարունակէ արձագանգ հանդիսանալ այս պատմական այցելութեան: Երկուշաբթի իրիկուն Լա Քրուա եւ Լը Մոնտ կ՚անդրադառնային Շաբաթ եւ Կիրակի օրուան հանդիպումներուն: Լը Մոնտ կը գրէ ի մէջ այլոց.— «... Իր ճառին մէջ Պապը յիշեց թէ երեք տարի առաջ ընդունած էր Կիլիկիոյ Խորէն Կաթողիկոսը եւ յիշատակեց հայ կաթոլիկէ համայնքը... »: Այս առթիւ թերթը կուտայ նաեւ հետեւեալ ծանօթութիւնը.— «Կաթողիկէ Պատրիարքութեան Աթոռը կը գտնուի Լիբանան: Հռոմի մէջ զայն կը ներկայացնէ Կարդինալ Աղաճանեան: Ոչ-կաթողիկէ չորս պատրիարքութիւնները կը գտնուին Էջմիածին (Խորհ. Հայաստան), որ նախամեծար Աթոռ է, Կիլիկիա (Լիբանան փոխադրուած) Երուսաղէմ եւ Պոլիս»:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ ԵՆ

ԽՄԲ.— Արտասահմանի Հայերուն հակաթուրք ցոյցերը, Ապրիլեան տարեդարձին առթիւ, անհանգստացուցած են Թուրքերը: Ահա թէ ի՛նչ կը գրեն այս առթիւ:

Միլլիյէթի Պէյրութի թղթակիցը կը գրէ.— Աշխարհի վրայ հինգ միլիոն Հայեր կ՚ապրին եւ երեք կուսակցութիւններ կը վարեն անոնց գործունէութիւնը: Այդ կուսակցութիւններուն մէջ առաջին գիծի վրայ կուգայ Դաշնակը, որուն ղեկավարները հետեւեալ որոշումը հաղորդեցին:

— Թուրքիա ապրող Հայերուն վիճակը շատ լաւ է, որեւէ ճնշումի տակ չեն, — բացի լեզուական ճնշումէ, — միայն թէ արտասահմանի Հայերը պիտի շարունակեն իրենց պայքարը, նոյնիսկ եթէ որեւէ օժանդակութիւն չգտնեն Թուրքիոյ իրենց ազգակիցներէն:

Դաշնակ ղեկավարները, որոնք կը խուսափին իրենց անունները յայտնելէ, կ՚առարկեն թէ Թուրքիոյ Հայերը հայերէն չեն կրնար խօսիլ, եւ այս պարագան կառավարութեան եւ Թուրք հաւաքականութեան մէկ ճնշումը կը նկատեն:

Լիբանանի մէջ, «Հայոց Ջարդերուն» տարեդարձը, այսինքն 24 Ապրիլը նախորդ տարիներու բաղդատմամբ այս տարի աւելի փայլուն հանդիսութիւններով տօնուեցաւ, այս առթիւ բացումը կատարուեցաւ հսկայ յիշատակարանի մը, Լիբանանի փողոցները լեցուեցան մեռեալ Հայերու նկարներով, Թուրքիայէ պահանջուած նահանգներու քարտէսներով և ծանուցումներով, իսկ Լիբանանի առեւտուրը վարող բոլոր Հայերը իրենց խանութները փակեցին: Լիբանանի 200 հազար Հայերը բանախօսութիւններով եւ հրատարակութիւններով նշեցին 24 Ապրիլը, որ «կրօնական օր» մըն է նաեւ: Այս քարոզութիւնները շարունակուեցան անձայն եւ աննշմարելի: Ահաւասիկ Հայերու պահանջները:

Ա) 1915ին, Թալաթ փաշայի հրամանով, Անատոլուի մէջ ջարդուեցան մէկուկէս միլիոն Հայեր, եւ անոնց հողերը գրաւուեցան: Թուրքերը, որ Օսմանցիներուն թոռներն են, պարտաւոր են ընդունիլ այս ջարդին յանցանքը:

Բ) Իբր հատուցում, պէտք է քան միլիառ տոլար վճարել հայ ժողովուրդին: (Այս թուանշանը վերջնական բնոյթ չունի եւ փոփոխական է):

Գ) Հիւսիս արեւելեան Անատոլուի նախկին հայկական հողերը պէտք է ետ տալ:

Հայերը ցրուած են աշխարհի մեծ երկիրներուն մէջ, անոնց 200 հազարը Լիբանան կ՚ապրին, եւ իրենց գործունէութեան կեդրոնը Պէյրութ է: Անոնց աշխատանքները կը վարեն Դաշնակ կուսակցութիւնը, — հակահամայնավար եւ ծայրայեղ կուսակցութիւն, — Հնչակը՝ Մոսկուայի կուսակից, որ Խորհրդային Հայաստանը կը ճանչնայ իբր հայկական միակ պետութիւն, եւ Ռամկավարները, որ չափաւոր տարրեր են եւ միջին ճամբէ կը քալեն:

Դաշնակը հայ երիտասարդները ոգեւորել կ՚ուզէ, որպէսզի չմոռնան իրենց խտէալները: Երբեմն կը տեսակցիմ հայ յառաջադէմ համալսարանականներու հետ, եւ անոնք կ՚ըսեն թէ այս գործունէութիւնները ոչ մէկ վնաս կը պատճառեն Լիբանանի Թուրքերուն եւ այդպիսի նպատակ մը չունին: Ահա թէ ինչ կը խորհին անոնք.— Գիտենք թէ մեր պահանջները շատ դժուար պիտի իրագործուին, թերեւս այս պայքարը 200 տարի պիտի տեւէ: Մնաց որ մենք մեր մտքէն իսկ չենք անցըներ զէնք առնել եւ յարձակիլ Թուրքիոյ վրայ, այլ կը բաւականանանք մեր զգացումները յայտնելով եւ մեզի դէմ եղած անիրաւութիւնները հրապարակելով: Կ՚ուզենք որ ամէն ոք գիտնայ թէ ինչ զգացումներ ունինք, հաշուի առնելով նաեւ Թուրքիոյ երիտասարդ շրջանակները»:

Պէտք է ճշդել թէ այս պայքարները վերջին ծայր սահմանափակ են, եւ իրենք ալ կ՚ընդունին թէ այս բաղձանքները անիրագործելի են, որքան ատեն որ Թուրք Հանրապետութիւնը կանգուն կը մնայ: Միայն թէ Ամերիկայի ազդեցութիւնը մեծ է այս անմեղ փրոփականտին վրայ, զոր մեծ պետութիւնները կրնան դիւրաւ օգտագործել, Թուրքիան խառնըշտկելու համար: Իրենց բաղձանքներուն իրագործման համար միակ ճամբայ մը կայ: Համաշխարհային քաղաքականութիւնը եւ կամ Թուրքիոյ մէջ Մեծերու շահերը խանգարող փոփոխութիւն մը յառաջ կուգայ:

Պէտք է գիտնալ թէ աշխարհի եւ մասնաւորաբար Ամերիկայի մեծահարուստ Հայերը դրամ կը ղրկեն Լիբանանի Հայերուն, այս պայքարը արժեցնելու համար: Ամէն տարի, Ապրիլին, կիրքերը կը բորբոքին այսպէս, շաբաթ մը կը տեւեն, յետոյ կը մարին եւ Լիբանանի Թուրքերն ու Հայերը կը շարունակեն իրր բարեկամ ապրիլ:

ՀԵՐԹԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆԻՆՆ Է

«Սիրելի Պր. Հայկազ, կը գրէ մէկը Լիբանանէն՝ որ կը թուի թէ «Ազդակ»ի ընթերցող է, մինչեւ հիմա մենք այն կարծիքն ունէինք, թէ անաչառ, անկողմնակալ ու չխտակախօս մարդ մըն ես. հիմա կը տեսնենք, որ սխալեր ենք։ Հայաստանէն վերադառնալէդ ի վեր ուրիշ եղանակ կը նուագես։ Կարգ մը ուրիշ հայ գրողներու հետ ձայն բռնած, «կապիտալիստ» ու «պատերազմասէր» Միացեալ Նահանգներու վատ կողմերը ձաղկել, գրականութեան նիւթ դարձնել, «մերկացնել» ես սկսած» եւայլն, եւայլն։

Ինծի ուղղուած նման նամակներու պատասխանելու սովորութիւն չունիմ առհասարակ, մանաւանդ երբ անոնք անստորագիր են։ Բարեբախտաբար, այս մէկը ստորագրած է եւ հասցէ ալ տուած։ Բայց նկատի ունենալով որ նամակագրին նման ուրիշ խորհողներ ալ կրնան գտնուիլ, երկու տողով կը պատասխանեմ իրեն՝ ու նաեւ իր նման խորհողներուն։

Հայաստանի մէջ զիս կոմունիստ չմկրտեցին, քարոզ չկարդացին գլխուս, համոզումներս ու կարծիքներս փոխելու ճիգ չըրին։ Հոն եղած օրերուս, լիակատար ազատութեան մէջ ապրեցայ, տեսայ իրենց սիսթեմին առաւելութիւններն ալ, բայց ես այդ բաները տեսնելու, ուսումնասիրելու չէի գացած։ Գացած էի տեսնելու հայրենիքս եւ իմ ժողովուրդս։ Օրերս կարճ էին ու այդ կարճ օրերու ընթացքին տեսայ, որոշ չափով, երկուքն ալ։ Գոհ եմ եւ ուրախ՝ որ գացի։ Վերադարձի ճամբուս, հազիւ Մոսկուա հասած, Երեւանը կարօտցած էի արդէն։ Ականջներուս մէջ՝ հոն նոր սկսող նոր Ոսկեդարի մը հեռաւոր ոտնաձայնը կայ։

×

«Ազդակ»ի ինծի հասած հազուագիւտ թիւերէն մէկուն մէջ կարդացի, որ Պէյրութի մէջ, ազգը, օր մը, հաւաքականօրէն յարգեր է հայ ուսուցիչները։ Ուրախացայ այդ բանին համար, թէեւ ես ինքս ուսուցիչ չեմ ու փառքի, յարգանքի վերարկուին մէկ պոչն ալ իմ ուսերուն իյնալու հաւանականութիւն չկայ։

Կարդալով այդ լուրը, մտքով գացի Պոլիս՝ ուր, մաչած ու գունաթափ վերարկուով լաւ ուսուցիչներ եմ ունեցած։ Գացի նաեւ աւելի ետք, գաւառական այդ փոքրիկ քաղաքը, ուր ծնած եմ եւ այբուբէն սորված հին ու մին վարժարանի մը մէջ։ Քառասունէ աւելի անհանդարտ տղաներ էինք մեր դասարանին մէջ, ու հոգաբարձութիւնը, վախնալով որ մեր ու մեր նմաններու արշաւաքին տակ շէնքը կը փլի, Սեպտեմբերի վերամուտէն առաջ, ամէն տարի քանի մը վարպետ ղրկելով, քննել կուտար շէնքին ամրութիւնը եւ քանի մը նոր գերաններ տեղաւորել կը թելադրէր վարը՝ իբրեւ վերին յարկին նեցուկ։

Իրաւ է թէ իմ աննման ծննդավայրի՝ Շապին Գարահիսարի Հայերը որքան քաջ՝ նոյնքան ալ ուսումնատենչ էին, բայց ստիպուած էին բաւականանալ այդ հին վարժարանով, որովհետեւ կառավարութիւնը, հազիւ նորին կմախքը կազմուած, արգիլած էր անոր կառուցումը, առարկելով, թէ շէնքը, վարժարանէ աւելի, բերդի կը նմանի։

Ու մնացած էինք հին շէնքով, որուն որմերուն եւ գրասեղաններու կափարիչներուն վրայ գրուած կամ փորագրուած էին, մեզմէ առաջ հոն ուսած սերունդներու ներկայացուցիչներուն անունները։

Շէնքին վարի յարկը յատկացուած էր ծաղկոցներուն եւ տնտեսին։ Վերին յարկը՝ վեց դասարաններու եւ մեծ սրահի մը, ուր կը կատարուէին վարժարանային թէ համազգային բոլոր տօնակատարութիւնները։ Ի՜նչ կրակոտ ճառեր խօսուած են հոն Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք, ու ի՜նչ Մայիս Մէկեր տօնուած...

Բայց ես շեղեցայ նիւթէս։ Ճամբայ ելած էի խօսելու համար մեր ուսուցիչներուն մասին, որոնք մեծ թիւ մը չէին կազմեր։ Ծաղկոցներու դաստիարակութիւնը վստահուած կ'ըլլար առհասարակ տեղացի շրջանաւարտներու։ Մեծերուն համար էր որ Պոլսէն կամ ուրիշ ծովափնեայ քաղաքներէ քիչ մը աւելի զարգացած ուսուցիչներ կը հրաւիրուէին։

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ այս բոլորին մէջէն, աչքիս առջեւէն չի բաժնուիր բարտիական կազմով, մօրուքով ու ակնոցներով Առաքել էֆ. Տէր-Գէորգեանի դէմքը։ Համակ նուիրում էր ան, ունէր բազմանդամ ընտանիք մը կերակրելու ու մէկ հատ ալ չապիկ՝ հագնելու։ Բոլորին յայտնի էր որ զայն կը լուային Շաբաթ օրերը, երբ կէսօրէ ետք վարժարանը կը փակէին ու Տէր-Գէորգեան կրնար, տունը փակուած՝ անոր չորնալուն սպասել։

Գաւառէն ու Պոլսէն կրնամ շարք մը ուսուցիչներու կեանքէն նման բաներ պատմել։ Բայց ի՞նչ հարկ... Բոլորին ծանօթ է հայ ուսուցչին նուիրումը եւ վարձատրութեան չափը։ Ահա թէ ինչու ուրախացայ, կարդալով որ հայ ուսուցիչը յարգուած ու գնահատուած է Լիբանանի մէջ։

Իսկ հոս, ուր մենք կ'ապրինք, պատկերը տարբեր է։ Հարիւրաւոր արհեստակցական միութիւններու կարգին, ու անոնց պէս, ուսուցիչներն ալ կազմակերպուած են, միութիւն ունին եւ այդ միութիւնը գործադուլ յայտարարեց... Գործադուլ յայտարարեց ո՛չ թէ «կեղեքող» դասին, «կապիտալիստ»ներու եւ «շահագործող»ներու դէմ (Նամակագրիս ականջը խօսի), այլ՝ պետութեան, քանի որ վարժարանները, մեծ մասով, պետականացուած են։

Ուսուցիչ մը, հոս, նայած իր փորձառութեան, կը ստանայ տարեկան 7էն 13.000 տոլար։ Գործադուլ ընողները կը պահանջեն 10էն 20.000 տոլար, կեանքի ապահովագրութիւն, հիւանդութեանց պահուն վճարում, ծերութեան թոշակ եւ ... վարժարանի շէնքերուն զովացումը։

Խեղճ ու բարի, բարի հայ ուսուցիչ, տես աշխարհում ինչե՛ր կան։

Ըսեմ նաեւ, թէ գործադուլը հիմա հոս ընթացիկ ապրանք է։ Գործադուլ ըրած են, գրեթէ բոլոր արհեստակցական միութիւնները, հրշէջները, ոստիկանները, ուսուցիչները, բժիշկները, հիւանդանոցի զանազան բաժիններուն աշխատաւորները, հեռաձայնի ընկերութեան մարդերը, կաթնավաճառները, աղբահաւաքները, օդանաւային ընկերութեանց եւ փոխադրական այլ միջոցներու աշխատաւորները եւայլն։

Կարգը հիմա նախագահ Նիքսընինն է։ Ան ալ ընէր՝ ազատէինք...։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Զուիցերացիներուն բախտը, վերջին տարիներուն, շատ չժպտեցաւ։ Այսպէս՝ օտարներ, իրենց կարգին, սկսան զարգացնել զուիցերական պանիրի արտադրութիւնը՝ կարեւոր շահեր ապահովելով իրենց։ Մեծահարուստներ սկսան պանդոկներ հաստատել այս անգամ Վիեննայի եւ Պերլինի մէջ, շատ անգամ ձեռք քաշելով Ժընեւի եւ Ցիւրիխի իրենց պանդոկներէն։ Ամերիկեան կառավարութիւնը կը սպառնայ սեղմել զուիցերական դրամատուներու մէջ Ամերիկացիներու հաստատած գաղտնի հաշիւները։ Բայց կայ դեռ աւելին՝ Զուիցերիոյ ժամացոյցի ճարտարարուեստը, որ երեք դարէ ի վեր երկրին փառքն ու հարստութեան գլխաւոր աղբիւրները կը կազմէին, դէմ յանդիման կը գտնուի միջազգային լուրջ մրցակցութեան մը։

Անցեալ շաբաթ, ժամացոյց արտադրող 200 պատասխանատու անձնաւորութիւններ իրենց նոր յղացումները ներկայացուցին Պազէլի ցուցահանդէսին։ Ասիկա առիթ ընծայեց իրենց խօսակցելու օտար մրցակցութեան ստեղծած վտանգին մասին։ Թէեւ զուիցերական ժամացոյցներուն վաճառքը աստիճանական զարգացման մէջ կը գտնուի (տարեկան վեց առ հարիւր) եւ միայն անցեալ տարի 521 միլիոն տոլարի հասած են մուտքերը, այսուհանդերձ Զուիցերացիները մտահոգ են։ Արդարեւ, անոնց ժամացոյցի արտածումը դէպի օտար երկիրներ 1966ի 77 առ հարիւրէն անցեալ տարուան 72 առ հարիւրին իջաւ։ Աւելին՝ օտարները մեծ ճիգ կը թափեն աւելի եւս բարելաւելու համար իրենց արտադրութիւնը։

Ամէնէն մեծ վտանգը կուգայ Ճափոնէն, որ յաջողած է ապահովել աշխարհի շուկային 8 տոկոսը, եւ կը փորձէ աւելի եւս ընդլայնել իր շուկան։ Անցեալ տարի Ճափոն յաջողեցաւ ապահովել ձեռքի ժամացոյցներու շնորհուած ոսկէ մետալները, բացի մէկէն, Ժընեւի մէջ։ «Երբ կը մտածէք, թէ Գերմանիա ինչպէս կորսնցուց իր գերազանցութիւնը պատկերի գործիքներուն մէջ՝ ի նպաստ Ճափոնի, կրնաք ըմբռնել թէ ինչու Զուիցերացիք մտահոգուած են իրաց այս կացութենէն», յայտարարեց Օմեկայի փոխ-նախագահը։

Զուիցերացիները կարեւոր մրցակից մը եւս ունին, այս անգամ աժան ժամացոյցներու վաճառքի մարզին մէջ։ Արդարեւ, Խորհ. Միութիւնը աշխարհի շուկային վեց առ հարիւրը ապահոված է, մանաւանդ ասիական եւ ափրիկեան երկիրներու մէջ։ Շատ անգամ այս ժամացոյցները կը ներկայացուին իբրեւ զուիցերական։ Ամերիկեան ընկերութիւն մը, իր կարգին, վերջին տարիներուն յաջողեցաւ ներքին սպառումին (Մ. Նահանգներ) կէսը ինք ապահովել, շնորհիւ իր հրապարակ հանած աժան կամ շատ սուղ ժամացոյցներուն։ Այս վերջինները ամիսը վայրկեանի մը սխալ միայն կ'արձանագրեն։

Դէմ դնելու մտօք այս յարաճուն մրցակցութեանց, Զուիցերացիները փորձեցին կատարելագործուած ժամացոյց մը հրապարակ հանել։ Պազէլի մէջ ներկայացուցին այս նոր ժամացոյցը, որ տարին միայն մէկ վայրկեան շեղում կ'արձանագրէ. սակայն, դժբախտաբար, արտադրութեան գինը սուղ է՝ 350էն մինչեւ 1000 տոլար։

Զուիցերացի ժամագործներուն գլխաւոր հարցերէն մէկն է ներկայիս, նուազեցնել արտադրութեան ծախքը։ Ներկայ օրէնքով, որ կը միտի արգելք հանդիսանալ մեծ կեդրոնացումներու հաստատման, ժամացոյցի ճարտարարուեստը բաժնուած է աւելի քան 2000 հաստատութիւններու միջեւ։ Ամէնէն մեծերը հազիւ 50 գործաւոր ունին իրենց գործատան մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ շատեր կը մտածեն միացնել իրենց ուժերը, որպէսզի արտադրութեան գինը նուազի։ Այսուհանդերձ այս շարժումը դանդաղ կ'ընթանայ։ Օրինակ, 40 տարուան տնտեսական սերտ գործակցութենէ մը ետք, միայն նոր է, որ Օմեկա եւ Թիսօ որոշեցին միացեալ տնօրէնութեան մը հակակշռին ենթարկել իրենց շուկաներու յանձնման գործունէութիւնը։ Այսուհանդերձ պիտի շարունակեն առանձին անուններու տակ արտադրել իրենց ժամացոյցները։

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բացարձակապէս համակարծիք եմ Աշոտին, ըսաւ Սիսակ յուսախաբ թողլով Վահանը։

— Ուրեմն ես առանձին ու անձնական պատասխանատուութեանս տակ կը գործեմ, Արամին կ'ըսեմ որ զանոնք փոխանակ հոս բերելու իմ սենեակս բերէ։

— Ոչ, առանձին բան պիտի չընես, ըսաւ Աշոտ։

— Հապա ի՞նչ պիտի ընեմ։

— Պիտի թողուս որ այս գործը ես գլուխ հանեմ իմ գիտցածիս եւ ուզածիս պէս։

— Եւ կը յուսա՞ս յաջողիլ։

— Ձեզմէ աւելի ապահով կերպով։

— Ի՞նչ է տեսնենք քու ծրագիրդ, հարցուց Վահան։

— Իմ ծրագրիս գործադրութիւնը պիտի տեսնէք քիչ ետք։ Առայժմ պէտք է Արամը տեսնեմ ժամադրավայր դալուն պէս։

— Այդ դիւրին է, պատասխանեց Արգար։

ԺԳ.

Լեւոն, Բարսեղ էֆէնտիի տունէն հեռանալէն ի վեր, Կալաթա Սարայի մօտերը պանդոկի մը մէջ, աժանկեկ սենեակ մը վարձած էր։ Առտուն երբ արթնցաւ զուարթ տրամադրութեան մը մէջ էր։ Իսկոյն անկողինէն ցատկեց, լուացուեցաւ, սիկարէթ մը ծխեց եւ ձեռքերը շփելով մտածեց.

— Վերջապէս այսօր դրամի տէր պիտի ըլլամ, թէեւ գումարը շատ մեծ չէ, բայց ինչ որ է, իբրեւ կանխավճար դէշ չէ։

Ինչպէս ընթերցողը կը գուշակէ, Լեւոն մտքի կ'ակնարկէր Արամի տալիք հազար ոսկիին։ Ինք Թորոս պէյի հետ հինգ հարիւր ոսկիով լմնցուցած էր գործը, ապագային նոյնչափ գումարի մը խոստումը ընելով, ուստի հազար ոսկիին կէսը իրեն պիտի մնար։

Լեւոն այս մտածումով ուժովցած՝ հագուեցաւ, նախաճաշը ըրաւ եւ սենեակէն վար իջաւ դուրս ելլելու համար։

Նախ հանդիպեցաւ օթէլին դրասենեակը եւ հաշիւը մաքրեց։

— Սենեակնիդ պահե՞նք, այս իրիկուան պիտի գա՞ք, հարցուց պաշտօնեան։

— Ոչ, պատասխանեց Լեւոն, հաւանօրէն այսօր պիտի մեկնիմ Պոլսէն։

Այս ստը կը խօսէր որպէսզի պէտք չունենար աւելորդ բացատրութիւններ տալու։ Իրողութիւնը այն էր սակայն, որ այդ պանդոկը շատ աղտոտ կը թուէր իրեն եւ հիմա որ դրամի տէր պիտի դառնար, միտք ունէր լաւագոյն սենեակ մը գտնելու։

Փողոց ելլելուն պէս նախ ուղղուեցաւ Թորոս պէյի տունը։

Այս վերջինը դեռ նոր անկողնէն ելած՝ զինքը ընդունեցաւ ննջասենեակին մէջ։

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Թորոս պէյ իր բարեկամին։

— Բան մը չկայ, պատասխանեց Լեւոն միայն թէ Արամին քով երթալէ առաջ ուզեցի անգամ մը ձեզ տեսնել։

— Կը յուսա՞ս որ դրամները պիտի կրնաս առնել։

— Այդ մասին ապահով եմ։

Լեւոն ջանացած էր որ Թորոս պէյ չընկերանայ իրեն՝ դրամը գանձելու համար, որովհետեւ չէր ուզեր յայտնել թէ Արամ հազար ոսկի պիտի տար, միւս կողմէ՝ Թորոս պէյ ալ արդէն չէր ուզած ընկերանալ նախ ինքզինքը չափազանցող չցուցադրելու համար եւ միւս կողմէ՝ որպէսզի երես առ երես Բարսեղ էֆէնտիի ազատման մասին յանձնառութիւն մը չառնէ։

— Ժամը քանի՞ն դրամները պիտի առնես, հարցուց Լեւոնին։

— Ինծի տասը ժամադրութիւն տուած ենք։

— Իսկ ես ե՞րբ պիտի տեսնեմ քեզի։

— Անմիջապէս յետոյ... ըսէք թէ ո՞ւր գամ ձեզ գտնելու։

Թորոս պէյ պահ մը մտածեց յետոյ պատասխանեց.

— Ժամը տասնէն ետքը, Եանիի գարեջրատունը քեզի կը սպասեմ։

— Շատ աղէկ։

— Միայն թէ զիս շատ չսպասցնես, գործ ունիմ։

— Անհոգ եղիր, դրամը առնելէս հինգ վայրկեան ետքը կուգամ ձեզի կը գտնեմ։

— Եւ նայէ որ խաղի չբերես զիս։

— Միթէ վստահութիւն չունիք իմ վրաս։

— Չեմ գիտեր, միայն սա չափը կ'ըսեմ, որ դրամը անպատճառ պէտք է որ այսօր ձեռքս հասնի։

— Արամը իր խօսքը անպատճառ կը պահէ։

— Հակառակ պարագային գործը շատ դէշ կրնայ ըլլալ....

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(112 – Շար.)

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Կիրակի Ապրիլ 26 հայ շունչով եւ հայ ոգիով տոգորուած կոկիկ բազմութիւն մը՝ եկած էր քաջալերելու Դպրոցասէրի գեղարուեստական ցերեկոյթը, ծագումով ֆրանսացի Վարշաւա ծնած մեծ երաժշտագէտին անունը պանծացնող Շոփէնի դասական սրահին մէջ. քանի մը լուսամփոփներով միայն լուսաւորուած մթուր սրահ մը. սրահներու վայել պրիսմակներով շողշողուն լոյսերու տեղ՝ կարծես Շոփէնի մահերգը կը փսփսար սրահին չորս անկիւններուն մէջ, զգացնելով մեծ երաժիշտին վերջին օրերու հիւանդագին օրերը, եւ սակայն Դպրոցասէրի հայ շունչն ու հոգին եկած էր ոգեւորելու սրահին մելամաղձոտութիւնը իր զանազան ելոյթներով:

Դպրոցասէրի վարչութեան աջ բազուկը՝ քարտուղարուհի Օր. Ա. Փիրփիրեան հին եւ նոր քանի մը աշակերտուհիներով մէկ սիրտ մէկ հոգի՝ ժպտերես եւ գոհունակ կը դիմաւորեն զիրենք քաջալերող հանդիսականները, ու սրահը կը լեցուի դանդաղօրէն, աննպաստ օդը, մեծ եղեռնի պարագաները եւ քիչ մըն ալ «Ազգիս Հայոց» անտարբերութիւնը որբ ձգած էին բաւական աթոռներ (*):

Սոյն գեղարուեստական հանդէսին հրաւիրուած էր նախագահելու Սերովբէ Արք. Մանուկեան՝ իր կողքին ունենալով եկեղեցւոյ պատ. հոգաբարձութիւնը:

Օրուան խօսնակը՝ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներէն՝ կուգայ յայտարարելու յայտագրին Ա. մասը, ու վարագոյրը կը բացուի: Ի՜նչ սիրուն են մեր սեւ աչուի սանուհիները իրենց դպրոցականի վայելուչ համազգեստներով, ու կը սկսին երգել շատ ներդաշնակօրէն «Ով Մեծասքանչ», ««Էրեբունի», «Գարուն ա» եւ սակայն թող ներուի ինծ ըսել թէ լաւ խմբավարութիւնը կը պակսէր այդ գեղահաս հոգիներէն ներս, ոչ մէկ ժպիտ, ոչ մէկ գոհունակ արտայայտութիւն, կ'երեւի թէ յաճախ կրկնուած երգերը ձանձրացուցած են զիրենք, քիչ մը նորութիւնը՝ խանդավառութիւն կը բերէ: Շատ լաւ առոգանութեամբ Գալէմտարեան արտասանեց «Օրհներգ Նահատակներուն» ապրիլեան սգատօնի ոգեկոչումով:

Խօսնակը մեզի կը հրամցնէ Միսաքէն երգիծական փանթէզին. բոլոր աշակերտուհի դերակատարները իրենց բեմական կարողութեան ներած չափով, սահուն ֆրանսերէնով լայնօրէն գոհացուցին հասարակութիւնը որոտընդոստ ծափերու մէջ, ասկէ աւելին սպասելը պահանջկոտութիւն պիտի ըլլար: Այս լաւ խաղարկութենէն ետք ահա սրտի դպող [illegible]յուն պատկեր մը, «Մեր գիր»ը: Բեմին վրայ հրապարակ մը՝ ուր յոյն, ասորի եւ պարսիկ տղեկներ մէյ մէկ գիրք բռնած գովքը կ'ընեն իրենց լեզուին, գիրքին եւ գրին ու կը ջանան համոզել հայ աղջնակ մը որ իրենց լեզուին հետեւի, բայց ան չի պատասխաներ անոնց իւրաքանչիւրի կոչին, յուսահատ է, ինք կ'ուզէ իր հայերէն լեզուն կարդալ ու գրել եւ ահա Մեսրոպ Մաշտոց սեւ վերարկուի մը մէջ ի յայտ կուգայ անոր յանձնելով հայ գիրերու երկար շարք մը. ու այդ օրէն կը սկսի հնչել հայ Գիրի Գիւտին սթափումի շեփորը ու Մաշտոցի յաղթական արշաւով կը սկսի Հայոց Ոսկեդարը, թող վառ մնայ յաւէտ Մաշտոցի յիշատակը: Սրտի մեծ գոհունակութեամբ ծափերու մէջ վարագոյրը կ'իջնէ: Տ. Պիլէզիկճեանի տոհմիկ շունչով արտասանած Թումանեանի «Հին օրհնութիւն»ով կը լրանայ յայտագրին Ա. Մասը:

Խօսնակը՝ Սօնա Աստարճեան յայտագրին Բ. մասը կը բանայ Եր. Թօլայեանի «Բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր» ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնով: Դպրոցին հին եւ նոր աշակերտուհիները շատ յաջող խաղարկութեամբ կատարեցին իրենց դերերը, զուարթ, քրքջալից մթնոլորտ մը ստեղծելով սրահին մէջ իրենց քմիք շարժումներով եւ միանգամայն երգիծական խօսքերով: Շատ զգայուն կերպով արտասանեց Լիտիա Քիւփէլեան Թումանեանի «Լուսաւորչի կանթեղը»:

Օր. Քէօշկէրեանի ղեկավարութեամբ, կարգը եկաւ մեր տոհմիկ պարերուն: Թխորակ սեւաչուի մեր հայ աղջիկները՝ իրենց պարերու կշռոյթին մէջ հազարումէկ նազանքներով պարեցին ու պարեցին նազելաճեմ պարիկներու նման, մանաւանդ վերջին տասներկու պարողները յաղթանակը տարին իրենց կապոյտ կարմիր երփներանգ տարազներով. իրենց ճերմակ քօղերը երկարած իրենց ուսերէն վար յաւերժահարսերու պատրանքը կու տային, հիանալիօրէն պարեցին կշռոյթով եւ չափաւոր քայլերով. իսկ մենապարողներէն՝ Լիտիա Քիւփէլեան եւ Նոյեմի Անդրէասեան իրենց նազելաճեմ հուրիներու պարերով աւելի փայլ ու հմայք մը տուին իրենց շարժուձեւերուն: Բոլոր արտասանողները եւ դերակատարները գնահատանքով ծափահարուեցան: «Յառաջ»ի էջերը չեն թոյլատրեր բոլորին անունները գրել: Ի վերջոյ ահա Դպրոցասէրի Կրթ. բաժնին անխոնջ տնօրէնուհին՝ Օր. Գարագաշեան իր շնորհակալութեան խօսքերով՝ ուղղուած Սրբազանին, իր կազմին եւ Դպրոցասէրի վերելքին աշխատող բոլոր նուիրեալներուն եւ համակիր հասարակութեան, ինչպէս նաեւ քանի մը քաջալերական խօսքեր դպրոցի հին եւ նոր աշակերտութեան: Յարգելի տնօրէնուհին շնորհակալութեամբ ընդունեցաւ սիրոյ խորհրդանիշը եղող կարմիր վարդերու փունջ մը առ ի երախտագիտութիւն իր աշակերտուհիներուն կողմէ, եւ հրաւիրեց Սերովբէ Արք.ը իր հոգեշահ խօսքերով փակման խօսքը ըսելու:

Այս հաճելի ցերեկոյթի միջոցին, ըսաւ Սերովբէ Արք., ամէնէն մեր սրտին մօտիկը Ս. Մաշտոցի երեւն էր, այն մեծ սուրբը, որ հայ գիրին եւ հայ լեզուին լուսատու փարոսը եւ փրկարար լաստը եղաւ իր գրերու գիւտով հայ լեզուի պահպանման մէջ: Ու աշակերտութեան ուղղուած քանի մը քաջալերական յորդորներով եւ յոտնկայս «Տէրունական Հայր մեր»ով՝ վերջացաւ ցերեկոյթը հաճելիօրէն: Աւելցնենք ըսելով որ վիճակահանութիւն մը տեղի ունեցաւ, հազիւ 7 հոգի բախտը ունեցան շահելու զանազան առարկաներ. լաւ պիտի ըլլար եթէ բոլոր մասնակցողները ամենապզտիկ բաներ մը շահէին. քանակը պէտք չէ, այլ որակը. փառք Աստուծոյ մեր սրտաբուխ առատաձեռն Հայերը հաճոյքով կը նուիրեն երբ իրենցմէ որեւէ բարենպատակ հաստատութեան մը ի նպաստ նուէրներ խնդրենք, քիչ մը յոգնութիւն թերեւս պէտք է, եւ սակայն հաճելի չէ ջուրին ճամբան կուժը կոտրած եւ վերադառնալը: Ամէն պարագայի մէջ գնահատելի էր վարչութիւնը, որ շատ ճիգ ու բեղնաւոր աշխատանք տարած էր մեզի հրամցնելու համար այսպիսի յաջող ու դաստիարակիչ ցերեկոյթ մը, աւելին ըսելու պէտք չկայ այսօր պարզելու համար իր յարատեւ պայքարը տարիներէ ի վեր պահելու համար իր դիմագիծը: Ուրեմն գուրգուրանք մեր Դպրոցասէրին վրայ, որ իր համեստ ծագումով պատկառելի տարիք մը ունի այսօր:

ՀՌ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

(*) «ՅԱՌԱՋ».— Թող թոյլ տրուի մեզի յայտնել, արձագանգ հանդիսանալով բազմաթիւ ընթերցողներու բողոքին, որ նման գեղարուեստական ցերեկոյթ մը պէտք չէ կազմակերպուէր այն օրը եւ այն ժամուն երբ Ապրիլեան նահատակաց պատարագ կը մատուցուէր Նոթր-Տամի մէջ:

«ԱՆՈՅՇ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փիլիսոփայական բնորոշումով՝ երազը ընդհանրապէս չկատարուած ցանկութիւններու ու բարձր ձգտումներու մէկ ձեւի արտայայտութիւնն է: Մարդ միշտ անկարողութեան առջեւ է որ կ'երազէ: Այսուհանդերձ յաճախ գերմարդկային եւ անսպասելի իրագործութիւնները կը սկսին երազով: Սակայն երազողը պէտք է ըլլայ ուժեղ հաւատքի եւ աննկուն կամքի տէր, որպէսզի իր ցանկութիւնը դառնայ շօշափելի իրականութիւն: Այսպէս ալ ամիսներ առաջ, քանի մը երազողներ տեսիլք մը ունեցան ու յանկարծ փոխադրուեցան հայրենի լեռներու ու հովիտներու մէջ. հոն տեսան հայ հարուստ գեղջուհիի մը ողբերգութիւնը որ սիրահարած խեղճ հովիւի մը, երբեք պիտի չկարենար իր սէրը տեւական կեանքի վերածել ու պիտի ունենար եղերական վախճան մը: Այս տեսիլքը ողողուած էր Արմէն Տիգրանեանի հայաբոյր երաժշտութեամբ եւ Յովհաննէս Թումանեանի գրութեամբ: Այժմ, երկար ամիսներ յետոյ, տեսիլքը դարձած է իրականութիւն եւ հայ գեղջուհիին անունը «Անոյշ» ամբողջ գաղութի մը շրթներուն վրայ տարածուած է:

Յիշենք որ այս երազին մարմին տուին քանի մը անշահախնդիր եւ նուիրուած անձնաւորութիւններ, որոնց մասին առանձին պիտի անդրադառնանք, հակառակ բազմաթիւ խոչերու: Երբեք կանգ չառին եւ աւելին՝ ուղղակի պատուոյ խնդիր դարձուցին այս յանդուգն ծրագրի իրականացումը:

Այսօր, ներկայացումէն տասը օրեր առաջ հարկ է տալ կարգ մը տեղեկութիւններ:

Բեմին վրայ մասնակցողներուն թիւն է 110, բաղկացած հետեւեալ ձեւով՝ Երգչախումբը կը հաշուէ 70 խմբերգողներ, կազմուած յատկապէս Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի անդամներէ եւ այլ երաժշտասէրներէ որոնց կարգին Ֆրանսացիներ, որոնք ձայնագրաբար կը սորվին իրենց բաժինը: Երգչախումբը շաբաթը երեք անգամներ, եւ այս Սեպտեմբեր ամիսէն ի վեր, փորձեր կը կատարէ Պր. Ժորժ Գօմպի ղեկավարութեան տակ:

Պարախումբը կը հաշուէ մօտաւորապէս 30 անդամներ, աղջիկ եւ տղայ, բաղկացած հայ Արենոյշներու եւ ԺԱՖի անդամներէ: Պարախումբը նոյն յաճախութեամբ կը կատարէ իր փորձերը:

Կարեւոր դերակատարներուն մէջ գլխաւոր դերը վերցուցած է Օր. Ալիս Շահմիրեան (Անոյշ), ծանօթ գաղութիս եւ երգչուհի Նիսի օփերայի: Մեծ դերերու մէջ Ալիս Շահմիրեանը միակ Հայն է, իր դերակիցները Ֆրանսացիներ են, որոնք ձայնագրաբար կը սերտեն իրենց համաթարերգը:

Երկար շաբաթներէ ի վեր, գրեթէ ամէն օր, Հայուհիներ սիրայօժար կերպով, Տիկին Մարի Ասատուրեանի պատասխանատուութեամբ, կ'աշխատին տարազներու պատրաստութեան: Նոյնպէս Պր. Սերժ Կարապետեան որ «այր» տարազներու պատրաստութիւնը յանձն առած է: Հոս արդար է վեր առնել անվերապահ եւ անշահախնդիր մասնակցութիւնը Պր. Ալէն Ազատի (Ազատ Արզումանեան) որ տեւաբար կ'աշխատի տարազներու եւ թատերազարդերու (տէքոռ) գծագրութեամբ եւ յօրինման:

Գծագրուած ու պատրաստուած տարազներու թիւն է 210: Նոյնպէս թատերազարդերը, իրենց ամբողջութեամբ յղացած եւ գծած ու դասաւորած է Պր. Ալէն Ազատ, որոնց մէկ մասը կը պատրաստէ Փարիզ եւ միւս մասը Պր. Ղազարեանի կահաւաճառատան տրամադրած մէկ կարեւոր մասին մէջ:

Դեռ կարելի է շատ երկար գրել պատրաստական աշխատանքներու մասին, սակայն այս կէտերը միայն բաւ են, հաստատելու համար որ ձեռնարկը հսկայական է եւ համապատասխան իր անժխտելի դրական եւ հայանպաստ տարողութեան: Պէտք է ընդգծել կազմուած յանձնախումբի դերը, ուր հակառակ կազմակերպութիւններու ու հոսանքներու այլազանութեան, միակամ ու խանդավառ աշխատանք տարաւ, մոռնալով ամէն տարակարծութիւն, վեր դասելով այս ձեռնարկի հրամայական յաջողութիւնը: Կ'ուզենք յուսալ որ այս մշակութային ձեռնարկը ըլլայ նախաքայլ մը, ցատքոց մը, ապագայ կատարուելիք մեր ազգային աշխատանքներու առընչութեամբ, ու անոնք որ դեռ արմատացած են անհատական հաշիւներու ետին, անգիտանալով կամովին ընդհանրական շահերը, իրենց խորհրդածութեան առարկայ դառնայ միակամութեան այս սքանչելի օրինակը, ուղիղ ճանապարհը վերադառնալու համար:

Արդէն իսկ, շաբաթներէ, ամիսներէ ի վեր Մարսէյլի հայ գաղութը կը հետաքրքրուի «Անոյշ»ի պատրաստութեամբ: Այսօր նաեւ Փարիզի եւ Լիոնի մէջ յատուկ յանձնախումբեր կը գործեն ու կարեւոր քանակութեամբ տեղեր ապահովուած են «գաւառէն» ժամանողներուն:

Այո, արդար է ըսել որ գոնէ, այս Մայիս ամսուան համար, որ մեր պատմութեան մէջ վերածնունդի խորհրդանիշն է, Մարսէյլը նկատուի իբր մայրաքաղաք, իբր հայ կեանքի կենդանի հնարան, իբր հայ մշակոյթի վառարան որմէ բխած ծուխն ու մուխը, այսինքն մեր դարաւոր արժէքները յատկապէս գրական, երաժշտական, գեղարուեստական որոնց մէկ սքանչելի ու հաւատարիմ արտայայտութիւնն է «Անոյշ»ը պատուեն հայ ու մանաւանդ օտար շրջանակները:

Այս է հիմնական նպատակը նախաձեռնողներուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Երբ գիւղի տան դրան առջեւ հասան, կնոջը օգնեց կառքէն վար իջնելու, եւ ինքն իր վրայ նոր ճիգ մը ընելով, անկէ հրաժեշտ առաւ իր սովորական քաղաքավարութեամբը, անոր ըսաւ թէ իր որոշումը յաջորդ օրը պիտի հաղորդէր:

Աննայի խօսքերը, որ իր ամէնէն յանդուգն կասկածները հաստատած էին, իր սրտին սուր ցաւ մը տուին որ ա՛լ աւելի աւելցաւ արցունքներու տեսքէն: Բայց երբ ինքզինքը առանձին գտաւ կառքին մէջ, Քարենին զարմանքով ու կատարեալ գոհունակութեամբ զգաց որ ամբողջովին ազատած էր բոլոր այն կասկածներէն ու նախանձի տառապանքներէն որոնք զինքը այնքան տառապեցուցած էին վերջին ժամանակները: Այն թեթեւացումը զգաց զոր մարդ կ'ունենայ երբ զինքը երկար ատենէ ի վեր տանջող ակռան քաշել կու տայ:

«Ապականած կին մը, անպատիւ, անսիրտ եւ անկրօն: Միշտ գիտէի այդպէս ըլլալը եւ միշտ տեսած էի, թէեւ զինքը մեղքնալուս՝ ջանացի իր մասին ինքզինքս խաբելու»:

Արդարեւ, իրեն այնպէս թուեցաւ թէ Աննա միշտ այդպէս տեսած էր: Յիշեց իրեն հին կեանքին մանրամասնութիւնները, որոնք ժամանակին իրեն պախարակելի չէին թուած եւ որոնք այս ժամուս յստակօրէն ցոյց կու տային որ միշտ ապականած կին մը եղած էր:

«Սխալ մը գործեցի կեանքս իր կեանքին հետ կապելով, բայց այս սխալին մէջ գէշ բան մը չկայ, ասոր համար չեմ կրնար դժբախտ ըլլալ:

«Յանցաւորը ես չեմ, շարունակեց, այլ անիկա: Բայց այլեւս իմ մէկ բանս չէ, ինծի համար ալ գոյութիւն չունի»:

Աննային ու իր զաւկին՝ որու մասին ալ իր զգացումները փոխուած էին՝ ինչպէս մօրը հանդէպ՝ վիճակը դադրեցաւ զինքը զբաղեցնելէ: Միակ բանը որ այդ միջոցին իր միտքը կը զբաղէր այն միջոցն էր որով պիտի կրնար, արդար եւ ուղիղ կերպով, իր վրայէն նետել այն ցեխը որ Աննայի անկումը իր վրայ ցայտեցուցած էր, որպէսզի կարենար իր գործօն, պարկեշտ ու օգտակար կեանքը շարունակել:

«Չեմ կրնար դժբախտ ըլլալ՝ որովհետեւ անարգ կին մը յանցանք գործած է: Միայն պէտք է ջանամ լաւագոյն ելքը գտնել որպէսզի ելլեմ այն սոսկալի կացութենէն որուն մէջ զիս դրաւ այդ կինը: Ու այդ ելքը պիտի գտնեմ... ո՛չ առաջինն ու ոչ վերջինն եմ, որուն գլխուն ասանկ փորձանք մը կուգայ»:

Ու իր երեւակայութենէն մէջէն անցաւ բոլոր պատմական անուններու շարքը, հռչակաւոր Մենելասէն սկսելով ու հասնելով ռուս բարձր դասու խաբուած ամուսիններու անվերջանալի տողանցութեան:

«Տարտալով, Փոլթավսքի, իշխան Քարիպանով, կոմս Փասկուտին, Տրամ... այո, Տրամն ալ, այքան պարկեշտ, խելացի մարդը... Սեմիէնով, Չակին, Սակոնին....:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Տիգրան Թիւթիւնճեան եւ զաւակները, Քէօսէեան եւ Բարսեղեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան - գըստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 17 Մայիս, Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ, իրենց կնոջ, մօրաքրոջ եւ ազգա - կանին՝

ԼԻՒՍԻ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պ. Օննիկ Վարժապետ - եան եւ զաւակները, Մէթր Ժագ Վար - ժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժա - պետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մայիս 17, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339 Ավըն֊իւ տիւ Փրատօ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողնե - րէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ռւ - սումնասիրաց Միութեան Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա - ցած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Պ. Լեւոն Գլիճեան հարիւր ֆրանք, Պր. Վահան Երանոսեան վաթսուն ֆրանք ի նպաստ Միութեան ձեռնարկներուն:

OPÉRA DE MARSEILLE

SOIRÉE DE GALA

Vendredi 22 Mai à 20 h. 30 précises (tenue de soirée recommandée)
et Dimanche 24 Mai 1970 à 14 h. 30

CREATION EN FRANCE

d'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux

Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)
Yanis CHARBAS (Saro) Georges BORROT (Mossi)

Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes

Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD

Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

JENO REHAK

Location : Mr. Sourène EXERJEAN, 40, La Canebière, Marseille tél : (91) 54-03-88

Prix :

Soirée de Gala 22 Mai 1970 : Frs. 50, 35, 10, Dimanche 24 Mai, 1970 Frs : 25,15, 7

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկ. Սեբոբեանի բնակարանը, 25 Ավընիւ Գուրկէն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. Կարապետ Եղիազարեանի, իր զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց տիկնոջ, մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Եղիազարեանի (ծնեալ Ասատուրեան), ղառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կազմութեան 35րդ տարեդարձը որ պիտի տօնուէր ճաշ-հանդէսով մը Մայիս 17ի Հոգեգալուստի օրը, դպրոցի սրահին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ, ԺԱՄԸ 10–22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–50 Ավըն֊իւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն Պարոններ Վ. եւ Ա. Մարտի - րոսեան եղբայրներ իրենց քրոջ՝ Եսթեր Մարտիրոսեանի մահուան առիթով 500 ֆրանք: Այս առիթով Քիւրքճեան ընտանիքը, Լա Կարէն, կը նուիրէ 50 ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

1. Հայ-թրքական պատերազմը (1920ին)
2. Մայիսեան խռովարարութիւնները եւ Թաթարական ապստամբ շրջանները

Գին՝ 10ական ֆրանք

Կարելի է ստանալ «Յառաջ»էն եւ Հայ Մշակոյթի Տունէն:

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց
Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21-ին Սալ Ռամոյի մէջ
Գեղարուեստական խնամեալ յայտագրով Կոմիտասի երգերով կը մասնակցի
«ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան
Նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հարիւրամեակը կը տօնուի Կիրակի Մայիս 17ին ժամը 16,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ
Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը բաղկացեալ 60 հոգիներէ, ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:
Տոմսերու ապահովութեան համար դիմել Միութեան անդամներուն, մասնաւորապէս Պր. Անտոնեանի եւ Ահարոնեանի: Գիները 8, 10, 15 ֆրանք:
Նոյն առընչութեամբ Վալանսի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Հիւսիսեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս, ամսոյն 14, 15, 16ին, երեկոյեան ժամը 18էն 20 Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ — ԵՒ — ԳՈՒՆԱԻՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Նաեւ՝ Գիքորը, Մի Կաթիլ Մեղր եւայլն:

ՆՆՋԵՑԵԼ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն	. .
Հասցէ	. .

Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոսթի չէքով
(Արդէն ամբողջ նշանակումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32

VISITEZ L'ARMÉNIE

REALISATION : CIT (France S. A. et AIR-FRANCE

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ CIT et AIR-FRANCE

Ձեզ կ'առաջարկէ երկու ճամբորդութիւններ դէպի

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 4–18

Բ. ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-15

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇԵՐ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ (Արմենիա)

Շրջապտոյտներ Սեւան, Էջմիածին, Գեղարդ, Սարտարապատ, Ծիծեռնակաբերդ եւ այլ տեսարժան եւ պատմական վայրեր եւ ճարտարարուեստական հիմ - նարկներ, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդի ստեղծագործութեանց

Երթ ու դարձ օդանաւով՝ Փարիզէն Փարիզ, բոլոր ծախքերը 2500 ֆրանք

ԱՌԱՆՑ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ

Renseignements et inscriptions :

Mr. AZNAVORIAN, 164, Avenue Cantini, Marseille (8e) — 42-80-59
Agences de Voyages CIT, 3, Bld. des Capucines, Paris (2e) — 072-40-85
Agence de Voyages CIT, 2-4, Rue Abel, Paris (12e) — 344-64-29
Agence de Voyages CIT, 70, Rue Ed. Herriot, Lyon (2e) — 42-66-92
Agence de Voyages CIT, 16 Avenue de Verdun, Nice — 87-81-69
Agence de Voyages CIT, 9, Promenade de la Croisette, Cannes — 39-47-82
Agence de voyages CIT, 3 Place de la Bourse, Marseille (1er) — 33-71-10

Profitez des avantages offerts par le CREDIT VOYAGE AIR FRANCE/SOVAC

Versement comptant : 30 % solde en 3, 6, 9 ou 12 mensualités

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 14 MAI 1970
Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.812
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.812

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՀՌՈՄ ԳԱՑԱ՞Ծ Է

—o—

Բ. Դաշանց Թուղթը

Վիկտոր Լանկլուա, հեղինակը «Հաւաքումն հայ հին եւ նոր պատմիչներու» երկհատոր ֆրանսերէն գրքին (1869 – 1880), գիտել կու տայ, որ հակառակ հայ աշխարհական թէ հոգեւորական գրողներու հաւաստիքներուն, արեւմտեան պատմիչները ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կ'ընեն Տրդատի եւ Լուսաւորչի Հռոմ այցելութեան մասին, ուստի կը կարծուի թէ, կ'ըսէ, յերիւրածոյ են Ագաթանգեղոսի գրածները:

Լանկլուա, Օրմանեանի նման յերիւրածոյ կը նկատէ նաեւ Հռոմի Պապին եւ Էջմիածնայ գահակալին միջեւ կնքուած Դաշանց Թուղթը, որուն համաձայն Սեղբեստրոս Պապը Լուսաւորիչը կ'անուանէ «Պատրիարք Հայոց Մեծաց, զի ինքն եւ ամենայն աթոռաժառանգք սորա ինքնագլուխ եղիցին» եւ անիկա նկատուի Պապ եւ Պատրիարք եւ Հայրապետ հրամանահան ի տիեզերական ժողովս, ըստ ամենայնի համահաւասար Հռոմի, Երուսաղէմի, Անտիոքի եւ Աղեքսանդրիոյ աթոռներուն»:

Դաշանց Թուղթը գրի առնուած է Կիլիկեան Թագաւորութեան օրերուն, նպատակ ունենալով պաշտպանել Հայոց հայրապետական աթոռին ազատութիւնը ընդդէմ արտաքին յարձակումներու, հեղինակութեամբ եւ իշխանութեամբ ինքնագլուխ պռոտսպապ Սեղբեստրոս Հայրապետին Հռոմայ, որ Գրիգորը կ'ընէ Պատրիարք Հայոց մեծաց: (Օրմանեան, Ազգապատում, Պոլիս, 1912, Ա. հատոր, սիւնակ 108):

Կարապետ Վարդ. Շահնազարեան 1862–ին Փարիզի մէջ հրատարակեց 144 էջնոց գրքոյկ մը, որ կը կոչուի «Դաշանց Թղթոյ քննութիւնն ու հերքումը»:

Գրութեան մէջ գործածուած շատ բառեր խաչակիրներու շրջանին կը պատկանին. ուստի Դաշանց Թուղթը անկարելի է, որ խմբագրուած ըլլայ չորրորդ դարուն:

Այս կարծիքն է նաեւ Զարբհանէլեան՝ Մխիթարեան վարդապետը, որ «Դաշանց Թուղթ»ին մասին կը գրէ.

«Ոչ միայն Ագաթանգեղոսի յատուկ վայելուչ ու հայկաբան ոճը չերեւնար այս թղթոյս մէջ, այլ գանուած մըն է զանազան նոր ազգաց լեզուաց բառերուն»:

Ու մատնանշելով զանազան տաճկերէն, արաբերէն, ֆրանսերէն եւ լատիներէն բառեր, կ'եզրակացնէ. «Կը թողունք ուրիշ ասոնց նման անհարազատ բառերը, որոնցմով յայտնի կ'երեւնայ թէ Կիլիկեցւոց կամ Խաչակրաց ժամանակակից էր այս թղթոյն յօրինողը՝ կամ անոր սկզբնագրին խանգարիչը»: (Հայկական հին Դպրութեան Պատմութիւն (Դ.–ԺԳ. դար), Գ. տպ. Վենետիկ, 1897 էջ 227):

Իր կարգին Պրոֆ. Յակոբ Մանանդեան կ'ըսէ թէ «այդ գրութիւնը տգէտ գրչի մի կոպիտ կեղծիք է եւ շարադրուած է 12–13րդ դարում» (Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան, Երեւան, 1957, հատոր Բ., մաս Ա. էջ 131):

Տարակոյս չկայ, որ Ագաթանգեղոսի պատմութեան մէջ յետսամուտ յաւելումներ եղած են, երբեմն ծիծաղելի ըլլալու աստիճան: Առասպելական է անշուշտ 70.000 հայ ընտիր զինուորներու ընկերակցութիւնը Տրդատ Թագաւորին Հռոմ այցելութեան ատեն: Հռոմը գրաւելո՞ւ կ'երթային Հայերը: Առասպելական է նաեւ պատմութիւնը այն յաղթամարմին վիշապին, որ կ'ահաբեկէր ամբողջ Հռոմը. Տրդատ սպաններ է զայն եւ քաղաքին դուռը տարած անոր գլուխը, զոր եօթն յիսուներկու եզներ հազիւ կրցեր են քաշել...:

Յիշե՛նք որ Ագաթանգեղոսի պատմութիւնը թարգմանուած է եօթը լեզուներու:

Դաշանց Թուղթի գլխաւոր մասերը հայերէնի թարգմանելով հրատարակած է Կղմէս (Կղեմէնտէս) վարդապետ Գալանոս, ի կարգէ Թէատինոսաց, իր հայերէն ու լատիներէն երկհատոր ծանօթ գրքին մէջ, — Միաբանութիւն Հայոց սուրբ եկեղեցւոյն ընդ մեծի սուրբ եկեղեցւոյն Հռովմայ, Հռոմ, 1650–1661, հատոր Ա., էջ 26–39:

Այս հայագէտ Գալանոս Վատիկանի Հաւատոյ Տարածման Ժողովին կողմէ ղրկուած է Պարսկաստան, իբրեւ միսիոնար եւ իր ընկերոջ Փիրոմալլիի հետ պարագլուխներէն է եղած ունիթոռական շարժման: Ասոնք ազատ մուտք են ունեցած Էջմիածնի վանքէն ներս եւ նոյնիսկ քարոզած հայ եկեղեցիներու մէջ:

Գալանոս 1663ին ղրկուած է Լվով եւ ֆրանսացի կրօնաւոր Ալոյիս Պիդուի հետ — նոյնպէս Թէատինեան միաբանութենէն — տխուր դեր կատարած է Լեհաստանի բազմահազար հայ գաղթականութեան ձուլման ու կորստեան մէջ: Տրիբահոչակ Նիկոլ Թորոսովիչ չահամոլ եւ անբարոյական հայ եպիսկոպոսը քաջալերուած էր այս երկու լատին կրօնաւորներէն:

Գալանոս, բացի «Միաբանութիւն»էն, հեղինակած է, լատիներէն լեզուով, Հայերէն քերականութիւն մը, Հռոմ, 1655, Եկեղեցական ու քաղաքական պատմութիւն Հայոց, Քոլոնիա, 1686 (աւելի քան 500 էջ), Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան, Ֆրանքֆորթ եւ Լայփցիկ, 1701:

Աղեքսանդր Գ. Պապը Հռոմի մէջ բացած էր դպրանոց մը, ի պէտս Հայոց: Լվով մեկնելէ առաջ այդ քոլէճիոմին տեսուչն էր եղած Գալանոս, 1650–1659:

Իր «Միաբանութիւն» երկհատոր ստուար գրքին մէջ կան «այնչափ ստայօդ բանք եւ տեղեկութիւնք զեկեղեցւոյն Հայոց եւ այնպէս կցկցուն եւ անտեղի հետեւութիւնք բանին, զի եւ որ կաթոլիկք էին ջերմեռանդն՝ զընդդէմն նորա գրեցին», կ'ըսէ Կարապետ Եզեանց (Բռնի միութիւն Հայոց Լեհաստանի ընդ եկեղեցւոյն Հռովմայ, Ս. Պետերբուրգ, 1884 էջ ԼԳ.):

Գալանոս մեռաւ 14 Մայիս 1666ին:

Դաշանց Թուղթի խորագիրն է, ըստ Գալանոսի թարգմանութեան.— Թուղթն սիրոյ եւ միաբանութեան մեծի կայսերն Կոստանդիանոսի եւ Պապուն Սեղբեստրոսի եւ Տրդատայ Հայոց արքային եւ սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին»:

Զարժէր աւելի երկար խօսիլ այս յերիւրածոյ «Թուղթ»ի մասին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ուժերը, որոնք, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, փոխադարձութեան նպատակով յարձակած էին Լիբանանի սահմանամերձ պաղեստինեան կայաններու վրայ, 15 ժամ մնալէ ետք սահմանէն այն կողմ՝ քաշուեցան եւ վերադարձան իրենց կեդրոնը: Արդէն, Լիբանանի պահանջին վրայ Ապահովութեան Խորհուրդը յատուկ նիստ գումարած էր եւ սպանական բանաձեւը ընդունելով պահանջած էր իսրայելեան ուժերու հեռացումը Լիբանանէն, «անմիջապէս»: Թել Աւիւի ներկայացուցիչը յայտարարած էր այդ առթիւ, թէ իրենց ուժերը վերջացուցած ըլլալով գործողութիւնները՝ կը պատրաստուէին հեռանալ: Պէյրութի ներկայացուցած թիւերուն համաձայն, վեց Լիբանանցի զինուոր սպաննուած է, 15 ալ վիրաւորուած: Իսրայելցիք, իրենց կարգին, կը ճշդեն իրենց վիրաւորներու թիւը, որ եղած է մօտ տասնեակ մը: Երկուստեք քանդուած են զրահապատ կառքեր: Դամասկոս կ'ընդունի, որ կործանուած է երեք Միկ, եւ զգետնած է իսրայելեան օդանաւ մը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՊՕՂՈՍ Զ. ԵՒ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԿՈՉ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Երկուշաբթի օր Վատիկանի մէջ, պաշտօնական հանդիսութիւններէն ետք Պօղոս Զ. առանձին ունկնդրութեան կ'ընդունէր Վազգէն կաթողիկոսը: Այս առթիւ, Երեքշաբթի իրիկուն Լա Քրուա երեկոյեան կաթոլիկէ օրաթերթը կը գրէր.—

«Վազգէն Ա. Հայ Կաթողիկոսը եւ Պօղոս Զ. մէկ ժամ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը ունեցան Երկուշաբթի օր, Պապին անձնական գրադարանին մէջ: Ըստ Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան, այն կարծիքը կայ թէ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն եղած է հարիւր հազար հայ կաթողիկէներու վիճակը Խորհ. Միութեան մէջ (ասոնց մէջ կայ Կարդինալ Աղաճանեանի ընտանիքը) ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան եկեղեցիներու յարաբերութիւնները:

«1965 Նոյեմբերի սկիզբը Թուրքերու կողմէ ջարդուած Հայերու յիսնամեակի եւ կաթողիկոսին օծման 10ամեակին առթիւ, հայ կաթողիկէ Պատրիարքը՝ Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան Էջմիածին գացած էր, ընկերակցութեամբ Մոնաքոյի Արքեպիսկոպոս Գերպ. Ռուփի: Այս հանդիպումը նոյն ծէսի պատկանող բաժանեալ համայնքներու միջեւ, տեղի ունեցած էր շատ եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ եւ հարց ծագած էր որ հայ կաթողիկէ քահանայ մը ղրկուի Խորհ. Հայաստան, որ կաթողիկէ ընտանիքներու հոգեւոր հովիւն ըլլայ: Իրեն համար կը նախատեսուէր որ հաւաքաբար ապրի առաքելական հայ քահանաներու հետ: Անկասկած այս մասին խօսք եղած է Պապին եւ Վազգէն Ա.ի միջեւ:

«Զատորոշ հայ հինգ համայնք կայ.— Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ երկու եկեղեցիները, որոնք իրենց գլուխն ունին Կաթողիկոս մը, Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի երկու Պատրիարքութիւնները (քանի մը հազար հաւատացեալներ) եւ Հռոմի միացած Պատրիարքութիւնը, ծնած Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մէկ հերձուածէն 16րդ դարուն: Բայց Էջմիածնայ եկեղեցին է որ Մայր եկեղեցին է, որ նախամեծար է միւս աթոռներուն վրայ եւ կը համախմբէ երեք քառորդը մօտ հինգ միլիոն Հայերու, որոնք կ'ապրին Խորհ. Միութիւն, Միջին Արեւելք կամ ցրուած Եւրոպա եւ Ամերիկա: Լարուածութիւն մը կայ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Աթոռին միջեւ (250 հազար հաւատացեալ), որ կ'արծարծուի ամէն անգամ որ այս վերջնոյն Սինոդը կը հաւաքուի Լիբանան նոր կաթողիկոս մը ընտրելու համար: Էջմիածին նախամեծար դիրքէ մը աւելին կ'ուզէ, բայց իր թեկնածուները ամէն անգամ կը մերժուին, երբեմն ցաւալի բախումներով: Բայց երկու աթոռները միասին ներկայացան Եկեղեցիներու Էքիւմէնիք Խորհուրդին, ուր ընդունուեցան 1962 Օգոստոսին, Փարիզ:

«Հայերը բաժնուեցան թէ բիւզանդական օրթոտոքսներէն եւ թէ Հռոմէն 451ի Քաղկեդոնի ժողովէն ետք: Սուրիացիք եւ Եգիպտոսի ու Եթովպիոյ Ղպտիները նոյնը կ'ընէին այդ ժամանակ բայց այս խզումէն ծնած եկեղեցիները ոչ մէկ կապ կամ փոխանակութիւն ունեցած էին իրենց միջեւ մինչեւ վերջին տարիները: Համագումար մը, որուն կը մասնակցէր Վազգէն Ա., առաջին անգամ ըլլալով զիրենք համախմբեց 1965ին, Ատիս – Ապապա: Պօղոս Զ. յիշեցուց յոյսը զոր այդ ժողովը ստեղծած էր: Եկեղեցիները, անշուշտ, սակաւաթիւ են, բայց իրենց պատմութիւնը, յաճախ այնքան ցաւոտ, իրենց ծիսական եւ աստուածաբանական ժառանգութիւնը թանկագին հարստութիւն մը կը կազմեն քրիստոնեաներու ամբողջ համայնքին համար:

«Բաժնուելէ առաջ, Պապը եւ Կաթողիկոսը շատ ջերմօրէն ողջագուրուած են: «Ջերմեռանդ կերպով կ'աղօթենք Աստուծոյ որպէսզի թոյլ տայ որ մեր հաղորդութիւնը երթալով աճի մինչեւ ամբողջական միութիւն» ըսած է Պօղոս Զ., շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք Կաթողիկոսին իր «եղբայրական սիրոյ եւ հաղորդութեան ժեստին համար» եւ խնդրելով անկէ որ «Հռոմի եկեղեցւոյ ողջոյնը փոխանցէ համայն Հայ եկեղեցւոյ»:

«Նոր էջ մը դարձուցինք Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ, յայտարարած է իր կողմէ Կաթողիկոսը: Յիշեցինք, նոր արշալոյսի մը սեմին, որ եղբայր ենք երկու հազարամեակներէ ի վեր: Հայաստան պիտի վերադառնանք ժողովուրդին պատմելու համար այս փառաւոր օրերը: Մենք եւ մեր եղբայրները, ձեզմէ կը բաժնուինք մխիթարուած եւ ամրապնդուած հոգիներով»:

× Երեքշաբթի իրիկուն, Լը Մոնտ յօդուած մը հրատարակած էր Ժերար Սթեֆանեսքոյի ստորագրութեամբ, «Վազգէն Ա. Հայ Պատրիարք» խորագրով, որ հակիրճ ակնարկն է ընդհ. Հայութեան:

×

Պօղոս Զ. եւ Վազգէն Ա. միացեալ կոչ մը ուղղած են աշխարհի մեծերուն ըսելով որ «միջոցները գտնեն վերջ դնելու համար պատերազմներուն, ատելութեան, ֆիզիքական եւ բարոյական բռնութեան եւ մարդու որեւէձեւի ճնշումի մարդուն վրայ»:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մարդոց եւ ժամանակներու հայող հաստատումներ, դատումներ եւ խորհրդածութիւններ մէկտեղուած են «Մարդիկ եւ ժամանակ» հատորին մէջ: Հեղինակը՝ Վերապատուելի Անդրանիկ Պետիկեան մտաւորական ծանօթ անուն մըն է Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ, յատկապէս իբրեւ երբեմնի խմբագրապետ Նիւ Եորքի «Հայաստանի Կոչնակ»ին, որ, ինչպէս յայտնի է, ընթերցողներու աստիճանական նուազումին հետեւանքով, հարկադրաբար փակուեցաւ 1969ին: Ի դէպ պարբերաթերթը 1969ին կը բոլորէր 68 տարիներու պատուաբեր անցեալ մը, հիմնուած ըլլալով Պոսթըն 1901ին, եւ ապա 1910ին փոխադրուած ու շարունակուած ըլլալով, մինչեւ պարբերաթերթին դադրեցման թուականը, Նիւ Եորքի մէջ: Տասնամեակներու ընթացքին հանդէսը իր էջերուն մէջ կը հիւրընկալէր մտաւորական գրիչներու հոյլ մը, որ հանդէսին խմբագիրներուն հետ միասին, կը յաջողէր բարձր մակարդակի մը վրայ պահել անոր բովանդակութիւնը:

Վեր. Ա. Պետիկեան իր այս հատորով ընթերցող հասարակութեան կը հրամցնէ իր գրչի վերջին յիսուն տարիներու արտադրութեան — առաւելաբար խմբագրականներ — «հագիւ հարիւրին աննշան մէկ կոտորակը»: կը հետեւի ուրեմն, թէ հասկաքաղ մըն է մեզի հրամցուածը, որու շնորհիւ երեւան կ'ելլէ, հատորին մօտ 300 էջերուն մէջէն, հրապարակագիր հոգեւորականի մը դիմագիծը՝ իբրեւ հանրային մտածումներու մարդ, այլ մանաւանդ՝ իբրեւ բարոյախօս:

Այս զոյգ յատկանիշերն ալ չէզոքուած կը մնան անոր գրչի արտադրութիւններուն մէջ: Մասնաւորապէս վերջինը, բարոյախօսութիւնը, որ ապահովաբար կը բխի իր կոչումէն, հաւատքի եւ դաւանանքի հանդէպ իր ունեցած անյեղլի կեցուածքէն:

Տասնամեակ մը առաջ Վերապատուելին հանրութեան կը ներկայացնէր հինգ հատոր՝ «Ծրագ» ընդհանուր խորագրին տակ (վերջինը՝ 1963ին): Հոն, անոնց էջերուն մէջ կը նշմարուէր ցայտուն ձգտումը բնութեան եւ իրերու մէջ Աստուծոյ հոգեւոր ներկայութիւնը նշմարելու, կամ, ինչպէս սովորութիւն է նման պարագաներու մէջ ըսել՝ հունաւորին մէջ յաւիտենականը փնտռել եւ գտնել:

Այսպէս է, որ հեղինակին համար աբարչութիւնը իր ներքին աշխարհին հետ շաղախուած, անոր հետ անքակտելի շղթայով մը զօդուած տարերք մըն է, էութիւնն իսկ է, եթէ կ'ուզէք:

Ինչո՞ւ այս արագ ու հպանցիկ յետադարձը հեղինակին անցեալի գործերուն վրայ: Ըսելու համար պարզապէս, թէ «Մարդիկ եւ ժամանակ» հատորին մէջ փռուած վաթսունէ աւելի նշմարները կը մատնեն իրատես մօտեցումի մը պակասը աշխարհը շահագրգռող ընկերային, քաղաքական հարցերու պարզաբանութեանց մէջ: Վերապատուելին, անկասկած, իր տարերքին մէջ է, երբ կը շօշափէ բարոյական նկարագրով յատկանըշուած խնդիրներ, այսինքն, երբ իր գրիչը կը սեւեռի հոգեւոր, մշակութային, բարոյախօսական եւ ասոնց հետ աղերսուող երեւոյթներու վրայ:

Ան առաւելաբար մտքի եւ հոգիի ներդաշնակ կեցութեան պատգամաբերն է, բարոյական անապակ նկարագրի մը պաշտպանը, եւ իր սրտին ու մտքին խօսուն են ընդհանրապէս մարդկային եւ ազգային ընդհանրական արժէքները: Անոր գրիչը միշտ կը սեւեռի «Բան»ին վրայ, զոր կ'ուզէ որ «մարմին» եւ «կեանք» դառնայ ընթերցողին համար: Տեսակ մը բարոյական եւ հոգեւոր նկարագիր: Եթէ կը նախընտրէք՝ առօրեայ ապրում:

Այս շրջանակին մէջ է, որ պէտք է փնտռել Վեր. Ա. Պետիկեանի նշմարներուն կարեւոր մասին արժանիքը, մնացեալը նկատելով թիւրիմացութեամբ ընտրուած նիւթեր (քաղաքական խորքով եւայլն):

Նկատելի եւ մատնանշելի արժանիք մըն է նաեւ անոր լեզուն, որ խնամուած եւ մաքուր է, թէեւ տեղ տեղ նշմարելի են ոճի օտար դարձուածքներ: Վերապատուելի Ա. Պետիկեան, որ 1950ին Փարիզի մէջ հրատարակած էր նաեւ ինքնատիպ եւ այլապէս շահեկան հատոր մը՝ «Գրչանկարներ Պարտիզակի», գիտէ իր միտքերն ու տեսակէտները արտայայտել ցայտուն շեշտով, զանոնք բանաձեւել եւ հիմնաւորել դիւրահաղորդ եղանակով մը:

Տասնամեակներու վրայ սեւեռող անոր գրիչը յաջողած է իր հիմնական նպատակին մէջ, քանի որ անիկա ձգտած է իր «խորհածն ու րսածը ծառայեցնել շինարար, գործնական նպատակի մը», այսինքն, ինչպէս ինք կ'ըսէ, ընթերցողին հոգիին մէջ որոշ շարժում մը յառաջ բերել, «խորհուրդը անոր մէջ կեանքի վերածել»:

Հոգեշահ ապրումներու դուռ կը բանայ արդարեւ «Մարդիկ եւ ժամանակ» հատորը:

×

Շահեկան աշխատութիւն մըն է, անկասկած, Թեհրանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի «Հայ եկեղեցու տօները» դեղատիպ հատորը, որ լոյս տեսաւ անցեալ տարեվերջին, Թեհրան:

Հեղինակին առաջին աշխատութիւնը չէ այս: Արդարեւ, 1961էն ցայսօր յաջորդաբար հրապարակ հանած է վեց աշխատասիրութիւններ — Խօսք ժողովրդին, 1961, Անտարանի շունչով, 1962, Հաւատքի հարցը արդի ընկերութեան մէջ, 1963, Ապրիլ 24, 1965, Աստուածաշունչ մատեան, 1966, եւ վերջինը՝ վերոյիշեալ հատորը, որ կը բաղկանայ 225 էջերէ:

Արտակ Արք. Մանուկեան կը սիրէ պրպտել եւ ուսումնասիրել առաւելաբար կրօնական կամ հոգեւոր բնոյթի նիւթեր: Անիկա կը բխի, անշուշտ, իր կոչումէն:

Եկեղեցական տօները, որոնք դարերու քօղով մը շղարշուած են, ո՛չ միայն ճըշդորոշուած են կարգով ու եղանակով, այլեւ ասոնցմէ իւրաքանչիւրը կը կրէ իմաստ եւ խորհուրդ: Կայ նաեւ բնականաբար այսպէս կոչուած «պատմական» խորքը, այլ խօսքով՝ շատեր անոնցմէ, եթէ ոչ բոլորն ալ անխտիր, կը խարսխին կամ իրական անցուդարձերու եւ կամ ալ աւանդութեամբ փոխանցուած հեթանոսական շրջանի ժողովրդական հաւատալիքներու եւ սովորոյթներու վրայ:

Քրիստոնէական տօները, ինչպէս դիտել կուտայ գիրքին հեղինակը, ընդհանրապէս նուիրուած են Քրիստոսի, Աստուածածնի, Խաչին, Սուրբերուն, ինչպէս նաեւ ազգային – եկեղեցական իմաստ ունեցող դէմքերուն, բայց երբեմն նաեւ անոնց միախառնուած են հեթանոսական շրջանի տօներուն աւանդութիւններն ալ, նոյնիսկ բազմաթիւ սովորութիւններ:

Հոս, այս գիրքին մէջ ներկայացուած են միայն եկեղեցական տօները, ինչ որ կը նշանակէ, թէ նկատի չեն առնուած սուրբերու նուիրուած տօները, քանի որ անոնց թուարկումն ու պարզաբանումը եւս «բարդ գործ է՝ ամբողջութեամբ եւ մատենագիտական բոլոր տեղեկութիւններով ներկայացնելու տեսակէտէն»:

Առաջին առթիւ անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ Արտակ Արք. փորձած է սեղմ գիծերու մէջ պարզաբանել Հայաստանեայց եկեղեցւոյ տօները ըստ օրացոյցին մէջ սահմանուած կարգին: Ապա՝ անոնցմէ իւրաքանչիւրին մասին կը կատարէ անհրաժեշտ նշումները, որոնք աւելի շատ բացատրողական նկարագիր ունին: Այսպէս է, որ կը ներկայացնէ տօնին իմաստն ու խորհուրդը, այդ տօնին հետ աղերս ունեցող ժողովրդական ըմբռնումներն ու տօնակատարութեան մանրամասնութիւնները (խրախճանք եւայլն), անոնց մէջ տեղ գտած աւանդութիւնները եւայլն: Կարճ՝ ընթերցողին աչքին առջեւ կը պարզուի տօնին խորհուրդն ու անոր կատարման իմաստն ու նպատակը:

Այս հատորը առաւելաբար կը միտի «հասկնալի» ու ըմբռնելի դարձնել կրօնական որոշ ըմբռնումներն ու երեւոյթները, որոնք կրօնական տօներու ձեւին տակ կը ներկայանան հաւատացեալ զանգուածներուն:

Կը հետեւի ուրեմն, թէ հատորը զուտ գիտական նկարագիր չունի, այլ խօսքով չառաջնորդուիր պատմագիտական եւ աստուածաբանական խոր եւ մանրակըրկիտ պարզաբանումներու ճամբով:

Հաւատացեալ մարդոց համար է պատրաստուած այս հատորը, որպէսզի, ինչպէս դիտել կուտայ հեղինակը՝ «հաւատացեալներն իմանան ու հասկանան օրուայ տօնակատարութեան խորհուրդն ու իմաստը»:

Այս իմաստով է աւա, որ «Հայ եկեղեցու տօները» աշխատութիւնը շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ ժողովրդական խաւերուն համար:

Դժբախտաբար, հեղինակին լեզուն յաճախ խրթին է՝ անհարկի դարձուածքներու հետեւանքով:

×

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը պատեհ առիթ մը եղաւ շատերու, որպէսզի փորձեն վերակենդանացնել իրենց երբեմնի ծննդավայրին անունը, անոր մասին հրապարակ հանելով մեծ կամ փոքր պատմագիրք մը, կամ յուշամատեան մը:

Այս օգտակար ձգտումին պէտք է վերագրել, անկասկած, Սարգիս Գ. Պարսամեանի աշխատասիրութիւնը՝ նուիրուած Ջերմուկի, որ 350 տուն հայ բնակչութեամբ քաղաք մըն էր Ամիթ կամ Տիգրանակերտ քաղաքին հիւսիս – արեւմուտքը:

Հեղինակը, որ բազմանդամ ընտանիքի մը միակ վերապրողն է, շուրջ 145 էջերու մէջ եւ մօտաւորապէս 60 գլուխներու տակ, ձգտած է ներկայացնել իր ծննդավայրին անցեալը իբրեւ պատմութիւն, տեղագրութիւն, բնակչութիւն եւ ազգային եռուն կեանք:

Հեղինակին մօտ ցայտուն է բծախնդիր մօտեցումը իր աշխատանքին հանդէպ: Ըսել կ'ուզենք, թէ Ս. Պարսամեան ճգնած է ամբողջական պատկերացումը կատարել իր ծննդավայրին, մէջբերելով եւ օգտուելով պատմական եւ այլ աղբիւրներէ: Բնականաբար, ինչպէս հեղինակն ալ կը խոստովանի այնքան համեստ եղանակով մը, այս փոքր ծաւալով հատորը տեսակ մը ուրուագիծ կարելի է նկատել միայն, ինչ որ կը նշանակէ, թէ մեզի փոխանցուածը բառին իրական առումով պատմագիրք մը չէ, թէեւ յուշամատեան խորագիրը կը կրէ իր վրայ:

Հեղինակը գլուխ առ գլուխ նկարագրած է իր փոքր ծննդավայրին ոչ միայն պատմական անցեալը, այլեւ մօտաւոր ժամանակներու ազգային դիմագիծը յատկանշող երեւոյթներն ու անցքերը: Աւելին՝ հոս տեղ գտած են քաղաքին եւ շրջակայքին հայրենական վայրերը, սրբատեղիները, առանց մոռնալու դէմքերու յիշատակութիւնն ալ:

Այսպէս է, որ մեր աչքին առջեւ կը պարզուի փոքրածաւալ քաղաքի մը երբեմնի հայադրոշմ նկարագիրը, այս բառը հասկնալով նաեւ իբրեւ պատմական անցեալ եւ ազգային կեանք, իր բոլոր ստորոգելիներով:

Փափաքելի պիտի ըլլար այսուհանդերձ, որ հեղինակը այս հատորով ընթերցողին ներկայացնէր շրջանի փոլքլորն ալ, այսինքն՝ բանահիւսական էջեր, բարքեր, սովորութիւններ, երգեր, խաղեր եւայլն: Արդարեւ, պատմութեան աղբիւրներ, խիստ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն այսպէս կոչուած հոգեւոր մշակոյթին գանձերը, որոնց մոռացութենէ փրկումը մեծ նպաստ մը պիտի ըլլար, անտարակոյս, մեր ազգային մշակոյթի գանձարանին ճոխացման համար:

Հեղինակը թերեւս հնարաւորութիւն չէ ունեցած այս առաջադրութիւնը իրականացնելու՝ երիտասարդ տարիքին գաղթած ըլլալով Ամերիկա:

Գիրքին մէջ յուշագրական բնոյթ ունեցող գրութիւններ ունին նաեւ քանի մը Ջերմուկցիներ (Ղ. Փօյաճեան, Ա. Տէր-Ցակոբեան): Վերջաւորութեան՝ տեղեկատուութեան նկարագրով գրութիւններ կը ներկայացնեն Ջերմուկի Հայրենակցական Միութեան գործունէութեան դաշտն երեսները:

Գնահատութեան արժանի համեստ նպաստ մը կը բերէ հեղինակը իր այս գործով՝ «փաղուան Հայոց նոր պատմութեան կառուցուածքին»:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

1) «Մարդիկ եւ ժամանակ», հեղ. Ա. Պետիկեան, Հր. Նիւ Եորք, 1969:

2) «Հայ եկեղեցու տօները», հեղ. Արտակ Արք. Մանուկեան, Հր. Թեհրան, 1969:

3) «Յուշարձան Ջերմուկի», հեղ. Սարգիս Գ. Պարսամեան, Հր. Պօսթըն, 1969:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Այս սպառնալիքին վրայ խօսակցութիւնը վերջ գտաւ եւ Լեւոն մեկնեցաւ Թորոս պէյի քովէն Եանիի գարեջրատունը կրկին ժամադիր ըլլալով:

Փողոց ելլելուն ժամացոյցը նայեցաւ:

— Դեռ ութեւկէսն է, մըմնջեց, շատ կանուխ է, ժամ մը ատեն ունիմ եւ աննպատակ թափառեցաւ Շիտակ ճամբուն վրայ, ինքնիրեն ծրագիրներ յղանալով հինգ հարիւր ոսկիին գործածութեան վրայ:

— Այս դրամով քիչ մը ժամանակի համար ապագաս կ'ապահովուի, կը մտածէր, եւ ժամանակ կ'ունենամ հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ ստեղծելու... բայց պէտք է ջանամ Զարուհիին հետ հաշտուիլ, առանց ատոր, ձեռքէ բոլորովին կը փախցնենք Բարսեղ էֆէնտին՝ որուն վրայ տակաւին մեծամեծ յոյսեր դրած եմ: Այս ամուսնութիւնը մինչեւ հիմա քանի մը ամսուան միջոցին, սանկ-նանկ հազար ոսկի բերաւ ինծի, ինչ որ արհամարհելի գումար մը չէ եւ ապուշ ըլլալու է ասանկ աղբիւր մը ցամքեցնելու համար:

— Ալ հիմա երթանք Արամը գտնելու վճռեց:

Անհամբեր էր ժամ առաջ դրամը ձեռք անցընելու եւ արագ-արագ քալելով անցաւ Թեփէ Պաշիի պարտէզին առջեւէն եւ մտաւ այն փողոցը, որուն անկիւնը կը գտնուէր Թոմայի խանութը:

— Արդեօք Արամը եկա՞ծ է, արդեօք վերջին վայրկեանին միտքը փոխա՞ծ է, կը խորհէր յուզումով:

Իր վախը Մարտիկ էֆէնտիէն էր որովհետեւ գիտած էր որ այդ մարդը համակարծիք չէր դրամ վճարելու:

Վերջապէս մտաւ խանութ: Դէմքը ուրախութեամբ ճառագայթեցաւ: Արամ սեղանի մը առջեւ նստած էր: Իր ուրախութիւնը զսպելով՝ մօտեցաւ անոր եւ ըսաւ.

— Արդեօք ուշացայ եւ քեզ սպասցուցի:

— Ոչ, պատասխանեց միւսը, ես ալ հիմա եկայ: Ո՞ւր է Թորոս պէյը:

— Անիկա չեկաւ, պատասխանեց Լեւոն:

— Ինչո՞ւ համար:

— Հիմա իրմէ կուգամ, կարեւոր գործերով Եըլտըզ երթալ պարտաւորուած է եղեր եւ կառք մտնելով խնկոյն մեկնեցաւ:

Արամ դժգոհութեան շարժում մը ըրաւ:

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, ըսաւ:

— Դրամը քո՞վդ է, հարցուց Լեւոն:

— Անշուշտ:

— Ուրեմն ինծի կը յանձնես եւ խկոյն կը տանիմ իրեն կուտամ: Ինք այնպէս պատասխանեց... արդէն գումարին մէկ մասը պալատականի մը պիտի տրուի եղեր եւ Թորոս պէյ այս առտուան համար խոստացեր է, ատոր համար պատուիրեց որ դրամը առնելուս պէս Եըլտըզ երթամ, զինքը գտնեմ ու իրեն յանձնեմ, որպէսզի ինքն ալ պէտք եղած տեղը տայ:

Արամ րոպէ մը մտածեց, յետոյ ըսաւ.

— Լաւ, այնպէս կ'ընենք, բայց ես կը փափաքէի իր հետը տեսնուիլ անգամ մը:

— Այդ դիւրին է, եաքն ալ կրնաս տեսնուիլ:

— Այդպէ՞ս է, պատասխանեց Արամ:

Արամ սպասաւորը կանչեց եւ իր խմած շոքոլային դրամը վճարեց ու ոտքի ելաւ մեկնելու ձեւով մը:

— Ո՞ւր կ'երթաս, հարցուց Լեւոն զարմացած:

— Միասին պիտի երթանք:

— Բայց մեր ժամադրավայրը այստեղ չէ՞ր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(113 – Շար.)

ՏՈՔԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր յատուկ շահագրգռութիւն մը ցայտուն դարձաւ Հայկական Դատին նկատմամբ։ Շահագրգռութիւն մը, որ մղում տուաւ նաեւ քաղաքական բնոյթ ունեցող աշխատանքներու։ Այսպէս է, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերով կազմակերպուեցան Հայ Դատի քարոզչութիւնը տանող յանձնախումբեր եւ մարմիններ, որոնք, Թեհրանէն մինչեւ զոյգ Ամերիկաները, առանց մոռնալու Միջին Արեւելեան կարգ մը երկիրներն ու Յունաստանը, յատկանշական աշխատանք կատարեցին յատկապէս օտար քաղաքական եւ այլ շրջանակներուն յիշեցնելու համար, թէ հայկական բռնագրաւուած եւ ամայացած հողերուն իրաւատէր կը մնայ հայ ժողովուրդը եւ, հետեւաբար, նաեւ պահանջատէր։

Կատարուած աշխատանքներու հաշուեկշիռը կատարեց, ինչպէս նաեւ Հայ Դատին հեռապատկերը պարզեց Տոքթ. Բարգէն Փափազեան Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 8ին, Լիւթեսիայի գեղեցիկ սրահներէն մէկուն մէջ։

Հրապարակային դասախօսութիւնը կազմակերպուած էր Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ, որուն հրաւէրին պատասխանած էին 180 հայրենակիցներ։ Ակներեւ գոհունակութեամբ մը պէտք է ընդգծել, որ ներկաներուն մէջ կարեւոր թիւ կը ներկայացնէր երիտասարդութիւնը, ինչ որ ապացոյց է այն իրողութեան, թէ նորահաս սերունդը յատուկ ուշադրութեամբ կը հետեւի մեր ազգային իրաւունքներու վերահաստատման ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքներուն։ Աւելին՝ կը ձգնի ինք եւս մասնակից դառնալ անոր, արդարացնելով իր սերունդին ազգային կոչումը։

Դասախօսը՝ Տոքթ. Բ. Փափազեան նախ յետին մանրամասնութեամբ յիշատակեց ցայսօր կատարուած աշխատանքները՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ Հայ Դատի Յանձնախումբերու կողմէ։

Յուշագիրներու յանձնումին առնթեր, մասնաւոր պատուիրակութիւններ ներկայացած են 1966 Յունուարին Հայլէ Սէլասիէ կայսեր, նոյն տարին Կիպրոսի Արտաքին Նախագահ Գիբրիանուի, 1966 Ապրիլ 17ին Աւստրիոյ Արտաքին Նախարարութեան Միջին Արեւելքի գործերու պատասխանատու անձնաւորութեանց, 1966ի Ընկերվար. Միջազգայինի համագումարին, Սթոքհոլմ, Յունաստանի պետական պատասխանատու անձնաւորութեանց, ափրիկեան ազգերու 1966ի համաժողովին եւայլն։ Շարքը, զոր դասախօսը կէտ առ կէտ թուեց, երկար պիտի ըլլար ներկայացնել թղթակցութեան մը յատկացուած սիւնակներուն մէջ։

Ցամենայն դէպս անհրաժեշտ է ընդգծել, որ աշխատանքներու ընթացքին, ամէնուր, պատուիրակութիւնները ջանք թափած են ներկայացնելու մեր հողային պահանջները՝ պարզաբանելով եւ լուսաբանելով օտար անձնաւորութիւնները, որոնք, դժբախտաբար, անտեղեակ կը մնան մեր Դատին։

Դասախօսը բազմիցս շեշտեց անհրաժեշտութիւնն ու կարեւորութիւնը քարոզչական այդ աշխատանքներուն, քանի որ Թուրքիոյ նպատակն է եղած միշտ, ուրացումի ճամբով պատմութեան մշուշին մէջ թաղել իր ոճիրն ու մեր հողերու բռնագրաւումը։

Անդրադառնալէ ետք Սեւրի դաշնագրին 50ամեակին, Բ. Փափազեան յայտնեց այն միտքը, թէ Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքը ժամկէտով մը չի լրանար, չի սահմանափակուիր ժամանակի մը շրջագիծին մէջ, ընդհակառակն, ան կը տարածուի տարիներու, տասնամեակներու վրայ՝ ցորչափ չեն իրականանար մեր պահանջներուն բաւարարումը։ Աշխատանքը պէտք է կատարուի հետեւողական ճիգով, այլ մանաւանդ՝ ծրագրուած կերպով։ Հարկ են ուժերու մէկտեղում եւ նորանոր միջոցներ՝ բարոյական եւ նիւթական։ Այս վերջին կէտին կապակցութեամբ դասախօսը յիշեցուց, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Հայ Դատի հետապնդման գործին համար հաստատած է հիմնադրամ մը, մէկուկէս միլիոն տոլար, որ ներկայիս կ'ապահովուի դաշնակցական ընկերներու բարոյապէս պարտադրուած նիւթական զոհողութիւններու ճամբով։ Այս հիմնադրամէն գոյացած տոկոսները ի սպաս կը դրուին Հայ Դատի քարոզչութեան աշխատանքներուն։

Ժողովուրդի մը ապագան կը կերտուի պայքարի ճամբով, հետեւաբար, անհրաժեշտ է, որ մեր ժողովուրդը եւս հոգեպէս եւ մտածողութեամբ պատրաստ ըլլայ երկարատեւ եւ յարատեւ աշխատանք կատարելու, հետապնդելու իր առաջադրութիւնները յստակ ուղեգիծով մը։ Այդ ուղեգիծը գծած է ինքը հայ ժողովուրդը, եւ պատմութիւնը վաւերացուցած է զայն Սեւրի դաշնագրով, Ուիլսընեան սահմաններով եւ պատմական իրականութեամբ, Հայաստանի Հանրապետութեան ազատ ու անկախ իրականութեամբ, որ պիտի դառնար նաեւ ամբողջացած եւ միացեալ Հայաստան։

Դասախօսը վերջացնելով իր խօսքը շեշտեց, թէ հայ հողն ու ժողովուրդը միասնական ամբողջութիւն մը կը կազմեն, անբաժանելի արժէք մը, եւ ապա պահանջեց, որ Սփիւռքի տարածքին վրայ ապրող իւրաքանչիւր Հայ իր մտքին ու հոգիին արմատները արձակէ Հայաստանի հողին վրայ ապրող եւ ստեղծագործող եւ հպարտացնող վերելքներ արձանագրող ժողովուրդին մէջ։ Այլ մանաւանդ՝ ան անդուլ եւ անդադար գործէ ի խնդիր համայն Հայութեան։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլեան զոհերու ոգեկոչումը մեր գաղութը եւս կատարեց պատշաճ հանդիսութեամբ, որուն նախաձեռնութիւնը դարձեալ ստանձնած էր Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի յանձնախումբը։ Ապրիլ 26ի Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ խռնուած բազմութիւնը ապացոյցը տուաւ նահատակներու հանդէպ տածած իր խոր յարգանքին։ Ներկաները երկիւղածութեամբ հետեւեցան հոգեհանգստեան արարողութեան, որմէ ետք օրուան պատարագիչը՝ Թօփալեան վարդապետ, իր խորիմաստ քարոզով ոգեկոչեց թրքական վայրագութեանց զոհերուն խնկելի յիշատակը, պարզելով մեր դարաւոր թշնամւոյն սնուցած թաքուն նպատակները Հայութեան բնաջնջման համար։ Ապրիլ 24ը նկատեց ուխտի վերանորոգման օր մը։ Թելադրեց երիտասարդ սերունդին չմոռնալ Թուրքին անմարդկային արարքը։ Նաեւ պահել հաւատքը, մայրենի լեզուն, մեր ազգային աւանդութիւններն ու ոգեւորուիլ հայրենիքի վերելքով։

Պատարագէն ետք ներկաները համախմբուեցան Ազատագրութեան հրապարակը, ուր յուշարձանի շինութեան վայրին վրայ զետեղուեցաւ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը։ Մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգուեցաւ նահատակներու յիշատակը։ Ապա ժողովուրդը ցրուեցաւ։

Կէսօրէ ետքը ժամը ճիշդ 3ին տեղի ունեցաւ բուն հանդիսութիւնը՝ տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը։ Օրուան նախագահ Պ. Արսէն Մարկոսեան իր բացման գրաւոր ճառով, ֆրանսերէն եւ հայերէն, շեշտեց թէ Թուրքերը օգտուելով առաջին աշխարհամարտէն ի գործ դրին իրենց բնաջնջման ծրագիրը, անդութօրէն ջարդելով մէկուկէս միլիոն Հայեր։

«Մեր ծնողքները, ըսաւ որոնք կենդանի վկաները հանդիսացան Թուրքին գործած ոճիրին, դժբախտաբար հետզհետէ կ'անհետանան։ Երիտասարդութեան վիճակուած է պաշտամունքի վերածել նահատակներու յիշատակը։ Տէր կանգնիլ անոնց թողած կտակին եւ առանց վհատելու հետապնդել հայկական արդար դատը։ Մեր նահատակները իրենց մահուամբ ստեղծեցին միութիւնը։ Հետեւինք անոնց օրինակին։ Ներկայ ենք Հայութեան վերածնունդին, որու ապացոյցը կուտայ Արարատի ստորոտը ծաղկող մեր հայրենիքը»։ Խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ յարգել նահատակներու յիշատակը։

Գեղարուեստական յայտագիրը կը բաղկանար արտասանութիւններէ։ Օր. Արսինէ Կարապետեան արտասանեց Գէորգ Էմինի «Երգ կռունկի մասին»ը։ Օր. Ժընըվիէվ Պարտաքճեան՝ ֆրանսերէն հայրենասիրական քերթուած մը Առակոնէն։ Իսկ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը, որու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը Ա. Չօպանեանէ արտասանեց Օր. Արսինէ Կարապետեան։ Երեքն ալ ունին արտասանելու շնորհ եւ իրենց կիրայատուկ զգացումը ու ներշնչման յոյզը կրցան փոխանցել ունկնդիրներուն։

Պր. Նախագահը կարդաց քաղաքապետ Փիէռ Մութէնի նամակը, որ իբրեւ հանդիսութեան հովանաւոր, ցաւով կը հաղորդէր իր ակամայ բացակայութեան պատճառը։ Այսուհանդերձ իր եւ քաղաքապետական Խորհուրդի կողմէ ի խորոց սրտի կ'արտայայտէր անկեղծ զգացումներ նահատակներու յիշատակին հանդէպ, նաեւ վստահութիւն կը յայտնէր թէ Ֆրանսահայութեան նիւթական օժանդակութեամբ մօտիկ ապագային պիտի իրագործուի յուշարձանի կառուցումը։

Օրուան բանախօս Պր. Մեսրոպ Պայընտրեան իր ամփոփ բանախօսութեամբ յիշելով Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի 21 Յունուարի կոնդակէն հետեւեալ նախադասութիւնը՝ յիշենք անցեալը՝ արդար գնահատելու համար մեր ներկան, եւ յստակ տեսնելու համար ուղիղ ճանապարհը ապագայի, ըսաւ. «Իբրեւ ականատես ու ենթակայ մեծ սպանդին, անցած արեան ճանապարհներէ, տառապանքի բաժակը ցմրուր քամած, որբանոցներու լեղին ճաշակած, աշխարհը թափառած ու տարագիր, յանձնառու եղայ այս բեմէն յայտնելու ցասումս Թուրքին կողմէ գործադրուած ոճիրին հանդէպ։

Հայ ժողովուրդը իր խաղաղասէր նկարագրով, փարած իր մաճկալին, իր գրին ու գրականութեան, ու յենած իր մտային ուժերուն, յաջողեցաւ դիմագրաւել իր գոյութեան սպառնացող վտանգներուն, եւ իբրեւ ազգ ապրիլ մինչեւ այսօր։ 55 տարիներ անցած են այն մահասփիւռ օրերէն երբ Թալաաթներ մէկ գիշերուան մէջ հնձեցին Հայութեան աւագանին ու մտաւորականութիւնը։ Հնչակեանը, Դաշնակցականը, կղերականն ու յեղափոխական գործիչը անխտիր արեան նոյն ճամբուն վրայ զոհուեցան։ Ցեղասպանութեան ամենասոսկալին կազմակերպեց Թուրքը, որ 55 տարիներէ ի վեր իր ոճիրը գործելէ ետք կը ջանայ մոռացութեան յանձնել զայն։

Նկարիչ Էօժէն Տըլաքրուա կ'ըսէր.— «Նկարելը իմ ամէնօրեայ աղօթքս է»։ «Մենք ալ ունինք մեր ուխտը եւ սրբազան առաքելութիւն մը՝ չթողուլ որ նահատակներու յիշատակը մոռցուի։ Պէտք է ներշնչել այդ ուխտը նորահասներուն, որ չտեսան ջարդը։ Եփրատի դիակները եւ Տէր Զօրի դժոխքը։ Նոյն ուժգնութեամբ պէտք է հետապնդել Հայկական Դատը որ արդար դատ մըն է։ Որ զուգահեռ պէտք է ընթանայ հայրենիքի մէջ տեղի ունեցած երկունքին։ Հոն՝ Հայուն ձեռքով կը կառուցուին արուեստի ու գիտութեան հաստատութիւններ, որոնց կողքին պէտք է յիշել Ծիծեռնակաբերդի վրայ կառուցուած նահատակներու կոթողը։

Տէսինի յուշարձանը եւս Թուրքին ճակտին դրոշմուած խարան մը պիտի հանդիսանայ։ Եթէ Թուրքը այլեւս չհամարձակի Հայու արեան մէջ թաթխել իր ձեռքերը, ահա այն ատեն մեր նահատակներու հոգին պիտի հանգստանայ»։

Թօփալեան վարդապետ իր փակման խօսքերով հետեւեալ մտքերը արտայայտեց.— Թուրքը ջանաց Հայաստանը տեսնել առանց Հայու։ Սակայն, Հայը իր իմացական կարողութիւններով վերապրեցաւ։ Այժմ պէտք է հաւատարիմ մնալ ազգային ուխտին, հաւատալով որ արդարութիւն մը գոյութիւն ունի աշխարհի վրայ»։ Հոգեւոր հովիւը թելադրեց ուժ տալ Տէսինի յանձնախումբի ջանքերուն, իր լրումին հասցնելու համար յուշարձանի շինութիւնը։

Պահպանիչով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը։

Գ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ– (64)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

«Իրաւ է որ ապուշ ծաղրանքի մը առարկայ եղան բոլոր այս մարդիկը, բայց ես իրենց անբախտութեան մէջ միայն դժբախտութիւն մը տեսայ եւ արդահատեցայ այս դժբախտութեանց», ըսաւ ինքնիրեն Քարենին, թէեւ այս կէտին վրայ կը չափազանցէր։

Երբեք չէր արդահատած այս տեսակ դժբախտութիւններու եւ, ընդհակառակն, ինքզինք այնքան աւելի կը գնահատէր որքան իրենց ամուսինը խաբող կիներու թիւը կը մեծնար։

«Դժբախտութիւն մըն է որ ամէնուն կրնայ պատահիլ ու այդ դժբախտութիւնը իմ գլխուս ալ եկած է... խնդիրը այս կացութիւնը լաւագոյն պայմաններու մէջ կրելու վրայ է»։

Սկսաւ մանրազննին կերպով քննել իր կացութեան մէջ գտնուող անձերուն արարքները։

«Նարիանով մենամարտեցաւ...»։

Իր երիտասարդութեան մէջ մենամարտը կը հրապուրէր Քարենինը, որովհետեւ վախկոտ էր ու կը զգար վախկոտ ըլլալը։ Առանց սոսկումի չէր կրնար երեւակայել իր վրայ ուղղուած ատրճանակ մը եւ իր կեանքին մէջ երբեք զէնք գործածած չէր։

Վախի այս զգացումին պատճառաւ, իր երիտասարդութեան մէջ, շատ շահագրգռուած էր մենամարտով եւ կը սիրէր երեւակայութեամբ ինքզինք դնել կացութեան մը մէջ ուր կեանքը կը վտանգէր։

Երբ յաջողութիւններ ունեցաւ եւ բարձր դիրքի տիրացաւ, քիչ մը կորսնցուց մենամարտէն ունեցած վախը. այսուհանդերձ սովորոյթը յաղթեց եւ Քարենին, Աննայի խոստովանութենէն ետքը, խնդիրը իր ամէն երեւոյթներով երկարօրէն քննեց, թէեւ նախապէս գիտէր որ ոչ մէկ պարագային պիտի չմենամարտէր։

«Անշուշտ, մեր ընկերութիւնը տակաւին շատ բարբարոս է, հոս Անգլիոյ պէս չէ, գիտեմ որ շատեր պիտի հաւանէին մենամարտութեանս, բայց ի՞նչ պիտի շահիմ ատկէ»։

Քարենին երեւակայեց մենամարտէն առաջ անցընելիք գիշերը, յետոյ իր վրայ ուղղուած ատրճանակը ու սարսռաց եւ հասկցաւ որ երբեք իր վկաները պիտի չղրկէր։

«Ենթադրենք որ զէնք գործածել սորվիմ. ահա մենամարտին դաշտը, ատրճանակը կ'ուղղեմ եւ կը քաշեմ, կ'ըսէր ինքնիրեն՝ աչքերը գոցելով, եւ... եւ զայն կը սպաննեմ»։

Գլուխը ցնցեց այդ յիմար գաղափարները վանելու համար։

«Ի՞նչ իմաստ ունի մարդու մը սպանութիւնը, իմ ոճրագործ կնոջս ու զաւկիս հետ յարաբերութիւններս որոշելու համար գործուած։ Նորէն հարկ է որ ելք մը գտնեմ։ Բայց ինչ որ աւելի հաւանական է, ինչ որ կասկած չի վերցներ, սա է թէ ես պիտի սպաննուիմ կամ վիրաւորուիմ... ես, անմեղ ու զոհ, սպաննուած կամ վիրաւորուած... ա՛լ աւելի տխմար բան մը։ Վերջապէս եթէ ես զինքը մենամարտի հրաւիրեմ, իմ կողմէս անպարկեշտ գործ մը պիտի ըլլայ։ Միթէ նախապէս չե՞մ գիտեր որ բարեկամներս երբեք թոյլ պիտի չտան որ կռուիմ։ Միթէ նախապէս չե՞մ գիտեր որ ամէն բան պիտի ընեն որպէսզի Ռուսիոյ պէտք եղող պետական մարդու մը կեանքը չվտանգուի։ Եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ արդիւնքը։ Ատկէ պիտի հետեւի թէ ես, որ նախապէս գիտէի թէ չէի կրնար կռուիլ, իմ կռուի հրաւէրովս սուտ տեղը խաբած պիտի ըլլամ։ Ատիկա անպարկեշտ բան մը պիտի ըլլայ, ուրիշները եւ ինքզինքս խաբել պիտի ըլլայ։

«Ուրեմն մենամարտը անընդունելի է եւ ոչ ոք կը սպասէ որ վկաներս ղրկեմ։ Պէտք է գտնել իմ ասպարէզիս հարկաւոր եղած համբաւս ապահովելու միջոց մը»։

Իսկ բարձր պաշտօնեայի ասպարէզը, միշտ Քարենինի աչքին մեծ կարեւորութիւն ունէր եւ նոր դէպքերէն ի վեր իր մտքին մէջ աւելի կշիռ առած էր։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՏԽՐՈՒՆԻ
ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐ

Ցաւով կ'իմանանք թէ յետ անողոք հիւանդութեան, Երեքշաբթի առաւօտ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արմինէ Գալէնտէր:

Ողբացեալը, բնիկ Պոլսեցի, շրջանաւարտ Էսայեան վարժարանէն, վաղուց աշակերտուհիներէն էր Կոմիտաս վարդապետի, որմէ ունէր նամակներ եւ թանկագին յիշատակներ (զորս Հայաստան ղրկած էր քանի մը տարի առաջ):

Երկար տարիներէ ի վեր ատենադպիրն էր Որբերու Օգն. Մարմնին եւ իր նուիրեալ խանդավառութեամբ, անձնուիրաբար ծառայած է ազգային ձեռնարկներու:

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մելիք ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ՝

ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ
(ծնեալ Մելիքեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 12ին, յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Մայիս 15) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Պաթինիոլի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր անխոնջ ատենադպիրին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 12ին:

Մեզմէ կը խնդրուի տեղեկացնել թէ յանկարծամահ եղած է

ՆՇԱՆ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան եւ Ալլավերդեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱԼԼԱՎԵՐԴԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Մանուշակ Քոչունեան եւ զաւակները Սերժ եւ Ռոլէթ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԻՄՈՆ ՔՈՉՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Օր. Ովսաննա Հայկազեան (Գահիրէ) Տէր եւ Տիկին Գէորգ Շամլեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Առաքելեան եւ զաւակը՝ Գրիգոր (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ճէյմս Ուալըս (Ամերիկա), Պ. Յ. Պալըքճեան (Գահիրէ), Հէլվաճեան, Գնաճեան, Հայկազեան (Փարիզ), Պօղոսեան (Փարիզ), Կիրակոսեան, Եղեկեան, Եումուշաքեան, Սալիպեան եւ Սարգիսեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած Գահիրէ, Ապրիլ 3ին), այս Կիրակի ժամը 10,30ին (Մայիս 17), Փարիզ Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը կը տօնուի Տէսինի մէջ 7 Յունիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

« Յառաջ » Մատենաշար

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Եւ իբր յաւելագիր՝

ՎԱՂԸ

Գրեց՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

●

Այս գրքոյկը չի վաճառուիր:
փափաքողները կրնան դիմել
«Յառաջ»ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝
Տերիկեան գրատունը:

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌՂԵՏԱ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ գաղութիս համայն կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր

Տոմսերու գինը 5, 8, 10 փրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian, 53 bis, Bd. Rodin, Issy

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ
ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 24ին:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ԹՈՒՌՆՈՒԱ
ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Լիոն - Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ մասնակցութեամբ՝ Մարսէյլի, Ալֆորվիլի, Նիսի եւ Լիոն-Տէսինի խումբերուն:

17 եւ 18 Մայիս Կիրակի եւ Երկուշաբթի Տէսինի Սթատ Միւնիսիփալի դաշտը:

Կիրակի երեկոյեան շքեղ պարահանդէս երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ՝ Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց
Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21-ին Սալ Ռամոյի մէջ
Գեղարուեստական խնամեալ յայտագրով Կոմիտասի երգերով կը մասնակցի
«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան
Նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հարիւրամեակը կը տօնուի Կիրակի Մայիս 17ին ժամը 16,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ
Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը բաղկացեալ 60 հոգիներէ, ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:

Տոմսերու ապահովութեան համար դիմել Միութեան անդամներուն, մասնաւորապէս Պր. Անտոնեանի եւ Ահարոնեանի: Գիները 8, 10, 15 փրանք:

Նոյն առընչութեամբ Վալանսի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Հիւսիսեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս, ամսոյն 14, 15, 16ին, երեկոյեան ժամը 18էն 20 Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ յառաջիկայ Մայիս 23-27 Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա. հովուապետական այցելութեամբ պիտի ժամանէ Լիոն:

Այս առթիւ կատարուելիք հանդիսութիւններու ընդհանուր յայտագիրը հետեւեալն է.—

Շաբաթ 23 Մայիս, կ. ետք ժամը 4ին ժամանում Պռոնի օդակայան, ժամը 5-6 Հրաշափառ եւ ողջոյնի խօսք Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 9-11 ժողովրդական ընդունելութիւն Ռամոյի սրահին մէջ:

Կիրակի 24 Մայիս, առաւօտեան ժամը 16ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Վեհափառը: Ժամը 2ին ճաշ Սոֆիթէլ Պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ: Ճաշագին 100 Փր., անձ գլուխ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ ամէնէն ուշը, մինչեւ Մայիս 18, եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլէնի մօտ գտնուող Վօ-լը-վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժամանում ժամը 22ի մօտ:

Օթօքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Գույումճեանի 208-71-79:

Գին 15 փրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԻՏԱԼԻԱ

Ընդառաջելով բարեկամներու փափաքին, այս տարի դարձեալ պիտի այցելենք Իտալիա:

Այս առթիւ ընտրեցինք Սան Ռեմոյի մօտ Լաիկուէլիա գեղեցիկ ծովեզերեայ վայրը՝ որուն բարեխառն կլիման՝ առիթը պիտի տայ մեկ ամսուան հաճելի եւ հանգստաւէտ արձակուրդ մը անցընելու:

Մեկնում Օգոստոս 2ին
վերադարձ 29ին

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝

Մ. Գրիգորեանի
261, Ռիւ Սէն Տընի, Փարիզ (2րդ)
Հեռախօս՝ 488-09-06

Յ. Պասմաճեանի
128 Ռիւ տը Ֆլանտրը, Փարիզ 19րդ)
մուտքին դիմացի դուռը:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՈՒՐԲԱԹ
15
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
15 MAI
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.813
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.813

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Ա.

Բացի Գրիգոր Լուսաւորչի եւ Տրդատի Հռոմ երթալու պարագայէն, Հայոց պատմութիւնը արձանագրած է բազմաթիւ այլ դէպքեր Հայոց եւ Վատիկանի յարաբերութեանց մասին:

Կիրակոս Գանձակեցի (ԺԳ. դար) իր Համառօտ պատմութեան մէջ (Վենետիկ, 1865, էջ 54–55) կ՚ակնարկէ Գրիգոր Բ. Վկայասէր Կաթողիկոսի (1066–1105) Հռոմ այցելութեան:

«Եւ նա ի մտի իւրում յետ ժամանակաց երթալ ի Հռոմ քաղաք, յերկրպագութիւն նշխարաց սրբոց առաքելոյն Պետրոսի եւ Պօղոսի» կը գրէ, ու կ՚աւելցնէ. «Երթալ սուրբ Հայրապետն ի Հռոմ ... մեծապէս պատուեցին զնա ազգն Ֆռանգաց»:

Մատթէոս Ուռհայեցի (ԺԲ. դար) կըմէ առաջ գրած էր, որ Գրիգոր Վկայասէր Հռոմ, այսինքն Կ. Պոլիս գացած էր, ինչ որ ճիշդ է: Գանձակեցի Հռոմը շփոթեր է Հռոմի հետ: Վկայասէր Հռոմ չէ գացած:

Կիլիկեան Թագաւորութեան շրջանին Հայերը բազմիցս յարաբերած են Վատիկանի հետ, քաղաքական նպատակներով, կրօնականի քօղին տակ:

Միջին դարուն Վատիկան մեծ արժէք կը ներկայացնէր եւ միջազգային քաղաքականութեան մէջ իր հեղինակաւոր ձայնն ունէր:

Ռուբինեան Հարստութեան առաջին Թագաւոր Լեւոն Մեծագործ Թագ ստացաւ Կղեմենտինոս Գ. Պապէն (1191–1198): Իր նուիրակը՝ Մայնսի արքեպիսկոպոս Կարդինալ Քոնրատ ֆոն Վիթէլսպախ 1198 Յունուար 6ին Ծնունդի օրը մայրաքաղաք Սիսի Ս. Սոփիա տաճարին մէջ Թագը ներկայացուց Լեւոնի, որմէ ետք Գրիգոր Ապիրատ Կաթողիկոս (1195–1203) կատարեց օծումը:

Լեւոն Թագ ստացաւ նաեւ Գերմանիոյ եւ Բիւզանդիոնի կայսրերէն:

Հայագէտ Հ. Փր. Թուռնըպիզ, իր «Քաղաքական եւ կրօնական պատմութիւն Հայոց» (Փարիզ, 1900, 872 էջ) գրքին մէջ կը յիշէ Գրիգոր Գ. Պահլաւունիի (1113–1166) կաթողիկոսին դիմումը Եւգենիոս Գ. Պապին, Գրիգոր Դ. Տղայի (1173–1193) Թղթակցութիւնը Լուկիոս Գ. Պապին հետ, Լեւոն Մեծագործի եւ Գրիգոր Ապիրատի համաձայնագիրը Կղեմենտինոս Գ. Պապին հետ, Բենեդիկտոս ԺԲ. Պապի յարաբերութիւնները Լեւոն Թագաւորի հետ, Ներսէս Լամբրոնացիի Թղթակցութիւնները եւայլն:

Ֆրանսացի Լուսինեաններու Կիլիկիոյ գահին վրայ բազմելէն ետք Հայոց յարաբերութիւնները Հռոմի հետ աւելի սերտացած են:

Հայերը միշտ քրիստոնեայ աշխարհէն յուսացած են իրենց ազատութիւնը, ամէն անգամ, որ օտար աշխարհակալներ տիրած են Հայաստանի եւ կեղեքած զիրենք:

Պապը, իբրեւ քրիստոնէութեան գլխաւոր ներկայացուցիչը, մեծ յոյսեր ներշնչած է Հայոց ազատագրութեան համար: Մասնաւորաբար ԺԶ. եւ ԺԷ. դարուն լաւին վարդապետներ ղրկուած են Հռոմէն ու Ֆրանսայէն Հայաստան՝ Հռոմէական եկեղեցիին միացնելու համար Հայերը:

Կարդինալ Ռիշլիէօ 1632ին Փարիզի մէջ հրատարակել տուաւ՝ Միլանոյի Հ. Ֆրանչիսկոս Ռիվոլայի «Քառագիրք Հայոց»ը, հայերէնէ լատիներէն, ի պէտս կաթոլիկ միսիոնարներու, որոնք Հայաստան պիտի երթային քրիստոնէութիւնը քարոզելու Հայերուն...:

Միսիոնարները նոյնիսկ Ֆրանսայի մեծանուն Թագաւոր Լուդովիկոս ԺԴ.ը կը ներկայացնէին իբրեւ պաշտպան Թուրքիոյ քրիստոնեաներուն: Կապուչինեան վարդապետ Յուստինիանոս Միշէլ Ֆէվր ծածկանունով եւ արեւելեան լեզուներու Թարգման Տըլաքրուա այս իմաստով գրքեր հրատարակեցին 1675ին եւ 1682ին՝ յուսադրելու համար Հայերը:

Ունիթոռները Պարսկաստանի եւ Հայաստանի մէջ անդադար քարոզչութիւններ ըրին համոզելու համար Հայերը, որ անկախութեան կրնան տիրանալ՝ եթէ յարին Հռոմէական եկեղեցւոյն:

Այս քարոզչութեանց հետեւանքով է, որ մեր երեք կաթողիկոսները փորձեր կատարեցին մօտենալու համար Վատիկանին, քաղաքական նկատումներով:

Անոնք էին Ստեփանոս Ե. Սալմաստեցի (1545–1567), Միքայէլ Ա. Սեբաստացի (1567–1576) եւ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի (1655–1680): Անոնցմէ միայն Սալմաստեցին է, որ գնաց Հռոմ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ-ԼԻԲԱՆԱՆ ԲԱԽՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Քաղաքական շրջանակները, մանաւանդ Փարիզի, այլ նաեւ խարայելեան եւ արաբ, հաշուեկշռի մը ձեւով քննութեան կ՚առնեն Լիբանանի վրայ կատարուած իսրայելեան յարձակման արդիւնքները: Առաջին առթիւ կը հաստատուի, թէ Իսրայելացիք իրենց ակնկալածէն աւելի զօրաւոր ընդդիմութեան մը հանդիպած են, քանի որ անոնց վերջին հրասայլերը Լիբանանէն հեռացան ոչ թէ 15 ժամ ետք, ինչպէս յայտարարուեցաւ, այլ՝ 32 ժամ ետք: Միւս կողմէ, գրեթէ բոլոր դէտերն ալ համաձայն են պնդելու, թէ Իսրայելացիք չյաջողեցան մաքրագործել Հերմոնի շրջանը, որ պաղեստինցի արձակազէններու գլխաւոր խարիսխը դարձած է շնորհիւ իր անառիկ դիրքին (լեռնային շրջան մըն է): Պաղեստինի Ազատագրական Ճակատի կեդրոնը կը պնդէ, թէ յարձակող ուժերը չյաջողեցան տեղահան ընել իրենց մարտիկները եւ ոչ ալ քանդել անոնց ապաստարանները: Ցամենայն դէպս, իսրայելեան ուժերը սպաննած են 30ի մօտ ֆէտայիներ եւ գերի բռնած են 15 ուրիշներ:

Արաբական շրջանակները դիտել կու տան, թէ իսրայելեան յարձակումը ամրապնդեց արաբ միասնականութիւնը, քանի որ Դամասկոս եւ Պաղտատ չվարանեցան օգնութեան ձեռք երկարել Պաղեստինցիներուն եւ Լիբանանցիներուն՝ առաջինը հրապարակ նետելով օդանաւեր, իսկ երկրորդը շարժման մէջ դնելով Յորդանանի իր ծանր հրետանին: Լիբանանեան շրջանակները դիտել կու տան նաեւ, որ իրենց բանակին մասնակցութիւնը կռիւներուն, բարձրացուց այս վերջնոյն վարկը ժողովրդային այն խաւերուն մօտ, որոնք թերահաւատ էին անոր մարտունակութեան մասին: Նախագահ Հէլուի կոչը՝ Լիբանանցիներու շարքերը խտացնելու լայն արձագանգ գտաւ: Քաղաքական կուսակցութիւնները շեշտեցին անհրաժեշտութիւնը ազգային միասնականութեան հաստատման եւ բանակին զօրավիգ կենալու մասին: Պէյրութ կը մտածէ ներկայիս արդիականացնել իր զինուորական ուժերուն սպառազինութիւնը:

Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր անդրադառնալով Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին դատապարտութեան՝ Իսրայէլի յարձակումին համար, յայտարարեց թէ իրենք ոչ մէկ հաշիւ ունին ներկայացնելիք այս վերջնոյն: Միւս կողմէ, փոխ-վարչապետը Ալօն դիտել տուաւ, թէ պատրաստ են կրկին յարձակելու Լիբանան հաստատուած Պաղեստինցիներուն վրայ, եթէ երբեք այս վերջինները չդադրեցնեն իրենց խափանարարական գործողութիւնները:

Ամերիկայի Արտաքին նախարարը ցաւ յայտնեց «փոխադարձութեան եւ հակափոխադարձութեան» միջոցներուն համար:

Ցայտարարութիւնը, Թել Ավիվի կողմէ, գաղջ կը նկատուի:

ՊԱՊԻՆ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Պօղոս Զ. եւ Վազգէն Ա. իրենց խօսակցութեանց աւարտին միացեալ կոչ մը ըրած են յանուն եկեղեցիներու միութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան: Ստորեւ բնագիրը.

« Պօղոս Զ., Հռոմի եպիսկոպոս, Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Պապ եւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս եւ Ծայրագոյն Պատրիարք Ամենայն Հայոց փառք կուտան Աստուծոյ որ թոյլ տուաւ իրենց միասնաբար աղօթել, իրարու հանդիպիլ եւ փոխանակել խաղաղութեան սուրբ համբոյրը, մանաւանդ այս շրջանին որ կը նախապատրաստէ տօնը Ս. Հոգիին իջման առաքեալներուն վրայ:

« Գիտակից հովիւի իրենց պարտականութեանց, կը հրաւիրեն բոլոր քրիստոնեաները եւ մանաւանդ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ քրիստոնեաները, որ աւելի հաւատարմութեամբ պատասխանեն Ս. Հոգիի կոչին, զիրենք մղելով աւելի խոր միութեան մը, որ պիտի կատարէ մեր հասարակաց Փրկիչին կամքը եւ աւելի պտղաբեր դարձնէ աշխարհի ծառայութիւնը քրիստոնեաներու կողմէ:

Այս միութիւնը կրնայ իրագործուիլ եթէ բոլորը, հովիւ եւ հաւատացեալ, ուզեն զիրար լաւ ճանչնալ: Այդ նպատակով, կը յորդորեն աստուածաբանները որ հաւաքական ուսումնասիրութեան մը նուիրուին որ ձգտի խորացնելու իրենց ծանօթութիւնը մեր Տիրոջ Յիսուս-Քրիստոսի խորհուրդին եւ անոր մէջ եղած յայտնութեան: Հաւատարիմ այն աւանդութեան զոր փոխանցած են առաքեալներն ու հայրերը եւ միաժամանակ գիտակից պահանջներուն աշխարհի մը որ Աստուած կը փնտռէ մեր շրջանի նոր զարգացումներուն մէջ, պիտի կարենան բանալ նոր ճամբաներ որ թոյլ տան գտնելու հանելու տակաւին գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները եւ իրենց եկեղեցիները առաջնորդեն աւելի կատարեալ միութեան մը իրենց հաւատքին մէջ, աշխարհի դիմաց: Ինչ կը վերաբերի իրենց, Պապը եւ Կաթողիկոսը պիտի փորձեն կարելին ընել զօրավիգ կենալու համար այս ճիգերուն եւ անոնց տալու հովուական իրենց օրհնութիւնը:

« Բայց փնտռտուքը ինքնին կրնայ ապարդիւն մնալ եթէ արմատացած չէ ամբողջ Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ: Այդ պատճառով է որ կը մաղթեն որ զարգանայ աւելի սերտ գործակցութիւն մը քրիստոնեայ կեանքի կարելի բոլոր մարզերուն մէջ: Հաւաքական աղօթքը, փոխադարձ հոգեկան օժանդակութիւնը, միացեալ ճիգերը իսկապէս քրիստոնեայ լուծումներու սկզբունքներ գտնելու համար այսօրուան աշխարհի հարցերուն, թանկագին միջոցներ պիտի ըլլան, այնքան բաղձալի ամբողջական միութեան փնտռտուքին ծառայութեան մէջ:

« Միասին կատարուած այս փնտռտուքը, այս գործակցութիւնը պէտք է հիմնուած ըլլան, քրիստոնեայ հաւատքի եւ հաւաքական խորհրդական կեանքի փոխադարձ ճանաչման եւ մարդոց եւ իրենց եկեղեցիներու փոխադարձ յարգանքին վրայ:

« Եթէ անշահախնդիր ճիգերը, որ ի սրտէ կ՚ուզեն յառաջ բերել, այդ ոգիով ներշնչուին եւ այդ ձեւով ի գործ դրուին, վստահ են որ սիրոյ եւ ճշմարտութեան Ոգին Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ անդամներուն պիտի տայ իսկապէս քրիստոնեայ այս եղբայրութիւնը, որ պտուղն է իր գործունէութեան անոնց մէջ:

« Յանուն այդ եղբայրութեան է որ Պօղոս Զ. Պապը եւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը իրենց ձայները կը բարձրացնեն հանդիսաւոր կոչով մը բոլոր անոնց որ ազդեցութիւն մը ունին ազգերու եւ ժողովուրդներու կեանքին վրայ, որպէսզի ճգնին փնտռելու եւ գտնելու կարելի բոլոր միջոցները վերջ դնելու համար պատերազմներուն, ատելութեան, բարոյական եւ ֆիզիքական բռնութեան, մարդուն որեւէ ճնշումի մարդուն կողմէ: Թող ան որ մեր խաղաղութիւնն է ընէ որ այս կոչը լսուի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԼԻՎԻԷ ԿԻՇԱՐ, Ֆրանսայի Կրթական նախարարը, ներկայացուց դպրոցականներու արձակուրդի շրջանի ժամանակացոյցը: 1970–71ի ուսումնական տարեշրջանը պիտի ունենայ արձակուրդի 109 օր, առանց՝ հանգիստի 38 օրեր, իսկ աշխատանքի ժամանակամիջոցները պիտի ըլլան 82, 75 եւ 60 օր, առաջին, երկրորդ եւ երրորդ եռամսեաններուն համար: Այս տարուան արձակուրդի եղանակը Յունիս 27էն մինչեւ Սեպտեմբեր 14 կ՚երկարի, իսկ 1971ին՝ Յունիս 30էն մինչեւ Սեպտեմբեր 13: Ուսուցիչները աշակերտներէն չորս օր առաջ պիտի վերադառնան իրենց արձակուրդէն՝ ընդունելու համար աշակերտութիւնը կրթարաններէն ներս:

«ՆՈՐ ԿԱՐԳ» անունով կազմակերպութիւն մը առաջին միթինկը կազմակերպած էր Չորեքշաբթի գիշեր: «Ֆրանսան Ֆրանսացիներուն» նշանաբանով ազգայնական շարժում մըն է:

ՓԱՐԻԶ, Իրաւաբանական լսարանի Ասասի կեդրոնը շատ ծանր բախումներու բեմը եղաւ Մայիս 13ին: Կռիւխնդիրը ձեռք առած էին ամէն բան եւ ոստիկանութիւնը պարպել տուաւ կեդրոնը: Երեք տասնեակ վիրաւոր կայ եւ 143 հոգիի ինքնութեան ստուգում եղած է:

ԻՏԱԼԻԱ պիտի անդամալուծուի Մայիս 19ին եւ 20ին, ընդհանուր գործադուլի մը հետեւանքով:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային Միութեան 1970 Յունուար 15ի ընդհանուր մարդահամարի տուեալներից առ այժմ հրատարակուեան են տրուել միայն ընդհանուր (գլոբալ) թըւեր: Մանրամասնութիւնները հանրային սեփականութիւն կը դառնան յետագայում: Համաձայն Ռուսաստանում արմատացած հնադոյն սովորութեան մարդահամարի հարցաթերթիկներում միշտ եղել է եւ այսօր էլ կայ քաղաքացու ազգային ծագման, ցարերի ժամանակ նաեւ դաւանանքի հարցը, մի բան որ գոյութիւն չունի արեւմտեան երկրներում, ուր հպատակութիւնը ի մի է ձուլում պետութեան բոլոր քաղաքացիներին եւ դատում նրանց միայն օտարահպատակներից: Երբ կարելի լինի ճշգրտօրէն տեղեկանալ, թէ որքան Հայ կայ Խ. Միութեան մէջ եւ թէ մասնաւորապէս որքան է նրանց թիւը Խ. Հայաստանի սահմանակից Ղարաբաղում, Գանձակում, Ջաւախքում, Գողթանում, մենք կ՚ունենանք պատկերը ոչ թէ արհեստական ձեւով կտորակուած, այլ միապաղաղ, պատմա – էտնոգրաֆիք Հայաստանի: Հետաքրքիր է նաեւ իմանալ, թէ ինչ խորհըրդային գաղութներ ունենք, քանակական տեսակէտից, աւելի հեռուները — Աբխազիայում, Հիւսիսային Կովկասում, Դոնի շրջանում, Մոսկուայում, Անդրկասպիում եւ այլուր:

Մի կողմից մեր ժողովուրդը հալւում է աշխարհի բոլոր մասերում ապազգայնացման ժանտախտից, բայց միւս կողմից նա բազմանում է բաւարար չափով, որովհետեւ հազարամեակներից ի վեր Հայի հողում ամուր նստած է ընտանիքի ու դաւակի սէրը, որ նրան զերծ է պահում մալթուզեանիզմից:

Ուրեմն սխալուած չենք լինի, եթէ ենթադրենք, որ 1959 թուի խորհրդային մարդահամարից ի վեր զգալիօրէն աւելացել է մեր թիւը թէ՛ Խ. Հայաստանը եզերող եւ թէ հեռաւոր խորհրդային երկրամասերում:

×

«Ըստ մարդահամարի տուեալների, ասում է պաշտօնական հաղորդագրութիւնը, Ս. Ս. Հ. Միութեան բնակչութիւնը 1970 թուականի Յունուար 15ին կազմում էր 241 միլիոն 748 հազար մարդ:

1940 թուին ներկայ սահմաններում կար 194 միլ. մէկ հազար մարդ:

1959 թուին ներկայ սահմաններում կար 208,8 հազար մարդ:

1959 թուականի մարդահամարից յետոյ, 11 տարում, ծնուել է 51 միլ. հինգ հարիւր հազար, մահացել 18 միլ. վեց հարիւր հազար մարդ: Յաւելում 32 միլիոն. 9 հարիւր հազար — 15,8 տոկոս: Հինգ հոգուց մէկը միայն ծնուել է Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնից առաջ:

Միութենական հանրապետութիւնների բնակչութեան թիւը փոխուել է հետեւեալ կերպով.

	բնակիչների թիւը հազար մարդ 1959 թ.	1970 թ.	Տոկոս
Ս. Ս. Հ. Միութիւն	208,827	241,748	116
Ռուսաստանի Ս. Դ. Ս. Հ.	117,534	130,090	111
Ուկրայինա	41,869	47,136	113
Բելոռուսիա	8,056	9,003	112
Ուզբեկստան	8,261	11,963	145
Ղազախստան	9,153	12,850	140
Վրաստան	4,044	4,688	116
Ադրբեյջան	3,698	5,111	138
Հայաստան	1,763	2,493	141
Մոլդաւիա	2,885	3,572	124
Լիտւիա	2,711	3,129	115
Լատւիա	2,093	2,365	113
Էստոնիա	1,197	1,357	113
Ղրղզստան	2,066	2,933	142
Տաճիկստան	1,981	2,900	146
Թուրքմէնստան	1,516	2,158	142

Այս տարի ամբողջ բնակչութեան մէջ արական սեռին բաժին էր ընկնում 46,1 տոկոս, իգականին 53,9, հետեւանք երկրորդ համաշխարհային պատերազմի. սակայն վերջերս 100 աղջկայ դէմ ծնուած է 106 տղայ: Ուրեմն աստիճանաբար կանանց թուական գերակշռութիւնը (20 միլիոն) տղամարդկանց վրայ կ՚անհետանայ, եթէ նորից ռազմադաշտերը չծածկուեն զինուորների դիակներով:

Մարդահամարների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում տեղի է ունեցել բնակչութեան զգալի փոփոխութիւն մի շըրջանից միւսը: Այսպէս, օրինակ, անցած 11 տարիների ընթացքում, Ղազախստանում եւ Միջին Ասիայում տեղացիների բնական աճը եղել է 8,6 միլիոն, իսկ մարդահամարի տուեալներով 9,8 միլիոն:

Դա նշանակում է որ 1,2 միլիոն մարդ այստեղ է տեղափոխուել միւս Միութենական Հանրապետութիւններից: Ուրեմն միջին ախականների 146–140 առ հարիւրը իջնում է 137ի եւ Խորհ. Հայաստանը չահում է գտարիւն բնակչութեան աճման մրցանակը: Կարելի է առարկել, թէ Հայաստան եւս ներգաղթ է ընդունում ըսփիւռքից, տարեկան մօտաւորապէս 3–4 հազար հոգի: Սակայն դրա փոխարէն նա դրեթէ նոյն թուով արտագաղթ է տալիս դէպի Ռուսաստան ու հէնց նոյն Անդրկասպեան երկիրները ուսման, պաշտօնի, խոպան մշակելու եւ այլ պատճառներով:

Ուզբէկը, Թուրքմէնը, Ռուսն ու Ուկրայինցին չեն ներգաղթում Հայաստան, հոսանքը հակառակ ընթացք ունի: Մեր փոքրիկ երկիրն ազգային տեսակէտից ամէնէն աւելի համապատասխանում է իր «հայկական» կոչման ու 15 հանրապետութիւններից ամէնէն զտարիւնն է ունենալով ընդամէնը 15 առ հարիւր ոչ-հայ տարրեր, որոնց թւում 5 առ հարիւր Ռուսներ, մի տոկոս, որ նոյնպէս ընկորտային է: Հասկանալի է, Հայաստանը փոքր է, լեռնածածկ, զուրկ մագնիսի պէս քաշող հանքերից — քարիւղ, քարածուխ, երկաթ — եղած համեստ պղնձահանքերը տալիս են Խ. Միութեան նոյն մետաղի տասը առ հարիւրը միայն — Հիւսիսից Հայաստան են գալիս մասնագէտներ այս կամ այն արդիւնաբերական ձեռնարկը գործի գցելու, մեքենաներ տեղաւորելու, թունէլ փորելու եւայլն, եւ ժամանակաւորապէս: Թւում է թէ նրանք իրենց Հայաստանում աւելի օտար են զգում, քան Խորհ. Միութեան այլ վայրերում: Չնայած դրան մեր հայրենիքը Անդրկովկասի ամէնէն խիտ բնակուած երկրամասն է: Մէկ քառակուսի կիլոմեթրի վրայ Ադրբէյջանում (տարածութիւնը 86,6 հազար քառ. կիլ.) ապրում է 59 մարդ, Վրաստանում (69,7 հազ. քառ. կիլ.) 67, Հայաստանում (տարածութիւնը 29,8 հազար քառ. կիլոմեթր) 83 հոգի: 15 խորհ. Հանրապետութիւններից բնակչութեան խտութեամբ Հայաստանը զիջում է միայն Մոլդավիային (տարածութիւնը 33,7 հազ. ք. կ.) 93 հոգի մէկ քառ. կ.ի վրայ:

Մի յառաջադիմութիւն եւս: Երեւանը առաջ ութերորդ հանրապետական մայրաքաղաքն էր բնակչութեան քանակով Լատւիայի մայրաքաղաք Րիգայից յետոյ, այժմ 25 հազարով անցել է նրանից առաջ ու 767 հազար բնակչով դարձել եօթներորդը:

Եթէ հաշուի առնենք Հայաստանի ազգաբնակչութեան տարեկան աճը (60 հազար) թուաբանական ճշգութեամբ կ՚ասենք, որ այս 1970 թուի Մայիսին նա ունի երկու միլիոն 520 հազար քաղաքացի:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԳԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Այժմէական մեծ կարեւորութիւն զգեցած է հայ գիրին եւ հայ մշակոյթին պահպանումի հարցը՝ այն նորագոյն պայմաններու տակ, որոնց տակ կ՚ապրի այսօր գաղութահայութիւնը զանազան երկիրներու մէջ:

... Ես անսահման հաւատք ունիմ իմ ազգիս ներքին արժէքներուն եւ բարոյական եւ հոգեւոր կարողութիւններուն մասին, բայց պէտք է խոստովանիմ թէ ամէն անգամ որ պատեհութիւն կ՚ունենամ լսելու (եւ տեսն տեսն ալ խօսելու) փառաբանութիւնը ազգիս անցեալին — խնդիր չէ թէ փառաբանութեան անմիջական առարկան պատմական դէմք մըն է կամ դէպք մը — ես իմ մէջս անհանգիստ կը զգամ ներկային մէջ տեսնելով — հակադրաբար փառաբանուածին — այպանելին, ցաւալին: Կամ, անցեալին փառքը ստուեր կ՚ածէ ներկայ իրականութեան վրայ եւ կը սմքեցնէ հոգիս ներսիդիս, կը նուաստացնէ: Շատ անգամ մեր անտարբերութեան մէջ յամառելու մնալու համար անցեալ փառքերու յուշովը կը քնացնենք մեր կամքը, մեր նախանձաւորութիւնը, մեր հոգեւոր ջիղերը: Ձենք ըսեր «Տե՛ս, ի՛նչ ենք եղեր, ի՛նչեր ըրեր ենք. ուրեմն, չարժինք, գործ տեսնենք այս անկումէն բարձրանալու հին փառաց մակարդակին»: Ո՛չ, սրտագինս կը ծափահարենք, գիշերը մեր հանգիստ քունը քնանալու՝ առանց վրդովիչ երազի եւ առտուն ալ մեր սովորական կեանքը ապրելու կատարեալ անտարբերութեամբ՝ ներկային եւ ապագային համար:

Ինծի կը թուի թէ մեր մշակոյթին եւ մասնաւորաբար մեր գիրին ու գրականութեան պահպանման դաւադիր ազդակը նիւթական չէ, հապա՝ հոգեկան է (կամ հոգեբանական): «Ա՜խ, եթէ դրամ ըլլար» սովորական յանկերգ մըն է: Դրա՞մ չկայ: Հապա ո՞ր տեղ եւ ո՞ր ժամանակին մէջ աւելի շատ եղած է դրամը քան որ հոս ու ներկայիս է: Դրամը շատ է, աննախընթացօրէն շատ: Եւ հո՛դ է դժբախտութիւնը — զի դրամի առատութիւնը բթացուցած է մեր այն բոլոր ներքին զգայնութիւնները որոնցմով միայն գիրի եւ գրականութեան արժէքը պիտի ճանչնանք եւ անոնց պահպանման եւ մշակման համար ջանադիր պիտի ըլլանք ամէն տեսակ միջոցներով: Մեր գիրին եւ գրականութեան դէմ սպառնացող ուրուականը աղքատութիւնը չէ, անտարբերութիւնն է. տնտեսական չէ, հոգեկան է:

Ինչո՞ւ համար այսպէս, սակայն: Պատճառները բարդ են եւ հոս չէ տեղը այդ պատճառներուն վերլուծումին մէջ մտնելու, բայց տեղն է ծանրանալու իրողութեան մը վրայ որ հետեւանքն է գործող

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Հոս իրար պիտի գտնէինք միայն, հիմա կը մնայ դրամը յանձնելու գործողութիւնը:

— Դրամը միասին չե՞ս առած:

— Անշուշտ, գրպանս է:

— Չեմ հասկնար ուրեմն թէ ի՛նչ ըսել կ՚ուզես:

— Խոհեմութեան համար եւ որպէսզի անծանօթներու ուշադրութիւնը մեր վրայ չհրաւիրենք, յարմար դատեցի որ առանձին տեղ մը երթանք ու հոն դրամը տամ: Բարեբախտաբար սա դիմացի տունը յոյն երիտասարդ մը կը բնակի որ Ռոբերթ Գոլէճի դպրոցական ընկերս է: Իր սենեակը մեր տրամադրութեան տակ դրաւ. կրնանք հոն երթալ եւ հանդարտութեամբ գործերնուս նայիլ: Ինք հոն չէ՝ բայց պատուիրած է որ մեզ ընդունին: Ասանկ աւելի աղէկ չըլլա՞ր... կաթնարանին մէջ կրնայ ըլլալ որ յանկարծ յաճախորդ մը կամ կասկածելի մէկը գայ:

Երիտասարդին բոլոր այս բացատրութիւնները թէեւ քիչ մը կասկած ներշընչեցին Լեւոնին, բայց շուտով իր կասկածները փարատեցան եւ հանդարտութեամբ պատասխանեց.

— Այո, այսպէս աւելի աղէկ կ՚ըլլայ: Ցետոյ հարցուց.

— Այդ տունը քու դպրոցական ընկերիդ ծնո՞ղքը կը բնակին...

— Չէ, պատասխանեց Արամ, ընկերս այստեղ ծնողք կամ ազգական չունի, ինք սելանիկցի է, հոս եկած է գործի համար եւ վարձքով սենեակ մը բռնած է, այդ տան տիրուհին կահաւորեալ սենեակներ կը վարձէ:

Այսպէս խօսելով՝ հասած էին արդէն տան դրան առջեւ որուն զանգակը զարկաւ Արամ:

Րոպէ մը ետքը պատանի Հրանդ եկաւ դուռը բացաւ:

— Բարեկամիս սենեակը առաջին յարկը, փողոցին վրայ է, բացատրեց Արամ, սանդուխը քիչ մը մութ, ուշադրութիւն ըրէ:

— Իրաւցնէ մութ է, բան մը չեմ տեսներ, պատասխանեց Լեւոն բազրիքը բռնելով եւ զգուշութեամբ վեր ելլելով:

Պատանին դուռը բանալէ ետքը, առանց խօսք մը արտասանելու անյայտացեր էր:

Արամ իր քեռայրը առաջնորդեց Արգարի սենեակը, որ ինչպէս ըսինք առաջին յարկը, փողոցին վրայ կը գտնուէր:

Երբ ներս մտան՝ սենեակը թափուր էր:

— Հոս կաթնարանէն աղէկ չէ՞, ըսաւ Արամ:

— Այո, պատասխանեց Լեւոն, աղէկ խելք ըրեր ես բարեկամիդ այս սենեակը փոխ ուզելով:

— Հիմա գանք մեր գործին, շարունակեց Արամ: Հազար ոսկին պիտի յանձնեմ հիմա քեզի, միայն թէ պայմանով:

— Ի՞նչ պայման, հարցուց Լեւոն մտատանջ դէմքով մը:

— Պէտք է որ ստացագիր մը տաս այս գումարին փոխարէն:

— Բայց դրամը ինծի սահմանուած չէ:

— Վնաս չունի, թուղթի մը վրայ կը գրես թէ հազար ոսկին ընդունած ես Թորոս պէյի յանձնելու համար...

Լեւոն պահ մը մտածեց եւ ըսաւ.

— Ատանկ ստացագիր մը չեմ կրնար ստորագրել:

— Ինչո՞ւ համար, ի՞նչ երկիւղ ունիս ապագային համար:

— Վերջապէս կաշառքի խնդիր մըն է ասիկա եւ չեմ ուզեր որ ատոր մէջ մէջնորդ ըլլալս յայտնող թուղթ մը ստորագրեմ:

— Բայց այն ատեն, ես ալ պիտի չկըրնամ հազար ոսկին վճարել:

— Ի՞նչ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ այդ ստացագիրը քեզի համար, հարցուց Լեւոն դժգոհ դէմքով մը:

— Կ՚ուզեմ ձեռքս թուղթ մը ունենալ, որպէսզի օր մը, եթէ առիթը ներկայանայ, կարենամ տուած գումարս ետ պահանջել Թորոս պէյէն:

— Ի՞նչպէս այդպիսի առիթ մը կրնայ ներկայանալ:

— Ո՛վ գիտէ, թերեւս օր մը այս դրութիւնը կը փոխուի, ազատական կառավարութիւն մը կը յաջորդէ...

— Եթէ յոյսդ այդ է, շատ պիտի սպասես...

— Հոգ չէ, դեռ երիտասարդ եմ, կըրնամ սպասել:

— Ուրեմն քու նպատակդ է այդ ստացագիրը առնել, պահել եւ այդպէս առիթ մը ներկայացած ատեն միայն գործածել: Եւ եթէ Թորոս պէյ միասին եկած ըլլար նոյն պահանջումը պիտի ընէի՞ր, հարցուց Լեւոն:

— Այն ատեն տարբեր էր, ստացագիրի պէտք չէր մնար:

— Ինչո՞ւ համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(114 – Շար.)

պատճառներու: Անցեալին վրայ կը գմայլինք բայց ներկան եւ ապագան ալ գմայլելի ընծայելու ընդհանուր շահագրգռութիւն չենք ցուցներ, եւ շահագրգռութենէ աւելի, կամեցողութեան ապացոյց չենք տար:

Գիրը եւ գրականութիւնը ազգապահպանման միջոցներ են: Ուրեմն, ի՞նչպէս պիտի, ինչո՞վ ապրինք եթէ մեր գիրը եւ գրականութիւնը կորսնցնենք: Գիրի եւ գրականութեան պահպանման հարցը, որ մեր մամուլին մէջ յաճախ կը յուզուի, արդարեւ լուրջ հարց է — «լինելու եւ չլինելու» հարց: Հարցը՝ յարաներկայ, իսկ լուծումը՝ բացակայ: Լուծումը դեռ մեզմէ կը խուսափի սա կարեւոր պատճառով, որ կախեալ չէ ան մէկ մարդու մը իմաստութենէն, կամ խումբ մը մարդոց ռազմավարութենէն: Եթէ այդպէս ըլլար, տիրող կացութիւնը դարմանել դիւրին պիտի ըլլար: Բայց այս հարցին լուծումը կախում ունի հանրային կամքէ, շահագրգռութենէ, կամ նախանձախնդրութենէ եւ գործակցութենէ: Զօրավարի մը ռազմական ծրագիրը ինչի՞ կը ծառայէ եթէ իր հրամանին տակ բանակ չունի: Պարզ խօսքով, ժողովուրդն է, որ պիտի կամի պահել մեր գիրն ու գրականութիւնը որպէսզի արդեամբ պահուին անոնք: Ինչո՞ւ մեղադրենք ազգային իշխանութիւնները, որ միջոցներ ձեռք չեն առներ, օրինակի համար, մեր լեզուն ապահովելու համար: Չէ թէ որ միջոցներ չկան, հապա եղած միջոցները չեն գործածուիր: Հոսանքը, կ՚առարկուի, մեզի դէմ է, ուստի թիերը ջուրէն դուրս կը քաշեն եւ կը սահին հոսանքն ի վար: Ես շատ լսած եմ մեծերէն — «Էհ, ի՞նչ ընենք, մեր տղաքը հայերէն չեն խօսիր, մենք ալ ստիպուած անգլերէն կը խօսինք»: Աւելա պատկերին մէկ կողմն է: Միւս կողմն ալ կայ: Օրինակ մը տամ այդ կողմը բացատրելու համար: Անցեալ շաբթու հանդիպեցայ 84 տարեկան առողջ հայ ծերունիի մը, որ ոչ միայն արթուն միտք ունէր հապա նաեւ՝ հայերէն սահուն լեզու ունէր: Զարմանքս չնշուեցաւ երբ ըսաւ թէ Թրքախօս էր եւ բառ մը հայերէն չէր գիտեր երբ երիտասարդ էր եւ հոս, այս երկրին մէջ հայերէն սորվեր էր· եւ ի՞նչպէս — հայերէն թերթ կարդալով եւ իր տան մէջ հայերէն խօսելով: Կարդէն կանոնէն դուրս էր այս մարդուն պարագան: Ոմանք կը պարծենան իրենց անգլերէնովը, առանց ամըչնալու իրենց հայերէնին տկարութիւնովը: Այս մարդը ի վնաս անգլերէնին հայերէնը պահած եւ զօրացուցած էր — այսինքն, իր տան մէջ, իր հոն ծնած, մեծցած զաւակներուն հետ հայերէն խօսած էր: Արդի՞ւնքը, արդիւնքը այս ծերունի հայուն պարծանքն էր թէ՝ իր բոլոր զաւակներն ալ սահուն հայերէն կը խօսէին եւ կը կարդային: Միջոցի խնդիր չկայ· կամքի խնդիր է խնդիրը: Կամ, աւելի շիտակը, միջոցը՝ կամքն է, հաւաքական, ժողովրդային կամքը: Մեր լեզուին դէմ, ուստի եւ գիրի գրականութեան դէմ կամայական կամ ակամայ դաւը տունէն կը սկսի: Տունէն ալ կ՚ելլէ եւ կը մտնէ ան մեր բոլոր շրջանակներուն եւ կազմակերպութիւններուն մէջ — աւա՛ղ — նոյնիսկ մեր եկեղեցիներուն մէջ: Աստուծոյ խօսքը այս երկրին մէջ 375.000 բեմերէ անգլերէն կը քարոզուի, ինչո՞ւ համար 20–25 բեմերէ ալ հայերէն չքարոզուի: Զիջողութիւնը պարտութիւն է եւ պարտութիւնը կորուստ է մեր ազգային սեփական մշակոյթին: Եւ մշակոյթը ազգն ինքն է, իր էութեան մէջ: Ազը եթէ իր համը կորսնցնէ ինչի՞ կուզայ, եթէ ոչ՝ թափուելու: Այս աղը պիտի պահե՞նք մեր կեանքին մէջ թէ ոչ — այդ է մեր ազգային տագնապալի հարցը:

Չե՞ն սորվիր, չե՞ն կրնար սորվիլ մեր տղաքը: Կրնան եթէ կամին: Մեր տղաքը դպրոց կ՚երթան — սպաներէն կը սորվին, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն կը սորվին: Բաւական խելք եւ կարողութիւն ունին գիտութեանց բոլոր խրթին ճիւղերը կարդալու, սորվելու եւ երբ հայերէնի գայ կարգը՝ ա՞յն ատեն միայն խելք ու կարողութիւն պիտի պակսին անոնց: Ամէն ինչ տեղն է — խելք կայ, միջոց կայ, կամք չկայ:

Ահա ասոր համար ըսի թէ մեր գիրին եւ գրականութեան ալ (կամ, համապարփակ բացատրութեամբ, «մշակոյթին») պահպանման ազդակը տնտեսական չէ, հոգեկան է, կազմակերպական (դուք ըսէք, ռազմավարական) չէ, կամաւորական է:

... Մտահոգիչ հարցը սա ըլլալու է թէ՝ ան որ Հայ է, ազգաւ, ժառանգութեամբ, անունով, պատմութեամբ եւ աւանդութեամբ, հպա՞րտ է որ Հայ է: Պատիւ կը զգա՞յ երբ հայ պարբերաթերթը կամ օրաթերթը, կամ գիրքը իր տունը կը մտնէ միւս անգլերէն հրատարակութեանց հետ: Հայ թերթը կ՚արհամարհուի՞ թէ կը պատուուի: Հայերէն թերթը սեղանին վրայ կը տեսնե՞ն տան տղաքը երբ նոյնիսկ չեն կրնար կարդալ զայն: Եթէ տան մեծը՝ հայրը կամ մայրը, Հայ է բառին ոչ թէ կենսաբանական իմաստովը հապա՝ պատմական կամ ժառանգական իմաստով, պիտի ըսէ՞ իր զաւկին, «Տղաս, կը տեսնե՞ս սա գրերը, զորս չես կրնար կարդալ, ատոնց ետին երազ մը կայ, մարգարէական տեսիլ մը կայ, որուն իրականացումն ես դուն, եւ քեզմէ առաջ՝ ես եմ, եւ մեզմէ առաջ անհամար սերունդներ եղեր են, որոնք իրարու յաջորդեր են մօտաւորապէս 16 դարերէ ի վեր: Տղաս, աղէկ նայէ այս գիրերուն վրայ, անոնք հայելին են սրբազան յոյսի մը, նպատակի մը որ առաջին անգամ ծնաւ զոյգ մը երկնային տեսանողներու հոգիին մէջ — Սահակի եւ Մեսրոպի մէջ — որպէսզի ազգ մը Հայ ըլլայ եւ Հայ ապրի: Այս գրերը, տղա՛ս, երաշխիք եղած են մեր ազգային գոյութեան պահպանման մինչեւ այսօր, հակառակ մահու դաժան սպառնալիքներուն: Տղաս, չես կրնար կարդալ, բայց կրնաս համբուրել այս գիրերը: Մեծ է անոնց պատիւը, այնքան մեծ որքան մեծ՝ Հայոց ազգին պատմութեան պատիւը: Մենք պատմութիւն ունեցանք զի գիր ունեցանք: Հալածուեր ենք բայց գիրը պահեր են քու նախահայրերդ: Զոր հաց են կերեր, բոպիկ են պտըտեր, բայց գիրին փառքը պահեր են: Սա անգլերէնդ չեղած մենք հայերէն գիր ու գիրք ունէինք: Գիրի փառքով ապրած ազգ մըն ենք մենք: Այս փառաց թագը այս տունէն պիտի չհեռանայ: Եւ իբրեւ նշան այս ուխտին՝ հայերէն գիրքը եւ թերթը մեր սեղանէն եւ մեր դարակներէն պակէաս պիտի չըլլան»:

Ասանկ բաղներ պիտի մնա՞ն դեռ մեր մէջ եւ պիտի չատնան: Ատկէ կախեալ է ահա՛ հայ գիրին, գրքին եւ թերթին ներկան եւ ապագան:

ՎԵՐ. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

«Մարդիկ եւ ժամանակ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՏԱՔՍԸ

«Սով. Հայաստան»ի Ապրիլ 30ի թիւին մէջ Վ. Դարեան, որ տնտեսական գիտութիւններու թեկնածու է, կ՚անդրադառնայ Հայաստանի մետաքսի արտադրութեան մէջ արձանագրուած քանակի եւ որակումի նուազումին մասին: Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ յօդուածագիրը հիմնականին մէջ:

— Հայկական մետաքսի փառքը տարածուած էր արեւելքի բոլոր երկիրներուն մէջ: Անոր մասին դրուատիքի խօսքեր կատարած են հայ եւ օտար պատմագիրներ:

Իր մետաքսով Հայաստան առեւտուր կ՚ընէր արեւելքի եւ արեւմուտքի կարգ մը զարգացած երկիրներուն հետ: Հայկական բարձրորակ հիւսուածքներուն մասին շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան օտար էջերու մէջ:

Սակայն յետագայ դարերուն, բազմաթիւ պատճառներով, շերամապահութիւնը անուշադրութեան մատնուեցաւ, խիստ նուազեցան անոր արտադրութիւնն ու վաճառքը: Միք. Նալբանդեան իր ծանօթ «Կրիտիկայում»ին մէջ կը գրէ, որ մետաքսագործութիւնը կրնայ մեծ օգուտ բերել ժողովուրդին, բայց ցաւ կը յայտնէ, որ այդ արհեստը սիրող Աշտարակցիները հնարաւորութիւն չունին զարգացնելու հայրենական մետաքսին արտադրութիւնը եւ ստիպուած են իրենց կողմէ արտադրուած բարձրորակ բոժոժը ծախել կողմնակի գնորդ վաչխառուներուն:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն Հայաստանի շերամապահութիւնը բոլորովին քայքայուեցաւ:

1924–25ին թթաստաններու տնկարաններու տարածութիւնը հասաւ 265 հեկտարի: Շերապահութիւնը սկսաւ զարգանալ գիտական հիմունքներով: Հայաստանի մէջ գիւղատնտեսութեան այս ճիւղը դարձաւ եկամտաբեր:

... Վերջին տարիներուն, սակայն, Հայաստանի շերապահութիւնը նորէն սկսաւ յետադիմել: Անբարեացակամ վերաբերում ստեղծուեցաւ անոր հանդէպ: Կրճատուեցան կերակրումները, տարուէ տարի պակսեցաւ բերքը: Եթէ անցեալին մէկ տուփ գրենայէն միջին հաշուով կը ստացուէր 60 քիլօ բոժոժ, 1969ին այդ տոկոսը նուազեցաւ մինչեւ 40–45 քիլոյի: Այժմ շերամապահութիւնը չի բաւարարեր երկրին մետաքսի արդիւնաբերութեան պահանջները:

Մեղրիի շրջանը, որ նախորդ տարիներուն կուտար մինչեւ 53 թոն բոժոժ, 1969ին յանձնեց միայն 9 թոն: Գիւղական շրջաններու ղեկավարները նոյնպէս սկըսան անտարբեր վերաբերում ցոյց տալ այդ խիստ շահաւէտ եւ ժողովրդական տնտեսութեան: Անոնք նոյնիսկ փճացուցին թթաստանները: Ահա թէ ինչ պատճառով շերապահական այս մեծ տնտեսութիւնը, որ անցեալին կ՚արտադրէր 17–18 թոն բոժոժ, 1969ին յանձնեց մէկ թոնէն շատ պակաս քանակութեամբ բոժոժ:

Անհոգ վերաբերում կայ նաեւ Գորիսի, Նոյեմբերեանի, Թումանեանի շրջաններուն մէջ: .. Այս բոլորին հետեւանքով, այժմ, Հայաստանի մետաքսի արդիւնաբերութիւնը իր պահանջին մօտ 70 տոկոսը կը ստանայ Միջին Ասիոյ երկիրներէն: Եթէ նկատի առնենք նաեւ այն, որ հումնիւթին փոխադրութիւնը չափազանց դըժուար է, պարզ կը դառնայ, թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունի բոժոժին տեղական արտադրութիւնը:

Անհրաժեշտ է վերահաստատել հայկական մետաքսին փառքը: Վերադաս մարմինները այդ նպատակով արդէն վճռական միջոցներու դիմած են: Որոշուած է Արգնի – Շամիրամ ջրանցքին ոռոգելի հողերէն 300 հեկտար յատկացնել այս նպատակին: Մինչեւ 1975 ամբողջ երկրէն կարելի է սպասել 500–600 թոն բերք, ինչ որ կ՚ապահովէ մետաքսի արդիւնաբերութեան պահանջը բարձրորակ բերքով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Մենամարտի մը պատահականութիւնը այսպէս հեռացնելէ ետքը, Քարենին սկսաւ քննել ամուսնալուծութեան միջոցը: Ուրիշ ելք մը զոր իր յիշած մէկ քանի խաբուած ամուսինները նախընտրած էին:

Վերյիշելով բոլոր ամուսնալուծութեան հռչակաւոր պարագաները — ու շատեր կը ճանչնար բարձր դասու մէջ — Քարենին չգտաւ հատ մը ուր ամուսնալուծութեան նպատակը իր հետապնդածը ըլլար:

Ամէն պարագաներուն մէջ ամուսինը անհաւատարիմ կինը կը թողուր կամ կը վաճառէր եւ մեղսակիցը պայմանադրական յարաբերութեանց մէջ կը մտնէր կնոջ հետ: Քարենին կը տեսնէր որ, իր պարագային մէջ, անկարելի էր ամուսնալուծութիւն ստանալ միմիայն իր կինը պատժելով:

Կը հասկնար որ կնճռոտ կեանքի պայմանները թոյլ չէին տար իրեն հայթայթելու օրէնքին պահանջած կոշտ ապացոյցները, կնոջը յանցաւորութիւնը ընդունել տալու համար, կը հասկնար որ ընկերային կեանքի նրբութիւնները նոյնիսկ չէին ընդուներ այդ որ այդ ապացոյցներէն օգտուի, եթէ ձեռքն ալ ըլլային անոնք:

Գիտէր վերջապէս որ եթէ անոնց դիմէր, հանրային կարծիքին առջեւ իր կընոջմէն շատ աւելի պիտի ստորնանար:

Ամուսնալուծութեան փորձը իբրեւ արդիւնք յառաջ պիտի բերէր գայթակղալի դատ մը որ զէնք մը պիտի ըլլար իր թըշնամիներուն եւ բոլոր անոնց ձեռքը, որոնք կը փափաքէին իր գրաւած բարձր դիրքը նսեմացնել:

Բաց աստի, այս վերջին պարագային, ակներեւ էր որ իր կինը, իրեն հետ կապերը խզելով, իր սիրահարին հետ պիտի միանար: Բայց Քարենինի հոգիին մէջ, հակառակ արհամարհական անտարբերութեան զոր ունենալ կը կարծէր Աննայի համար, միշտ զգացում մը գոյութիւն ունէր· այն է՝ զայն Վրոնսքիի հետ միանալէ արգիլելու փափաքը, որովհետեւ չէր ուզեր որ Աննա որեւէ օգուտ քաղէ իր յանցանքէն:

Բացարձակ ամուսնալուծութենէն դուրս, կրնար Քարիպանովի, Փասքուտինի եւ Տրամի պէս վարուիլ, այսինքն՝ իր կնոջմէն բաժնուիլ, խորհեցաւ երբ քիչ մը հանդարտեցաւ: Բայց այդ միջոցն ալ գայթակղութիւն յառաջ կը բերէր եւ մանաւանդ, ամուսնալուծութեան պէս Աննան իր հոմանիին թեւերուն մէջ պիտի նետէր:

«Չէ, անկարելի է, անկարելի է, ըսաւ բարձր ձայնով... անկարելի է որ դըժբախտ ըլլամ, բայց ինք ու անիկա պէտք չէ որ երջանիկ ըլլան»:

Նախանձի զգացումը որ գինքը տառապեցուցած էր անստուգութեան շրջանին, անյայտացաւ, երբ Աննայի կտրուկ բացատրութիւնները իրմէ կոշտաբար խլեցին հիւանդ ակռան: Բայց նախանձը ուրիշ զգացումով մը փոխանակուեցաւ· այն է՝ փափաքը որ ոչ թէ Աննա չյաղթանակէ, այլ եւ ընդունի այն պատիժը որ իր յանցանքը իր վրայ կը հրաւիրէ: Այս վերջին զգացումը չէր ընդուներ, բայց իր հոգիին խորէն կը բաղձար որ Աննա տառապի իր խաղաղութիւնն ու պատիւը խռովելուն համար:

Կրկին քննելէ ետքը՝ մենամարտով, ամուսնալուծութեամբ կամ բաժանումով ելք մը գտնելու հարցը եւ գտնոնք կրկին մէկ կողմ ընելէ ետքը, Քարենին սա եզրակացութեան հասաւ թէ իրեն համար միակ ելք մը կար· պահել իր կինը, ամէնէն ծածկել ինչ որ պատահած էր, ամէն միջոցներու դիմել Աննայի եւ Վրոնսքիի յարաբերութիւնները խզելու համար եւ մանաւանդ, զայն պատժելու համար:

«Որոշումս իրեն պիտի հաղորդեմ, իրեն պիտի գիտցնեմ թէ՝ մեր ընտանիքին գլխուն բերած դժնդակ կացութիւնը հասուն կերպով կշռելէ ետք, երկու կողմին համար ալ լաւագոյն ելքն է արտաքին կերպով անփոփոխ պահել մեր վիճակը· իրեն պիտի ըսեմ որ պատրաստ եմ այս կարգադրութիւնը ընդունելու պայմանով որ, ինքն ալ իր կողմէ, իմ կամքիս հըպատակի», այսինքն իր սիրահարին հետ խզուի:

Երբ Քարենինի կողմէ վերջնականապէս այս որոշումը տրուեցաւ, հզօր պատճառ մը գտաւ ատոր ուժ տալու:

«Այս որոշումին համակերպելով միայն կրնամ հետեւիլ կրօնքի պատուիրաններուն, ըսաւ ինքնիրեն: Միակ միջոցն է այս, որ ինծ թոյլ կուտայ բռնօրէն չճամբելու յանցապարտ կինը եւ իրեն կարելիութիւն տալու որ բարեփոխուի, եւ որքան ալ ծանր ըլլայ իմ վրաս դրած պարտականութիւնս, իմ կարողութեանս մէկ մասը պիտի նուիրեմ իրեն վերածնումին ու փրկութեան»:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Այրի Տիկին Նուէր Փօլատեան զաւակները՝ Կարօ, Ժընըվիէվ եւ Ալիս եւ Թոռները՝ Մարի-Թէրէզ եւ Էվըլին, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Տիկին Էլմաս Մուրատեան (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Գըչիկեան, Մուշմուլեան, Դարբինեան, Միքայէլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ՆՇԱՆ ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ (Մայիս 15) ժամը 8,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի (ժամը 10,30ին) Քլամարի ընթէրքոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆրանք այրի Տիկին Մարի Խաչատուրեանէ եւ զաւակներէն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յարութիւն Խաչատուրեանի մահուան 8րդ տարելիցին առիթով:

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Շապին Գարահիսարի հերոսամարտի 55րդ տարեդարձի առթիւ՝ տեղւոյն վրայ, հանդէսին.—

Արտաշէս Յակոբեան 10 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Զ. Խաչիկեան 10, Պր. Ա. Ներսէսեան 5, Տիկին Նոյեմի Մաթէոսեան 50 եւ Սինանեան Կայծակ 20 տոլար:

×

Ալֆորվիլի գպրոցի կրթական մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Պ. Յակոբ Գայրճեանէ իր կնքահօր՝ Գոծառիկեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ գաղութիս համայն կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր

Տոմսերու գինը 5, 8, 10 փրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian, 53 bis, Bd. Rodin, Issy

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շիրվանեան եւ Խորանեան ընտանիքները իրենց զաւակներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, իրենց հօր եւ մօր յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Մկրտիչ Աւետիսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՄԱՐՍԷԼ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ազգ. բարերար՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

յիշատակին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները, Մէթր Ժաք Վարժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մայիս 17, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (17 Մայիս) Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

OPÉRA DE MARSEILLE

SOIRÉE DE GALA

Vendredi 22 Mai à 20 h. 30 précises (tenue de soirée recommandée)
et Dimanche 24 Mai 1970 à 14 h. 30

Sous la présidence de **Gaston Defferre**
Député-Maire de Marseille

en présence de CHARLES AZNAVOUR et de GEORGES GARWARENTZ

CREATION EN FRANCE

d'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux

Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)
Yanis CHARBAS (Saro) Georges BORROT (Mossi)

Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes

Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD

Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

JENO REHAK

Location : Mr. Sourène EXERJEAN, 40, La Canebière, Marseille tél : (91) 54-03-88

Prix :

Soirée de Gala 22 Mai 1970 : Frs. 50, 35, 10, Dimanche 24 Mai, 1970 Frs : 25,15, 7

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէյճեան (Անիէռ) կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ ծախսերուն կարիքներուն, իրենց կնքահօր՝ Անդրանիկ Գօզարիքեանի մահուան առթիւ:

×

Նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն իրենց նախկին խմբապետուհի Տիկին Անայիս Արապեանի (ծնեալ Սերճանեան) կսկծալի մահուան առթիւ.— 100 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին, 100 ֆր. «Յառաջ»ին, 100 ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 100 ֆր. Հայ Արիներու Միութեան եւ 100 ֆր. Հ.Մ.Ը.Մ.ի պայքէթի խումբին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլոնի մօտ գտնուող Վօ-լը-Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժամանում ժամը 22ի մօտ:

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Գույումճեանի 208-71-79:

Գին 15 ֆրանք:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ԹՈՒՌՆՈՒԱ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ մասնակցութեամբ՝ Մարսէյլի, Ալֆորվիլի, Նիսի եւ Լիոն-Տէսինի խումբերուն:

17 եւ 18 Մայիս Կիրակի եւ Երկուշաբթի Տէսինի Սթատ Միւնիսիփալի դաշտը:

Կիրակի երեկոյեան չքեղ պարահանդէս երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ՝ Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բոլոր ճամբորդութիւնները երթ ու դարձ օդանաւով եւ «Փանսիոն քոմփլէթ» Արմենիա պանդոկին մէջ:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ճամբորդութիւն ՅՈՒԼԻՍ 11էն 26

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՌՈՒԶԵՌԻ ՕՐԵՐՈՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԵՆ: ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ՝ ՅՈՒՆԻՍ 15: ԹՈՒՐԻՍԹԻՔ ԿԱՐԳ ԳԻՆ 2300 Ֆր.

Բ. ճամբորդութիւն.— 1 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 Ֆրանք:

Գ. ճամբորդութիւն.— 9 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 ֆրանք:

Դ. ճամբորդութիւն.— 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Երեւանի լաւագոյն եղանակի այս այցելութիւնը եւս տեղի կ'ունենայ թուրիսթիք կարգով, «Փանսիոն քոմփլէթ» «Արմենիա»յի մէջ: Գին՝ 2350 Ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ Սեպտեմբերին անակնկալօրէն ստեղծուած էին անհաճոյ պայմաններ: Այս եղանակին մեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է մեր զբօսաշրջիկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription : — Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ Լիոնի հայ կազմակերպութեանց
Տեղի կ'ունենայ 16 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 21-ին Սալ Ռամոյի մէջ
Գեղարուեստական խնամեալ յայտագրով Կոմիտասի երգերով կը մասնակցի
«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան
Նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հարիւրամեակը կը տօնուի Կիրակի Մայիս 17ին ժամը 16,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ
Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը բաղկացեալ 60 հոգիներէ, ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:

Տոմսերու ապահովութեան համար դիմել Միութեան անդամներուն, մասնաւորապէս Պր. Անտոնեանի եւ Ահարոնեանի: Գիները 8, 10, 15 ֆրանք:

Նոյն առընչութեամբ Վալանսի Հ. Բ. Ը.Մ.ի Հիւսիսեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս, ամսոյն 14, 15, 16ին, երեկոյեան ժամը 18էն 20 Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ՇԱԲԱԹ 16 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 16 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.814
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.814

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Բ.

Էջմիածնի գաղտնի ժողովները

Կիլիկիոյ Թագաւորութեան կործանումէն (1375) ետք անկախութենէ զրկուած Հայութիւնը փարեցաւ իր եկեղեցիին, պահպանելու համար իր ազգային դիմագիծը:

Մեր կաթողիկոսներն ու պատրիարքները իրենց կրօնական – եկեղեցական – հոգեւոր պետի հանգամանքին վրայ աւելցուցին նաեւ քաղաքական առաքելութիւն՝ ի խնդիր հայ ազգի օտար լուծէ ազատագրութեան:

Հայոց պատմութիւնը կ'աւանդէ, որ ԺԶ. դարէն սկսեալ ունեցած ենք կաթողիկոսներ, որոնք ռահվիրաներ հանդիսացած են Հայ Դատի հետապնդման:

Աւանդութիւնը շարունակուած եւ աւելի շեշտուած հանգամանք է ստացած ԺԹ. դարուն (1878) Խրիմեան Հայրիկով եւ Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանով:

Քսաներորդ դարուն, պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին (1913) Էջմիածնի գահակալ Գէորգ Ե. Սուրէնեանց եւ Պոլսոյ պատրիարք Զաւէն Արք. Տէր-Եղիայեան նախաձեռնարկ դարձան Հայկական Դատ հետապնդելու՝ յանուն համայն Հայութեան, արեւելահայ եւ արեւմտահայ:

Նոյնիսկ մեր օրերուն, երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, 1947ին Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան կաթողիկոս Էջմիածնէն դիմում կատարեց ՄԱԿին՝ իբրեւ պահանջատէր Հայոց արդար իրաւունքներուն:

ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն մեր կաթողիկոսները իրենց յոյսը դրած էին Վատիկանի վրայ՝ կաթոլիկ աշխարհի քահանայապետէն յուսալով Հայոց ազգի փրկութիւնը:

Այս ուղղութեամբ առաջին փորձը կատարողն եղաւ Ստեփանոս Ե. Սալմաստեցի կաթողիկոս:

Սալմաստեցի ծնած էր Սալմաստ, բայց փոքր տարիքէն Պոլիս փոխադրուած էր Պարսկաստանի հայ գաղութին հետ: Ճամբորդած էր Լեհաստան եւ Ռուսիա եւ ուսած զանազան եւրոպական լեզուներ, նաեւ՝ լատիներէն: Պոլսէն Էջմիածին երթալով, 1541ին ընտրուեցաւ աթոռակից Գրիգոր ԺԱ. Բիւզանդացիին, որուն յաջորդեց 1545ին իբրեւ կաթողիկոս: Թունդ հայրենասէր, կ'ուզէր դեր մը կատարել Հայոց ազատագրութեան գործին մէջ: Ու որպէսզի ազատօրէն նուիրուի իր ծրագրած աշխատանքներուն, շուտով իրեն աթոռակից ընտրեց Միքայէլ Ա. Սեբաստացին:

Հայաստան ռազմադաշտ էր դարձած այդ օրերուն Պարսից Շահ Թահմազի եւ Սուլթան Սուլէյմանի կռիւներուն պատճառաւ: Առաջինը աւերած էր Խնուսը, Բասենը, Երզրումը, Դերջանը, Քղին, Բաբերդը, Երզնկան եւ Սպերը: Սուլէյման իր կարգին արշաւեց Նախիջեւան, Երեւան եւ Արցախ: Ողբերգական էր Հայոց վիճակը:

Էջմիածնի առաջին գաղտնի ժողովը.— Այս կացութեան ելք մը գտնելու նպատակով է, որ Ստեփանոս Սալմաստեցի 1547ին գաղտնի ժողով մը գումարեց Էջմիածնի մէջ, մասնակցութեամբ բարձրաստիճան կրօնաւորներու եւ պարսկահայ երեւելի աշխարհականներու: Ժողովը որոշեց Եւրոպա ղրկել կաթողիկոսը, Հռոմի Պապին եւ մեծ պետութեանց օգնութիւնը խնդրելու Հայոց ազատագրութեան համար:

Ստեփանոս նախ գնաց Վենետիկ, ուր հայկական գաղութ մը հաստատուած էր ԺԳ. դարէն ի վեր: 1253ին հիմնած էր իր սեփական փոնտաքոն, առեւտրականներու կեդրոնատեղին:

Վենետիկի հանրապետական կառավարութեան ուղղուած աղերսագրով մը, «Հայոց Տէրեր»ը կ'ըսէին.

«... Եւ մենք խեղճ Հայքս ի մասին Պարսից, ի ներքոյ խիստ տառապանաց այլատեանց, կու աղաչեմք ձեր գալուն, ինչպէս սուրբ նախահարքն սպասէին փրկչին Քրիստոսի: Գիտեմք որ ի զօրութենէ տէրանց վենետաց պիտի սկսի մեր փրկութիւնն եւ ազատութիւնն: Կ'ուղարկեմք մեր պատրիարքը Ստեփանոս, շատ պատճառաց համար, առ մեծապայծառ տէրութիւն ձեր, որ յարգութիւն ընծայէ ձեզ եւ մեր կողմանէ յանձնէ զմեզ առ ձեզ, եւ յետոյ շնորհք ընէք իրեն, որ կարենայ երթալ եւ համբուրել զոտս ամենասրբազան Պապին: Փառք Աստուծոյ» (Հ. Ղ. Ալիշան, Հայ-Վենետ, Վենետիկ, 1898, էջ 325-330):

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԲԱՐԴ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՐԱՒԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՆ

Միջին Արեւելքի եւ, յատկապէս, Լիբանանի սահմանային շրջանի կացութիւնը աւելի եւս բարդացաւ, երբ առջի օր, առանց Պէյրութի արտօնութիւնն ու հաւանութիւնը ունենալու նախօրօք, սուրիական բանակի ուժեր եւ պաղեստինցի արձակազէններ, որոնք կը պատկանին Սուրիոյ Պաասական կառավարութեան հակակշռին ներքեւ գտնուող Սայքա շարժումին, մուտք գործեցին Հարաւային Լիբանան, Հերմոնի շրջագիծը:

Իրաց այս կացութեան մէջ Լիբանանի նախագահը՝ Շարլ Հելու դահլիճին անմիջական գումարումը պահանջեց՝ քննելու համար հարցը: Նիստին ներկայ գտնուեցան նաեւ բարձրաստիճան զինուորականներ: Վարչապետը՝ Քարամէ լիազօրութիւն ստացաւ յարաբերելու Դամասկոսի հետ՝ պահանջելու համար սուրիական ուժերու հեռացումը: Միւս կողմէ, Պէյրութ որոշեց դիմել Արաբական Լիկայի՝ նոյն նպատակով: Մինչ կառավարութիւնը դիւանագիտական միջոցներու ճամբան կ'որդեգրէր, անդին բանակը յաւելեալ ուժեր կը ղրկէր անմիջապէս Հարաւ. Լիբանան:

Ցարդ յայտնի չէ թիւը Լիբանան մուտք գործած սուրիական եւ պաղեստինեան ուժերուն: Պէյրութ հնարաւորութիւն չունեցաւ ճշդելու ճշգրիտ թիւը, այսուհանդերձ, անպաշտօն աղբիւրներու համաձայն, սուրիական բանակի զինուորներու թիւը 2500 կը ներկայացուի: Ասոնք շատ լաւ սպառազինուած են, յատկապէս խորհրդային ծանր ու թեթեւ զէնքերով:

Իսրայէլեան բանակի սպայակոյտը դիտել կուտայ, թէ սուրիական ուժերու հաստատումը Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ պատճառ կը դառնայ, որ իրենք հարկադրուին «վերաչափելու» ըստեղծուած նոր կացութեան պայմանները: Արդարեւ, դիտել կուտան անոնք, ցայսօր Իսրայէլի հիւսիսային սահմանը, որ կ'եզերէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ, յարաբերաբար հանդարտ եղած է: «Սուրիացիները մինչեւ հիմա 50 պատճառ ունէին հանդարտ մնալու: Այդ պատճառները մեր հրասայլերուն եւ Դամասկոսի միջեւ երկարող 50 քիլոմեթրներն էին», յայտարարեց Զօր. Պար Լեւ: Հարց կը ծագի այժմ, թէ Դամասկոս ի՛նչ նպատակ կը հետապնդէ իր այս նոր քայլով:

Ցամենայն դէպս, Թել Ավիվ որոշ մտահոգութիւն ցոյց կուտայ, եւ հաւանական է, որ համապատասխան քայլեր ձեռք առնէ, եթէ Սուրիացիները յամառին մնալ Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ:

Այժմ կը պարզուի, որ Իսրայէլացիները իրենց վերջին յարձակման ընթացքին օդը հանած են լիբանանեան քանի մը սահմանամերձ գիւղերու տուները: Միայն մէկ գիւղի մը մէջ ուժանակներով քանդած են 40 տուն: Շրջանի բնակչութիւնը, որ կազմուած է մահմետական եւ քրիստոնեայ գիւղացիներէ, ամէն գնով կ'ուզէ հեռանալ իրեն համար այլեւս անապահով դարձած շրջանէ մը՝ հաստատուելու համար Հիւսիսային Լիբանանի քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ: Կառավարութիւնը կը փորձէ տարհամոզել, սակայն, անօգուտ:

× Ուաշինկթըն նոր առաջարկ մը ներկայացուց, որ կը միտի արգիլել փոխադարձութեան եւ հակափոխադարձութեան քայլերը, որոնք կը վտանգեն շրջանը: Նոր առաջարկն է՝ ՄԱԿի դէտեր հաստատել սահմանագլուխին վրայ, բաւական մեծ թիւով:

× Մինչ իսրայէլեան օդուժը կրկին ռմբակոծեց Սուէզի եգիպտական դիրքերը, անդին Եգիպտացիք ընկղմեցին, Միջերկրականի մէջ, իսրայէլեան ձկնորսանաւ մը, որ 60 թօն տարողութիւն ունէր: Զօրս նաւազներ խեղդուած են:

× Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան Օթաուայի մէջ, ուր պաշտօնական հիւրն է չորս օրուան համար Քանատայի կառավարութեան, յայտարարեց, թէ իրենք պատրաստ են խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքելու Լիբանանի հետ, ներկայ սահմաններու հիման վրայ:

× Լիբանանցի փաղանգաւորները հրապարակային մեծ համախմբում մը կազմակերպեցին առջի օր: Ներկայ գտնուեցան 60.000 Լիբանանցիներ: Ճառախօսները ազդարարեցին պաղեստինցի «ծայրայեղներուն», որ վերջ տան իրենց «վնասարար գործունէութեան», այլապէս «մօտ է այն օրը, երբ լիբանանեան բնակչութիւնը պիտի ստիպուի երկաթով եւ արիւնով ինքզինք պաշտպանել»:

Ն. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԵՒ ՄԱՐԵՇԱԼ Յ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑԻՆ

Հինգշաբթի, 14 Մայիս, կէսօրէ ետք ժամը 16,30ին, օդային ճամբով Մոսկուայէն Փարիզ ժամանեց, Ֆրանս-Իրսի հրաւէրով, Մարեշալ Յովհաննէս Բաղրամեան իր կնոջ հետ:

Յաջորդ օրը, Ուրբաթ կէսօրին, իր կարգին, օդային ճամբով Փարիզ կը ժամանէր Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Նագուշ Յարութիւնեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽ կառավարութիւնը արգիլեց օտար թերթերու մուտքը Չեխոսլովաքիա: Միայն կուսակցութեան արտօնած թերթերն ու հանդէսներն են, որ այսուհետեւ կրնան ծախուիլ երկրին մէջ: Այս քայլով եւս չեխ կառավարութիւնը կը փորձէ իր հաւատարմութիւնը յայտնել Մոսկուայի՝ հետեւելով անոր օրինակին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Ազատագրութիւն» նոր ժապաւէնը, որ հրապարակ հանուեցաւ այս շաբաթ, 25 վայրկեան տեւողութեամբ կը ներկայացնէ «ժողովուրդներու հայրը»՝ Ստալին, հեզ, քաղցրաբարոյ եւ դիւրահաղորդ տեսանկիւնի մը մէջ: Ստալին ժապաւէնին մէջ կը վարէ եւ կը հսկէ զինուորական գործողութիւնները: Ստալինի դերը կը կատարէ վրացի դերասան մը: Խորհրդային պատկերասփիւռը եւս վերջերս քանի մը առիթներով հեռասփռած էր Ստալինի նկարը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գաղտնի սպասարկութիւններու ստացած տեղեկութեանց համաձայն, վերջին քանի մը շաբաթներուն խորհրդային հարիւր օդաչուներ հասած են Գահիրէ: Տեղւոյն վրայ կը գտնուին արդէն 80 օդանաւորդներ ալ, որոնք ժամանակէ մը ի վեր կը մարզեն եգիպտացի օդանաւորդներ: Համաձայն նոյն աղբիւրներու, Եգիպտոս գտնուող խորհրդային մասնագէտներու եւ խորհրդատուներու թիւը ութէն տասը հազար է: Անգլիոյ Արտաքին փոխ-նախարարն ալ հաստատեց հարիւր օդաչուներու Եգիպտոս ժամանման լուրը:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Վ. Պրանտ ձայներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իր կուսակցութեան (ընկերվարական – դեմոկրատ) նախագահ վերընտրուեցաւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Հասարակաց Շուկայի երկիրներու միջեւ խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունիս – Յուլիս ամիսներուն: Առաջին հանդիպումը՝ Յունիս 30ին:

ՉՈՐՍԵՐԸ երրորդ հանդիպում մը ունեցան Պերլինի մէջ: Օրակարգի հարց կը մնայ միշտ՝ Պերլինի գոյավիճակը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ միջ-կրօնական բախումները կը շարունակուին: Ցայսօր 109 հոգի սպաննուած են: Ջղագրգիռ մթնոլորտ մը կը տիրէ Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն մեծ մասին վրայ (13.552 քիլոմեթր) ինքնաշարժի արագութեան առաւելագոյն չափանիշ նըշանակուեցաւ ժամական 110 քիլոմեթր: Կը թոյլատրուի 130ի վրայ սուրալ՝ ինքնաշարժ մը անցնելու համար միայն: Օրինազանցները 60էն մինչեւ 360 փրանք տուգանքի կրնան ենթարկուիլ, ինչպէս նաեւ նուազագոյնը ութ օրուան բանտարկութեան: Հսկողութիւնը խիստ է:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ խաղերը տեղի պիտի ունենան 1976ին, Մոնթրէալի մէջ, Քանատա, իսկ ողիմպիականի ձմեռնային խաղերը Տենվէրի մէջ, Մ. Նահանգներ:

ՏՈՄԻՆԻՔԵԱՆ Հանրապետութեան խորհրդարանական ընտրութիւններու նախօրէին (Մայիս 16), վաթսունի մօտ անձեր սպաննուեցան: Ասոնց մէջ կան զինուորականներ, ոստիկաններ եւ ընդդիմադիր կուսակցութեանց անդամներ:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ աւելի քան հաւանական կը նկատուի, որ վարչապետին որոշումով խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունենան Յունիս 18ին: Հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ ընտրութիւններուն մէջ աշխատաւորականները 3,2 առ հարիւրի առաւելութիւն կրնան արձանագրել:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՂՂԵԱԼ

ՊՕՂՈՍ Զ. ՊԱՊԻՆ

(Հռոմ, 9 Մայիս 1970)

ԽՄԲ.— Յաջորդաբար պիտի հրատարակենք Վազգէն կաթողիկոսի այն ճառերը, որոնք Հռոմի հանդիպումին առթիւ, պատմական արժէք կը ներկայացնեն: Ստորեւ առաջինը.—

Ձերդ Սրբութիւն,

Ձեզի կուգանք հեռու աշխարհէ մը, Սուրբ Գրական Արարատի երկրէն, Հայաստանէն, եւ սուրբ քաղաք Էջմիածնէն, ծննդավայրը եւ բազմադարեան կեդրոնը Հայոց քրիստոնէական հաւատքին:

Մենք Ձեզի կուգանք նաեւ ժամանակի հեռուներէն, քրիստոնէական վկայութեանց այնքան դարերու, ինչքան եղան դարերը Քրիստոսի Թուագրութեան շրջանի: Հայ ժողովուրդը ու իր եկեղեցին կենդանի կը պահեն այդ վկայութիւններ սկսեալ Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողիմէոս առաքեալներու եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ժամանակներէն, որոնց հոգեւոր ժառանգութեանց վրայ խարսխուած է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին:

Պատմական դէպքերու եւ պայմաններու զարգացման յատուկ տրամադրութեամբ մը, Հայ Եկեղեցին Ե. դարու կէսէն սկսեալ, հաւատարիմ ու անշարժ մնալով Հանդերձ արեւելեան ուղղափառ վարդապետութեան հիմնական ճշմարտութիւններուն, ապրեցաւ ու զարգացաւ ինքնուրոյն ճանապարհով, ազգային կեանքի սահմաններու մէջ, դարեր շարունակ, արեւելքի մէջ պաշտպանելով քրիստոնէութեան ու քաղաքակրթութեան սահմանները յաճախ իր մարմնի նահատակութեան գնով:

Կուգանք Ձեզի, Սուրբ Քահանայապետ եւ եղբայր մեր ի Քրիստոս, բերելու մեր Եկեղեցւոյ եւ Հայաստանի ու սփիւռքի մեր բովանդակ ժողովուրդի յարգալից ողջոյնը Ձեր Սուրբ մեծ Եկեղեցիին, եւ շնորհներով լի Ձեր անձին:

Այս պահուն, մենք երջանիկ ենք որ մեր եկեղեցւոյ սիրոյ ողջոյնը Ձեզի բերելու համար, Մեզի հետ են այստեղ բարձրաստիճան հոգեւորականներ Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան՝ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը Տ. Շնորհք Արքեպիսկոպոս եւ արքեպիսկոպոսներ, եպիսկոպոսներ Հայաստանէն, Եւրոպայէն եւ Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկայէն: Երուսաղէմի եւ Թուրքիոյ Հայոց երկու պատմական Աթոռները, առաջինը հիմնուած Ս. Յակոբ Զեբեթեայ առաքեալի եւ Ս. Յակոբ Տեառնեղբայրի վկայութեանց վրայ, երկրորդը կազմակերպուած ԺԵ. դարուն, ինչպէս եւ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը հիմնուած նոյնպէս ԺԵ. դարուն, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գերիշխանութեամբ կը կազմեն մէկ ու անբաժան նուիրապետական մարմին, միեւնոյն հոգեւոր առաքելութեամբ հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ:

Եւ այսօր, Աստուծոյ օգնականութեամբ, Հայաստանեայց Եկեղեցին իր նուիրապետական Աթոռներով եւ Թեմերով, թէ՛ Խորհրդային Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ, կ'ապրի վերաշինութեան շրջան մը հոգեւոր եւ նիւթական իմաստով:

Ձեզի կուգանք, իղձերով ջերմագին, որ մեր օրերու աշխարհին մէջ, յաղթականօրէն նոր ճանապարհ բացուի Աւետարանի լոյսի ճառագայթումի, որուն ի խնդիր Ձերդ Սրբութիւնը կը տքնի այնքան առատահեղ սիրով եւ այնքան իմաստուն վճռականութեամբ, շարունակելով երջանկայիշատակ Յովհաննէս ԻԳ. Պապի լոյս տեսիլքով սկզբնաւորուած գործը:

Եւ գուցէ չենք սխալիր, եթէ այդ գործի մէջ կարեւորագոյնը նկատենք Եկեղեցիներու միութեան կենսագործման եւ աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման հրամայականները:

Հայաստանեայց Եկեղեցին երջանիկ է մասնակցելու էկումենիկ շարժման եւ քոյր եկեղեցիներու հետ միատեղ յառաջ ընթանալու դէպի միութիւն Քրիստոսի սիրոյն մէջ, յենած իր ոգեկան բազմադարեան ժառանգութեան եւ իր նուիրապետական կազմակերպութեան վրայ:

Մեր օրերու մարդկութիւնը, թերեւս աւելի քան երբեք, կարիքը ունի ոգեկան հաւասարակշռութեան եւ բարոյական կարգապահութեան, որուն կը խորհինք թէ կարող են մեծ չափով նպաստել եկեղեցիները, միացեալ ուժերով, արդի աշխարհին լայն բաշխելով Աւետարանի լոյսը, ոչ ընդդէմ գիտութեան, ոչ ընդդէմ ընկերային — քաղաքական այս կամ այն վարդապետութեան, այլ աննահանջ սիրով մը բոլոր մարդոց հանդէպ եւ խոր հաւատքով եւ լաւատեսութեամբ դէպի մարդը, եւ դէպի անոր բարիին հանճարը:

Թէեւ մեր օրերու կեանքին մէջ, վրդովիչ կը դիտենք դրսեւորումները անկարգ ու փառատենչ ձգտումներու, ընկերային անարդարութիւններու, ազգամիջեան ատելութիւններու, նոյնիսկ արիւնահեղ պատերազմները կը ցնցեն մեր խիղճը, այնուամենայնիւ կը հաւատանք թէ այդ բոլորը գուցէ անճման թերութիւններն են մարդկային կեանքի նոր զարգացումներու՝ դէպի ծնունդը ու կազմաւորումը ոգեկան եւ բարոյական նոր հաւասարակշռութեան մը, ժողովուրդներու համամարդկային եղբայրութեան նոր գիտակցութեան մը:

Մենք եկած ենք Ձեր Սուրբ Աթոռը ի Հռոմ, Ձերդ Սրբութեան հետ աղօթելու որ աշխարհի վրայ «ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեսցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբուրեսցին» (Սաղմ. ՁԴ. 11), որ առաւել զօրանա պատերազմի կրակը մարելու մեր պարտականութեան զգացումը, որ մենք՝ եկեղեցիներու ղեկավարներս, առաւել նպատակասլաց կերպով աշխատինք ցոյց տալու բոլոր ազգութիւններուն եւ պետութիւններուն՝ միասնութեան, եղբայրութեան եւ խաղաղ գոյակցութեան ուղիները: Այլեւս անհնար է որ մարդիկ եւ մենք հոգեւորականներս հաշտուինք պատերազմի գաղափարին հետ:

Հայ Եկեղեցին ու հայ ժողովուրդը ողբերգական փորձառութիւնը ունին անցեալ պատերազմներուն, մանաւանդ համաշխարհային առաջին պատերազմին, երբ 1915ին ամբողջ Արեւմտահայաստանը բնաջինջ եղաւ, մօտ երկու միլիոն հայ քրիստոնեաներու նահատակութեամբ, որ հանդիսացաւ մեր դարու առաջին ցեղասպանութիւնը:

Մենք միշտ պիտի աղօթենք որ նման ողբերգութիւններ երբեք չպատահին աշխարհի վրայ, որեւէ տեղ, որեւէ ժողովուրդի:

Քրիստոսի եկեղեցին միշտ արթուն եւ հաստատ պէտք է մնայ իր հոգեւոր առաքելութեան մէջ, միշտ խաղաղարար ոգիով, այնպէս, ինչպէս մեր Տէրը, փորձութեան ժամանակ, նաեւ ընկղմելու վտանգի պահուն, իր յուսահատած աշակերտներուն գոչեց՝ «Ընդէ՞ր այդպէս վատասիրտ էք, չէ՞ եւս ունիք հաւատս» (Մարկոս Դ. 40):

Մենք պէտք է հաւատանք թէ նաեւ մեր օրերու «հողմերը եւ ծովերը» պիտի հնազանդին խաղաղութեան հրամայականին:

Մենք կը խորհինք թէ բոլորս, բոլոր եկեղեցիներս, անհրաժեշտ է որ հաւաքուինք խոնարհութեամբ ու հաւատարութեամբ աստուածային Վարդապետին շուրջ եւ հնազանդինք Անոր, կարենալու համար միացեալ աղօթքով ու աշխատանքով «հողմերը եւ ծովերը» հնազանդեցնել, որպէսզի դադարին փոթորիկները բոլոր եւ «լինի խաղաղութիւն մեծ»:

Պատմութեան մեծագոյն հրաշքը պիտի հանդիսանայ երբ օր մը երկրի վրայ ապրող բոլոր մարդիկ հասնին այն գիտակցութեան բարձունքին՝ թէ բոլոր մարդիկ, բոլոր ազգութիւնները անխտիր, եղբայրներ են իբրեւ Աստուծոյ ժողովուրդ:

Այս մտածումները եւ խոհերը արտայայտելով այստեղ, զՄեզ կը զգանք խորապէս մխիթարուած եւ զօրացած, որովհետեւ քաջ գիտենք թէ Ձերդ Սրբութիւնը իր աղօթքներով, իր ներշնչող խօսքերով՝ իր անդուլ աշխատանքով մեր ժամանակներուն համար կը հանդիսանայ պայծառատես հոգեւոր առաջնորդ մը բարոյական մեծ հեղինակութեամբ:

Թող Տէրը զօրացնէ Ձեզ Սուրբ Հոգւով եւ յաջողութեամբ պսակազարդէ Ձեր գործը:

Թող Տէրը օրհնէ մեր ողջագուրումի այս օրը եւ առաջնորդէ մեզ որ իր կամքը կատարենք:

«Այսօր է զոր արար Տէր, եկայք ցնծասցուք եւ ուրախ եղիցուք ի սմա» (Սաղմոս ՃԺԸ. 24): Ամէն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սփիւռքի հայ հայրենասէրը, մտահոգուած իր շրջապատում ապրող ցեղակիցների անխուսափելի ուծացումից, յոյս ու ապաւէն է տեսնում յարատեւ զօրացող ու ծաղկող Հայաստանում: Եւ իրօք ազգային զգացումը մեր երկրում օրէց օր դառնում է աւելի չէզոքացուած: Ռուսներն իրենք են ազդանշանը տալիս շարունակ պանծացնելով մեծ ռուս ժողովուրդն ու Ռուսիան, որի փառքն է երգում այնքան յաճախ Մոսկուայի ռադիոյից: Կրաւորական չեն մնում եւ միւս ազգային հանրապետութիւններ, որոնք ամէքն էլ նոր ու նոր անցքեր ու դէմքեր են յայտնաբերում իրենց ինքնուրոյնութիւնը պանծացնելու համար:

Հայաստանում ու նրա անմիջական շրջապատում տեղաւորուած հայ զանգուածների վերաբերմամբ կարելի է քիչ շատ լաւատես լինել հակառակ ռուսականութեան յախուռն ներխուժման իր դպրոցներով, գրականութեամբ, թերթերով (բացի ռուսերէն «Կոմունիստ» օրաթերթից «Պրաւդա»ն եւս հրատարակւում է Երեւանում, Մոսկուայի հետ միաժամանակ), թատրոնով, սինեմայով, ռադիոյով եւայլն:

Մենք մեզ լաւ ենք ճանաչում: Ամէն տեղ հայ մարդը նիւթապաշտ է, մանր քաղքենի, յարատեւ ձգտում է աւելի շահել ու լաւ ապրել եւ որ լաւ ապրեն իր զաւակները: Ազգային ու նաեւ բարոյական արժէքները նա ստորադասում է բարեկեցութեան վերելքի բնազդական մղումին: Անշուշտ հմուտ ռուսագէտը աւելի հնարաւորութիւն ունի արագ բարձրանալու ընդհանուր մակարդակից, քան նոյնիսկ լաւ հայագէտը: Երեւանի տասնից աւելի ռուսական միջնակարգ դպրոցները ռուսներով չեն լցուած, այլ հայ տղաներով, մեծամասնութեամբ զաւակները կուսակցական, պետական ու առեւտրաարդիւնաբերական ղեկավարների: Բարեբախտաբար, ըստ օրէնքի, ինչ դոյնի էլ լինի դպրոցը նախակրթարանում մայրենի լեզուն եւ ռուսերէնը ընթանում են հաւասար, բայց բարձր դասարաններում հաւասարակշռութիւնը վճռականապէս

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Որովհետեւ դրամը իր ձեռքը պիտի յանձնէր վկայի մը ներկայութեան եւ ասիկա բաւական էր:

Լեւոն պահ մը ինքնիրեն մտածեց եւ խորհեցաւ թէ այդ ստացագիրը, քանի որ անորոշ ապագայի մը մէջ գործածուելու սահմանուած էր, կրնար տալ եւ չխանգարել գործ մը որմէ կախուած էր իր անմիջական ապրուստը:

— Լաւ, ըսաւ գրենք ստացագիր մը:

— Ահաւասիկ թուղթ եւ գրիչ, պատասխանեց Արամ՝ սենեակին մէջտեղ դրուած սեղանը ցոյց տալով, որուն վրայ արդարեւ կաղամար, թուղթ եւ գրիչ կային:

Լեւոն անցաւ սեղանին գլուխը, գրիչը առաւ կաղամարին մէջ թաթխեց եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ պիտի գրեմ:

— Եթէ կ'ուզես՝ տուն տամ քեզի, պատասխանեց Արամ:

— Շատ շնորհակալ կ'ըլլամ:

— Գրէ ուրեմն

«Արամ Արդամեանէն ստացայ հազար օսմ. ոսկի՝ յանձնելու համար Թորոս պէյի, իբրեւ վարձք իր կողմէ մատուցուելիք ծառայութեան մը»:

— Այս վերջին խօսքերը աւելորդ են, դիտել տուաւ Լեւոն:

— Ընդհակառակն, անհրաժեշտ է, պատասխանեց Արամ:

Լեւոն չպնդեց եւ գրեց ինչ որ երիտասարդը ըսած էր:

— Հիմա թուականը դիր եւ ստորագրէ:

Այդ գործողութիւնն ալ կատարուեցաւ:

Արամ թղթապանակը հանեց գրպանէն՝ պանքնոթներու ծրար մը դրաւ Լեւոնին առջեւ, ստացագիրը առաւ ու թղթապանակին մէջ տեղաւորեց եւ ըսաւ.

— Համրէ, տես գումարը ճի՞շդ է:

Լեւոն ուրախ եւ յուզումէն դողահար ձեռքով մը առաւ պանքնոթները եւ սկսաւ համրել:

— Ես հիմա կուգամ, ըսաւ Արամ դուռը ուղղուելով եւ սենեակէն դուրս ելաւ:

Լեւոն ուշադրութիւն անգամ չդարձուց երիտասարդին, շարունակեց դրամները համրել:

Քիչ ետքը ըսաւ ինքնիրեն:

— Ճիշդ հազար ոսկի, ոչ աւելի ոչ պակաս:

Յետոյ պանքնոթները երկու հաւասար մասի բաժնելով՝ զատ-զատ գրպաններուն մէջ տեղաւորեց:

— Բայց Արամը ի՞նչ եղաւ, ըսաւ:

Հազիւ թէ այս հարցումը ուղղած էր ինքնիրեն՝ երբ դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէք, գոչեց Լեւոն:

Դուռը բացուեցաւ եւ մարդ մը ներս մտաւ: Լեւոն զարմացական շարժում մը ըրաւ, ինքն կը կարծէր թէ Արամն էր դուռը զարնողը եւ հիմա ինքզինքը կը գտնէր անծանօթի մը առջեւ:

— Ո՞վ կ'ուզէք, հարցուց խիստ ձայնով մը, թրքերէն լեզուով:

Մարդը չպատասխանեց, քանի մը քայլ յառաջացաւ, յանկարծ գրպանէն ռեւոլվէր մը հանեց, Լեւոնին ուղղեց եւ ըսաւ ֆրանսերէն.

— Եթէ շարժում մը ընէք՝ մեռած էք:

Լեւոն վախկոտ մէկը չէր եւ թէպէտ այս անակնկալներէն չափազանց շտապեցաւ, այսուհանդերձ երեսին գոյնը նետեց:

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս, մրմնջեց ֆրանսերէն լեզուով:

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ ուրիշ մարդ մը, աւելի երիտասարդ քան առաջինը, ներս մտաւ:

— Եթէ կ'ուզէք որ ձեր կեանքին չվնասենք՝ ջանացէք հանդարտ մնալ եւ մանաւանդ աղմուկ չյարուցանել, ըսաւ այն որ միշտ ռեւոլվէրը Լեւոնին վրայ ուղղած էր:

Լեւոն վայրկեան մը կարծեր էր որ նոր անձի մը ներս մտնելը իր փրկութիւնը պիտի ըլլար, բայց շուտով հասկցաւ որ այդ նորեկը պարզապէս, միւսին ընկերն էր:

— Բայց ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, հարցուց դողահար ձայնով մը:

— Կ'ուզենք որ առայժմ հանդարտ նստիս այստեղ եւ մանաւանդ ինչպէս ըսի, աղմուկ հանելու փորձ չընես:

— Աղմուկ հանելու դիտաւորութիւն չունիմ, պատասխանեց Լեւոն, միայն կը խնդրեմ որ գիս հանգիստ թողուք:

Այն որ ռեւոլվէրը բռնած էր, դարձաւ իր ընկերոջ եւ ըսաւ.

— Այս պարոնին ձեռքերը կապէ, որպէսզի կարենանք հանդարտութեամբ խօսակցիլ:

Միւսը գրպանէն ձեռնակապ մը հանեց եւ հանդարտութեամբ մօտեցաւ Լեւոնին:

— Երբեք թոյլ պիտի չտամ, որ ձեռքերս կապէք, գոչեց Լեւոն ձայնը բարձրացնելով:

— Երկու անգամ պատուիրեցի որ աղմուկ չյարուցանէք, պատասխանեց մարդը ռեւոլվէրը մօտեցնելով Լեւոնին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(115 – Շար.)

խախտում է յօդուտ ռուսերէնի, նոյն — խոկ այսպէս կոչուած «Հայկական» դըպրոցներում:

Անդրկովկասից դուրս Խորհ. Միութեան անծայրածիր տարածութեան վրայ ցրուած Հայերը, ազգային ոգու ու լեզուի տեսակէտից, նոյն վիճակում են ինչ Ֆրանսիայի կամ Միացեալ Նահանգների Հայերը:

Կարեւոր գաղթօջախներ ունենք Հիւսիսային Կովկասում: Կիսլավոդսկում — հանքային ջրերի քաղաք —25 հազար Հայ է ապրում. մի տարեց կին այդ քաղաքից պատմում էր, որ փորձեցին հայկական դպրոց բանալ, տեղական իշխանութիւնն էլ ընդառաջ գնաց, բայց շատ քիչ ծնողներ ցանկացան իրենց զաւակներին ազգային կրթութիւն տալ եւ դպրոցը հրաժարուեց աշակերտների թուի նուազութեան պատճառով. բայց ահա նոյն քաղաքում, ըստ խորհրդահայ թերթի, խուռներամ ու յուզուած բազմութիւն է ներկայ եղել Երեւանից այնտեղ հասած թատերական խմբի ներկայացման: Աւելի մեծ թուով Հայութիւն կայ նոյն մարզի Կրասնոտար — նախկին Եկատերինոդար — քաղաքում. հաւանաբար նոյն պատկերն է այնտեղ:

Բայց յանկարծ մի լուսաւոր կէտ — Հայկաձոր գիւղը Նովորոսիյսկի մօտ, կատարեալ Հայութիւն իր դպրոցով, ակումբով, ուսուցիչներով, Գիւղխորհրդի նուիրեալ նախագահով: Հայկաձորը բարեկեցիկ է. մարզում առաջինն է «աշխատանքի հերոս» տիտղոսին արժանացածի թուով, գրում է Բ. Վարդեանը:

Գրաւիչ քաղաք էր Դոնի շրջանի Նոր Նախիջեւան քաղաքը, Երեւան – Մոսկուա ճանապարհին յաճախ հայ ուսանողներս կ'այցելէինք նրան: Առաջնորդարան, թեմական դպրոց, ազգային մթնոլորտ: Միացրին Ռոստովին ու անունը ջնջեցին նախ կոչելով նրան պրոլետարական շրջան, ապա Միասնիկեան:

Ռոստով կենտրոնական փողոցի մեծ վաճառատները պատկանում էին Հայերի բայց ռուսական ազգանուններով՝ Բոյաջեան – Կրասիլնիկով, Տէրտէրեան-Պապով, եւայլն. մի խոշոր վաճառատան ճակատին տիրող անունը՝ Օցկուրով:

— Էս մէկը չեչեն է կամ ինգուշ, — ասացի ես տեղացի ուղեկցիս:

— Չէ, սիրելիս, էս մէկը իսկական հայկական ազգանուն է, օձ խուզող. մարդու մեծ հայրը այնքան ճարպիկ է եղել, որ օձից բուրդ է խուզել ու այդ անունն է վաստակել:

Մեծ թիւ են կազմում Հայերը Մոսկուայում. ասում են 60 երբեմն էլ 80 հազար, մասամբ ռուսախօս:

Երբ մենք երեքով օդակայանից հասանք Ուկրայինա հիւրանոցը, մեր մօտիկ, բայց առաջին անգամ տեսած ազգականն իսկոյն մեզ տաքսի դրեց եւ իր տունը տարաւ ընթրիքի: Նա, մայրը, կինն ու երեխաները Ֆրանսերէն չգիտէին. զտարիւն Հայեր, բայց հայերէն էլ չգիտէին. եթէ մեզնից մէկը ռուսերէն չիմանար ու թարգմանի դեր չկատարէր, մենք համբուրուելուց յետոյ պիտի զրուցէինք համրերի պէս, ձեռքով, գլխով ու միմիկայով:

Ռուսաստանի Հայերը շատ անգամ վաղ են անցնում նաեւ ազգանուան եան վերջաւորութիւնից: Մեծ գիտնականներ Ալիխանեան եղբայրներից մէկը Մոսկուայի Գիտ. Ակադեմիայի անդամ է, գրում է Ալիխանով, միւսը Երեւանի՝ Ալիխանեան: Մի նշանաւոր Ֆիզիկոսի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն յայտնողներից մէկը Խաչատուրով է — ակադեմական Մոսկուայում, միւսը՝ Խաչատուրեան, հայ ժողովրդի պանծալի զաւակ Արամ Խաչատուրեանը:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Անկէն լէ Պէնի լիսէի աւարտական դասարանի աշակերտ Ֆիլիպ Սարգսեանն անցեալ Ապրիլին, ի լրումն իր վարժութիւններու, Մուասսէլ օդակայանի մէջ յաջողութեամբ քննութենէն անցաւ եւ ստացաւ օդաչուի վկայական: Ան ամէնէն երիտասարդ օդաչուն է Ֆրանսայի, դեռ 18 տարեկան է:

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին 55րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Կիրակի, Մայիս 10ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի Գ. Մ. Ալէմշահ – Մ. Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան:

Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր հոծ բազմութեամբ:

Ցոտնկայս լսուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ը:

Օրուան նախագահ Պ. Զպուքճեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, ապա շնորհաւորեց «Մուրատ Ուսումնասիրաց»ը, որ նախաձեռնարկ ըլլալով այս տօնակատարութեան, առիթ ստեղծած էր վերարծարծելու հերոսամարտին փառաւոր յիշատակը: Նախագահը ծանրացաւ ընդհանրապէս բոլոր հերոսամարտներուն եւ անոնց դրդապատճառներուն վրայ յայտնելով, որ թեթեւօրէն չէ որ խաղաղասէր ժողովուրդներ ըմբոստութեան դրօշ կը պարզեն եւ կ'ուխտեն իրենց կեանքը զոհել յանուն ազատութեան:

Շապին Գարահիսար հերոսածնունդ շրջան մըն էր՝ 40 գիւղերով, 38 եկեղեցիներով, երկու վանքերով: Շրջան մը, որ տուած է Հայութեան բազմաթիւ մտաւորականներ ինչպէս օրինակ, անուանի ճարտարապետ Թորոս Թորամանեան, Յարութիւն Շահրիկեան, Գուրգէն Մխիթարեան եւ ուրիշներ: Արծուերային զաւակ էր Անդրանիկը, որուն փառքը չքեղօրէն կը տարածուի պատմութեան էջերուն մէջ: Այս հայադրոշմ քաղաքն էր, որ Թուրքը փորձեց քանդել 1915ին, սակայն Գարահիսարցիները ըմբոստացան եւ դիմեցին զէնքի՝ մարտնչելով աւելի քան երեք շաբաթ: Կռիւը, բնականաբար, անհաւասար էր, որով երկար չէր կրնար տեւել, սակայն Հայոց պատմութիւնը ոսկի տառերով արձանագրեց Գարահիսարի հերոսամարտը:

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հայր Յ. Զանթայեան խօսք առաւ հետեւեալ համառօտագրութեամբ. — «Փոքրիկ ազգ մըն ենք, քիչ թիւով բայց լուսաւոր ազգ մը եղած ենք պատմութեան մէջ: Մեզ շրջապատողները չեն հասկցած մեզ, անասնական ուժի երկրպագուներ եղած են, սակայն ստիպուած եղան խոնարհիլ Գարահիսարի առիւծներու կորիւններուն առջեւ: Մեր հերոսներուն ուժը բարոյական եղած է, երբ հարկը ստեղծած է դիմած են ուժի: Մենք այդ հերոսներու որդիներն ենք: Չկայ տոկուն ուժ առանց բարոյականի, այս եղած է մեր ցեղին, մեր պատմութեան յարատեւութեան գաղտնիքը»:

Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ Հայկազուն Քէֆէլեան ներկայացուց Միութեան նպատակը եւ տարիներու ընթացքին ցոյց տուած անոր օգտաշատ գործունէութիւնը: Տուաւ մանրամասնութիւններ այս մասին, եւ հրաւիրեց ներկաները զօրավիգ կանգնիլ այս Միութեան:

Մուրատեան վարժարանի սաներէն Սանոսեան, Եալընեան եւ Զարմանդեան արտասանութիւններ կատարեցին: Եղիա Սերոբեան յուզումով արտասանեց Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը, Ղազար Դանիէլեան կարդաց քառեակներ, իսկ Զատիկ Զատիկեան զգացումով արտասանեց «Ափ մը մոխիր»ը: Պ. Պետիկեան, իրեն յատուկ ոգեւորութեամբ եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Մեսումենցի, երգեց «Գարահիսար»ը, «Կարաւան»ը եւ «Հիմի էլ լռենք եղբարք»ը:

Օր. Շաքէ Պէնկեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Մեսումենցի, զգացումով մեներգեց «Ջան սարեր»ը, «Զմեռն անցաւ»ը եւ «Մայրիկին»ը: Աւելորդ է ըսել, որ բոլորն ալ ծափահարուեցան ներկայ հասարակութեան կողմէ:

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Ժիրայր Միրիճեանը, որու կուռ ճառը կարելի է հետեւեալ կերպով ամփոփել. — Ի՞նչ տխուր ու նկուն պիտի մնար Հայոց ժամանակակից պատմութիւնը, եթէ ընդհանուր ջարդին, աւերին եւ հալածանքին մէջ մեր ժողովուրդը միայն համակերպութիւն ցոյց տուած ըլլար: Բարեբախտաբար այդպէս չեղաւ սակայն: Հոն ուր դոյզն հնարաւորութիւն մը ստեղծուեցաւ, ինչպէս, օրինակ, Շապին Գարահիսարի մէջ, Հայութիւնը դիմեց մահը մահով զգետնելու ծանօթ նշանաբանին, հարուածը հարուածով փոխադարձելու անվրէպ եղանակին: Այսպէս է, որ հեռաւոր արծուեբոյնին, պատմական բերդի մը փակին մէջ Հայոց պատմութիւնը արձանագրեց մէկը իր լուսափայլ էջերէն, որ միաժամանակ սրտառուչ է իր սխրանքներու էջերով:

Այս հողեպինդ կեցուածքը՝ մահասփիւռ հորդաներու դէմ, հետեւութիւնն էր Զարթօնքի շրջանի բաշխած կենսատու աւիշին եւ յեղափոխական մաքառումներու ճամբով կերտուած նոր Հայու տիպարին հոգեբանութեան: «Ամէն նոյն տեղ մահը մի է...», պարզ նշանախօսք մը չէր այլեւս մեր ժողովուրդին, այլ՝ ամբողջ ըմբռնում մը, փիլիսոփայութիւն մը, եթէ կ'ուզէք:

Բանախօսը ապա անդրադարձաւ Հայութեան ներկայ լուսաշող իրականութեան՝ հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք, շեշտելով, թէ Եղեռնէն 55 տարի ետք Հայը նկուն նկարագիրի մը պատկերը չի պարզեր, ինչպէս փափաքած էր տեսնել Թուրքը, երբ կը գործադրէր իր ոճիրը:: Ընդհակառակն՝ իր ապագան կերտող, լուսաւորող, փառաւորող, այլ մանաւանդ՝ իր իրաւունքներուն պահանջատէր մնացող ազգ մըն է ան ներկայիս: Ահա թէ ինչո՛ւ փառք կուտանք մեր հերոսներուն եւ կը փառաւորենք մեր հերոսամարտերը՝ Գարահիսարէն մինչեւ Սարդարապատ:

Կարճ դադարէ մը ետք, կովկասեան Ֆոլքլորիկ երկսեռ խումբը հանդէս եկաւ ծափերու մէջ, ու պարեց քանի մը կովկասեան պարեր, որոնք մեծ գնահատանքի արժանացան:

Հր. Գէորգեան ձեռնադաշնակով նուագեց քանի մը կտոր, խանդավառ տրամադրութիւն ստեղծելով սրահին մէջ:

Ցայտագիրը վարեց Յարութիւն Տիրվանեան:

Փակման խօսքը ըրաւ օրուան Նախագահը յայտնելով, որ հերոսամարտները թէեւ վերջացան պարտութեամբ, սակայն անոնք եղան մէկ մէկ յաղթանակ Հայութիւնը հոգեփոխելու տեսակէտէն: Ստրկութեան տեղ, ազատ ապրելու եւ պայքարի ոգին թափ ստացաւ, ատոր ապացոյցը այն է, որ այսօր այս բեմին վրայ մահարեմ չըրուեցաւ, ոչ ալ լացողներ եղան, կրակոտ ճառերն ու արտասանութիւնները ցոյց տուին, որ Հայը վճռապէս որոշած է հետապնդել իր դատը բոլոր միջոցներով մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

Ժողովուրդը մեկնեցաւ սրահէն լաւագոյն տպաւորութեամբ:

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

« ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ »

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մայիս 3ին՝ ամիսներէ ի վեր սպասուած կենսատու արեւը եկաւ յանկարծօրէն գգուելու եւ տաքցնելու մեր սառած հոգիները, ոգեւորուած եւ լաւ տրամադրութեամբ, անձնատուր արեւի տաքուկ գգուանքներուն՝ գացինք ծափահարելու մեզ գործակից ընկերուհիներու գործունէութիւնը՝ Անիէռի քաղաքապետարանի սրահներէն մէկուն մէջ: Հիացումով դիտեցինք հսկայ քաղաքապետարանը Ֆրանսայի քաղաքակրթութիւնը պանծացնող արժանավայել հոյակապ շէնք մը, հերոսական կեցուածքով եւ տիրական ոգիով՝ կարծես իր ոտքերուն տակ պատուանդան կ'ընէր իր շրջակայ գոյնզգոյն կակաչներու մարգերը, յաբակից ցայտուն ջուրերը եւ իր շրջապատը:

Հայերս նորէն գիրար գտած ենք, աւելը դուրսը ձգած՝ ներսը իրարու արեւ եղած գիրար կը տաքցնենք մեր խօսքերու փոխանակութեամբ: Սրահը պզտիկ է, բայց մէջը լեցուն Հայու շունչովն ու ոգիով:

Վարագոյրը կը բացուի. Համակրելի խօսնակը՝ Արա Տէյիրմէնճեան իր քանի մը բացման խօսքերով բեմ կը հրաւիրէ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան ատենապետուհին՝ Օր. Ա. Առաքելեան, որ իր քանի մը ջերմիկ խօսքերով շնորհաւորելէ ետք Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի եռանդոտ գործունէութիւնը, բացատրութիւններ կուտայ կայանի եւ հայ դպրոցներու մասին ու կը հրաւիրէ հասարակութիւնը որ զօրավիգ ըլլայ Կապոյտ Խաչի կողքին շարունակելու համար յարատեւօրէն իր գործը:

Ահա բեմը՝ շատ պարզուկ, Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ Հայ Ուս. Երիտասարդաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ անմահն Պարոնեանի «Շողոքորթը», ի նպաստ Անիէռի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Հայ Ուսանողներու օգնութեան Միութեան: Այս նուազ ճանչցուած կատակերգութիւնը՝ տպագրուած 1920ին Ե. Օտեանի նախաձեռնութեամբ, կրճատումի ենթարկուած է եւ սակայն Օտեան միշտ հաւատարիմ մնացած է Պարոնեանի հիմնական գաղափարին իր հերոսներու տիպարութիւնը ծաղրելով եւ մերկացնելով:

Հայ Ուս. երիտասարդաց Թատերախումբը գովելի գաղափարը ունեցած է վայելքի եւ հաճոյքի ձեւին տակ նպաստել հայ լեզուի պահպանման վերելքին, եւ այս ինը հոգիէ բաղկացած Թատերախումբը յողնեցուցիչ փորձերէ ետք, առանց չփոթութեան եւ սխալմունքի շատ յաջող խաղարկութիւն մը ունեցաւ «Շողոքորթ»ի կատակերգութիւնը հրամցնելով հասարակութեան, որ զուարթ ու քրքջալիր խնդուքներու տարափին տակ երկարօրէն եւ խօլաբար ծափահարեց զայն: Նորանոր նուաճումներ կը մաղթենք իրենց յառաջիկայ ձեռնարկներուն մէջ, թող ներուի որ չենք կրնար բոլորին անունները թուել. գիտնանք սակայն որ մեր ներկայ պայմաններուն մէջ թատրոնը բարերար ազդակ մըն է առիթը տալու մեր նորահաս երիտասարդներուն հայերէն լեզուն մաքուր եւ յստակ խօսելու:

Անիէռի Կապ. Խաչի ժրաջան եւ նուիրեալ խաչուհիներէն Տիկին Պաքըրճեանի յայտարարութեան վրայ դադարներու միջոցին յարձակումը սկսաւ ճոխ սփիւռքին վրայ, յարձակում մը՝ որ արժանի էր խնդուքներէն անօթեցած հասարակութեան եւ թէ նպաստաւոր՝ Կապոյտ Խաչի նիւթական ապահովութեան:

Հաճելի եղաւ ունկնդրել հիացմունքով Տիգրիս Պէզիրճեանի կողմէ Հ. Օ. Մ.ի քայլերգը (Մուշեղ Իշխանի), կենդանի առոգանութեամբ:

Յաւարտ ներկայացման սկսան անակընկալները աջէն, ձախէն. երիտասարդ զոյգը այր ու կին Պալանցեան իրենց կիթառով, իրենց զուգերգներով պահ մը մեզ ապրեցուցին մեր հայրենի հողերուն վրայ, ինչպէս՝ «Երեւանի սիրուն աղջիկ», «Գիշերն անոյշ», «Նազ պար» ու քանի մը ժողովրդական երգեր, շատ անոյշ եւ քնքուշ բոլորն ալ, խօլ ծափահարութեանց մէջ վերջացան այդ սրտայոյզ երգերը նուիրուած գեղեցիկ փունջով մը:

Բեմին վրայ հրաւիրուեցան Տիկիններ Է. Այվազեան և Շ. Պետրոսեան Ուսանողական Միութեան անձնազոհ նուիրեալներ, որոնք ստացան շատ գեղեցիկ փունջ մը եւ ծափահարութիւններ ի նշան երախտագիտութեան:

Ի վերջոյ Կապոյտ Խաչի հրաւէրով բեմին վրայ կը տեսնենք Պր. Եր. Գրիգորեանը որ իր քանի մը խօսքերուն մէջ կ'ըսէ թէ Հայաստանի մէջ երգիծական արուեստը իր գագաթնակէտին հասցուած են եւ սակայն այսօր «Խիկար»ին անունը իսկ չի յիշուիր եւ կարծես մեզ մխիթարելու համար, կը սկսի պարպել իր տոպրակը՝ շարան շարան բեռնաւորուած զուարթ պատմութիւններով, զուարճացնելով հասարակութիւնը:

Եւ այսպէս հանդէսը վերջացաւ Տիկին Պաքըրճեանի շնորհակալութեան խօսքերով: Պէտք է ըսել թէ այս բոլոր հանդէսները միութեան կապ մը կը ստեղծեն բաժան բաժան եղած Հայերուն մէջ: Անիէռի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր բոլոր կարելին ըրած էր գոհ ձգելու գինք քաջալերող հասարակութիւնը իր ճոխ յայտագիրով: Ամէն պարագայի մէջ շատ հաճելի ցերեկոյթ մըն էր:

ՀՌ. ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սօնա Թօփալեան եւ Գամպուրեան ու Մարգարեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մաղաքեանէ, Պր. Խաչատուր Արզումանեանի մահուան քառասունքին առթիւ (Մարսէյլ) 10 ֆր., Տիկին Մառի Ալեքսանեան 20, Տիկին Ալթուն Մուրատեան 10, Տիկին Վարսենիկ Տէրտէրեան, Տիկին Անժէլ Թօփալեան, Տիկին Աստղիկ Քազանճեան 5ական փրանք:

Շնորհակալութիւններ:

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կազմակերպած է Փարանցիկ Երեկոյթ մը

Ուրբաթ 12 ՄԱՅԻՍ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան երկուքը

« ՄԷԶՈՆ ՏԷ ՍԱՆԹՐՈՅ»ի սրահին մէջ 8, Ռիւ Ժան Կուժոն, ՓԱՐԻԶ (8րդ)

Առաջին անգամ ըլլալով տեղի պիտի ունենայ

ԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ (Գրոշէ) ԵՐԵՔ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՎ

Առաջին երեք շահողները պիտի ստանան մրցանակ

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՉԶՐԿՈՒԻԼ ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅԹԷՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ
ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին մէջ՝
Մայիս 24ին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (17 Մայիս) Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ գաղութիս համայն կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր

Տոմսերու գինը 5, 8, 10 փրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian, 53 bis, Bd. Rodin, Issy

VISITEZ L'ARMÉNIE

REALISATION : CIT (France S. A. et AIR-FRANCE

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ CIT et AIR-FRANCE

Ձեզ կ'առաջարկէ երկու ճամբորդութիւններ դէպի

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 4–18

Բ. ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-15

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇԵՐ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ (Արմենիա)

Շրջապտոյտներ Սեւան, Էջմիածին, Գեղարդ, Սարտարապատ, Ծիծեռնակաբերդ եւ այլ տեսարժան եւ պատմական վայրեր եւ ճարտարարուեստական հիմնարկներ, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդի ստեղծագործութեանց

Երթ ու դարձ օդանաւով՝ Փարիզէն Փարիզ, բոլոր ծախքերը 2500 փրանք

ԱՌԱՆՑ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ

Renseignements et inscriptions :

Mr. AZNAVORIAN, 164, Avenue Cantini, Marseille (8e) — 42-80-59
Agences de Voyages CIT, 3, Bld. des Capucines, Paris (2e) — 072-40-85
Agence de Voyages CIT, 2-4, Rue Abel, Paris (12e) — 344-64-29
Agence de Voyages CIT, 70, Rue Ed. Herriot, Lyon (2e) — 42-66-92
Agence de Voyages CIT, 16 Avenue de Verdun, Nice — 87-81-69
Agence de Voyages CIT, 9, Promenade de la Croisette, Cannes — 39-47-82
Agence de voyages CIT, 3 Place de la Bourse, Marseille (1er) — 33-71-10

Profitez des avantages offorts par le CREDIT VOYAGE AIR FRANCE/SOVAC

Versement comptant : 30 % solde en 3, 6, 9 ou 12 mensualités

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Մշակ. Միութիւնը Յունիս 14ի Կիրակին կազմակերպած է յարգանքի տուրք մը Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, իր բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներուն հոգւոյն յիշատակին՝ որոնք օրինակելի անձնազոհութեամբ եւ ազգային անսակարկ նուիրումով՝ արժանի նկատուած են աստուածատաք օծնութեան, որպիսիք են Միութեանս պատուոյ անդամ եւ Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ բարերար Խօրասանճեան Վահան, ճարտարապետ Արամ Թահթաճեան, ուսուցիչ գրագէտ ազգային գործիչ Մինաս Չերազ եւ Մկրտիչ Փորթուգալեան:

Պատարագը պիտի մատուցուի հանդիսապետութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, որ պիտի քարոզէ հին եւ նորոգ նիջեցեալներու, լուսաշող գործունէութեան եւ բարեմասնութեան վրայ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Պոլսեցի դպիրներու սիրայօժար մասնակցութեամբ, այս առթիւ անխտիր կը հրաւիրուին գաղութիս հայ ազգայինները, միութենական կազմակերպութիւններ, բարենպատակ հաստատութեանց ներկայացուցիչներ եւ նորոգ հանգուցելոց պարագաները:

Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կը ջանայ արժանավայել շուքով ոգեկոչել յիշատակը իր վերթերան անդամներուն, որոնց կեանքը եղած է, հայ մշակոյթին՝ հայ գիրին, խօսքին եւ Հայ մնալու գաղափարին յարատեւ նուիրում:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 21 Մայիսին ժամը 20,30ին, Իւ. Ժէ. Ա.ի (Փլաս Քառնօ) սրահը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, Մայիս 19, ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր–ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔ ՄԸ 30 *Սանթիմեթր*, 33 *հրջան*

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

1. Առաւօտեան արշալոյս
2. Անուշիկ Եարչան
3. Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը)
4. Մայրս
5. Դու ինձ համար
6. Հայաստան
7. Երեւանի սիրուն աղջիկ
8. Կարաւան
9. Խաչատուր Աբովեան
10. Սէրս գաղտնի թող մնայ

Նախապէս արձանագրութեամբ վաճառումը վերջացած ըլլալով, տուփը կը ծախուի 31 Փրանքի

Դիւամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով .— *Ճշդելով* անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN

204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Կարելի է դիմել նաեւ՝ Հ. Բալուեան գրատունը, 43 *Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ 9րդ և*
ELEDISC (TARPINIAN) 269, Bd. Voltaire, — Paris (11e)

ՁԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլոնի մօտ գտնուող Վօ-լը-վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժամանում ժամը 22ի մօտ:

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկին Գույումճեանի 208–71–79:

Գին 15 փրանք:

ՄԱՅԻՍ — ՅՈՒՆԻՍ — ՅՈՒԼԻՍ
ՕԳՈՍՏՈՍ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆ - ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ - ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մանրամասնութեանց
եւ արձանագրութեանց
համար դիմել .—

Mlle Anaïd GOUGASSIAN
3, Rue Adolphe Cherioux
92 - Issy-les-Moulineaux

Téléphone :
heures de Bureau : 523-29-27
après 20 heures : 644-20-49

ԼԻՈՆԻ համար
Varoujan SARKISSIAN
88, Rue Léon Blum
69 - Villeurbanne
Tél. : 68-22-69

Լաւ պայմաններ,
մատչելի գիներով

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

1. Հայ–թրքական պատերազմը (1920ին)
2. Մայիսեան խռովարարութիւնները *եւ Թաթարական ապստամբ շրջանները*

Գին՝ 10ական փրանք

Կարելի է ստանալ «Յառաջ»էն եւ Հայ Մշակոյթի Տունէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը կը տօնուի Տէսինի մէջ 7 Յունիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

Կովկաս, Նայիրի եւ Նաւասարդ պարախումբերու բացառիկ կալան Կիրակի 14 Փետր. ժամը 21ին Փլեյէլ սրահին մէջ:

×

Յ. Ճ. Սիրունիի նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւնը Յունիս 14ի Կիրակին, ժամը 20,30ին, Կավոյի սրահին մէջ:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին հասցէն է

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Իսկ նուիրատուութիւնները ուղղել Յանձնախումբի գանձապահ Պր. Գէորգ Պաքըրճեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 17 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.815 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.815

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Գ.

Ստեփանոս Սալմաստեցի Վենետիկէն պիտի անցնէր Հռոմ, ուր 1550ին արտակարգ շքեղութեամբ հանդէսներ տեղի պիտի ունենային «սուրբ տարւոյ» առթիւ, Պօղոս Գ. Պապի կարգադրութեամբ: «Լատին եկեղեցին 1300էն սկսած էր յոբելեան տարւոյ տօնախմբութիւնը մեծահանդէս կատարել՝ որ սուրբ տարի ալ կը կոչուի: Առջի ատեններ հարիւրամեակի լրման պիտի կատարուէր, բայց յետոյ յիսնամեակի փոխուեցաւ եւ 1475ին քսանեւհինգամեակի վերածուեցաւ» (Մ. Օրմանեան, Ազգապատում, Բ. հտր., սիւնակ 2240):

Ստեփանոս Հռոմ երթալով «սուրբ տարի»ին, առիթ պիտի ունենար ծանօթանալու ամէն կողմէ յաւիտենական քաղաքը փութացող կարեւոր անձնաւորութեանց եւ կապեր հաստատելու անոնց հետ:

Հայոց կաթողիկոսը, ըստ Հ. Միքայէլ Չամչեանի (Պատմութիւն Հայոց, Վենետիկ, 1784-86, Գ. հտր. էջ 518), Հռոմ գացած է 1549ին: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Սալմաստեցին վեց ամիս մնացած է այնտեղ: Պօղոս Գ. վախճանած ըլլալով նախ քան «սուրբ տարին», Մայր Աթոռի գահակալը տեսակցած է անոր յաջորդին՝ Յուլիոս Գ. Պապին հետ:

Օրմանեան կը գրէ թէ «Ստեփանոսի Հռոմ երթալուն մասին ազգային յիշատակարաններ եւ ժամանակագիրներ բնաւ ակնարկ մը չունին, նոյնիսկ Հռոմի դիւաններէն ալ ոչ մի պաշտօնական գրութիւն յառաջ բերուած է, եւ կաթողիկոսի մը անձամբ Հռոմ գալուն ամենանշանաւոր պատահարին պարագաները պատմող կամ եղելութիւնը յիշատակող մը չկայ» (Ազգապատում, սիւնակ 2241-42):

Սակայն նախկին պատրիարքը այս պարագան չուզեր փաստ ծառայեցնել «ուրանալու» համար Ստեփանոսի Հռոմ ուղեւորութիւնը: Կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնց շարքին Եթովպացի Պետրոս Աբ.ի ձեռնադրութեան վկայագիրը, գրուած 1549 Սեպտ. 6ին «ի կայսերանիստ եւ ի մայրաքաղաքն մեծն Հռոմ», կ'ապացուցանեն, կ'ըսէ, Հայոց կաթողիկոսին Հռոմ երթալը:

Կրնայ ըլլալ, որ Սալմաստեցին Յուլիոս Գ. Պապին հետ իր տեսակցութեան ընթացքին «բերանացի եւ վարկպարագի յուսադրութիւններ» խոստացած ըլլայ, պարզապէս իր ակնկալած օժանդակութիւնը ձեռք ձգելու համար, նոյնիսկ «համարձակօրէն հոգեւոր հաղորդակցութիւն» ալ ընել անոր հետ, վասնզի Հայ եկեղեցւոյ ներողամիտ հոգին իրեն չէր արգիլեր այդպէս վարուիլ ամէն անոնց հետ, որ իրեն համամիտ են երեք նախնական սուրբ ժողովներու հիման վրայ:

Բայց այսչափը չի հաստատեր բնաւ թէ, կ'եզրակացնէ Օրմանեան, «Սալմաստեցին Հռոմ գացած ըլլայ պապական իշխանութեան հպատակելու եւ հռոմէական եկեղեցւոյ համակերպելու, եւ Հայաստան եկեղեցին հռոմէադաւանի փոխարկելու համար» (անդ, սիւնակ 2243):

Լէօ կը գրէ թէ Հայոց Հայրապետը Հռոմի մէջ ներկայացաւ Պապին եւ առհասարակ լաւ տպաւորութիւն թողուց կաթոլիկ բարձր հոգեւորականութեան շրջաններուն մէջ: Իր առաքելութիւնը գերազանցօրէն քաղաքական էր: Հայոց «ազատագրական շարժման այս անդրանիկ քայլը, ինչպէս եւ բնական է սպասել, ոչինչ յաջողութիւն չունեցաւ»: Եկեղեցական միութեան հարցին մէջ Հայերն ունեցած են իրենց պայմաններն ու պահանջները, որոնք չեն ընդունուած Հռոմի կողմէ: «Եւ հաւանօրէն հէնց այդ պատճառով էլ չի կայացել համաձայնութիւն նաեւ քաղաքական հողի վրայ»: (Հայոց պատմութիւն, Գ. հատոր, Երեւան, 1946, էջ 190):

Ստեփանոս կաթողիկոս Հռոմի մէջ տեսնուեր է նաեւ նշանաւոր մարդոց հետ: Սակայն ոչ մէկ խոստում ստանալով Յուլիանոս Գ. Պապէն, սուրբ տարին վերջանալէ առաջ մեկներ է Գերմանիա՝ տեսնուելու Կարոլոս Ե.ի հետ: Այդ օրերուն լուտերական շարժումը բաւական տագնապ կը պատճառէր կայսեր, որ ժամանակ չունէր զբաղելու հայկական հարցով:

Սալմաստեցի անկէ ալ յոյսը կտրելով կ'անցնի Լեհաստան, որու թագաւորն էր Սիգիզմոնդոս Բ. Օգոստոս: Կ'այցելէ այդ երկրի հայկական գաղութները, զորս կը ճանչնար արդէն:

Լէօ դիտել կու տայ, որ Հռոմի Պապերը ընդհանրապէս չեն զբաղած ազգերու քաղաքական ազատութեան հարցերով: Անոնց քաղաքականութեան մէջ ուշադրաւ դեր չէր կրնար կատարել այդպիսի առաքելութիւն, մանաւանդ հեռաւոր եւ փոքրիկ ազգերու վերաբերմամբ: ԺԶ. դարուն կաթոլիկ եկեղեցին մեծ տագնապի մէջ էր եւ Պապերը, նոյնիսկ եթէ ցանկութիւն ալ ունենային, միանգամայն անկարող էին որեւէ ձեռնարկութիւն կատարել Ասիայի խորերը տառապող հայ ժողովուրդն ազատելու համար:

Ըստ Ալիշանի, Սալմաստեցին Լեհաստանէն անցած է Մոսկուա: Ո՛չ մէկ տեղ աջակցութեան յոյս չգտնելով մեռած է Լեհաստանի մէջ, չտեսնելով իր դժբախտ երկիրը (Կամենից, Վենետիկ, 1896, էջ 135):

Իսկ Օրմանեան կը գրէ, որ կաթողիկոսը իր ուղեւորութիւնը շարունակեց ցամաքի ճամբով, ու Կաֆա (Խրիմ) եւ ուրիշ հայաշատ քաղաքներ հանդիպելով Էջմիածին դարձաւ 1551ին: Որոշ չէ իր մահուան թուականը: Չամչեանի համաձայն մեռած է 1555ին: Առաքել Դաւրիժեցի, ինչպէս Կամենիցի եւ Կաֆայի յիշատակարանները Ստեփանոսը կենդանի եւ կաթողիկոս կը ճանչնան մինչեւ 1566: Ուստի մահուան ճշգրիտ թուականը պէտք է ըլլայ 1567, երբ վերջնապէս իրեն յաջորդեց Միքայէլ Ա. Սեբաստացի, որ 1545էն ի վեր աթոռակից էր, օժտուած կաթողիկոսի յատուկ բոլոր իրաւասութիւններով:

Գալով ո՛ւր մեռած ըլլալուն, Լէօ կ'ընդունի Ալիշանի տեսակէտը, այն թէ՝ Սալմաստեցի հայրենիքէն հեռու, օտար երկնքի տակ փակած է իր աչքերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

Լիբանանի կառավարութիւնը լուրջ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի եւ մտահոգութեան պատճառներ կը տեսնէ, քանի որ սուրիական ուժերն ու Պաղեստինցիները, որոնք, ինչպէս գրած էինք երէկ, առանց Պէյրութի արտօնութեան, Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ հաստատուեցան, մեկնելու ո՛չ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կու տան:

Լիբանանի կառավարութիւնը, առանց ճշդելու Լիբանան մուտք գործած զինուորական ուժերուն ազգութիւնը, պաշտօնապէս անընդունելի դատեց նման ոտնձգութիւն մը: «Գահիրէի համաձայնութեան դէմ է եւ կ'ոտնակոխէ մեր գերիշխանութիւնն ու ապահովութիւնը»:

Պէյրութ մասնաւորապէս մտահոգ է Դամասկոսի հետապնդած յետին նպատակներուն կապակցութեամբ: Ծանօթ իրողութիւն է, դիտել կու տան լաւատեղեակ շրջանակները, որ Դամասկոսի Պաասական կառավարութիւնը միշտ նպատակ ունեցած է հաշուեյարդարի ենթարկել ազատախոհ, արեւմտասէր լիբանանեան կառավարութիւնը եւ վերստեղծել Մեծ Սուրիան՝ Լիբանանի կցումով:

Պաղեստինցիները, որոնք վերստին հաստատուեցան իրենց դիրքերուն մէջ, չեն ծածկեր իրենց նպատակը — շարունակել խափանարարական գործողութիւնները Իսրայէլի դէմ: Արաֆաթ այս իմաստով յայտարարութիւն մը ըրաւ, իսկ Լիբանան մուտք գործած Պաղեստինցիները կը պատկանին ծայրայեղ եւ չափէն աւելի լաւ մարզուած ու լաւ զինուած ուժերու, որոնք կը գտնուին Սայքայի հակակշռին տակ, այս վերջինն ալ ենթակայ մնալով Դամասկոսի:

Նիւ Եորքի մէջ Ապահովութեան Խորհուրդը զբաղեցաւ իսրայէլեան յարձակումին հարցով: ՄԱԿի Ֆրանսայի ներկայացուցիչը պարզեց Փարիզի տեսակէտը, որ կ'ամփոփուի հետեւեալ ձեւով.— Իսրայէլ, որ կազմուած է ՄԱԿի շնորհիւ, պարտաւոր է ենթարկուիլ այս վերջինոյն որոշումներուն: Իսրայէլ իրաւունք ունի ապրելու ապահով սահմաններու մէջ եւ խաղաղ պայմաններու տակ, սակայն անոր սահմանները չեն կրնար հաստատուիլ գրաւումով եւ հողային կցումներով:

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը «անընդունելի» դատեց նաեւ Իսրայէլի յաւակնութիւնը ուժեր ղրկելու սահմանէն անդին՝ փոխադարձութեան նպատակով: Խօսելով Լիբանանի հետ Ֆրանսայի ունեցած « պատմական եւ մշակութային » կապի մասին, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը յայտարարեց, թէ իրենք «անտարբեր չեն կրնար մնալ Լիբանանի, անոր անկախութեան, գերիշխանութեան եւ ամբողջականութեան» դէմ առնուած քայլերուն հանդէպ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարը Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Ֆրանսայի իր պաշտօնակցին՝ Տըպրէի հետ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ մերժեց մաս կազմել Քոմեքոնի հաստատած Միացեալ Ֆոնտին եւ ոչ ալ ընթացք տուաւ Վարշաւայի Ուխտի զինուորական փորձերը Ռումանիոյ մէջ կատարելու մտքին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ 18 Համայնավար կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները, որոնք Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցած էին իրարու հետ, միացեալ դեկոյցով մը «զօրավիգ կեցան Հնդկաչինի ժողովուրդներու պայքարին»:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ 77 տարեկանին մեռաւ «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի ընդհանուր տնօրէնը՝ Ռընէ Փայօ: Պատուոյ չքանշան ստացած էր:

ՊՈՒՏՏԱՅԻ ծննդեան տարեդարձին առթիւ, 24 ժամուան զինադուլ յայտարարուեցաւ Հարաւ. Վիէթնամի մէջ:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ «Յառաջ»ի Երեքշաբթի թիւը լոյս չի տեսներ: Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի օր: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Մայիս 20:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

1970 Ապրիլ 24: Պիքֆայայի մէջ, Լիբանան, համազգային շուքով կատարուած է պաշտօնական բացումը Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանին (գործ՝ Զաւէն Խըտըշեանի), բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Շարլ Հելուի եւ նախագահութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն: Այս առթիւ քան հազարէ աւելի բազմութիւն մը լեցուած է Պիքֆայայի Հայոց վանքին բակը եւ շրջակայ բարձունքները, երփներանգ գեղեցկութիւն մը տալով ընութեան դալարին:

Յուշարձանին ստորոտէն մինչեւ վանքին մուտքը, պատուոյ շարքեր կազմած են Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.Մ.ի եւ Հ.Ե.Ը.ի արիներն ու արենոյշները, Լիբ. Օգն. Խաչի արծուիկները, դպրոցական բարձրագոյն կարգերու աշակերտներ եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններու անդամներ:

Ժամը 11,30ին ժամանած են հոգեւոր պետերը՝ Խորէն Ա., Մեսրոպ Եպս. Թէրզեան, որ կը ներկայացնէր Իգնատիոս-Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան պատրիարքը եւ Վեր. Յովհ. Ահարոնեան, ընկերակցութեամբ Լիբանանի Հայոց առաջնորդին, երեսփոխաններ Մ. Տէր-Գալուստեանի եւ Ս. Խանամիրեանի: Քիչ ետք ժամանած է նաեւ զբօսաշրջիկութեան նախարար Խաչիկ Պապիկեան, որ կը ներկայացնէր Հանրապետութեան նախագահը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուագախումբը հնչեցուցած է լիբանանեան փառերգը:

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք յաջորդաբար խօսք առած են երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, ինչպէս նաեւ Զբօսաշրջիկութեան նախարարը, որ կատարեց նաեւ նորակառոյց յուշարձանին բացումը:

×

Ապրիլ 24ին Լիբանանի Հայութիւնը, անխտիր, արձակուրդի մէջ եղած է: Առեւտրականներն ու գործատէրերը փակած են իրենց խանութներն ու հաստատութիւնները: Պետական եւ օտար հաստատութիւններու մէջ աշխատող բոլոր հայ պաշտօնեաներն ու արհեստաւորները, օտար կրթարաններու հայ ուսանողները արձակուրդ ստացած են: Փակ մնացած են հայ բոլոր վարժարանները: Ուշագրաւ եռուզեռ մը նշմարուած է յատկապէս չափահաս պատանիներու եւ ուսանող երիտասարդներու շարքերուն մէջ: Օր մը առաջ, անոնք հայերէնով, արաբերէնով եւ ֆրանսերէնով թռուցիկներ փակցուցած են խանութներու եւ պատերու վրայ, որոնք կը ներկայացնէին Թուրք ժողովուրդին ցեղասպանութիւնը, հայ ժողովուրդին արդար պահանջները, հայ փէտայիներ եւ Հայաստանի քարտէսը Ուիլսընեան սահմաններով:

Բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուած է:

×

Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանի բացման արարողութեան եւ ընդհանրապէս Եղեռնի 55ամեակի տօնակատարութեանց արձագանգ հանդիսացած են ոչ միայն հեռագրական գործակալութիւնները եւ մամուլը, այլ նաեւ լիբանանեան պատկերասփիւռի երկու կայանները եւ ամերիկեան Նեշընըլ Պրոտքէսթինկ Քորփորէյշըն պատկերասփիւռի կարեւոր կայանը:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ՉԱՐԵՆՑ»
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայաստանէն եկած լուրերուն, պար–բերականներուն եւ օրաթերթերուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք «Չարենց»ի Գրա–կանութեան եւ Արուեստի Թանգարանին՝ որուն տեւական այցելուներէն մէկն էի Հայաստան եղած օրերուս:

Շէնքը, որ Արմենիա հիւրանոցին մօտն էր, Հրապարակին միւս կողմը, շատ ալ պարծենալու պատճառ չունէր իբրեւ թանգարան: Չունէր կամարակապ եւ սիւնազարդ մուտք, եւայլն, բայց, ըն–տանդակութեամբ՝ եւ անձնակազմով՝ ներ–կայանալի էր:

Երբ կը հանդիպիմ իր անունին, կամ կը մտածեմ իր մասին, անոր հանդէպ անխրաւ զտնուած ըլլալու զգացումը կ'ու–նենամ: Այդ զգացումէն ազատելու հա–մար է, որ, ահա, կը գրեմ ուշացած այս տողերը:

Թանգարանը բաւականին ընդարձակ է, երկյարկանի: Կը թուի թէ ժամանակին լաւ օրեր է տեսած, բայց հիմա, ինչպէս իրենք կ'ըսեն, «խունացած» է. իր մար–մարէ սանդուխներուն պոկուկները, հոս–հոն կոտրած են:

Իր «ընկեր տիրեքթորը», ինծի ներկա–յացուցին՝ Մելիքսէթեան Սարգիս անու–նով: Կիրթ, նուիրուած. անորոշ՝ բայց բաւականին յառաջացած տարիքով անձ մըն էր: Լայն հետաքրքրութիւններով, իր գործը սիրող անձի տպաւորութիւն թողուց վրաս: Թանգարանի հրատարա–կութիւններէն քանի մը գրքեր նուիրեց ինծի: Տեսայ որ մեծ զուրգուրանքով կը պահեն իրենց բերուած կամ նուիր–ուած արժէքաւոր ամէն թուղթի կտոր: Քանի՛ քանի անգամ, ինք ու իր օգնականները, չէշտեցին՝ որ իրենք պէտք է դատաւոր ըլլան, որոշելու համար թէ ի՛նչը «պէտքական» է, եւ ի՛նչը՝ անպէտ:

Սարգիս Մելիքսէթեան ունի երիտա–սարդ տեղակալ մը, որուն անունը դժ–բախտաբար չեմ յիշեր այս պահուս, եւ երկու տարբեր բաժիններու վարիչներ՝ երկուքն ալ Գոհար, եւ երկուքն ալ՝ կին:

Գոհարներէն Աղնաւուրեանը՝ արխիւնե–րու բաժնի վարիչն է, միւսը՝ Ցարու–թիւնեան, թատերական:

Ըսեմ անմիջապէս, թէ իրականութեան մէջ, մէկ յարկի տակ չորս տարբեր թան–գարաններ համադրած են. 1) Պատմու–թեան, 2) Եղիշէ Չարենցի՝ Գրականու–թեան եւ Արուեստի, 3) Յեղափոխու–թեան եւ 4) Կերպարուեստի թանգարան–ները: Վերջինոյն մէջ կը գտնուին հին թէ ժամանակակից հայ ականաւոր նկարիչ–ներու եւ քանդակագործներու գործերէն ուշագրաւ եւ հարուստ նմոյշներ:

Անոնց թիւումը կը սկսիմ Սարեանով՝ որովհետեւ Հայաստանցիք կը պաշտեն զայն իբրեւ մարդ, իբրեւ քաղաքացի, իբրեւ խորհող ու իբրեւ արուեստագէտ: Իր հացէին բան մը, անպաստ բան մը ըսելը, մեղուանոցը քար մը նետելու պէս վտանգաւոր արարք է: Հոն են «վար–պետ»էն ետք, Վարդգէս Սուրէնեան, Կոչոյեան, Բաշինջաղեան, Փանոս Թեր–լեմէզեան, Այվազովսկի, Սեդրակ Առա–քելեան, Յովհ. Զարդարեան, Մհեր Ա–բեղեան, Քիւրքճեան, Գառզու, Էդկար Շահին, Կալենց եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

Երբ առաջին անգամ թանգարան այցե–լեցի ու պատերուն վրայ տեսայ այդ հարստութիւնը, այցելութիւնս կարճ կա–պեցի եւ վազեցի դուրս՝ ընկերս գտնելու համար:

Գտայ զինք փողոցին մէջ, Շիրազի հետ խօսքի բռնուած, եւ անոր բաժնուելէն վերջ՝ առի–տարի զինք թանգարան:

— Զիս ո՞ւր կը տանիս, ո՞ւր կ'երթանք, հարցուց՝ ճամբան:

= Կախաղան:

— Շիտակ խօսէ՛...

= Թանգարան:

— Որ վիզս ցաւի՞ պատերն ի վեր նա–յելով:

= Եթէ այս պահուս ձեռքս խաթաղան մը ըլլար, կը կտրէի վիզդ՝ որ վերջին անգամ ցաւ զգայ... Ես հոն էի. ձգեցի կիսատ, ու եկայ գտնելու քեզ որպէսզի միասին վայելենք: Ու դուն փոխանակ շնորհակալ ըլլալու, դժգոհութի՞ւն կը յայտնես: Վերջապէս պէտք է որ մէկը կրթութեանդ հոգ տանի՛...

Խելօքցաւ, պառնուկ դարձաւ:

= «Տար զիս արեւո՛ւն», ըսաւ:

— Վարուժա՛ն ալ կարդացած ես, ըսի:

= Ի՞նչ է, կը կարծես թէ մինակ դո՞ւն գիրք կարդացած ես:

Հասանք թանգարան: Ծանօթացուցի զինք երկու Գոհարներուն եւ մեր այցե–լութիւնն սկսանք ներքեւի յարկէն: (Չեմ գիտեր, թէ առանձինն եղած պահուս ին–չո՛ւ սկսած էի վերի յարկէն):

— Աս՝ հայ թատրոնի եւ դերասաննե–րու յատկացուած բաժինն է, որուն միա–հեծան կ'իշխէ Գոհարներէն Ցարութիւն–եանը: Բանիմաց, լեզուանի ու նուիր–ուած կին մըն է, ըսի ես, իբրեւ յառա–ջաբան: Քովի սենեակին մէջ ալ՝ մեր քանդակագործներու տաշած արձանները կան: Մի՛ վախնար, արձանները պատե–րէն չեն կախուած ու դանոնք դիտած պա–հուդ վիզդ չի ցաւիր...

Թատերական արուեստի եւ դերասան–ներու նուիրուած բաժինը բաւականին ճոխ էր: Սնդուկեան, Սեւումեան, Ա–դամեան, Փափազեան, Զարիֆեան, Ա–բէլեան, Արուս, Արաքսի, Ֆէլէկեան, Ջանան, ո՞ր մէկը յիշեմ...

Հոն են, նաեւ, անոնց կողմէ գործած–ուած իրեր. բեմական հագուստներ, յու–շանուէրներ...

Կից բաժնին մէջ՝ Կիւրճեանէն բաւա–կան ճոխ հաւաքածոյ մը, գործեր՝ Այ–ծեմնիկ Ուրարտուէն, Արա Սարգսեա–նէն, Ջէօրէքճեանէն, Զուրաբեան Ղու–կասէն եւ ուրիշներէ:

Բազմաթիւ Լենիններ, գրեթէ ամէ՛ն սրահի մէջ:

Կը բարձրանանք վեր, ուր կը գտնուին գիս առինքնող նկարները: Բացի Հայե–րէ, ռուս եւ եւրոպացի արուեստագէտ–ներու գործեր:

— Հայաստան երկրի չայլ գոյնե՛րը կրնային միայն Սարեանի նման արուես–տագէտի մը ծնունդ տալ, կ'ըսէ ընկերս՝ նկարի մը առջեւ (գիւղական տեսարան մը):

Շիտակ լսեցի՞: Ընկե՞րս էր այդ բա–նաձեւին տէրը:

— Տօ՛, այդ նախադասութիւնը ո՞ւր կարդացիր:

= Ո՞ւր պիտի կարդամ, ե՛ս չարա–դրեցի:

— Կարելի՛ է, ըսի տարակուսանքով. գէշ թուրքերը լաւ խօսք մը ունին. «չակնկալած քարդ՝ գլուխ կը ծակէ» կ'ը–սեն:

Կանգ կ'առնենք Այվազովսկիի մէկ նը–կարին առջեւ:

— Եթէ Սեւ Ծովը չըլլար՝ իր կոհակ–ներով ու փոթորիկներով, Այվազովսկի անուն նկարիչ մը չէր ըլլար աշխարհի վրայ:

— Այո՛, ըսի. անկողնիդ չիտակ կող–մէն ես ելեր այսօր...

Վերջապէս կ'աւարտենք մեր շրջապը–տոյտը ու կուգանք, երկրորդ անգամ կանգ առնել Վարդգէս Սուրէնեանի մեծ–կակ մէկ կտաւին առջեւ:

Ո՞ւր է մեր գիտցած Հայրիկը... Բա–րի, առաքելատիպ, սրբանման, խաղաղ դէմքով Հայոց Հայրիկը: Հայրի՛կը ուր, աս ո՛ւր...

Ներքին փոթորիկ կ'արտայայտէ իր դէմքը: Ցասում, արհամարհանք...: Ա–հա, կարծես ոտքի կ'ելլէ՝ ու շանթեր վար կը բերէ երկինքէն: Շանթ ու անէծք..

Իր ոտքերուն տակ ճմռթկուած թուղթի կտոր մը կայ: Եկեղեցական կալուածնե–րը գրաւել հրամայող Ցարին թուղթն է: Հայրիկը ափին մէջ ճզմե՛ր է զայն ու ցասմամբ նետեր՝ գետին:

— Մոլոխն ալ, երբ Սինայի գագա–թէն պատուիրաններու տախտակները գրկած վար իջաւ, ու իր ժողովուրդին ոսկէ հորթին երկրպագելը տեսաւ, Հայ–րիկին պէս բարկացաւ, կ'ըսէ ընկերս:

= Իր բարկութիւնը օգուտ չըրաւ՝ ո–րովհետեւ իր ժողովուրդը դեռ կ'երկըր–պագէ ոսկէ հորթին:

Զառարկեց:

Միջակ մեծութեամբ սրահի մը մէջ էինք, ու առանձին կը թափառէինք պա–տէ պատ:

— Եթէ մէկը, իրաւասութիւն ունեցող անձ մը, ըսէ քեզի թէ «այս սրահի նկար–ներէն հատ մը զատէ ու հետդ տար», ո՞ր մէկը կ'ընտրէիր:

= Մեղա՛յ. հայրենիքը եւ պետութիւ–նը կողոպտէի...

— Ենթադրէ՛...

= Ի՞նչ ենթադրեմ, հնարաւոր չէ՛... Պոչ բաներ կ'ըսես: Դո՛ւն ենթադրէ, եթէ կ'ուզես եւ կրնա՛ս:

— Ահա, Կալենցի այս նկարը կ'ընտր–րէի, կ'ըսեմ:

Գլուխը աջ ու ձախ ծռելով՝ կը քննէ.

= Գէշ չէ, կ'ըսէ: Բայց ինծի ըսէ, ուրիշի չըսե՛ս: Եթէ գաղտնիքը դուրս ելլէ, Հայաստանցիք քեզ խաչը կը հա–նեն: Հայաստանի դուռը կը գոցե՛ն առ–ջեւդ եւ ալ ներս չեն առներ քեզ:

— Ինչո՞ւ:

= Սարեանը ձգած՝ Կալե՞նց կ'ընտրես:

— Ճաշակի հա՛րց:

Իջանք վար: Այս անգամ գացինք միւս Գոհարին, Աղնաւուրեանին մօտ:

Դարակներով, պահարաններով, թուղ–թի ու գրքի դէզերով նեղցած, փոքրա–ցած սենեակի մը մէջ՝ սեղան մը եւ ա–թոռ մը: Ձեռագիրներ, մատիտներ, սըր–ուակով ջուր եւ բաժակ մը՝ սեղանին վրայ. եւ ին՝ գրեթէ ամբողջութեամբ սպիտակած մազերով ու անհուն օրէն բա–րութիւն արտայայտող դէմքով, ար–խիւներու անխոնջ դասաւորող ու հաւա–քող Գ. Աղնաւուրեանը:

Ծանչցողներուն մէջ չկայ մէկը, որ չսիրէ զինք: Տարագրութիւն եւ մահ է տեսած: Վերջապէս եկած է հայրենիք ու անհուն նուիրումով կը ծառայէ անոր.

— Շա՛տ հարուստ արխիւներու հաւա–քածոյ ունինք, կ'ըսէ հպարտութեամբ. աւելի քան 600 հատ: Շատ մը արեւմտա–հայ թէ արեւմտահայ գրողներու մա–սունքները հոս են:

Գիտենք, մեր շէնքը շատ ալ յարմար չէ անոնց պահպանումին համար, բայց պե–տութիւնը խոստացեր է շուտով, արդիա–կանը կառուցանել մեզ համար: Հայաս–տանի մէջ այնքան շատ գործ կա՛յ, պե–տութիւնը ո՞ր մէկուն հասնի... Եկող տարի մեր թանգարանի յիսունամեակն է, թերեւս մինչ այդ մեր նոր շէնքը ա–ւարտի եւ փոխադրուինք հոն: Երջանիկ օր մը պիտի ըլլայ այդ օրը:

Սփիւռքը շատ բան ղրկած է եւ կը ղըր–կէ մեզի: Ուրախ պիտի ըլլանք, եթէ ա–ւելի շատ ղրկեն մեզի: Հոս զուրգուրան–քով կը դասաւորենք ու կը պահենք, չէ՞ որ մշակութային հարստութիւն են ա–նոնք: Ըրած ենք նաեւ կարգ մը հրատա–րակութիւններ, ուրիշներ ալ ծրագրուած են: Երբ տուն դառնաք, ըսէք այս բանե–րը հանրութեան:

— Ըսա՛ծ ենք, գիտե՛ն:

= Նորէ՛ն ըսէք. չկորսուին, մեզ են:

Անսալով իր պատուէրին, ահա՝ նորէն ըսի: Հայրենիք ղրկեցէ՛ք ինչ որ ունիք պահուելու արժանի: Ղրկեցէ՛ք Չարենցի անուան Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանին, Սպենդիարեան փողոց, թիւ 1, Երեւան, Հայաստան:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Այնպիսի վճռական եւ սպառնալից ար–տայայտութիւն մը կար մարդուն աչքե–րուն մէջ, որ այս անգամ Լեւոն իրաւցնէ վախցաւ:

— Ազմուկ հանելու դիտաւորութիւն չունիմ, ըսաւ ձայնը ցածցնելով:

— Ուրեմն հանդարտ կեցէք ու թոյլ տուէք որ ձեռքերնիդ կապենք:

— Ի՞նչ պէտք կայ քանի որ կը խոստա–նամ ընդդիմութիւն չընելու:

— Հնազանդեցէք խնդրեմ:

Լեւոն ճարահատ բազուկները երկարեց եւ միւս երիտասարդը դանոնք կապեց հաստատուն կապով մը:

Այս գործողութիւնը աւարտելէ ետքը տարեցը ռեվոլվէրը դրպանը դրաւ:

— Հիմա հաճեցէք նստիլ թիկնաթոռի մը մէջ եւ հանգիստ ընել, ըսաւ:

Լեւոն ուզեց դէպի պատուհանին քով դրուած թիկնաթոռը յառաջանալ:

— Ոչ, ըսաւ մարդը, այնտեղ յարմար չէ, սա թիկնաթոռին վրայ նստեցէք:

Ու ցոյց տուաւ սենեակին դրան կողմը դրուած թիկնաթոռը:

— Եւ հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հար–ցուց:

— Առ այժմ ոչինչ, հանդարտ պիտի նստինք, պատասխանեց անծանօթը, նոյն–իսկ առանց խօսելու, քանի որ իրարու ըսելիք բան մը չունինք:

Լեւոն չէր կրնար մեկնութիւն մը տալ այս տարօրինակ ու անակնկալ պատա–հումին: Ո՞վ էին այդ մարդիկը, ոճրա–գործ աւազակնե՞ր... սակայն հաւանա–կան չէր թուեր իրեն: Այդ մարդիկը հա–սարակ աւազակի մը կերպարանքը չու–նէին եւ յետոյ, մինչեւ հիմա զինքը կո–ղոպտելու չէին ձեռնարկած: Արդ ին–չո՞ւ անյայտացած էր յանկարծ, արդեօք ի՞նք սարքած էր այս թակարդը եւ ին–չո՞ւ համար...

Ի զուր կը ջանար մեկնութիւն մը տալ այս բաներուն: Երկու մարդոցմէ մին, երիտասարդը, դուրս ելաւ եւ Լեւոն ա–ռանձին մնաց տարեցին հետ:

Տեսնելով որ իր կեանքին դէմ անմի–ջական վտանգ մը չէր սպառնար՝ իր հան–դարտութիւնը գտած էր եւ փորձեց խօ–սակցութիւն սկսիլ անծանօթին հետ:

— Ընկեր մը ունէի հետս, ի՞նչ եղաւ արդեօք:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց միւսը:

— Զտեսա՞ք զինքը:

— Ոչ:

Այս չոր ու կարճ պատասխանները զին–քը յուսահատեցուցին: Ի՞նչ էր այդ մար–դոց միտքը, ինչո՞ւ զինքը կալանաւորած էին... Եթէ կողոպտելու համար էր, իր վրան գլուխը պիտի խուզարկէին, մա–նաւանդ որ թեւը կապուած ըլլալով՝ ինք որեւէ ընդդիմութիւն ընելու անկա–րող էր: Ամէն պարագային, չէր կրնար բաժնուիլ սա գաղափարէն թէ Արամ մատ ունէր իրեն դէմ լարուած այս ծու–ղակին մէջ:

— Ան պատրաստած է ամէն բան, կը խորհէր, սակայն ի՞նչ նպատակով: Եթէ Հազար ոսկին ետ առնելու համար էր, կրնար զայն չվճարել... Ինչո՞ւ դրամը տալէ ետքը իր մեղսակիցները երեւան ե–լան:

Ուզեց նորէն խօսակցութեան սկսիլ:

— Այս անհաճոյ դիրքին մէջ երկար պիտի մնա՞մ, հարցուց անծանօթին:

— Դժբախտաբար, պատասխանեց միւ–սը թեթեւ մը ժպտելով:

— Ո՞րչափ ատեն:

— Մինչեւ գիշեր:

— Իսկ յետո՞յ...

— Բայց ի՛նչ հետաքրքիր էք, ըսաւ միւսը, արդէն բաւականէն աւելի տեղե–կութիւն հաղորդեցի:

— Գոնէ ըսէք որ կեանքիս վնաս մը պի–տի տա՞ք:

— Այդ մասին վստահ եղիր, մազիդ թելին դպչող պիտի չըլլայ՝ այնքան ա–տեն որ դուն տեղի չտաս:

— Ի՞նչ կը պահանջուի ինձմէ:

— Լռութիւն եւ հնազանդութիւն:

Լեւոն կրկին լռեց: Այս նոր խօսակցու–թեամբ ալ մեծ բան մը չէր կրցած ի–մանալ, բայց գոնէ կեանքին մասին ա–պահովութիւն ստացեր էր:

— Եթէ զիս ողջ պիտի պահեն՝ օր մը անշուշտ պիտի կրնամ ազատութիւն գտնել, մտածեց, եւ այն ատեն Արամին հետ պէտք եղածին պէս պիտի տեսնուիմ:

Եւ սկսաւ վրէժխնդրական ծրագիրներ յղանալ մտքին մէջ:

Անծանօթը դրպանէն փրանսերէն թերթ մը հանած էր եւ անոր ընթերցումին մէջ խորասուզուած կը թուէր:

Այսպէս երկու ժամեր սահեցան եւ կէսօր եղաւ:

— Եթէ անօթի էք, կրնանք ձեզի կե–րակուր բերել, ըսաւ միւսը իր ընթեր–ցումը ընդհատելով:

— Չէ, ախորժակ չունիմ, պատասխա–նեց Լեւոն չոր կերպով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(116 – Շար.)

ՀԱՅ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Քանի մը տարիէ ի վեր մտորումներու, առաջարկութիւններու եւ, մանաւանդ, վէճերու առիթ կը ստեղծէ հայ ժողովրդական պարարուեստին անխառնակ վիճակը Հայաստանի մէջ: Մասնաւորապէս մամուլը 1968էն ի վեր յատուկ ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէ, յօդուածներու եւ հաստատումներու ճամբով, այս ցաւոտ հարցը, որ ոչ միայն հրատապ դարձած է, այլեւ կենսական խնդիր մը, քանի որ ժամանակներու թաւալումով վերջնական մոռացութեան եւ կորստեան կը մատնուի մեր մշակութային գանձարանին հարուստ եւ այլապէս ինքնատիպ գոհարներէն մէկը — ժողովրդական պարը:

Եթէ մէկ կողմէ ցաւալի է հաստատել, թէ տարիներու անհոգութեան, այլ մանաւանդ ժողովուրդին աւանդական պարերը «արդիականացնելու» սխալ ձգտումին հետեւանքով, այսօր, գրեթէ ոչ մէկ պարախումբ Հայաստանի մէջ իր յայտագրին անբաժան մասը դարձուցած է ազգային վաւերական պարերը — խօսքը առանց աղճատումի ներկայացուած պարերու մասին է — միւս կողմէ ուրախալի է հաստատել, թէ իրաց այս վիճակին համար լուրջ մտահոգութիւն մը յառաջ եկած է պատասխանատու շրջանակներու մէջ: Որովհետեւ, ի վերջոյ, ամէն անդրադարձ կրնայ իր բարերար ազդեցութիւնը ունենալ եւ ստեղծել օգտակար շարժում մը հայկական ժողովրդական պարերու պահպանումին ուղղութեամբ:

Հարկ է ճշդել անմիջապէս, թէ պարախումբերու կողմէ հանրութեան ներկայացուած ժողովրդական պարերու թիւը, բնականաբար, շատ մեծ է, առնուազն՝ պատկառելի: Հարցը, ուրեմն, անտեսումի մասին չէ, թէեւ կան մտածողներ, բարեբախտաբար ցանցառ մտածողներ, թէ անոնք այլեւս ժամանակավրէպ դարձած են վերջնապէս: Պէտք է պահպանուին լոկ իբրեւ «թանգարանային» նիւթ:

Դժբախտ իրականութիւնը այն է, որ ներկայացուած պարերը չունին իրենց բնական, հարազատ եւ մաքուր դիմագիծը, որով կ'արտացոլուի մեր ազգային պարերուն նկարագիրը, կը պատկերացուի անոնց ոգին, կը հաստատուի, վերջապէս, անոնց հմայքն ու գեղեցկութիւնը, ինչպէս լեռնային ծաղիկ մը իր բնավայրին մէջ, թէկուզ քիչ մը նախնական եւ անմշակ:

Պարախումբերու յայտագիրներուն մաս կազմող պարերը, կը գանգատին գրեթէ բոլորն ալ՝ արուեստագէտ եւ պարուսոյց, մշակուած կամ աւելի ճիշդ բեմականացուած պարեր են, որոնք, մասնագէտներու պնդումով, ոչ միայն չեն արտայայտեր մեր պարերուն ազգային անաղարտ դիմագիծը, այլ ընդհակառակն, ինչպէս դիտել կուտայ Երեւանի օփերայի բեմապարի ղեկավարը՝ Մ. Մարտիրոսեան, «Անճաշակ, փնթի, պատահական զգեստները, աղքատիկ ու միմիանց կրկնող պարացանկը, վատ մատուցումը, ի հարկէ վատ տպաւորութիւն կը գործեն հանդիսատեսին վրայ»:

Պարագէտ Սրբուհի Լիսիցեան, որ յատուկ մեթոտ մը յղացած է արձանագրելու եւ դասաւանդելու համար ազգագրական բնոյթ ունեցող պարերը, իր կարգին, հիմնական թերի մը կը նշմարէ ներկայացուած պարերուն մէջ: Պարագիտուհին խօսելով մեր պարարուեստին մասին նախ դիտել կուտայ, թէ անոր մէջ կը մէկտեղուին մեր մշակոյթին բոլոր երեսները՝ թէ՛ հոգեւոր եւ թէ նիւթական: Առանց այդ օրկանական համադրութիւնը ըմբռնելու անկարելի է ստեղծել ճշմարիտ ժողովրդական պարարուեստ: Արդ, ներկայիս «ջերմ ընդունելութեան» արժանացած պարերը «հարա-հրոց են, թռիչքներ, մեծ ցատկեր... դա պար չէ, այլ ակրոբատիկա» (լարախաղացութիւն):

Մանրամասնելով իր խօսքը, Սր. Լիսիցեան կը թուէ քանի մը օրինակներ ծանօթ պարերէ եւ հարց կուտայ. «ինչի՞ նման է, օրինակ, ինքնահնար «Քոչարին»: Դրա մէջ ոչ մի բան չկայ հին «Քոչարիից», որ որոշակի կուլտուրից է գալիս եւ որոշակի բովանդակութիւն ունի»:

Այսուհանդերձ, դժբախտաբար, այդ բովանդակութենէ զուրկ եւ աւանդական երանգներէն հեռացող պարերն են, ընդհանրապէս, որ մեծ ընդունելութեան կ'արժանանան Հայաստանի մէջ թէ այլուր: Պարի պետական խումբի գեղարուեստական բաժնի ղեկավարը՝ Վ. Խանամիրեան կ'ընդունի, թէ «ծափերը որոշ իմաստով անտեղի են: Այդ «այլանդակ» պարերը... Ֆրանսայում, ուր մենք վերջերս եղանք, այնպիսի խանդավառութեամբ ընդունեցին մեր ծրագիրը, որ եթէ խոհեմութիւն չունենայինք, կարող էինք կարծել, թէ կատարելութեան ենք հասել»:

Կը հետեւի ուրեմն, թէ մատնանշուած թերիները տեղին ու ճիշդ էին:

Կայ սակայն մետալին միւս երեսը: Արդեօք հնարաւոր եւ, մանաւանդ, նպատակայարմա՞ր է ժողովրդական պարերը բեմ հանել առանց բարեփոխութեան, քանի որ, ինչպէս կը հաստատէ Վ. Խանամիրեան, յատկապէս արեւմտահայ պարերուն մէջ (Վասպուրական, Սասուն եւայլն), որոնք մեծ տեղ կը գրաւեն ներկայացուած պարացանկերուն մէջ, դարերու ընթացքին օտար տարրեր մուտք գործած են, շատ խառնուրդներ կան: Այս տեսակէտը կը բաժնեն նաեւ շատեր:

Անհրաժեշտութիւն կը դառնայ հետեւաբար անոնց յղկումը, մաքրումը, զտումը՝ զանոնք իրենց բնական, տոհմիկ դիմագիծին վերածելու համար: Նոյն միտքը կը յայտնէ նաեւ Փրոֆ. Աստուր Մնացականեան, երբ դիտել կուտայ, թէ խոհեմութիւն չէ զանոնք նոյնութեամբ ներկայացնելը, առանց մաքրելու դարերու փոշին, անոնց վրայէն: Այս կէտին մէջ կը կայանայ հարցին հիմնական միտքը — մաքրել եւ յղկել, առանց սակայն, աղարտելու իր ոգին: «Քոչարին» բեմում պէտք չէ դառնայ մարմնամարզական շարժումների շարան... դա պէտք է պահպանել նոյնութեամբ»:

Աւելցնենք, թէ փրոֆէսէօրը լուրջ չի գտներ այն միտումը, որ կը ձգտի բաղդատութեան դնել արեւմտահայ եւ արեւելահայ պարերը՝ սոսր կամ անոր «առաւելութիւնը» հաստատելու ակնյայտնի նպատակով: Ասոնք առանձին գլուխներ են, ինչպէս որ առանձին ուղղութիւններ գոյութիւն ունին, օրինակ, մանրանկարչութեան մէջ:

Կատարուած հաստատումներուն եւ արտայայտուած միտքերուն տեսակ մը եզրակացութիւնը կարելի է համարել մշակոյթի նախարար Կ. Ուզունեանի այն տեսակէտը, թէ հայկական պարը կոմիտասեան սկզբունքով պէտք է մաքրել, այսինքն անոր վրայէն հեռացնել օտար, անհարազատ տարրերը, որպէսզի իր լման գեղեցկութեամբ երեւան ելլէ մեր ժողովրդական պարին այլապէս ինքնատիպ արժանիքները: Կարճ՝ չփոխել, այլ յղկել եւ զարգացնել:

Միտքերու փոխանակութեան շրջագիծին մէջ ոմանք կը խօսին նաեւ զգեստներու, պարեղանակներու եւ երաժշտական նուագարաններու մասին: Մասնաւոր դիտողութիւն կայ զուռնայի անհարկի գործածութեան («Մենք, ուղղակի զուռնատանջ եղանք», երգահան Խ. Աւետիսեան), ինչպէս նաեւ օտարամուտ ֆլարինէթին եւ աքորտէոնին համար: Անհրաժեշտ է, կը պնդէ երգահանը, օգտագործել գրեթէ մոռացութեան տրուած մեր ժողովրդական նուագարանները՝ քանոն, սրինգ, բլուլ եւայլն:

Հայկական պարարուեստին հետ աղերս ունեցող վերոյիշեալ դժուարութիւններն ու ցաւերը երկու տասնամեակի պատմութիւն ունին, քանի որ անոնք ցայտուն դարձաւ մասնաւորապէս 1950էն ետք: Արդ, տարիներու ընթացքին, անոնք ոչ միայն չլուծուեցան, այլ ընդհակառակն, աստիճանաբար բարդացան եւ դարձան մտահոգիչ: Հիմնական մտահոգութիւնը կը բխի այն իրողութենէն, որ ներկայիս շատ քիչեր մնացած են հին սերունդէն, որոնք դեռ կարելիութիւնն ունին յիշելու եւ պարելու իրենց ծննդավայրի պարերը: Պարուսոյց Էմմա Պետրոսեան, որ գնահատելի մտածումն է ունեցած Վասպուրականցի ծերերով կազմելու Շիրազլուի պարախումբը եւ ներկայացնելու շրջանի պարերը (ի դէպ լաւագոյն խումբը կը նկատուի ներկայիս հայկական տոհմիկ պարերու ներկայացման տեսակէտէն) կը յայտարարէ, թէ գիւղաւանին մէջ «հազիւ երեք հոգի գտայ», որոնց կարելի էր հրաւիրել պարելու: «Նոյնիսկ ծերերից շատերը արդէն մոռացել են, թէ ինչպէս էին պարում իրենց նախնիները»:

Այս հաստատումէն ետք աւելի պարզ ու մեկին կը դառնայ մտահոգութեան պատճառը, զոր ունին արուեստագէտները. արդարեւ, անհոգութեան հետեւանքով «մեր պարարուեստն արդէն շատ կորուստներ է ունեցել եւ յետագայ յապաղումը կարող է պարզապէս կործանարար լինել», ինչպէս դիտել կուտայ Մ. Քրիչչեան:

Այս վերջինը, ի դէպ, այնքան ալ վըստահ չէ, թէ մատնանշուած թերիները կը սրբագրուին եւ հայ ժողովրդական պարարուեստը կորուստէ փրկելու մօտ ձեռք կ'առնուին գործնական քայլեր:

Յամենայն դէպս լուրջ շահագրգռութեան առարկայ դարձած է հայ ժողովրդական պարարուեստը, ժամանակէ մը ի վեր: Բոլորն ալ կը գիտակցին, թէ անհրաժեշտ է դիմելու կտրուկ միջոցներու եւ կազմակերպելու գործը այնպիսի ձեւով մը, որով կարելի ըլլայ ոչ միայն կորուստէ փրկել մեր տոհմիկ պարերը, այլեւ զանոնք հրապարակ հանել իրենց լրիւ գեղեցկութեանը մէջ:

Գնահատելի առաջադրութիւն մը անկասկած:

Ժ. Մ.

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅԿ. ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Խրիմը հայկական կարեւոր գաղութներէն եղած է: Բարձր ծաղկում արձանագրած է յատկապէս ԺԴ.-ԺԵ. դարերուն, սակայն իր գոյութիւնը պահած է մինչեւ ԺԸ. դարու վերջը, երբ թերակղզին կը գրաւուի Ռուսիոյ կողմէ եւ տեղւոյն հայութիւնը, Յոյներու հետ միասին, կը գաղթէ Ռուսաստան: Հայերը կը հաստատուին Ռոստովի մօտերը, ուր կը հիմնեն Նոր Նախիջեւան քաղաքը: Հոն կը փոխադրեն նաեւ Խրիմի իրենց ձեռագիրները, որոնք, յետագային, ամբողջութեամբ կը տեղափոխուին Հայաստան:

Ներկայիս Երեւանի Մատենադարանին մէջ ի պահ կը մնան երկու հարիւրի մօտ ձեռագիրներ: Ասոնց մէկ մասը զարդարուած է մանրանկարներով:

Խրիմցի անուանի մանրանկարիչներ եղած են Նատերի զաւակ Աւետիսը, Առաքել, Ստեփանոսի որդի եւ Նատերի թոռ Յովհաննէսը, Քրիստոսատուր, Օքսենտ, Թադէոս Աբրամենց, Նիկողայոս Ծաղկարար եւ ուրիշներ: Բնականաբար մանրանկարիչներու ամբողջական ցանկը կարելի չէ պատրաստել, քանի որ յաճախ հիանալի մանրանկարներով զարդարուած շատ ձեռագիրներ իրենց յիշատակարաններուն մէջ չեն պահպանած անունները այն անձերուն, որոնք աշխատած են անոնց վրայ: Նման անանուն տաղանդաւոր նկարիչ մը զարդարած է Մատենադարանին թիւ 7664 աւետարանը, որ գրուած է 1332ին, Սուրխաթ քաղաքին մէջ (այժմ Հին Խրիմ): Գրիչը Գրիգոր Սուքիասեանցն է. «Գրեցաւ սուրբ եւ ցանկալի աւետարանս ձեռամբ Գրիգորի Սուքիասանց»:

Աւետարանին մանրանկարներու թիւը հարիւրէ աւելի է: Հոս ամբողջութեամբ ներկայացուած է ոչ միայն աւետարանական շարքը, այլեւ բազմաթիւ նիւթեր, որոնք հազուադէպ կ'երեւին հայկական նկարազարդ աւետարաններուն մէջ: Այսպէս, օրինակ, «Սողոմէի պարը», «Վաճառականներու արտաքսումը տաճարէն», «Տիրամայրը եւ Աբրահամը» եւայլն:

Նուրբ ջրանկ թեքնիքը, կանոնաւոր նկարագիրը, գոյներու նրբագեղ քիչ խամրած փոնը մանրանկարները կը դարձնեն հմայիչ: Վարպետը խորքը կը ձգէ ազատ՝ առանց ներկի, որով որոշ աշխուժութիւն մը ի յայտ կուգայ պատկերացուած տիպարներէն:

Մանրանկարը կատարուած է լուսաւոր, թեթեւ երանգներով: Գեղատես, հաւկըթաձեւ, կանաչաւուն ստուերներով եւ հիւթեղ փայլքերով դէմքերը կը դառնան կենդանի: Տիպարները անկաշկանդ կեցուածք ունին: Հագուստներուն ծալքերը լաւ ձեւով կ'ուրուագծեն մարմիններուն կազմը:

Ահա թէ ինչու հայկական միջնադարեան մանրանկարչութեան լաւագոյն գործերու շարքին կը դասուի այս աւետարանը:

Է. Կ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Թէեւ Քարենին գիտէր թէ որեւէ բարոյական ազդեցութիւն չէր կրնար ունենալ իր կնոջ վրայ, թէ բոլոր իր վերածնումի փորձերէն ուրիշ բան դուրս պիտի չգար այլ եթէ ստութիւն եւ թէպէտ իր կեանքին այս սոսկալի ժամերուն երբեք չմտածեց կրօնքէն խորհուրդ հարցնելու, բայց քանի որ իր որոշումը կը համաձայնէր քրիստոնէական բարոյականի պատուիրանքներուն հետ, իրեն այնպէս թուեցաւ որ այդ կրօնական նուիրագործումը իրեն բացարձակ գոհացում կուտար եւ նոյնիսկ զինքը քիչ մը մխիթարեց:

Երջանիկ էր մտածելով որ այսպիսի ճգնաժամային վայրկեանի մը ոչ ոք կըրնար ըսել թէ կրօնքի պատուիրանքներուն համեմատ վարուած չէր:

Շարունակելով նոր մանրամասնութիւններու քննութիւնը, Քարենին ինքնիրեն հարցուց թէ ինչո՞ւ Աննայի հետ իր յարաբերութիւնները անցեալին պէս չէին կրնար ըլլալ:

Անշուշտ իրեն կարելի չէր ունենալ կնոջը հանդէպ հին յարգանքը, բայց իրեն համար պատճառ մը չկար իր կեանքը խորտակելու եւ տառապելու, որովհետեւ կինը դէշ ու անհաւատարիմ եղած էր:

«Այո, ժամանակը որ ամէն բան կը կարգադրէ, պիտի անցնի, եւ մեր յարաբերութիւնները պիտի ըլլան ինչ որ էին առաջ, ըսաւ ինքնիրեն Քարենին, այսինքն՝ պիտի ըլլան այնպէս որ իմ կեանքս այլեւս խռոված պիտի չըլլայ: Ինք պէտք է դժբախտ ըլլայ, բայց ես որ անմեղ եմ, պէտք չէ որ դժբախտ ըլլամ»:

Բ.

Փեթերսպուրկի մօտենալով, Քարենին վերջնականապէս ընդունեցաւ այս ծրագիրը եւ մտքին մէջ շարադրեց այն նամակը զոր իր կնոջ պիտի գրէր:

Երբ մտաւ այն նախասենեակը, ուր դռնապանը կը կենար, ակնարկ մը նետեց նամակներուն եւ պաշտօնական թուղթերուն վրայ որոնք նախարարութենէն եկած էին եւ հրաման ըրաւ որ զանոնք իր գրասենեակը տանին:

Յետոյ սենեակը ելաւ, երկու անգամ շրջան ըրաւ, իր մեծ գրասեղանին առջեւ կեցաւ ու ապա նստաւ եւ սկսաւ գրել, առանց անգամ մը իսկ ընդմիջելու:

Անմիջապէս բուն նիւթին մէջ մտաւ, ու ֆրանսերէն գրեց նամակը «դուք» ըսելով, ինչ որ ֆրանսերէնի մէջ այնքան ցուրտ չէ որքան ռուսերէնի մէջ:

« Մեր վերջին տեսակցութեան ատեն, ձեզ հաղորդեցի իմ դիտաւորութիւնս այդ տեսակցութեան նիւթին մասին տալիք որոշմանս նկատմամբ: Հասուն կերպով ամէն բանի վրայ խորհելէ ետք, ձեզ կը գրեմ խոստումս պահելու համար:

«Ահաւասիկ որոշումս. ինչ որ ալ ըլլան ձեր արարքները, իրաւունք ունենալ չեմ կարծեր խզելու այն կապերը որոնցմով վերին իշխանութիւն մը մեզ միացուցած է:

«Ընտանիքը պէտք չէ որ քայքայուի քմահաճոյքի կամ սանձարձակութեան համար կամ նոյնիսկ ամուսիններէն մէկուն յանցանքով եւ մեր կեանքը պէտք է ընթանայ ինչպէս անցեալին մէջ: Ասիկա հարկաւոր է ինծի, ձեզի եւ մեր զաւկին համար:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կազմակերպած է Պարանցիկ Երեկոյթ մը

Ուրբաթ 12 ՄԱՅԻՍ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան երկուքը

« ՄԷԶՈՆ ՏԷ ՍԱՆԹՐՈՑ»ի սրահին մէջ 8, Ռիւ ժան կուժոն, ՓԱՐԻԶ (8րդ)

Առաջին անգամ ըլլալով տեղի պիտի ունենայ

ԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ (Գրոշէ) ԵՐԵՔ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՎ

Առաջին երեք շահողները պիտի ստանան մրցանակ

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՉԶՐԿՈՒԻԼ ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅԹԷՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Թատերական ներկայացման առթիւ պատուոյ տոմսերէն գոյացան հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Յ. Պալանցեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փափազեան 40, Տիկին Տ. Սերէնկիւլեան 30, Տիկին Ա. Շահլամեան 20, Տիկ. Մ. Մարտիկեան 20, Տիկ. Մ. Թ Ինճէեան 20, Օր. Ա. Առաքելեան 20, Տիկ. Շ. Բեդրափան 20, Տէր եւ Տիկին Խ. Մկրտիչեան 20, Ոմն Տիկին մը 20, Տէր եւ Տիկին Վ. Կարապետեան 20, Տիկ. Գ. Աղապապեան 10, Տիկ. Աշխէն Տնկոյեան 10, Պր. Կարօ Երամեան 10, Տիկ. Ազատ Խանէտանեան 10 Ֆրանք:

×

Դուրայի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հայրենակից Վահան Ալթգուլաճեանէ 30 Ֆր., իր բարենպատակ ձեռնարկներուն առթիւ:

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացը Շապին Գարահիսարի 50-ամեակի կազմակերպած հանդէսին առթիւ Վահան Ալթգուլաճեանէ ստացած է 30 Ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը բացած է արձանագրութիւններ հսկող – հսկողուհիներու, ամառնային կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Թեկնածուները պէտք է լրացուցած ըլլան 18 տարեկանը եւ հայերէն խօսին:

Փարիզի շրջանին համար դիմել գրասենեակ, Միութեան գրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, փարիզ 9րդ, *գաւառները տեղական մասնաճիւղերուն:*

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլոնի մօտ գտնուող Վօ–լը–վիքոնտի *հոչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:*

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, *Փարիզ ժամանում ժամը 22ի մօտ:*

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկին Գույումճեանի 208–71–79:

Գին 15 Ֆրանք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողք – ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

Միջին Ֆրանսայի արձանագրութիւններուն համար դիմել Լիոնի մասնաճիւղին, իսկ Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ՝ Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան:

Արձանագրութիւնները կատարել շուտափոյթ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (17 Մայիս) Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 21 Մայիսին ժամը 20,30ին, Իւ. Ժէ. Ա.ի (Փլաս Քառնօ) սրահը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, Մայիս 19, ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր–ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌՈՒՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ զաղութիս համայն կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր

Տոմսերու գինը 5, 8, 10 ֆրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian , 53 bis, Bd. Rodin, Issy

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ յառաջիկայ Մայիս 23–27 Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա. հովուապետական այցելութեամբ պիտի ժամանէ Լիոն:

Այս առթիւ կատարուելիք հանդիսութիւններու ընդհանուր յայտագիրը հետեւեալն է.—

Շաբաթ 23 Մայիս, *կ. ետք ժամը 4ին ժամանում Պռոնի օդակայան, ժամը 5–6 Հրաշափառի եւ ողջոյնի խօսք Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 9–11 ժողովրդական ընդունելութիւն Ռոմոյի սրահին մէջ:*

Կիրակի 24 Մայիս, *առաւօտեան ժամը 16ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Վեհափառը: Ժամը 2ին ճաշ* Սոֆիթէլ *Պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ: Ճաշագին 100 Ֆր., անձ գլուխ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ ամէնէն ուշը, մինչեւ Մայիս 18, եկեղեցւոյ գրասենեակը:*

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 24ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

1. Հայ–թրքական պատերազմը (1920ին)
2. Մայիսեան խռովարարութիւնները *եւ Թաթարական ապստամբ շրջանները*

Գին՝ 10ական Ֆրանք

Կարելի է ստանալ «Յառաջ»էն եւ Հայ Մշակոյթի Տունէն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e

OPÉRA DE MARSEILLE

SOIRÉE DE GALA

Vendredi 22 Mai à 20 h. 30 précises (tenue de soirée recommandée)
et Dimanche 24 Mai 1970 à 14 h. 30

Sous la présidence de **Gaston Defferre**
Député-Maire de Marseille

en présence de CHARLES AZNAVOUR et de GEORGES GARWARENTZ

CREATION EN FRANCE

d'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux

Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)
Yanis CHARBAS (Saro) Georges BORROT (Mossi)

Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes

Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD

Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

JENO REHAK

Location : OPERA DE MARSEILLE

Prix :

Soirée de Gala 22 Mai 1970 : Frs. 50, 35, 10, Dimanche 24 Mai, 1970 Frs : 25,15, 7

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգտուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելելու համար

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Յուլիս 25էն Օգոստոս 8

Ա. կարգ 2400 ֆրանք

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Սեպտեմբեր 11էն 25

Բացառիկ ճամբորդութիւն: ԵՐԹԻՆ՝ մէկ օր Մոսկուա այցելութիւններով:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ՝ երկու օր Լենինկրատ այցելութիւններով:

Առաջին կարգի սպասարկութիւն Մոսկուա, Լենինկրատ եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ) Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ պտոյտներ տեսարժան վայրերու

Գին՝ 2450 ֆրանք

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)

Գին՝ 2350 ֆրանք

Այս գիները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթեւեկը, փոխադրութիւնները, ամբողջ փանսիոնը *եւ ամէնօրեայ պտոյտները:*

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 20 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.816 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — No 11.816

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՄԵՐԺԵՑ ԽՕՍԱԿՑԻԼ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՀԵՏ

Քամպոճի մէջ, ուր կռիւները կը շարունակուին երկրին զանազան շրջաններուն մէջ, բարդ կացութիւն մը ստեղծուած է երկու կողմերուն համար ալ հաւասարապէս: Այսպէս, մինչ Ամերիկացիք մեծ դժուարութիւններու կը հանդիպին Ռաթթանաքիրի նահանգին մէջ, որ կը թուի կարեւոր կայան մը դարձած ըլլալ Հիւս. Վիէթնամցիներուն համար, անդին Հարաւային Վիէթնամցիները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը զանազան ուղղութիւններու վրայ, երկրին խորերը: Միւս կողմէ, Հիւսիսային Վիէթնամցիները կը շարունակեն լուրջ ճնշում բանեցնել Փնոմ Փէնի վրայ, երկրին մայրաքաղաքը:

Այժմ աւելի պարզ կը դառնայ, որ Հարաւ. Վիէթնամցիները որոշած են ոչ միայն օգնել զինուորապէս Զօր. Լոն Նոլի կառավարութեան, որուն ուժերը հնարաւորութիւն չունին լուրջ ընդդիմութիւն մը ցոյց տալու Հիւսիս. Վիէթնամցիներուն դէմ, որոնք աւելի մարտունակ եւ աւելի լաւ սպառազինուած են, այլեւ միտք ունին Քամպոճի մէջ հաստատուելու, հաւանաբար երկար ժամանակաշրջանի մը համար:

Ցամենայն դէպս, ամերիկեան ուժերը, համաձայն Մ. Նահանգներու նախագահին խոստումին, պիտի հեռանան Քամպոճի սահմանամերձ շրջաններէն, քանի մը շաբթէն: Սայկոնի ուժերը, ընդհակառակն, աւելի խորերը կը թափանցեն եւ վերջին լուրերու համաձայն, արդէն յաջողած են վերագրաւել երկու կարեւոր քաղաքներ՝ Թաքէօ եւ Քոմփոնկ Շամ:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով, որոնց կը միանան նաեւ զինուորական շրջանակներու կարծիքը, Հանոյ այժմ կը ձգտի երկրին սահմանամերձ երեք նահանգներու մէջ ամրապնդել իր ուժերը եւ այդ նահանգները — Ռաթթանաքիրի, Սթունկ Թրենկ եւ Մոնտուլքիրի — վերածել «ազատագրուած» շրջաններու: Հոս, այս շրջաններուն մէջ է, որ հաւանաբար հաստատուի իշխան Սիհանուքի կազմած կառավարութիւնը, առնուազն այդ կառավարութեան զինուորական մարմինը: Միւս կողմէ, նոյն շրջանակներու համոզումով, Հանոյ կ'աշխատի կազմալուծել երկրին պարենաւորման ճամբաները՝ խափանարարական գործողութիւններ կատարելով Սիհանուքվիլի (Քամպոճի միակ նաւահանգիստը) եւ Փնոմ Փէնի միջեւ:

Սայկոն կը ձգտի զինուորական միջամտութեամբ արգելք հանդիսանալ այս ծրագրին իրագործման:

Մինչ կռիւները կը շարունակուին Քամպոճի մէջ, անդին Փեքին, նկատի առնելով Քամպոճի վրայ կատարուած ամերիկեան յարձակումը, մերժեց «ցնոր անօրինութիւն» հանդիպում մը ունենալ Ամերիկացիներուն հետ, Վարշաւայի մէջ:

Ծանօթ է, որ երկու տարիէ ի վեր առկախուած էին Վարշաւայի չին-ամերիկեան հանդիպումները, որոնք վերսկսան Յունուար 20ին միայն: Արդ, երկրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած էր ամիս մը ետք՝ Փետրուար 20ին, իսկ երրորդը, որ առկախուեցաւ Փեքինի նախաձեռնութեամբ, տեղի պիտի ունենար Մայիս 20ին: Նկատելի է, որ խզումը վերջնական բնոյթ չունի, քանի որ Չինացիները անմիջապէս յայտարարեցին, թէ խօսակցութիւնները կրնան վերսկսիլ յետագային: Քաղաքական շրջանակներու համար Փեքինի այս քայլը անակնկալ մը չի նկատուիր, քանի որ այս վերջինը պաշտօնապէս զօրավիգ կը կենայ իշխան Սիհանուքի: Ընդհակառակն, շատերու կարծիքով, զարմանալին այսքան ժամանակով յետաձգումը եղաւ խզումին:

Միւս կողմէ, սակայն, Մոսկուա ցարդ ցայտուն դիրք չճշդեց Ուաշինկթընի դէմ: Սալթի (հիւլէական զէնքերու արտադրութեան կրճատում) խօսակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան ներկայիս Վիէննայի մէջ, Ռուսերու եւ Ամերիկացիներու միջեւ, կը շարունակուին առանց ընդհատումի: Ընդհանուր կարծիքը այն է, որ Մոսկուա հաշտ աչքով չի դիտեր Փեքինի ազդեցութեան ընդարձակումը Նախկին Հնդկաչինի թերակղզիին վրայ: Ասոր ապացոյցը պէտք է նկատել այն, որ Մոսկուա զօրավիգ կենալով հանդերձ Սիհանուքի, ցայսօր չխզեց իր յարաբերութիւնները Փնոմ Փէնի հետ՝ պաշտօնապէս ճանչնալով Փեքինի մէջ կազմուած իշխանին կառավարութիւնը:

Երկրորդ ապացոյցը այս իրողութեան՝ «Պրաւդա»յի առջի օրուան խմբագրականն է, որով Մոսկուա խիստ ոճով մը պարսաւի կ'ենթարկէ Փեքինը իր վարած քաղաքականութեան համար: Խորհրդային թերթը կ'ամբաստանէ Մաօն, որ կը ձգտի Ասիան ենթարկել Չինաստանի տիրապետութեան: Վեց հազար բառերէ կազմուած խմբագրականին մէջ կ'ըսուի նաեւ, թէ Փեքին կը մերժէ ընթացք տալ Մոսկուայի առաջարկին՝ համատեղ գործակցութեամբ պայքարիլ գաղթատիրական յարձակումներուն դէմ: «Նման դիրքորոշում մը, կ'աւելցնէ թերթը, անկասկած կը քաջալերէ գաղթատիրական շրջանակները, որպէսզի յառաջ տանին հակաժողովրդական իրենց նպատակներն ու ծրագիրները: Վերջինը՝ Հնդկաչինի օրինակն է»:

Քաղաքական շրջանակները խիստ յատկանշական կը գտնեն «Պրաւդա»յի խմբագրականը, որ ձեւով մը մատնացոյց կ'ընէ Մոսկուայի լուրջ մտահոգութիւնը՝ ի տես Չինաստանի ձեռք ձգած ազդեցութեան՝ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մէջ:

Ասիական երկիրներու խորհրդաժողովը, որ տեղի ունեցաւ Ճաքարթայի մէջ, Ինտոնեզիա, ընթացք չտուաւ Փնոմ Փէնի պահանջին՝ զինել Խմեր բանակը: Միւս կողմէ, սակայն, պահանջեց «օտար բոլոր ուժերու հեռացումը Քամպոճէն եւ կռիւներու դադարեցումը»: Խորհրդաժողովը պահանջեց նաեւ միջազգային խորհրդաժողովի մը գումարումը՝ Ժընեւի 1954ի մասնակիցներով: Խորհրդաժողովը այս ուղղութեամբ կոչ մըն ալ ուղղեց ՄԱԿի:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԱՏԵՑԱՒ

ՀԱՄԱՁԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԵՒ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԻՋԵՒ

Լիբանանի համար լուրջ մտահոգութեան դուռ բացող կացութիւն մը ստեղծուած էր անցեալ շաբաթ, երբ, ինչպէս հաղորդած էինք ատենին, սուրիական բանակի եւ պաղեստինեան Սայքա կազմակերպութեան պատկանող ուժեր մուտք գործած էին Հարաւային Լիբանան, առանց Պէյրութի արտօնութեան:

Այժմ կացութիւնը յստակացած է եւ լաւատես մթնոլորտ մը կը տիրէ երկրին մէջ: Լաւատեսութիւնը ստեղծուեցաւ, երբ Լիբանանի վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ, Նախագահ Հելուի հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք մեկնեցաւ Դամասկոս, ուր հանդիպում մը ունեցաւ Սուրիոյ Նախագահին հետ: Քարամէ դիտել տուած է Սուրիացիներուն, թէ Պէյրութ հասած լուրերը առաջին առթիւ արձագանգ կը հանդիսանային սուրիական կանոնաւոր ուժերու Լիբանան մուտքին, մինչդեռ, այժմ, կը պարզուի, թէ Սուրիացիները պարզապէս «ընկերակցած» են Պաղեստինցիներուն: Այլ խօսքով սուրիական բանակի փոխադրակառքեր պաղեստինցի արձակազէններն ու անոնց զինամթերքը տեղափոխած են Հարաւ. Լիբանան: Իրաց այս կացութեան մէջ, հետեւաբար, Լիբանանի համար «հարցը փակուած է»:

Քարամէ յայտարարեց նաեւ, թէ Սուրիոյ տեսակցութիւնը սիրալիր եղած է: «Ամէն աշխատանք պիտի կատարենք, որպէսզի համագործակցութիւնն ու յարաբերութիւնը մեր երկու երկիրներուն միջեւ բարելաւուին... առկախ մնացած հարցերը լուծուին»: Ինչ կը վերաբերի պաղեստինեան խնդրին, Քարամէ դիտել տուաւ, թէ իրենք կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, որպէսզի արդարութիւնը վերահաստատուի այս շրջանին մէջ: Լիբանան, համաձայն Վարչապետին, զօրավիգ կը կենայ պաղեստինցի ժողովուրդին իրաւունքներուն, ինչպէս նաեւ ֆէտայիներու գործունէութեան:

Մինչ այս ձեւով կը կարգադրուէր եւ կը լուծուէր հարցը, անդին պաղեստինեան շրջանակները կը հաղորդէին, թէ Իսրայէլացիք զինուորական կարեւոր կեդրոնացումներ կը կատարեն Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ: Նոյնիսկ իսրայէլեան նաւեր նշմարուած են, համաձայն նոյն շրջանակներուն, Լիբանանի հարաւարեւմտեան ափերուն մօտ:

Միւս կողմէ, Ապահովութեան Խորհուրդի կարգադրութեամբ ՄԱԿի տասը դէտեր քննութիւն մը բացին Հարաւ. Լիբանանի մէջ, ճշդելու համար Իսրայէլացիներու կատարած յարձակումին վնասները՝ լիբանանցի գիւղացիներուն եւ գիւղերուն:

Օդային ռմբակոծութիւնները միշտ կը շարունակուին: Իսրայէլեան օդանաւեր ոչ միայն ռմբակոծեցին Սուէզի Ջրանցքի եգիպտական դիրքերը, այլեւ Յորդանան հաստատուած իրաքեան բանակի ռազմակայանները: Աւելին, փոխադարձութեան սկզբունքով ընկղմեցին եգիպտական երկու նաւեր մէկը՝ ռազմանաւ եւ միւսը՝ ձկնորսանաւ: Եգիպտացիք, ինչպէս գրած էինք, վերջերս ընկղմած էին իսրայէլեան ձկնորսանաւ մը:

Աւելցնենք, որ դէտերու կարծիքով Ա. Էպան, որ Ուաշինկթըն կը գտնուի ներկայիս, կրկին դիմում պիտի կատարէ Ամերիկացիներուն, որպէսզի այս վերջինները «Ֆանթոմ» օդանաւեր յանձնեն Իսրայէլի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Ալտօ Մօրօ Փարիզ ժամանեց, ուր հանդիպում մը պիտի ունենայ Մորիս Շումանի հետ: Պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդաժողովին ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունիս 18ին: Հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ աշխատաւորականները կրնան ապահովել յաղթանակը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քանի փառատօնը վերջացաւ Շաբաթ իրիկուն: Լաւագոյն ֆիլմը նկատուեցաւ ամերիկեան Մաշը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՃԱՌԸ

«ԵԹԷ ՀԱՐԿ ԸԼԼԱՅ, ՎՃՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆՔ»

Հանրապետութեան Նախագահը իր ծննդավայրի նահանգին վերապահած էր դասական պաշտօնական իր առաջին այցելութիւնը: Արդարեւ, Հոգեգալուստի նախօրեակին, Ժորժ Փոմփիտու Քանթալ կատարած իր ճամբորդութեան առթիւ, Միւրա ժամանեց, ուր իր արտասանած ճառը կը վերաբերէր առաւելաբար երկրին ներքին կացութեան:

Ոգեկոչելէ ետք Զօր. տը Կոլի եւ նաեւ իր դերը ասկէ երկու տարի առաջ, վերջ տալու համար «խենթութեան հովին որ փչած էր Փարիզի վրայ», Նախագահը շեշտեց.— «Որովհետեւ ազատութիւնն ունինք, որովհետեւ կայուն վարչաձեւ մը ունինք, ամուր տնտեսութիւն մը, իրաւունքն ունինք այդ ամբողջը փրկելու համար, կարգուկանոն պահանջելու: Ընդունելի չէ, որ ոմանք իրենց գաղափարները արժեցնելու համար, որովհետեւ քանդումը կ'ուզեն, մարդոց եւ ինչքերուն վրայ յարձակին: Անշուշտ թունաւորման բաժին մը կայ: Հրդեհներ կրնան ըլլալ, փողոցներու պայթումներ, կարելի է նոյնիսկ տեսնել մարդիկ, որ եղեռնափորձեր ընեն արգելք հանդիսանալու համար եղեռնափորձերու: Պահենք մեր իմաստութիւնը, նախ հանդարտ մնանք եւ չհաւատանք թէ յեղափոխութիւնը մեր դռներուն առջեւ է: Անկաբնելով հանդերձ, հարկ է որ կառավարութիւնը իր պարտականութիւնն ընէ եւ հարկ է որ երկիրը իրեն զօրավիգ կենայ եւ թէ ինչ որ արդիական բանաձեւումով մը լուռ մեծամասնութիւն կը կոչուի, այլեւս այդպէս չըլլայ, այլ արտայայտուի եւ ինքզինքը լսելի դարձնէ, ինչպէս ըրաւ 1968 Մայիսին եւ Յունիսին եւ այդպէս է որ ողբերգական կացութենէն դուրս ելանք:

«Հարկ է որ, կռթնած երկրին հսկայ մեծամասնութեան վրայ, իշխանութիւնները իրենք զիրենք լսելի դարձնեն, բուռն սաստերու երկիրը չենք, չարչարանքներու եւ սպանութիւններու երկիրը չենք, բայց եթէ հարկ ըլլայ՝ վճռականութեան երկիրը պիտի ըլլանք»:

Անդրադառնալով յատկապէս իր այցելած շրջանին, Նախագահ Փոմփիտու յայտնած էր թէ Օվերնեի կոչումը գիւղատնտեսական է եւ այդպէս ալ պէտք է մնայ: Պէտք է նաեւ որ ընտանեկան շահագործումը պահպանուի, «բայց, կ'աւելցնէ Փոմփիտու, պէտք է որ մէկն ու միւսը յարմար ըլլան յեղաշրջումին: Պէտք է հարցերը դիմացէն նայիլ եւ ջանալ զանոնք լուծել հասկացողութեամբ եւ գործակցութեամբ»:

Միւրայի մէջ, Նախագահ Փոմփիտու ընդունուած էր տեղւոյն քաղաքապետին կողմէ եւ Քաղաքապետներու Միութեան Նախագահին, որ խօսած էր «ընտանեկան հաւաքոյթի» մասին բայց անդրադարձած նաեւ շրջաններու հարցին.— «Եթէ վերջին տարիներու յեղաշրջումը ցոյց տուաւ յարմարելու անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ հաւաքական կազմածի համար, կարելի չէ քանդել շրջանի ձեւը, որ ծնունդ առած է աւանդութիւններէ, որ մարդկային ամբողջութիւն մը կը կազմէ եւ որ հիմն է ժողովրդավարութեան»: Քաղաքապետներու Նախագահը յիշած է նաեւ Թոքվիլի սա խօսքը.— «Եթէ մարդն է որ թագաւորութիւններն ու հանրապետութիւնները կը ստեղծէ, շրջանը, ինք, ուղղակի Աստուծոյ ձեռքէն կ'ելլէ»:

Հանրապետութեան Նախագահը գացած է նաեւ Օրիյաք, ապա՝ անցած Քաժար, ուր ընտանիքին հետ անցուցած է Հոգեգալուստի տօները, Փարիզ վերադառնալէ առաջ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՕՍՔԸ

ՀՌՈՄԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՇԻՆ

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ

Սրբազան եղբայրներ,

«Եթէ զլեզուս մարդկան խօսիցիմ եւ զհրեշտակաց, եւ սէր ոչ ունիցիմ, եղէ ես իբրեւ զպղինձ որ հնչէ, կամ իբրեւ զծնծղայս՝ որ ղօղանջեն․․ Սէր ամենայնի տեւէ, ամենայնի հաւատայ, ամենեւին յուսայ, ամենայնի համբերէ։ Սէր ոչ երբեք անկանի» (Ա․ Կորնթ․ ԺԳ․ 1–7)։

Մեր աղօթքն է որ Տէրը մեր սիրտը լեցնէ այսպիսի սիրով, այս օրերուն մանաւանդ, երբ Սուրբ Գրական հեռու երկրէ մը Հռոմ կուգանք մեր քրիստոնէական ողջոյնը բերելու եւ ողջագուրելու ձեր մեծ Քահանայապետին՝ Ն․ Ս․ Պօղոս Զ․ Պապին եւ ձեզի բոլորիդ հետ։

Մեր ջերմագին իղձն է որ այսպիսի սիրով միատեղ աղօթենք այս օրերուն, որպէսզի Աստուած քաղցրութեամբ լսէ զմեզ եւ առաջնորդէ մեզ որ իր կամքը կատարենք երկրի վրայ, որ է ամրապնդումը քրիստոնէական տիեզերական եղբայրութեան, եւ աւելին՝ ամրապնդումը համամարդկային եղբայրութեան, յաղթանակովը բարի կամեցողութեան մարդոց եւ ժողովուրդներու միջեւ, բարոյական հրամայականներու լոյսին տակ։ Այսպէս է որ կը խորհինք Մենք, կրնայ ծագիլ մարդկային աշխարհի վրայ արեգակը արդարութեան եւ խաղաղութեան, որուն համար Ինքը Աստուած իր Միածին Որդին առաքեց աշխարհ։

Հաւատքը առ Աստուած ամենաամուր վէմն է մարդկային կեանքի բարոյական հաւասարակշռութեան եւ իրաւ մարդասիրութեան։

Քրիստոս մեր ճանապարհն է դէպի ճշմարիտ խաղաղութիւն։

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին որուն առաջին սպասաւորը ըլլալու կոչուած ենք Մենք, իր ամբողջ նուիրապետութեամբ եւ հաւատացեալ ժողովուրդով ի Խորհրդային Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, երջանիկ է այսօր որ այստեղ կը գտնուի, նոր էջ մը բանալու իր պատմութեան մէջ, էջ մը որուն վրայ պիտի կարողանանք արձանագրել բարի վկայութիւնները մեր քրիստոնէական սիրոյն եւ ձեր մեծ Եկեղեցիին հետ մեր գործակցութեան, արդի աշխարհը յուզող հարցերու լուծման ճանապարհին վրայ։

Եկած է ժամանակը, որպէսզի բոլոր Եկեղեցիները մօտենան իրարու եւ միասին աղօթեն, միասին ներշնչուին, մէկը միւսով զօրանայ եւ միատեղ գործեն Աստուծոյ փառքին եւ մարդու փառքին համար։

Մարդուն գիտութեան հանճարը մեր օրերուն հրաշալի իրագործումներու կատարին հասաւ։ Կը մնայ որ մարդուն բարոյական հանճարը եւս կարողանայ կատարել Արմստրոնկի քայլը։ Մեզի կը թուի թէ առաւելապէս Քրիստոսի Եկեղեցին է որ պիտի հասնի այդ քայլը կատարելու, իր Աւետարանի լոյսով բոլոր մշուշները ճեղքելով։

Մեր հոգւոյն մէջ առաւել կ՚աճի ու կը պայծառանայ մեր այս յոյսը, այստեղ, այս հողին վրայ որ այնքան հարուստ է պատմական սուրբ յիշատակներով, քրիստոնէական վաւերական վկայութիւններով եւ ոգեկան անկորնչելի արժէքներով։

Յանուն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Մեզ ընկերացող սուրբ հայրերուն, ձեզի կը յայտնենք Մեր եղբայրական շնորհակալութիւնը ձեր չատ սիրալիր ընդունելութեան եւ ձեր չատ բարի խօսքերուն համար։

Թող Աստուած օրհնէ այս լուսաւոր օրը եւ արժանի ընէ զմեզ իր որդիները կոչուելու։ Ամէն։

×

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՕՍՔԸ ՈՒՂՂԵԱԼ Ն․ Ս․ ՊՕՂՈՍ Զ․ ՊԱՊԻՆ ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՊԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Գոհութիւն Աստուծոյ ամենակալին որ այս երեք օրերուն իր հովանին լայն տարածեց մեր բոլորի վրայ եւ մենք իր օրհնութեան ներքոյ, միասին ապրեցանք պահեր՝ ոգեկան ուրախութեանց, լուսաւոր ներշնչումներու, պահեր քրիստոնէական եղբայրութեան։

Յիշեցինք մանաւանդ, զարթնումի մը պէս, թէ եղբայրներ ենք երկու հազար տարիներէ ի վեր։

Տէր Աստուած, թող յաւիտեան տեւէ այս պահը, զի սքանչելի է ան։

Պիտի վերադառնանք մեր Տունը, Սուրբ Էջմիածին, մեզի հետ տանելով այս զգացումը։ Կը վերադառնանք մեր Երկիրը Հայաստան, մեր ժողովուրդին պատմելու այս հրաշալի օրերու մասին։

Մենք եւ մեզի ընկերացող հոգեւոր եղբայրները, գլխաւորութեամբ Երուսաղէմի եւ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքներուն, կը բաժնուինք Ձեզմէ, առաւել մխիթարուած, առաւել զօրացած հոգիներով։

Ձերդ Սրբութիւն, այս բոլորի համար երախտապարտ ենք Ձեզի։

Այս օրերուն նոր էջ բացինք Հայոց Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ։ Երանի թէ Սուրբ Հոգւոյ ներշնչմամբ Մենք եւ մեր յաջորդները կարողանանք այս մաքուր էջին վրայ արձանագրել վկայութիւնները մեր սիրոյն, մեր եղբայրութեան եւ մեր քրիստոսանուէր գործերուն։

Յանուն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին, յանուն Հայ հաւատացեալ ժողովուրդին ի Խորհրդային Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, ընդունեցէք մեր խորդղաց շնորհակալութիւնը, նաեւ մեր սրտէն բխած մաղթանքը որ չատ ապրիք, որ անսասան մնաք Ձեր ոգեկան բարձրութեան կատարներուն վրայ եւ շարունակէք Ձեր սուրբ առաքելութիւնը վասն մեծի փառացն Աստուծոյ, վասն բարօրութեան մարդկանց, վասն խաղաղութեան աշխարհի։ Ամէն։

ԱՆՇԵՂ ՊԱՅՔԱՐ

(Թուրք մամուլի վերջին հրատարակութեանց առթիւ)

Արձագանգ եղանք Թուրք մամուլի հասկնալի զայրոյթին՝ յատկապէս Լիբանանի եւ ընդհանրապէս Հայկ․ Սփիւռքի յուշատօներուն, ինչպէս Հայ Դատի հետ աղերս ունեցող նախաձեռնութեանց առիթով։

Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, ստիճանաբար չեշտուեցաւ Թուրքիոյ անհանդստութիւնը՝ ի տես Հայութեան ազգային արթնութեան։ — Պոլսոյ «Ճումհուրիէթ»ի այն բացատրութիւնը, թէ «մոլեռանդ Հայերու» գործն է բողոքի ու պահանջի ցոյցերուն կազմակերպումը, ախտաբանական ծագում ունի։ Թուրքը կը հաւատար թէ ջարդուփշուր դարձած ժողովուրդ մը ի վիճակի պիտի չըլլայ նոյնիսկ յիշելո՛ւ աղէտը․․․

Եւ որովհետեւ աւելի քան երբեք Հայութիւնը գիտակից կը մնայ իր իրաւունքներուն թէ Թրքական ցեղասպանութեան նիւթական եւ բարոյական տարողութեան՝ չի կրնար զսպել անշուշտ իր յուսախաբութիւնն ու զայրոյթը։

Պէտք չէ ենթադրել, թէ Թրքական մամուլի եւ կառավարական շրջանակներու մօտ կրնայ զղջումի եւ հատուցման տրամադրութիւն մը ստեղծուիլ։ Ոչ ալ միամիտ ըլլալ, եզրակացնելու համար որ պատմական իրաւունքներու հանդէպ իրենց բացարձակ այլամերժութիւնը կրնայ տեղի տալ ողջմտութեան կամ արդարամտութեան զգացումին։

Աշխարհի մէջ քիչ պետութիւններ կան, որոնք Թուրքիոյ դիւանագիտական նենգամտութեան հետ կրնան մրցիլ։ Ո՛չ բրիտանական եւ ոչ ալ համայնավարական ռազմավարութիւնը կրնան հասնիլ օսմանեան ժառանգ խորամանկութեան։ Ինչպէս երէկ, այսօ՛ր ալ տակաւին, Անգարա նպաստաւորուած է իր դիրքէն, Արեւելքի թէ Արեւմուտքի «մօրուք»ը իր ձեռքերուն մէջ պահելու համար․․․

Այս իրողութիւնները, սակայն, տուեալ եւ պատճառ չեն կրնար նկատուիլ Հայութեան կողմէ որեւէ ձեռնթափութեան կամ յոգնութեան։

Ընդհակառակն, քիչ մը աւելի յստակատես ու վճռական կը դարձնեն մեզ՝ որովհետեւ ազգային դատերու մէջ հիմնականը հետեւողականութիւնն է։

Թուրքը ամէն ինչ պիտի ընէ, մեզ յուսահատութեան մատնելու համար։ Եւ որովհետեւ անհամեմատօրէն լայն են իր կարելիութիւնները պետական թէ յարաբերական մարզերու մէջ, պիտի չընկրկի նիւթական, քարոզչական եւ խառնակչական աշխատանքներու մէջ։

Կարեւորը այն է, այս պարագային, որ մենք մեր իրաւունքները հետապնդենք ոչ թէ բարեմտութիւններով՝ այլ գիտակցելով թէ թշնամին խաղի պիտի չընէ միջոցներու մէջ։

Շատեր կ՚անգիտանան ապահովաբար, ինչ որ մենք կրցած ենք տեսնել, խմանալ եւ ստուգել մեր միջոցներով։

Տեսնելով Հայութեան յամառ հետեւողականութիւնը, թուրք պետական շրջանակները եւ Արտաքին նախարարութեան կապուած արտասահմանեան գրասենեակներ տենդագին աշխատանքի են լծուած՝ խափանարարական նպատակներով։

Մեր քթին տակ, Միացեալ Նահանգներու բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, «տեղեկատու գործակալութեանց» կամ «ուսանողական միութիւններու» անունին տակ գործող կարգ մը Թրքական խմբաւորումներ՝ ամերիկեան քաղաքին եւ համալսարանական գրադարաններէ կը վերցնեն թրքական ցեղասպանութեան, թուրքեւհայ յարաբերութիւններու եւ հայ դատի հետ կապ ունեցող ամէն գիրք։

Կը ներկայանան իբրեւ «ընթերցող», կը ստանան տրամադրելի ամէն հատոր կամ աղբիւր եւ․․․ անվերադարձ կը մեկնին։

Պարզ է, որ Թուրքերու յատուկ եւ իրենց համբաւին վայել կեցուածք է եղածը, ու գոնէ մենք չենք զարմանար։

Այլ գաղութներու մէջ, չոգմանքն ու կաշառքը միջոց կը նկատուին համակրանք որսալու կամ ճամբայ հարթելու դէպի «բարեկամութիւն»։

Տեսանք օրինակը Հարաւ․ Ամերիկայի մէջ, ու այստեղ ալ՝ Նիւ Եորքէն մինչեւ Շիքակօ, ի պաշտօնէ «որսորդներ» կկոց կը բանին, համոզելու համար միամիտները թէ Թուրքիա արդարութեան եւ ազատամտութեան ոստա՛ն մըն է այսօր․․

Հայ մարդը չատո՛նց կչռած է Թուրքին «սիրոյ» եւ «յարգանքի» տրամադրութիւնները, ու նոր չէ որ պիտի գիտակցի՝ թէ․․․ օձը պատեհ վայրկեանին կը սպասէ խայթելու կամ թոյն սրսկելու համար։

— «Հայութեան վաթսուն առ հարիւր մեծամասնութիւնը կը գրէր «Ճումհուրիէթ» 24 Ապրիլի թիւով, խնճղինճ մօտ կը զգայ Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն, եւ կը փափաքի որ հին ատելութիւնները մոռցուին։ Մոլեռանդ փոքրամասնութիւնն է միայն, որ, գլխաւորութեամբ եւ գրգռութեամբ Դաշնակ կուսակցութեան՝ Թուրքիոյ դէմ ցոյցերու կը մղէ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Արդարեւ այս անակնկալ ու դժնդակ պատահարը այնքան յուզած ու տակնուվրայ ըրած էր զինքը որ կերակուրի վրայ չէր մտածեր։ Ցետոյ ուրիշ կասկած մըն ալ ունէր, թերեւս ուտելիքի միջոցով զինքը թունաւորէին։

Կէս ժամ ալ անցաւ եւ ահա անծանօթին միւս ընկերը երեւցաւ։

— Եկայ քեզ փոխանորդելու, ըսաւ, միշտ Ֆրանսերէն լեզուով, անշուշտ անօթեցած ըլլալու ես, գնա ճաշդ ըրէ, ես պարոնին քով կը մնամ։

— Իրաւ ալ անօթի եմ, պատասխանեց միւսը։

— Վերադարձիդ քիչ մը ուտելիք ալ մեր բարեկամին բեր, ըսաւ երիտասարդը։

— Առաջարկեցի իրեն, մերժեց, պատասխանեց տարեցը, կ՚երեւայ որ անօթի չէ եղեր։

— Այդ տարբեր բան։

Երբ Լեւոն առանձին մնաց երիտասարդին հետ, ուզեց խօսակցութեան նոր փորձ մը ընել։

— Կ՚երեւայ որ մինչեւ գիշեր այս դիրքին մէջ պիտի մնամ, ըսաւ դժգոհ դէմքով մը։

— Վա՞յ, հարցուց միւսը զարմացած դէմք մը առնելով։

— Չէի՞ր գիտեր։

— Ճշմարիտը տեղեկութիւն չունէի, ընկերս սովորութիւն չունի իր բոլոր դիտաւորութիւնները ինծի յայտնելու։

— Կ՚երեւայ թէ Արամին հետ այնպէս որոշեր են, շարունակեց Լեւոն չեշտակի իր խօսակցին նայելով։

— Արա՞մ․․․ ո՞վ է Արամը, հարցուց միւսը։

— Զարմանալի բան, չէ՞ք գիտեր, այն որ զիս հոս բերաւ եւ ձեր ձեռքը մատնեց։

— Այդ անունով մէկը ոչ տեսած եմ, ոչ ալ կը ճանչնամ, պատասխանեց երիտասարդը ամենաբնական չեշտով մը։

Լեւոն բոլոր այս ժխտական պատասխաններէն, որոնց կեղծ ըլլալը կը զգար, կը սկսէր զայրանալ։ Անդիմադրելի փափաք մը ունէր դիմացինին վրայ յարձակելու, անոր կոկորդէն բռնելու եւ բոլոր ուժովը խեղդելու։ Բայց, ափսոս, թեւերը կապուած էին ու աղէկ կապուած։ Զանոնք զսպել իր բարկութիւնը եւ անուշադրութեամբ խօսակցութիւնը շարունակել։

— Կ՚ուզէի գուշակել թէ ի՞նչ է ձեր նպատակը զիս այստեղ կապելով ու բանտարկելով, ըսաւ։

— Եթէ կը յաջողիք գուշակել, կը խնդրեմ որ ինծի ալ ըսէք, պատասխանեց միւսը։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ ես ալ ձեզի չափ անտեղեակ եմ։

— Ի՞նչպէս, դուք չէք գիտեր թէ ինչ նպատակով այս ընթացքը բռնած էք ինծի հանդէպ։

— Գիտեմ որ ընկերս այսպէս որոշած է, բայց աւելի բան մը չեմ գիտեր։

— Ուրեմն անգիտակցաբար գործիք կ՚ըլլաք իրեն։

— Այո, վստահ ըլլալով թէ ինչ որ ինք կ՚ընէ՝ աղէկ կ՚ընէ։

Լեւոն դարձեալ լռեց եւ ինքնիրեն խորհեցաւ․ «Արդօք այս մարդը անկեղծօ՞րէն կը խօսի․․․ այն ատեն ստորադաս գործիք մըն է միւս մարդուն ձեռքը, թերեւս ծառայ մը կամ վարձուած մէկը․․․ այդ պարագային՝ արդեօք չէ՞ր կրնար կաշառել զինքը»։

Հազիւ թէ այս մտածումը ունեցաւ՝ ուզեց անմիջապէս փորձել, որովհետեւ ժամանակ չունէր կորսնցնելիք, մէկ վայրկեանէն միւսը կրնար տարեց անծանօթը գալ։ Եւ՝

— Մտիկ ըրէ, ըսաւ։

— Խօսեցէք։

— Կը տեսնեմ որ, շարունակեց Լեւոն, դուք շատ վտանգաւոր գործի մը մէջ անգիտակցաբար մտած էք, թերեւս նիւթական ակնկալութիւններէ մղուած․․․ արդ չեմ կարծեր որ ձեր մեծաւորը կարենայ վճարել, ձեր կատարած այս անարդ գործին համար այնքան դրամ որքան ես պատրաստ եմ տալու, անմիջապէս, եւ Լեւոն չեշտեց այդ բառին վրայ, եթէ օգնէ ինծի սակեց դուրս ելլելու։

Երիտասարդը թեթեւ մը ժպտեցաւ։

— Ահաւասիկ առաջարկութիւն մը որուն չէի սպասեր, ըսաւ։

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Լեւոն։

— Չէի կարծեր որ վրանիդ բաւական դրամ ունիք զիս գոհացնելու համար։

— Նոյնիսկ անկէց աւելի, պատասխանեց Լեւոն որ կը սկսէր յոյս առնել։ Բայց ժամանակ չկորսնցնենք։ Ըսէք, ո՞րքան դրամ կը պահանջէք թեւերս քակելու համար․․․ յիսուն ոսկին բաւակա՞ն է։

Միւսը ժխտական ձեւով գլուխը շարժեց։

— Հարիւ՞ր ոսկի։

— Ձըլլար, պատասխանեց միւսը։

— Երկու հարիւր ոսկի, եւ անմիջապէս վճարելու պայմանով։

— Անկարելի է․․․

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(117 – Շար․)

միամիտները»…

Մաշա՛ծ զէնք մը, որ ծիծաղ կը պատճառէ անշուշտ:

Հին ռազմավարութիւնն է, որ ազդումիջոց կը նկատուի Հայութիւնը պառակտելու եւ հաւաքական ուժը խորտակելու:

Անօգուտ եւ ապարդիւն ճիգ, անշուշտ, որովհետեւ կարելի չէ գտնել նոյնիսկ մէկ Հայ՝ որ Թուրքի ցեղասպանութեան դէմ եւ Հայոց իրաւունքներուն հանդէպ իր խոր գիտակցութեան մէջ չփոթանքի մատնուելու տուեալներ ունենայ:

Կ'անդրադառնանք այս քանի մը անցուդարձերուն, դիտել տալու համար պարզապէս՝ որ պարզուող այս պատկերը յաւելեալ պատճառ ու խթան պէտք է ըլլայ համազգային ճակատը զօրացնելու. իրաւունք ու արթուն պահելու հանրային կարծիքը եւ գործնապէս հաստատելու՝ թէ միաճակատ ու միասիրտ է հայ ժողովուրդը իր արդար դատին մէջ:

Հանրային ղեկավարութիւններ, կուսակցական կազմակերպութիւններ եւ միութիւններ՝ օրուան պահանջ պիտի համարին կարելի բոլոր միջոցներով շարունակել հետեւողական պայքարը, Թուրքի պատմական ոճրին դէմ եւ Հայութեան հողային, նիւթական, բարոյական պահանջներու գոհացման ի նպաստ:

Անսահման են կարելիութիւնները այս տեսակէտով. եւ քաղաքականին չափ ու աւելի՝ նաեւ մշակութային նախաձեռնութիւններ կրնան նպաստել հայ ժողովուրդի ու անոր դատի ճանաչման:

Պէտք է զարկ տալ դարաւոր մեր վաւերական ծանօթացման, ամրապնդել մեր կապերը՝ շրջապատին հետ ու յարաբերական բոլոր ճակատներուն վրայ:

Թուրքը կը զգայ արդէն, թէ համաշխարհային հանրային կարծիքի մէջ հող կը կորսնցնէ. եւ եթէ մեծագումար քարոզչական քայլերու կը դիմէ՝ այս իրողութիւնը պէտք է նկատել նոր փաստ մը այն մասին, որ մեր ճիգերն ու գոհողութիւնները կ'արժեւորին:

Անդուլ, հետեւողական եւ ծրագրուած աշխատանք: —ահա՛ առողջ պայքարի ապահով ուղին:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

—o—

Կրեկուար Տիրեան, ճարտարագէտ ատոմական ուժի Քոմիսարիային մօտ, Քրետի Լիոնէի գիտական հետազօտութեան սահմանուած մրցանակին արժանացած է: Կրեկուար Տիրեան նաեւ ստացած է Արժանիքի Ազգ. Կարգի շքանշանը: 1946ին վկայուած է իբրեւ ճարտարագէտ եւ ստացած տարրալուծումի եւ քիմիայի Ա. մետալը:

ԱՇԽԱՐՀ ԵՒ ՄԱՐԴԻԿ

ՁԱՅՆԵՐՈՒ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

« Ձայնը, յիշողութեան մէջ, աւելի կ'արժէ քան դէմքը », կը գրէ Սերճոյ Դրասսադի: Սկաւառակ մը, արդարեւ, ուր արձանագրուած են արտասանութիւններ կամ խօսակցութիւններ, աւելի դիւրութեամբ կը վերայարուցանեն, մտքին մէջ, դէմքեր ու դէպքեր, քան մունջ շարժանկարի բեկոր մը:

Ձայնը աւելի կենսունակ է՝ քան պատկերը:

Նկարչութիւնը այնքան հին է՝ որքան մարդս: Ձայնի արձանագրութիւնը նոր հնարք մըն է, որ հետզհետէ աւելի կ'աճի ու կը ծաւալի:

Ոչ ոք կրնայ ժխտել՝ թէ ձայնական վկայութիւն մը աւելի կ'արժէ քան գրաւոր արձանագրութիւն մը կամ պատկեր մը:

Գրադարաններու առընթեր՝ կը կազմուին, ներկայիս, սկաւառակադարաններ: Մանաւանդ պատմական բնոյթ ունեցող սկաւառակները մեծ հետաքրքրութիւն կը յարուցանեն ուսումնասէրներու շրջանակին մէջ:

Ոչ միայն սկաւառակները, այլեւ ժապաւէնները մեծ կարեւորութիւն ստացած են, ներկայիս: Բոլոր երկիրներու մէջ՝ պատասխանատու իշխանութիւնները խնամքով կ'արձանագրեն սկաւառակներու կամ երիզներու վրայ նշանակալից դէպքերը, որոնք խօսուն պատմութիւն են:

Իտալիոյ մէջ արդէն կազմուած է պատմական սկաւառակադարան մը, որ ուսումնասէրներու տրամադրութեան տակ դրուած է:

Այս ինքնատիպ դարանին բացումը կատարուած է, վերջերս, Հռոմի մէջ: Բացումին ներկայ եղած են երաժշտագէտներ եւ լրագրողներ: Դարանը կը պարունակէ չորս հազար սկաւառակներ, աւելի քան վեց հազար տիտղոսներով: Առաւելապէս երաժշտական բեկորներ են (նուագահանդէսներ, ճազ, ժողովրդական երգեր), որոնք կը վերաբերին յիսնամեայ ժամանակաշրջանի մը (դարուս սկիզբէն մինչեւ դարուս կէսը, 1900–1950): Սկաւառակներուն թիւը հետզհետէ կը բարձրանայ: Հարկ պիտի ըլլայ երկրորդ դարանի մը կազմութեան: Նոյնքան եւ աւելի թիւով սկաւառակներ պատրաստ են արդէն շարքի մէջ մտնելու: Կը նախատեսուի չորս անգամ չորս հազար սկաւառակներու մէկտեղումը:

Ամէնէն հին սկաւառակը կը կրէ 28 Օգոստոս 1900 թուականը, կը պարունակէ երգի բեկոր մը՝ Տոնիծեդդի «Ֆաւորիդա»յէն. — «Եկո՛ւր, եկուր»: Յառաջանալով ժամանակին մէջ՝ հետզհետէ կը գտնենք ձայները Գարուզոյի եւ Շալիափինի, աշխարհահռչակ այս երգիչներուն: Կ'ունկնդրենք Փափլօ տէ Սարազատի ջութակին, Ռաքմանինոֆի կամ Սթրաւի-նսքիի դաշնակին, Սթրաուսի, Մասքանիի, նոյնիսկ Ձարլի Ձարլինի ղեկավարած նուագահանդէսներուն: 1911 տարեթիւը կրող սկաւառակ մը լսել կ'ընէ մեզի՝ «Վերթէր»էն բեկոր մը, «Ա՜հ, մի՛ արթնցներ զիս», Մաթիա Պադդիստինի ձայնով, որուն դաշնակով կ'ընկերանայ Մասընէ:

Սկաւառակներու այս դարանին մէջ պիտի գտնես Ֆրից Քրայսլէրի այն յօրինումները, զորս օժտեալ ջութակահարը տարիներ շարունակ լսելի ըրաւ մեծանուն նուագահաններու անունով, — Վիվալտի, Գուփերին, Փորփորա… որպէսզի յաւակնոտ չթուի եւ կանխէ երաժշտագէտներու քննադատութիւնները:

Վերստին կը լսես հոյակապ ձայնը Գարուզոյի, որ կ'երգէ «Ո՜վ պարեգօտ հնամենի»ն Փուչչինիի «Լա Պոհեմ»էն:

Հին ձայները կը թուին նոր՝ շնորհիւ գիտական միջոցներու, որոնք կը թարմացնեն ինչ որ թառամած է:

Կատարեալ ձայնական « ճաշընտիր » մը ունի սկաւառակներու դարանը: Հաւաքած է անցեալի ձայնասփռումները:

Տրամադրութեան տակ պիտի ըլլան քահանայապետներու, գրագէտներու, բանաստեղծներու, պետական դէմքերու ձայները:

Տարբեր երկիրներու սկաւառակներու դարանները փոխանակութիւն պիտի ընեն միմեանց հետ: Կրկին ունեցողը պիտի տայ չունեցողին:

Հիմը դրուած է ձայներու թանգարանին:

Ո՜րքան բերկրալի պիտի ըլլար եթէ այս կերպով պահպանած ըլլայինք, նաեւ մենք, ձայնը Կոմիտասի, Շահմուրատեանի եւ ուրիշներու:

Շահմուրատեանի ձայնը լսեցինք բարեկամի մը տան մէջ: Մաշած էր սկաւառակը, ձայնը նուաղած էր կարծես:

Ձայներու թանգարան մը ունենանք նաեւ մենք, Հայերս: Այնքան թովիչ երգիչներ ունեցած ենք, այնքան ազդեցիկ ճարտասաններ:

Ունեցած ենք, ունինք, պիտի ունենանք:

Օն, մենք եւս հիմնենք ձայներու թանգարան մը՝ քանի ուշ չէ:

ԿՈՐԻԿ

LIVRES REÇUS

SHART
par Marcel Zahar (avec une biographie, une bibliographie et une documentation complète sur le peintre et son œuvre). Editions Pierre Cailler — Genève 1970.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի հայ գաղութը յիսուն տարիներէ ի վեր հրամայական պահանջն ունի ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԻ մը՝ ընդարձակ հանդիսասրահով, Առաջնորդարանի յարկաբաժինով, Գրադարանի, Ընթերցասրահի բաժանմունքով, մանաւանդ երիտասարդութեան ամէնօրեայ հաւաքատեղիի եւ հայերէն դիշերային դասընթացքներու եւ բանախօսութիւններու յարմարութիւններով:

Անհուն ուրախութեամբ կ'աւետենք թէ այս բոլոր յարմարութիւնները լայնօրէն ընձեռող երկյարկանի ընդարձակ (800 քառ. մեթր) շէնք մը գնեցինք քաղաքիս կեդրոնը

14, Rue St. Basile, Marseille (1er)

Ռեֆորմէ եկեղեցիին դիմացը:

Նման յարմարութիւններով ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ մը, խորապէս կը հաւատանք, հրաշքի համազօր դեր կրնայ կատարել ու պիտի կատարէ գաղութիս ազգային կեանքին մէջ՝ աճող սերունդներու հայեցի դաստիարակութեան եւ ազգային ոգիի միշտ արթարթ պահպանումին տեսակէտով, ու ամէն Հայու պատիւ ու պարծանք բերող հաստատութիւն մը պիտի հանդիսանայ մասնաւորապէս յաչս տեղական իշխանութեանց՝ կրօնական թէ քաղաքական:

Գիտակից ենք թէ նիւթական ի՛նչպիսի ծանր պատասխանատուութեան տակ մըտանք: Բայց գիտակից ենք նաեւ թէ նըման Ազգային Տուն մը ո՛րչափ կը խօսի ամէն Հայու հայօրէն տրոփող սրտին եւ ո՛ր աստիճան երազն էր իւրաքանչիւրին: Ահա այդ գիտակցութեամբ եւ խորադոյն հաւատքով կը բախենք լարերը անխտիր ամէնուդ ազգային զգացումներուն, խընդրելով որ ձեր ազնիւ մասնակցութիւնը բերէք Ազգային Տունին գնումի եւ նորոգութեան ծախքերուն՝ ո՛ր չափով որ ձեր միջոցները կը ներեն: Մեր անհուն բաղձանքն է որ ամէ՛ն Հայ քար մը ունենայ Ազգային Տունի կառոյցին մէջ եւ սրտո՛վ կապուած ըլլայ անոր, մինչեւ որ հնչէ երանելի ժամը հայրենի հողին վրայ Հայ Տուն շինելու:

Սրբատաշ մարմարի վրայ փորագրել պիտի տանք անունները կարեւոր նուիրատուներու: Ոսկեմատեանի մէջ պիտի արձանագրենք անունները անխտիր բոլոր նուիրատուներուն: Իսկ բաւարար գումարներ նուիրողներուն անունով պիտի կոչենք առանձին դրասենեակ մը, ընթերցասրահ մը, հիւրանոց մը, եւայլն:

Կանխայայտ շնորհակալութիւն ամէնուդ:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

«Վստահ եմ որ արդէն կը ցաւիք այս նամակին տեղի տուող շարժառիթին համար եւ թէ ինծ պիտի օգնէք ամբողջովին մէջտեղէն վերցնելու մեր անհամաձայնութեան պատճառը եւ անցեալը մոռնալու: Հակառակ պարագային, դուք իսկ կրնաք նախատեսել թէ ինչ կը սպասէ ձեզ եւ ձեր զաւակին:

«Կը յուսամ որ բոլոր ասոնց մասին ձեզի հետ մանրամասնօրէն կը տեսնուիմ, երբ զիրար տեսնենք:

«Քանի որ գիւղագնացութեան եղանակը կը վերջանայ, կը խնդրեմ որ փեթերպուրկ վերադառնաք կարելի եղածին չափ շուտ, գոնէ մինչեւ Երեքշաբթի

«Բոլոր պէտք եղած հրահանգները կուտամ: Ձեզ նկատել կուտամ որ ինծ համար շատ կարեւոր է վերջին խնդիրքիս գոհացում տալը:

ԱԼԵՔՍԻ ՔԱՐԵՆԻՆ

«Յ. Գ.— Ներփակ կը գտնէք ձեր ծախքերուն համար հարկ եղած դրամը»:

Նամակը կարդաց եւ գոհ մնաց անկէ, մանաւանդ որ չէր մոռցած դրամն ալ աւելցնելու. ոչ մէկ անողոք բառ դտաւ մէջը, ոչ մէկ մեղադրանք, բայց միեւնոյն ատեն կարեկցութիւն ալ չկար: Իրեն համար կարեւորը այն էր որ այս նամակին մէջ ոսկի կամուրջ մը կար դէպի հաշտութիւն առաջնորդող:

Թերթը ծալեց, պանքնոթները պահարանին մէջ դրաւ եւ զանգակը հնչեցուց ծառան կանչելու համար:

— Այս նամակը թղթատարին յանձնէ որպէսզի վաղը դիւղ, Աննա Արքատիեվնայի տանի, ըսաւ ոտքի ելլելով:

— Գլխուս վրայ վսեմափայլ տէր…:

Գ.

Թէեւ Աննա միշտ բարկութեամբ կը հակաճառէր Վրոնսքիի երբ այս վերջինը իրեն ցոյց կուտար թէ կացութիւնը անտանելի կը դառնար, այսուհանդերձ իր հոգւոյն խորէն ինքն ալ կեղծ ու անպարկեշտ կը գտնէր զայն ու ամբողջ սրտով կը բաղձար ելք մը գտնելու:

Ձիարշաւէն դառնալով իր ամուսնոյն հետ, գրգռումի մը վայրկեանին մէջ ամէն բան բսած էր անոր եւ հակառակ զգացած դժնդակ յուզումին, գոհ էր այդ բացատրութիւնը տեղի ունենալուն:

Առանձին մնալով, ինքնիրեն խոստովանեցաւ թէ երջանիկ էր, թէ այս անգամ ամէն ինչ պիտի լուսաբանուէր եւ թէ վերջապէս իրենց մէջ ստութիւն պիտի չըլլար: Այլեւս կասկած չունէր թէ իրենց կացութիւնը վերջնականապէս պիտի կարգադրուէր: Թերեւս իր կեանքի այս նոր շրջանը դէշ պիտի ըլլար, բայց պայծառ պիտի ըլլար, առանց անստուգութիւններու եւ կեղծիքի:

Տառապանքը որ իրեն պատճառած էր ամուսնոյն ըրած խոստովանութիւնները՝ պիտի փոխանակուէր անով որ ամէն ինչ պիտի լուսաբանուէր: Նոյն իրիկունն իսկ Վրոնսքին տեսաւ, բայց իր ու ամուսնոյն միջեւ անցած դարձածին մասին բան մը չըսաւ, թէեւ այդ խոստովանութիւնը անհրաժեշտ էր իր կացութիւնը ամբողջովին լուսաբանելու համար:

Երբ հետեւեալ առտուն արթնցաւ, իր առաջին մտածումը եղաւ այն խօսքերը զորս ըսած էր ամուսնոյն եւ որոնք իրեն այնքան սոսկալի թուեցան որ չկրցաւ հասկնալ թէ ի՛նչպէս քաջութիւն ունեցած էր այդ աստիճան կոշտ խօսքեր արտասանելու: Նոյնպէս չէր կրնար երեւակայել թէ ի՛նչ հետեւանք պիտի ունենային բոլոր այս բաները:

Բայց խոստովանութիւնը եղած էր ու Քարենին մեկնած էր առանց բան մը ըսելու իրեն:

«Վրոնսքին տեսայ, մտածեց Աննա, ու իրեն բան մը չպատմեցի: Երբ մեկնեցաւ, ուզեցի կանչել ու ամէն բան ըսել, բայց խորհեցայ թէ պիտի չկրնայի բացատրել որ ի՛նչո՞ւ համար աւելի առաջ չէի պատմած այդ դէպքը: Ինչո՞ւ ուզեցի ըսել ու չըսի»:

Ու այս հարցումին իբրեւ պատասխան, ամօթի կիզիչ կարմիրը շառագունեց իր երեսը: Հասկցաւ որ ամօթ կը զգար:

Իր կացութիւնը որ առջի օր բոլորովին պայծառ կը թուէր, այժմ առանց ալքի կ'երեւար: Վրան սոսկում եկաւ մտածելով դայթակղութեան, որուն մասին խորհած չէր: Երբ միտքը կը բերէր ամուսնոյն տալիք որոշումը, ամենասեւ գաղափարներ զինքը կը պաշարէին: Կերեւակայէր որ Քարենինի տնտեսը պիտի գար ու զինքը տունէն վռնտէր, իր արարքը ամէնուն յայտարարելով: Ինքնիրեն կը հարցնէր թէ ո՞ւր պիտի երթար եթէ զինքը վռնտէին ու պատասխան չէր գըտներ:

Երբ կը մտածէր Վրոնսքիի, ինքնիրեն կ'ըսէր թէ անիկա այլեւս զինքը չէր սիրեր, թէ ալ ձանձրացած էր իրմէ, թէ չէր կրնար ինքզինք անոր նուիրել ու այս պատճառաւ տեսակ մը թշնամութիւն կը զգար երիտասարդին հանդէպ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին ան-հրաժեշտ շինութիւններուն ի նպաստ կը նուիրեն.—

Ս. Սանճեան (Վիլֆրանշ), Պարոյր Պէկլարեան, Ժ. Թէրզեան (Գալիւր), Յակոբեան ընտանիք, Պալըզար Հաստա-տութիւն, Տէր-Յովհաննէսեան ընտանիք (Պիւէթր), Պարտիզպանեան ընտանիք (Մարսէյլ), Ա. Բարունակեան (Մար-սէյլ), Տիկին Դաւիթեան (Վալանս), Օր. Մաթիլտ Սասան (Մարսէյլ) 100ական Ֆ. Ս. Դաւիթեան 75 ֆր., Տիկին Ս. Սուճ-եան (Սէնթ էթիէն), Պր. Ծատուրեան (Պայոն), Իշխանեան ընտանիք (Սէն Մանտէ), Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան (Քո-լոմպ), Տէր եւ Տիկին Արամ Արզարեան (Ալպի), Պր. Ժօզէֆ Էլլիպինեան (Իսի լէ Մուլինօ), Միսաքեան ընտանիք (Գլա-մառ), Պր. Արամ Ալէմեան (Նիս), Տի-կին Նուարդ Ավճեան (Նիս), Պր. Մարք Տէտէեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գէորգ-եան (Բիւժան սիւր Արժանս), Տիկին Րէն Ձէվլիզեան (Ժուան լէ Փէն), Պր. Փիէռ Պէլքան (Մարսէյլ) 50ական ֆր., Տիկին Ռոզ Թովմասեան, այրի Տիկին Արսլան-եան (Պուլոնեը սիւր Մէր), Օր. Վարդու-հի Նազարէթեան 30ական ֆր., Տիկին Քոչարեան 40 ֆր., Պր. Զարեհ Քէպապ-ճեան (Սեւրան) 25 ֆր., Տիկին Ասթրա Թորոսեան, Տիկին Ապուլեան (Մըլէօն), Տիկին Ատրինէ Պուրիէ (Նուազի լը Սէք), Պր. Անթուան Իսբէնեան, Պր. Գրիգոր Մուշմուլեան (Մալաքոֆ), Պայրամեան ընտանիք, Տէրպէտէրեան ընտանիք, Պր. Զ. Պարթեւեան (Սէն Մօռ), Պր. Վահան Մարտիրոսեան (Փավիյոն սու Պուա), Պր. Ստեփան Պառաւեան (Առնուվիլ), Պր. Ա. Սարգիսեան (Հերպլէ), Կեցո-եան ընտանիք, Պր. Սարգիս Պէնկլեան, Պր. Աւետեան (Իսի), Պր. Գրիգոր Մու-թաֆեան (Շաթիյոն) 20ական ֆրանք:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կազմակերպած է Պարանցիկ Երեկոյթ մը

Ուրբաթ 12 ՄԱՅԻՍ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան երկուքը

« ՄԷԶՈՆ ՏԷ ՍԱՆԹՐՈՅ»ի սրահին մէջ 8, Ռիւ ժան Կուժոն, ՓԱՐԻԶ (8րդ)

Առաջին անգամ ըլլալով տեղի պիտի ունենայ

ԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ (Գրոշէ) ԵՐԵՔ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՎ

Առաջին երեք շահողները պիտի ստանան մրցանակ

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՁԶՐԿՈՒԻԼ ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅԹԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա-նագրութիւնները բացուած են: Ծնողք-ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

Միջին Ֆրանսայի արձանագրութիւն-ներուն համար դիմել Լիոնի մասնաճիւ-ղին, իսկ Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ՝ Մար-սէյլ քաղաքի վարչութեան:

Արձանագրութիւնները կատարել շու-տափոյթ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւ-ղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկե-րուհիները 21 Մայիսին ժամը 20,30ին, Իւ. Ժէ. Ա.ի (Փլաս Քառնօ) սրահը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կ՛ՈՒԶՈՒԻ՝

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը բացած է արձանագրու-թիւններ հսկող – հսկողուհիներու, ա-մառնային կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Թեկնածուները պէտք է լրացուցած ըլլան 18 տարեկանը եւ հայերէն խօսին:

Փարիզի շրջանին համար դիմել գրա-սենեակ, Միութեան գրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, գաւառները տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌԻԵՏԱՅ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ գաղութիս համայն կազմա-կերպութիւններու մասնակցութեամբ

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր

Տոմսերու գինը 5, 8, 10 փրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian , 53 bis, Bd. Rodin, Issy

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

1. Առաւօտեան արշալոյս	6. Հայաստան
2. Անուշիկ Եարջան	7. Երեւանի սիրուն աղջիկ
3. Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը)	8. Կարաւան
4. Մայրս	9. Խաչատուր Աբովեան
5. Դու ինձ համար	10. Սէրս գաղտնի թող մնայ

Նախապէս արձանագրութեամբ վաճառումը վերջացած ըլլալով, տիսքը կը ծախուի 31 ֆրանքի

Դիմամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով .— *ճշդելով* անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN

204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Կարելի է դիմել նաեւ՝ Հ. Բալուեան գրատունը, 43 *Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ 9րդ եւ*
ELEDISC (TARPINIAN) 269, Bd. Voltaire, — Paris (11e)

VISITEZ L'ARMÉNIE

REALISATION : CIT (France S. A. et AIR-FRANCE

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ CIT et AIR-FRANCE

Ձեզ կ'առաջարկէ երկու ճամբորդութիւններ դէպի

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 4–18

Բ. ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-15

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇԵՐ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ (Արմենիա)

Շրջապտոյտներ Սեւան, Էջմիածին, Գեղարդ, Սարտարապատ, Ծիծեռնակաբերդ եւ այլ տեսարժան եւ պատմական վայրեր եւ ճարտարարուեստական հիմ-նարկներ, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդի ստեղծագործութեանց

Երթ ու դարձ օդանաւով՝ փարիզէն Փարիզ, բոլոր ծախքերը 2500 փրանք

ԱՌԱՆՑ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ

Renseignements et inscriptions :

Mr. AZNAVORIAN, 164, Avenue Cantini, Marseille (8e) — 42-80-59
Agences de Voyages CIT, 3, Bld. des Capucines, Paris (2e) — 072-40-85
Agence de Voyages CIT, 2-4, Rue Abel, Paris (12e) — 344-64-29
Agence de Voyages CIT, 70, Rue Ed. Herriot, Lyon (2e) — 42-66-92
Agence de Voyages CIT, 16 Avenue de Verdun, Nice — 87-81-69
Agence de Voyages CIT, 9, Promenade de la Croisette, Cannes — 39-47-82
Agence de voyages CIT, 3 Place de la Bourse, Marseille (1er) — 33-71-10

Profitez des avantages offorts par le CREDIT VOYAGE AIR FRANCE/SOVAC

Versement comptant : 30 % solde en 3, 6, 9 ou 12 mensualités

ՁԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլոնի մօտ գտնուող Վօ-լը-Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովի-կոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանա-ւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժա-մանում ժամը 22ի մօտ:

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տի-կին Գույումճեանի 208-71-79:

Գին 15 ֆրանք:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Առաք. Ե-կեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանու-ցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ յառաջիկայ Մայիս 23–27 Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա. հովուապետա-կան այցելութեամբ պիտի ժամանէ Լիոն:

Այս առթիւ կատարուելիք հանդիսու-թիւններու ընդհանուր յայտագիրը հե-տեւեալն է.—

Շաբաթ 23 Մայիս, կ. ետք ժամը 4ին ժամանում Պռոնի օդակայան, ժամը 5–6 Հրաշափառի եւ ողջոյնի խօսք Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 9–11 ժողովրդա-կան ընդունելութիւն Ռամոյի սրահին մէջ:

Կիրակի 24 Մայիս, առաւօտեան ժամը 16ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Վե-հափառը: Ժամը 2ին ճաշ Սոֆիթէլ Պան-դոկի սրահներէն մէկուն մէջ: Ճաշագին 100 ֆր., անձ գլուխ Տեղերը սահմանա-փակ ըլլալով, արձանագրուիլ ամէնէն ուշը, մինչեւ Մայիս 18, եկեղեցւոյ գրա-սենեակը:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

1. Հայ–թրքական պատերազմը (1920ին)
2. Մայիսեան խռովարարութիւնները եւ *Թաթարական ապստամբ շրջանները*

Գին՝ 10ական ֆրանք

Կարելի է ստանալ «Յառաջ»էն եւ Հայ Մշակոյթի Տունէն:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 24ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH
32. Rue de Trévise PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը կը տօնուի Տէսինի մէջ 7 Յունիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

Կովկաս, Նայիրի եւ Նաւասարդ պա-րախումբերու բացառիկ կալան Կիրակի 14 Փետր. ժամը 21ին Փլեյէլ սրահին մէջ:

×

Յ. Ճ. Սիրունիի նուիրուած յոբելենա-կան հանդիսութիւնը Յունիս 14ի կիրա-կին, ժամը 20,30ին, Կավոյի սրահին մէջ: Կազմակերպիչ Յանձնախումբին հաս-ցէն է

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Իսկ նուիրատուութիւնները ուղղել Յանձ-նախումբի գանձապահ Պր. Գէորգ Պա-քըրճեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50
LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 21 MAI 1970

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.817 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.817

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Երեքշաբթի օր, ժամը 17,45ին (մօտ 1 ժամ յապաղումով) Միլանոյէն Օրլի ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ Հռոմէն եւ Վենետիկէն ետք, կը սկսէր Ֆրանսայի իր այցելութիւնը:

Յատուկ հիւրասրահին մէջ, ուր դրուած էին, յանուն Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան, փրոթոքոլի պետը՝ Ժան Լարշէ, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի թղթակիցները ինչպէս նաեւ Ֆրանս-Փրէս, Ռօյթըր, Եունայթըտ-Փրէս մամուլի գործակալութեանց ներկայացուցիչները: Հոն էին նաեւ «Յառաջ»ի եւ «Աշխարհ»ի խմբագրութիւնները, Մխիթարեան Հայրերը (Գերպ. Ամատունի Հռոմ կը գտնուի), Դպրոցասէր եւ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի տեսչութիւնները եւ ազգ. ու բարեսիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ խորհ. դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Մարաթ Խաբազեան:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կ'ընկերանային Հոգեւոր Խորհուրդի նախագահ Հայկազուն Արք. Աբրահամեան, դաւազանակիր՝ Նարեկ Վրդ. Շաքարեան, Եկեղեցւոյ յարաբերութեանց քարտուղար՝ Պարգեւ Շահպազեան եւ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան:

Աղի եւ հացի աւանդական օրհնութենէն ետք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը քանի մը խօսք արտասանեց հայերէն, զորս մաս առ մաս ֆրանսերէնի կը թարգմանէր Շահէ Եպիսկ.:

Վազգէն Կաթողիկոս յայտնեց իր ուրախութիւնը որ Հռոմի Սրբազան Քահանայապետին հետ ունեցած իր պատմական հանդիպումէն ետք, կ'այցելէր Ֆրանսա, ուր պիտի մնայ մօտ ամիս մը: Կաթողիկոսը արտայայտեց այն հիացումն ու երախտագիտութիւնը զոր հայ ժողովուրդը, ուր որ ալ ըլլայ ունի հանդէպ Ֆրանսայի եւ անոր մշակոյթին եւ եզրակացուց ըսելով՝ «Եթէ ըսեմ հիմա կեցցէ' Ֆրանսա, սակայն նաեւ մաղթանքն է համայն հայ ժողովուրդին»:

Պաշտօնական թափօրը, ապա ուղղուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր մուտք գործելէ ետք Հրաշափառով, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. բարի գալուստի քանի մը խօսք արտասանեց, ապա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը էջմիածնի ողջոյնը եւ օրհնութիւնը տուաւ ժողովուրդին եւ տեղի ունեցաւ աջհամբոյրի արարողութիւնը:

× Կաթողիկոսին ժամանումը ցոյց տրուեցաւ Երեքշաբթի իրիկուն իսկ, ֆրանսական պատկերասփիւռի Ա. կայանէն, լուրերու հաղորդումի ընթացքին (ժամը 20,10 անցած): Չորեքշաբթի առաւօտ, փարիզեան օրաթերթերը արձագանգ կը հանդիսանային Վազգէն Կաթողիկոսի ժամանումին:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ժամը 16,30ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պաշտօնապէս կ'ընդունուէր Էլիզէ, Նախագահ Ժորժ Փոմփիտուի կողմէ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ առաւօտ, Վազգէն Կաթողիկոս ժամը 11ին կ'այցելէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը:

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'այցելէ Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը:

ՈՒՐԲԱԹ, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 12ին, ի բացակայութեան Արտաքին նախարար Մօրիս Շումանի, Զինքը կ'ընդունի փոխանորդը Ժ. տը Լիփովսկի: Կէսօրէ ետք ժամը 5,30ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կ'այցելէ Ռէնի Արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Կուլոն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ առաջնորդարանը:

Նոյն իրիկունը ժամը 8ին, պաշտօնական ճաշ մը տեղի կ'ունենայ 35 անձնաւորութեանց մասնակցութեամբ Փլազա-Աթէնէի մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Փարիզի Արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Մարթի, Պապական Նուիրակը եւ այլ բարձրաստիճան կրօնաւորներ ինչպէս նաեւ պետական ներկայացուցիչներ:

ՇԱԲԱԹ, Մայիս 23, ժամը 3,15ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Էռ-Էնթէ-ռով կը մեկնի Լիոն, ուր ի շարս այլ հանդիսութեանց, Իրեն ի պատիւ ճաշ մը պիտի տայ Նահանգապետը:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Դ.

Աբգար դպիր եւ որդին Սուլթանշահ

Հայաստան աշխարհ կը հեծէր արեւելքէն Պարսիկներու, արեւմուտքէն Թուրքերու անխիղճ եւ անագորոյն կեղեքումներուն, չարաչարութեանց եւ տեւական հալածանքներուն տակ: Մասնաւորաբար պարսիկ կաշառակեր եւ անգութ կառավարիչները ծանր, անտանելի տուրքեր կը դնէին էջմիածնի աթոռին վրայ, որ իրենց տիրապետութեան տակ էր: Երբեմն նոյնիսկ կը խոշտանգէին ու կը բանտարկէին կաթողիկոսները, ստիպելու համար զանոնք, որ դրամ ճարեն:

Պարսից անյագ սէրտարներն ու խաները գոհացնելու համար պատահած է երբեմն, որ միաժամանակ չորս կաթողիկոսներ գրաւեն մայր աթոռը: Անոնց գլխաւոր պարտականութիւնն էր շրջիլ զանազան հայաշատ շրջաններ, ու նուիրակի պէս դրամ հանգանակել խեղճ ժողովուրդէն հազարումէկ դժուարութիւններով:

1557ին ունեցանք չորս կաթողիկոս (Ստեփանոս եւ աթոռակիցներ՝ Միքայէլ, Բարսեղ եւ Գրիգոր): 1567ին նոյնպէս՝ չորս (Միքայէլ եւ աթոռակիցներ՝ Բարսեղ, Գրիգոր եւ Ստեփանոս Արընջեցի): Մինչեւ 1624 այսպէս շարունակուեցաւ, 2-3 կաթողիկոսով (Պատմութիւն Առաքել վարդապետի Դավրիժեցւոյ, Վաղարշապատ, 1884, էջ 337-338):

Միքայէլ Ա. Սեբաստացի չդիմանալով Պարսից հարստահարութեանց, Աթոռը փոխադրեց Սեբաստիա եւ իբրեւ գաղափարակից Սալմաստեցիի, 1562ին իր ծննդավայրին մէջ գումարեց երկրորդ գաղտնի ժողով մը, միեւնոյն նպատակով: Այն է՝ Վատիկանի աջակցութիւնը խնդրել Հայաստանի ազատագրութեան համար: Ժողովին կը մասնակցէին բազմաթիւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ: Այս անգամ քիչ էր աշխարհականներու թիւը:

Ժողովը որոշեց Հռոմ ղրկել Մահդասի Աճիրպէկի որդի Սաֆարը, որ հայ տպագրութեան ռահվիրաներէն մէկը պիտի դառնար Եւդոկիացի կամ Թոխաթեցի Աբգար Դպիր անունով: Աւելի կարեւոր հանգամանք մը տալու համար իր առաքելութեան, Պիոս Դ. Պապին ուղղուած նամակին մէջ Սաֆար կը ներկայացուէր իբրեւ «Թագաւորազն», Տրդատի, Գագիկի եւ վերջին հաշուով Սեբաստիոյ թագաւոր Արծրունի Սենեքերիմի զարմէն:

Սաֆար-Աբգարին կ'ընկերանային իր որդին Սուլթանշահն ու Աղեքսանդր քահանան: Պատգամաւորութիւնը ճամբայ կ'ելէ 1562ին, բայց Հռոմ կը հասնի երկու տարի վերջ միայն: Միքայէլ կաթողիկոս ո'չ մէկ լուր ստացած ըլլալով իր պատգամաւորներէն, 1563ին կը վերադառնայ էջմիածին եւ անկէ եպիսկոպոսներուն հաւանութեամբ նոր նամակ մը կ'ուղղէ Վատիկանի գահակալին, յիշելով Աբգարի նուիրակութիւնը: 1564 Մարտին ստանալով այդ նամակը, Պիոս Դ. Հռոմի մէջ փնտռել կուտայ Աբգարը եւ չի գտներ: Ի վերջոյ Հայոց թագաւորազն իշխանը կը հասնի իր ընկերներով եւ քահանայեւէն ընդունուելով անոր կը ներկայացնէ հետը բերած նուէրներն ու պաշտօնական թուղթերը, որոնց մէկ մասը ծածկագիր էր եւ բացալին ինք միայն ունէր: Նուէրներու շարքին էին՝ միտռ, ոսկի խաչ, օրհնեալ մատանի եւ թէքողորոս վկային նշխարները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

Ցատկանշական կը նկատուի ուսմէն կարեւոր պատուիրակութեան մը անակնկալ այցը Մոսկուա, գլխաւորութեամբ Չէուշեսքուի: Արդարեւ ծանօթ իրողութիւն է, որ լուրջ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին երկու երկիրներու միջեւ, 1965էն ցայսօր: Ռումանիա, որ ներքին ճակատի վրայ կարծր քաղաքականութիւն մը կը վարէ, հետեւելով ուղղափառ համայնավարներու սկզբունքին, արտաքին ճակատի վրայ կը փորձէ պահպանել իր գերիշխանութիւնն ու անկախութիւնը՝ որոշ հեռաւորութեան մը վրայ կենալով Մոսկուայէն, զինուորական, տնտեսական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ: «Մարքսիզմը հիմնական սկզբունքներ միայն կը ճշդէ, որոնց կիրարկումը իւրաքանչիւր երկրի մէջ իւրայատուկ կը դառնայ», դիտել կուտան Ռումանացիները:

Քոմեքոնի (Արեւելեան Եւրոպայի Համարակաց Շուկան) վերջին՝ 24րդ նիստին Ռումանիա մերժեց ընթացք տալ Մոսկուայի պահանջին՝ մաս կազմել համաբակաց դրամատան մը հաստատման դրութեան:

(Հարցը այն է թէ նման կիրարկում մը ձեւ մըն է վերջ դնելու համար երկիրներու անկախ առեւտրական գործունէութեան Արեւմուտքի երկիրներուն հետ եւ կեդրոնացնելու անոնց հաշիւները: Առաւելաբար Ռումանիա չի կրնար ընդունիլ նման դրութիւն մը): Միեւնոյն ատեն դէմ արտայայտուեցաւ Վարշաւայի Ուխտի բանակներու միացման գաղափարին, դայն նկատելով Մոսկուայի փորձը՝ իր հակակշռին աւելի եւս ենթարկելու արբանեակ երկիրները:

Հանդիպումին մասին մանրամասնութիւններ չտրուեցան, բնականաբար: Միայն Թասի գործակալութիւնն է, որ հաղորդագրութեան ձեւով ճշդեց, թէ հանդիպումը տեղի ունեցած է «ընկերական եւ անկեղծ մթնոլորտի մէջ»:

Չէուշեսքու Պուքրէշ վերադարձաւ Երեքշաբթի օր:

ԿԱՐՕՏԻ, ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏԻՒՊՉԷՔ

Ինչպէս ծանօթ է Ռոժէ Կարօտի բացէ ի բաց ամբաստանեց Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, որպէս գլխաւոր պատասխանատու չեխ կուսակցական նախկին պարագլուխ՝ Տիւպչէքի շնորհազրկման: Կարօտի կ'ըսէ թէ երբ Վալտէք Ռոշէ Փրակա գացած էր եւ խօսակցութիւն ունեցած Տիւպչէքի հետ, այդ խօսակցութեան ժապաւէնը յետագային յանձնուած է չեխ Համայնավար կուսակցութեան: Այս առաջին ամբաստանութիւնը եղած էր Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանէն Կարօտիի կողմէ եւ անմիջապէս խիստ կերպով կը հերքուէր Ժորժ Մարշէի կողմէ, որ Վալտէք Ռոշէն կը փոխարինէ Համայնավար կուսակցութեան գլուխը, այս վերջինոյն հիւանդութենէն ի վեր: Հետզհետէ սակայն Իւմանիթէ յետ քայլ կ'ընէր եւ Երկուշաբթի օր կը հրատարակէր բնագիրը այն խօսակցութեան, զոր Վալտէք Ռոշէ ունեցած էր 1968 Յուլիսին Տիւպչէքի եւ չեխ կուսակցական ղեկավարներու հետ: Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն չի ճշդեր թէ այդ բնագիրը յանձնո՞ւած է թէ ոչ Չեխերուն: Կարօտի կը պնդէ որ այդ բնագիրը առնուած է Վալտէք Ռոշէի թղթածրարէն, անոր հիւանդութեան շրջանին եւ յանձնուած Չեխերուն: Փրակա ալ կը փորձէ փրկել Մարշէի խմբակը պնդելով թէ Տիւպչէքը դատապարտելու համար նման թուղթերու հարկ չկար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը դատապարտեց Իսրայէլը «Լիբանանի դէմ կատարած կանխամտածուած յարձակումին» համար: Միեւնոյն ատեն զգուշացուց այս վերջինը, որ համապատասխան քայլեր ձեռք կ'առնուին յետագային, եթէ Իսրայէլ վերստին նման յարձակում մը կատարէ: Երկիրներ, որոնց շարքին նաեւ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Խորհ. Միութիւն, թեր քուէարկեցին, իսկ չորս երկիրներ, որոնց շարքին Մ. Նահանգները, ձեռնպահ մնացին:

ՔԱՍԷԼԻ մէջ, Արեւմտ. Գերմանիա, վերսկսան միջ-գերման խօսակցութիւնները, երկու գերման վարչապետներու միջեւ՝ Պրանտ եւ Սթոֆ: Արդիւնքի մասին թերահաւատ են քաղաքական շրջանակները: Արբանեակ երկիրներու մամուլը ընդհանրապէս խիստ ոճով կ'արտայայտուի Դաշնակցային Գերմանիոյ դէմ, այս հանդիպումին առիթով:

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆԻ ծննդեան 80ամեակին առիթով «Պրաւդա» կրկին պարսաւեց Փեքինը իր վարած հնդկաչինեան քաղաքականութեան համար: «Հօ Շի Մին իսկական լենինեան - մարքսեան մըն էր, որ Խորհ. Միութեան հետ իր ունեցած բարեկամութեան մէջ կը տեսնէր գրաւականը ընկերվարական հաւաքականութեան յաջողութիւններուն»: Փեքին, իր կարգին Հօ Շի Մինի արժանիքներէն մէկը նկատեց՝ անոր գործակցութիւնը «չին ժողովուրդին հետ»:

ՆԱՆԹԷՐԻ լսարանին տուայէն ընտրուեցաւ նախկին Կրթական նախարար՝ Էտկար Ֆօռ, որ Չորեքշաբթի օր պիտի տար իր վերջնական պատասխանը:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօներուն առթիւ, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, կառքի արկածի հետեւանքով մեռած են 121 հոգի եւ 3.743 ալ՝ վիրաւորուած:

ՄԱՐՈՔ զգուշացուց Ամերիկան Իսրայէլի զէնք տալէ: Նման քայլ մը կրնայ մինչեւ իսկ խզում ստեղծել Միացեալ Նահանգներու եւ արաբական երկիրներու միջեւ: Բայց էպան, որ Ուաշինկթըն կը գտնուի, մտքը դրած է Ֆանթոմներու յանձնումը ապահովել:

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Զարմանալի, նորահրաշ երեւոյթի մը ականատես կ'ըլլանք աՀա, Հայկական անսպառ կենսունակութեան կենարար աղբերացում մը անվի կ'ունենայ յայտնապէս, մանաւանդ Եղեռնի Ցիսնամեակէն ասդին, բովանդա՛կ Սփիւռքի, բովանդա՛կ Հայրենիքի եւ բովանդա՛կ Հայութեան մէջ:

Ապրիլը դադրեր է այլեւս կարծես Հայկական Սգատօնի սեւաթոյր թուական մը ըլլալէ եւ դարձեր է Ցուցատօն, մեր մէկուկէս միլիոն նաՀատակներու անմեռ յիշատակի պանծացման սխրալի Փառատօն, վերանորոգ Հայութեան Հրաշափառ յարութեան Ցնծատօն, Հայ Դատի եւ Հայ ժողովուրդի անժամանցելի իրաւանց Հռչակման ու պաշտպանութեան նորօրինակ մարտադնացութիւն:

Հայ ազգը ամբողջ, Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռք, գաղութէ գաղութ եւ կայքէ կայք, մէ՛կ մարդու պէս ոտքի է նորէն, առանց սեռի, տարիքի, գաղափարի ու դաւանանքի խտրութեան և աւելի՛ քան երբեք յուսալից՝ իր լուսաւոր ապագայի եւ Հայ Դատի անխուսափելի ու ամբողջական յաղթանակի Հեռանկարով, այլ մանաւանդ յարատեւ եւ յարաճուն զոՀաբերութեան անդեղեւ ոգիով տոգորուն՝ ցեղի դարաւոր Երազի, մեր անՀամար նաՀատակներու նուիրական Կտակի իրականացման ճամբուն վրայ:

Հայկական Բողոքի արդար ձայնը կը Հնչէ ամենուրեք, ընդդէ՛մ Մողոքին, բոլո՛ր երկինքներուն տակ, եւ կը բախէ դուռներն ու խղճմտանքը բոլորին, բոլոր մեծերուն եւ բոլոր փոքրերուն Հ ա ւ ա ս ա ր ա պ է ս, Հեռաւոր Պարսկաստանէն սկսեալ մինչեւ Լիբանան, մինչեւ Կիպրոս ու Փարիզ, մինչեւ Արժանթին, Ուրուկուէյ, Հիւս. Ամերիկա եւ մինչեւ ՄԱԿ, ցոյցերով, ցուցաՀանդէսներով, ժողովրդային Հաւաքոյթներով, յուշագրերով, թռուցիկներով, դասախօսութիւններով, մամլոյ ասուլիսներով, Հարցազրոյցներով, Հաղորդագրութիւններով, ձայնասփիւռով, պատկերասփիւռով, Հայօրէն Հնարաւոր բոլո՛ր միջոցներով:

Նոր Հայութիւնն է, Հայ երիտասարդութիւնն է եւ մասնաւորաբար Հայ ուսանողութիւնն է յառաջապաՀն ու դրօշակիրը, սրբազան այս Պայքարին, Հայակերտ ու Հայրենաշէն այս Նորատիպ Զօրաշարժին, Հայրենական Հողերու ազատագրութեան այս նորաՀրաշ ու կենսաբեր Իրաւամարմին, որ օր ըստ օրէ նոր թափ ու աւելի լայն ծաւալ կը ստանայ:

Եւ Հոս, այս իրողութեան մէջ է մեծութիւնը երեւոյթին, խորՀո՛ւրդը, վսեմութի՛ւնը, վարակիչ ուժն ու ուժականութիւնը զարգացող անտեղիտալի եղելոյթին, Հայկական վերափոխիչ ու անյողդողդ կամքին:

Թերեւս մենք անգամ, ինչպէս կը պատաՀի յաճախ, չենք անդրադառնար եւ, Հետեւաբար, չենք խորաչափեր տարողութիւնն ու արժէքը եղելոյթին: Մանաւանդ տարողութիւնն ու տեսակարար կշիռը մեր Կացութեան, այդ Կացութեան ընդմէջէն չամանդաղուող կենսունակութեան եւ անոր բարոյական ու ոգեկան նուաճողականութեան Ուժին՝ ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ:

Այս տեսակէտէն, Հայկական կենսունակութեամբ պարզուող երեւոյթին դէմ յանդիման, շատ աւելի արթուն, շատ աւելի զգաստ եւ զարմանալիօրէն դիւրազգած է մեր դարաւոր ոսոխը՝ Թուրք ցեղասպանը ինք:

Դիւրազգաց է եւ արթուն կը Հսկէ, լարուած ուշադրութեամբ կը Հետեւի մեր բոլոր շարժումներուն, բոլոր ձեռնարկներուն, բոլոր աշխատանքներուն՝ աշխարՀի բոլոր կեդրոններուն մէջ:

Ապա, ամէն միջոցի կը դիմէ ամէն գնով խափանելու Համար Հայկական Նոր Շարժումը: Ամէն գնով, նիւթական եւ բարոյական Հնարաւոր բոլոր միջոցներով կը ջանայ հակազդել, վերստին մոլոռանքի մատնել միջազգային Հանրային կարծիքը եւ ձախողանքի դատապարտել Հայ Դատի ի նպաստ մեր բոլոր ջանադրութիւնները:

Առաջին Հերթին աչալուրջ գործունէութեան լծած է դիւանագիտական իր բովանդակ մեքենան՝ քաղաքական ազդեցութեանց եւ ճնշումի ճամբով խափանելու Համար Հայկական գաղթօճախներու մեր բազմութեանց ազատ կամքի արտայայտութիւնը: Գործի լծուած են դեսպաններ, պաշտօնատարներ, լրագրողներ, դասախօսներ եւայլն, խաչաձեւելու Համար Հայ Դատի ի նպաստ մեր աշխատանքները:

Երկրորդ, իր գործակալներուն և վարձկաններուն միջոցով, աշխարՀի կարեւոր բոլոր Համալսարաններուն եւ մատենադարաններուն մէջէն կը փախցնէ եւ կը փճացնէ Հայանպաստ ամէն գիրք ու գրութիւն:

Երրորդ, պատմութիւնն ու ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելով՝ կը ջանայ տարածել թրքանպաստ գրականութիւն մը, Հայ Դատը իր իրաւական, բարոյական ու քաղաքական բովանդակութենէն պարպելու եւ բոլոր ժամանակներու մեծագոյն ցեղասպանութիւնը ծածկելու Համար սուտի ու կեղծիքի քօղին տակ:

Աւելին. միեւնոյն նենգամտութեամբ, ամէն ճիգ կը թափէ, ճշմարտութիւնը գլխիվայր շրջելու եւ Թուրքը իբրեւ զոՀ եւ Հայը իբրեւ զոՀարար կամ ցեղասպան ներկայացնելու Համար աշխարՀին:

Չորրորդ, նիւթական խայծերով կը ջանայ օտար անտեղեակ մամուլը իր կողքին լծել եւ Հայ մամուլը լռութեան դատապարտել՝ անոր դէմ չինծու եւ անարդ դատեր բանալով:

Ալ չենք խօսիր զանազան երկիրներու մէջ գործի լծած իր գործակալներու անարի գործունէութեան քօղածածուկ սադրանքներուն մասին՝ ընդդէմ Հայութեան եւ Հայ Դատի եւ մանաւանդ օտար Հանրային կարծիքը Հայութեան դէմ տրամադրելու, գրգռելու եւ մեզի Հանդէպ ատելութիւն ու թշնամանք սերմանելու դիտաւորութեամբ:

Թուրք ցեղասպանին ցուցաբերած դիւրազգածութիւնը, որ երբեմն ծիծաղելի Համեմատութիւններու կը Հասնի եւ քաղաքական ձախորդութեան յայտարար նըշանի տպաւորութիւնը կը թողու, անտարակոյս, Հետեւանք է այն իրողութեան, որ Թուրքը խորապէս կը գիտակցի Հայ Դատի արդարութեան, անոր բարոյական ուժին եւ քաղաքական կշիռին:

Խորապէս կը գիտակցի մանաւանդ այն անօրինակ անարդարութեան ու բարբարոսութեան, զոր գործած է Հայ ժողովուրդին նկատմամբ, ցեղասպանութեան ճամբով ամայացնելով եւ բռնագրաւելով Հայոց Հայրենիքը:

Այս գիտակցութիւնն է աՀա, որ խոր մտաՀոգութեան կը վերածուի Թուրք ցեղասպանին մէջ ի տես Հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական վերածնունդին եւ երեւան բերած կենսունակութեան, իր արդար իրաւունքներուն վերատիրանալու եւ Հայ Դատի լուծման ի խնդիր պայքարելու ու զոՀաբերելու անօրինակ վճռականութեան:

Իր քաղաքական Հնամենի փորձառութիւնն ու Հոտառութիւնը աւելի եւս կը խորացնեն այս մտաՀոգութիւնը եւ զայն կը մղեն նորանոր ծայրայեղութիւններու եւ ձախաւերութեանց:

Զարմանալին այս բոլորը չեն սակայն: Զարմանալին Թուրքին անսրբագրելի յամառութիւնն է իր աւերիչ ու կործանարար — այսուՀետեւ աւելի իրե՛ն Համար — գործելակերպին մէջ:

Զարմանալին այն է, որ Թուրքը, պայքարելով Հայ Դատին ու Հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներու վերականգնման դէմ, դեռ կը շարունակէ ցեղասպանութեան իր Ոճիրը Հայութեան դէմ, կը շարունակէ աւելի ու աւելի մխրճուիլ բարոյական այն ճաՀիճին մէջ, որ իր բովանդակ պատմութեան ամօթը կազմեց եւ իր կործանման գլխաւոր ազդակը եղաւ:

Բնականը, մարդկայինը եւ ըմբռնելին այն պիտի ըլլար, որ Թուրքը անդրադառնար իր սխալին ու ցաւ յայտնէր իր գործած անօրինակ Ոճիրին՝ ցեղասպանութեան Համար եւ յօժարէր արդար Հատուցում ընել իր զոՀերուն, Հայ ժողովուրդին վերադարձնելով իր դարաւոր Հայրենիքը:

Այս կը պաՀանջեն քաղաքական Հեռատեսութիւնն ու իմաստութիւնը: Այս կը պաՀանջէ արդարութիւնը: Այս կը պաՀանջեն նոյնինքն Թուրքիոյ ազգային գերագոյն շաՀերը:

Ազատ, անկախ, ամբողջական Հայաստանի մը ստեղծումը, Հայկական բարձրաւանդակը կենսունակ, շինարար ու ստեղծագործ Հայութեան վերադարձնելը, Հայ գիտական ու ճարտարարուեստական տաղանդին ծաղկումն ու բարգաւաճումը բարիք միայն պիտի ըլլային նաեւ Թուրքիոյ Համար, — տնտեսական, քաղաքական, մշակութային ու քաղաքակրթական յառաջդիմութեան յորդառատ աղբիւր մը նոյնպէս Թուրք ժողովուրդին Համար:

Հասկնալին, ներելին եւ ընդունելին Թուրքին այս զգաստացումն էր, մարդացումն էր, մարդկայնացումը՝ վերջապէս, ի շաՀ միայն ու միայն Թուրքիոյ:

Ամէն մտաՀոգութիւն, — որ վաղը մղձաւանջի կրնայ վերածուիլ Հայութեան յարաճուն ուժին ու կենսունակութեան Հետեւանքով, — եւ ամէն չարիք միայն այս ձեւով կը փարատի:

Հայ Դատի արդար լուծումն է միակ ուղին, իմաստութեան եւ փրկութեան միակ գրաւականը, Երաշխի՛քը:

Ջուր է ուրիշ ամէն ջանք, ամէն փորձ, ամէն փորձարկութիւն:

Թուրքը պէտք է մարդանայ եւ Հայութեան վերադարձնէ Հայոց Հայրենիքը — այս է Հայ-եւ-Թուրք դարաւոր կնճիռի լուծման միակ բանալին:

Միակ դարմանը նաեւ՝ Թուրքիոյ ներքին քաղցկեղի չէզոքացման:

Ուշ կամ կանուխ եւ կամայ թէ ակամայ Թուրքիա պիտի խոնարՀի Արդարութեան ու Ճշմարտութեան առջեւ եւ արդար Հատուցում պիտի ընէ Հայութեան՝ Հայաստանը վերադարձնելով իր բուն իրաւատիրոջ:

Ցեղասպանութեան Ոճիրը քաւելու ուրիշ ճամբայ չկայ: Միակ ճամբան Սեւրէն կ'անցնի եւ այն Թուրքիան, որ դեռ երէկ Սեւրը ստորագրեց՝ խոնարՀելով Հայութեան ու մարդկութեան կամքին առջեւ, վաղը ստիպուած պիտի ըլլայ նաեւ զայն գործադրելու:

Քաղաքական իմաստութիւնը, նոյնինքն Թուրքիոյ գերագոյն շաՀերը կը պաՀանջեն կանխել դէպքերը եւ տեղի տալ անխուսափելիին առջեւ, վաղը աւելի աննպաստ եւ աւելի աննել կացութեան չմատնուելու Համար, իրերու բերման անդիմադրելի ճնշման տակ:

Այս կը թելադրէ նաեւ Հայկական բարձրաւանդակի դարաւոր պատմութիւնը, ա՛յնքան ուսանելի՝ իր դասերով եւ անբեկանելի դատաստաններով:

Խմբագրական
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(վէպ)

— Երեք Հարիւր ոսկի՞...

— Գիտէք որ ի վերջոյ գիս գլխէ պիտի Հանէք:

— Կը Հաւանի՞ք... օ՛ն ուրեմն, շուտ թեւերս քակեցէք:

— Բայց ես տակաւին Հաւանութիւն չյայտնեցի:

— Կը մերժէ՞ք երեք Հարիւր ոսկին շաՀիլ բարի գործ մը կատարելով:

— Չէ, չէ, չեմ կրնար ընդունիլ:

— Չորս Հարիւր ոսկի, գոչեց Լեւոն, տեսնելով միւսին վարանումը:

— Բայց այսչափ դրամը ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ վրանիդ կը կրէք, Հարցուց միւսը ժպտելով:

— Այնպէս պատաՀեցաւ որ այսօր մեծ գումար մը գտնուի վրաս:

— Կ'երեւայ որ ձեր գլխուն գալիք փորձանքը կը գուշակէիք:

— Չէ, չիտակը, այս փորձանքը բնաւ մտքէս չէր անցներ: Կ'ընդունիս չորս Հարիւր ոսկին:

— Եւ ոչ իսկ Հինգ Հարիւրը:

— Հապա ի՞նչ կ'ուզես որ տամ:

— Կը տեսնեմ որ շատ միամիտ ես, ըսաւ անծանօթը Լեւոնին, եթէ քու դրամիդ աչք ունենայի, ի՞նչ պէտք ունէի Հետդ սակարկութեան մտնելու, կրնայի ձեռքս երկնցնել եւ առնել ինչ որ կայ գրպանիդ մէջ: Ասկէ դիւրին ի՞նչ բան, քանի որ թեւերնիդ կապուած են:

Լեւոն զգաց որ մարդը կատարելապէս իրաւունք ունէր եւ թէ իր կողմէ յիմարութիւն էր սակարկութեան մտնել մարդու մը Հետ որուն իշխանութեան ներքեւ կը գտնուէր:

ՅուսաՀատօրէն գլուխը Հակեց ու ալ չխօսեցաւ:

Կէս ժամ ետք միւս անծանօթը վերադարձաւ եւ երիտասարդը մեկնեցաւ:

Այսպէս, օրուան մէջ այդ երկու մարդիկը փոխն ի փոխ Հսկողութիւն կատարեցին իրենց կալանաւորին վրայ: Լեւոն մէկ քանի անգամ կրկին խօսք բանալ ուզեց անոնց Հետ, բայց միավանկ բառերով պատասխանեցին իրեն: Անգամ մը ուզեց պոռալ եւ օգնութիւն կոչել, բայց իսկոյն իր ձայնը խեղդեցին ռեվոլվէրի սպառնալիքին ներքոյ եւ որպէսզի կրկին պոռալու փորձութեան մէջ չիյնայ՝ բերանը եւս կապ դրին:

Գիշերը, ժամը տասին միջոցները, Լեւոն լսեց որ կառք մը կանգ առաւ տանը դրան առջեւ: Քիչ ետքը սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ երիտասարդ անծանօթը ներս մտնելով, տարեցին ըսաւ.

— Պատրաստ է:

— Լաւ ուրեմն, պատասխանեց այս վերջինը, յետոյ դէպի Լեւոնը դառնալով ըսաւ.

— Բարեկամ, ալ բանտարկութիւնդ աւարտեցաւ: Հիմա քեզի կառք պիտի դընենք ու մինչեւ Շիշլի տանինք եւ Հոն ազատ պիտի արձակենք. կը խնդրենք միայն որ այս տունը չմատնես ոստիկանութեան, Հակառակ պարագային՝ գիտցած եղիր որ մաՀուան պատիժի կ'ենթարկուիս...

Մարդը Լեւոնին բերնին կապը Հանեց եւ ըսաւ.

— Կը խոստանա՞ս պատուոյդ վրայ:

— Կը խոստանամ, պատասխանեց Լեւոն, որ չափազանց ուրախ էր այսքան աժան ազատելուն Համար փորձանքէն: Մանաւանդ որ Հազար ոսկին ալ միշտ իր գրպանը կը մնար:

— Կը խոստանա՞ս նաեւ, որ առանց աղմուկ յարուցանելու վար պիտի իջնես ու կառք նստիս, շարունակեց մարդը:

— Այո, կը խոստանամ:

— Ուրեմն ճամբայ ելլենք:

Երեքը մէկէն դուրս ելան սենեակէն:

Վայրկեան մը ետքը կառքը կը մեկնէր:

ԺԴ.

Արամ առտուն Լեւոնին քովէն բաժնուելէն ետքը տունէն դուրս ելած, դէպի Թիւնէլ ուղղուած եւ Ղալաթա իջնելով իր գործատեղին գացած էր, ուր մինչեւ իրիկուն զբաղած էր իր գործերով, կատարեալ Հանդարտութիւն կեղծելով, թէեւ ներքնապէս շատ վրդոված ու մըտատանջ էր:

Լեւոնի դէմ լարուած ծուղակը, որուն մէջ ինկած էր երիտասարդը իր ձեռքով, զինքը չափազանց կը զբաղեցնէր, մանաւանդ որ չէր գիտեր թէ իր բարեկամները ի՞նչ որոշած էին ընել եւ թէ ի՞նչ Հետեւանք պիտի ունենար այս յանդուգն արարքը:

— Արդեօք յիմարութի՞ւն ըրի, կը մտածէր, Հետեւելով ՎաՀանի խորՀուրդին, արդեօք լաւագոյն չէ՞ր ըլլար դրամ մը Հասցնել Թորոս պէյի ձեռքը...

Այս մտատանջութիւններով անցուց ամբողջ օրը եւ իրիկունը վերադարձաւ տուն շատ մտածկոտ վիճակի մը մէջ:

Կերակուրէն ետքը թէթեւ անՀանգըստութիւն մը պատրուակելով իր սենեակը քաշուած էր երբ սպասուՀին գալով իմացուց թէ Թորոս պէյը եկած է զինքը տեսնել կ'ուզէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(118 – Շար.)

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

«Վան-Տոսպ»ի 1913 Հոկտեմբերի թիւին մէջ, Վան, Խ. Լեւոնեան կը ներկայացնէ Վանի կրթական պատկերը՝ պատմական հայեցողութեամբ: Կը ներկայացնենք իբրեւ պատմական նիւթ:

Վասպուրականի, մանաւանդ Վանի հայ ժողովուրդը, — ուսկի՛ց ուր — հասած էր յառաջդիմութեան բնածին ձգտումով եւ դեռ ո՛ւր պիտի հասնի, եթէ շարունակելի ընէ նոյն կորովալից ընթացքը:

1. Վանական շրջան.— Ցայտնի է թէ ԺԹ. դարու նախաքառորդէն առաջ զուտ ժողովրդային դպրոց գոյութիւն չունէր Վասպուրականի մէջ, հապա անոր մի քանի դպրեվանքերն էին միայն իբր կրթական վառարաններ, որոնց գործն էր առաւելապէս պատրաստել եկեղեցական պաշտօնէութիւն, ինչ որ այն միջոցին գրեթէ շահագործակցական բան մը դարձած էր շատերուն համար: Քանի որ հայ տպագրութիւնը սկսած չէր, կամ վերջին սկսելով իսկ, հարկ եղածին չափ տարածում վիճակ ունեցած չէր տակաւին, նորէն այդ վանքերն էին գլխաւորապէս ժամանակի գրական պիտոյք հայթայթողները, գրչագրելով եւ նկարազարդելով մասնաւորաբար կրօնական գիրքեր: Մանաւանդ ԺԴ. դարու սկիզբներէն մինչեւ ԺԶ. դարու վերջերը գրչագրական էն հարուստ շրջանը կը համարուի: Իսկ նոյն շրջանէն առաջ եւ վերջ խիստ հազուադէպ են գրչագիրներն. անոնք հետզհետէ տեղի տալով տպագիրներուն, որոնք մանաւանդ ԺԷ. դարէն մինչեւ ԺԸ. դարուն վերջերը հասնելով այս կողմերը սկսած էին հինէն մնացած գրչագիրներուն հետ գործածուիլ, քանի որ դեռ անբաւական էին անոնք, միանգամայն սուղ եւ անմատչելի լինելով հասարակութեան: Հետեւաբար ԺԹ. դարուն մէջ է աւելի որ գրչագիրները խսպառ տեղի տալ սկսած են տպագիրներու: Այնպէս որ այս դարու, իբր կէսին միջոցներ Վան քաղաքին մէջ հարկ եղաւ բանալ անդրանիկ գրավաճառանոցը որ կոչուեցաւ «Թանգարան», ինչպէս զայն վարող Մկրտիչ անուն անձնաւորութիւնն ալ՝ «Թանգարանճի», թէեւ աւելի սկսեալ մինչեւ նոյն դարու վերջերը Վանի գրավաճառանոցներու թիւը 5–6ի բարձրացաւ ժամանակի պէտքէն դրդուած:

Այդ անդրանիկ Թանգարանի գիրքերը առաւելապէս կրօնական գիրքեր էին նորէն, որովհետեւ մինչեւ 60ական Թուականներուն՝ անոնք եկեղեցական պէտքերուն ծառայելէ վերջ, կը գործածուէին նաեւ իբրեւ դասագիրքեր, տիրացու վարժապետներուն միջոցով, քիչ բացառութեամբ:

Ուստի հայ տպագրութենէն առաջ մեր երկրի այս վանական շրջանը՝ գէթ իր կրօնական կալուածին մէջ, քիչ օգտակար եղած չէ մանաւանդ իր հարուստ գրչագրութեամբ: Հարուստ կ՛ըսեմ, որովհետեւ հաշուի եղած է, որ միայն Վասպուրականի մէջ իբր երկու հազար գրչագիրներ կը գտնուին: Ո՞վ գիտէ թէ նոյնչափ մըն ալ եւ աւելին խսպառ փճացած կամ ձեռքէ ձեռք փոխադրուած չեն այլուր: Ուրեմն փա՛ռք այն համբերատար գրչագրողներու յիշատակին. մանաւանդ որ անոնք այս առիթով պատմական շատ մը կարեւոր էջեր ալ հաղորդած են մեզի նոյն գիրքերու վերջին յիշատակարաններուն մէջ:

2. Ջուլհակ-վարժոցի շրջանը.— Այս շրջանը յայտնի չէ թէ ո՛ր թուականէն սկսած է Վանի մէջ, բայց գիտենք թէ ԺԷ. դարէն մինչեւ ԺԹ. դարու առաջին կէսը, ասոնց յիշատակութիւններ եղած են աւանդաբար: Ասոնք էին այն հարիւրաւոր կտաւագործի գործարանները, որոնք նոյն շրջանին գոյութիւն ունէին Վանայ մէջ. քանի որ դեռ եւրոպական ապրանքները հազուագիւտ եւ սուղ լինելով, մատչելի չէին հասարակ ժողովուրդին, որ ստիպուած էր իր ձեռքով պատրաստել պէտք եղած զգեստեղէնները:

Ահա յիշեալ գործարանները միեւնոյն ատեն էին նաեւ վարժոցներ, հոն համախմբուած շատ մը պատանիներու համար, որոնք հոն արհեստին հետ կ՛ուսանէին նաեւ հասարակ ընթերցում, բարեւագիր գրել եւ մի քիչ ալ ռախսամ, սա՛նկ իրենց կարպետը ջուրէն հանելու չափ, ըստ ժողովրդային ասացուածի: Այսինքն այնչափ՝ որչափ կը պահանջէին իրենց անձնական պէտքն ու շահը, առանց միեւնոյն ատեն հանրութեան ալ օգտակար ըլլալը խորհելու: Հետեւաբար եթէ մի օր փոխանակ կարպետի՝ Կարապետ մը ջուր իյնալու լինէր, անշուշտ առանց զայն ջուրէն դուրս հանելու կորովն ունենալու, միայն անոր խեղդուիլը պիտի դիտէին նոյն անճարակ կարդացուորները: Իսկ անոնք որ կ՛ուզէին իրենց կարդացուորութեան աստիճանն աւելի բարձրացնել ու եկեղեցական դառնալ, նորէն կը դիմէին դէպի յիշեալ վանքերը, որոնք այն ատեն մէյ մէկ համալսարանի արժէք ունէին անոնց համար:

3. Դպրոցական առաջին շրջանը.— Այս շրջանը Վան քաղաքի մէջ կը սկսի 1820ական թուականներուն, Վանի այն ատենուան կորովի իշխանապետ Ցակոբ աղա Ղարաւէֆէրեանի նախաձեռնութեամբ: Սա Պոլսէն Վան բերել կուտայ տիրացու Կարապետ Մոկացի, որ գիտակ էր կրօնական առարկաներու եւ եկեղեցական երաժշտութեան, լինելով ժամանակի «գիտնական»ը: Քաղաքամէջի Ս. Վարդան եկեղեցիի շրջափակին մէջ, գետնայարկ բաժին մը դպրոցի վերածուելով, նոյն տիրացուն վարժապետ կը կարգուի, դաս տալով մի քանի տասնեակ մանուկներու: Ահա այս կը լինի Վանի անդրանիկ վարժարանը: Բայց եկուր տես որ այն ատենի եկեղեցական հոգաբարձու աղաները, կանթեղի եւ մոմի լուսաւորութիւնը գերադաս համարելով միտքի լուսաւորութենէն, կամք չունեցան «եկեղեցիի պայծառութենէն» դրամ խնայել եւ տալ այդ վարժապետ կոչուած նորելուկ արարծին, ի հաշիւ իր չրթնական աշխատութեան, մանաւանդ որ այս կերպով այդ անխիղճ բարեպաշտներուն կոկորդաբաժինն ալ կը վնասուէր: Ուստի խեղճ վարժապետը միջոց մը պաշտօնավարելէ վերջ՝ երբ տեսաւ որ չեն գոհացներ զինք, ստիպուած կը հրաժարի եւ իր գլուխը պահելու համար Կտուց անապատը կ՛երթայ եւ հոն իբր «Գիտնական» գնահատուելով, եկեղեցական եւ վերջապէս եպիսկոպոս կը դառնայ, ի վերջոյ լինելով նոյն վանքին վանահայր եւ միանգամայն բեղնաւոր վարժապետը: Բայց վերջը կը խենթենայ եւ մի օր ծով կը ձգէ ինքզինքը ու կը խեղդուի. գուցէ իբրեւ ակամայ կուսակրօն մը...:

Ցիշեալ Ցակոբ աղայի մահէն վերջ՝ իր որդին Գրիգոր աղան, որ յաջորդած էր հօրը իբրեւ Վանի իշխանապետ, երկրորդ ձեռնարկն ունեցաւ դպրոցական գործին մէջ եւ ուզելով վերսկսիլ իր հօր կրթական գործը, նորէն Պոլսէն բերել կուտայ ուրիշ «գիտնական» մը, որ էր տիրացու Պետրոս Արտամետցի: Ահա նախկին վարժարանը վերաբացուելով՝ հոն վարժապետ կը կարգուի նոյն Պետրոսը: Բայց աս ալ ատեն մը պաշտօնավարելէ յետոյ իր նախորդի փորձութեան կը բախի նորէն: Ուստի կը հրաժարի եւ իր գլուխը պահելու համար Այգեստանի Արարք եկեղեցիին վրայ քահանայ կը ձեռնադրուի, միեւնոյն ատեն եկեղեցիին խուցերուն մէջ մի քանի պատանիներ կը հաւաքէ եւ դաս կուտայ անոնց, որոնցմէ մէկն էր Կոմցոնց պատանի Մկրտիչ (Խրիմեան Հայրիկ), որի ուշիմութեան եւ աշխատասիրութեան վրայ զարմացած իր ուսուցիչը, շատ անգամ զայն մատնացոյց կ՛ընէր ուրիշներուն իբրեւ պարծանք. նոյն ատեն մարգարէական բնազդով մը ըսելով թէ՝ «Այս տղան մեծ մարդ պիտի լինի ապագային»: Ուրեմն այս նոր վարժարանն ալ կը լինի Այգեստանի անդրանիկ դպրոցը: Այս քահանայ-վարժապետը, ձիգ ժամանակ մը այսպէս պաշտօնավարելէ վերջ, Երուսաղէմ ուխտի կ՛երթայ եւ վերադարձին կը վախճանի Տրապիզոնի մէջ: Քաղաքամիջի վարժարանն երբեմնակի ընդհատումներով կը շարունակուի մի քանի անկարող ուսուցիչներու միջոցաւ, մինչեւ որ ի վերջոյ Կորէծեան տիրացու Սարգիսը կը սկսի դասախօսել հոն բաւական գոհացուցիչ կերպով, բայց աս ալ նորէն գոհ չմնալով իրեն վճարուած կիսկատար թոշակէն, կը հրաժարի եւ Ազգ. Առաջնորդարանի քարտուղար կը դառնայ, պաշտօնավարելով իբր 30 տարի:

1839ին երբ Վանի այն ատենուան իշխանապետը Աճէմխաչօեան մեծ. Սարգիս աղայի նախաձեռնութեամբ՝ Այգեստանի Նորաշէնի եկեղեցիին շինութիւնը կը լմննայ, ահա անոր միջոցաւ նոյն եկեղեցիի շրջափակին մէջ շէնք մըն ալ վարժարանի համար կը յատկացուի, եւ հոն հարիւրէն աւելի մանուկներ հաւաքուելով, կը հաստատուի Այգեստանեայց երկրորդ վարժարանը, պաշտօնէութեամբ Մ. Ցովհաննէս Քօլօղեանի, որ իր ուսումն առած էր Երուսաղէմի վանքին մէջ եւ ատեն մըն ալ իբր փոքրաւոր եւ գրագիր ծառայած էր Պօղոս պատրիարքին, գիտակ էր գրաբարի, ճարտասանութեան եւ աստուածաբանութեան, միեւնոյն ատեն սաստիկ արհամարհոտ եւ նորատեաց, այնպէս որ ձիգ ժամանակ մը, մէկ կարող չեղաւ իր սահմանին մէջ մտնել, եւ միանգամայն լինելով ժամանակի ագայութիւնը պաշտող եւ անկէ պաշտուած մէկը, պաշտօնավարեց մինչեւ 1877 թըւականը: Բայց վերջին տարիներ ինքզինքը արբեցութեան տալով, ա՛լ չկրցաւ դիմանալ իրեն հակառակող նորերուն եւ պաշտօնանկ եղաւ: Սա ունի ոտանաւոր տարեգրութիւն մը եւ ուրիշ մէկ երկու կրօնական դրուածներ, ամէնքն ալ գրաբար եւ անտիպ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾԱՆԻ

— Եկաւ վտանգը, ամա՜ն Սուրբ Թորոս, անցաւ վտանգը, ամա՜ն Սուրբ Թորոս:

— Մայրիկը պառկելուն՝ ամէն ատեն տղա՞յ կը բերէ:

— Ով ալարի (դանդաղի), ոչ դալարի:

— Ջաղացք դացողին գլուխը կ՛ալրոտի:

— Արիւնը արիւնով չեն լուար:

— Մանգաղը մշակի ձեռքէն չեն խլեր:

— Խենթին տուէն ձի, ըսաւ՝ «Թամբն ալ տուէք ինծի»:

— Պատը փլի՝ փոշի կ՛ըլլայ:

— Խելքը բնովի, ոչ թէ գնովի:

— Կատուները դուրս եկան, մկները խաղի ելան:

— Սխտոր ու քացախ առնես հաշուի, երեսը չես տեսներ խաչին:

— Խելօքը ինչքան հաշուեց, խենթը տղան կարդեց:

— Պլպուլը դարտը լացաւ, ագռաւը զառ զառը բացաւ:

— Հաւը երբ կռկռայ, գիտցիր որ փորացաւ ունի:

— Ջաղ ունեցող կատուն էսել զող կ՛ըլլայ:

— Կուզիկին աղջիկ չտուին, ուզեց որ զոքանչն ալ խորոտ (անուշիկ) ըլլայ:

— Օձի փուշը արագիլը կը մարսէ:

— «Հոռովել» տալով՝ արտը չի վարուիր:

— Շիտակ խօսքը խենթէն ու պզտիկէն առ:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Իրեն կը թուէր նաեւ որ այն խօսքերը զորս իր ամուսնոյն ըսած էր եւ զորս այժմ անդադար կը կրկնէր իր յիշողութեան մէջ, ամէնուն ալ ըսած էր եւ թէ ամէնքը լսած էին: Չէր կրնար զինքը շրջապատող անձերուն երեսը նայիլ շիփ-շիտակ: Չէր կրնար որոշում տալ զանգակը զարնելու իր սենեկապանուհին կանչելու համար ու մանաւանդ վար իջնելու եւ իր զաւկին ու անոր վարժուհիին դէմ գտնուելու:

Սենեկապանուհին որ երկար ատենէ ի վեր իր զարթումին կը սպասէր դրան ետեւ, ինքնիրեն ներս մտաւ:

Աննա հարցական դէմքով մը անոր նայեցաւ ու սոսկումէն կարմրեցաւ:

Սենեկապանուհին ներում խնդրեց ներս մտած ըլլալուն համար, պատրուակելով որ իրեն այնպէս թուած էր թէ տիկինը զանգակը հնչեցուցած էր: Շրջազգեստ մը եւ տոմս մը կը բերէր:

Իշխանուհի Պէցի կը յիշեցնէր Աննայի որ այս առտու Լիզ Պէրքալոֆը եւ Պառոնուհի Աթոլցը իրեն պիտի երթային քրոքէթ խաղալու:

— Եկէք, գոնէ բարքերու ուսումնասիրութիւն մը ընելու համար, ձեզի կը սպասեմ, կը գրէր:

Աննա կարդաց տոմսը եւ երկար հառաչանք մը արձակեց:

— Բանի մը պէտք չունիմ, ըսաւ սենեկապանուհի Անուշքայի որ սրուակները կարգի կը դնէր արդուզարդի սեղանին վրայ... դնա... պիտի հագուիմ ու վար իջնեմ... զիս առանձին թող, բանի մը պէտք չունիմ:

Անուշքա սենեակէն դուրս ելաւ, սակայն Աննա արդուզարդի չսկսաւ ու միեւնոյն դիրքին մէջ մնաց, գլուխն ու ձեռքերը վար կախուած. ատեն ատեն բոլոր մարմնովը կը սարսռար, կարծես բան մը ըսել կ՛ուզէր, յետոյ նոյն կրաւորական վիճակին մէջ կ՛իյնար:

Անդադար կը կրկնէր. «Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ»: Բայց այս խօսքերը իրեն համար որեւէ նշանակութիւն չունէին:

Թէեւ երբեք թերահաւատ չէր եղած այն կրօնքին մասին, որուն մէջ զինքը մեծցուցած էին, այսուհանդերձ հաւատքի մէջ մխիթարութիւն մը գտնելու գաղափարը այնքան անհեթեթ կը թուէր իրեն որքան այդ օգնութիւնը երթալ Քարենինէն փնտռելը: Առաջուց գիտէր որ կրօնքի օգնութիւնը կարելի էր միայն այն ատեն, երբ հրաժարէր բոլոր այն բաներէն, որոնք իրեն համար կեանքը կը նշանակէին:

Կը տառապէր եւ կը սկսէր նոյնիսկ տեսակ մը վախ զգալ այս մտային նոր վիճակին հանդէպ զոր տակաւին չէր ճանչցած: Կը զգար որ իր հոգիին մէջ ամէն ինչ կ՛երկուորէր, ինչպէս առարկաները կ՛երկուորին յոգնած աչքերու դիմաց: Ցաճախ այլեւս չէր գիտեր թէ ի՛նչ բանէ կը վախնար կամ ի՛նչ բան կը բաղձար:

— Ա՜հ, ի՛նչ կ՛ըլլամ, ի՛նչ կ՛ըլլամ, ըսաւ ինքնիրեն յանկարծ զօրաւոր ցաւ մը զգալով քունքերուն վրայ:

Երբ ինքզինքին եկաւ, հասկցաւ որ ճակտին երկու կողմերէն մազերը բռներ եւ ամբողջ ուժովը քաշեր էր:

Անկողնէն ելաւ ու սկսաւ սենեակին մէջ քալել:

— Սուրճը պատրաստ է, օրիորդը եւ Սերժը տիկինին կը սպասեն, ըսաւ սենեկապանուհին նորէն ներս մտնելով:

— Սե՞րժը, ի՞նչ կ՛ընէ Սերժը, ըսաւ Աննա ուշեւորութեամբ, առաջին անգամ յիշելով որ զաւակ մը ունէր:

— Կարծեմ անառակութիւն մը ըրաւ, ըսաւ Անուշքա ժպտելով:

— Ի՞նչ ըրաւ:

— Մառանը դեղձեր կային ու մէկ հատը գաղտուկ կերեր է:

Իր զաւկին մտածումը Աննան հանեց այն անել կացութենէն, որուն մէջ կը զգար ինքզինքը: Ցիշեց իր զաւկին համար միայն ապրող մօր դերը, որ մասամբ անկեղծ՝ սակայն շատ չափազանցուած կերպով, ինքզինքին պարտադրած էր վերջին տարիները եւ ուրախութեամբ տեսաւ որ այս կերպով անկախ զօրութիւն մը գտած էր իր ամուսնոյն եւ Վրոնսքիի նկատմամբ: Այդ զօրութիւնը իր զաւակն էր:

Ինչ որ ալ ըլլար կացութիւնը, չէր կրնար լքել զաւակը: Թող իր ամուսինը զինքը վռնտէր ու անպատուէր: Թող Վրոնսքիի սէրը պակսէր (այս պատահականութեան մտածեց դառնութեամբ ու մեղադրանքով), երբեք պիտի չհրաժարէր իր զաւկէն:

Կեանքին մէջ նպատակ մը չունէ՞ր: Ու պէտք էր գործել, գործել այդ կացութիւնը ապահովելու համար իրեն, որպէսզի ոչ ոք զաւակը ձեռքէն առնէ:

Այո, զաւակը պիտի առնէր ու անոր հետ մեկնէր: Միակ բանն էր որ կը մնար իրեն ընելիք:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

OPÉRA DE MARSEILLE

SOIRÉE DE GALA

Vendredi 22 Mai à 20 h. 30 précises (tenue de soirée recommandée) et Dimanche 24 Mai 1970 à 14 h. 30

Sous la présidence de **Gaston Defferre**
Député-Maire de Marseille

en présence de CHARLES AZNAVOUR et de GEORGES GARWARENTZ

CREATION EN FRANCE

d'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux
Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)
Yanis CHARBAS (Saro) Georges BORROT (Mossi)
Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes
Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD
Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

JENO REHAK

Location : OPERA DE MARSEILLE
Prix :
Soirée de Gala 22 Mai 1970 : Frs. 50, 35, 10, Dimanche 24 Mai, 1970 Frs : 25,15, 7

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Վարդան Սէրէնկիւլեանի յուղարկաւորու– թեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր– Վարդանեանէ 20 ֆր., նոյնպէս զարոյին 20 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր– Վարդանեանէ 10, Պ. Վաղարշակ Տէր – Վարդանեանէ 10 ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լակառէնէն Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին Տիկ. Անայիս Արապեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Նոյն տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Գաբուճեան 30 ֆր. կը նուիրեն Որբ. Օգնութեան Մարմնին: Անիէռէն Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը տօնէ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ, մասնակցու– թեամբ Կապոյտ Խաչին, 30 Մայիս Փաթ– րոնաժ Մինիսիփալ տը լա ռիւ Թուլոն, Ալֆորվիլ, ժամը 19էն կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նայիրի պարախումբը, զաւեշտներ Նոր Սերնդականներու կողմէ, արտասանու– թիւն, երգ՝ Պետիկեան:

Գին 15 ֆր. Նոր Սերնդականներ 8 ֆր.

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Քէչիչէֆ՝ 10 ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Իսկուհի Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Ս. Տիւյմէճեանի եւ ընտանիքին պարագաներուն, իրենց մօրաքրոջ՝ Աբուսեակ Սահակեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Արա Ղեւոնդեանի, այրի Տիկին Ազատի Ղեւոնդեանի, Պ. Լեւոն Ղեւոնդեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց եղբօր, տագրոջ եւ զարմիկին՝ Մասիս Ղեւոնդեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անահիտ (Անթիք) Դայիկեան Պարտիզակցի, կը փնտռէ Գալէնտարեան ընտանիքը (Պարտիզակցի) այժմ կը կարծուի գտնուիլ Եգիպտոս:

Դիմել Անահիտ Քէչամեանի (ծնեալ Դայիկեան)

52 bis, Ave. Maurice Thorez, Ivry-94

Le Piment Rouge

20, Rue Beauveau — MARSEILLE

«Անոյշ»ի ներկայացման առթիւ բացառաբար բաց է Կիրակի եւ Երկուշաբթի, Ներկայացմէն ետք: Արեւելեան ճաշեր: Օփերային ճիշդ դիմացը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը բացած է արձանագրու– թիւններ հսկող – հսկողուհիներու, ամառնային կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Թեկնածուները պէտք է լրացուցած ըլլան 18 տարեկանը եւ հայերէն խօսին:

Փարիզի շրջանին համար դիմել գրասենեակ, Միութեան գրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, փարիզ 9րդ, գաւառները տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 24ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Մշակ. Միութիւնը Յունիս 14ի Կիրակին կազմակեր– պած է յարգանքի տուրք մը Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, իր բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներուն հոգւոյն յիշատակին՝ որոնք օրինակելի անձնազոհութեամբ եւ ազգային անսակարկ նուիրումով՝ արժանի նըկատուած են յատուածատաք օնհնու– թեան, որպիսիք են Միութեանս պատուոյ անդամ եւ Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ բարերար Խօրասանճեան Վահան, ճարտարապետ Արամ Թահթաճեան, ուսուցիչ գրագէտ ազգային գործիչ Մինաս Ջերազ եւ Մկրտիչ Փորթուգալեան:

Պատարագը պիտի մատուցանէ հանդի– սապետութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, որ պիտի քարոզէ հին եւ նորոգ ննջեցեալներու, լուսաշող գործու– նէութեան եւ բարեմասնութեան վրայ:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Պոլսեցի դպիրներու սիրայօժար մասնակցութեամբ, այս առթիւ անխտիր կը հրաւիրուին գաղութիս հայ ազգայինները, միութենական կազմակերպութիւններ, բարեկարգական հաստատութեանց ներկայացուցիչներ եւ նորոգ հանգուցելոց պարագաները:

Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կը ջանայ արժանավայել չուքով ոգեկոչել յիշատակը իր վեթերան անդամներուն, որոնց կեանքը եղած է, հայ մշակոյթին՝ հայ գիրին, խօսքին եւ հայ մընալու գաղափարին յարատեւ նուիրում:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կազմակերպած է Պարանցիկ Երեկոյթ մը

Ուրբաթ 22 ՄԱՅԻՍ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան երկուքը

« ՄԷԶՈՆ ՏԷ ՍԱՆԹՐՈՅ»ի սրահին մէջ 8, Ռիւ Ժան Կուժոն, ՓԱՐԻԶ (8րդ)

Առաջին անգամ ըլլալով տեղի պիտի ունենայ

ԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ (Գրոչէ) ԵՐԵՔ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՎ

Առաջին երեք շահողները պիտի ստանան մրցանակ

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՉԶՐԿՈՒԻԼ ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅԹԷՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ յառաջիկայ Մայիս 23–27 Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա. հովուապետական այցելութեամբ պիտի ժամանէ Լիոն:

Այս առթիւ կատարուելիք հանդիսութիւններու ընդհանուր յայտագիրը հետեւեալն է.—

Շաբաթ 23 Մայիս, *կ. ետք ժամը 4ին ժամանում Պռոնի օդակայան, ժամը 5–6 Հրաշափառ եւ ողջոյնի խօսք Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: ժամը 9–11 ժողովրդական ընդունելութիւն Ռոմոյի սրահին մէջ:*

Կիրակի 24 Մայիս, *առաւօտեան ժամը 16ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Վեհափառը:*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 *տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:*

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

Միջին Ֆրանսայի արձանագրութիւններուն համար դիմել Լիոնի մասնաճիւղին, իսկ Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ՝ Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան:

Արձանագրութիւնները կատարել շուտափոյթ:

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Մարշալ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ գաղութիս համայն կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր
Տոմսերու գինը 5, 8, 10 ֆրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian , 53 bis, Bd. Rodin, Issy

Մայիս 23, կ. ե. ժամը 15ին ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ:

Մայիս 23, կ. ե. ժամը 16, հանդիպում հայ երիտասարդներու հետ, Սալ տէ Սանթրօծ 8 Ռիւ Ժան Կուժոն ի ներկայութեան

Ն. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

Կիրակի, ժամը 15ին, այց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ շիրիմին:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը Մայիս 24ին, դէպի Մըլոնի մօտ գտնուող Վօ–լը– Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Վերադարձին Ֆոնթէնպլօ, Փարիզ ժամանում ժամը 22ի մօտ:

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկին Գույումճեանի 208–71–79:

Գին 15 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 21 Մայիսին ժամը 20,30ին, Իւ. Ժէ. Ա.ի (Փլաս Քառնօ) սրահը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 24 Մայիս, Կիրակի կ. ե. ժամը 15ին, Զատիկ Զատիկեանի սրահը Ռիւ տը լա Տէֆանս (Իսի):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 22 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·818
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.818

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Ե.

Արդար Դպիրի առաքելութեան մասին մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ իր որդին Սուլթանշահը Հռոմէն 21 Հոկտեմբեր 1583ին Թադէոս կաթողիկոսին ուղղուած նամակով մը, որ տեղ չէ հասած, Հայրապետին մահուան պատճառաւ եւ կը պահուի Անտոնեան Միաբանութեան Պոլսոյ (Օրթագիւղ) մատենադարանը (Վ. Զարդարեան, Յիշատակարան, Պոլիս, 1910, էջ 254–265)։

Էջմիածնի (նաեւ Կիլիկիոյ եւ Աղթամարի) կաթողիկոսներու գաւազանագրքին մէջ չգտանք Թադէոս անուն կաթողիկոս մը։ Սակայն Սուլթանշահի յիշեալ նամակին մէջ կարեւոր տեղեկութիւններ կան Արդարի առաքելութեան մասին։

Ըստ Ջամչեանի, Միքայէլ Ա. իր նամակին մէջ նախ փափաք կը յայտնէ հաստատել եւ նորոգել «զկոնդակն զայն, զոր երբեմն ամենաերջանիկն եւ բարեյիշատակն Սեղբեստրոս Պապ եւ սուրբ Կոստանդիանոս կայսր ետ արքային մերում Տրդատայ եւ սրբոյն Գրիգորի առաջնոյ պատրիարքի եւ կաթողիկոսի մերոյ, եւ աղաչեմք հաստատել զնոյն եւ առ մեզ յուղարկել, նորոգելով զվաղեմին զայն ի բարեկամութիւն ի մէջ մեր. որպէսզի եղիցի մի հօտ եւ մի հովիւ. որով եւ ընդհուպ իցէ մեզ ակն ունիլ ազատութեան ի ծառայութենէ ատելի ձեռովդ սատարութեամբ» (Մ. Ջամչեան, Պատմութիւն, հտր. Գ., էջ 520)

Երկրորդ՝ Սեբաստիոյ ժողովը կ'ուզէ հասկնալ թէ Պապը ի՞նչ կը մտածէ Հայերու մասին։ Երրորդ՝ կը փափաքի, որ անիկա յօժարի փրկել «վտարանդեալ» Հայերը։ Չորրորդ՝ «միջնորդ լինել եւ ճանապարհ հորդել Հայրապետացն մեր ի Հռոմ»։ Այսինքն կարգադրել, որ մեր կաթողիկոսները Հռոմ այցելեն։

Պիոս Դ. լսելով Արդարի բացատրութիւնները եւ թարգմանել տալով Սեբաստիոյ ժողովականներու «գիրն ու մուրհակները»՝ մեծ ցնծութեամբ լեցուած համազումար հանդէս սարքեր է խուռն ամբոխին առջեւ, համբուրեր է Արդարի երեսները եւ ըսեր է անոր, — իբրեւ թարգմանաւ եկար ինծի, «այժմ փառաւորեալ իբր 'արքայ առաքեմ զքեզ առ պատրիարքն զի բերցես զնա առ մեզ, զի իմ բերան առ բերան խօսելով իմացից զանցս Հայոցն, զի դու եղեր միջնորդ ընդ... ընդ Հայք» (Նամակ Սուլթանշահի, Յիշատակարան, էջ 258)։

Պիոս Դ. Պապը կ'առաջարկէ Արդարի, որ գիր մը մատուցանէ իրեն Հայոց դաւանանքին մասին։ Ալեքսանդր քահանան կրցածին չափ գրութիւն մըկը պատրաստէ։ Սակաւ 'ինչ հայ լեզուին ծանօթ եթովպացի կամ Հնդիկ Մկրտիչ անուն մէկը լատիներէնի կը թարգմանէ զայն։

Արդար իբրեւ նախարան, իր գրութեան առաջին տողերէն իսկ յայտարարեր է Պապին. «Մեք Հայք՝ որք ի ստրկութեան եմք ընդ իշխանութեամբ Թուրքաց եւ Պարսից, զայս հաւատս ունեմք եւ պահեմք»։

Այս կերպով Թագաւորագն պատուիրակը ուզեր է չեշտել, որ ամէն բանէ առաջ Հայերը կը ցանկան ազատագրուիլ այլազգիներու տիրապետութենէն եւ այդ նպատակով է, որ կը դիմեն Վատիկանի աջակցութեան, ոչ թէ պարզապէս հռոմէադաւան ըլլալու համար։

Պիոս Դ. իրեն որդեգիրը առեր է Արդարի որդին Սուլթանշահը եւ կոչած զայն Մարգանտոն, Հռոմի եռապետ կայսրերէն Մարկոս Անտոնինոսի անունով։ Ու ի նշան գոհունակութեան, Հայոց շնորհեր է Ս. Լաւրենտիոսի եկեղեցին իբր հիւրանոց (սպիտալ) Ս. Պետրոս եկեղեցւոյն մօտ, իր ինչքերովն ու ժամատունովը միասին։ Մարգանտոն Սուլթանշահ լատիներէն կը սորվի եւ տնտեսութեան վերակացուի պաշտօնին կը կոչուի։

Գալով Արդարի, Պապը քիչ չատ հայերէն գիտցող նորընծայ եպիսկոպոս մը ընկերացուցեր է անոր եւ դէպի Հայաստան ճամբայ դրած զանոնք «բազում ընծայիւք եւ պարգեւօք»։ Վենետիկ հասնելէ վերջ, Արդար ընծաներով միասին Կիպրոս ղրկեր է եպիսկոպոսը, պատուիրելով անոր, որ իրեն սպասէ այնտեղ։ Եպիսկոպոսը հիւանդանալով կը մեռնի Կիպրոսի մէջ։ Միքայէլ կաթողիկոսին յանձնուելիք նուէրներն ալ Հռոմ կը վերադարձուին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՈՅԻ ՃԱՌԸ

Մաօ, որ կը նկատուի լռակեաց մը, քանի որ հազուադէպ են անոր հրապարակային ելոյթները, խիստ յատկանշական եւ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Չորեքշաբթի օր։

Համայնավար Չինաստանի առաջնորդը համաշխարհային պատերազմի մը վտանգը մատնանշելով կոչ ուղղեց բոլոր ժողովուրդներուն՝ «միանալ ամերիկացի յարձակողներուն» դէմ։

Ճառին տուն տուող պատճառը, ինչպէս կը պարզուի անոր բովանդակութենէն, Քամպոճի վրայ կատարուած ամերիկ. յարձակումն է։Չինաստանի Նախագահը նախ մատնացոյց ըրաւ այսօրուան աշխարհի ընդհանուր տրամադրութիւնը յեղափոխութիւն ընելու։ Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ի վեր ամերիկեան գաղթատիրութիւնն ու անոր սպասեակները տեւական կերպով յարձակումներ գործեցին, որոնք տեղի տուին յեղափոխութիւններու։ Անդրադառնալէ ետք Վիէթնամի, Լաոսի եւ Քամպոճի վրայ կատարուած ամերիկեան «դաւաճանական յարձակումներուն», Մաօ սրտագին ողջոյններ ուղղեց իշխան Սիհանուքի եւ Հնդկաչինի երեք ժողովուրդներուն, որոնք միացեալ ճակատ յարդարած են Ամերիկայի դէմ։

Մաօ միեւնոյն ատեն խօսեցաւ Մ. Նահանգներու ներքին տագնապներուն մասին, յայտարարելով թէ «ամերիկեան գաղթատիրութիւնը սեւամորթներ եւ ճերմակներ կը սպաննէ իր իսկ երկրին մէջ»։ Նիքսընի ֆաշական բարբարոսութիւններուն դէմ ծառացած են ամերիկեան զանգուածները եւայլն։

Չինաստանի առաջնորդը իր ճառին ընթացքին անդրադարձաւ նաեւ աշխարհը յուզող այլ հարցերու ալ. այսպէս Լատին Ամերիկայի, Պաղեստինի, Հիւս. Ամերիկայի եւ Եւրոպայի, ամենուր տեսնելով ժողովրդային բնոյթ ունեցող «յեղափոխական պայքարներ»։

Մաոյի համաձայն ամերիկեան գաղթատիրութիւնը կը նմանի հսկայ հրէշի մը, որ իրականութեան մէջ իր հոգեվարքը ապրող թուղթէ վագր մըն է լոկ։ «Աշխարհի ժողովուրդներ՝ միացէք, վերջնապէս պարտութեան մատնելու համար ամերիկացի յարձակիչներն ու անոնց հաչող հետեւորդները»։

Մաոյի ճառին մասին ոչ մէկ պաշտօնական մեկնաբանութիւն տրուեցաւ ամերիկեան պաշտօնական շրջանակներու կողմէ։ Այսուհանդերձ, Արտաքին նախարարութեան մասնագէտներուն տեսակէտով, Մաօ Ամերիկայի վրայ յարձակելով իրականութեան մէջ ի մտի ունեցած է Խորհ. Ռուսիան։ Արդարեւ, Չինաստան, համաձայն քաղաքական շրջանակներու, կ'ուզէ առաւելագոյն չափով չահագործել իր ազդեցութեան ծաւալումը Հնդկաչինի թերակղզիին մէջ, ի հեճուկս Մոսկուայի, որ ազդեցութեան գետին կը կորսնցնէ հարաւ-արեւելեան Ասիոյ այդ շրջագիծին մէջ։

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի օր ժամը 16,30ին, Մոթոսիքլիստներու առաջնորդութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որուն կ'ընկերանային Սերովբէ Արք., Հայկազուն Արք., Շահէ Եպիսկ., գաւազանակիր վարդապետը, Գիւտ վարդապետ, ինչպէս նաեւ Պ. Ս. Քարեան եւ Ն. Ֆրէնկեան հասաւ Էլիզէի պալատը, ուր զինքը ընդունեցաւ Նախագահ Փոմփիտու։

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ապա առանձնացան եւ մօտ 20 վայրկեան տեւողութեամբ, գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցան։ Խօսակցութեան ընթացքին Վազգէն Կաթողիկոսը մասնաւորաբար ծանրացած է այն նպաստին վրայ, զոր Ֆրանսա եւ իր ժողովուրդը բերած են Հայերուն, իսկ Նախագահ Փոմփիտու յայտնած է թէ մօտէն հետեւած է Հայոց Եկեղեցւոյ Պետին ուղեւորութեան, ի մասնաւորի Հռոմի պատմական հանդիպումին, չեշտելով թէ իր սրտին միշտ շատ մօտիկ է հայ ժողովուրդը։ Նախագահը աւելցուցած է թէ Ֆրանսայի զանազան քաղաքները կատարելիք իր այցելութիւններու ընթացքին, Կաթողիկոսը կրնայ փոխանցել հայկական համայնքներուն իր լաւագոյն զգացումները։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հանրապետութեան Նախագահին նուիրած է հայկական մանրանկարչութեան գեղեցիկ էջ մը, յատուկ շրջանակի մէջ, որ հիացումի առարկան եղած է Նախագահ Փոմփիտուի։

Էլիզէի պալատէն դուրս եղած են նաեւ ձայն-պատկերասփիւռի եւ մամուլի թղթակիցներ։

×

Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10,30ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կ'այցելէր Փարիզի Եկեղեցւոյ մէջ, Պապական Նուիրակը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՕՏԻ վերջնապէս արտաքսուեցաւ Համայնավար կուսակցութենէն, Կեդրոնական Կոմիտէի միաձայն քուէարկութեամբ։ 37 տարուան շարքային էր։

ՆԱՍԸՐ յայտարարած է գերմանական Տի Վելթ թերթին թէ խորհրդային օդաչուներ կը վարեն իրենց օդանաւերը եւ անկարելի չէ որ բախում ունեցած ըլլան իսրայելեան որսորդ օդանաւերու հետ։ Միւս կողմէ Կոսիգին յայտարարած է թէ Ռուսերը պիտի շարունակեն կարեւոր օժանդակութիւն մը ընծայել արաբական երկիրներուն։

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ մերժեց Նանթէրի Իրաւաբանութեան լսարանի տեսուչի պաշտօնը, բայց ընդունեցաւ «խորհրդակցութեան առաքելութիւն» մը։

ԴԱՏ «ԱԶԴԱԿ»Ի ԵՒ «ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի ԴԷՄ

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ», Մայիս 14, 15 եւ 16ի իր թիւերով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ «Ազդակ»ի դէմ բացուած դատին առթիւ։ Նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ դատ բացուած է նաեւ «Զարթօնք» օրաթերթին դէմ։

Պէյրութի Թուրք դեսպանատան բողոքին վրայ, Լիբանանի Արտաքին Նախարարութեան թելադրանքով, դատ բացուած է «Ազդակ» օրաթերթին դէմ, մամլոյ դատարանին առջեւ։

«Ազդակ» կ'ամբաստանուի Թուրք պետութեան նախագահին դէմ նախատական յօդուած մը հրատարակած ըլլալու յանցանքով։

Կ'իմանանք նաեւ, որ նոյն ամբաստանութեամբ եւ նոյն թուականով դատ բացուած է նաեւ «Զարթօնք» օրաթերթին դէմ, այլ յօդուածի մը առիթով։

Դատավարութեան առաջին նիստը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, Մայիս 20ին։

Բացուած դատը մեկնակէտ ունի «Ազդակ»ի աշխատակից՝ երգիծագիր Նշան Պէշիկթաշլեանի երգիծական մէկ գրութիւնը, որ լոյս տեսաւ «Ազդակ»ի 14 Հոկտեմբեր 1968ի թիւին մէջ։

×

Այս առթիւ «Ազդակ»ի պաշտպանութիւնը պիտի ստանձնեն լիբանանցի անուանի փաստաբան, միջազգային իրաւունքի մասնագէտ Մէթր Մոհսէն Սլիմ եւ ծանօթ իրաւաբան Մէթր Հրաչեայ Շամլեան։ Դատավարութեան ներկայ պիտի գտնուին այլ իրաւաբաններ եւ լրագրողներ, որոնք ծանօթ են մեր պատմութեան եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ Թուրքիոյ ունեցած վերաբերումին։

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ՑՈՅՑ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն Մայիս 20 թուականով.— Մօտ 5000 Հայեր ցոյց ըրին այսօր Պէյրութի Արդարութեան պալատին առջեւ ուր կը դատուին հայկ. տեղական երկու հրատարակութիւններու պատասխանատուները, որոնք կը հետապնդուին օտար պետութեան ղեկավարի մը դէմ նախատինքի յանցանքով։

«Երկու թերթերը — «Ազդակ» եւ «Զարթօնք», հրատարակած էին 1969 Ապրիլին եւ 1968 Հոկտեմբերին յօդուածներ որոնք նախատական կը նկատուին Թուրք Հանրապետութեան Նախագահին նկատմամբ։ Թրքական կառավարութեան ճնշումին վրայ է որ հետապնդումներու ձեռնարկուած է հրատարակութիւններու երկու պատասխանատուներուն դէմ։

«Չորեքշաբթի օրուան ցուցարարները ցուցատախտակներ կը պտըտցնէին, ուր գրուած էր «Թրքական ամբաստանութիւնները ոտնակոխ կ'ընեն մամուլի ազատութիւնը», եւ «Համաշխարհային խիղճը կը դատապարտէ 1915ի Հայերու ջարդերու պատասխանատուները»։

Հայկ. դպրոցներու մեծ մասը փակ էր եւ առեւտրականները գոցած էին իրենց խանութները։ Դատարանը Յունիս 29ին յետաձգեց դատավարութիւնը։ Ցուցարարները հանդարտութեամբ ցրուեցան։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ - ՆԿԱՐԻՉԸ

Բանաստեղծն ու նկարիչը աննկատելի այլ ցայտուն լարով մը իրարու օղակուած, ընդելուզուած եւ ուղեցուած ամբողջական հիւսք մը կը կազմէին, անկասկած, Բիւզանդ Թօփալեանի մօտ։ Թերեւս քիչ մը տարօրինակ թուող այս հաստատումը, որ երբեք ի մտի չունի իրենց առանձնայատուկ շրջագիծերէն դուրս բերելու արուեստագէտին երկու տարանջատ իւրայատուկ սէրերը, նկարչութիւնն ու բանաստեղծութիւնը, այնուամենայնիւ կը ձգտի ներդաշնակ ամբողջութիւն մը, կամ, եթէ կ'ուզէք, մէկը միւսով պայմանաւորեալ, համադրըեալ երեւոյթի մը մատնանշումը կատարելու հո՛ս, ա՛յս պարագային։

Ինչո՞ւ այս ծիգը։ Որովհետեւ անհրաժեշտ է առաջին իսկ առթիւ ընդգծել, թէ բանաստեղծին գրիչը չէշտուած հակումն ունի յաճախ սեւեռելու մտածումի եւ զգայնութեան կարկառներ, նկարչական յղացքով շրջանակի մը մէջ։ Կը հասկցուի, անշուշտ, այս ակնարկութեան իմաստը։ Արդարեւ, անոր քերթուածներուն մէջ ցայտուն դիմագիծը կայ նկարչութեան կամ՝ տարազի շրջադարձութեամբ մը՝ Թօփալեան բանաստեղծութեան մէջ նկարիչ է մասնաւորաբար։ Մէկը, որ ստուերներու, գոյներու եւ գիծերու խայտաբղէտ խաղով մը իր մտքին ու հոգիին դարպասները անպարագիծ թարմութեամբ մը կը բանայ «վայրանկարի» մը վրայ, զայն վերածելով հաւասարակշռուած, չափաւորեալ գրական պատկերի։

Այս փրոզութեան բնական հետեւութիւնը պիտի ըլլար անշուշտ, այն ցուրտ «չորութիւնը», որ կը զգացուի արագ, մակերեսային ընթերցումի մը պարագային։ Կարծէք՝ ջերմութեան աստիճանաչափի նուազում մը կ'արձանագրեն անոր գրական պատկերներուն թանձր գոյները, հակառակ անոնց վարպետ յարդարումին։

Այս տրամադրութիւնը ապահովաբար նաեւ անոր համար, որ մենք ընդհանրապէս վարժուած ենք, թերեւս առհաւութեան իսկ բերումով, սրտառուչ զգայնութիւններ եւ յուզումներ փնտռելու եւ գտնելու մեր քերթողներուն մօտ, որով մութ եւ անհաղորդ կը մնան մեզի կամ առնուազն քանի մը հատուկենտ գրքիներ միայն կը փոխանցուին մեզի, երբ քերթողը դուրս կ'ելլէ աւանդական, ընթացիկ ուղիներէ եւ կը փորձէ անհատական կնիքով եւ նոր ճանապարհներով արդիական զգայնութիւններ եւ մտորումներ արտայայտել քիչ մը ամէն առիթով։

Մենք յաճախ մոռացութեան կը դատապարտենք այն փաստը, թէ ժամանակը առաւելաբար հոգեկան յեղաշրջում ըսել է, բարեփոխութեան եւ շատ անգամ արմատական փոփոխութեան հոսանքով, ինչ որ կը նշանակէ միտքերու նոր ցայթք, չահագրգռութիւններու եւ հետաքրքրութիւններու նոր տեսլադաշտ։ Աւելցուցէք ասոր վրայ միջավայրին ազդեցութիւնը — խմա՛ Ֆրանսա՝ արուեստներու, ճաշակներու եւ միտքերու քաղաքին — եւ դուք անկասկած պարզաբանած կ'ըլլաք երեւոյթին պատճառը, «գաղտնիքը»։

Բ. Թօփալեան իր գրական նախափորձերը կատարեց Արեւելքի մէջ, որ երկար ժամանակ յատկանշուեցաւ իր աւանդապահ ձգտումովն ու տրամադրութեամբը։ Թարթափումներ պիտի որակէինք այդ փորձերը, քանի որ բանաստեղծը, անկախ առաջին քայլերու բնական թերութիւններէն եւ վրէպներէն, մտահորիզոնի մը սեղմ վիճակին իսկ պատճառով չէր կրնար նոր խօսքի եւ չունչի թարմութիւնը զգացնել իր տողերուն ընդմէջէն։

Եւրոպական մեծ ոստանը, սակայն, ուր կայք հաստատեց բանաստեղծը վերջնական ձեւով, իր գրական դպրոցներու, արուեստի հանգանակներու եւ մտքերու ներյոյծ շարժումներու հսկայ աղբիւրներով, նոր մտահորիզոն մը պիտի բանար բանաստեղծին պրպտող մտքին եւ որոնող հոգիին առջեւ։

Մտահորիզոն մը, որ աստիճանական ընդլայնումներու եւ խորացումներու ճամբով, զինքը դարձուց մեր սփիւռքի գրականութեան վաւերական գրիչներէն մէկը։

(Անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի հոս արձանագրելու, թէ Ն. Սարաֆեան, անկասկած, առաջին քերթողը եղաւ տարաշխարհի մեր իրականութեան մէջ, որ հիմնաքարը դրաւ արդի քերթողութեան կամ, եթէ կ'ուզէք, սփիւռքեան ժամանակակից բանաստեղծութեան։ Բազմալար իր գրիչը ինքնատիպութեան մը փնտռտուքը կատարեց՝ միաժամանակ խոկալով ժամանակաշրջանը յուզող եւ զայն շարժման պտուտակին վրայ պահող իմացական եւ հոգեկան նոր երեւոյթներուն վրայ։ 1928-ին, Սարաֆեան արդէն Փարիզի մէջ հրատարակած էր «Անջրպետի մը գրաւումը» քերթուածներու հատորը, այնքան ինքնատիպ այս տեսակէտով)։

Բ. Թօփալեան պատկերակերտ երեւակայութեան եւ ներդղաց մօտեցումի մը նպաստով, շատ շուտով երեւան բերաւ հիմնական արժանիք մը — ան դարձաւ արդի մարդու զգայնութիւններու արտայայտիչ՝ մեքենական մեր դարուն նիւթն ու շարժումը առաջին շարքերուն վրայ զետեղելով։ Ան ըմբռնեց ժամանակին թելադրած արտայայտութեան ո՛չ միայն ձեւը (յիշեցէ՛ք, որ իր ետին ձգեց վիպապաշտ կաղապարը, առանց, սակայն, թանձր իրապաշտութեան մը ոլորտներուն մէջ մտնելու) այլեւ խորքը՝ որ անկասկած այնքան բարդ ու լայնարձակ էր միանգամայն։ Որովհետեւ ներքին եւ արտաքին հուժկու ձայներ բանաստեղծին քունքերուն մէջ հնչեցին եւ հոն խարըխեցին «մեքենական դոփիւնով յուզումն ու տենդն այսօրուան...», տոփը ժամանակին, որուն «սարսռող ժխորներն՝ իրենց թոյնովը արդէն» զինքը «կ'ողողե՜ն, կ'ողողե՜ն...», ինչպէս պիտի խոստովանէր ան «Հրախաղութիւն» խորագրուած իր քերթուածներու հաւաքածոյին մէջ։

Անոր ներշնչումներուն ակնաղբիւրը մարդկային հոգին դարձաւ, որովհետեւ, ի վերջոյ, բանաստեղծութիւնը միայն շունչ չէ, այլ եւ բխում է հոգեկան վիճակներու, սլացք եւ հաւատք է, հիւսքը մեր էութիւնը ալեկոծող սրտի եւ մտքի ապրումներուն եւ իմացութիւններուն։ Այսպէս է, որ անոր քերթողական տողերուն մէջ առատ են ազգային, մարդկային եւ անձնական ներշնչման նիւթերը։ Բանաստեղծը, Միջերկրականեան խորութիւններու ի տես՝ ուզեց իմաստութեան «սուզակն ըլլալ կամ կորչի՜լ ընդերքներուն մէջ ահա...» կամ ի տես հնօրեայ ձիթենիներուն՝ փորձեց անոնց «տակ թափառիլ ու խոկալ», անոնց «մենութեամբ գինովնալ», որպէսզի ճաշակէ համբերատար պտուղներն արեւին մէջ՝ անոնց ճիւղերէն հասունցող։

Բիւրեղային զգայութիւններու հրավառութիւն մը, անկասկած, կը նշմարուի անոր բանաստեղծական տողերուն մէջ, ուր տրամաբանութիւնը շատ քիչ դեր կը խաղայ, աւելի նուազ՝ իմացականութիւնը։ Անմիջական մեր շրջապատն է, որ կը գրաւէ բանաստեղծին հոգին, անկէ պրիսմակելու համար ներդաշնակ երգեր։

Ան կարծես կարօտն ունի միաժամանակ լոյսին, անոր բիւրեղ խորհուրդին, քանի որ գիտակցութիւնն ունի, թէ կեանքը ի վերջոյ լոյսի եւ շողի, ցոլքի եւ ճաճանչի աղբիւր մըն է բանաստեղծին համար, իրե՛ն համար։

Լոյսին եւ շողին հանդէպ իր ունեցած թրթռուն զգայնութենէն մեկնելով, ան յաճախ այգահանդէս մըն է, որ կը սարքէ մեր աչքին առջեւ։ Յիշեցէ՛ք բանաստեղծին քերթուածներու հատորներուն խորագիրները, հաստատելու համար ըսուածը — Այգահանդէս (1930), Արեւագալ (1937), Համայնական սէր (1951), Հրախաղութիւն (1952), Արձանագիր (1960) եւ Լուսածնունդ (1964)։

Կը հետեւի ուրեմն, թէ բանաստեղծը ինքզինք կը յանձնէ զգայավառութիւններու խաղին, ինչպէս թիթեռը՝ լոյսի ցոլքին։ Ասկէ նաեւ լաւատեսութեան երակը անոր տողերուն մէջ։ Այսուհանդերձ, որքան ալ տարօրինակ թուի ոմանց համար, լոյսի խաղին յանձնուողը յաճախ մելամաղձիկ մը կ'ըլլայ։ Այսպէս է ահա, որ լաւատեսութեան ետին, անոր փոնին վրայ կը նշմարուի տխրութիւնը, թախիծը բանաստեղծին։

Բայց ամէնէն աւելի պէտք է ընդգծել անոր լեզուին գեղեցկութիւնը, որ իսկապէս զմայլելի հայերէն մը եղաւ՝ կըշռուած ու դիւթեղ։ (Արդէն երկար ժամանակ Փարիզի գրական հայերէնը բացառիկ շքեղութիւն մը ունեցաւ շնորհիւ հոյլ մը տիպար գրագէտներու եւ մտաւորական գրիչներու. երկու անուններու մատնանշում յստակ կը դարձնէ մեր հաստատումը. Շ. Նարդունի իր ճառագայթուն լեզուով եւ Շ. Միսաքեան իր խմբագրականներուն պայծառ ոճով եւ հատու լեզուով, առոնց կողքին դեռ ուրիշներ)։

Բ. Թօփալեանի լեզուն ներդաշնակ եւ փայլուն է անկասկած, լեզու մը, որ գեղեցկահիւս կառուցուածքով, ընտրեալ բառերու նրբահիւս յարդարումով պաշտնեցաւ բանաստեղծին ներքին բխումին, զայն դարձնելով արտայայտութեան ալապէս ինքնատիպ եւ ակնայլիչ հիւսք մը։

Բ. Թօփալեան չափածոյ արուեստին մէջ անվիճելի կերպով ուշագրաւ խառնուածք մը ի յայտ բերաւ, որուն շնորհիւ նպաստաւորուեցաւ անշուշտ սփիւռքի հայ գրականութիւնը՝ դառնալով աւելի ճոխ եւ այլազան։

ՄՏՔԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱՌԱՆ

Վաւերական արուեստագէտի մը կնիքը կրեց ան իր վրայ, անպայման։ Որովհետեւ տիրական ձգտում մը, եթէ ոչ հանգանակ մը դարձաւ անոր համար Բանի եւ Գեղեցիկի որոնումը եւ անոնց ներդաշնակ համադրումը արուեստի գրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ։ Այլապէս ինչ ձեւով բացատրել տարիներու իր ճիգը հրապարակ հանելու արուեստի եւ գրականութեան նուիրուած Անդաստանը, որուն 18 թիւերը — 1952էն մինչեւ 1969 երկարաձգուող տարածութեան մը վրայ — խօսուն վկայարան մը կը կազմեն այս ուղղութեամբ։

Արուեստը, ի վերջոյ, պերճանք մը չէ արուեստագէտին համար, քանի որ ան նկատի ունի անոր ներգործ ուժը մարդոց վրայ։ Ան մեծագոյն արտայայտութիւնն է, եթէ կ'ուզէք, ստեղծագործ արարքին, այս տարազին հագցնելով, բնականաբար, իր ազնուագոյն իմաստը։ Վերջապէս մարդը իր իսկական, բարձրագոյն պատուանդանին վրայ զետեղող ներքին ձգտումի մը արտայայտութիւնն է արուեստը։

Այսպէս է, որ ստեղծագործ տենդով ծնած ամէն արուեստագէտ, երկունքի տագնապով մը մարդ էակին ճակտին կը զետեղէ փառապսակ մը, անով այս վերջինը դարձնելով մարդկային կեանքին խորհուրդն ու իմաստը։ Այլապէս... բայց ի՛նչ հարկ անդրադառնալու իր արժանիքներէն պարպուած եւ իր էութենէն ձերբազատուած մարդուն...։

Ահա թէ ինչո՛ւ Բ. Թօփալեանի համար արուեստը դարձաւ «յաւիտենական աղբիւրն ու արտայայտութիւնը մարդկային կեանքին իմացական արժէքներուն։ Եւ, արուեստի սէրը՝ հոգեկան հակակշռող վայելք՝ նիւթին պարտադրած գերութեան դէմ»։

Ասկէ քայլ մը անդին՝ երկրորդ անխուսափելի ճշմարտութիւնը արդէն. «Մարդկային ներկայ ընկերութիւնը եթէ անտեսէ արուեստին այդ անժխտելի արժէքները, հրաժարած կ'ըլլայ քաղաքակրթութեան լաւագոյն նուաճումներէն»։

Բ. Թօփալեան, որ արուեստագէտի խառնուածքով օժտուած էր անկասկած, չուզեց «հրաժարիլ» մարդուն վիճակուած այդ գեղեցկագոյն նուաճումէն — արուեստէն, որուն նուիրեց իր կեանքը, անոր մէջ գտնելով առաքելութեան պսակումը իր բանաստեղծ-մարդու կոչումին։

«Անդաստան»ը դարձաւ մտածումի եւ որոնումի աշխատանոց մը։ Տարիներու ընթացքին հոն, իրարու մօտ եկան, հայ մշակոյթին սպասարկու գրիչներ, որոնք յաջողեցան սիրտ եւ մտածում ներարկել հանդէսին։

Ամէն հանդէս ունի իր առաջադրութիւնը կամ, առնուազն կը յաւակնի մշակել զայն, յստակ ու մեկին։ «Անդաստան»ի շուրջ հաւաքուած մշակները այս ձեւով բնորոշեցին իրենց նպատակը, որ կը պարզէ միեւնոյն ատեն, արուեստագէտ Թօփալեանի ըմբռնումը Գեղեցիկին եւ Բանին մասին։

— Փնտռել ներդաշնակութիւնը հայ հոգիին՝ արդի ժամանակներու մեծապայծառ համադրութեանց մէջ։ Գեղել հանքը ադամանդեայ գեղեցկութեան։ Հայ հոգին թող լոյս աշխարհ գայ իր կենսալիր ճառագայթումով, հայրենիքի եւ օտար հորիզոններու վրայ, իր ինքնուրոյն դիմագծով, յանուն ընդհանուր ներդաշնակութեան»։

Հիմնական յատկանիշերու մէկտեղումը

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Այս անունը լսելուն պէս Արամ ցնցուեցաւ։

— Լաւ, ըսաւ, հիմա կուգամ...

Եւ խոկոյն փութաց հիւրասրահը ուր իրեն կը սպասէր պէյը։

Արամ բարեւելէ ետքը ըսաւ.

— Պէյ էֆէնտի, արդեօք մասնաւոր ըսելի՞ք մը ունիք ինծի։

— Ձե՞ս գուշակեր, գոչեց Թորոս պէյ բարկութենէն դողացող ձայնով։

— Ճշմարիտ ոչ, պատասխանեց երիտասարդը, բայց կ'ենթադրեմ որ բարի լուր մը բերած էք հօրս մասին։

— Բարի լուր... ի՞նչ բան ենթադրել կուտայ ասիկա քեզի։

— Բայց... ձեր վսեմութեան յանձնառութիւնը։

— Ի՞նչ յանձնառութիւն։

— Այսինքն մեր Լեւոն էֆէնտիին հետ ձեր ըրած կարգադրութիւնը։

— Ի՞նչ, գոչեց Թորոս պէյ բարկութեամբ, դեռ կը չարունակե՞ք քթիս խնդալ։

— Ինչո՞ւ համար կ'ուզէք որ ձեր քթին խնդանք, երբոր ձեզմէ ծառայութիւն կը սպասենք։

— Այո, բայց այդ ծառայութեան փոխարէն՝ դուք ալ պարտականութիւն ունէիք կատարելու։

— Մենք մեր պարտականութիւնը կատարեցինք, պատասխանեց Արամ ամենայն հանդարտութեամբ։

— Ի՞նչպէս կատարեցիք։

— Մի՞թէ Լեւոն էֆէնտին այս առտու չեկաւ ձեզի չգտա՞ւ...

— Եթէ եկած ըլլար՝ հիմա հոս պիտի չգայի բացատրութիւն ուզելու, պատասխանեց Թորոս պէյ անհամբեր երեւոյթով մը։

— Զարմանալի բան, գոչեց Արամ, որոշեալ ժամուն դրամը իրեն յանձնեցի եւ ինքն ալ ըսաւ որ խոկոյն պիտի գար ձեզ գտնելու որպէսզի ձեզի յանձնէ, մանաւանդ որ դուք ալ անոր մէկ մասը ուրիշի մը պիտի տաք եղեր։

Արամ այնքան հանդարտ եւ ինքնավստահ ձեւով այս խօսքերը արտասանեց որ Թորոս պէյ պահ մը վարանած մնաց։

— Ժամը քանիի՞ն տուիք դրամը, հարցուց։

— Առտուան տասնին մօտերը։

— Ո՞ւր...

— Ուր որ որոշած էր, Թոմայի կաթնարանը, Ասմալը Մեճիտ։

— Բայց դժբախտաբար ապացոյց կամ վկայ չունիք ձեր ըսածը հաստատելու համար։

— Ընդհակառակն, անհերքելի ապացոյց մը ունիմ, պատասխանեց Արամ ամենայն վստահութեամբ։

— Ի՞նչ ապացոյց։

— Իր ձեռքով գրուած եւ ստորագրուած ստացագիր մը։

— Կրնա՞մ տեսնել։

— Բնականաբար։

Եւ Արամ գրպանէն հանեց ու Թորոս պէյի ներկայացուց առտուան Լեւոնին գրել տուած ստացագիրը։

Լրտեսը թուղթը առաւ, ուշի ուշով կարդաց եւ կիսաձայն գոչեց.

— Հազա՛ր ոսկի, հազա՛ր ոսկի...

— Այո, պատասխանեց Արամ, միթէ որոշուած գումարը հազար ոսկի չէ՞ր...

— Դուք հազար ոսկի՞ տուիք իրեն։

— Այո, Թորոս պէյ, ճիշդ հազար ոսկիի պանքնոթ համրեցի։

— Ինծի՞ տալու համար

— Բնականաբար, որո՞ւ կ'ուզէիք որ տրուէր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(119 - Շար.)

ԳԻՐՔԸ ԵՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

4. Դպրոցական շրջանը.— Այս շրջանը կը սկսի 1847ին, այսինքն՝ Վանայ Հայութեան համար եղած այն բարեյաջող թուականէն, երբ Թանզիմաթի հաստատումով բաւական ապահովուած էր մեր երկիրը, ինչպէս ժողովուրդն ալ նիւթապէս գտած ինքզինքը, սկսած էր նաեւ բաւական գիտակցութեան գալ կրթական տեսակէտով։ Բայց կանոնաւոր դպրոցի մը յարմար ուսուցիչ չգտնելով Վանի մէջ, օրուան պատրիարքին դիմեցին Պոլիս, այսպիսի մէկ մը հայթայթելու նպատակով։ Պատրիարքն ալ ղրկեց Արծրունեան Տ. Գէորգ քահանային՝ որ այն ատեն Կիրակնօրեայ դպրոց մը կը վարէր, հոն հաւաքելով շատ մը երիտասարդներ, որոնց մէջ կը գտնուէին նաեւ երկու վանեցի ուսանողներ, որք էին Տիրացու Մանուէլ Արտամետեան (վերջը Տ. Դիոնէսիոս քհնյ.) եւ Կոմցոնց Տիրաց. Մկրտիչ (Խրիմեան Հայրիկ)։ Ահա ասոնցմէ առաջինը՝ որ արդէն մտադիր էր հայրենիք վերադառնալու, իբրեւ ուսուցիչ Վան կը ղրկուի։ Իսկ միւս ընկերը Խաս գեղի Ներսիսեան աղջկանց վարժարանի ուսուցիչ կը կարգուի։

Գաբրիէլ Եպիսկ. ուրախութեամբ կ՚ընդունի այն երիտասարդը եւ քաղաքամիջի Տիրամայր եկեղեցիի շրջափակին մէջ շէնք մը յատկացնելով՝ դպրոցը հոն կը փոխադրէ Ս. Վարդանէն եւ տիրացու Մանուէլը վարժապետ կը կարգէ օգնականութեամբը տիրացու Մանուկ Թէգէզեանի (վերջը Տ. Մանուկ քհնյ.) իբր 200 աշակերտներով։ Այս վարժարանը իր նոր վարժապետին միջոցով կը սկսի օրէ օր մեծ համբաւ ստանալ, մանաւանդ՝ երբ Վանի համար առաջին լինելով, տարուան վերջ հրապարակային հանդիսաւոր քննութիւն կուտայ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը, որ մեծ զարմացումով հանդիսատես կը լինի այսպիսի նորութեան մը։ Մանաւանդ որ այդ դպրոցը իր նոր մեթոտներով խոտոր կը համեմատէր ասկէ առաջ եղած դպրոցներու Տէր–Թողկեան հանգամանքներուն։ Ինչ որ պատճառ եղաւ ի հարկէ Վանի ժողովուրդին մէջ կրթասիրական նոր եռանդ արծարծելու։

Գաբրիէլ Եպիսկ. այս չափով գոհ չմնացած, ուզեց ուրիշ նոր դպրոցներ ալ հաստատել Վան քաղաքի այգեստանի բաժնին մէջ։ Այն ատեն իրեն սատար գտնուեցան վերոյիշեալ Յակոբոս Եպիսկ. Թօփուզեան եւ Մ. Շարան աղա Շարանեան, որոնք այս միջոցին Վան վերադարձած էին Պոլսէն։ Ուսումնասէր Առաջնորդին հետ միացած, նոր դպրոցներ ալ բացին այգեստանի մէջ, միանգամայն նոր զարկ տալով արդէն եղածներուն, եւ այսպէս նոյն տեղի դպրոցներուն թիւը հինգի բարձրացաւ, Քաղաքամիջի դպրոցէն ի զատ։

Արարուց դպրոցը՝ նոյն միջոցին ունէր 300 աշակերտ. ուսուցիչը Տ. Պետրոս քահանան մի քանի օգնականներով, որոնց անունները անյայտ են։

Յանկոյսներունը՝ Ս. Մարկոսեան, 280 աշակերտներով, գլխաւոր ուսուցիչ Աւետիս Սահառունի (վերջը Տ. Կոստանդին քհնյ., ապա՝ Շուշտակ վարդապետ), օգնական ուսուցիչ՝ Փանոս Ֆարհատեանի (վերջը քահանայ)։

Ս. Յակոբինը՝ Ս. Ղուկասեան, գլխաւոր ուսուցիչը՝ Մարտիրոս Արտամետցին կամ Փափազեան (հայրը ծանօթ վիպասան Վ. Փափազեանի, վերջը քհնյ., ապա՝ Շուշտակ վարդապետ, սպաննուած Պարսկաստանի մէջ), 150 աշակերտներով։

Նորաշէնինը՝ Ս. Յովհաննէսեան, գլխաւոր ուսուցիչը Մ. Յովհաննէս Բօլօզեան, 180 աշակերտներով։

Յիշեալներէն դուրս կը մնար Հայկավանից վարժարանը, որ նոյն ժողովուրդի աղքատութեան համար յարափոփոխ ուսուցիչներ ունեցած է, որոնց անուններն անծանօթ կը մնան, այն ատեն ունենալով 80 աշակերտներ։

Այս վեց վարժարանները կոչուեցան ծխային վարժարան, որոնք կը շարունակուին մինչեւ հիմա։ Այն ատեն սոյն վարժարաններու ընդհանուր տեսուչ կարգուեցաւ «գիտնական» Յակոբոս Եպիսկ. Թօփուզեան։ Ինչպէս իր ընկեր Մ. Շարան աղան ալ կարգուեցաւ Վանի իշխանապետ։ Ասոնց եւ Առաջնորդի նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ նաեւ Խնամակալ միութիւն մը, որ աղքատիկ ուսանողներուն գրենական պիտոյքը եւ ոմանց ալ զգեստ եւ ուտելիք կը հայթայթէր։

Այժմ տեսնելով որ քաղաքի 12 եկեղեցիներէն՝ սոյն վարժարաններուն յատկացուած դրամը չի բաւեր եղած դպրոցական պէտքերին, իշխանապետ Մ. Շարան պէյի ազդեցութեամբ Մոկաց՝ Փութկու վանքին տարեկան հասոյթէն 25 հազար դրուշ որոշուեցաւ բաժին հանուի նոյն դպրոցներուն։ Ինչ որ մի քանի տարի շարունակուելէն վերջ՝ մոկացի Հայերու խնդրանաց վրայ նոյն գումարը Մոկսի գաւառին յատկացուեցաւ այն պայմանով, որ մի քանի վարժարաններ բացուին նոյն գաւառին մէջ։ Ժառանգաւորաց մը բացուեցաւ, Խիզանցի Յակոբ եպիսկոպոսի խնամոց ներքեւ, առանց յուսացուած արդիւնքը տալու։

5. Ժառանգաւորաց դպրոց եւ մամուլ Վարագի մէջ.— Վերոյիշեալ կրթական ռահվիրաներէն յետոյ ուրիշ նոր եւ աւելի արդիւնաւոր ռահվիրայ մը կը հանդիսանար Խրիմեանը, որ իբրեւ վարժապետ եւ հեղինակ, սկսած էր փայլիլ Պոլսոյ մէջ. մանաւանդ երբ 1850ին հրատարակեց իր «Հրաւիրակ Արարատեան» եւ 1851ին՝ «Հրաւիրակ երկրին աւետեաց» անուն ոտանաւոր երկասիրութիւնները։ Իր կնոջ եւ մէկ հատիկ աղջկան մահէն վերջ կրկին Վան կուգայ Խրիմեան 1853ին եւ վարդապետ կը ձեռնադրուի Աղթամարի մէջ, Վանի Առաջնորդ Գաբրիէլ եպիսկոպոսէն, որ այն ատեն հոն կը գտնուէր իբրեւ Կաթող. տեղապահ։ Անկէ ետք նորէն Պոլիս կ՚երթայ եւ 1856ին հոն կը հրատարակէ «Արծուի Վասպուրական» անուն ամսաթերթը, որ միայն մէկ տարի կը շարունակուի։ Խրիմեան իբրեւ բանի բուն քարոզիչ նորէն մեծ համբաւ կ՚ունենայ հոն, իր քարոզութեան նիւթը լինելով Հայն ու Հայաստանը։ Այնպէս որ Պոլսեցիք զինք «Հայաստանցի վարդապետ» կ՚անուանեն։ Այո՛, Հայաստանը, մանաւանդ իր հայրենիք Վանը կը պաշտէր ան։

Քիչ վերջ, Յակոբ Պատրիարքի հրամանով լիազօր Վանահայր կը կարգուի Վարագի վանքին եւ այն ատեն մամուլը հոն կը փոխադրէ իսկոյն, հակառակ սոյն վանքի տգէտ միաբանութեան եւ Վանի կարգ մը ջոջաղաներուն, որոնք սաստիկ հակակիր էին նոյն «նորելուկ» վարդապետին, թէեւ կարող չէին անտեսել պատրիարքական հրամանին։ Խրիմեան Վարագ երթալուն պէս առաջին պատեհութեամբ կը հաստատէ Ժառանգաւորաց վարժարանը, նախապէս իբր 25 աշակերտներով, իր վերին տեսչութեամբ եւ հետեւեալներու գործակցութեամբ.

Մանուէլ վարժապետ Արտամետեան (Տ. Դիոնեսիոս քհնյ)։

Մարտիրոս վարժապետ Փափազեան Արտամետցի (Տ. Մեսրոպ քհնյ.)։

Պ. Տիգրան Գալփաքչեան, Պոլսեցի (վերջը Տ. Յուսիկ վարդապետ)։

Տիրացու Գէորգ Զարուխչեան (վերջը քահանայ)։

1858ի Յունուար մէկին ալ կը հրատարակէ «Արծուի Վասպուրական» ամսաթերթը իր խմբագրութեամբ եւ վերոյիշեալ ուսուցիչներու, ինչպէս նաեւ հետզհետէ առաջ եկող աշակերտներու աշխատակցութեամբ, որոնց մէջ առաջին տեղը կը բռնէր՝ Օհաննէս Սանդեան (Գաբրիէլ Սրուանձտեան, վերջը վարդապետ եւ ապա եպիսկոպոս)։ Այս հանդէսը երեք տարիի չափ կանոնաւորապէս հրատարակուելէ վերջ՝ կը սկսի դեգերիլ եւ վերջապէս գոցուիլ նիւթական անձուկ պարագաներու ներքեւ, մանաւանդ երբ ինքը Պատրիարքարանի հրամանով Տարօնի Առաջնորդ կարգուելով կը հեռանայ Վարագէն։ Մամուլի հետ դեգերիլ կը սկսի նաեւ Ժառանգաւորաց դպրոցը եւ անկէ ետքը կաղն ի կաղ կը շարունակուի տարբեր ուղղութեամբ, առանց ունենալու իր նախկին փայլուն շրջանի աչքառու արդիւնքը, մանաւանդ վերջին քաղաքական եւ տնտեսական աննպաստ պարագաներու ներքեւ։

Թէեւ 1872ին «Արծուի Վասպուրական»ը վերստին կը հրատարակուի իբր շաբաթաթերթ՝ Վանցի առաջին համալսարանական Պ. Մանուէլ Անանեանցի խմբագրութեամբ, բայց առջի տոհմաշունչ համն ու հոտը չունենար եւ հազիւ 12 թերթ հրապարակ հանելէ վերջ կը դադրի իսպառ։ Մանաւանդ երբ կառավարութեան միջոցով մամուլն ալ կը գոցուի. որովհետեւ հրաման եղած էր որ մամուլի տէրերը վաւերական երաշխաւորութիւն տային։ Բայց մէկը չգտնուեցաւ Վանի հարուստ աղաներու մէջ, այսպիսի երաշխաւորութիւն մը ստանձնող, քանի որ անոնք արդէն հակակիր լինելով Խրիմեանի, այսպիսի պատեհութիւն մը կը փնտռէին անոր գործը խանգարելու համար։ Մինչեւ որ մամուլը վերջապէս քաղաք փոխադրուեցաւ եւ կառավարութեան միջոցաւ «Վան» անուն թիւրքերէն շաբաթաթերթ մը հրատարակուեցաւ անով։ Ամբողջ հին ըէժիմի շրջանին քաղաքը մնալէ յետոյ կրկին Վարագ փոխադրուեցաւ Սահմանադրութեան վերահաստատումէն ետք, երբ ա՛լ դադրած էր յիշեալ թիւրքերէն թերթը։

«Արծուի Վասպուրական»էն վերջ Վարագի մամուլով տպուած են նաեւ հետեւեալները.— Գրաբար քերականութիւն մը Սարգիս վարժ. Գնունիի, «Ուսեալ Պանդուխտ» եւ «Մրմունջ» Տիգրան վարժ. Ամիրաճեանի, «Բարոյական Պատմութիւն» եւ «Հայրենասիրութիւն» դասագրքեր Պ. Խորէն Խրիմեանի եւն.։

Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

կայ «Անդաստան»ի 18 թիւերուն մէջ, որոնք իրենց արտաքին եւ ներքին պատրաստումով պիտի մնան գեղեցիկ եւ օրինակելի վկայութիւն մը Փարիզի հայ կեանքին համար։ Ճաշակ, լեզու, որակ. երեք ստորոգելիներ գեղեցիկ ձեռնարկի մը, որ կոչուած է վկայութեան կանչելու միշտ արուեստագէտի մը անունը — Թօփալեան։

Յատկապէս յիշատակութեան արժանի պարագայ մըն է այն, որ քաղաքակրթական այն մեծ ոստանին մէջ, որ կը կոչուի Փարիզ, «Անդաստան»ի հորիզոնը չսահմանափակուեցաւ լոկ հայ հոգիին փնտռուքի աշխատանքովը։ Նման կեցուածք եւ ըմբռնում, վերջին հաշուով մեզ կը տանի դէպի ամլութիւն, թէկուզ հայ արժէքներու չփորահանման ճամբով, որուն այնքան վարժ ենք։

«Անդաստան»ի հատորներուն մեզի բերած հիմնական նպաստներէն մէկն եղաւ այն, որ իւրաքանչիւր թիւ լայն բացուած «պատուհաններ» ունէր ֆրանսական մտքին վրայ յատկապէս, համաշխարհային մտքին վրայ ընդհանրապէս։ Պարզ թըղթատումն իսկ պիտի հաստատէր այս փաստը, որ մնաց կարեւորագոյն արժանիքը հանդէսին։

Այս հաստատումներու գծով է ահա, որ Բ. Թօփալեան կը դառնայ ոչ միայն իրաւ բանաստեղծներէն մէկը մեր վերջին ժամանակաշրջանի, այլեւ լոյսի եւ իմաստութեան աշխատաւոր մը որ ուրիշներու հետ սատարեց հայ մշակոյթի վերելքին եւ անոր պահպանման, այս ափերուն վրայ։

Ասով իսկ՝ արդարացնելով իր կոչումը իբրեւ բանաստեղծ եւ արուեստագէտ։ Ու նաեւ՝ Հայ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Արագ գործելու եւ իր զաւկին հետ մեկնելու այս մտածումը ճիշդ իրեն պէտք եղած բանն էր ելլելու համար այս սոսկալի տագնապէն եւ զգաց որ կը հանդարտէր։

Աճապարանքով հագուեցաւ, վար իջաւ եւ հաստատ քայլերով սրահ մտաւ ուր սուրճը պատրաստած էին եւ ուր Սերժ կը սպասէր իր վարժուհիին հետ։

Սերժ ճերմակ զգեստ մը հագած, սեղանին քով, հայելիին առջեւ կեցած էր ու կը զրօսնուր ծաղիկներու հետ՝ զորս պարտէզէն բերած էր։

Ինչպէս յաճախ կ՚ընէր, սուր ճիչ մը արձակեց. «Ա՜հ, մամա՛ն», եւ վարանոտ կեցաւ. ինքնիրեն հարցնելով որ պէ՞տք էր ծաղիկները թողուլ եւ դէպի մօրը վազել թէ լմնցնել այն պսակը զոր կը հիւսէր ու զայն մօրը տանիլ։

Վարժուհին շատ խստադէմ կերպարանք մը ունէր։ Աննան ողջունելէ ետքը, երկար բացատրութիւններու սկսաւ Սերժի գործած յանցանքի մասին, բայց Աննա մտիկ չէր ըներ անոր ու ինքնիրեն կը հարցնէր թէ վարժուհին ալ հետը պիտի տանէ՞ր։

«Ոչ՛, չեմ առներ, զաւկիս հետ առանձին կը մեկնիմ»։

— Այո, գէշ բան ըրեր է, գէշ բան, ըսաւ Աննա։

Սերժը բռնեց ուսէն, անոր նայեցաւ աւելի վեհերոտ քան խիստ դէմքով մը, որ տղան խռովեց ու զուարթացուց, յետոյ զայն համբուրեց։

— Զիս առանձին թողէք զաւկիս հետ, ըսաւ զարմանահար վարժուհիին։

Եւ առանց Սերժի ձեռքը թող տալու՝ սեղան նստեցաւ։

— Մայրի՛կ, ես... ես... ես... ես չը... չըրի, ըսաւ տղան, ջանալով գուշակել թէ ի՛նչ պատիժ պիտի տրուի իրեն՝ գողցուած դեղձին համար։

— Գէշ բան ըրեր ես, Սերժ, ըսաւ Աննա երբ վարժուհին սենեակէն դուրս ելաւ... բայց ալ նորէն պիտի չընես այնպէս չէ՞։ Զիս կը սիրե՞ս։

Զգաց որ աչքերը արցունքով կը լեցուէին։

— Միթէ կրնա՞մ զինքը չսիրել, ըսաւ Աննա ինքնիրեն՝ թափանցելով մանուկին զուարթ ու միեւնոյն ատեն վախկոտ նայուածքին։ Արդեօք իր հօրը կո՞ղմը պիտի բռնէ զիս պատժելու համար։ Միթէ պիտի չգթա՞յ ինծի։

Արցունքները կը սահէին իր այտերուն վրայէն, զանոնք ծածկելու համար, յանկարծ ոտքի ելաւ ու պատշգամը վազեց։

— Գնա՛, գնա՛ Մարիէթին, ըսաւ Սերժի որ իրեն հետեւած էր։

«Միթէ ինծի պիտի չների՞ն, միթէ պիտի հասկնա՞ն որ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, ըսաւ ինքիրեն»։

Ու նորէն զգաց որ ամէն բան իր հոգիին մէջ կ՚երկուորէր։

«Պէտք չէ մտածել ատոր վրայ, պէտք չէ մտածել, ըսաւ... Պէտք է... ճամբու պատրաստութիւններս պիտի ընեմ։ Ո՞ւր պիտի երթամ։ Ե՞րբ պիտի մեկնիմ։ Զո՞վ պիտի տանիմ հետս։ Բայց նախ երկուքին ալ պիտի գրեմ»։

Տենդային քայլերով սենեակը մտաւ, սեղանին առջեւ նստաւ ու էրկանը գրեց։

«Անցած դէպքերէն ետք, չեմ կրնար ձեր տունը մնալ։ Կը մեկնիմ ու հետս կը տանիմ զաւակս։ Օրէնքը անծանօթ է ինծի, ասոր համար չեմ գիտեր թէ մեր երկուքէն որո՞ւն քով պէտք է մնայ տղան, բայց հետս կը տանիմ, որովհետեւ առանց անոր չեմ կրնար ապրիլ։ Վեհանձն եղէք ու զայն ինծի թողուցէք»։

Արագօրէն գրեց այս տողերը ամենաբնական կերպով, բայց վեհանձնութեան ըրած կոչը եւ նամակը սրտայոյզ կերպով վերջացնելու հարկը զինքը կեցուցին։

«Յանցանքիս ու զղջումիս մասին չեմ կրնար խօսիլ որովհետեւ...»։

Նորէն ընդմիջեց, իր մտածումներուն շարքը չկրնալով գտնել։

— Ոչ, ըսաւ, այդ բաներուն պէտք չկայ։

Նամակը պատռեց եւ ընդօրինակեց վերցնելով վեհանձնութեան ըրած կոչը, յետոյ զայն կնքեց։

Հիմա երկրորդ նամակը կար, Վրոնսքիի ուղղելիք։

«Ամէն բան ըսի ամուսինիս...», գրեց, յետոյ երկար ատեն կեցաւ առանց գրելիքը գտնելու։

Շատ գռեհիկ, շատ քիչ բնական էր ըրածը...

«Ի՞նչ կրնամ գրել իրեն», հարցուց Աննա ինքզինքին։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Էֆթեան իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի ,20 Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերուն, 20 Դպրոցասէրին, 20 Որբերու Օգն. Մարմնին եւ 20 ֆր. Աղքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 24ին:

Ժամը 16ին Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ, ի ներկայութեան Մառեշալ Յ. Բաղրամեանի եւ նախագահ Ն. Յարութիւնեանի:

Կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին աշակերտները, ծնողքները եւ բարեկամները:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կազմակերպած է Պարանցիկ Երեկոյթ մը

Ուրբաթ 22 ՄԱՅԻՍ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան երկուքը

« ՄԷԶՈՆ ՏԷ ՍԱՆԹՐՈՅ»ի սրահին մէջ 8, Ռիւ Ժան Կուժոն, ՓԱՐԻԶ (8րդ)

Առաջին անգամ ըլլալով տեղի պիտի ունենայ

ԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ (Գրոշէ) ԵՐԵՔ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՎ

Առաջին երեք շահողները պիտի ստանան մրցանակ

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՉԶՐԿՈՒԻԼ ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅԹԷՆ

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Այս Կիրակի օր, ժամը 20ին, Սերքըլ Ռեփիւպլիքէն, 5, Ավընիւ տը լ'Օփերա: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի արձանագրուիլ ամէնէն ուշը մինչեւ Շաբաթ կէսօր, Պ. Պագըրճեանի մօտ, 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռ. 770-07-25:

Ճաշագին 50 ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ատոխ–Ապապայէն Կարապետ Փօլատեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր վաղեմի ընկերոջ՝ բանաստեղծ ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ հարազատներուն եւ անոր յիշատակին 50ական ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, «Հայաստան»ի (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի:

×

Եափքարտաշեան ընտանիքը Վարդան Խաչիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը նուիրէ կ. Խաչի ծովահայեաց չէնքի գնման համար, 20 ֆր. Մշակոյթի Տան եւ 20 ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նշան Փօլատեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն անոր կնոջ եւ զաւակներուն եւ ազգականներուն, եւ այդ առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կը կատարեն փոխան ծաղկեպսակի.— 100 ֆր. Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին, 50 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 50 ֆր. Մշակոյթի Տան եւ 50 ֆր. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Կապ. Խաչ եւ Մշ. Տուն, ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նշան Փօլատեանի մահուան առթիւ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին կնոջ եւ զաւակներուն, եւ այս առթիւ Լ. Գաշըքճեանեան, Յ. Շիրվանեան եւ Ս. Խաչատուրեան 10ական ֆրանք կը նուիրեն Մուրատ Ուսումնասիրացին:

OPÉRA DE MARSEILLE

SOIRÉE DE GALA

Vendredi 22 Mai à 20 h. 30 précises (tenue de soirée recommandée)
et Dimanche 24 Mai 1970 à 14 h. 30

Sous la présidence de **Gaston Defferre**
Député-Maire de Marseille

en présence de CHARLES AZNAVOUR et de GEORGES GARWARENTZ

CREATION EN FRANCE

d'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux

Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)
Yanis CHARBAS (Saro) Georges BORROT (Mossi)

Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes

Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD

Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

JENO REHAK

Location : OPERA DE MARSEILLE

Prix :

Soirée de Gala 22 Mai 1970 : Frs. 50, 35, 10, Dimanche 24 Mai, 1970 Frs : 25,15, 7

Le Piment Rouge

20, Rue Beauveau — MARSEILLE

«Անոյշ»ի ներկայացման առթիւ բացառաբար բաց է Կիրակի եւ Իրիկունները, ներկայացումէն ետք: Արեւելեան ճաշեր:

Օփերային ճիշդ դիմացը:

ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի պատիւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կազմակերպուած է ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 12 Յունիս ժամը ճիշդ 20ին, Փարիզի Հիլթոնի սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 65 ֆրանք:

Ճաշին մասնակցութեան համար արձանագրութիւնները կը կատարուին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան մէջ:

Տեղ ապահովելու պայմանաժամը կը վերջանայ 7 Յունիսին:

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որ պէտք մեծ բազմութեամբ փութան մասնակցիլ այս բացառիկ ընթրիքին, օր առաջ ապահովելով իրենց տեղերը:

ԴԻՒԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի 27 Մայիս կէսօրէ ետք ժամը 17,30ին, աղ ու հացի աւանդական օրհնութիւնը կատարելէ ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. պիտի ժամանէ Հայոց Առաքելական Ս. եկեղեցին: Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, ունկնդրելու հայրական օրհնութիւնները եւ աջհամբոյրի արարողութիւնը:

Հինգշաբթի, 28 Մայիս, տեսակցութիւններ եւ այցելութիւններ պաշտօնական անձնաւորութիւններու հետ: Ու նաեւ առաւօտեան ժամը 11ին, բացումը հայկական Դաւիթեան սրահի, 6 Ալէ Ժոլանօ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

Միջին Ֆրանսայի արձանագրութիւններուն համար դիմել Լիոնի մասնաճիւղին, իսկ Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ՝ Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան:

Արձանագրութիւնները կատարել շուտափոյթ:

« Յառաջ » Մատենաշար

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Եւ իբր յաւելագիր՝

ՎԱՂԸ

Գրեց՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

•

Այս գրքոյկը չի վաճառուիր: փափաքողները կրնան դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ծերիկեան գրատունը:

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը տօնէ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին, 30 Մայիս Փաթրոնաժ Մինիսիփալ տը լա ռիւ Թուլոն, Ալֆորվիլ, ժամը 19էն կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նայիրի պարախումբը, զաւեշտներ Նոր Սերնդականներու կողմէ, արտասանութիւն, երգ՝ Պետիկեան:

Գին 15 ֆր. Նոր Սերնդականներ 8 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ գաղութիս համայն կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ

Կը մասնակցի՝ ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն)

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր

Տոմսերու գինը 5, 8, 10 ֆրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian , 53 bis, Bd. Rodin, Issy

Մայիս 23, կ. ե. ժամը 15ին ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ:

Կիրակի, ժամը 14,30ին, այց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ շիրիմին:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 24 Մայիս, Կիրակի կ. ե. ժամը 15ին, Զատիկ Զատիկեանի սրահը Ռիւ տը լա Տէֆանս (Իսի):

ԿՈՒԺՈՒԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը բացած է արձանագրութիւններ հսկող – հսկողուհիներու, ամառնային կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Թեկնածուները պէտք է լրացուցած ըլլան 18 տարեկանը եւ հայերէն խօսին:

Փարիզի շրջանին համար դիմել գրասենեակը, Միութեան գրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, գաւառները տեղական մասնաճիւղերուն:

Ա Ջ Դ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի կազմը կը հաղորդէ փափաքողներուն թէ վերջերս բացուած փիսինը (24 ռիւ Ռոշըշուար) իրենց տրամադրութեան տակ է ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30էն սկսեալ Մարզիչ–լողորդ Մ. Շեվլանեան:

Մուտքը ազատ է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 23 MAI 1970
Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·819 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.819

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Զ.

Արգար Դպիր Թոխաթեցի, որ Հռոմի մէջ հետաքրքրուեր էր տպագրական արհեստով, եւ հայերէն տառերու մայրերը պատրաստել տուեր էր հոն, Վենետիկի մէջ աւելի կը զարգացնէ զայն եւ Մեղապարտ Յակոբի առաջին գիրքէն (Պարզատումար Հայոց, 1512) յիսուներեք տարի վերջ, 1565ին Վենետիկի մէջ լոյս կ'ընծայէ «Խառնափնթուր Տումարի» միաթերթ առաջին հայերէն օրացոյցը, Ներսէս Շնորհալիի Յիսուս Որդին եւ Սաղմոսը:

Արգար ծրագրած էր երթալ Պոլիս: Թուրքերը լսած ըլլալով, որ անիկա քաղաքական առաքելութեամբ Իտալիա գացեր էր, կ'արգիլէին անոր վերադարձը: Սակայն տպագրիչ ըլլալու հանգամանքին շնորհիւ, կը յաջողի 1567ին իր տպագրական կաղմածներով երթալ Պոլիս, ուր 1567-1569 կը հրատարակէ վեց հատորներ, Ժամագիրք, Պարզատումար, Տաղարան, Տօնացոյց եւ Մաշտոց:

Այսպէս անփառունակ վախճան մը կ'ունենայ իր քաղաքական առաքելութիւնը: Սակայն հայ մշակոյթը կը շահի: Արգար Դպիրի անունը անմահացած է իբրեւ հիմնադիր-մշակներէն մէկը հայկական տպագրութեան ԺԶ. դարուն:

Իր տղան Սուլթանշահ — Մարգանտոն հռոմէական դառնալով կը հաստատուի յաւիտենական քաղաքը, ուր Հայոց տան վերակացուի պաշտօնին կը կոչուի եւ մեծապէս օգտակար կը դառնայ Հռոմ ապաստանող Հայերուն:

Թադէոս կաթողիկոսին ուղղած իր 21 Հոկտ. 1583 թուակիր նամակին մէջ Սուլթանշահ կը գրէ.

«Կը խոստովանիմ թէ Աստուծոյ գոհութեամբ ունիմ ինչք եւ ստացուածք եւ ռոճիկ ի Ս. Փափէն եւ Հայոց կարտինալէն եւ մեր տան վերակացութենէն եւ ամենուն սիրելի: Ես ոեւէ կարօտութիւն չունիմ, բայց ոչ նոյնպէս իմ ազգակիցքս, որ հոս եկած են ամէն կողմէն եւ ամէն ինչքէ զուրկ, եպիսկոպոս, առաջնորդ, հարուստ եւ աղքատ ամէնքը իրենց թշուառութիւնները կը պատմեն ու կուլան. եւ ես անոնց ամէնքը, ինչպէս հովիւ մը նորածին գառնուկները, ծոցիս մէջ կը պատսպարեմ, կը մխիթարեմ, բայց եւ այնպէս չեմ կրնար անոնց փափաքը լեցնել եւ ընչիւք եւ արծաթիւք եւ դարմանել. եւ ինձ մեծ ամօթ կը թուի թոյլ տալ անոնց դուռնէ դուռ շրջիլ եւ մուրալ: Այժմ Հայերը այս երկրին ամէն կողմը տարածուած են եւ շատ տեղ իրենց վիճակը առասպել կարծուելով՝ բանտերու եւ զնտաններու մէջ կը նետուին. եւ հեռուէն ինձ կը դիմեն, որ գիրենք ազատեմ»:

Կը թելադրէ կաթողիկոսին, որ այնուհետեւ Հռոմ եկող հայ կարօտեալները հայրապետական Ս. Իշխանութենէն տրուած «մատնահար, ձեռնագիր» վկայագիր բերեն, որպէսզի ըստ չափու արժանեաց, իւրաքանչիւրը իր նպաստն առնէ ու ետ դառնայ: «Իսկ անոնք որ բնակութիւն կը խնդրեն՝ անդաստան, այգի եւ արմտիք կուտամ, որպէսզի բնակին եւ ժառանգեն»:

Յետոյ յիշեցնելով Միքայէլ Ա.ի կողմէ իր հօր արքայազուն ըլլալուն մասին հաստատագիր տրուելով Հռոմ ղրկուած ըլլալը, կ'ուզէ, որ Թադէոս կաթողիկոս իր կնիքով եւ քանի եպիսկոպոսներու «ձեռնագրով եւ մատենահարիւ» վաւերացուած ծածկագիր վկայագիր մը ղրկէ իր ալ արքայազուն ըլլալը հաստատող: Որովհետեւ Սանթասէվէրինա Կարդինալը զինքը ներկայացուցեր է Պիոս Դ.ի եւ Ե.ի յաջորդ Գրիգոր ԺԳ. Պապին: Եթէ Ազգը Թագաւորազն ըլլալը հաստատող վկայագիր մըն ալ իրեն տայ, Պապը խոստացեր է քաղաքներ եւ բերդեր նուիրել իրեն ի ժառանգութիւն:

Յետոյ նաեւ նման վկայագրով մը համարձակ մուտք եւ ելք կ'ունենայ Ս. Պապին եւ հզօր կարդինալներուն քով, զորս գուցէ յօժարեցնէ օր ըստ օրէ օգնելու Սիոնի (Հայաստանի ըսել կ'ուզէ) փրկութեան: «Եւ ինչ որ հօրս միջոցաւ չեղաւ, կը մաղթեմ եւ կը հայցեմ Աստուծմէ, զի ձեռամբ իմով եղիցի»: Սուլթանշահ կը շեշտէ թէ այս ամէնը կը փափաքի ոչ թէ իր անձին, այլ կարօտեալ ազգայնոց համար:

«Այս ամէնը փութով կատարէիր եւ պատգամաւորը շուտ դարձնէիր, որպէսզի անկինաքար մը ըլլամ Հռոմայ եւ Հայոց մէջ: Սակայն լաւագոյն կ'ըլլար եթէ զՍուրբ Հայրդ հոս տեսնէի, որ բերան առ բերան վկայէիր եւ ձեռքովդ հաստատէիր: Հայոց Պարոն Կարտինալին խնդիրքն ալ այս է»:

Թադէոս կաթողիկոս պէտք է գրով մը ծանուցանէր Սուլթանշահին թէ ի՞նչ ճամբով պիտի ըլլայ իր Հռոմ գալուստը, որպէսզի իր հանդիպելիք քաղաքներուն մէջ արքայավայել ընդունելութիւն ըլլայ Հայոց Հայրապետին:

Այս նամակը չէ հասած իր հասցէին: Որով պատասխան ալ չէ տրուած:

Տպագրութեան պատմութենէն գիտենք թէ Սուլթանշահ Թոխաթեցի, 1584ին Հռոմի մէջ Յովհաննէս Տէրզնցիի հետ հրատարակեց Տումար Գրիգորեան յաւիտենականը:

Միքայէլ Ա. Սեբաստացիի դիմումն ալ Վատիկանի Քահանայապետին, ի խնդիր հայ բազմաչարչար ազգի ազատագրութեան, ո՛չ մէկ դրական արդիւնքի յանգեցաւ:

Սակայն մեր կաթողիկոսները բոլորովին ձեռնթափ չեղան եւ քրիստոնեայ աշխարհէն իրենց յոյսը չկտրեցին:

Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոս 1678ին Էջմիածնի մէջ գումարեց երրորդ գաղտնի ժողով մը, Եւրոպայէն յուսալով Հայոց փրկութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՔԱՍԷԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐԸ ԼԵԶՈՒ ՉԵՆ ԳՏՆԵՐ

Քասէլի մէջ, Դաշնակցային Գերմանիա, ուր միջ-գերման երկրորդ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Մայիս 21ին (առաջինը տեղի ունեցած էր Էրֆուրթի մէջ, Արեւելեան Գերմանիա), Սթոֆ անվիճող դիրք բռնեց, որու հետեւանքով ապարդիւն, եթէ ոչ ձախողած դիմագիծ մը ստացաւ խօսակցութիւնը երկու գերման Վարչապետներուն միջեւ:

Հանդիպումին առիթով արդէն լուրջ միջադէպեր ալ պատահեցան: Այսպէս, Արեւելեան Գերմանիոյ Վարչապետը հնարաւորութիւն չունեցաւ ծաղկեպսակ մը զետեղելու Նացիներու զոհ դարձածներու յիշատակին բարձրացուած յուշարձանին վրայ, որովհետեւ ութ հազար Գերմանացիներ անոր ինքնաշարժին դէմ ցուցեցան: Երեկոյեան նոր միջադէպեր ալ պատահեցան: Համայնավար, ընկերվարական եւ դեմոկրատ ծայրայեղ աջակողմեան խմբակցութիւններ, իւրաքանչիւրն առանձին, ցոյցեր կատարեցին: Առաջինները կը պահանջէին Արեւելեան Գերմանիոյ իրաւական ճանաչումը, երկրորդ խմբակցութեան պատկանողները կը բացագանչէին թէ վստահութիւն ունին Վիլի Պրանտի, իսկ ծայրայեղ աջերը պարզապէս ոճրագործ անուանեցին համայնավարները:

Այս ցոյցերուն առթիւ բողոք ներկայացուցին Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչները, իսկ Պրանտ ցաւ յայտնեց եղածին համար:

Գալով պաշտօնական խօսակցութիւններուն՝ Պրանտ քսան կէտերէ բաղկացած առաջարկներու ծրագիր մը ներկայացուց իր պաշտօնակցին: Ծրագիրը կը միտի բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, մասնաւորաբար աւելի բնականոն ու յաճախակի դարձնել զոյգ Գերմանիաներու բնակիչներուն երկուստեք այցելութիւններն ու տեղափոխութիւնները:

Արեւելեան Գերմանիոյ Վարչապետը՝ Սթոֆ խօսակցութեանց եւ բանակցութեան շարունակութեան համար նախապայման դրաւ իրենց երկրին իրաւական ճանաչումը, համաձայն միջազգային օրէնքներու, Դաշնակցային Գերմանիոյ կողմէ: Սթոֆ նոյնիսկ մերժեց ընթացք տալ երրորդ հանդիպման թուականի մը նշանակումին մասին Պրանտի ներկայացուցած առաջարկին: Պատրաստ ենք հանդիպելու երբ եւ ուր որ կը փափաքիք, պայմանաւ որ ընդունիք մեր նախապայմանը, այս եղած է Սթոֆի պատասխանը:

Քաղաքական շրջանակները հետեւեալ ձեւով կը պատճառաբանեն երկու Վարչապետներուն դիրքն ու տեսակէտները: Պրանտ չի կրնար տեղի տալ այս հարցին մէջ, առանց անոր «փոխարժէքը» ստանալու, որովհետեւ Պունտեսթակի մէջ լուրջ ընդդիմութիւն մը կայ Պրանտի քաղաքականութեան դէմ: Նոյնիսկ իր դաշնակիցները՝ ազատական-դեմոկրատները կրնան հաշիւ պահանջել իր զիջումներուն համար: Սթոֆ այլ մտահոգութիւն մը ունի: Եթէ առանց պայմանի ընդունի երկու Գերմանիաներու խաղաղ գոյակցութեան եւ գործակցութեան սկզբունքը, Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդին մէջ մեծ յոյսեր կ'արծարծուին Գերմանիոյ միացման ուղղութեամբ եւ հանրային կարծիքը կրնայ այնքան շեշտուիլ այս ուղղութեամբ, որ Փանքով կորսնցնէ իր ղեկը:

Յամենայն դէպս երկու Վարչապետները բաժնուած են իրարմէ, առանց նոր հանդիպման մը թուական ճշդելու:

Այսուհանդերձ երկու կողմերն ալ սկզբունքով դէմ չեն նոր խօսակցութիւններու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ կեդրոնական հրապարակին վրայ հարիւր հազարի հասնող ամբոխ մը հսկայական ցոյց կատարած է զօրավիգ կենալու համար աշխարհի ժողովուրդներու պայքարին՝ ընդդէմ ամերիկեան զաղթատիրութեան»: Մաօ, որ հազուադէպ պարագաներու մէջ կը խօսի եւ հրապարակ կ'ելլէ, այս անգամ ժողովուրդին ներկայացած է իր կողքին ունենալով իշխան Սիհանուքը: Այս վերջինը ֆրանսերէն ճառով մը ոչ միայն քննադատած է Ամերիկան, Զօր. Լոն Նոլի կառավարութիւնը այլեւ Ինտոնեզիան եւ Ճափոնը: Սիհանուք յիշեցուցած է միաժամանակ, որ մօտաւորապէս քսան պետութիւններ ճանչցած են իր կազմած կառավարութիւնը, եւ յոյս յայտնած է, որ բոլոր ընկերվարական, յառաջդիմական, հակագաղթատիրական եւ հակաֆաշական երկիրները կը միանան այս վերջիններուն: Ակնարկը, բնականաբար, ուղղուած է Մոսկուայի, որ ցարդ չէ ճանչցած իշխանին կառավարութիւնը եւ կը շարունակէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ մշակել Փնոմ Փէնի հետ:

ՄԵԹՐՕՆ գործադուլի մէջ ըլլալով, Ուրբաթ օր, Փարիզ սովորականէն աւելի խճողուած էր եւ ժողովուրդին մեծ մասը կը նախընտրէր քալելով երթալ աշխատանքի:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց վնասուց հատուցում կատարել Հարաւ. Լիբանանի այն գիւղացիներուն, որոնք վնասներ կրած են իսրայէլեան վերջին յարձակումին հետեւանքով: Հատուցումի ընդհանուր գումարն է՝ մօտ երեքուկէս միլիոն ֆրանք:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ կրկին ընթացք չտուաւ Իսրայէլի Վարչապետին խնդրանքին՝ Ֆանթոմ օդանաւեր յանձնելու:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, աւելի քան հարիւր հազար բանուորներ հսկայ ցոյց մը կատարեցին ի նպաստ Նիքսընի՝ անոր վարած հարաւ-ասիական քաղաքականութեան համար:

ԱԼԺԵՐԻԱ ճանչցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը: Միեւնոյն ժամանակ կ'ուզէ բարելաւել իր յարաբերութիւնները Պոնի հետ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Թրանսիլվանիա նահանգին մէջ ջուրի հեղեղներու զոհ գացին հարիւրէ աւելի անձեր: Վնասները շատ մեծ են: Նոյնիսկ պատերազմը այսքան աւեր չէր գործած այս շրջանին մէջ, կը գրեն տեղւոյն թերթերը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն ձերբակալութիւնը գրագէտ Անտրէյ Ամալրիքի, որ հեղինակն է երկու յատկանշական գործերու: «Անրաղձալի ճամբորդութիւն մը դէպի Սիպերիա» եւ «Խորհ. Միութիւնը կը դիմանա՞յ մինչեւ 1984»: Ցարդ յայտնի չէ ամբաստանութեան բնոյթը:

ՊՈՐՏՈՅԻ ոստիկանատան մը վրայ յարձակեցան ծայրայեղ ձախ երիտասարդներ՝ քանդելով ոստիկանատան ապակիները: Յարձակողները յաջողեցան փախչիլ: Կասկածելի մը ձերբակալուեցաւ: Նոյն տարրերու պատկանողներ ինքնաշարժներ հրկիզեցին Վիթրիի մէջ:

ՔԱՄՊՈՃԻ Հիւս. Վիէթնամեան սպայակոյտը, համաձայն ամերիկեան զինուորական աղբիւրներու, հեռացած է վտանգուած շրջաններէն եւ հաստատուած՝ նոր կեդրոնատեղիի մը մէջ, Միմոթ քաղաքին մօտերը: Սպայակոյտը դժուարութեան առջեւ կը գտնուի՝ ղեկավարելու համար իր ուժերը: Հարաւ. Վիէթնամի փոխ-նախագահը՝ Քի յայտարարեց, թէ իրենց ուժերը հաւանաբար մնան Քամպոճ, Ամերիկացիներու մեկնումէն ետք:

ԹԱՍ գործակալութիւնը գիտել տուաւ, թէ Եգիպտոսի յանձնուած խորհրդային զէնքերը պաշտպանողական նպատակներու համար է: Միւս կողմէ, խորհրդային թերթերէն «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» խմբագրականով մը անդրադարձաւ Չինաստանի վերջին յայտարարութիւններուն, զանոնք որակելով հիսթերիկ «Պատերազմի մթնոլորտ» կ'ուզեն ստեղծել, կը գրէ թերթը:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ, Քուպայի Վարչապետը յայտարարեց թէ դժբախտաբար իրագործուած չէ տասը միլիոն թոն շաքար արտադրելու իրենց ծրագիրը: Հնարաւոր է ինը թոն շաքար արտադրել:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գործադուլի շարժումը կը շարունակուի՝ անդամալուծութեան դատապարտելով երկիրը:

ՀՐԱՇՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ՓԱՒՍՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

Առասպելները ցոյց կու տան ժողովուրդներու նկարագրին յատկանշական կողմերը: Այսպէս՝ պատմութիւնը խառն է առասպելներով, առասպելը՝ հրաշքով: Հելլադայի պատմութիւնը, օրինակ, պահուած – պահպանուած է իր հաղներգուներուն եւ դիցագիրներուն (միթոկրաֆ) մօտ:

Ժողովուրդներու կեանքին մէջ կան երկու որոշ շրջաններ: Առաջինը առասպելներու շրջանն է, Աքիլլէսի կամ Ենէասի դարաշրջանը, ուր ամէն ինչ զգացում է եւ պատկեր: Երկրորդը այն շրջանն է, ուր աստուածներն ու հերոսները «կը մեռնին» եւ ուր ամէն արդիւնք իր պատճառը ունի եւ ամէն պատճառ՝ իր արդիւնքը:

Առաջին անգամ Հերոդոտի մէջ կը գտնենք պատճառի եւ արդիւնքի յարակցութիւնը: Պատմահայրը հրաշքի չի հաւատար եւ ամէն ինչ կը բացատրէ բանավարական մեթոտով: Յիշատակելէ ետք աւանդութիւնը այն լուղորդին, որ 80 սթատիոն անցաւ լողալով՝ ծանուցանելու համար Պարսիկներու յառաջխաղացքը, Հերոդոտ կը գրէ. «Եթէ սակայն պէտք է կարծիք մը յայտնեմ այս մասին, պիտի ըսեմ, որ ոչ թէ լողալով, այլ նաւով եկաւ ան»:

Եպիրոսի Դոտոնէ քաղաքին տաճարը, որ Արամազդի նուիրուած էր, ունէր նուիրական աղաւնիներ, որոնք իբր թէ կը խօսէին մարդու պէս: Հերոդոտ կը ժխտէ այս առասպելն ալ ու կը հարցնէ. «Ի՞նչպէս աղաւնի մը կրնայ խօսիլ մարդու պէս եւ մարդու ձայնով»: Եւ կը հաստատէ, թէ խօսողը աղաւնի չէր, օտար իշխանուհի մըն էր:

Դարեհի արշաւանքը Հելլադայի դէմ պատմութեան անցաւ «մարական պատերազմներ» անունով, որոնք տեւեցին շուրջ քառասուն տարի: Այդ պատերազմներուն սկիզբը ահաւոր փոթորիկ մը պայթեցաւ, բայց շուտով դադրեցաւ՝ «շնորհիւ մոգերու դիւթանքին»: Հերոդոտ կը հեգնէ նաեւ այս առասպելը եւ կ'ըսէ, թէ փոթորիկը ոչ թէ դիւթանքի, այլ մթնոլորտական պայմաններու արդիւնք էր:

Ուրիշ պատմիչ մը՝ Թուկիդիտէս մտածելու, դատելու եւ մեկնաբանելու իր եղանակով կը տարբերի Հերոդոտէն: Այսպէս՝ Տրովադայի անկումը, ըստ Հերոդոտի, արդիւնք էր այն բանին, որ վրէժխնդիր աստուածները կ'ուզէին ցոյց տալ, թէ մեծ մեղքերուն կը յաջորդեն միշտ մեծ պատիժները: Թուկիդիտէս, ընդհակառակն, կը գտնէ որ պատմական այս քաղաքին՝ Իլիոնի (Տրովադա) անկումը պարզապէս արդիւնք էր զինուորական միացեալ ուժերու յարձակումին:

Հերոդոտ կը հաւատայ գերբնականին, Թուկիդիտէս չի հաւատար: Պողիւբիոս (210–120 Ք. Ա.) կը գրէ. «Ոչինչ այնքան կը յատկանշէ յիմար միտք մը, որքան փորձել որեւէ երեւոյթ բացատրել բախտի կամ գերբնական միջամտութիւններու սկզբունքով: Պատմութիւնը որոնում է բանաւոր պատճառներու, եւ աշխարհի մէջ չկայ բան մը, որ չըլլայ անխուսափելի եւ տրամաբանական արդիւնքը որոշ պատճառներու»:

Հարցնենք, տեսնենք.— Ի՞նչ է հրաշքը:

Փասքալ կ'ըսէ իր «Մտածումներ»ուն մէջ. «Հրաշքը — գերբնականն է»: Երբ որեւէ երեւոյթ բնական ուժի սահմանը կ'անցնի, կը դառնայ հրաշք: Երբ չանցնիր այդ սահմանը, ուրեմն հրաշք չէ:

«Ես քրիստոնեայ պիտի չըլլայի, առանց հրաշքներու», — կը խոստովանի Սուրբ Օգոստինոս: Իրաւամբ, շատեր կը հաւատային Քրիստոսի՝ իր գործած հրաշքներուն համար: Սակայն վարդապետութիւնը պէտք չէ հրաշքներով դատել, ընդհակառակն՝ հրաշքները պէտք է դատել վարդապետութեամբ: Ժողովուրդը «պարապ խօսք» կը նկատէ վարդապետութիւնը առանց հրաշքի, եւ աճպարարութիւն կը համարի հրաշքները առանց վարդապետութեան: Հիմա, մեր այս վիթխարի դարուն, ինչ որ չապացուցուիր, կամ չի մտներ փորձարկութեան պարունակին մէջ, գիտութիւն չէ, այլ ենթակայ է կրօնական կամ բնազանցական իմացումներու:

Անշուշտ միայն հրաշքներով կանգուն չէ քրիստոնէութիւնը, բայց միայն վարդապետաւթեամբ ալ կանգուն չէր կրնար ըլլալ: Այս ձեւով կարելի է մեկնաբանել Սուրբ Օգոստինոսի խոստովանութիւնը:

Ըստ Պողիւբիոսի, որ իրական պատմիչի տիպարն է հին Յոյներուն մէջ, պատճառի եւ արդիւնքի յարակցութենէն զուրկ պատմութիւնը անօգուտ բան մըն է: «Վիպականին բացակայութիւնը իմ գործիս մէջ, — կ'եզրակացնէ Պողիւբիոս, — կը վախնամ որ նուազեցնէ անոր արժէքը. բայց ես իմ գիրքս չգրեցի մեր ապրած ժամանակին համար, այլ գրեցի բոլո՛ր ժամանակներուն համար»:

Խօսելով յատկապէս մեր պատմիչներուն մասին, պիտի ըսենք, որ Խորենացին կը քալէ Հերոդոտի հետքերով: Հելլէն մշակոյթը իրմէ աւելի վաւերական ներկայացուցիչ չունի մեր մէջ, սակայն նաեւ իրմէ աւելի հայ պատմիչ չունինք մենք: Վիկտոր Լանգլուայի իսկ վկայութեամբ՝ Խորենացիի գործին եւ անձին մէջ տիրական է ատելութիւնը դէպի ամէն ինչ, որ այլածին է եւ օտար: Հայրենասէր է իբրեւ Հայ, լուսամիտ է իբրեւ պատմիչ: Խառնուածք ունեցող գրագէտ է, դրոշմ ունեցող արուեստագէտ է, լայն հայեացքով մտաւորականն է: Ճշմարտութիւնը որոնելու եւ ճշմարտութեան հասնելու համար իր նախընտրած մեթոտն է տարակուսիլ եւ բաղդատել:

Մեր պատմահայրը բարեխիղճ է եւ ճշմարտախօսք, բծախնդիր է եւ պայծառատես: Իր մէջ զարգացած է քննական ոգին, միշտ հետամուտ՝ ճշդելու հաւաստին եւ անհաւաստին, կասկածելին եւ անկասկածելին: Երբ բաւական համոզուած չէ որեւէ իրողութեան կամ պատմական անցքի ստուգութեան, առաջ կը բերէ զանազան հեղինակներու կարծիքները, ընթերցողին թողլով ընտրել ճշմարիտը կամ ճշմարտանմանը:

Խորենացին օժտուած է առողջ դատողութեամբ եւ քննական ոգիի բարձր յատկանիշներով: Բայց ամէն անգամ եւ ամէն ուր որ միջամտէ եկեղեցականի իր կոչումը, այդ յատկանիշները կարծես կը դադրին տիրական ըլլալէ: Ամէն ինչ որ կը բխի Սուրբ Գիրքէն, «իսկական պատմութիւն» է իրեն համար:

Փաւստոս հակապատկերն է Խորենացիի, — զուրկ է քննական եւ քննադատական ոգիէ: Նեղ հայեացք ունի, ամէնէն անհաւատալի առասպելները կը ներկայացնէ իբրեւ պատմութիւն, իսկ պատմական անցքերը կը բացատրէ Աստուծոյ միջամտութեամբ: Անհեթեթութիւններ կը պատմէ իբրեւ հաւաստի: Եւ անսահման է պատմիչի իր դիւրահաւանութիւնը: Զանդրադառնար, որ իր պատմած անհեթեթութիւնները ոչ միայն պատմութիւն չեն, այլ եւ մինչեւ իսկ հէքեաթ չեն:

Մեր միւս պատմիչները աւելի շատ Փաւստոս են, քան Խորենացի:

Հիմա տեսնենք, թէ ի՛նչ է հրաշքի բաժինը Փաւստոսի «Հայոց Պատմութեան» մէջ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(Շար.)

«ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԻՆ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐ» ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻՆ

Տարիներ շարունակ, գիտնականներ հերքած են այն տեղեկութիւնը, թէ փայտեայ հսկայ շինութեան մը մնացորդները կը գտնուին Արարատ լերան սառոյցներուն տակ: Սակայն այժմ, գիտական հետազօտութեանց հեղինակաւոր ընկերութիւն մը կը զբաղի այդ խնդրով:

Հիւսիսային Ամերիկայի Բեւեռային Հաստատութիւնը (Արքթիք Ինսթիթութ), որ հաւանաբար բեւեռային հետազօտութեանց ամէնէն առաջնակարգ կազմակերպութիւնն է այս ցամաքամասին վրայ, որոշած է օժանդակել այն ճիգերուն, որոնք կը թափուին՝ Արարատի վրայ գտնուած 50 թոն գերաններ սառոյցէ մաքրելու համար:

Այս հաստատութեան հետ կապ ունեցող ամերիկացի եւ քանատացի գիտնականներ տպաւորուած են գլխաւորաբար այն հաստ՝ գերան թէ ուղղի իրերէն, որոնք գտնուած են ծովէն 14.000 ոտք բարձր լերան վրայ:

Ծննդոց Գիրքին համաձայն, Նոյի Տապանը, աստուածաշնչական Ջրհեղեղէն ետք, հանգչեցաւ «Արարատ լեռներուն վրայ»: Արդի Արարատը հսկայ գագաթ մըն է արեւելեան Թուրքիոյ մէջ, եւ որ կը նայի Խորհ. Միութեան եւ Իրանի:

Անցեալ Նոյեմբերին, այդ գիտի մասին թուրքիայէն տրուած տեղեկութիւններ երեւցան մամուլին մէջ:

Մի քանի շաբաթ առաջ, փայտի կտոր մը ցուցադրուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, ֆերտինան Նաւարա կոչուող ֆրանսացիի մը կողմէ:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՏՆՈՒԱԾԸ

Ֆ. Նաւարան էր, որ 1955ին յայտնեց առաջին գտնուած բեկորը, եւ անցեալ ամառ նոր արշաւախումբ մը առաջնորդեց դէպի գիտուին վայրը: Ան համոզուած է, թէ գտնուածները, Նոյեան Տապանին բեկորներն են:

Եւ սակայն, երկու գիտական աշխատանոցներ, որոնք տարրալուծած են ռատիօ-ածխի բնածուխը գտնուած գերաններուն մէջ, յայտարարած են, թէ անոնց փայտը կը պատկանի Քրիստոսի 600 թուականէն ծառի մը: Իսկ աստուածաշնչական Ջրհեղեղը՝ մէկ քանի հազար տարի առաջ տեղի ունեցած ըլլալու է:

Գիտական մեծ հետաքրքրութիւն պատճառած իրողութիւնը սակայն, այն փաստն էր թէ ըստ երեւոյթին մեծ չինութիւն մը, 1300 տարի առաջ, գոյութիւն ունէր՝ աշխարհի ամէնէն սէգ եւ ամէնէն անհիւրընկալ լեռներէն մէկուն՝ Արարատի վրայ:

Բեկորներուն գտնուած այդ շրջանը տեւաբար սառոյցով ծածկուած է, եւ կը գտնուի՝ 17.000 ոտք բարձր լերան գագաթէն 3000 ոտք ցած: Անոնք որ գտած են գերանը, գաղտնի կը պահեն վայրը, որովհետեւ լուր տարածուած է, թէ ուրիշ կազմակերպութիւն մը եւս դրամ կը հաւաքէ, հոն մնացորդներ գտնելու նպատակով:

Ո՞Վ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐԷ

Անցեալ տարի Արարատի արշաւանքին ձեռնարկած էր ՍԸՐՉ հաստատութիւնը, որ կը նշանակէ «գիտական հետազօտութիւն եւ քննարկութիւն»: Վարիչն է Պ. Ռալֆ Ի. Գրաուֆորտ, որուն կ'ընկերանայ իր զաւակը՝ Հերի:

Այս հաստատութեան մեծապէս կ'օժանդակէ՝ Յիսուսի Երկրորդ Գալստեան ըսպասողներու կրօնական համայնք մը, որ բառացի կը մեկնաբանէ Հին Կտակարանը (Պ. Ռ. Գրաուֆորտ այդ համայնքին կը պատկանի):

Այս օժանդակութիւնը սակայն կարգ մը նուրբ հարցեր յարուցած է մասնակ-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Վա՛յ սրի՛կա, վա՛յ խաբերայ, վա՛յ աւազակ, բացագանչեց Թորոս պէյ հետզհետէ ձայնը բարձրացնելով:

— Միթէ հազար ոսկիէն պակա՞ս վճարեց ձեզի, հարցուց Արամ միամիտ դէմքով մը:

— Ի՛նչ պակաս, ղոչեց միւսը կատղած, բնաւ մէջտեղ չելաւ եւ դիս ժամերով սպասցուց Եանիի գարեջրատունը ուր ժամադիր եղած էինք:

— Գարեջրատո՞ւնը, բայց ինք ըսաւ որ դուք Երլտըզ էիք եւ, ինք ալ ձեր ետեւէն հոն պիտի գար:

— Սո՛ւտ, էֆէնտիմ, սուտ, ծայրէ ծայր սուտ: Նախ ձեզի խաբեր է հազար ոսկի առնելով, մինչդեռ խնդիրը հինգ հարիւր ոսկիի վրայ էր, յետոյ զիս ալ խաբեց քով չմօտենալով... պարզապէս երկուքս ալ խաղի բերեր ու դրամները առեր փախեր է...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Թորոս պէյ, մի՞թէ կարելի է...

— Իրողութիւնը մէջտեղն է:

— Երբեք այսպիսի բան մը չէի կրնար սպասել քեռայրէս, գոչեց Արամ սրտմըտած երեւոյթով մը:

— Եւ սակայն ճշմարտութիւնը այս է:

Արամ պահ մը խորին մտածման մէջ թաղուած թուեցաւ, յետոյ գլուխը վեր առաւ եւ ըսաւ.

— Սարսափելի բան է այս եղածը եւ տակաւին չեմ ուզեր հաւատալ:

— Բայց ձեր քեռայրը ձեզի հետ չի՞ տեսնուիր, հարցուց Թորոս պէյ:

— Ժամանակէ մը ի վեր բաժնուած էր մեզմէ, քրոջս հետ խնդիր մը ունենալով:

— Եւ ո՞ւր գացած էր:

— Լաւ մը չեմ գիտեր, Շիտակ ճամբուն վրայ օթէլ մըն էր կարծեմ, սակայն յոյս ունէինք որ այս օրերս խնդիրը պիտի կարգադրէինք ու նորէն մեր տունը պիտի գար:

— Հիմա հաւանականը այն է որ հազար ոսկին առած ու փախած է:

— Ո՞ւր կրնայ փախչիլ:

— Ո՞վ գիտէ, չոգենաւ մը մտած ու հեռացած է, երբ մարդ գրպանը հազար ոսկի հնչուն դրամ ունի, ուր որ ուզէ կրնայ երթալ:

— Ի՛նչ դժբախտութիւն եւ ի՛նչ անպատուութիւն մեր ընտանիքին համար, հառաչեց Արամ:

— Բայց եթէ արդէն չէ փախած, շարունակեց Թորոս պէյ, եւ տակաւին հոս կը գտնուի, հետքը դիւրաւ ձեռք պիտի ձգեմ...

— Այդ մասին, եթէ պէտք ըլլայ, ես ալ պատրաստ եմ օգնելու ձեզի, աւելցուց երիտասարդը ամենայն լրջութեամբ:

— Իցի՛ւ թէ իր բնակած օթէլը գիտնայիք:

— Դժբախտաբար այդ մասին տեղեկութիւն մը պիտի չկրնամ տալ ձեզի, միայն սաչափ գիտեմ որ Մեծ փողոցին վրայ օթէլ մը կը նստէր, խօսակցութեան միջոցին անանկ բան մը ըսաւ... Դուք ամէն միջոց ունիք այս մասին քննութիւն մը ընել տալու համար:

— Հարկաւ, պատասխանեց Թորոս պէյ, եւ ամէն միջոցներն ալ պիտի գործածեմ: Միայն թէ արդէն Պոլսէն հեռացած չըլլայ:

Պահ մը լռութիւն տիրեց երկու խօսակիցներուն միջեւ: Երկուքն ալ մտածումի մէջ թաղուած կը թուէին:

Վերջապէս Թորոս պէյ բերանը բացաւ:

— Եղածը եղած է, ըսաւ, հիմա գանք մեր գործին:

— Ի՞նչ գործ, հարցուց Արամ:

— Ձեր հօրը, Բարսեղ էֆէնտիին ազատման գործը:

— Բայց ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ:

— Լեւոնին հետ համաձայնեցանք որ հինգ հարիւր ոսկի պիտի բերէ ինծի եւ ես ալ այդ գումարին փոխարէն պիտի աշխատէի ձեր հայրը ազատելու:

— Եւ ես հինգ հարիւրի տեղ հազար վճարեցի, որովհետեւ զիս խաբեց:

— Կը հաւատամ ձեր խօսքին, բայց ի՞նչ օգուտ քանի որ իմ ձեռքս բան մը չանցաւ:

— Կը ցաւիմ, սակայն ի՞նչ կրնամ ընել:

— Ըստ իս պէտք է որ այս հազար ոսկին քու տետրակիդ մէջ իբրեւ զէն ու չահ նշանակես եւ...

— Կրկին հինգ հարիւր ոսկի՞ տամ:

— Ուրիշ միջոց չկայ, պատասխանեց Թորոս պէյ չոր կերպով մը:

— Այս անակնկալ փորձանքէն ետքը, պատասխանեց Արամ, անմիջապէս հինգ հարիւր ոսկի ալ վճարել, հաւատա որ դժուար է քիչ մը:

— Ուրեմն մեր մէջ եղած բանակցութիւնը չեղեա՞լ պիտի համարինք:

— Այսինքն, կմկմաց Արամ որ չէր ուզեր ամէն յարաբերութիւն խզել Թորոս պէյի հետ, գոնէ պիտի խնդրէի որ ինծի մէկ երկու օր ժամանակ տայիք մտածելու... Թերեւս մինչեւ այն ատեն Լեւոնն ալ մէջտեղ կ'ելլայ:

— Լաւ, թող այդպէս ըլլայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(120 – Շար.)

ցող օտար գիտնականներու համար, որոնք կրնային ծիծաղելի դարձնել իրենց պաշտօնակիցները, դիտել տալով, որ ռատիօաքթիւ բնածուխի փորձը կը հերքէ՝ գտնուած գերաններուն Տապանին պատկանելու ենթադրութիւնը:

Սակայն, Տապանը գտնելու յոյսը հերքելու պարագային, նիւթական օժանդակութիւնն ալ վերջ պիտի գտնէր:

Ծանօթ չէ, թէ այս վերջին հաստատութիւնները, գտնուելիք գերաններու հնութիւնը ճշդելու համար ի՞նչ դրութիւն կը գործածեն: Սակայն յայտնի է, թէ անոնք չեն գործածեր ռատիօաքթիւ բնածուխի դրութիւնը, որուն չեն վստահիր ոմանք:

Բնածուխի բովանդակութեան համաձայն, գերաններու հնութիւնը ճշդած են՝ Փենսիլվանիոյ համալսարանը եւ Քէմպրիճի մէջ (Մէս.), «Ծիոքրոն» կոչուող գիտական աշխատանոց մը:

ՍԸՐՉի ներկայացուցիչները կ'առարկեն այդ հաստատութեանց եզրակացութեանց դէմ, յայտարարելով որ գերանը ապականած է՝ սառոյցէն առաջացած ջուրէն, եւ ածմրային կազերէ, որոնք լերան ընդերքէն բխած են:

ՀՐԱԲԽԱՅԻՆ «ՄԱՆՈՒԿ» ԳԱԳԱԹ ՄԸ

Արարատ հրաբխային գագաթ մըն է, «մանուկ» երկրաբանական իմաստով, եւ ածմրային ծուխեր կը բխին իր ժայռերէն, այն մնայուն սառնակներուն մօտ, ուր գտնուած են գերանները:

Փ. Նաւարա, որ պետն է պեղումներ եւ քննութիւններ կատարող Ֆրանսական ընկերութեան մը, կը յայտարարէ, թէ գտած է այդ գերանները իջնելով Արարատի մէկ քարայրին մէջ, 1955ին:

Արքթիք Ինսթիթութը առաջարկած է, որ յառաջիկայ ամրան ընթացքին կատարուելիք նոր արշաւ մը գլխաւորէ Միշիկընի համալսարանէն Տոքթ. Մերվին Ճ. Մարքուս, որ կը ղեկավարէ յիշեալ համալսարանին աշխարհագրական ճիւղը, եւ հեղինակութիւն մըն է այն ազդեցութեանց, զորս կ'ունենան սառոյցները իրենց շրջապատին վրայ:

Կարգ մը գիտնականներու համաձայն, Աստուածաշնչական դարերուն, «Արարատ լեռներ» անունը այս լերան տրուած չէր, եւ թէ Նոյեան Տապանը հաւանաբար ուրիշ լերան մը վրայ հանգչած էր:

Այսուհանդերձ, քրիստոնէական դարերուն, յաճախ յայտնաբերուած է, թէ Տապանին մնացորդները կը գտնուին այս լերան վրայ:

Արշաւանքին կը մասնակցին Փ. Նաւարա եւ իր որդին՝ Ֆերնան կրտ., Ռալֆ Լենթըն Արքթիք Ինսթիթութէն, Ալֆրէտ Մ. Լի, լուսանկարիչ ՍԸՐՉ հիմնարկութենէն եւ Հուկօ Է. Ս. Նիւպըրկ:

Թէ Փ. Լենթըն եւ թէ Փ. Նիւպըրկ բեւեռային աշխատանքներու վեթերաններ են:

ՈՒՈԼԹԸՐ ՍՈՒԼԻՎԱՆ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻ ԱՆԾԱՆՕԹ ՀԵՐՈՍ ՄԸ
ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

—o—

Ծնած էր Շապին Գարահիսարի Օ... գիւղը: 1915ի բերդի դիւցազնական գուպարին մասնակցելով՝ արտակարգ քաջութիւն ցուցուցած եւ չափազանց աչքի զարկած էր իր հայրենասիրական անվախ եւ յանդուգն մարտնչումը: Կռիւի տաք պահու մը գնդակ մը կ'ընդունի կռնակէն. ինքը կարեւորութիւն չի տար այդ վիրաւորանքին եւ մինչեւ վերջին գնդակը մարտնչելով՝ կրնայ ճեղքել թուրք բանակը քանի մը ընկերներով եւ ազատութիւն ձեռք բերել: Գնդակը մնացած էր մարմնոյն մէջ:

Գառնիկ Տէրտէրեան անցած էր Բուլգարիա եւ բնակութիւն հաստատած Պլովտիւ (Ֆիլիպէ), ուր կ'ամուսնանայ բուլղար գիւղացի աղջկան մը հետ, որմէ կ'ունենայ միակ աղջիկ զաւակ մը:

Գառնիկի աշխատանքը կ'ըլլայ ծխախոտի գործը, որուն մէջ մասնագիտութիւն ձեռք բերելով՝ կը դառնայ փնտռուած գործաւոր մը: Այդ տարիներուն (1928-38) Պլովտիւի մէջ կային քանի մը ծխախոտի հայ գործատուներ.— Թիւթիւնճեան, Թովմասեան, Տէրտէրեան, եւայլն, որոնք մեծ անուն շահած եւ հազարաւոր Հայերու — այր թէ կին — ապրուստի միջոց կը հայթայթէին:

Գառնիկ իր համեստ աշխատանքով կը հոգար իր փոքրիկ ընտանիքը: Իր միակ փափաքն էր լաւ կրթութիւն մը տալ իր զաւկին: Թէեւ կինը բուլղար էր, սակայն այնպէս լաւ հայերէն մը սորվեցուցած էր անոր որ ոչ ոք կրնար ըսել թէ Հայ չէ ան: Ազգային լեզուի խոր ուսում մը տալու համար իր զաւկին՝ զայն տեղւոյն մէջ 1928ին բացուած Մխիթարեան վարժարանին կը յանձնէ՝ միշտ հոգ ու գուրգուրանք ունենալով վրան: Կը պսակուին իր ջանքերը. աղջիկը կ'աւարտէ վարժարանին վերջին եւ երրորդ կլասը լաւագոյն վկայականով:

Ճիշդ այն ատեն, երբ պիտի վայելէր Գառնիկ իր աշխատանքին պտուղը՝ սարքելով ընտանեկան շրջանակի մէջ ուրախութեան օրեր ի պատիւ իր աղջկան պատուաբեր վկայականին՝ յանկարծ կը զգայ սարսափելի ցաւեր իր կռնակին մէջ, ուր խրած մնացած էր Թուրքին ստացած գնդակը: Այդ գնդակը թունաւոր վերջ կը դնէր յանկարծակի կերպով հայ դիւցազնական մարտիկ Գառնիկ Տէրտէրեանի կեանքին, խորտակելով միեւնոյն ատեն հայ շատ ազնիւ ընտանիքի մը երջանկութիւնը:

Պլովտիւի մէջ կային Շապին Գարահիսարցի ուրիշ Հայեր ալ, օրինակ՝ Օզանեանները:

ՀԵՊՈՒԽՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴ. ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ակադ. Լեւոն Յովհաննիսեանի մահով հայ բժշկագիտութիւնը մեծ կորուստ մը կ'արձանագրէ: Արդարեւ, բժշկապետը անուանի դէմք մըն էր ոչ միայն Հայաստանի մէջ, այլեւ օտար գիտական շրջանակներու մօտ, անոր գործերէն ոմանք թարգմանուած ըլլալով օտար լեզուներու:

Ակադեմականը ծնած էր Թիֆլիս 1885ին: 1909ին կ'աւարտէ Խարքովի բժշկական համալսարանը, որմէ ետք կը պաշտօնավարէ նախ իր ծննդավայրին, ապա Ալավերդիի մէջ, Հայաստան:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջ ալ ան արդէն ծանօթ հեղինակութիւն մըն էր իր ասպարէզին մէջ: Ան հիմնադիրներէն եղաւ Երեւանի համալսարանի բժշկական ճիւղին, ինչպէս նաեւ սիրտի եւ անոր վիրաբուժութեան հիմնարկութեան:

Անոր գրչին կը պատկանին ներքին հիւանդութիւններու, ջրաբուժութեան եւ բժշկութեան այլ բնագաւառներու վերաբերեալ աւելի քան քսան մենագրութիւններ, 200ի հասնող գիտական յօդուածներ: Շատ կարեւոր գործ մըն է ուրիշներու հետ անոր հրատարակած «Լատին-ռուս-հայերէն բժշկական բառարան»ը, որ մեծ նշանակութիւն ունեցաւ մայրենի լեզուով բժշկագիտական գրականութիւն ստեղծելու գործին մէջ: Յատկապէս անգնահատելի են ակադեմականին ծառայութիւնները հայ բժշկութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ: Անոր երկար տարիներու աշխատանքին արգասիքը հանդիսացող «Բժշկագիտութիւնը Հայաստանում հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը» հինգհատորեակը լայն ընդունելութիւն գտած է: Գիտական մեծ ծառայութիւններուն համար ընտրուած է Բժշկագիտութեան Պատմաբաններու Միջազգային Ակադեմիայի իսկական անդամ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Անցեալ տարուան ընթացքին վերոյիշեալ Թանգարանը հարստացած է վեց հազար ձեռագիրներով, լուսանկարներով, ինչպէս նաեւ անուանի դէմքերու սեփականութիւնը եղած անձնական իրերով եւայլն: Յովհ. Թումանեանի եւ Յովհ. Յովհաննիսեանի ժառանգները Թանգարանին յանձնած են այս վերջիններուն ձեռագիրները, առանձին երկերու տարբերակներ, նամակներ:

Արտասահմանէն Թանգարան ուղարկուած են Աւ. Իսահակեանի, Եր. Օտեանի, Տիգրան Կամսարականի, Վահան Թէքէեանի, Միքայէլ Կիւրճեանի, Հ. Արսէն Ղազիկեանի, Յովհ. Աբելեանի, Սիրանոյշի եւ ուրիշներու ուշագրաւ նամակներն ու ձեռագիրները, որոնք կը հարստացնեն մեր տուեալները տասնամեակներ առաջ ասպարէզի վրայ գտնուած արուեստագէտներու եւ ընդհանրապէս մշակոյթի պատմութեան այդ շատ հետաքրքրական շրջանին մասին: Յակոբ Մնձուրիի դիւանը հաճելի անակնկալ մը եղաւ Հայաստանի բանասէրներուն համար, քանի որ գրագէտին մասին ոչ մէկ նիւթ կար Թանգարանին մէջ:

Դեկտեմբերին Թանգարան յանձնուեցան Եղիշէ Չարենցի 26 բանաստեղծութիւններն ու տարբերակները, որոնք գրուած են բանաստեղծին եղերական մահէն առաջ:

Մ. Նահանգներէն ձեռք ձգուած նիւթերուն մէջ են Բենիամին Նուրիկեանի, Յակոբ Խաչմանեանի, Համաստեղի, ինչպէս նաեւ դերասաններ Յովհ. Զարիֆեանի, Սեպուհ Պենկլեանի գործունէութեան վերաբերեալ վաւերագիրներ, բեմական զգեստներ: Ֆրանսայէն ղրկուած է Մարգարիտ Բաբայեանի հարուստ մասնագիտական գրադարանը եւ արխիւը, ուր վաւերագիրներ կան Կոմիտասի, Շահմուրատեանի եւ ֆրանսահայ երաժշտական-մշակութային կեանքի մասին:

Հարստացած է նաեւ արուեստագէտներու յուշագրութիւններու հաւաքածոն. նոր գրութիւններ ղրկուած են Յ. Աբելեանի, Ա. Շահմուրատեանի, Արուս Ոսկանեանի, Ակսել Բակունցի, Շուշանիկ Կուրղինեանի մասին: Օր աւուր կ'աւելնայ օտար լեզուներով հայ հեղինակներու երկերուն թարգմանական հաւաքածոն:

Ծանօթ է, որ դերասան Պետրոս Ադամեան միաժամանակ զբաղած է նկարչութեամբ եւ ձգած է իւղաներկ գործեր: Անոնց մեծ մասը կը պահուի եւ կը ցուցադրուի Թանգարանին Թատերական բաժնին մէջ: Հետաքրքրական են անոր Համլէթ, Օթելլօ, Արքայ Լիր կտաւները:

Յատուկ ուշադրութեան արժանի են ստացուած հնատիպ գիրքերը. անոնց մէջ են Վենետիկ տպուած Մխիթար Սեբաստացիի «Գիրք քրիստոնէական վարդապետութեան» (աշխարհաբար) 1727 թ., «Ժամագիրք սրբուհւոյ կուսին Մարիամու» 1768 թ., եւ «Տաղարան փոքրիկ զանազան գունով ասացեալ ի Պաղտասար դպրէ» 1768: Այս գիրքերէն ոչ մէկ օրինակ կար Հայաստանի մէջ:

Երկու տարի առաջ Թանգարանը ստեղծեց ձայնադարան, որուն գլխաւոր նպատակն է սերունդներուն փոխանցելու համար ձայնագրել եւ պահպանել գրագէտներու եւ արուեստագէտներու կենդանի խօսքը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Նորէն ամօթի կարմիրը իր երեսը ծածկեց: Յիշեց Վրոնսքիի սովորական հանդարտութիւնը եւ անոր դէմ թշնամանքի այնպիսի զգացում մը ունեցաւ որ կտոր կտոր ըրաւ նամակին թուղթը:

«Պէտք չէ գրել» ըսաւ:

Վեր ելաւ եւ վարժուհիին ու ծառաներուն յայտարարեց թէ նոյն իրիկունն իսկ կը մեկնէր Մոսկուա եւ սկսաւ իր իրեղէնները ծրարել:

Դ.

Ամարանոցին բոլոր սենեակներուն մէջ դռնապաններ, պարտիզպաններ եւ ծառաներ կ'երթային կուգային առարկաներ կրելով: Դարակները բոլոր բացուած էին... տախտակամածին վրայ թերթեր ցրուած էին. երկու սնտուկ, պայուսակներ եւ ոտքի վերմակներ ծալուած ու դրուած էին արդէն նախասենեակը: Քարենինայի կառքը եւ ուրիշ կառքեր կը սպասէին վերնապատշգամբին առջեւ:

Աննա, որ մեկնումի տենդին մէջ քիչ մը մոռցած էր իր մտատանջութիւնները, իր ուղեւորական պայուսակը կարգի կը դնէր, երբ սենեկապանուհին, իր ուշադրութիւնը հրաւիրեց կառքի մը վրայ, որ կը մօտենար:

Աննա պատուհանէն նայեցաւ եւ նշմարեց Քարենինի թղթաբերը որ մուտքի դրան զանգակը կը զարնէր:

Թիկնաթոռին վրայ նստաւ, ձեռքերը ծունկին վրայ, ամէն բանի պատրաստ:

Ծառան խոշոր ծրար մը բերաւ: Գիրը Քարենինն էր:

— Թղթաբերը հրաման ստացած է պատասխանին սպասելու, ըսաւ ծառան:

— Լաւ, ըսաւ Աննա:

Ծառան դուրս ելլելուն պէս Աննա ծրարը բացաւ իր դողդողուն մատներովը: Պանքնոթներու դէզը գետին ինկաւ: Աննա նամակը առաւ եւ սկսաւ վերջաւորութիւնը կարդալ.

«Բոլոր պէտք եղած հրահանգները կուտամ: Ձեզ նկատել կուտամ որ շատ կարեւոր է ինծ համար վերջին խնդիրքիս զոհացում տալը»:

Աւելի վերը կարդաց, յետոյ ետեւը, վերջապէս ամբողջ նամակը: Երբ լմնցուց, զգաց որ պաղած էր եւ թէ ընկճուած էր դժբախտութեամբ մը որ շատ աւելի սոսկալի էր քան իր ամենայոռի ենթադրութիւնները:

Առտուն զղջացած էր ամէն բան իր ամուսինին խոստովանած ըլլալը. ամբողջ ունեցածը պիտի տար որպէսզի այդ խօսքերը ետ առնէր: Քարենինի նամակը կ'ընդունէր որ այդ խօսքերը չէին արտասանուած եւ այս մասին իրեն կատարեալ գոհացում կուտար: Այսուհանդերձ այդ նամակը իրեն սպասածէն աւելի դժնդակ հարուած մը կուտար:

«Իրաւունք ունի, իրաւունք ունի, ըսաւ, միշտ իրաւունք ունի, քրիստոնեայ է, վեհանձն է... այո, առերեւոյթ, բայց իրականութեան մէջ անարգ ու ցած մարդ մըն է: Ու միայն ես կը նշմարեմ ատիկա:

«Ամէն մարդ զինքը բարեպաշտ, բարոյականի տէր, խելացի, պարկեշտ մարդ մը կ'անուանէ, ոչ ոք կը տեսնէ, ինչ որ ես տեսայ: Չեն գիտեր թէ ի՞նչպէս ամբողջ ութ տարի իմ կեանքս խեղդեց, խեղդեց ինչ որ կար կենդանի իմ մէջս, թէ ոչ իսկ անգամ մը միտքը ինկաւ որ կենդանի կին մըն եմ որ սիրոյ պէտք ունի: Չեն գիտեր թէ ամէն վայրկեան զիս կը նախատէր եւ ինքնիրմէն գոհ կը մնար:

«Միթէ բոլոր ուժովս չփնտռեցի՞ արդարացում մը ինծի պարտադրած կեանքին համար: Չփորձեցի՞ զինքը սիրել, սիրել զաւակս երբ ալ չէի կրնար սիրել ամուսինս: Ժամանակը հասաւ եւ տեսայ որ այլեւս կարող չէի դիմանալ, թէ կենդանի արարած մըն էի ու յանցանքը իմս չէր եթէ Աստուած զիս այդպէս ստեղծած էր, թէ բացարձակապէս հարկ էր ինծի սիրել ու ապրիլ:

«Իսկ հիմա՞: Լաւագոյն պիտի համարէի որ զիս սպաննէր, որ զայն սպաննէր... ամէն բան պիտի կրէի, ամէն բան պիտի ներէի... բայց չէ.... ի՞նչպէս չկրցայ գուշակել թէ ի՛նչ որոշում պիտի տար: Պէտք էր գիտնայի որ իր անարգ նկարագրին համեմատ պիտի վարուէր: Ինք իրաւունք պիտի ունենայ ու ես պիտի իյնամ, զիս ա՛լ աւելի պիտի վարկաբեկէ....»:

«Դուք իսկ կրնաք նախատեսել թէ ի՛նչ կը սպասէ ձեզ ու ձեր զաւկին», կրկնեց Աննա իր ամուսնոյն նամակը յիշելով:

— Ինծ կը սպառնայ զաւակս յափշտակելու եւ անշուշտ, իրենց ապուշ օրէնքներուն համեմատ կրնայ ընել այդ բանը:

Բայց միթէ չե՞մ գիտեր թէ ինչո՛ւ համար կ'ընէ այս սպառնալիքը. չի հաւատար զաւկիս վրայ ունեցած սիրոյս, կամ կ'արհամարհէ այդ զգացումը զոր միշտ կը ծաղրէր, բայց գիտէ որ պիտի չլքեմ զաւակս, որ չեմ կրնար լքել: Թէ առանց զաւկիս նոյնիսկ չեմ կրնար ապրիլ իմ սիրած անձիս հետ: Գիտէ այս բանը, գիտէ նաեւ որ չեմ կրնար ընդունիլ իր առաջարկածը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի, իր Ատենադպրուհիին՝ Տիկին Արմինէ Գալչնտէրի կսկծալի մահուան աթիւ.— Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան, Պ. Խտուար Մուրատեան, Պահչէճեան ընտանիք 100ական ֆրանք: Տիկիններ Պետրոսեան, Սարգիսեան, Լերթոզեան, 50ական ֆր., Տիկին Լըմէ, Օր. Օլկա Ճէվահիրճեան, Խայեան Սանուց Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Խանտանեան, Տիկիններ Քեաթիպեան եւ Թըմէր 50ական ֆրանք: Տիկին Պօյաճեան, Տիկին Ալեանաք, Պր. Ալեանաք, Ոմն 20ական ֆրանք:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 24ին:

Ժամը 16ին Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ, ի ներկայութեան Մառեշալ Յ. Բաղրամեանի եւ նախագահ Ն. Յարութիւնեանի:

Կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին աշակերտները, ծնողքները եւ բարեկամները:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի 27 Մայիս կէսօրէ ետք ժամը 17,30ին, աղ ու հացի աւանդական օրհնութիւնը կատարելէ ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. պիտի ժամանէ Հայոց Առաքելական Ս. եկեղեցին: Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, ունկնդրելու հայրական օրհնութիւնները եւ աջհամբոյրի արարողութիւնը:

Հինգշաբթի, 28 Մայիս, տեսակցութիւններ եւ այցելութիւններ պաշտօնական անձնաւորութիւններու հետ: Ու նաեւ առաւօտեան ժամը 11ին, բացումը հայկական Դաւիթեան սրահի, 6 Ալէ Ժոլանօ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յակոբ Եպս. Վարդանեան եւ ընդունելութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը, կը յայտարարեն թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Վազգէն Ա. հովուապետական իր այցելութիւնը պիտի շնորհէ Մարսէյլի եւ շրջակայից իր հաւատացեալ հօտին: Հայրապետի ընդունելութեան եւ Մարսէյլ գտնուած շրջանին, տեղի պիտի ունենան հետեւեալ պաշտօնական եւ ժողովրդային հանդիսութիւնները:

ՈՒՐԲԱԹ 29 Մայիս կ. ե. ժամը 14,45-ին՝ ժամանում Մարինեանի օդակայանը եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն: 16,15ին Հրաշափառ երգեցողութեամբ մուտք Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցի եւ խօսք Ողջոյնի:

ԿԻՐԱԿԻ 31 Մայիս ժամը 10,30ին հայրապետական պատարագ եւ Հայրապետական պատգամ-քարոզ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 Յունիս կ. ե. ժամը 21ին պաշտօնական հանդիսութիւն Փալէ տը Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 Յունիս կ. ե. ժամը 20,30ին ողջերթի ճաշ Սփլանտիտ պանդոկի սրահին մէջ: Մասնակցութիւն 80 ֆրանք: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ նախապէս Մայր եկեղեւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան քարտուղարութեանց մօտ:

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը տօնէ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին, 30 Մայիս Փաթրոնաժ Մինիսիփալ տը լա ռիւ Թուլոն, Ալֆորվիլ, ժամը 19էն կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նայիրի պարախումբը, զաւեշտներ Նոր Սերնդականներու կողմէ, արտասանութիւն, երգ՝ Պետիկեան:

Ճաշով միասին մուտք՝

Գին 15 ֆր. Նոր Սերնդականներ 8 ֆր.

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ատոխս - Ապապայեն Կ. Փօլատեան 50 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի (ստանալ «Յառաջ»էն) Հրայր Սէրէնկիւլեանի մահուան աթիւ եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի եւ Վազգէն Սէրէնկիւլեանի:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Արմաւ Հայէչեան 100 ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ պայծառութեան ի յիշատակ Ապրիլեան Եղեռնի զոհերուն: Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Քոզեան 50 ֆր. իր մօր՝ Արմենուհի Քոզեանի մահուան Ա. տարելիցին աթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Գչիկեան եւ զաւակները, Նշան Փօլատեանի մահուան աթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին կընոջ եւ զաւակներուն, եւ այս աթիւ կը նուիրեն 50 ֆր. Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին, 50 «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 50 Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին եւ 50 Իսիի Զաւարեան կոմիտէի (Կապոյտ Խաչի Իսիի մաս. ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԵՐԵԿՈՆ

ժամը 20,30ին Salle Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ գաղութիս համայն կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ

Կը մասնակցի՝ ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն)

Այս առիթով պիտի ներկայացուին Հայաստանէն ստացուած ֆիլմեր
Տոմսերու գինը 5, 8, 10 ֆրանք

Tchakmichian, 22, Rue Richer — Chirinian, 36, Rue Cléry — Bakerdjian, 35 Rue de Trévise — Aide Saciale, 77, Rue Lafayette — Maison de la Culture, 17 Rue Bleue — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — au Club de JAF — au club de UCFAF, Hatapian, 28, Rue de la Gironde, Arnouville — Karakian, 24, Rue Haïg Tbirian, Bagneux — Djizmedjian, 31 Rue Paul Deroulede, Bois-Colombes — Benlyian , 53 bis, Bd. Rodin, Issy

Մայիս 23, կ. ե. ժամը 15ին ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ:

Կիրակի, ժամը 14,30ին, այց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ շիրիմին:

VISITEZ L'ARMÉNIE

REALISATION : CIT (France S. A. et AIR-FRANCE

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ CIT et AIR-FRANCE

Ձեզ կ'առաջարկէ երկու ճամբորդութիւններ դէպի

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 4–18

Բ. ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1–15

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇԵՐ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ (Արմէնիա)

Շրջապտոյտներ Սեւան, Էջմիածին, Գեղարդ, Սարտարապատ, Ծիծեռնակաբերդ եւ այլ տեսարժան եւ պատմական վայրեր եւ ճարտարարուեստական հիմնարկներ, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդի ստեղծագործութեանց

Երթ ու դարձ օդանաւով՝ Փարիզէն Փարիզ, բոլոր ծախքերը 2500 ֆրանք

ԱՌԱՆՑ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ

Renseignements et inscriptions :

Mr. AZNAVORIAN, 164, Avenue Cantini, Marseille (8e)	—	42-80-59
Agences de Voyages CIT, 3, Bld. des Capucines, Paris (2e)	—	072-40-85
Agence de Voyages CIT, 2-4, Rue Abel, Paris (12e)	—	344-64-29
Agence de Voyages CIT, 70, Rue Ed. Herriot, Lyon (2e)	—	42-66-92
Agence de Voyages CIT, 16 Avenue de Verdun, Nice	—	87-81-69
Agence de Voyages CIT, 9, Promenade de la Croisette, Cannes	—	39-47-82
Agence de voyages CIT, 3 Place de la Bourse, Marseille (1er)	—	33-71-10

Profitez des avantages offorts par le CREDIT VOYAGE AIR FRANCE/SOVAC

Versement comptant : 30 % solde en 3, 6, 9 ou 12 mensualités

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, Շաբաթ 30 Մայիս երեկոյեան ժամը 8,30-ին, Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ: Կը նախագահէ ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՂՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ.— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, խմբապար, մենապար, կենդանի պատկեր:

×

Կիրակի 31 Մայիս Վալանսի Ահարոնեան Նոր Ակումբին բացումը Ռիւ Պէփէի նախկին դպրոցին սրահը:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յակոբ Սաղճեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, պար եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի պատիւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կազմակերպուած է ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 12 Յունիս ժամը ճիշդ 20ին, Փարիզի Հիլթոնի սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 65 ֆրանք:

Ճաշին մասնակցութեան համար արձանագրութիւնները կը կատարուին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան մէջ:

Տեղ ապահովելու պայմանաժամը կը վերջանայ 7 Յունիսին:

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի մեծ բազմութեամբ փութան մասնակցիլ այս բացառիկ ընթրիքին, օր առաջ ապահովելով իրենց տեղերը:

ԴԻՒԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը բացած է արձանագրութիւններ հսկող - հսկողուհիներու, ամառնային կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Թեկնածուները պէտք է լրացուցած ըլլան 18 տարեկանը եւ հայերէն խօսին:

Փարիզի շրջանին համար դիմել գրասենեակ, Միութեան դրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, գաւառները տեղական մասնաճիւղերուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 24 Մայիս, Կիրակի կ. ե. ժամը 15ին, Զարիկ Զատիկեանի սրահը Ռիւ տը լա Տէֆանս (Իսի):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կովկաս, Նայիրի եւ Նաւասարդ պարախումբերու բացառիկ կալան Կիրակի 14 փետր. ժամը 21ին Փլեյէլ սրահին մէջ:

×

Յ. Ճ. Սիրունիի նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւնը Յունիս 14ի Կիրակին, ժամը 20,30ին, Կալոյի սրահին մէջ:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին հասցէն է

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Իսկ նուիրատուութիւնները ուղղել Յանձնախումբի գանձապահ Պր. Գէորգ Պաքըրճեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

Վալանսի մէջ՝ Մայիս 30ին:

Մայիս 28ի հանդիսութիւնը Վիէնի մէջ Յունիս 7ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

×

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի երեք քոյր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 5ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Կիրակի, Մայիս 10ին Ազգ. Տան մէջ:

×

Շապին Գարահիսարի Հերոսամարտի տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան՝ ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ:

×

Թատերական ներկայացում կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ - ՊուաՔոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 3ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26-ին, Կիրակի:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 24 MAI 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.820
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.820

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԵՒ «ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի ԴԷՄ ԴԱՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԿՈՒ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ, ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ

Ինչպէս գրած էինք, Ուրբաթ օրուան մեր թիւով, «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի դէմ բացուած դատը յետաձգուած է Յունիս 29ին:

Նոր ստացանք դատավարութեան առաջին նիստին (Մայիս 20) նախորդող «Ազդակ»ի թիւերը (Մայիս 18 եւ 19) ուրկէ կը քաղենք չահեկան մանրամասնութիւններ: Ուրախալի երեւոյթ է որ Թուրքերուն այս արարքին առթիւ, միասնական ճակատ մը կազմուած է Պէյրութի մէջ, առանց կուսակցական կամ այլ խտրականութեան: Եւ եթէ միայն այս երեւոյթը նկատի առնենք, կրնանք ըսել թէ Թուրքերը լաւ գործ մը տեսած են, քանի որ յաջողեցան հասկցնել Հայերուն, թէ անոնք ունին մէկ հասարակաց թշնամի՝ Թուրքը:

×

Այս դատին առընչութեամբ հետեւեալ յատկանշական տողերը լոյս տեսած են Պէյրութի հնչակեան օրգան՝ Արարատի մէջ.—

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՆՈՐԱԿԵԼԻ ԱՐԱՐՔԸ

«Կը տեղեկանանք, որ տեղւոյս Թրքական Դեսպանատունը Լիբանանի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան ներկայացուցած է բողոք մը Լիբանանահայ մամուլին դէմ, եւ դատական հետապնդումի են ենթարկած « ԱԶԴԱԿ » ու « ԶԱՐԹՕՆՔ » թերթերը, անոնց վերագրելով վարկաբեկիչ յօդուածներու հրատարակութիւն ընդդէմ Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահին:

Բնականաբար «ԱՐԱՐԱՏ» ցաւ կը զգայ որ զրկուած է այս... պատիւէն, եւ բախտաւոր կը նկատէ իր երկու պաշտօնակիցները: Սակայն, նկատելով որ Թրքական կառավարութեան կողմէ բացուած դատը յիշեալ թերթերէն առաջ հայ մամուլին եւ Հայութեան ուղղուած է, «Արարատ» ինքզինք անուանարկուած կը յայտարարէ եւ իքզինքին կը վերապահէ ինքնապաշտպանութեան եւ արդար հատուցում պահանջելու իրաւունք:

Ցաւալի է որ Եղեռնէն 55 տարի ետք, Թուրքերը իրենց դիմացինը փրոքոքելու պատճառութեան թերացումով մեղադրելու չափ դիւրազգաց դարձած են, առանց սակայն պուտ մը խղճահարութիւն զգալու իրենց երկու միլիոն զոհերուն հանդէպ, որոնց արիւնով ներկուած կը մնան իրենց ձեռքերը:

Թուրք կառավարութեան նորագոյն գրգռութեան դէմ, երբ հայ մամուլը կը պահէ միասնութիւն, կասկածէ դուրս է որ նոյնը պիտի ըլլայ Լիբանանահայութեան կեցուածքը, որ իր զուսպ ու վճռական վրդովումը պիտի ցոյց տայ 20 Մայիսի առաւօտուն, Արդարութեան Պալատին մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ դատավարութեան առաջին նիստը »:

×

Ազդակ Մայիս 18ի իր թիւով կը հաղորդէ նաեւ թէ երկրորդ դատ մը բացուած է իրեն դէմ, այս անգամ Արամ Հայկազի մէկ յօդուածին առթիւ լոյս տեսած թերթին 1969 Ապրիլ 23ի թիւին մէջ:

×

Պէյրութի Սփիւռք շաբաթաթերթը կը հաղորդէ թէ «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի դէմ բացուած դատերուն առթիւ Պէյրութ հրաւիրած է եգիպտահայ ծանօթ իրաւաբան Մէթր Ստեփան Շահպազը երբեւ խորհրդատու:

× Այգ օրաթերթը Մայիս 19ի իր թիւով խմբագրական մը հրատարակած է «Նահատակներ ոտքի՛» խորագրով, ուր կը չեշտէ.— «Այսօրինակ դատի մը մէջ, մամուլն ու հանրային կարծիքը, առանց կուսակցական եւ համայնական խտրութեան, ներդաշնակ են իրարու հետ եւ իրենց միակտուր ճակատը անգամ մը եւս պիտի ապահովէ յաղթանակը իրաւունքին՝ ընդդէմ քաղաքական խաղերու, յաղթանակը Արդարութեան ընդդէմ դիւանագիտական ճկունութեանց»:

×

Ստորեւ կուտանք, արտատպելով «Ազդակ»էն Նշան Պէշիկթաշլեանի եւ Արամ Հայկազի յօդուածներուն այն մասերը, զորս Թուրքերը անուանարկիչ նկատած են Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահին նկատմամբ:

Նշան Պէշիկթաշլեանի յօդուածը (Ազդակ, 1968, Հոկտ. 14).—

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ

« Թուրքիոյ մէջ ալ կ'ուզեն կատարել պատուաստում սրտի: Գործին գլուխը կեցած է վիրաբոյժ Տոքթ. Սիյամի Էրսէք, աջակցութեամբ, իր օգնականներուն:

Առողջապահական նախարար, Տոքթ. Վէտաատ Ալի Էօզքան, իր հաւանութիւնը յայտնած է:

Հայտարփաշայի հիւանդանոցին մէջ, 34 հոգիէ բաղկացած բժշկական խումբ մը, կազմ ու պատրաստ է, անցնելու համար գործի:

Բարերար որոշում մըն է այս: Պէտք է բոլոր Թուրքերուն սիրտերը տեղէն հանել ու տեղը տնկել նոր սիրտեր:

Անուրանալի է որ Թուրքերը ունին սիրտ գայլի: Գոնէ շան սիրտ տնկելու է անոնց կուրծքին տակ, զանոնք ընտանեցնելու համար:

Այնուհետեւ, շան սիրտերով՝ թող հաջեն կամ զիրար խածնեն: Բայց հանգիստ թող թողուն հովիւները եւ ոչխարները:

Եթէ շան սիրտ ունենան, հաւանաբար աւելի կը սիրուին Ամերիկացիներուն կողմէ, որոնց մէջ շնապաշտները շատ են, շնապաշտները շատ հարուստ են եւ յաճախ մեծ ժառանգութիւններ կը թողուն իրենց ամենասիրելի շուներուն:

Թուրքերը աւելի պիտի սիրուին նաեւ համայնավարներուն կողմէ, որոնք գիրենք կրնան մարզել ու գործածել սահմաններու հսկողութեան համար, որպէսզի ոչ ոք չփախչի դրախտէն, դժոխք մտնելու համար:

Ուրեմն այս գործէն ալ պիտի շահին բախտաւոր Թուրքերը: Բարոյապէս ալ պիտի շահին, դադրելով գայլ ըլլալէ, դառնալով շնասիրտ, հաւատարիմ՝ իրենց ուտեցիք միսերուն ու ոսկորներուն»:

×

Արամ Հայկազի յօդուածը (Ազդակ, 1969 Ապրիլ 23).—

« Ֆրանսան Թուրքերուն յանձնեց մեր Կիլիկիան, ու Անգլիան ազատ արձակեց իր գերեվարած 65.000 Թուրք զինուորներն ու Մալթայի ոճրագործներուն վոհմակը:

Ցետոյ նստեցան Նիւրէմպէրկ խաղալու:

Իրաւ որ միւս ազգերը ունեցան իրենց Նիւրէմպէրկը:

Մենք էր որ մնացինք բացը:

Ստիպուած եղանք մեր Նիւրէմպէրկը մեր ձեռքով սարքել:

Խան Խոյսկի, Ջիւանշիր, Թալաաթ, Սայիտ Հալիմ, Պեհաէտտին Շաքիր, Ճէ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ արձակազէններ, դարանակալ, պազուքայի եւ գնդացիրի ենթարկեցին դպրոցականներու իսրայելեան փոխադրակառք մը, սպաննելով 11 հոգի եւ վիրաւորելով 21 անձ: Եւ,ինչ որ զայրոյթ եւ վրդովում պատճառած է բովանդակ Իսրայէլի մէջ, այն իրողութիւնն է, որ սպաննուածներուն մեծ մասը, եօթը հոգի երախներ էին՝ 6էն 15 տարեկան: Իսրայելացիք կը պնդեն, թէ Պաղեստինցիները չէին կրնար սխալիլ, քանի որ նոյն կառքը շաբաթը վեց անգամ նոյն վայրէն կ'անցնի՝ գիւղի երախաներ դըպրոց փոխադրելու համար: Եղեռնափորձը կատարած է Պաղեստինի Ազատագրութեան ժողովրդական ճակատը, որուն բանբերը Պէյրութի մէջ պաշտօնապէս ընդունեցաւ անոր պատասխանատուութիւնը: Բանբերը այս յարձակումը նկատած է եգիպտացի երախաներու փոխվրէժը: Իսրայելացիք երկար չսպասեցին փոխադարձութեան դիմելու համար: Իսրայելեան հրետանին յաջորդաբար ռմբակոծեց Հուլէ, Պէյնթ Ժպայլ, Այթարուն, Եարուն եւ Պլիտա գիւղերը՝ սահմանին այն կողմ: Օդուժը եւս մասնակցեցաւ ռմբակոծութեան, որ տեւեց հինգ ժամ: Պէյրութ անմիջապէս ներկայացուց հաշուեկշիռը վնասներուն — 13 սպաննուած, 28 վիրաւոր, բոլորն ալ գիւղացիներ, մինչնոյն ատեն քանդուած է 70 տուն:

մալ Ազմի, քանի մը ուրիշ մանրուքներ...

Ի՞նչ ընէինք... Ստիպուած էինք... Պարտ-պահանջի տետրակին մէկ կողմը բաց էր մնացած:

Պէտք էր հաւասարակշռել:

Ու հաւասարակշռեցինք:

Մեղքը մե՞րն էր...

Ու այն գրիչները, որոնք դարերով այս ժողովուրդի մարտիրոսագրութեան պատմութիւնն էին արձանագրած, նոր էջ մը բացին ու հպարտութեամբ գրեցին.

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

ԲԱՇ ԱՊԱՐԱՆ

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԷ

Դրօ, Սմբատ, Սեպուհ, Անդրանիկ:

Անկախ Հայաստան:

Ցարութիւն առինք:

Այսօր կանք՝ ու վաղը նորէն պիտի ըլլանք:

Մենք կուշտ ենք, իրենք, մեր դահիճները՝ անօթի:

Մենք առողջ ենք, իրենք, իրենց վկայութեամբ՝ հիւանդ:

Մենք քաղաքակրթութեան պատմութիւն ունինք, իրենք՝ ոճիրի:

Մենք ողորմութիւն կուտանք, իրենք յաւիտենական մուրացիկ են դարձած:

Մեր հայրենիքն ու իր սահմանները լոյսերու մէջ կը շողան, իրենց երկիրը խաւարի մէջ է:

Մենք համաշխարհային համբաւով գիտնականներ ունինք, իրենք՝ համաշխարհային համբաւով ոճրագործներ:

Ալ թո՞ւ...

Կարծեմ կը բաւէ:

Բայց արդար ըլլալու համար, պէտք է նաեւ ընդունիլ, թէ իրենք ալ բան մը տուած են աշխարհին.

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ գիւտը իրենցն է:

Իրենք եղած են զայն առաջին անգամ գործադրողները, երբ դեռ այդ բառը գոյութիւն իսկ չունէր բառարաններուն մէջ»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10,30ին Փարիզի եկեղեցւոյ դահլիճին մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընդունեցաւ պապական Նուիրակը՝ Կարդինալ Լամպերթինի, որուն կ'ընկերանար Գերպ. Քոլասօ: Մօտ կէս ժամ տեւող շատ սիրալիր խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ:

Ժամը 11ին Վազգէն Կաթողիկոս կը ժամանէր Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան, ուր Զինքը կը դիմաւորէին աշակերտուհիները մէկական մեխակ իրենց ձեռքը, կամար մը կազմած: Օր. Գարագաշեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, տեղի ունեցան երգեր եւ արտասանութիւններ աշակերտուհիներուն կողմէ, ապա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը տուաւ խրատական իր պատգամը:

Կէսօրէ ետք, ժամը 16ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը ժամանէր Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանը, ուր բարի գալուստի ջերմ խօսքերով զինքը կ'ընդունէր վարժարանին տեսուչ վարդապետը՝ Հ. Ցակոբ Ջանթայեան: Հոս ալ տեղի կ'ունենար գեղարուեստական բաժին մը տղոց կողմէ, ապա Վազգէն Կաթողիկոս կուտար իր խրատական-պատգամը:

Ուրբաթ օր ժամը 12ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընկերակցութեամբ Սեբովբէ Արք.ի եւ Գիւտ Վարդապետի, ընդունուեցաւ Արտաքին նախարարութիւն, ուր ի բացակայութեան Մօրիս Շումանի, սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցան Ժան տը Լիփովսկիի հետ: Այս վերջինը շատ համակրական արտայայտութիւններ ունեցաւ Հայերու նկատմամբ, չեշտելով թէ զանոնք ճանչցած է երբ տակաւին դեսպան էր: Լիփովսկի սրամտութեամբ յիշած է թէ եթէ կաթողիկէ չըլլար, պիտի ուզէր Հայ ըլլալ: Նախարարին փոխանորդը անդրադարձած է նաեւ Հայոց Դատին, որ մոռցուած կը թուի եւ չեշտած թէ ներկայիս բոլորն ալ կ'աշխատին առաւելաբար խաղաղութեան համար:

Կաթողիկոսը մանրանկարչութեան ալպոմ մը նուիրած է Պ. Լիփովսկիի:

Նոյն օրը ժամը 5ին Ամենայն Հայոց Հայրապետին այցելած է Ջօր. Ռոնտօ, ապա ժամը 17,30ին Կարդինալ Կիյոն, որ առաւելաբար ծանրացած է էքիւմէնիզմի վրայ եւ Փարիզ գումարուող եպիսկոպոսական ժողովներու:

Ուրբաթ իրիկուն Փլազա – Աթենէի մէջ տեղի կ'ունենար պաշտօնական ճաշ մը, որուն ներկայ էին ի մէջ այլոց՝ Կարդինալ Մարթի եւ իր օժանդակը՝ Գերպ. Փեզերիլ, Արտաքին Նախարարութեան Եւրոպայի բաժնի տնօրէն՝ Պ. Ֆիլլոլ, Յունաց Մետրոպոլիտը, ռուս-Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ կողմէ՝ Գերպ. Լիւիլիէ, Փարիզի 8րդ թաղամասի (էլիզէ) քաղաքապետը՝ Ռոժէ Մոնէ, Պ. Փոնս, տնօրէն Արտաքին նախարարութեան գաղթականաց բաժնի, Պապական Նուիրակի ներկայացուցիչ՝ Գերպ. Քոլլասօ, Բողոքական Համադաշնակցութեան նախագահ՝ Ժան Քուրվուազիէ, ամերիկեան Եկեղեցւոյ աւագերէցը՝ Ռիտէլ, երեսփոխան Ալէն Կռիօթրէ, Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսի ներկայացուցիչ Ռ. Կրայնէքըր, Մելքիթ Եկեղեցւոյ կողմէ՝ Գերպ. Նասրալլա, ռուս-Օրթոտոքս (Ռիւ Տառիւ) Եկեղեցւոյ կողմէ Գերպ. Ժորժ, հայ Բողոքականներու կողմէ՝ Պատուելի Սխալեան եւ Պատուելի Միսիրեան, Հայր. Ադամեան (որ կը ներկայացնէր Գերպ. Ամատունին, ներկայիս՝ Հռոմ), ինչպէս նաեւ Փարիզի Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ հոգաբարձութեան անդամներ:

Շաբաթ օր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Լիոն մեկնեցաւ:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՊԻՆ ՃԱՌԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ճառերէն ետք, ստորեւ կուտանք ֆրանսերէն բնագրէն թարգմանելով Պօղոս Զ. Քահանայապետին ճառը արտասանուած Սիքստեան Մատրան մէջ, Մայիս 9ին եւ հրատարակուած Մայիս 10ի «Օսսերվաթոռէ Ռոմանոյի» մէջ:

«Զի բարի, զի գեղեցիկ, զի բնակեսցին եղբարք ի միասին» սաղմոսերգուին այս խօսքերը անդիմադրելի կերպով մեր շրթներուն կուգան այսօր զոր Տէրը մեզի կուտայ, մեր տունը ընդունելու Ձեզ, մեր սիրեցեալ եղբայրը, Ս. Աթոռ Էջմիածնի մեծայարգ կաթողիկոսը, որ յանձն առիք գալու մեծ Հայաստանէն, Հռովմէական Ս. Եկեղեցւոյ բերելու եղբայրական ողջոյնը Հայ. Եկեղեցւոյ: Մեր Նախորդը՝ Գրիգոր ԺԳ. հիացում ունէր Հայ. Եկեղեցւոյ յարատեւութեան վրայ դասաւանդելու քրիստոնեայ հաւատքը: Օրհնեալ է Աստուած, Հայրը մեր տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի, որուն Հոգին մեզ կը համախմբէ այսօր՝ պաշտամունքի, գոհաբանութեան եւ պաղատանքի հաւաքական աղօթքի մը մէջ:

Ճիշդ երեք տարի առաջ, այս նոյն մատրան մէջ էինք աղօթելու համար Ձեր եղբօր եւ Մեր եղբօր Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին հետ եւ կ'ոգեկոչէինք մեծ սուրբերը որ Ձեր ազնիւ ժողովուրդին բերած են Աւետարանին լոյսը եւ անոնք, որոնք տառապանքով լի պատմութեան մը ընթացքին, օգնեցին իրեն որ ոտքի մնայ եւ համախմբուի այս քրիստոնեայ հաւատքին մէջ, որ այնքան զմայլելի կերպով ազդած է ձեր մշակոյթին վրայ եւ որ աղբիւրն է այն անհատնում քաջութեան, որուն անհամար փաստերը տուած է հայ ժողովուրդը:

Ի՞նչպէս չոգեկոչել այս առաւօտ, այս պատմական հանդիպումին, Մեզի նախորդող Ս. Քահանայապետներուն նախասիրութիւնը հայ ազնիւ ժողովուրդին նկատմամբ եւ մանաւանդ Բենեդիկտոս ԺԵ.ի բարձրօրէն արտայայտած սէրը: Կը սիրենք նաեւ վերյիշել Գրիգոր ԺԳ.ի տուած որոշումը, զոր գործադրեց Լեւոն ԺԳ. Հռոմի մէջ հիմնելով Հայ. Վարժարանը, որ այնքան սիրելի է մեզի: Գիտէք նաեւ որ հաճելի է Մեզի մեր անմիջական գործակիցներուն մէջ ունենալ մեր մեծայարգ եղբայրը Կարդինալ Գրիգոր-Պետրոս Աղաճանեան, ծագումով Հայ, որ կը նախագահէ Ս. Աթոռի ամէնէն կարեւոր կազմակերպութիւններէն մէկուն՝ Հաւատոյ Տարածման Ժողովին: Եւ չենք կրնար մոռնալ բոլոր Կաթողիկէ Հայերը, ցրուած աշխարհի ամէն կողմը եւ անոնց յարատեւ հաւատարմութիւնը:

Անցեալին յաճախակի եղան յարաբերութիւնները, մասնաւորաբար ԺԲ.էն ԺԴ. դար, երբ ամբողջական հաղորդութիւնը վերահաստատուեցաւ Հռոմի եւ Հայ. Եկեղեցւոյ միջեւ: Մտերիմ յարաբերութիւններ կան նաեւ ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն Հռոմի եւ Էջմիածնի Աթոռներուն միջեւ, որոնք միասնաբար կը դաւանին Աստուծոյ Բանին խորհուրդը, դառնալով մեզմէ մէկը որպէսզի մեզ փրկէ եւ թոյլ տայ որ իր մէջ ըլլանք Աստուծոյ զաւակները, անդամ եւ եղբայր մէկը միւսին: Միքայէլ Կաթողիկոսի բանագնացները ընդունելէ ետք է որ Պիոս Թ. Պապը քաջալերեց Հայկ. տպարանի մը հիմնարկութիւնը Հռոմի մէջ: Բայց մանաւանդ այս շփումները, նամակներու եւ գիրերու փոխանակութիւնը յաճախ առիթ կուտային նկատելու խոր համաձայնութիւն մը, հաւատքին մէջ:

Եթէ ժամանակներու դժբախտութիւնները, մշակոյթի տարբերութիւնները, թարգմանութիւններու դժուարութիւնները մեզ առաջնորդեցին որոշ տարակարծութեան մեր հաւատքին կեդրոնական խորհուրդին արտայայտութեան մէջ, պէտք է վերստին ձեռք առնել վարդապետական այս դժուարութեանց քննութիւնը, գիտակցիլ թէ ի՞նչ են եղած անոր դրդապատճառները եւ զանոնք եղբայրօրէն գլուխ հանել:

1951ին, Պիոս ԺԲ. Պապը իր Սեմփիթերնուս Ռեքս կոնդակին մէջ, կը սիրէր յիշել ձեր մեծ աստուածաբաններէն մին, որ նաեւ մեծ բանաստեղծ մը եղաւ, Ներսէս Դ. Կաթողիկոսը որ ԺԲ. դարուն գրեց Մանուէլ Կոմնենոս կայսեր. — «Քրիստոսի միութեան մէջ երբեք չենք դներ, ինչպէս կ'ընեն հերետիկոսները, շփոթութիւնը, փոփոխութիւնը կամ այլափոխումը, կը հաստատենք մէկ բնութիւն՝ սահմանելու համար անձնաւորութիւնը զոր դուք ալ կ'ընդունիք Քրիստոսի մէջ, ինչ որ ճիշդ է եւ կ'ընդունինք եւ ասիկա ճիշդ նոյն իմաստն ունի քան մեր բանաձեւումը՝ մէկ բնութիւն... Եւ չենք մերժեր ըսել «երկու բնութիւն» պայմանաւ որ ատիկա բաժանումով չըլլայ ինչպէս Նեստորիոս, այլ մատնանշելու համար շփոթութեան բացակայութիւնը Եւտիքէսի եւ Ապողինարի դէմ»: Արդեօ՞ք ժամանակը չէ եկած վերջնապէս լուսաբանելու անցեալէն ժառանգ մնացած այս թիւրիմացութիւնները տիալոկի մը մէջ, որուն սկզբունքը որոշեց ձեր Եկեղեցին հաւաքուած ուրիշ Եկեղեցիներու հետ 1965ին, Ատտիս-Ապապա: Արդէն, աստուածաբանները խորացած ուսումնասիրութեանց եւ արդիւնաւոր հանդիպումներու ընթացքին հարթեցին ճամբան որ համաձայնութեան մը կը տանի այս ճամբուն վրայ: Պատրաստ ենք քալելու այդ ճամբէն եւ դրական կերպով պատասխանելու այդ որոշումին: Աւելին, այդ կը փափաքինք, ինչպէս ջերմօրէն կը փափաքինք որ ոչ մէկ բան անտեսուի որ կրնայ արագացնել գալուստը այն օրուան երբ պիտի կարենանք կնքել համամատուցման մը մէջ, մեր Եկեղեցիներուն վերագտած ամբողջական միութիւնը:

Յաճախակի յարաբերութիւնները զորս կ'ոգեկոչէինք քիչ առաջ, անհետանալու չափ մեղմացած էին տեղ տալու համար, բախումներու որոնք երբեմն բուռն եղան: Այդ շրջանը վերջացած է եւ մեր միակ տէրը Յիսուս Քրիստոս մեզ կը տանի մէկզմէկ դէպի միւսը, թախանձելով մեզմէ աւելի աշալրջութիւն եւ վերանորոգուած հաւատարմութիւն: Արդեօ՞ք նշանակալից չէ որ վերահաստատած ըլլանք մեր յարաբերութիւնները Վատիկանի Ժողովին առթիւ, որ արտայայտեց Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ վերանորոգման այս ճիգը եւ որուն Ձերդ Սրբութիւնը բարեհաճեցաւ պատուիրակ դիտեր ղրկել: Անկէ ի վեր Մենք եւս կրցանք այցելել Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքներուն զորս ուրախ ենք այսօր, Ձեր կողքին տեսնելով: Երկու անգամ մեր բանագնացները Էջմիածին գացին: Եւ ուրիշ անգամ մը, սիրով պատասխանելով Ձեր հրաւէրին Իգնատիոս-Պետրոս Պաթանեան Պատրիարքը, ամբողջ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին ներկայացնելով Ձեր մօտ եկաւ:

Կը խորհինք սակայն թէ առաջին անգամն է պատմութեան մէջ որ Հռոմի եպիսկոպոս մը պատիւն ու ուրախութիւնն ունի իր տան մէջ հիւրասիրելու Էջմիածնի Կաթողիկոսը: Նման դէպք մը պէտք է համաձայնութեան եւ գործակցութեան նոր հանգրուան մը ըլլայ, մեր մէջ եւ բոլորին հետ իշխել տալու համար ճշմարիտ եղբայրութիւնը սիրոյ մէջ: Հոս է վկայութիւնը զոր Հոգին կը թելադրէ մեզի տալու: Այս է օժանդակութիւնը զոր պէտք է բերենք բոլոր մարդոց եւ բոլոր ազգերուն մէջ խաղաղութիւն հաստատելու համար: Հոգեկան եզակի բարձրութեան մը արտայայտութիւններով, Ձերդ Սրբութիւնը ոգեկոչեց ներկայ աշխարհի պայմանները եւ առաքելութիւնը զոր Տէրը կուտայ իր Եկեղեցիին, սորվեցնել մարդոց իրենք զիրենք ճանչնալ իր մէջ իբրեւ եղբայր եւ երթալ միասին խաղաղօրէն, մինչեւ որ կազմեն Աստուծոյ միակ ժողովուրդը որ կը քալէ դէպի երկնային արքայութիւն: Միասնաբար հայցենք Աստուծմէ որ մեր սրտերուն մէջ կը դնէ այս փափաքը եւ այս յոյսը, որ մեր մէջ սկսաւ այս փառաւոր աշխատանքը, որ զայն տանի իր լրումին»:

ՎԱԿՆԷՐ ՍԻՐՈՅ ԵՐԱԺԻՇՏ

Սէրը, ինչպէս որ ունեցած է իր բանաստեղծները, նոյնպէս ունեցած է իր երաժիշտները, որոնց մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Ռիշար Վակնէր (1813-1883), որուն Թրիսթան եւ Իզոլտ օփերան՝ սիրային երաժշտութեան գերագոյն արտայայտութիւնն է:

Լէոնարտօ Տա Վինչիի Ճիոքոնտային համար ըսած են թէ նկարչութիւն մը չէ, այլ նկարիչներու յուսահատութիւնը. առանց վարանումի կրնայ ըսուիլ նոյնպէս Թրիսթան եւ Իզոլտի համար թէ՝ երաժշտութիւն չէ, այլ երաժիշտներուն յուսահատութիւնը:

Բայց Վակնէր եղած է միեւնոյն ատեն սիրոյ երաժիշտ եւ սիրոյ բանաստեղծ, որովհետեւ ոչ միայն Թրիսթանի — ինչպէս իր ամբողջ օփերաներուն — ինքը յղացած եւ գրած է, այլ նաեւ անոնց տաղերը: Վակնէր թէ անման երգահան մըն էր, — երգահան մը, որ բոլորովին յեղաշրջեց երաժշտական արուեստը եւ զայն նոր հիմերու վրայ դրաւ եւ թէ մեծ բանաստեղծ մը:

Լոհէնկրին, Թանհօյզեր, Նիպելունկէններու պէս գործեր գերմարդկային ուղեղի մը յղացումներն են եւ չափազանցութիւն չէ ըսել, թէ Վակնէրի ուղեղը իսկապէս գերբնական էր: Բաւական է դիտել իր ալեկոծ դիմագիծը, որ գերազանցօրէն կը կրէ հանճարի, սիրոյ եւ տառապանքի դրոշմը:

Թերեւս Վակնէր այնքան մեծ չէր ըլլար, եթէ այդ աստիճան չտառապէր, այն վիթխարի կռիւը զոր մղեց էակներուն եւ իրերուն, մէկ բառով ճակատագրին դէմ, կարծես բազմապատկեց իր անսահման ուժը, անտարակոյս Վակնէրի գերբնական յաղթանակին մէջ մեծ դեր ունեցաւ Պաւիէրի Լուտվիկ Բ. թագաւորը, բայց հաւանաբար ան չհասնէր արուեստի բարձունքին, եթէ իր կեանքին մեծագոյն յուսախաբութիւնը իրեն տուած չըլլար Միննա Փլանէր, իր ամուսնութեան մէջ. եթէ սիրոյ երջանկութիւնը ճանչցած չըլլար Մաթիլտա Վէզընտոնքի հետ եւ վերջապէս չսիրէր Գոզիմա ֆոն Պիւլովը, Լիսթի աղջիկը, որուն հետ ամուսնացաւ եւ որ իրեն համար եղաւ թէ՛ տարփագեղ կին մը եւ թէ հանճարեղ առաջնորդ մը:

Շատեր սխալ համոզում մը գոյացուցած են Թրիսթան եւ Իզոլտը ներշնչող անձին մասին, որովհետեւ Վակնէր այդ օփերային մէկ մասը՝ Գոզիման ճանչնալէն ետք գրած է: Շատեր կը կարծեն թէ այդ գլուխ գործոցը ներշնչողը Ֆրանց Լիսթի աղջիկն է. մինչդեռ սխալ է. Թրիսթան եւ Իզոլտը իրեն ներշնչած է միայն Մաթիլտա Վէզընտոնք: Արդէն Վակնէր խօսած է այս մասին ոչ միայն իր «Զօն»ին, այլեւ իր կողմէ Մաթիլտայի եւ ուրիշներու ուղղուած նամակներուն մէջ:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Արամ ոտքի ելաւ զգացնելու համար թէ խօսակցութիւնը աւարտած էր:

Թորոս պէյ ինքն ալ ակամայ ոտքի ելաւ: Իր փափաքն էր երիտասարդին հետ խօսակցութիւնը շարունակել եւ զայն համոզել ջանալ նիւթական նոր զոհողութեան մը:

— Ուրեմն, Արամ էֆէնտի, ըսաւ, այսօր պիտի չկրնանք վերջնական կարգադրութիւն մը ընել:

— Գոնէ երկու օր միջոց տուէք ինծի:

— Ես աւելի ձեր հօր մասին կը մտածեմ որ այսքան օր բանտարկուած կը մնայ, պնդեց Թորոս պէյ աներեւութեամբ:

— Հոգ չէ, թող երկու օր աւելի մնայ, պատասխանեց երիտասարդը:

Թորոս պէյ տեսաւ որ յոյս չկայ:

— Մնաք բարով, ըսաւ ցուրտ կերպով մը:

— Երթաք բարով, պատասխանեց երիտասարդը, եւ մանաւանդ ցտեսութիւն, որովհետեւ մէկ երկու օրէն թերեւս կըրկին առիթ ունենանք տեսնուելու:

— Իշալլահ, միայն թէ ձեր որոշումը կարելի եղածին չափ շուտ տուէք:

— Կը ջանամ, դուք ալ ձեր կողմէն, կը խնդրեմ ամէն միջոց գործածեցէք Լեւոնը ձեռք ձգելու համար, ըսաւ երիտասարդը աննշմարելի հեգնութեամբ մը:

Երբ Թորոս պէյ փողոց ելաւ, շատ դրդռուած վիճակ մը ունէր: Երբ Բարսեղ էֆէնտիի տունը եկած էր իր դիտաւորութիւնն էր բարկութիւնը ամբողջ թափել երիտասարդին գլուխը եւ միանգամայն սպառնալ անոր, որովհետեւ համոզուած էր որ Արամ եւ Լեւոն միացած, զինքը խաբած էին:

Բայց Լեւոնին ստացագիրը զինքը բոլորովին շփոթած էր: Ստիպուած էր ընդունելու թէ Արամ ալ իրեն չափ խաղի եկած էր այս խնդրին մէջ եւ իրմէ աւելի մեծ չափով մը, քանի որ ինք հինգ հարիւր ոսկի կը կորսնցնէր, մինչդեռ Արամ տասը կրկինը: Հիմա իր բոլոր կատաղութիւնը դարձած էր Լեւոնի վրայ, որուն դէմ կը գոռար ճամբան գացած ատեն.

— Աւազա՛կ, գո՛ղ, խաբեբա՛յ, կը մըռլտար իր ակռաներուն մէջէն:

Արդարեւ իրաւունք ունէր այնքան յուզուելու եւ բարկանալու: Այդ հինգ հարիւր ոսկիին վրայ մեծամեծ յոյսեր դրած էր եւ ահա, ճիշդ զայն գրպանելու վայրկեանին անյայտ կ'ըլլար:

Այս դառն մտածումներուն մէջ ընկղմած՝ երբոր Մեծ փողոցէն կ'անցնէր, յանկարծ նշմարեց գաղտնի ոստիկան Ալի պէյը, զոր արդէն անգամ մը տեսանք այս վէպին նախորդ գլխուն մէջ:

Ալի պէյ վաղնջուց ծանօթ մըն էր եւ իսկոյն դէպի անոր քով գնաց: Լրտես ոստիկանը տեսնելով պէյին իր քով գալը, իսկոյն ակնածանքի դիրք մը առաւ:

— Բարեւ, Ալի պէյ, ի՞նչ կ'ընես այս կողմերը, հարցուց Թորոս պէյ մտերմական շեշտով մը:

— Կը պտըտիմ, պատասխանեց միւսը:

— Ես գիտեմ որ դուն պարապ տեղը չես պտըտիր, շարունակեց Թորոս պէյ, անպատճառ գործի մը վրայ ես:

— Իրաւ է որ գործի մը համար մինչեւ Բերա ելայ, բայց ընդունայն եմ պիտի դառնամ կարծեմ:

— Կ'ուզէի քեզի հետ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունենալ, ըսաւ Թորոս պէյ:

— Շատ աղէկ, պատասխանեց Ալի պէյ, երբ, ուր որ կ'ուզէք:

— Երթանք իմ տունս, հոն կրնանք հանգիստ տեսնուիլ:

Երբ Թորոս պէյ իր բնակարանը հասաւ, լրտեսը տարաւ իր առանձնասենեակը եւ սիկարէթ մը հրամցնելով ըսաւ.

— Քեզմէ ծառայութիւն մը պիտի խընդրեմ:

— Հրամանք ըրէք, պէյ էֆէնտի, պատասխանեց Ալի պէյ:

— Երիտասարդ մը կայ որ այս առտուընէ ի վեր անյայտացած է, պէտք է որ անոր հետքը գտնես:

— Ո՞վ է այդ երիտասարդը:

— Լեւոն Կապարեան:

— Բայց գոնէ մէկ քանի տեղեկութիւններ կրնա՞ս տալ իր մասին:

— Ինչ որ կրնամ պատրաստ եմ տալու:

— Նախ ըսէք խնդրեմ, իր մասին ի՞նչ կասկածներ ունիք: Յեղափոխակա՞ն է...

— Բնաւ երբեք:

— Ուրեմն ինչո՞ւ համար մէկէն ի մէկ անյայտացած է:

— Իրեն աւանդ տրուած գումար մը իւրացնելու համար:

— Որչա՞փ կը հասնի այդ գումարը:

— Հազար ոսկի:

— Հազար ոսկի, գոչեց Ալի պէյ աչքերը բանալով, հնչո՞ւն դրամ:

— Այո... այսինքն հազար ոսկիի պանքնոթ:

— Հիմա խնդիրը դժուարացաւ:

— Ինչո՞ւ համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(121 - Շար.)

Սիրային այդ անմահ յիշատակարանը՝ Վակնէր անձկագին ժամերու մէջ յղացաւ: Մէկ կողմէ իր կնոջ՝ Միննայի հետ անհասկացողութենէ ծնած տառապանքը, միւս կողմէ անսահման սէր մը, որուն առարկան էր Մաթիլտան: Ու այդ կոթողը կերտեց սիրահարներու յաւիտենական քաղաքին՝ Վենետիկի մէջ:

Միննա գեղեցիկ էր եւ բարեսիրտ. իր գլխաւոր յանցանքն էր՝ Վակնէրի պէս տիտանի մը կինը եղած ըլլալը. անկարող էր հասկնալու անոր փոթորկալից հանճարը, եւ իր մտայնութեան լաւագոյն արտայայտութիւնը այս պատասխանին մէջն է, զոր տուաւ մէկու մը, որ զինքը կը շնորհաւորէր՝ Վակնէրի մը կինը ըլլալուն համար.

— Նախամեծար պիտի համարէի երկրորդական մէկու մը կինը ըլլալ, պայմանաւ որ ամուսինս հաւատարիմ ըլլար ինծի:

Ընդհակառակն Մաթիլտա Վէզընտոնք Վակնէրը աւելի կ՚ըմբռնէր, զգացումով, միտքով եւ դաստիարակութիւնով աւելի մօտ էր հսկային հոգիին, որովհետեւ Մաթիլտա բանաստեղծ մըն էր, եւ իր բանաստեղծութիւնները — որոնց մեծագոյն մասին առարկան Վակնէր էր — կ՚արտայայտեն բարձր եւ հրաբորբ ներշնչումի մը զգայութիւնը:

Պէտք է ոչ միայն լսել Թրիստանի երաժշտութիւնը, այլ եւ կարդալ անոր բառերը, հասկնալու համար թէ ի՛նչպէս սիրած են անոնք զիրար:

Թրիստանի բերնով Վակնէրն է, որ կը խօսի Իզոլտի՝ Մաթիլտայի.

Ան որ ամէն ինչն է իմ աչքիս,
Ի՛նչպէս ինծի համար աշխարհէն դուրս
կրնայ ըլլալ···

Ու երկրորդ արարուածին հռչակաւոր երգը, որ կը սկսի.

Սիրո՛յ գիշեր, սփռէ՛ ստուերդ···

Մաթիլտա Վէզընտոնք ամուսնացած եւ զաւկի տէր էր. Օթթօ Վէզընտոնք, անոր ամուսինը, բաւական ընդդիմութենէ ետք, կարծես հանճարին պահանջներուն հասկացողութեան թելադրումով, համակերպեցաւ Վակնէրի ներկայութեան եւ նոյնիսկ Ցիւրիխի լիճին եզերքը, Վակնէրի բնակութեան համար առանձնատուն մը շինել տուաւ, որ Ապաստան կոչուեցաւ:

Հոն Վակնէր եւ Մաթիլտա իրարու կը հանդիպէին:

Կ՚ըսեն թէ իրենց յարաբերութիւնները պլատոնական էին, կ՚ըսեն նաեւ թէ անոնց բնոյթը մինչեւ հիմա չէ հասկցուած:

Այդ յարաբերութիւններուն պլատոնականութիւնը տարակուսելի է, եթէ նկատի առնուի Վակնէրի կրակոտ խառնուածքը եւ Թրիստան եւ Իզոլտի հրավառ շեշտերը:

Ամէն պարագայի մէջ ի՛նչ բնոյթ որ ունեցած ըլլայ իրենց սէրը, այդ օփերային գոյութիւնը բաւական է որպէսզի իրենց անունը միասին անմահանայ:

Վակնէրի երկրորդ կինը՝ Գոզիմա, ինչպէս ըսինք, Լիսթի աղջիկն էր. Լիսթ իր այդ աղջիկը ունեցաւ իր սիրուհիներէն՝ կոմսուհի տ՚Ակուլ, որ գրականութեան մէջ ծանօթ է Տանիէլ Սթերն անունով:

Գոզիմա ամուսնացած էր երիտասարդ տաղանդաւոր դաշնակահար եւ խմբավար Հանս Ֆօն Պիւլովի հետ, որ Վակնէրի աշակերտն էր:

Այդ ամուսնութիւնն ալ երջանիկ ըլլալէ հեռու էր: Այր եւ կին զիրար չէին հասկնար: Սակայն կը տանէին այդ կեանքը, գրեթէ առանց մեծ միջադէպերու, մինչեւ այն օրը՝ երբ Գոզիմա Վակնէրի հանդիպեցաւ: Արդէն անոր հեղինակութիւնները լսելու առիթ ունեցած էր, իր ամուսինին ղեկավարած երաժշտախումբերէն:

Առաջին հանդիպումին իսկ, Վակնէր մեծ տպաւորութիւն մը ձգեց Գոզիմայի վրայ. այդ տպաւորութիւնը հետզհետէ մարմին առաւ. Վակնէր, որ կարգ մը պատճառներով հեռացած էր Մաթիլտայէն, անտարբեր չմնաց Գոզիմայի նայուածքներուն խորութենէն:

Հանս Ֆօն Պիւլով, որ Վակնէրը կը պաշտէր, երկար ատեն իրողութեան անծանօթ մնաց, ու երբ կռահեց, հակառակ զգացած մեծ ցաւին, Օթթօ Վէզընտոնքի պէս համակերպեցաւ աչք գոցել, կարծես Մաթիլտայի ամուսինին նման ներողամտութիւնը, հանճարին պահանջներուն վճարուած տուրք մը նկատելով:

Բայց եկաւ օր մը, երբ այդ կնճռոտ կեանքը անտանելի դարձաւ, ու Գոզիմա լքելով ամուսինը՝ գնաց Վակնէրի հետ ապրելու:

Գոզիմա ուրիշ տենչանք չունէր, Վակնէրի սէրը, անոր գործն ու փառքը իրեն կը բաւէին:

Երբ իր կինը Միննա, որմէ հեռու կ՚ապրէր, մեռաւ, Վակնէր՝ Գոզիմայի հետ ամուսնացաւ «պաշտօնապէս»:

Գոզիմա իր առաջին ամուսինին՝ Հանս Ֆօն Պիւլովի հանդիպեցաւ օր մը, իրենց բաժանումէն տարիներ ետք:

— Ներեցի քեզի, ըսաւ երաժիշտը:

— Խնդիրը ներումի հետ կապ չունի, պատասխանեց Գոզիմա, պէտք է հասկընալ:

Հանս Ֆօն Պիւլովի բարեկամները, տասնեակ տարիներ ետք — արդէն Պիւլով ինքն ալ դեռատի կնոջ մը հետ կըրկին ամուսնացած էր — ըսին իրեն, թէ հարցը փակուած նկատէ եւ թէ պատրաստ էին Վակնէրի հետ զինքը հաշտեցնելու:

— Ոչ, ոչ, պատասխանեց Պիւլով, ես Վակնէրը լաւ կը ճանչնամ. ան կրնայ առաջին կինս ինծի վերադարձնել եւ նորը ձեռքէս խլել:

Վակնէր, որ կրքոտ խառնուածք մը ունէր, շատ սիրարկածներ ունեցաւ. արդէն կ՚ըսէր թէ առանց կնոջ չէր կրնար ապրիլ: Այդ բազմաթիւ հանդիպումները որեւէ հետք ձգած չեն իր կեանքին մէջ:

Վակնէրի կեանքին, սիրոյն, հանճարին եւ հսկայ գործին անվիճելի բեւեռները եղան երկու դերազանց դէմքեր միայն — Մաթիլտա եւ Գոզիմա:

Երբ 1883ին Վակնէր մեռաւ Վենետիկ, Գոզիմա տարի մը ընկղմած մնաց իր անմխիթարելի ցաւին մէջ: Յետոյ ինքզինք բոլորովին նուիրեց վարպետին գործը յաւերժացնելու փառքին:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԳԱՐՈՒՆ»Ի ՕԳՏԱԿԱՐ ՃԻԳԸ

Մասնաւորապէս «Գարուն» ամսաթերթն է, որ կը շարունակէ մօտէն հետաքրքրուիլ Արփա – Սեւան ջրատարի շինութեան հետ կապուած հարցերով, որոնցմէ ամէնէն հրատապն ու կարեւորը աշխատող ձեռքերու թիւի պակասն է: 1970 Յունուար մէկի տուեալներով բանուորներու թիւ կը ներկայացուի 1327, իսկ ճարտարագէտներուն՝ 160, ինչ որ «դա պահանջուող աշխատաւորների քանակի կէսից միայն մի քիչ է աւել», այլ խօսքով գործը յաջող եւ բնականոն թափի մէջ դնելու համար դեռ անհրաժեշտ են մօտաւորապէս նոյնքան թիւով բանուորներ: Յամենայն դէպս, համաձայն «Գարուն»ի, «այս տարի Արփա – Սեւան ջրատարի շինարարութեան անհրաժեշտ կը լինի եւս եօթը հարիւր բանուոր»:

«Գարուն» կոչ կ՚ընէ հայ երիտասարդներուն, որպէսզի հայրենասիրական դիտակցութենէ առաջնորդուած արձանագրուին բանուորական վաշտերուն: Կոչին պատասխանած են մինչեւ Ապրիլի վերջ՝ 15 երիտասարդներ, որոնցմէ մէկը՝ 23 տարեկան երիտասարդուհի մը: Բնականաբար, այս թիւը երբեք գոհացուցիչ չի կրնար նկատուիլ:

Աւելցնենք, որ 1969ին 4478 մեթր փապուղի փորուած է, մինչդեռ 1970ի համար աշխատանքի առաջադրութիւն կը ներկայացուի տասը հազար մեթր:

ԲԱՐԵԼԱՒԵԼ ՍԵՐՄՆԱԲՈՒԾՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Հացահատիկի (ցորեն, գարի) արտադրութիւնը աւելցնելու համար հաստատուած են սերմնաբուծական 41 տնտեսութիւններ, որոնք տարեկան մօտաւորապէս 12.600 հեկտարի վրայ կը ցանեն աշնանացան եւ գարնանացան ցորեն եւ գարի, որմէ կը ստանան 2000–2500 թոն հացահատի սորտ:

1969ին գերակատարուեցաւ սերմնացու հացահատիկի արտադրութեան եւ մթերման ծրագիրը — 2773 թոն, փոխանակ նախատեսուած 2000ին: Այսուհանդերձ ընդհանուր առմամբ սերմնաբուծութեան վիճակը բարւոք չէ, կը գրէ Կ. Տոնոյեան «Սով. Հայաստան»ի մէջ (10 Ապրիլ), որովհետեւ բազմաթիւ տնտեսութիւններ այս ուղղութեամբ գրեթէ ոչ մէկ աշխատանք կը կատարեն:

«Հանրապետութեան գիւղի աշխատաւորները, կը ճշդէ յօդուածագիրը, տարեկան պետութեան տալիս են 20.000 թոն հացահատիկ, միաժամանակ պահանջում 14–16.000 թոն սերմացու: Ասիկա անբնական երեւոյթ է»:

Կ՚առաջարկէ, որ բոլոր տնտեսութիւնները իրենց արտադրութեան հաշուին ապահովեն իրենց սերմացուն: Պետութենէն սերմացու պէտք է պահանջել միայն բացառիկ պարագաներու մէջ:

ՄՏՔԻ ՇԻԹԵՐ ԿԵՕԹԷԷ

— Անցած վիշտերու յիշատակը հաճոյք մըն է:

— Ամէնէն մեծ հաճոյքը ինքնիր մէջ բնակիլն է:

— Երջանկութիւն մը կայ, զոր չենք ճանչնար, սակայն երբ զայն ճանչնանք, չենք գիտեր գնահատել:

— Կիրքի մը անձնատուր ըլլալէ առաջ, մարդ սարսափ կը զգայ, ինչպէս խորունկ ջուրի մը առջեւ, բայց հազիւ թէ հոն կը նետուի, հաճոյքներէ բռնուած կը զգայ, ու անոնցմով կը տարուի լուղորդի մը պէս:

— Շատ աւելի երջանիկ պիտի կրնայի ըլլալ, եթէ գոյութիւն ունեցած չըլլային ոչ գինին եւ ոչ ալ կիներուն արցունքները:

— Իսկապէս տխուր բան է մեկնիլը, գրեթէ մեռնելու պէս բան մը:

— Քանի որ ձեռքդ եւ ակնարկդ կը վարժեցնես, վարժեցուր նաեւ իմացականութիւնդ: Որովհետեւ հազուադէպ է, որ հանճար մը, նոյնպէս մեծապէս օժտուած, կարենայ բարձրանալ գերբնական գործերու, բնութեան եւ բնազդի օժանդակութեամբ միայն: Արուեստը արուեստ է: Ով որ զայն խորապէս ուսումնասիրած չէ, արուեստագէտի անունին արժանի չէ: Այս կալուածին մէջ խարխափումը ոչ մէկ բանի կը ծառայէ. լաւ երկ մը արտադրելէ առաջ, պէտք է ճանչնալ նիւթը՝ վստահութեամբ եւ ճշդութեամբ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

«Մեր կեանքը առերեւոյթ առջինի պէս պէտք է ըլլայ»:

Քարենինի նամակին այս կտորն ալ միտքը ինկաւ:

«Այս կեանքը միշտ դժնդակ եղած էր, իսկ վերջին ատենները զզուելի եղաւ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ հիմա: Արդէն ինք գիտէ ատիկա: Գիտէ որ չեմ կրնար զղջալ սիրոյս համար որ իմ ամբողջ կեանքս է: Գիտէ որ ատկէ միմիայն կեղծիք յառաջ պիտի գայ, բայց պէտք է որ շարունակէ զիս տանջել:

«Զինքը կը ճանչնամ, գիտեմ որ ստութեան մէջ կ՚ապրի, ինչպէս ձուկը ջուրին մէջ: Ոչ, այդ հաճոյքը պիտի չընեմ իրեն: Պիտի պատռեմ ստութեան այդ ոստայնը որուն մէջ կ՚ուզէ բանտարկել զիս, ինչ որ պիտի ըլլայ՝ թող ըլլայ, ամէն բան լաւագոյն է ստութենէն ու երկդիմութենէն:

«Բայց ի՞նչպէս ընել, Աստուա՛ծ իմ, Աստուած իմ: Միթէ ինծի չափ թշուառ կին եղա՞ծ է երբեք»:

— Ոչ, պիտի պատռեմ այդ ոստայնը, պիտի պատռեմ, գոչեց տեղէն ցատկելով ու արցունքները զսպելով:

Գրասեղանին քով գնաց երկրորդ նամակ մը գրելու համար: Բայց իր հոգւոյն խորէն կը զգար որ բան մը չէր կըրնար պատռել, եւ թէ ուժ պիտի չունենար իր հին կացութենէն դուրս ելլելու, որքան ալ անիկա կեղծ ու անպարկեշտ ըլլար:

Գրասեղանին առջեւ նստաւ, բայց չկրցաւ գրել. ձեռքերը խաչաձեւեց, գլուխը վար հակեց ու հեծկլտալով լացաւ, կուրծքը ցնցելով, ինչպէս տղաքը կուլան: Կուլար որովհետեւ կը տեսնէր որ կացութիւնը լուսաբանելու համար իր ունեցած յոյսը յաւիտեան կը կորսուէր:

Գիտէր որ ամէն ինչ առաջուան պէս ու ալ աւելի գէշ պիտի շարունակուէր:

Կը զգար որ աշխարհիկ կեանքի մէջ իր գրաւած դիրքը, զոր առտուն աննշան կը թուէր իրեն, շատ կապուած էր սրտին եւ թէ քաջութիւն պիտի չունենար զայն փոխելու իր ամուսինը եւ զաւակը թողլով՝ սիրականին հետ ապրող կնոջ մը ամօթալի դիրքին հետ:

Կը զգար որ, հակառակ իր ջանքերուն, երբեք իր կացութեան տէրը պիտի չըլլար եւ թէ երբեք պիտի չվայելէր ազատութիւնը սիրոյ մէջ, այլ միշտ պիտի մնար յանցապարտ կինը որ խայտառակուելու սպառնալիքին տակ կ՚ապրի, որ իր ամուսինը կը խաբէ անկախ մարդու մը հետ որուն կեանքը չի կրնար բաժնել իրենինին հետ: Գիտէր որ ասիկա այսպէս պիտի վերջանար, բայց իր ճակատագիրը այնչափ սոսկալի էր որ չէր կրնար դէմ յանդիման զայն նկատել, ու կուլար, ինչպէս կուլան պատժուած տղաքը:

Ծառային ոտնաձայնը որ կը մօտենար, զինքը իրականութեան հրաւիրեց: Գրել կեղծեց, դէմքը ծածկելու համար:

— Պարոնին թղթաբերը պատասխանի կը սպասէ:

— Պատասխա՞ն... այո... թող սպասէ, ես քեզ կը կանչեմ...

«Ի՞նչ կրնամ գրել իրեն: Ի՞նչ կրնամ որոշել մինակս: Ի՞նչ գիտնամ... ի՞նչ կը բաղձամ, ի՞նչ կը սիրեմ»:

Նորէն զգաց որ հոգւոյն մէջ ամէն բան կ՚երկուօրէր: Կրկին երկիւղ զգաց ատկէ:

— Պէտք է Վրոնսքին տեսնեմ: Ինք միայն կրնայ ըսել թէ ի՛նչ պէտք է ընեմ... Պեցիի պիտի երթամ, գուցէ անոր տունը գտնեմ զինքը:

Աննա բոլորովին մոռցաւ թէ նախորդ օրը ըսած էր Վրոնսքիի որ իշխանուհիին տունը պիտի չերթար եւ թէ այս պատճառաւ, Վրոնսքի ալ ըսած էր որ ինքն ալ պիտի չերթայ:

Վճռաբար մօտեցաւ գրասեղանին ու իր ամուսնին գրեց.

«Նամակնիդ ստացայ: Ա.»

Զանգակը զարկաւ եւ տոմսը յանձնեց ծառային:

— Այսօր պիտի չմեկնինք, ըսաւ իր սենեկապանուհիին:

— Բնա՞ւ պիտի չմեկնինք:

— Ոչ: Բայց բեռները մի քակեր մինչեւ վաղը: Կառքը մի ճամբեր, իշխանուհիին պիտի երթամ:

— Տիկինը ի՞նչ շրջազգեստ պիտի հագնի:

Ե.

Հակառակ իր աշխարհիկ ունայնամոլութեան, Վրոնսքի կ՚ատէր անկարգութիւնը. իր պատանեկութեան ատեն, երբ տակաւին զինուորական վարժարանն էր, դրամի նեղութիւն ունեցած էր եւ երբ փորձած էր փոխ առնել, մերժումի ստորնացումը կրած էր: Այդ օրէն ի վեր ա՛լ երբեք չէր ուզած նոյն կացութեան մէջ գտնուիլ:

Իր գործերուն մէջ կարգ կանոն պահելու համար, տարին քանի մը անգամ կ՚առանձնանար ու գործերը կարգի կը դնէր, այս գործողութիւնը ինք կ՚անուանէր «լուացք ընել»:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Սէն Ռաֆայէլ

DOMAINE DES VEYSSIERES, VALESCURE (83)

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Ազնաւուրեան իրենց զաւկին՝ Մարքի ամուսնութեան ուրախ առիթով 60 ֆր.: Ժան-Փիէր Փափազեան իր ամուսնութեան ուրախ առիթով 60 ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Արամ Պոհճալեան իրենց զաւկին Ժորժի տարելիցին հոգեհանգստեան առիթով եկեղեցիին կը նուիրեն երեք ասեղնագործ աւետարանի բոնիչ եւ մէկ Խալիչա: Նոյն առիթով Ծերոն Մեսրոպեան 10 ֆր.:

Դոնբացէքի արարողութեան առիթով եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Մարի Պոզմաճեան 40 ֆր., Խաչինէճեան ընտանիք 30, Արուսեակ Թագաքեան 20, Թագուհի Ճընտիկեան 15, Զապէլ Մանուէլեան, Լուսիա Գասպարեան, Մարզուվանլեան, Ժաքօ Եազկիւլեան 10ական, Կատար Պարազեան 5: Թաղման արարողութեան առիթով՝ Հայկ Ահարոնեան 30, Պերճուհի Սողոմոնեան, Ովսաննա Տէտէեան, Նուրիցա Ահարոնեան, Պր. Քէսթէքեան 20ական, Զապէլ Մանուէլեան, Վերոնիկ Խուրիկեան, Թագուհի Ճընտիկեան, Հայկուհի Գրիգորեան, Նոյեմի Էքմէքճեան, Անթառամ Փափազեան, Սըրբուհի Սէմէրճեան, Վէզիրեան 10ական, Վարդուհի Աճէմեան, Հայկանոյշ Արապաճեան 5ական: Զատկական խղճմտանքի նուիրատուութիւններ.— Այրի Տիկ Հայկանոյշ Ջրբաշեան, Տիկ. Զապէլ Մորէնոն, Տէօքմէճեան ընտանիք 100ական, Պր. Հրաչ Վարդանեան 10 տոլար: Վերժին Արքահամեան, Թորոսեան, Փերուզ Փալամուտեան, Արաքսի Խօջախւղեան, Համբարձում Փափազեան 50ական ֆր.: Ասատուր Հոլոփիկեան, Արշաւիր Տէր-Խորէնեան 30ական, Խաչինէճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Նիքօթ Նիքօթեան, Օր. Մայտա Եազըճեան, Նիկողոս Ազնաւուրեան, Արամ Սանտիքճեան, Տէր եւ Տիկ. Մելքոնեան, Նուրիցա Աւետիսեան 20ական, Երիցուհի Հայրապետեան 15, Զապէլ Մանուէլեան, Շահանիկ Նազարէթեան, Լուսիա Գասպարեան, Վարդուհի Աճէմեան, Սիրուն Մարկոսեան, Ոսկի Անսուրեան, Սոնա Պաժան, Արաքսի Անդրէասեան, Փերուզ Տէր-Մարգարեան, Հայկուհի Մանուէլեան, Տիկ. Տիվէրէս, Համբարձումեան, Թագուհի Ճընտիկեան, Նոյեմզար Վարդերեսեան, Լորիս Կարապետեան, Նաճարեան, Զաքմաքլեան, Լիոթօ, Զուգասըզեան, Նուարդ Քէօսէեան, Ալիս Շահում, Օր. Սիմիթեան, Վռամ Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկ. Կոպէռ Բարսեղեան, Տէր եւ Տիկ. Շիլոեան, Գրիգոր Փափազեան, Արտաւազդ Խաչիկեան, Խաչիկ Համբարձումեան, Խարոֆ Նալպանտեան, Ռուբէն Պահատուրեան, Եդուարդ Գալըաքճեան, Յարութիւն Գատայիֆեան, Յակոբ Աւետիքեան, Յարութիւն Պապայիկկիթեան, Պէրպէրօղլեան, Տիկ. Անի Սիսակեան, Արշալոյս Լուսարարեան 10ական, Էլիան Գազանճեան, Օննիկ Թիւզճեան, Նշան Կիւրճեան 5ական ֆրանք:

ԿՈՉ

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի պատիւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կազմակերպուած է ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 12 Յունիս ժամը ճիշդ 20ին, Փարիզի Հիլթոնի սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 65 ֆրանք:

Ճաշին մասնակցութեան համար արձանագրութիւնները կը կատարուին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան մէջ:

Տեղ ապահովելու պայմանաժամը կը վերջանայ 7 Յունիսին:

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որ պէտք մեծ բազմութեամբ փութան մասնակցիլ այս բացառիկ ընթրիքին, օր առաջ ապահովելով իրենց տեղերը:

ԴԻՒԱՆ

ԿԱՇ

Կազմակերպուած Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայր. Միութեան կողմէ, Մայրերու տօնի առթիւ: Տեղի կ'ունենայ 7 Յունիս Կիրակի ժամը 12ին, ճաշարան Արթիւր, 391, Ռիւ տէ Փիրէնէ, Փարիզ 20րդ. Մեթրօ Փիրէնէ:

Մուտք 20 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 28ին:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, Շաբաթ 30 Մայիս երեկոյեան ժամը 8,30ին, Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱԶՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ.— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, խմբապար, մենապար, կենդանի պատկեր:

×

Կիրակի 31 Մայիս Վալանսի Ահարոնեան Նոր Ակումբին բացումը Ռիւ Պիւֆէի նախկին դպրոցին սրահը:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յակոբ Սազճեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, պար եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԴԱՅԼՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԵՐԵՒԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔՈՎ

Երթուդարձ յատուկ ՃԷԹ ՏԷ-ՍԷ 9 օդանավով

Մեկնում ՄԱՐՍԷՅԼ-ՄԱՐԻՆԵԱՆԻ օդակայանէն Օգս. 13 Հինգշաբթի ժամը 11ին

վերադարձ Մարսէյլ, կիրակի Օգոստ. 30 ժամը 5ին

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆ՝ 2995 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւով Մարսէյլ - Երեւան երթուդարձ քաղաքին այցելութիւնները, առաջին կարգի պանդոկ (Արմենիա կամ Համահաւասար), երկու հոգինոց սենեակներու մէջ, բաղնիքով, օրական երեք ճաշ (Նախաճաշ, ցերեկուան եւ երեկոյեան ճաշ), սպասարկութիւն եւ թաքս: Ջրի փոխադրութիւն 50 քիլօ պակաժի մարդ գլուխ: Խորհրդային վիզայի ծախքերը:

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋԸ ՉԵՆ, օդակայանի թաքսերը, ըմպելին եւ անհատական ծախքերը:

Renseignements et inscriptions chez :

MARSEILLE
— VOYAGENCE, 1bis, La Canibière — Tél. 20-21-66, 20-07-37
— Mr. Dicran CAZARIAN, 14 Boulevard Vauquois — Tél. 48-86-19

PARIS
— Cie de Navigation Mixte, 1, Rue Scribe — Tél. 073-50-32

LYON
— Cie de Navigation Mixte, 3, Rue Président Carnot — Tél. 42-22-70

TOULOUSE
— Cie de Navigation Mixte, 15 bis, Bld Bonrepos — Tél. 62-12-39

PERPIGNAN
— Cie de Navigation Mixte, 14 bis, Ave. du Général de Gaulle — Tél. 34-22-24

TOULON
— Agence Maritime Gaillard, 17, Place de la Liberté — Tél. 92-24-36

—AVIGNON
— Sud-Est Agence, 1, Ave. de Lattre de Tassigny — Tél. 81-62-50

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի 27 Մայիս կէսօրէ ետք ժամը 17,30ին, աղ ու հացի աւանդական օրհնութիւնը կատարելէ ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. պիտի ժամանէ Հայոց Առաքելական Ս. եկեղեցին: Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, ունկնդրելու հայրական օրհնութիւնները եւ աջհամբոյրի արարողութիւնը:

Հինգշաբթի, 28 Մայիս, տեսակցութիւններ եւ այցելութիւններ պաշտօնական անձնաւորութիւններու հետ: Ու նաեւ առաւօտեան ժամը 11ին, բացումը հայկական Դաւիթեան սրահի, 6 Ալէ Ժոլանօ:

15,30 – 16,30 Կաթողիկոսը կ'ընդունի Հօթէլ Քրուա տ'Օռի իր յարկաբաժնին մէջ, Ֆրանս. եպիսկոպոսը:

17ին ընդունելութիւն Հ. Բ. Ը. Մ.-ի կողմէ, իր սրահին մէջ:

20ին, ճաշ ի պատիւ Կաթողիկոսին Օթէլ Քրուա տ'Օռ: Ճաշագին՝ 80 ֆրանք: Արձանագրուիլ Պ. Անտոնեանի եւ Մաքսուտեանի մօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յակոբ Եպս. Վարդանեան եւ ընդունելութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը կը յայտարարեն թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Վազգէն Ա. հովուապետական իր այցելութիւնը պիտի շնորհէ Մարսէյլի եւ շրջակայից իր հաւատացեալ հօտին: Հայրապետի ընդունելութեան եւ Մարսէյլ գտնուած շրջանին, տեղի պիտի ունենան հետեւեալ պաշտօնական եւ ժողովրդային հանդիսութիւնները:

ՈՒՐԲԱԹ 29 Մայիս կ. ե. ժամը 14,45ին՝ ժամանում Մարինեանի օդակայանը եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն: 16,15ին Ս. Հրաշափառ երդեցողութեամբ մուտք Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցի եւ խօսք Ողջոյնի:

ԿԻՐԱԿԻ 31 Մայիս ժամը 10,30ին հայրապետական պատարագ եւ հայրապետական պատգամ-քարոզ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 Յունիս կ. ե. ժամը 21ին պաշտօնական հանդիսութիւն Փալէ տը Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 Յունիս կ. ե. ժամը 20,30ին ողջերթի ճաշ Սփլանտիտ պանդոկի սրահին մէջ: Մասնակցութիւն 80 ֆրանք: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ Նախապէս Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան քարտուղարութեանց մօտ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգտուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելելու համար

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Յուլիս 25էն Օգոստոս 8

Ա. կարգ 2400 ֆրանք

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Սեպտեմբեր 11էն 25

Բացառիկ ճամբորդութիւն: ԵՐԹԻՆ՝ մէկ օր Մոսկուա այցելութիւններով:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ՝ երկու օր Լենինկրատ այցելութիւններով:

Առաջին կարգի սպասարկութիւն Մոսկուա, Լենինկրատ եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ) Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ պտոյտներ տեսարժան վայրերու

Գին՝ 2450 ֆրանք

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)

Գին՝ 2350 ֆրանք

Այս գիները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթուդարձը, փոխադրութիւնները, ամբողջ փանսիոնը եւ ամէնօրեայ պտոյտները:

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ԿՈՒԶՈՒԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը բացած է արձանագրութիւններ հսկող – հսկողուհիներու, ամառնային կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Թեկնածուները պէտք է լրացուցած ըլլան 18 տարեկանը եւ հայերէն խօսին:

Փարիզի շրջանին համար դիմել գրասենեակը, Միութեան գրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, գաւառները տեղական մասնաճիւղերուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ
MARDI 26 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·821
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.821

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Է.

Յակոբ Դ. Ջուղայեցի

Ստեփանոս Սալմաստեցիի եւ Միքայէլ Սեբաստացիի անյաջող ձեռնարկները պատճառ չեղան յուսալքման:

Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն Պարսկաստան ղրկուած լատին կրօնաւորները տենդոտ գործունէութեան էին լծուած Հայկական շրջանակներու մէջ, մինչեւ Մայր Աթոռի շրջափակէն ներս: ԺԷ. դարու երկրորդ կիսուն ունիթոռական շարժումը իր ամէնէն փայլուն օրերը կ'ապրէր Պարսկահայաստանի մէջ:

Նախիջեւանի հայ կաթոլիկ եպիսկոպոս Մատթէոսը տարիներով (1668 – 1674) Պարսից մայրաքաղաք Սպահանի մէջ Լուդովիկոս ԺԴ.ի, Պապին եւ Վենետիկի հանրապետութեան ներկայացուցիչի պաշտօնը կը վարէր: Հայ կաթոլիկ երիտասարդներ ուսանելու համար Փարիզ կը ղրկուէին, որպէսզի հայրենիք վերադառնալով Ֆրանսայի հանդէպ սէր սերմեն Հայերու մէջ, կը գրէ Ռաֆայէլ տիւ Ման Պարսկաստանի մասին գրած իր ծանօթ գրքին մէջ:

Էջմիածնի գահակալ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոս, ծնած Ջուղայ 1598ին, իր յառաջացեալ տարիքին մէջ մօտիկութիւն ցոյց տուաւ դէպի լատին կրօնաւորները: Հ. Ռու ազատօրէն կը քարոզէր Հայոց եկեղեցւոյ բեմէն:

Կղեմէս Ժ. Պապը (1670–1676) Երեւան ղրկեց Հ. Փիլիքոփոնեւ Նախիջեւանի ունիթոռներէն հայ կաթոլիկ Պետիկը, անոնց պաշտօն տալով հռոմէադաւան դարձընել Յակոբ կաթողիկոսը: Պետիկ ամբողջ ութ տարի բանակցութիւններ վարեց Ջուղայեցիին հետ: Յակոբ իբրեւ պայման կը դնէր Հայաստանի ազատագրութիւնը Վատիկանի ջանքերով, գործակցութեամբ իր «քաջ Պարսկահայերուն», այսինքն Ղարաբաղի ազատատենչ Հայութեան:

1695ին Նափոլիի մէջ տպուած Ֆրանչիսկեան քարոզիչի մը ուղեւորական տպաւորութիւնները պարունակող գիրքին համաձայն, Ջուղայեցի «1676 Ապրիլ 2ին, աւագ Հինգշաբթի, Էջմիածնի իր պատրիարքական եկեղեցւոյն մէջ, անթիւ ժողովրդեան առջեւ Հ. Փիլիքոփոյի առջեւ ծնրադրելով՝ հրաժարեցաւ՝ մի առ մի նզովելով Դունայ (Դուինի) հերձուածէն եւ մոլորութիւններէն, խնդրելով հեծեծանօք եւ արտասուօք, որ ճշմարիտ հաւատոյ հօտին մէջ ընդունի այնքան տարիներէ ՚ի վեր մոլորեալ աշխարը, խոստանալով ապագային մէջ խոնարհ եւ հաստատուն հնազանդութիւն հռոմէական Ծայրագոյն Քահանայապետին»: (Լէօ, Հայոց Պատմութիւն, գ. հատոր, Երեւան, 1946, էջ 345):

Ջատիկը կաթողիկոսին հետ անցընելէ ետք, Հ. Փիլիքոփոյ եւ Հ. Պետիկ Ռուսիոյ վրայով կը մեկնին Վիէննա, ուր աշխատանք կը տանին Հայկական Դատին համար: Փիլիքոփոյ Աւստրիոյ Լէոփոլտ կայսեր կը ներկայացնէ Յակոբ Դ.ի նամակները, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ Հայաստանի քրիստոնեաները միշտ Աւստրիոյ տան յառած են իրենց աչքերը...:

Զօրավար Մոնթէքուքուլիի խորհուրդով Պետիկ տեղեկագիր մը կը ներկայացնէ կայսեր եւ 1676ին Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ կը հրատարակէ լատիներէն գիրք մը Պարսկաստանի մասին Չէհիլ Սիւթուն (քառասուն սիւներ) խորագրով:

Հ. Պետիկ կը մնայ Վիէննա, իսկ Փիլիքոփոյ հայ դատը պաշտպանելու համար կ'երթայ Հռոմ, ուր կը վախճանի 1678 Յուլիսին:

Յակոբ Դ. Ջուղայեցիի անունը կապուած է Հայ Դատի պատմութեան հետ՝ շնորհիւ այն երրորդ գաղտնի ժողովին, զոր գումարեց Էջմիածնի մէջ, մասնակցութեամբ վեց հոգեւորականներու եւ վեց աշխարհական մելիքներու:

Ժողովը որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Հռոմ, նախագահութեամբ կաթողիկոսին: Մելիքներու երիցագոյն անդամն էր Պռօշ իշխանը, որ ծերութեան պատճառաւ ժողովին ղրկեր էր իր որդին՝ Իսրայէլ Օրին եւ որ պիտի դառնար Հայոց ազատագրական շարժման ռահվիրաներէն մէկը:

Առանց լուր տալու Պարսից սէֆուարին, պատուիրակութիւնը ճամբայ կ'ելլէ 1679ին եւ կ'երթայ Թիֆլիզ, ուր տեսակցութիւններ կ'ունենայ Վրաց թագաւորին եւ պետական վարիչներուն հետ, Պարսից լուծէն գործակցաբար ազատելու միջոցներուն մասին:

Անսաստելով Էջմիածին վերադառնալու համար սէֆուարի ղրկած հրամանին, պատուիրակութիւնը կը շարունակէ ճամբան եւ 1679ի Դեկտեմբերին կը հասնի Պոլիս: Այնտեղ Ջուղայեցի հայ եւ օտար շրջանակներու հետ շփումներ կ'ունենայ: Մասնաւորաբար կը տեսնուի Պապի երկու ներկայացուցիչներուն՝ Գասպար Գասպարինի արքեպս.ին եւ պապական նուիրակ Ֆրանչեսկոյ Ճիլլիի հետ:

Կաթողիկոսը, որ ծրագրած էր Հռոմ երթալ, կը հիասթափուի այս վերջիններու ցոյց տուած վերաբերումէն եւ չուզեր շարունակել ճամբան: Ութ ամիս կը մնայ օսմանեան մայրաքաղաքը, ուր կը վախճանի 1680 Օգոստոս մէկին, 82 տարեկանին: Կ'ըսուի թէ իր գերեզմանը ուխտատեղի կը դառնայ իբրեւ հրաշագործ, բազմաթիւ հիւանդներու առողջութիւն պարգեւելով:

Յիսուսեանները (ժեզուիթ) կը պնդեն, որ մահուան անկողնին մէջ պառկած ծերունի կաթողիկոսին ստորագրել տուած են թուղթ մը, որով կը դաւանի «պապական ուղղափառութիւնը»:

Օրմանեան բացարձակապէս կը հերքէ Յակոբ Դ. կաթողիկոսի հռոմէադաւան դառնալը եւ մեծ գովեստով կը խօսի անոր 26 տարուան հայրապետութեան շրջանին կատարած հայրենասիրական օգտաշատ գործերուն մասին, ինչպէս Ոսկան Վարդ. Երեւանցին Եւրոպա ղրկելն ու Ամսթերտամի մէջ 1666ին առաջին անգամ հայերէն Աստուածաշունչը տպելը, եւայլն: (Ազգապատում, Բ. հատոր, սիւնակ 2505–2634):

Ջուղայեցիի մահէն վերջ, պատուիրակութիւնը կը վերադառնայ Հայաստան: Պոլիս կը մնայ միայն Պռոշեան մելիքի որդին քսանմեայ Իսրայէլ Օրին, որ տարիներով Եւրոպայի մէջ արկածալից կեանք մը վարելէ ետք, զանազան ձեռնարկներ պիտի կատարէր օտար պետութեանց մօտ, ի խնդիր Հայաստանի ազատագրութեան Պարսից լուծէն:

Այդ հանրածանօթ պատմութիւնը արդէն մեր նիւթէն դուրս է:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Ուրբաթ իրիկուան Փլագա – Աթէնէի պաշտօնական ճաշին, որուն անդրադարձած էինք մեր նախորդ թիւով, յաջորդաբար խօսք առած են կաթող. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ յիշած է թէ նման ճաշ տեղի ունեցած էր անցեալ տարի, Հայրապետին այցելութեան առթիւ բայց այսօրուանը տարբեր է իր նպատակով: Շեշտած է թէ այս դարուն երբ ատոմը, յառաջդիմութիւնը, թեքնիքը կը ձգտին գործիքի վերածել մարդը, կարեւոր է քրիստոնէութեան դերը եւ կարեւոր է որ քրիստոնեաները գործեն ձեռք ձեռքի:

Կարդինալ Մարթի յայտնած է թէ Հռոմէն կը վերադառնայ ուր Պապին հետ խօսած է Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան մասին, աւելցնելով սակայն թէ իր բուն մտածումները պիտի յայտնէ Նոթր-Տամ, գոհաբանական աղօթքին առթիւ: Արտաքին նախարարութեան կողմէ խօսք առած է Պ. Ֆիլիոլ յայտնելով իր ուրախութիւնը, ապա նոյն միտքերը յայտնած է ամերիկեան Եկեղեցւոյ աւագերէցը, իսկ Քանթըրպըրիի Արք.ին կողմէ Հայրապետին գիր մը յանձնած է իր ներկայացուցիչը:

Վերջին խօսողը եղած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որուն հայերէն ճառը ֆրանսերէնի թարգմանած է Շահէ Եպիսկոպոս:

Շաբաթ կէսօրէն ետք, Կաթողիկոսը, որուն կ'ընկերանան Սերովբէ Արք., Նարեկ Վրդ. եւ Պ. Շահպազեան, Լիոն հասած են:

Հայկազուն Արք. Շաբաթ օր Էջմիածին վերադարձած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

Միջին Արեւելքի մէջ արձանագրուած վերջին ծանրակշիռ դէպքերուն առթիւ շատեր կը գտնեն, թէ կացութիւնը խիստ մտահոգիչ դարձած է: Նոյնիսկ կ'ըսուի, թէ 1967ի ծանր եւ վտանգաւոր վիճակն է ստեղծուած: Ամէնայն դէպս, բոլորն ալ համաձայն են մտահոգութեան լուրջ պատճառներ տեսնելու:

Այսպէս, երախաներ փոխադրող կառքի մը վրայ կատարուած եղեռնափորձը, որուն զոհերու թիւը բարձրացաւ 12ի, առիթ տուաւ, ինչպէս գրած էինք առջի օր, լիբանանեան գիւղերու ռմբակոծութեան, իսրայէլեան հրետանիին եւ օդանաւերուն կողմէ: Հոս եւս զոհերու թիւը ներկայացուածէն շատ աւելի է, քանի որ Պէյրութ ահուսարսափի մթնոլորտ մը չստեղծելու մտադրութեամբ, նուազեցուցած է սպաննուածներու եւ վիրաւորուածներու թիւը: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել եգիպտական հրետանիին ռմբակոծութիւնը, որուն ռումբերուն զոհ գացին եօթը իսրայէլացի զինուորականներ, որոնցմէ երեքը՝ սպայ:

Թել Աւիւ եկած է այն համոզման, թէ Արաբները իրենց բաղձանքները իրականութեան տեղ առնելով աւելի սանձարձակ դարձած են եւ աւելի յախուռն: Իրաց այս կացութեան մէջ դիտել կուտան իսրայէլեան շրջանակները, Իսրայէլի ուժը կը մնայ միշտ գերադաս: Արաբ միացեալ ուժերուն դէմ կրնանք ճակատիլ եւ յաղթել կրկին, դիտել կուտան անոնք:

Ամէնայն դէպս, Իսրայէլի փոխ-Նախագահը Իկալ Ալլօն, արձակազէններու կատարած եղեռնափորձին մասին խօսելով, ստեղծուած կացութեան պատասխանատու նկատեց Լիբանանը, աւելցնելով թէ՝ «Մեր բազուկը երկար է եւ այս ոճրին պատասխանատուները պիտի չմոռցուին»: Այս յայտարարութիւնը մեկնաբանութիւններու տուն կուտայ, քանի որ ոմանց կարծիքով Թել Աւիւ ասով կը սպառնայ շատ աւելի մեծ փոխադարձութիւններու դիմել:

Տեղական մամուլը խօսելով նաեւ Լիբանանի սահմանամերձ գիւղերու մասին, որոնք ռմբակոծուած էին վերջերս, կը նկարագրէ տեղւոյն գիւղացիներու զանգուածային գաղթը դէպի երկրին ապահով նկատուած շրջանները: Պէյրութ կը փորձէ արգիլել գիւղերու պարպումը իր բնակիչներէն, սակայն ապարդիւն:

Պեն Կուրիոն, որ վերջերս հրաժարեցաւ իր Խորհրդարանի անդամակցութենէն, յայտարարութիւն մը կատարելով շեշտեց, թէ Իսրայէլ եա պէտք է վերադարձնէ իր գրաւած հողերը, բացի Երուսաղէմի արաբական մասէն եւ Կոլանի բարձունքներէն, Սուրիոյ սահմանին վրայ:

Պէյրութէն հասած լրատուեղեակ լուրերու համաձայն, Գահիրէի մէջ ձերբակալութիւններ կատարուած են ձախ եւ համայնավար շրջանակներու մէջ: Կը տրուին նոյնիսկ անուններ: Լուֆթի էլ Խօլի, որ շաբաթաթերթի մը խմբագիրն է, ամբաստանուած է համայնավար վարչակարգ մը հաստատելու միտքով պետական հարուածի մը պատրաստութիւնը տեսնելու յանցանքով:

Իտալիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ալտօ Մօրօ Գահիրէի մէջ հանդիպումներ ունեցաւ Նասրի հետ: Այս վերջինը խօսալցի նախարարէն պահանջած է, որ միջամտէ Մ. Նահանգներու մօտ, որպէսզի Ուաշինկթըն դադրեցնէ զինուորական իր օժանդակութիւնը Իսրայէլի: Խօսակցութեան արդիւնքը դրական չի նկատուիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼԻ ամէնէն հաւատարիմ ընկերը, Արդարութեան նախկին նախարար՝ Ռընէ Քափիթան իր մահկանացուն կնքած է առջի օր: Տը Կոլ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է այս առթիւ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց, թէ Հարաւ-Վիէթնամեան ուժերը պէտք է ազատ ըլլան իրենց գործողութիւնները շարունակելու Քամպոճի մէջ, Յունիս 30էն ետք, երբ, ինչպէս ճշդած է Նիքսըն, ամերիկեան ուժերը պիտի հեռանան իրենց գրաւած վայրերէն: Ամերիկեան օդանաւերը, աւելցուց Լէյրտ, կրնան ՚ի պահանջել հարկին օդային պաշտպանութիւն ընծայել Սայկոնի ուժերուն, Քամպոճի մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը անդրադարձաւ Մաօյի վերջին յայտարարութիւններուն՝ զանոնք որակելով «միայն անունով յեղափոխական»: Եթէ Չինաստան, աւելցուց ձայնասփիւռը, հաստատակայ ճակատ կազմած ըլլար միւս ընկերվարական երկիրներուն հետ եւ վերջ տուած ըլլար Խորհ. Միութեան դէմ տարած իր պայքարին, ամերիկեան զաղթատիրութիւնը չէր համարձակեր նոր յարձակումներ կատարել: Չինաստանի մէջ կը շարունակուին ժողովրդային ցոյցերը ի նպաստ Մաօյի ճառին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին: Լաքի կաղի մէկ խողովակին պայթումէն ետք, Անթոնիի լիսէին մէջ է որ հրդեհ մը ծագած է եւ մեծ վնասներ պատճառած: Քանի (Քալվատոս) մէջ ալ մեծ շուկայ մը կրակի տրուած է: Պայթումներ եղած են նաեւ Մոնթարժի եւ այլուր:

ՀՐԱՇՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ՓԱՒՍՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բ.

Քանի մը անգամ կարդացած եմ Փաւստոսի «Հայոց Պատմութիւն»ը: Եւ ամէն անգամ ունեցած եմ այն տպաւորութիւնը, թէ կարդացածս պատմութիւն չէ, վէպ է, թերեւս նոյնիսկ վէպ չէ, այլ տեսակ մը հէքեաթ է, ուր կ՚իշխէ անսանձ երեւակայութիւնը կամ սանձարձակ միամտութիւնը:

Սակայն մեր ազգային պատմութեան համար թանկագին նպաստ մըն է այս գիրքով մեզի տրուածը, — բարքերու, սովորութիւններու, աւանդութեանց եւ փոլքլորի հարուստ մթերք մը, որ կը ծառայէ ըմբռնելու — եւ ըմբռնելի դարձնելու — արեւելեան ժողովուրդներու նկարագիրը:

Կը հետեւի, որ «Բիւզանդարան»ը ո՛չ թէ պատմութիւն է այս բառին գիտական առումով, այլ հաւաքածոյ է առասպելական պատումներու: Դժուար է ճշդել, թէ Փաւստոսի գործին մէջ ո՛ւր կը վերջանայ պատմութիւնը եւ ո՛ւր կը սկսի առասպելը:

«Բուզանդարան»ի մէջ դէպքերը կ՚ընթանան առանց կապի, պատճառի եւ ժամանակի: Կան «գլուխ»ներ, որոնք ո՛չ մէկ աղերս ունին Հայոց պատմութեան եւ առհասարակ պատմութեան հետ: Խորենացի քննադատաբար կը մօտենայ Փաւստոսի պատմագրքին. առած է անկէ ինչ որ ճշմարիտ կամ հաւանական թուած է իրեն, մերժած է ինչ որ առասպել համարած է:

Շատ է հրաշքի բաժինը այս «պատմավէպ»ին մէջ: Յիշատակենք քանի մը վկայութիւններ միայն, քաղելով Ստ. Մալխասեանցի աշխարհաբար թարգմանութենէն (Գահիրէ, 1954):

Ա) «Մօտ երկու հազար հոգի, որոնք մինչեւ այդ ժամանակ գաղտուկ պահում էին հեթանոսական կռապաշտական սովորութիւնները, միասին ժողովուելով խորհուրդ արին սպանել Աստծու քահանայապետ Վրթանէսին:

«... Մինչ նա ներսը պատարագ էր մատուցանում, բազմաթիւ զօրքը դրսից կամեցաւ նրան շրջափակել, պաշարել, բայց գնդի մէջ եղած ամէն մի մարդու բազուկները ետ շրջուեցին եւ թիկունքների վրայ սքանչելապէս կապուեցին, առանց ոեւէ մէկից կապուելու» (էջ 117):

Հերոդոտ, Թուկիդիդէս կամ Պոլիբիոս, նոյնիսկ մեր Խորենացին պիտի ըսէին իրաւամբ, թէ ինչպէս մարդու մը բազուկները կրնան իրենք իրենց «ետ շրջուել եւ թիկունքների վրայ կապուել»: Բայց դիւրահաւան պատմիչը ո՛չ միայն ինք կը հաւատայ այս առասպելին, այլեւ կ՚ուզէ ընթերցողներուն ալ հաւատացնել:

Բ) «(Դանիէլ քորեպիսկոպոս) առանց կօշիկները հանելու՝ քայլելով անցնում էր գետերի ջրերի վրայով, եւ ոտները չէին թրջւում: Ձմեռուան օրերին, երբ խոր ձիւնը կուտակուած դիզուած էր լինում լեռների վրայ, եւ նա կամենում էր այսպիսի ժամանակ այսպիսի լեռնելով ճանապարհորդել ձիւնը յանկարծակի ցամաքում էր նրա առաջ, եւ հողը բացւում: Եւ երբ կամենում էր մի հեռու տեղ գնալ, առանց նեղութեան սլանում անցնում էր փայլակի նման, կարծես թռչելով» (էջ 149–150)

Նման հրաշքի մը մասին խօսելով՝ Պորփիւրիոս կը նկատէր. «Գալով կարգ մը հրաշքներու, — ինչպէս է պարագան Արտեմիսի արձանին, որուն վրայ ո՛չ անձրեւ կուգայ, ո՛չ ձիւն (թէեւ դրուած է բաց օդին), կամ պարագան Արկադիոյ տաճարին, ուր մտնողները կը կորսնցնեն իրենց բնական ստուերը, — իբրաւ կարելի չէ սպասել, որ ես վճճի նիւթ դարձնեմ այս հրաշքները: Որովհետեւ այս բաները ոչ միայն անհաւանական են, այլեւ բացարձակապէս անկարելի են»:

Բայց Փաւստոս, աւելորդ է ըսել, Պորփիւրիոս չէ. կը հաւատայ ջուրերու վրայէն քալելու եւ միւս հրաշքներուն: Դ. դարուն, երբ մարդիկ դեռ չէին իսկ մըտածած օդանաւի մասին, կարելի՞ էր հեռու տեղեր «սլանալ» կամ «թռչիլ»: Քրիստոնեայ պատմիչը կրնա՞ր չհաւատալ, որ քորեպիսկոպոս մը ջուրերուն վրայէն կը քալէր առանց թրջուելու եւ օդին մէջ կը թռչէր առանց թռչուն կամ օդանաւորդ ըլլալու...

Գ) «Բայց երբ նա (Խադ եպիսկոպոսը) օգնում էր աղքատներին եւ դատարկում էր բոլոր կճուճները ու ամանները, մառանի բոլոր կարասները աղքատներին բաժանելով, միւս օրը գնում տեսնում էր, որ նրանք նորից լցուել են, կարծես Աստծու հրամանով. այն էլ բաժանում էր աղքատներին, եւ նրանք շարունակ լցւում էին» (էջ 225):

«Մի անգամ, — կը շարունակէ պատմիչը, — երկու գող եկել էին սուրբ Խադ եպիսկոպոսի եկեղեցու եզները գողացել տարել էին: Միւս օրը այս գողերի աչքերը կուրացան, եւ նրանք առանց գիտակցելու, խարխափելով բոլոր եզները բերին սուրբ Խադի դուռը: ... Յետոյ Խադ եպիսկոպոսը աղօթքի կանգնեց, գողերի աչքերը բժշկեց, հրամայեց նրանց լողացնել» (էջ 226):

Ինչո՞ւ Քրիստոս հինգ նկանակով հինգ հազար հոգի պիտի կշտացնէ, իսկ իր ներկայացուցիչը պիտի չկրնայ հազարաւոր աղքատներ կերակրել եւ մառանը միշտ լեցուն պահել:

Դա՛րձեալ, Աստուածորդին կոյրեր ու կաղեր կը բժշկէր, հաշմանդամներ ոտքի կը հանէր. երկրի վրայ իր փոխանորդը ինչո՞ւ պիտի չկրնայ նոյն բանը ընել, — այսինքն՝ աղօթքով կոյրեր բժշկել...

Կը տեսնուի, որ այս հրաշապատումները սուրբ գրական բնոյթ ունին: Ձենք կարծեր, որ պատմիչը հրաշքներ կը հրամցնէ մեզի, առանց ինք իսկ հաւատալու անոնց:

Դ) Սուրբ մարդ մը՝ Շաղիտա, Դանիէլի աշակերտներէն, «երբ մի գետի էր մօտենում, կօշիկներով անցնում էր գետի ջրերի վրայով, եւ կօշիկները չէին թրջւում» (էջ 347):

Եթէ Աստուածորդին Յորդանանի ջուրերուն վրայէն կրնար քալել, ինչո՞ւ սուրբ Շաղիտան եւ միւս սուրբը՝ Դանիէլ պիտի չկրնան նոյն բանը ընել:

Կը տեսնուի, որ Փաւստոս կը քալէ Սուրբ Գիրքի հետքերով:

Կան անշուշտ ուրիշ հրաշքներ ալ, մեծ կամ փոքր: Երկար պիտի ըլլայ մի առ մի թուել զանոնք: Այսքանն ալ բաւական է հաստատելու համար հրաշքի գաղափարին ներկայութիւնը ո՛չ միայն Փաւստոսի, այլեւ մեր բոլոր պատմիչներուն մօտ, առաւել կամ նուազ չափով:

Փաւստոս Բուզանդ ինչո՞ւ կը հաւատայ հրաշքի. պատճառը մէկ չէ, երկու է, թերեւս նաեւ երեք է.

Ա) Նախ՝ որովհետեւ եկեղեցական է, կը հաւատայ Սուրբ Գրքին, հետեւաբար կը հաւատայ նաեւ հրաշալիին եւ առասպելականին:

Բ) Ապա՝ որովհետեւ հրաշքը աստուածային է, ուստի՝ մարդը կը մօտեցնէ Աստուծոյ եւ Աստուածը՝ մարդուն:

Գ) Երրորդ՝ որովհետեւ հրաշքը Քրիստոսի վարդապետութեան ստորոգելիներէն մէկն է, եւ ով որ քրիստոնեայ է, պարտաւոր է հաւատալ հրաշքի զօրութեան, ինչպէս կը հաւատար Ս. Օգոստինոս:

Կրնայ ներելի ըլլալ հրաշքի գաղափարին առկայութիւնը մեր պատմիչներուն մօտ, եկեղեցական գծով: Բայց Փաւստոսի գործին մէջ կան ուրիշ հրաշքներ ալ, ո՛չ թէ եկեղեցական, այլ զինուորական գծով:

Հետեւինք այդ հրաշքներուն ալ:

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ «ԺԱՆՆ Տ՚ԱՐՔ»Ի

Ապրիլ 28 – Մայիս 2, Ատլանտեանի իր շրջապտոյտին իբրեւ մէկ հանգրուանը՝ Պոսթընի մէջ խարսխած էր ռազմական թռաններու յատուկ «Ժաննն տ՚Արք» ֆրանսական դպրոցանաւը:

1970ի այս ռազմանաւը՝ այժմեան պահանջներու հիման վրայ կառուցուած նոր տիպարն է 1915 թուականի պատմական այն «Ժանն տ՚Արք»ին, որ Ճեպէլ Մուսայի (Մուսատաղի) հայկական հերոսամարտէն ետք մեր մնացորդացի ազատագրութեան գործին մէջ բախտորոշ դեր կատարած էր, թրքական սուրէ կոտորածէ մը փրկելով հայութիւնը այդ շրջանին:

Ի յուշ պատմական այս դէպքին եւ ի յարգանս ռազմանաւու այդ օրերու հրամանատարին, նաւազներուն եւ բոլոր անոնց՝ որոնք փրկարար դեր ունեցան Ճեպէլ Մուսայի Հայութեան պարպումի գործողութեանց մէջ, Հայ Ազգային Պատուիրակութիւնը զանազան կազմակերպութեանց եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներէն բաղկացած, Ապրիլ 29ին, Զորեքշաբթի օր, երեկոյեան ժամը 6ին յարգանքի այցելութիւն մը ըրաւ 1970ի «Ժանն տ՚Արք»ին, որ, ի դէպ, 1915ի համանուն զրահաւորին երրորդ կառոյցն է:

Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի, Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան, Հայ Դատի Յանձնախումբի, «Հայրենիք» օրաթերթի եւ շաբաթաթերթի խմբագրութեանց ներկայացուցիչները եւ Պոսթընի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Ա. Թորգոմ Քհնյ. Յակոբեան: Իսկ յանուն 1915ի Մուսա Տաղի մեր ժողովուրդին՝ վերապրող չորս հայրենակիցներ, Ֆիլատելֆիայէն եւ Մէսաչուսեցէն:

Պատուիրակութիւնը ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ հրամանատար Ֆրանսուա Ֆլոհիքի սպայական խումբին, ապա նաեւ իր իսկ կողմէ՝ ի ներկայութեան Պոսթընի ֆրանսական հիւպատոսին, Ժաք Մասընէի եւ ֆրանսական ուժերու հրամանատարութեան կցորդ ծովակալ Նիքոլա Հուոյի, ինչպէս նաեւ իրենց տիկիններուն, ռազմանաւու սպայից խումբին եւ պատասխանատուներուն:

Նախ, առաջնորդութեամբ երեք ծովային զինուորականներու՝ պատուիրակութիւնը շրջեցաւ արդիական այս ռազմանաւուն բոլոր բաժինները, լայն բացատրութիւններ ստանալով այժմու ռազմական գործողութեանց պատշաճեցուած վիթխարի նաւուն մասին:

Շրջապտոյտէն ետք, պատուիրակութեան բոլոր անդամներուն, Ֆրանսայի հիւպատոսին, հրամանատարին, ծովակալին եւ պատասխանատու բոլոր սպաներու մասնակցութեամբ՝ տեղի ունեցաւ լուրջ ու տպաւորիչ արարողութիւն մը:

Թորգոմ Քհնյ., յանուն Ճեպէլ Մուսայի Հայութեան եւ իր հօտին՝ օրհնեց «Ժանն տ՚Արք»ը եւ անոր ամբողջ անձնակազմը, գնահատելով ազատարար դերը ֆրանսական նաւատորմին:

Ապա, բոլոր ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ ներկայ քաղաքային եւ զինուորական անձնաւորութիւնները առաջնորդուեցան ռազմանաւին հիւրասենեակը՝ ուր տեղի ունեցաւ Յուշատախտակի

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Որովհետեւ դիւրին չէ գրպանը հազար ոսկի ունեցող մարդը ձեռք ձգել, երբ փախչիլ կամ ծածկուիլ կ՚ուզէ:

— Բայց դուն բաւական ճարպիկ ես իր հետքը գտնելու համար:

— Ուրիշ ի՞նչ տեղեկութիւն կրնաք տալ: Օրինակի համար կրնա՞ք ըսել, թէ երբ անյայտացած է:

— Այո, որոշ կերպով կրնամ ըսել, առտուան ժամը տասնին:

— Ո՞ւրկէ, հարցուց Ալի, որ սկսած էր չափազանց հետաքրքրուիլ այս խնդրով:

— Քեզի խնդիրը պատմեմ մանրամասնօրէն: Լեւոն առտուան ժամը իննուկէսին ժամադիր կ՚ըլլայ մէկու մը հետ, որմէ պիտի առնէր հազար ոսկի երրորդի մը յանձնելու համար: Որոշեալ ժամուն կ՚երթայ ժամադրավայրը, դրամը կ՚առնէ ու կը մեկնի ու անկէ ի վեր երեւան ելած չէ:

— Ո՞ւր ժամադիր եղած էին:

— Ասմալը Մեճիտ փողոցի վարի անկիւնը գտնուած խանութը:

— Կաթնավաճառ Թոմայի՞:

Ասմալը Մեճիտ անունը լսելով լրտեսը թեթեւ մը ցնցուեցաւ: Առտուընէ ի վեր այդ կողմերը սլքտացեր էր խորհրդաւոր ճամբորդներուն հետքը գտնելու համար, թէեւ ի զուր եւ հիմա երբ նոյն տեղը կը տրուէր այն անհետացման առթիւ, Ալի պէյ մտովի զուգադիպութիւն մը կը տեսնէր այդ ճամբորդներուն գալուն եւ Լեւոնի անհետացման միջեւ:

— Ըսիք թէ, ըսաւ Թորոս պէյի, այդ Լեւոն էֆէնտին յեղափոխական չէ:

— Այո, հաստատեց միւսը:

— Այդ մասին վստա՞հ էք:

— Կատարելապէս:

—Վստա՞հ էք թէ հոս յեղափոխականներու հետ որեւէ յարաբերութիւն չունի:

— Ձեմ կարծեր: Այս գործին մէջ բնաւ յեղափոխական բաներ չկան:

— Ներեցէք, պէյ էֆէնտի, չի՞ կրնար ըլլալ որ յեղափոխականները որեւէ պատճառով հակառակութիւն մը ունենան Լեւոն էֆէնտիի դէմ կամ շահ մը՝ զայն անյայտացնելու մէջ:

— Ի՞նչպէս, զոչեց Թորոս պէյ, կը կասկածիք որ յեղափոխականնե՞րը զինքը առեւանգած են:

— Պարզ ենթադրութիւն մը:

— Բայց այսպիսի կասկած մը ունենալու համար որեւէ ապացոյց չկայ:

— Այնպէս է թէեւ, բայց միտքս դէպի հոն կ՚երթայ ակամայ: Մանաւանդ նըկատեցէք որ կաթնավաճառի խանութէն առանձին դուրս ելած ու հեռացած է: Կրնա՞ք ըսել թէ որու հետ ժամադիր եղած էր:

Թորոս պէյ պահ մը վարանեցաւ, յետոյ պատասխանեց.

— Արամ Արզումեանի հետ... Բարսեղ էֆէնտիի տղան:

— Այն Բարսեղ էֆէնտին որ ձերբակալուած է եւ զաւթիէ՞ն կը գտնուի:

— Այո, այո, կրկնեց Թորոս պէյ:

— Կը տեսնէ՞ք որ խնդրին մէջէն յեղափոխական բաներ դուրս եկան:

— Բայց անոնք իրարու հետ կապակցութիւն չունին:

— Ո՞վ գիտէ, ըսաւ Ալի պէյ կասկածոտ դէմքով մը:

Յետոյ աւելցուց.

— Ուրիշ հարցում մըն ալ: Կրնա՞ք ըսել թէ այդ հազար ոսկին որո՛ւ պիտի տրուէր:

— Ատիկա չեմ գիտեր, պատասխանեց Թորոս պէյ թեթեւ մը շփոթուելով:

— Կարեւոր էր այդ կէտն ալ իմանալ, մինչեւ լրտեսը... արդեօք չէ՞նք կրնար հասկնալ:

— Ի՞նչպէս...

— Օրինակի համար Արամ էֆէնտիին հարցափորձելով:

— Ձէ, չէ, զոչեց Թորոս պէյ որ դըժ-ջացած էր չափազանց խօսելուն, չըլլայ որ ատանկ բան մը ընէք... Ինք եկաւ խնդիրը պատմեց ինծի, բայց խնդրեց որ մեծ գաղտնապահութեամբ շարժիմ... եւ ես ալ պատուոյ խօսք տուի: Կը հասկնա՞ս... ինք չուզեր ըսել թէ որու սահմանուած էր այդ հազար ոսկին, հետեւաբար անպատշաճ կ՚ըլլայ երթալ իրեն հարցնելը... Նոյնիսկ չեմ ուզեր որ այս խնդրին համար երթաս իրեն որեւէ հարցում ընես...

— Շատ աղէկ, պէյ էֆէնտի, շատ աղէկ, պատասխանեց Ալի որ նշմարած էր խօսակցին շփոթութիւնը:

— Ինչ որ քեզի ըսի, թող անիկա բաւական ըլլայ, շարունակեց Թորոս պէյ: Կարծեմ արդէն օգտակար ծանօթութիւններ տուի... քու ընելիքդ հիմա Լեւոնին հետքը գտնելն է:

— Այդ մարդուն բնակարանը գիտէ՞ք:

— Բարսեղ էֆէնտիի տունը կը նստէր, բայց քանի մը օրէ ի վեր հեռացեր է:

— Ինչո՞ւ համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(122 – Շար.)

յանձնումի պաշտօնական արարողու – թիւնը :

Նախ, յանուն Ազգ. Պատուիրակութեան ժառ կազմող բոլոր անդամներուն՝ Փը – րանսերէնով ուղերձ մը բրաւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար ընկ. Գէորգ Տօնապետեան, ապա խօսեցաւ Հայ Դատի Յանձնախումբի անունով՝ ատենապետ ընկ. Արամ Գալուստեան :

Յանուն Ճեպէլ Մուսայի Հայութեան եւ Հայ Ազգ. Պատուիրակութեան կող – մէ, Հրամանատար Ֆրանսուա Ֆլոհիքի յանձնուեցաւ պրոնզեայ մեծադիր յու – շատախտակը, որուն արձանագրութիւնը կուտանք թարգմանաբար.

ԻՊԱՏԻՒ ԵՒ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ «ԺԱՆՆ Տ'ԱՐՔ» ԱՍՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱՒՈՒ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻՆ, ՍՊԱՅԻՑ ԵՒ ՆԱՒԱՋՆԵՐՈՒՆ
(Ֆրանս. Հանրապետութեան ծովային ուժերէն)

Շնորհապարտ զգացումներով կը յի – շենք «Ժանն տ'Արք»ի անձնակազմին դե – րը եւ Ֆրանսական Հանրապետութեան աջակցութիւնը, Մուսա Տաղի հերոսա – մարտի օրերուն, փրկարար Հայութեան ընծայուած Աղեքսանդրէթի մէջ, 1915ին :

Աշխարհասփիւռ Հայերը երախտիքի ջերմ զգացումներով կը յիշեն եղբայրօ – րէն ասպետական այս շարժուձեւը՝ որ ֆրանսացի ժողովուրդին կողմէ ցոյց կը տրուէր հանդէպ հայ ազգին, անոր ամէ – նէն տագնապալի եւ մութ օրերուն :

ՀԱՅ ԱԶԳ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
(Պոսթըն, Մէս)
«Ժանն տ'Արք» անմոռանալի այցելութեան առթիւ՝ Պոսթըն 28 Ապրիլ–2 Մայիս 1970

Յուշատախտակի յանձնումէն ետք, խօսք առին Հրամանատար Ֆլոհիք եւ հիւպատոսը՝ Մասրնէ ու շեշտեցին յատ – կապէս.

— «Հայ ժողովուրդի բոլոր արժանիք – ներուն, ինչպէս նաեւ մշակութային եւ իմացական կենսունակութեան քիչ–շատ ծանօթ է ամէն Ֆրանսացի : Տեղեակ ենք հերոսական այն դիմադրութեանց, զոր ցոյց տուաւ Ճեպէլ Մուսայի ափ մը Հա – յութիւնը, ինչպէս այն միւս հերոսամար – տերուն՝ որոնք մղուեցան Հայոց ինքնա – պաշտպանութեան եւ ազգ. արժանա – պատուութեան համար :

«Ձեր այս շարժուձեւը խորապէս կը տպաւորէ մեզ եւ յարգանքի ձեր արտա – յայտութիւնը անգամ մը եւս կը փաստէ՝ թէ հայ եւ ֆրանսացի ժողովուրդներու գարաւոր կապը կը պահէ իր զօրութիւ – նը : Ձեր կողմէ «Ժանն տ'Արք»ի նուիր – ուած այս արձանագրութիւնը իր պատ – ուոյ տեղը պիտի գրաւէ՝ նաւամատուու ամէնէն կարեւոր մէկ անկիւնին ՝ մէջ, ուր պիտի առաջնորդեմ ձեզ քիչ ետք :

«Ֆրանսա հիւրընկալեց հայ ժողովուր – դի զաւակներէն պատկառելի թիւ մը, ո – րոնց մեծ մասը քաղաքայիններն են այսօր մեր երկրի եւ իրենց խոր գիտակցու – թեամբ ու ծառայութեամբ կը նպաստեն Ֆրանսայի ընդհանուր կեանքին : Իմացա – կան իր բարձր կարողութիւններով եւ մշակոյթով՝ Հայ ժողովուրդը Ֆրանսա – յի թէ բովանդակ աշխարհի մէջ կը գրա – ւէ պատուաբեր տեղ մը » :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 16ին տեղի ունեցաւ Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը :

Վարչութեան ատենապետ Պր. Պ. Ֆրունճեան կատարեց տեղեկատուութիւ – նը եւ տուաւ անհրաժեշտ բացատրու – թիւններ բարոյական գործունէութեան մասին : Վարչութիւնը կազմակերպած է Մարտ 1969էն մինչեւ Ապրիլ 1970 տասը հանդէսներ եւ դասախօսական երեկոյթ – ներ : Իսկ շաբաթական հաւաքոյթները շարունակուած են Հինգշաբթի երեկոնե – րը Քանթշրասէ 148 թիւ սրճարանին հա – ւաքատեղիին մէջ :

Նիւթական գործունէութեան մանրա – մասն հաշուետուութիւնը բրաւ գանձա – պահ Պր. Երուանդ Աբելեան, որով կը պարզուի, թէ ամբողջ տարուան գոր – ծառնութիւնը մօտ 1400 մարք եղած է եւ նոյնքան ալ ծախսուած է, այնպէս որ նախորդ տարուան ստանձնուած գումա – րէն չափ պահեստի դրամ կայ սնտուկին մէջ, այսինքն՝ 878 մարք 9 փֆէնիկ :

Վարչութիւնը իր պաշտօնին ժամանա – կաշրջանը լրացուցած ըլլալով, ներկա – յացուց իր հրաժարականը :

Ընդհ. ժողովը բաւականանալէ ետք տրուած տեղեկութիւններէն, անցաւ նոր տարեշրջանի վարչութեան ընտրութեան, փափաք յայտնելով միանգամայն յարմա – րագոյն հաւաքատեղի մը գտնելու եւ այնտեղ սարքելու շաբաթական հաւա – քոյթներ՝ թէ՛ երիտասարդներու եւ թէ տարեցներու համար :

1970–71 տարեշրջանի նոր վարչու – թեան անդամները հետեւեալներն են — Պարոններ՝ Պ. Ֆրունճեան (Ատենապետ), Օ. Մաասնեան (փոխ–Ատենապետ), Ա. Ռէյզեան (Ատենադպիր), Ա. Տէր–Մար – գարեան (փոխ–Ատենադպիր), Ե. Աբել – եան (Գանձապահ), Մ. Ղարիբեան (փոխ– Գանձապահ), Պ. Հանըմեան (գործօն ան – դամ) :

Ընտրական ընդհ. ժողովին օրը մեր – ձագոյն ըլլալով Մեծ Եղեռնի 55ամեա – կին, ներկաները յոտնկայս յարգեցին յի – շատակը մեր անմոռաց ջոհերուն՝ թէեւ վարչութիւնը նկատի ունի առանձնապէս սգահանդէս մը սարքելու Մայիսի վեր – ջերուն :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Խուռներամ բազմութիւն մը եկած էր Մայիս 10ին Կիրակի օր, լեցնելու Լիվ – րի – Կարկանի քաղաքապետարանի շքեղ սրահը ուր արժանավայել շուքով կը տօնուէր Սեւրանի Կապոյտ Խաչուհինե – րու տարեկան հանդէսը :

Ուշագրաւ էր մասնաւորաբար կարգա – պահութիւնը տեղերու դասաւորման, որ յաճախ չի պատահիր հայկական նման հանդէսներու ժամանակ :

Յանուն Կեդրոնական վարչութեան խօսք առաւ Տիկին Գաղազեան, որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապե – տին իր ներկայութեան համար սոյն հան – դէսին, յետոյ իր ուրախութիւնը յայտ – նեց ի տես այն գեղեցիկ թիւին զոր կը կազմէր ներկայ երիտասարդութիւնը եւ պարտք դրաւ անոնց վրայ շարունակել իրենց նախնեաց ազգային սոյն մեծ գոր – ծը, շնորհաւորեց նաեւ մասնաճիւղի վար – չութեան ժրաջան անդամուհիները եւ յոյս յայտնեց թէ ամէն տարի բախտը կ'ունենանք հաւաքուելու այս նոյն սրա – հին մէջ, նման մթնոլորտի ներքեւ :

Ապա, մասնաճիւղի վարչութեան կող – մէ մայրենի լեզուով, ներկաներուն շնոր – հակալութիւն յայտնեց Տիկին Վերժին Յովհաննէսեան, որմէ յետոյ սկսաւ գե – ղարուեստական բաժինը :

Մասնաւորապէս շնորհաւորելի են Նա – յիրի պարախումբի երիտասարդները եւ ժրաջան մարզիչ Պր. Պուռնութեան, ո – րոնք ամէն ջանք ի գործ դրին մեզ հայ – կական պարերու հիասքանչ մթնոլորտի մէջ պահելու համար աւելի քան մէկ ժամ :

Հիացում ունեցանք ի տես այն թափին եւ արուեստի խանդին զորս ցոյց տուաւ փոքրիկն Աչըքկէօզեան իր սիրուն պարին մէջ : Նուագախումբը պարերու ըը – ւարթ մթնոլորտ մը ստեղծեց խանդավա – ռելով երիտասարդները : Տեղի ունեցաւ նաեւ աւանդական վիճակահանութիւնը, ուր բաշխուեցան սիրուն նուէրներ :

Պր. Քաղաքապետին նուէր եղած Կո – միտաս Վրդ. մէկ կերպաս իւղանկարը իր փափաքին համաձայն, աճուրդի դըր – ուեցաւ եւ գոյացած գումարը յատկաց – ուեցաւ Սեւրանի ծերերու օգնութեան սնտուկին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւ – ղին :

Կարճ դադարէ մը ետք սկսաւ «Գաւաթ մը թէյ» անուամբ գաւեշտը, ուր իրենց դերերը յաջող մեկնաբանութեամբ կա – տարեցին Օր. Վիքի Մոսթիչեան, Պր. Հրանդ Քէօսէեան, Եդուարդ Եսոյեան եւ Կարապետ Մանուկեան խնդալ ու կուռ զուարճացնելով ներկաները :

Խանդավառ մթնոլորտի մէջ վերջացաւ սոյն հանդիսութիւնը կէս գիշերը անց, եւ ներկաները բաժնուեցան ուրախ ըը – պաւորութեամբ :

Շնորհաւորելի են Կապոյտ Խաչուհինե – րը իրենց աշխատանքին համար եւ յու – սալի է թէ ամէն տարի կը կրկնուին նմանօրինակ յաջող հանդէսներ :

ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

Ի՞նչպէս կատարելագործել ուսման ե – ղանակը, զայն դարձնել աւելի արդիւնա – ւէտ, աշակերտներուն ջամբել կայուն եւ խոր գիտելիքներ եւայլն : Այս հարցերուն քննութեան նուիրուած խորհրդակցու – թիւն մը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ, մասնակցութեամբ անուանի դաստիա – րակներու :

Ուսումնական ներկայ տարեշրջանին յաջողութիւն արձանագրեց ընդհանուր միջնակարգ կրթութիւն տալու ծրագիրը, քանի որ 8րդ դասարանը աւարտած ա – շակերտներուն 99 տոկոսը կը շարունակէ իր ուսումը հանրակրթարաններու մէջ : Այսուհանդերձ դեռ բաւարար կարելի չէ նկատել ուսուցման որակին բարելաւման գործը : Աշակերտներուն տրուած գնահա – տականներուն մէջ «լաւ» եւ «գերազան – ցելի»ներու հաշուին կ'աւելնան «միջակ – ները» : Անիկա առաւել չափով կը վերա – բերի լեզուներուն եւ բնագիտական, ու – սողագիտական նիւթերուն :

Ուսուցման որակի թերութիւններուն պէտք է վերագրել դասարան կրկնելու փաստը, որուն դարմանումը պետա – կան եւ մանկավարժական կարեւոր նշա – նակութիւն ունեցող գործ է : Երկար տա – րիներէ ի վեր 150ի մօտ դպրոցներ դա – սարան կրկնող աշակերտութիւն չունին, ինչ որ լաւ երեւոյթ է : Միայն անցեալ տարի յաջորդ դասարան չեն փոխադըր – ուած 34 հազար աշակերտներ : Ասոնցմէ եօթը հազարը ընթացիկ ուսումնական տարուան առաջին կիսամեակին ունէր «անբաւարար» գնահատականը :

Դասարան կրկնելը իր ուրիշ անպատե – հութիւնն ալ ունի : Տարիներ առաջ դըպ – րոց ընդունուած երախաներուն 21,1 տո – կոսը չէ աւարտած 8րդ դասարանը : Ա – սոնցմէ շատերը, իբրեւ երկարբեցի, մը – նացած են վարի դասարաններուն մէջ, իսկ ոմանք ալ դուրս ելած են վարժա – րաններէն : Անցեալ ուսումնական տարե – շրջանին դպրոցներէ դուրս մնացած են աւելի քան 16 հազար աշակերտներ : Դուրս մնացողներու ամէնէն բարձր թիւը կ'արձանագրուի 9րդ դասարանին մէջ, պարագայ մը, որ խիստ կերպով կ'ան – դրադառնայ ընդհանուր միջնակարգ կըր – թութեան իրականացման վրայ :

Առաջարկուեցաւ « վերապատրաստման դասընթացքներ » հաստատել ուսուցիչ – ներուն համար, որպէսզի դասաւանդու – թեան նոր, յառաջադէմ եղանակները սորվին, բան մը որ անհրաժեշտ կը դառ – նայ ուսուցման ներկայ դրութեան պատ – ճառով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Ձիարշաւի հետեւեալ օրը շատ ուշ ելաւ անկողինէն, բայց ածիլուելէ ու լոգնա – լէ առաջ սեղանին վրայ դրաւ իր դրամ – ները, հաշուեցուցակները, նամակները եւ սկսաւ իր հաշիւը ընել :

Փէթրիցքի որ գիտէր թէ այդ վայր – կեաններուն Վրոնսքի միշտ սրտնեղու – թեան մէջ կ'ըլլար, տեսնելով որ անիկա իր գրասեղանին առջեւ նստած է, ան – շշուկ հագուեցաւ ու առանց մնաս բարով ըսելու մեկնեցաւ :

Վրոնսքի նախ իր դրամական գործերը կարգի գրաւ, ինչ որ ամէնէն գլխաւորն բանն էր :

Նամակաթուղթի մը վրայ իր նուրբ գիրով նշանակեց բոլոր պարտքերը. գումարը ըրաւ եւ տեսաւ որ 17.000 ռուպ – լիի կը բարձրանային :

Ցետոյ հաշուեց ձեռքը եղած դրամը եւ ինչ որ ունէր պանքան պահեստի եւ տեսաւ որ իրեն 1800 ռուպլի կը մնար եւ թէ մինչեւ տարեգլուխ գալիք դրամ չկար :

Անգամ մըն ալ կարդաց իր պարտքերու ցուցակը եւ զայն ընդօրինակեց երեք կարգի բաժնելով :

Առաջին կարգին մէջ դրաւ այն պարտ – քերը զորս հարկ էր անմիջապէս վճարել : Ասոնք 4000 ռուպլիի կը հասնէին. 1500 ռուպլի ձիուն համար եւ 2500 ռուպլի խաղի մէջ կորսնցուցած ըլլալուն : Երկ – րորդ կարգին մէջ կը մտնէին նուազ կա – րեւոր պարտքերը որոնք 8000 ռուպլիի կը հասնէին : Երկու հազար ռուպլիով կըր – նար այդ պարտքերը քշքշել տակաւին :

Երրորդ կարգին մէջն էր խանութնե – րու, պանդոկներու եւ դերձակին ունե – ցած պարտքերը որոնք հոգ չէին պատ – ճառեր իրեն : Վերջապէս տոկոսաբար 6000 ռուպլիի պէտք ունէր եւ քովը մի – այն 1800 ռուպլի կար :

Մարդու մը համար որ 100.000ռուպլիի ե – կամուտ ունի — այդ գումարը կը վերա – գրէր ամէն մարդ Վրոնսքիի — այդ տե – սակ չնչին պարտքեր որեւէ նեղութիւն տալու չէին : Իրականութեան մէջ սա – կայն, Վրոնսքի չէր կրնար այդ հարիւր հազար եկամուտը ունենալ :

Իր հօր անսահման հարստութիւնը, որ 200.000 ռուպլի եկամուտ կուտար, եր – կու եղբօր միջեւ բաժնուած էր : Բայց երբ անդրանիկը, մինչեւ վիզը պարտքի մէջ, ամուսնացաւ իշխանուհի Վարիա Ջիրքովայի հետ որ օժիտ չունէր, Ալեք – սի իր եղբօր թողուց բոլոր կալուածնե – րուն եկամուտները, իրեն պահելով մի – այն 25.000 ռուպլիի եկամուտ : Ալեքսի ըսաւ այն ատեն իր եղբօրը որ այդ դրա – մը կը բաւէր իրեն մինչեւ ամուսնանալը. պատահականութիւն մը որ երբեք պի – տի չըլլար, ըստ իրեն :

Անդրանիկը որ խիստ մեծածախս գուն – դի մը կը հրամայէր եւ նոր ամուսնացած էր, չէր կրնար մերժել այս նուէրը :

Վրոնսքիի մայրը, որ մասնաւոր հա – րստութիւն մը ունէր, Ալեքսիի տարե – կան 20.000 ռուպլի կուտար : Բայց վեր – ջին ատենները դժգոհ ըլլալով Աննայի հետ ունեցած յարաբերութիւններէն, դադրած էր այդ գումարը վճարելէ :

Վրոնսքի որ սորված էր տարեկան 45 հազար ռուպլիով ապրելու, այս տարի 20.000 ռուպլիի բաց մը ունէր :

Իր մօրմէն չէր կրնար դրամ ուզել, ո – րովհետեւ իր վերջին նամակին մէջ, զոր նախորդ օր ընդունած էր, իրեն կը հաս – կցնէր թէ պատրաստ էր նիւթապէս օգ – նելու որպէսզի իր առաջ երթալուն նպաս – տէ, բայց ոչ թէ քաջալերելու համար յարաբերութիւն մը որ գայթակղութիւն կը պատճառէր շնորհքով դասակարգին : Վրոնսքի շատ բարկացած էր այս դիտո – ղութենէն : Ձինքը կաշառելու համար մօ – րը ըրած փորձը պաղեցուց զինքը անոր մասին ունեցած զգացումներէն :

Այսուհանդերձ, չէր կրնար ետ առնել եղբօրը ըրած մեծանձն խոստումը, թէեւ այս ժամուս կը զգար, խորհելով Աննա – յի հետ ունեցած կապակցութեան հաւա – նական հետեւանքներուն վրայ, որ իր անշահախնդրութիւնը անխոհեմ էր եւ ամուրի ըլլալով հանդերձ, կրնար պէտք ունենալ այդ 100.000 ռուպլի եկամուտին :

Բայց չէր կրնար իր որոշումը ետ առ – նել : Միայն կը բաւէր միտքը բերել իր հարսը այդ բարի ու սիրուն Վարիան, որ ամէն առթիւ կը կրկնէր իրեն թէ՝ կը գնահատէր ու կը յիշէր իր վեհանձ – նութիւնը, հասկնալու համար որ անկա – րելի էր անկէ ետ պահանջել ինչ որ տը – ւած էր : Անիկա այնքան անկարելի էր, որքան կին մը ծեծել, գողնալ կամ ստելը :

Բան մը միայն կարելի էր եւ Վրոնսքի այդ որոշումը տուաւ առանց վայրկեան մը վարանելու, այն է 10.000 ռուպլի փոխ առնել վաշխառուէ մը, իր ընդհա – նուր ծախքերը զեղչել ու ծախել ձիար – շաւի ձիերը :

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
— ԵՒ —
ԳՈՒՆԱՒՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Եւն՝ Գիքորը, Մի Կաթիլ Մեղր եւայլն:

ԾՆՈՂՔՆԵ՛Ր, ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն .

Հասցէ .

Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոստի չէքով
(Աւրել անէլորդ նշանառկումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, Շաբաթ 30 Մայիս երեկոյեան ժամը 8,30–ին, Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ: Կը նախագահէ ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱԶՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ.— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, խմբապար, մենապար, կենդանի պատկեր:

×

Կիրակի 31 Մայիս Վալանսի Ահարոնեան Նոր Ակումբին բացումը Ռիւ Պիւֆէի նախկին դպրոցին սրահը:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յակոբ Սազճեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, պար եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

Տիկին Մաքրուհի Փօյաճեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Պ. Մանուկ Պօղոսեան, այրի Տիկին Արշակ Պօղոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վաղարշակ Պօղոսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տիկին Մարի Մխիրեան – Թէրզիպաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գրմըզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շիրակեան եւ զաւակները (Վերսայլ), Պ. Լեւոն Պօտոսեան (Մեքսիքօ) ինչպէս նաեւ Տամլամեան եւ Բամպուքճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաներն ու բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԶԱՐԵՀ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23ին, Շաբաթ առաւօտ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մայիս 27) առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Համակրանք Յ. Ճ. Սիրունին

Սիրունիի Յոբելենական Յանձնախումբը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուներու.— Ինչպէս խոստացած էր Պր. Վ. Սուքիասեան Միլանէն զրկած է Սիրունիի Պուքրէշ–Փարիզ երթուղարձի տոմսին փոխարժէքը 1335 ֆր.: Մոնաքոյէն Պր. Մուշեղ Ճիլէրճեան 1000 ֆրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Անիցա Ալեքսանեանէ 1000 ֆրանք իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Հմայեակ Ալեքսանեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, յատկացուելու համար Մշակոյթի Տան չինութեան:

×

Նոյնպէս Տիկին Քէպէլեան Արեգնազ 50 ֆրանք նոյն նպատակին համար:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Մարսէյլի նախկին Հայ Կարմիր Խաչի տիկիններու ջանքերով հաւաքուած եւ առկախ մնացած գումարներէն հազար ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ի նպաստ բարենպատակ ձեռնարկներու:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բոլոր ճամբորդութիւնները երթ ու դարձ օդանաւով եւ « *Փանսիոն քոմփլէթ* » Արմենիա պանդոկին մէջ:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ճամբորդութիւն ՅՈՒԼԻՍ 11էն 26

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՌՈՒԶԵՌԻ ՕՐԵՐՈՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐԸ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ԵՆ: ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ՝ ՅՈՒՆԻՍ 15: ԹՈՒՐԻՍԹԻՔ ԿԱՐԳ ԳԻՆ 2300 ֆր.

Բ. ճամբորդութիւն.— 1 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի ճախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 ֆրանք:

Գ. ճամբորդութիւն.— 9 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի ճախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 ֆրանք:

Դ. ճամբորդութիւն.— 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Երեւանի լաւագոյն եղանակի այս այցելութիւնը եւս տեղի կ'ունենայ Առաջին կարգով, «*Փանսիոն քոմփլէթ*» «Արմենիա»յի մէջ Գին՝ 2450 ֆրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐէԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription : — Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի 27 Մայիս կէսօրէ ետք ժամը 17,30ին, աղ ու հացի աւանդական օրհնութիւնը կատարելէ ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. պիտի ժամանէ Հայոց Առաքելական Ս. եկեղեցին: Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, ունկնդրելու հայրական օրհնութիւնները եւ աջհամբոյրի արարողութիւնը:

Հինգշաբթի, 28 Մայիս, տեսակցութիւններ եւ այցելութիւններ պաշտօնական անձնաւորութիւններու հետ: Ու նաեւ առաւօտեան ժամը 11ին, բացումը հայկական Դաւիթեան սրահի, 6 Ալէ Ժոլանօ:

15,30 – 16,30 Կաթողիկոսը կ'ընդունի Հօբէլ Քրուա տ'Օռի իր յարկաբաժնին մէջ, ֆրանս. եպիսկոպոսը:

17ին ընդունելութիւն Հ. Բ. Ը. Մ.ի կողմէ, իր սրահին մէջ:

20ին, ճաշ ի պատիւ Կաթողիկոսին Օթէլ Քրուա տ'Օռ: Ճաշագին՝ 80 ֆրանք: Արձանագրուիլ Պ. Անտոնեանի եւ Մաքսուտեանի մօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յակոբ Եպս. Վարդանեան եւ ընդունելութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը, կը յայտարարեն թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Վազգէն Ա. հովուապետական իր այցելութիւնը պիտի շնորհէ Մարսէյլի եւ շրջակայից իր հաւատացեալ հօտին: Հայրապետի ընդունելութեան եւ Մարսէյլ գտնուած շրջանին, տեղի պիտի ունենան հետեւեալ պաշտօնական եւ ժողովրդային հանդիսութիւնները:

ՈՒՐԲԱԹ 29 Մայիս կ. ե. ժամը 14,45–ին՝ ժամանում Մարինեանի օդակայանը եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն: 16,15ին Հրաշափառ երգեցողութեամբ մուտք Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցի եւ խօսք Ողջոյնի:

ԿԻՐԱԿԻ 31 Մայիս ժամը 10,30ին Հայրապետական պատարագ եւ Հայրապետական պատգամ–քարոզ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 Յունիս կ. ե. ժամը 21ին պաշտօնական հանդիսութիւն Փալէ տը Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 Յունիս կ. ե. ժամը 20,30ին ողջերթի ճաշ Սփլանտիթ պանդոկի սրահին մէջ: Մասնակցութիւն 80 ֆրանք: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ նախապէս Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան քարտուղարութեանց մօտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ–Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի 27 Մայիս ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի տունը 144 Ավընիւ Պրիան, Պանեօ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
27 MAI
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·822
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.822

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄԱՅԻՍԸ

Սուգի, տխրութեան, ողեկոչումի, նահատակաց յիշատակի ամիս է Ապրիլը:

1909 Ապրիլին է, որ ցանկալի ու պանծալի Կիլիկիոյ արգաւանդ դաշտերուն, բարգաւաճ քաղաքներուն, ծիծղուն աւաններուն ու խաղաղ գիւղերուն մէջ եղեռնուեցան հազար անզէն ու անպաշտպան Հայեր նահատակուեցան, զոհ սահմանադրակա՛ն ոճրագործ կառավարութեան:

1915 Ապրիլին է, որ ցեղասպանութեան իր դիւային ծրագիրը սկսաւ գործադրել իթթիհատ կոչուած հրէշածին կուսակցութիւնը, որ ամբողջ եօթը տարի բարեկամ ձեւանալով Հայութեան, մութին մէջ նենգամտօրէն յղացած էր Հայերու ամբողջական բնաջնջումը, միանգամ ընդմիշտ ձերբազատուելու համար Հայկական Խնդրէն, — յաւխտենական մղձաւանջը սուլթանական թէ ժողովրդավարակա՛ն Թուրք կառավարութեանց:

1918 Ապրիլ 27ին է, որ Կովկասեան ճակատի Թուրք բանակը — դաւադրօրէն խզելէ ետք զինադադարը եւ յառաջանալով մինչեւ Բարթողեան բարձունքները — փորձեց խուժել Արարատեան դաշտը:

Սակայն չուտով հասաւ Մայիսը, ամիս յաղթանակի ու ցնծութեան, իբրեւ հակադրութիւն չարաշուք Ապրիլին:

1918 Մայիսին է, որ Արարատեան դաշտին վրայ, բովանդակ Հայութիւնը արեւելահայ զինուոր, արեւմտահայ կամաւոր կամ գաղթական, առանց դաւանանքի, տարիքի ու սեռի խտրութեան, մէկ մարդու պէս հաստակազեղ կանգնած, գերմարդկային ճիգերով օրհասական պայքար մղեց, մէկը չորսի դէմ, ու հերոսական խոյանքով պարտութեան մատնեց դարաւոր թշնամին:

Հայուն վրիժառու բազուկը ծունկի բերաւ ցեղասպան դահիճը:

Տօնեցէք Սարդարապատը:

Մայիս 24ին, յուսահատական դիմադրութենէ մը ետք, Թուրքերը բռնեցին փախուստի ճամբան, Հայերու կողմէ հալածուած:

Արամի եւ Զօր. Սիլիկեանի կոչերն ու հրամանները լայն արձագանգ էին գտեր զինուորներու եւ ժողովուրդին մէջ: Կին ու օրիորդները ուտելիք, ծխախոտ եւ վիրակապ կը հասցնէին կռուողներուն: Գարեգին Եպս. Յովսէփեան հայրենասիրական ճառերով կ'ոգեւորէր կռուողները, որոնք Սարդարապատի մէջ ցոյց տուին, որ արժանաւոր ժառանգորդներն են Վարդանանց քաջամարտիկ դիւցազուններուն:

Սարդարապատի հետ միաժամանակ թշնամին փորձեց ճեղքել Հայոց դիմադրական ճակատը Բաշ Արարանի եւ Ղարաքիլիսայի մէջ: Ու կրկին չարաչար պարտուեցաւ Հայ զինուորներուն կողմէ, որոնք առիւծի պէս կռուեցան՝ յանուն հայրենիքի ազատութեան:

Փրկուած էր Հայուն պատիւը:

Կը վերածնէր անկախ Հայաստան:

Յաղթական Մայիսը մոռցնել կուտար եղերական Ապրիլը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԵՒ «ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի ԴԷՄ ԴԱՏԻՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Չորեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի դէմ Լիբանանի ընդհ. դատախազութեան բացած դատը, թրք. դեսպանատան բողոքին վրայ: Լիբանանահայ մամուլը — իրաւամբ — այս դատը կը նկատէ ուղղուած ոչ միայն երկու թերթերու, այլեւ բովանդակ հայ մամուլին եւ նոյնիսկ հայ ժողովուրդին դէմ բացուած դատ մը:

Մաս առ մաս պիտի տանք բոլոր մանրամասնութիւնները եւ արձագանգները:

Ստորեւ, նախ, Ա. նիստին նկարագրութիւնը («Ազդակ»՝ Մայիս 21):

×

Պատմութիւնը չէ արձանագրած տակաւին որեւէ ամբաստանեալ, որ այնքա՛ն խաղաղ սրտով ու անխռով, բայց նաեւ նոյնքան ինքնավստահութեամբ եւ արդարութեան հանդէպ հաւատքով դատարան ներկայացած ըլլայ՝ որքան մեր ժողովուրդը:

Իր ազատ մամուլին երկու անդամներուն՝ «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի դէմ բացուած դատը իրը նկատելով, Լիբանանահայութիւնը, ժամը 8էն սկսեալ փոքր ու մեծ խումբերով, հեղեղի պէս հոսեցաւ Արդարութեան Պալատ, ուր տեղի պիտի ունենար դատավարութիւնը:

Արդարութեան պալատը նման ծովածաւալ բազմութիւն տեսած չէր: Պալատին բոլոր լայնարձակ սրահները, գետնայարկի գլխաւոր սրահը, աստիճանները, բակը եւ առջեւի պողոտան կը յորդէին աւելի քան 20·000 Հայերով, որոնք, մեծ ու պզտիկ, երիտասարդ թէ ծեր, այր թէ կին, եկած էին թիկունք կանգնելու իրենց արդար պահանջներուն համար պատ արտայայտիչը հանդիսացող հայ մամուլին:

Քաղաքին մէջ արդէն, բոլորովին ինքնաբուխ, ինչ որ ցոյց կուտայ մեր ժողովուրդին խոր գիտակցութիւնը եւ պատրաստակամութեան ոգին, չատեր փակած էին իրենց խանութները: Ամբողջովին փակ էին Պուրճ Համուտի, Խալիլ Պետուի, Հաճըն Թաղամասերու չուկաները, ինչպէս նաեւ ոսկերիչներու չուկան:

Երկրորդական բոլոր վարժարաններու վերի կարգերու աշակերտ – աշակերտուհիները, իրենց դաստիարակներուն ընկերակցութեամբ եւ դպրոցական տարազով, առանձնապէս աչքի կը զարնէին իրենց բազմախումբ ներկայութեամբ:

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ

Օրինակելի կարգապահութեամբ մը, որ յարգանք պարտադրեց բոլոր օտար դիտողներուն եւ միջազգային ու տեղական մամուլի ներկայացուցիչներուն, բազմութիւնը անհամբեր կը սպասէր դատավարութեան բացումին:

Անհամար էին Հայութեան բողոքի ձայնը եւ պահանջները արտայայտող արաբերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն պաստառներ: Բոլորն ալ յատկանշական եւ պերճախօս. «Խղճի եւ մամուլի ազատութիւն», «Մենք քիչ ենք, բայց մեզ Հայ են կոչում», «Կանք, պիտի լինենք եւ դեռ... շատանանք», «Կեցցէ՛ Հայկական Դատը», «55 տարի առաջ անմարդկայնօրէն ջարդուած հայ իզական սեռին անունով արդարութիւն կը պահանջենք», «Արդարութիւն, միայն արդարութիւն կը պահանջենք», «Եղբայրներ, եթէ մենք լռենք այսօր, վաղը մէկուկէս միլիոն գերեզմաններ մեզ դատի պիտի կանչեն», «Վստահութիւն ունինք լիբանանեան արդարութեան հանդէպ», «Ցեղասպանութիւնը ոճիր է մարդկութեան դէմ», «Կեցցէ՛ հայ մշակոյթը», «Մի՛ ծածկեր, ամբողջ աշխարհ գիտէ», «Թուրքիան պիտի վճարէ իր ոճիրներուն համար», «Ցեղասպանութիւնը ոճիր է ո՛ւր որ ալ գործուած ըլլայ» *եւայլն:*

ԱՆՆԿԱՐԱԳՐԵԼԻ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Դատավարութիւնը պիտի սկսէր ժամը 10ին, բայց արդէն մէկ ժամ առաջ, Արդարութեան Պալատը կը յորդէր բազմութեամբ: Հետզհետէ սկսան հասնիլ լիբանանեան քաղաքական այն անձնաւորութիւնները, որոնք պատրաստակամութիւն յայտնած էին թիկունք կանգնելու մեր դատին ու երէկ անձամբ ներկայ գտնուեցան դատավարութեան:

Առաջին հասնողը եղաւ «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի պաշտպան դատաւորան Մեթր Մոհսէն Սլիմ, որ Պալատին առջեւէն մինչեւ երկրորդ յարկի դատասրահը տարուեցաւ ուսամբարձ որոտընդոստ ծափահարութիւններու եւ կեցցէներու արժանանալով:

Այնուհետեւ, նոյն ձեւով եւ նոյն ոգեւորութեամբ, դատասրահ առաջնորդուեցան Խորհրդարանի փոխ–Նախագահ Պր. Միշէլ Սասին, փաղանգաւորներու փոխ–Նախագահ եւ երեսփոխան Պր. Ժօզէֆ Զաետր, Նախկին Նախարար եւ երեսփոխան Պր. Նասրի Մալուֆ, պետական երեսփոխաններ ընկ. Մովսէս Տէր–Գալուստեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Անդրէ Թապուրեան, Մեթնի երեսփոխան Պր. Միշէլ Մըր, Շուֆի երեսփոխան Ֆուատ Թեհինի եւ Ճեզզինի երեսփոխան Պր. Էտմոն Րըզք:

Ժամը 9,55ին հասան ամբաստանեալները «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի պատասխանատու տնօրէնները՝ Հայկ Պալեան եւ Փրոֆ. Բարունակ Թովմասեան, առաջնորդութեամբ Լիբանանեան Մամլոյ Սենտիքային նախագահ Պր. Ռիատ Թահայի եւ փոխ–նախագահ Պր. Տիգրան Թոսպաթի, ոգեւորութիւնը հասցնելով գագաթնակէտին:

Բազմաթիւ հայ եւ արաբ փաստաբաններ ինքնաբուխ կերպով եկած էին ներկայ գտնուելու դատավարութեան, ինչպէս Մեթր Վարդգէս Շամլեան եւ Մեթր Գասպար Տէրտէրեան:

Նիստը բացուեցաւ ժամը 10,05ին, դատական ատեանը մուտք գործեց դատարան: Ատեանին կը նախագահէր Պր. Իսամ Պարուտի, խորհրդականներն էին Պ. Պ. Ալպէր Սըմահա եւ Ժորժ Հատտա: Ընդհանուր դատախազի աթոռը գրաւեց չէյխ Քամիլ Ժաժա:

Առաջին հերթին հարցաքննութեան կանչուեցաւ «Զարթօնք»ի պատասխանատու տնօրէն Փրոֆ. Բարունակ Թովմասեան: Ինքնութեան եւ տարիքի օրինական հարցումներէն ետք, նախագահը կարդաց ամբաստանագիրը, ուր կը յայտնուի, թէ Պէյրութի Թուրք դեսպանատան բողոքին վրայ, փոխանցուած Արտաքին Նախարարութեան խողովակով, ընդհանուր դատախազութեան կողմէ դատ բացուած է թերթին 24 Ապրիլ 1969ի թիւին մէջ հրատարակուած յօդուածի մը համար, ուր Թուրքիոյ Նախագահին հասցէին նախատական արտայայտութիւններ կան:

Պր. Թովմասեան յայտնեց, թէ Թուրքիոյ Նախագահին դէմ որեւէ նախատական խօսք չկայ յիշեալ յօդուածին մէջ:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Կը ստանձնէ՞ք պատասխանատուութիւնը այդ գրութեան:

ՊՐ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ.— Այո, կը ստանձնեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Այնուհետեւ, հարցաքննութեան կանչուեցաւ «Ազդակ»ի պատասխանատու տնօրէն Հայկ Պալեան: Դարձեալ ինքնութեան եւ տարիքի օրինական հարցումներէն ետք, Նախագահը կարդաց ամբաստանագիրը, ուր նոյնպէս կը յայտնուի, թէ Թրքական դեսպանատան բողոքին վրայ, դատ բացուած է «Ազդակ»ի 14 Հոկտեմբեր 1968ի թիւին մէջ լոյս տեսած Նշան Պէշիկթաշլեանի մէկ յօդուածին համար:

Ընդհանուր դատախազը անմիջապէս դիտել տուաւ, թէ այդ դատը չեղեալ է, նկատի ունենալով, որ Խորհրդարանը 1 Ապրիլ 1969ին քուէարկած է մամլոյ բոլոր յանցանքներու ընդհանուր ներման օրէնք մը, ու յօդուածը լոյս տեսած է այդ թուականէն առաջ:

Հայկ Պալեան յայտնեց, թէ կ'ուզէ դատուիլ հակառակ ընդհանուր ներումին, բայց ատեանը նկատի ունեցաւ ընդհանուր դատախազին դիտողութիւնը եւ որոշեց այդ յօդուածին առընչութեամբ բացուած դատին մասին իր վճիռը տալ յառաջիկայ Հինգշաբթի, 28 Մայիսին:

Այնուհետեւ, Նախագահը կարդաց «Ազդակ»ի դէմ բացուած երկրորդ դատին վերաբերեալ ամբաստանագիրը, որ կը վերաբերի թերթին 23 Ապրիլ 1969ի թիւին մէջ լոյս տեսած Արամ Հայկազի յօդուածին:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Կը ստանձնէ՞ք պատասխանատուութիւնը այդ գրութեան:

ՀԱՅԿ ՊԱԼԵԱՆ.— Այո, կը ստանձնեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ-ԼԻԲԱՆԱՆ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐԸ

Լիբանան պահ մը անհուզողի մատնուեցաւ առջի օր, երբ իսրայելեան զրահապատ կառքեր երկու ուղղութիւններով յարձակեցան Ալ Մալիքիա եւ Ալ Սալիհա – Եարուն ճամբաներու առանձքին վրայ: Յարձակումը, որ ինչպէս պարզուեցաւ յետագային, սահմանափակ ուժերով կատարուած էր եւ կը ձգտէր մաքրագործել կարգ մը կէտեր, առաջին առթիւ մեծ մտահոգութիւն եւ, նոյնիսկ, սարսափ պատճառեց Պէյրութի, որ իսրայելեան փոխադրակառքին վրայ կատարուած եղեռնափորձէն ետք, կ'ակընկալէ մեծ տարողութեամբ յարձակում մը, Իսրայէլացիներու կողմէ: Այսպէս է, որ Պէյրութէն հասած առաջին լուրերը արձագանգ կ'ըլլային լայն փոխադարձութեան մը գործողութեան: Սակայն յարձակումը տեւեց քանի մը ժամ եւ Իսրայէլացիք հեռացան առժամապէս գրաւած իրենց վայրերէն:

Քաղաքական շրջանակներու համոզումով, Թել Ավիվ, որ բազմիցս սպառնացած էր փոխադարձութեան դիմել, եթէ երբեք եղեռնափորձերը շարունակուէին, այս գործողութեամբ կ'ուզէ վերջին լուրջ ազդարարութիւն մը կատարել Պէյրութի:

Լիբանանի մէջ լուրջ մտահոգութիւն է այս կացութեան ի տես: Նախ գաղթը կը շարունակուի սահմանամերձ գիւղերէն: Արդարեւ, վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, աւելի քան 30·000 գիւղացիներ արդէն իսկ մեկնած են իրենց գիւղերէն՝ հաստատուելու համար աւելի ապահով շրջաններ: Գաղթը դեռ կը շարունակուի, հակառակ կառավարութեան ճիգին՝ արգելք հանդիսանալու այս շարժումին:

Լիբանանի քրիստոնեայ համայնքի բոլոր քաղաքական դէմքերը հանդիպում մը ունեցան առջի օր մարոնի պատրիարքին հետ, Պքերքէ, քննելու համար օրուան կացութիւնը: Մահմետական Շիի աղանդին իմամը՝ Մուսա էլ Սատր, իր կարգին, ընդհանուր գործադուլի հրաւիրեց հաւատացեալները: Գործադուլի շարժումին միացաւ Քամիլ Շամուն:

ՀՐԱՇՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ՓԱՒՍՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

«Բուզանդարան»ի յատկապէս Չորրորդ Դպրութիւնը կարելի է կոչել բիւրերու հրաշքը: Արդարեւ, Շապուհի օրով Հայերու եւ Պարսիկներու միջեւ մղուած բոլոր ճակատամարտներուն մէջ Հայերը միշտ կը յաղթեն եւ Պարսիկները միշտ կը յաղթուին: Պարսից բանակէն կ'ազատի միայն Շապուհ Թագաւորը իր ձիով, իսկ Հայերը կ'ունենան հազիւ մէկ կամ երկու մեռեալ:

Չորրորդ Դպրութեան 21րդ գլխուն մէջ պատմիչը կը գրէ.

«Պարսից Շապուհ Թագաւորը կազմակերպեց իր զօրքերը եւ պատերազմով եկաւ Հայոց Արշակ Թագաւորի վրայ: ... Հայոց Վասակ սպարապետը շուտով մի տեղ էր ժողովում վաթսուն բիւր հեծեալ, նրանց հետ առաջ շարժուեց, հասաւ ու ընդհարուեց Պարսից Թագաւորի հետ: Նրա բոլոր զօրքերն առհասարակ կոտորում էին իրենց սրերով, եւ միայն Շապուհ Թագաւորը մի ձիով փախչում էր»:

Զարմանալին այն չէ, որ Շապուհ կը փախչի «մի ձիով», այլ այն է մանաւանդ, որ Վասակ սպարապետ պատերազմի դուրս կուգայ 60 բիւր հեծելազօրքով: Մէկ բիւրը հաւասար է տասը հազարի, վաթսուն բիւրը՝ վեց հարիւր հազարի: Հայոց Թագաւորը ուրկէ՞ կրնար «մի տեղ ժողովել» վեց հարիւր հազար հեծեալ զինուոր կամ այրուձի: Աւելի զատ՝ բանակ մը միայն հեծելազօրէ չի բաղկանար, հաշուի պէտք է առնել նաեւ հետեւակները, գոնէ հեծելազօրին չափ: Կը ստացուի մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար: Եթէ նոյնքան զինուոր ունէին նաեւ Պարսիկները, այս կը նշանակէ, որ ռազմաճակատին վրայ շուրջ երեք միլիոն հոգի կը բախէին իրարու: Ռազմական գործերու մասնագէտներուն կը մնայ ճշդել, թէ այսքան մեծաթիւ մարդիկ ինչպէս կրնան համախմբուիլ մէկ ճակատի վրայ, եւ արդիւնքը այն կ'ըլլայ, որ Պարսից բանակէն կ'ազատի միայն Շապուհ Թագաւորը...

Դարձեալ Չորրորդ Դպրութեան 24րդ գլխուն մէջ, «Վասակը հասնում էր Այրարատեան գաւառը, գտնում էր այնտեղ Պարսից զօրքերը, որոնք կուտակուել էին մեծ բազմութեամբ, ինչպէս աւազը ծովի ափին: Վասակը անսպասելի կերպով գրոհ էր տալիս Պարսից Թագաւորի բանակի վրայ եւ տեղնուտեղը սրի էին անցկացնում Պարսից բոլոր զօրքերը. միայն Թագաւորը հազիւ ճողոպրում, փախչում էր մի ձիով»:

Նոյն բանը՝ նաեւ յաջորդ գլուխներուն մէջ:

Յիշատակենք մէկ քանին.

1. «Վասակ սպարապետը քսան բիւրով յարձակւում էր Պարսից բանակի վրայ: Թագաւորը մի ձիով փախչում էր»:

2. «Պարսից Թագաւորը Հայոց Թագաւորի վրայ էր ուղարկում քառասուն բիւր ընտիր պատերազմող մարդիկ: Նրանց զօրագլուխն էր Անդիկանը. ապա նրա դէմ էր դուրս գալիս Հայոց սպարապետ Վասակ Մամիկոնեանը տասներկու բիւրով, ջարդում կոտորում էր Պարսից զօրքերը, ո՛չ մէկին կենդանի չէր թողնում»:

3. «Դմաւունդ Վսեմականը երեսուն բիւր զօրքով եկաւ պատերազմելու Հայոց դէմ: Վասակ զօրավարը դուրս եկաւ նրանց դէմ: Պարսից զօրքերը պարտութիւն կրեցին եւ փախուստի դիմեցին: Վասակը հասնում էր, ջարդում կոտորում նրանց, ո՛չ մէկին կենդանի չէր թողնում»:

4. «Պարսից Վահրիճի որդի Վահրիճը չորս հարիւր բիւր (չորս միլիոն) զօրքով եկաւ Հայոց աշխարհի վրայ: Ապա Վասակ զօրավարը նրանց դէմ էր դուրս գալիս քառասուն հազարով (չորս միլիոնի դէմ քառասուն հազար...), ջարդում կոտորում էր Պարսից զօրքերը, ո՛չ մէկին կենդանի չէր թողնում»:

5. «Պարսից Շապուհ Թագաւորի կողմից ուղարկւում էր Գումանդ Շապուհը ինը հարիւր հազար զօրքով, իր ձեռքի տակ առաջնորդ ունենալով վատանշան Մերուժանին: ... Ապա Հայոց Վասակ զօրավարը հասնում յարձակւում էր արքայական գունդի վրայ եւ նա խեւ առաջ Գումանդ Շապուհին էր սպանում: Հայկական զօրքը բոլորին կոտորում էին, առանց մի մարդ կենդանի թողնելու: Բայց միայն չարագործ Մերուժանը մի ձիով փախչում ընկնում էր Պարսից աշխարհը»:

6. «Շապստան տակառապետը հինգ հարիւր բիւրով (հինգ միլիոն) գալիս հասնում էր Հայոց աշխարհի վրայ: Ապա Հայոց Թագաւորի կազմակերպուած գունդը եւ Վասակ զօրավարը դուրս էին գալիս Պարսից զօրքի դէմ եւ ջարդում կոտորում էին նրանց. սպանում էին նաեւ Պարսից Շապստան տակառապետին: Բայց միայն Մերուժանը փախչելով ազատւում էր»:

Շարունակելն աւելորդ է:

Այսպէս ուրեմն՝ ճակատամարտներ կը մղուին երկու ախոյեաններուն միջեւ: Բիւրերը կը յաջորդեն բիւրերուն, երբեմն մինչեւ հինգ հարիւր բիւր կամ հինգ միլիոն, եւ բոլորն ալ կը սրածուին մինչեւ վերջին մարդը: «Մի ձիով» կը յաջողի փախչիլ միայն Շապուհ Թագաւորը կամ չարագործ Մերուժանը:

Վերի վերոյ հաշուեցի Հայոց աշխարհը ասպատակող պարսիկ բանակներուն զօրութիւնը եւ գտայ, որ Հայաստան ներխուժող եւ մինչեւ վերջին մարդը «սրի անցկացուած» արեաց եւ անարեաց թիւը կը հասնէր ՔՍԱՆԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆԻ (Հայերը կորսան միայն մէկ զոհ Բագոսը): Այս հաշիւէն դուրս են այն ճակատամարտները, որոնց մասնակցող զինուորներուն թիւը չէ ճշդուած: Եթէ երեք միլիոն ալ անոնք հաշուենք, կլոր թիւով կ'ունենանք ՔՍԱՆԸՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆԻ կորուստ մը Պարսից կողմէ, միայն Արշակ Թագաւորի օրով, ընդամէնը երեսուն տարուան մէջ: Պարսից կայսրութիւնը ոչ իսկ իր տուած զոհերուն չափ բնակիչ ունէր թերեւս:

Առողջ դատողութեան տէր պատմիչ մը ինչպէ՞ս ինքնիրեն թոյլ կուտայ ըլլալ այսքան ակնբախ ծայրայեղութեան մէջ: Չի՞ մտածեր, որ 400-500 բիւր (4-5 միլիոն) զինուորներ չեն կրնար իրարու դէմ ճակատիլ ռազմաբեմի մը վրայ, որուն տարածութիւնը քանի մը տասնեակ կամ քանի մը հարիւր քիլոմեթրէն անդին չանցնիր յաճախ: Եւ յետոյ՝ ի՞նչ կ'ուտէին ու կը խմէին երկրի բնակչութենէն աւելի համրանք ունեցող այս բիւրերը, որոնք ամբողջովին կը բնաջնջուէին ոչ թէ հիւլէական ռումբերով, այլ նետերով ու նիզակներով...

Կը յանգինք այն եզրակացութեան, որ Փաւստոս չէր կրնար հաւատալ իր տուած թիւերուն: Ինչո՞ւ ուրեմն իր «վէպը» մեզի ներկայացուցած է իբրեւ պատմութիւն, իսկ առասպելը՝ իբրեւ եղելութիւն:

Ենթադրելի է, որ պատմիչը գիտակցաբար ստեր չէ յօրինած: Ենթադրելի է նոյնպէս, որ իր տեղեկութիւնները քաղած է ժողովրդական զրոյցներէ: Սերունդէ սերունդ աւանդուելով՝ դէպքերն ու դէմքերը ստացեր են վիպական բնոյթ, բնականը դարձեր է գերբնական, իրականը՝ անիրական, հրաշքը՝ պատմութիւն:

Աւելի զատ, հայրենասիրական պաթոսէ տարուած, պատմիչը ուռեցուցած է թիւերը, շահուած յաղթանակներուն տարողութիւնը աւելցնելու եւ ազգային հպարտութեան զգացում ներշնչելու համար ժողովուրդին:

Սակայն, այս բոլորով հանդերձ եւ այս բոլորին հակառակ, Փաւստոսի պատմագիրքը թանկագին նպաստ մը կը բերէ մեր եւ կրնամ ըսել նաեւ ընդհ. ազգաց պատմութեան: 65 տարուան շրջանը, զոր կը ներկայացնէ այս գիրքը, լեցուն է արութեան գործերով եւ հերոսական դրուագներով: Ես չեմ յիշեր կարդացած ըլլալ աւելի գեղեցիկ վէպ մը, քան Բուզանդարանի այն գլուխը, ուր նկարագրուած է Շապուհի եւ Արշակ Բ.ի եղերական հանդիպումը եւ զոր կրնանք կոչել հայրենի հողին ուժը:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

LIVRES REÇUS

L'APOCALYPSE ECARLATE par Victor Gardon, couverture de Carzou, Ed. Calmann-Lévy, Paris 1970.

ԱՅԱ ՍՈՖԻԱ

(Պատմական սեղմ ծանօթութիւններ)

Բիւզանդիոնի Յուստինիանոս կայսրը (527-565) կառուցանել տուած է աստուածային իմաստութեան (Սոֆիա՝ յունարէն կը նշանակէ իմաստութիւն) նուիրուած այս հոյակապ աղօթավայրը:

Այա Սոֆիայի յատակագիծը պատրաստուած ատեն, Յուստինիանոս կայսրը յայտարարեց, թէ իր կառուցանել տուած եկեղեցին պէտք է ցարդ շինուած ձեռակերտներուն ամէնէն փառաւորը, ամէնէն մեծաշուքը ըլլայ: Եւ հարիւր գործաւորներով կազմուած հարիւր խումբեր, այսինքն տասը հազար գործաւորներ եւ շուրջ վեց տարի աշխատելով յաջողեցան իսկապէս յաւիտենական գլուխ գործոց մը կանգնել, բիւզանդական ճարտարապետութեան մէջ:

Յուստինիանոս կայսեր ծրագրած այս հսկայ ձեռնարկը գլուխ հանելու համար ոչ միայն նշանաւոր տաճարներու մէջ գտնուած գլուխ-գործոցները հաւաքուելով Պոլիս դրկուեցան, այլեւ ծախսուած 30-40 միլիոն ոսկին հայթայթելու համար կայսրը չվարանեցաւ իր լայնատարած կայսրութեան ոսկի եւ արծաթ արձանները ձուլել. Նոյնիսկ չխնայեց Թէոդոս կայսեր համակ արծաթեայ արձանը, որ կանգնած էր մայրաքաղաքին մէջ:

Այա Սոֆիայի գմբէթը 65 մեթր բարձրութիւն ունի: Յենած է Եփեսոսի Անահիտի տաճարէն բերուած սիւներու վրայ: Եկեղեցիին երկու թեւերուն սիւները Պաալպէքի Արեւի տաճարին սիւներն են: Ասոնք լաստերով փոխադրուեցան Պոլիս:

Ամպիոնը շինուած է մարմարեայ հազուագիւտ քարերով. կանգնած է ոսկեզօծ սիւնակներով. վրան ունէր մայրի փայտէ քանդակազարդ ամպհովանի մը, որուն վրայ կը շողար մարգարտազարդ խաչը: Եգիպտոսի վճարած մէկ տարուան հարկովը շինուած էր այս ամպիոնը:

Կայսրը փափաքած էր, որ եկեղեցիին սեղանը շինուած ըլլայ ոսկի-արծաթ մետաղով եւ թանկագին քարերով: Եկեղեցին կը լուսաւորուէր ձուլածոյ ոսկէ վեց հազար աշտանակներով: Զարդարուած էր թանկարժէք ճոխ վարագոյրներով:

Ու երբ Այա Սոֆիայի շինութիւնը աւարտեցաւ եւ մեծաշուք արարողութիւններով հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ, Յուստինիանոս կայսրը, ի տես այս հոյակապ կառոյցին, արդար հպարտութեամբ մը ըսաւ.— Փառք Բարձրեալին: Ես գերազանցեցի քեզի, ո՛վ անմահդ Սողոմոն»:

Պատմական թուականներ

Եկեղեցիին օծումը կատարուեցաւ 537ին

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(վէպ)

— Կարծեմ իր կնոջը հետ դժտուեր է ու հեռացեր է... Շիտակ ճամբու վրայ օթէլ մըն է եղեր, բայց անունը չեմ գիտեր:

— Լաւ ատիկա դիւրաւ կրնանք վստահ ըլլալ, որ զինքը այդ օթէլին մէջ պիտի չգտնենք: Բայց ինչ որ է...

— Ե՞րբ կրնաս ինծի տեղեկութիւն տալ քու կատարելիք խուզարկութիւններուդ մասին, հարցուց Թորոս պէյ:

— Երբոր հետք մը գտնեմ, պատասխանեց լրտեսը:

— Գիտցիր որ խոշոր պարգեւ մը պիտի ստանաս Արամ էֆէնտիէն:

— Շնորհակալ եմ, բայց այս փնտռտուքին համար նախնական ծախքեր կան ըլլալիք:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Թորոս պէյ ձեռքը գրպանը տանելով եւ երեք ոսկի տուաւ լրտեսին, ըսելով.

— Առայժմ այս գումարը բաւական չէ՞:

— Բաւական է, պէյ էֆէնտի, պատասխանեց Ալի պէյ դրամը գրպանելով:

— Քեզ տեսնեմ, բարի լուր մը կը սպասեմ այսօր վաղը, ըսաւ Թորոս պէյ գաղտնի ոստիկանը ճամբելով:

— Այս վայրկեանէս իսկ գործի պիտի սկսիմ, պատասխանեց Ալի պէյ:

Ինչպէս ըսինք այս լրտեսը խելացի ու ճարպիկ եւ մանաւանդ շատ փորձառու մարդ մըն էր: Ուշի ուշով մտիկ ըրած էր Թորոս պէյի պատմութիւնը եւ անոր ըսածներէն աւելի չըսածները գուշակած էր: Երբ փողոց ելաւ եւ սիկարէթ մը վառեց եւ սկսաւ խորհրդածել.

— Հազար ոսկին Թորոս պէյի սահմանուած էր, ըսաւ ինքնիրեն, ասոր տարակոյս չկայ, եթէ այդպէս չըլլար՝ իր ինչո՞ւն պէտք որ այսչափ իրար անցնէր: Մանաւանդ որ այդ Արամ էֆէնտին իր շրջանակի մարդերէն չէ ու չի կրնար մտերիմ բարեկամ մը ըլլալ... Բարսեղ էֆէնտիին տղան՝ այն մարդուն որ բանտարկուած է յեղափոխականներու հետ յարաբերութիւն ունենալու ամբաստանութեամբ: Բայց ինչո՞ւ Թորոս պէյ չուզեց ըսել թէ դրամը իրեն պիտի տըրուէր... — պատասխանը պարզ է, որովհետեւ օրինաւոր անելիք մը չէր, գումար մըն էր որ ծածկաբար իրեն կը տրուէր ուրիշի մը, այսինքն Լեւոնի միջնորդութեամբ: Ինչո՞ւ համար... ասոր ալ պատասխանը պարզ էր, Թորոս պէյի կողմէ մատուցուած կամ մատուցուելիք ծառայութեան մը իբրեւ փոխարժէք: Թորոս պէյի դիրքին մէջ գտնուող մարդ մը ի՞նչ ծառայութիւն կրնայ մատուցանել Արամ էֆէնտիին որուն հայրը հարուստ վաճառական, բանտարկուած է բաւական ժամանակէ ի վեր: Մարգարէ պէտք չէ ըլլալ գուշակելու համար: Բարսեղ էֆէնտիի զաւակը Լեւոնի միջոցաւ դիմում ըրած է Թորոս պէյի որ պէտքի հայրը բանտէն ազատէ, Թորոս պէյ ալ ըսած է. «Հազար ոսկի վճարեցէք ինծի ու կ'ազատեմ», ան ալ՝ ճարահատ հաւանած է, դրամը տուած է Լեւոնին որպէսզի բերէ պէյին յանձնէ եւ Լեւոն հազար ոսկին առնելէն ետքը անյայտ եղած է...

Ալի պէյ այս խորհրդածութիւնները մտովի ընելով՝ հասած էր Շիտակ ճամբան:

— Բայց ասոր մէջ Եւրոպայէն այս առտու եկած երկու ճամբորդները ի՞նչ դեր ունին, հարցուց ինքնիրեն, ոչի՞նչ... չէ, պէտք է որ անոնք ալ դեր մը ունենան: Ասոր համար թէեւ ապացոյց չկայ, բայց փոքրիկ հետք մը կայ... ճամբորդները բերա փոխադրող կառապանը ըսաւ որ իրենցմէ մին, այսինքն տարեցը, Աամալը Մեճիտ փողոցը մտած էր: Արդ, Արամ եւ Լեւոն ալ փողոցի անկիւնը կաթնավաճառին խանութը ժամադիր եղած էին: Այս երկու իրողութիւններուն մէջ առընչութիւն մը չկա՞յ, պարզ զուգադիպութեա՞ն արդիւնք են... ահա լուսաբանելիք խնդիրը:

Ալի պէյ գործողութեան ծրագիր մը պատրաստեց իրեն համար: Նախ որոշեց Շիտակ ճամբուն վրայ գտնուած օթէլները այցելել՝ հասկնալու համար թէ ո՞ւր կը բնակէր Լեւոն:

Չորս-հինգ օթէլի տէրերը հարցափորձելէ ետքը վերջապէս գտաւ այն օթէլը ուր քանի մը օր բնակած էր անյայտացող երիտասարդը:

— Ձեր փնտռած անձը մինչեւ այս առտու հոս էր, ըսաւ պանդոկապետը բայց առտու կանուխ մեկնեցաւ:

— Մեկնած պահուն բան մը ըսա՞ւ:

— Այո, ըսաւ որ իրիկունը ալ հոս պիտի չգայ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Պոլսէն մեկնելու խօսք ըրաւ:

— Լաւ, պատասխանեց Ալի պէյ ու դուրս ելաւ պանդոկէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(123 - Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ծնած Պոլիս, հայ ընտանեկան տոհմիկ կրթութեամբ եւ Խայեան վարժարանի դաստիարակչական շունչովն ու ոգիովը սնած ու մեծցած՝ հայ իգական սեռին պատիւ բերող շնորհալի Հայուհիներէն մէկն էր մեր Արմինէն։ Հայրը փաստաբան Սա. Մելիք Էֆէնտի խոհուն, պատկառազդու պատուական Հայ մը. իսկ մայրը շնորհը վրան տաքինի կին մը։

Տարիներու ընթացքին Արմինէն կորսնցուց իր զոյգ ծնողները ու վշտահար յենած իր ամուսնոյն՝ նուիրեալ աշխատանքով եւ բարոյական զոհաբերութեամբ երկար տարիներ շարունակեց իր ճամբան լծուելով Որբերու Օգն. Մարմնի գործունէութեան։

Տարինե՛ր, տարիներ անցեր են այն երանելի օրերէն երբ մենք իրարու դրացի, ամէն առտու դպրոցին ճամբան կը բռնէինք միասին. մեր քալած ճամբաները մեզի համար երփներանգ ծաղիկներով, կարմիր վարդերով եզերուած ճամբաներ էին եւ մենք անդիտակից կեանքի պարտադրող հոգերուն տաղտուկներուն եւ մանաւանդ սիրտ բզքող վիշտերուն, կարծես ծաղկէ ծաղիկ թռչկոտելով դպրոց կ'երթայինք զուարթ ու անհոգ թիթեռնիկներու պէս, ու այսպէս սահեցան մեր դպրոցականի անոյշ օրերը։

Եւ ահա դարձնում գործնական կեանքի, դժբախտաբար ան փոխեց իր զուարթ դիմագիծը. տարիներու հոլովումով մեր ճամբուն վարդերը անզգալաբար, յուշիկ յուշիկ, դանդաղ քայլերով սկսան թառամիլ ու մերկանալ իրենց թերթերէն աշնան տերեւաթափի նման, ու կեանքը ներկայացաւ մեզի փուշերով ու տատասկներով։ Ժպիտ եւ արցունք ձեռք ձեռքի տուած պարբերաբար այցելելու կուգան բոլորիս. ժպիտը հազուադէպօրէն ցոյց կուտայ իր դէմքը, բայց արցունքը անբաժան է, ամէն տեղ է իր աւերներով, այս անգամ շատ ուժգնօրէն զարկաւ մեր սրտին. երբ ծաղկեպսակներով զարդարուն մահարեմին վրայ՝ խունկերու անուշահոտ բուրումներով, տխուր մեղեդիներուն, «Տէր ողորմեա»ներու աղօթքներով կը քնանար մեր Արմինէն իր յաւիտենական քունով, ու սարսուռ անցաւ մեր հոգիներէն ներս։

Սրտի ճմլումով կը գրեմ այս տողերը, սիրելի Արմինէ, քու ընկերուհիներուդ արցունքները միշտ թարմ պիտի պահեն քու հողակոյտդ ինչպէս նաեւ յիշատակդ։

ՀՌ. ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Գմբէթը փլաւ 557ին
Նորոգուեցաւ Տրդատ ճարտարապետի կողմէ 989ին
Խաչակիրները աւարի տուին 1207ին
Սուլթան Ֆաթիհ գրաւեց եւ շինեց Ա. մինարէն 1453ին
Սուլթան Սելիմ շինեց երկրորդը 1568ին
Սուլթան Մուրատ Բ. երրորդը 1592ին
Նորոգութիւն Ֆոսքոլօ ճարտարապետին կողմէ 1847ին։

Հայ պատմագիրները մեր հին յիշատակարաններու շինութեանց իբրեւ վերահսկիչ վարպետի կամ իսկական բառով՝ ճարտարապետի երկու անուն աւանդած են մեզի։ Այս երկու անուններէն մէկը, որ աշխարհահռչակ դարձած է Այա Սոֆիայի կաթողիկէ եկեղեցիին նորոգութիւնը կատարած ըլլալուն համար, Տրդատ ճարտարապետն է։ Այս մասին ահա թէ ինչ կը գրէ մեր պատմագիրներէն մին. «Ի սոյն ամի, որ էր ի ՆԼԸ թուականին... շարժեցաւ աշխարհն Յունաց ահաւոր դղրդմամբ, մինչեւ կործանել բազում քաղաքաց եւ գիւղից եւ գաւառաց, եւս առաւել ի Թրակացւոց եւ Բիւզանդացւոց աշխարհին հանդերձ ծովովն, եւ ի մէջ նոցա ծածանեալ ծփէր սասանմամբ, մինչեւ ի նոյն ինքն ի թագաւորական քաղաքին Կոստանդնուպոլսի մեծաշուք եւ բազմապայծառ զարդ հրաշատեսիկ սեանց եւ պատկերաց եւ եկեղեցեաց մեծամեծաց կործանեալ փլուզանիւր, եւ նոյնինքն Սոֆիայն, որ կաթողիկէն է՝ հերձանիւր պատառմամբ վերուստ ի վայր։ Վասն որոյ բազում ջան եղեւ արհեստաւոր ճարտարացն Յունաց առ ի վերստին նորոգել։ Այլ անդ դիպեալ ճարտարապետին Հայոց Տրդատայ քարագործի՝ տայ զօրինակ շինուածոյն, իմաստուն հանճարով պատրաստեալ զկաղապարս կազմածոյն եւ սկզբնաւորեալ զշինելն որ եւ գեղեցկապէս շինեցաւ պայծառ քան զառաջինն»։

Հայոց ՆԼԸ թուականը կը համապատասխանէ 989ին, իսկ յիշեալ երկրաշարժը տեղի ունեցած է նոյն տարին Հոկտեմբերին։

Բ.

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի 55ամեակը, որ Մեսրոպ Վրդ. Ետիգարտաշեանի մահուան պատճառով (Ապրիլ 18) նոր միայն ոգեկոչուեցաւ, արձագանգ գտաւ տեղական մամուլին մէջ։

Մայիս 17ին, Կիրակի, հոծ թիւով Հայեր ներկայ գտնուեցան հոգեհանգստեան արարողութեան, որ տեղի ունեցաւ ֆրանսական մատրան մէջ։ Արարողութիւնը կատարեց Լեւոն Վրդ. Քէչէճեան, Վիէնէն, որ այս առթիւ թելադրեց ներկաներուն յիշել իրենց նահատակները։

Կրօնական արարողութենէն ետք ներկաները թափօրով ուղղուեցան Լամարթինի կոթողը, ուր ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ։

Ա. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒՄԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Յաջող եւ միանգամայն այլազան էր հանդէսը Վասպուրականի հերոսամարտի 55րդ տարեդարձի՝ նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակին։ «Սէրքըլ Կաթոլիկ» սրահին մէջ հաւաքուած էր հոծ բազմութիւն մը Մայիս 3ին, կէսօրէ ետք։ Վանեցիները լրիւ ներկայ էին։

Հանդէսը կազմակերպուած էր Վիէնի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ նոյն կազմակերպութեան Մարսէյլի Կեդր. վարչութեան եւ անոր պաշտօնական ներկայացուցիչ Պր. Սիմոն Աւտոյեանի, որ միեւնոյն ժամանակ կը նախագահէր հանդէսին։

Խօսք կ'առնէր հանդէսը վարող Պ. Մուրատեան, բեմ հրաւիրելով Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբը, որ երեք յաջորդական հայրենաշունչ երգեր կ'երգէր՝ «Ա՛խ Վասպուրական», «Ձայն մը հնչեց» եւ «Վէրքերով լի»։

Ապա բեմ կը բարձրանար օրուան նախագահ Պր. Աւտոյեան, որ յատկապէս կը շեշտէր թէ միշտ պէտք է պատրաստ մնալ պաշտպանելու Հայկական Դատը. պէտք է որ գիտնանք ընտրել կամ մահ եւ կամ ազատութիւն։ Մայիս 28ի պէս դէպքեր պատճառ եղան, կ'ըսէր ի միջի այլոց, որ ծնունդ առնէ այսօրուան Հայաստանը։ Ոտանաւոր եւ մեներգ իրարու կը յաջորդէին, նուիրուած Վասպուրականի յիշատակին։

Խօսք կ'առնէր Պր. Յովհաննէս Ուզունեան, որ դեղօն մը կը հիւսէր «ազատատենչ Հայութեան», փա՛ռք կը գոչէր ան, Վասպուրականի հերոսամարտին եւ փառք հայ ժողովուրդին։

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Կարօ Յովսէփեան (Մարսէյլէն)։ Բանախօսը հմտօրէն պատմականը կ'ընէր Վասպուրականի անմոռանալի հերոսամարտին, այդ հերոսամարտը հիմերը դրաւ 1918ի և այժմու Հայաստանի, կը շարունակէր ան, եւ կը նկատէր համազգային տօն մը Վանի ահռելի պայքարը, որ ինքնին ուրիշ բան չէր եթէ ոչ հայ ժողովուրդի անսպառ ազատութեան սիրոյն համար պայքար մը։

Պէտք է, աւելցուց բանախօսը, որ ըլլանք ինքնահաւատ, վստահինք մենք մեզի եւ մեր ուժերուն, հաւատանք մեր դարթօնքին։ Պատուական բանախօսը նկատի առաւ նաեւ Խրիմեան Հայրիկի ազգային գործունէութիւնը եւ գլխաւորապէս Պերլինի վեհաժողովին մասնակցութիւնը եւ յուսախաբութիւնը, շահամոլ եւ անխիղճ պետութիւններէն։

Տասը վայրկեան դադարէ ետք կը բացուէր հանդէսի երկրորդ եւ աւելի գեղարուեստական բաժինը՝ մեներգով մը, որուն կը յաջորդէր անմիջապէս ետք արտասանութիւն մը, որմէ ետք մենապար մը Լիոնի Նոր Սերնդական Պր. Գրիգոր Սիւլըճեանի կողմէ, որ մեծ յաջողութեամբ պարեց կովկասեան լեռնապար մը, հանդիսականներու անդադար ծափերուն մէջ։

Մենապարէն ետք երկու խմբապար «Հոյ Նազան իմ» եւ կովկասեան խմբապար մը կը ներկայացուէր շատ յաջողութեամբ, Վիէնի Նոր Սերունդին կողմէ։ Ներկաները իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնէին ջերմ ծափերով։

Հանդէսին ներկայ ըլլալով Պր. Արամ Աճէմեան (Սէնթ Էթիէնէն) հրաւիրուեցաւ քանի մը խօսք ըսելու։

Պր. Մուրատեան հանդէսը փակեց շնորհակալութեան ջերմ խօսքերով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ստեփան Լիսիցեանի վաստակը կարեւոր տեղ կը գրաւէ հայ ազգագրութեան ասպարէզին մէջ։ Արդարեւ, Հայաստանի եւ Անդրկովկասի հայաբնակ շրջաններուն մէջ ան տարիներ շարունակ հաւաքած եւ գրի առած է մեծ քանակութեամբ նիւթեր, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց լայն ընդգրկումով եւ բազմազանութեամբ։

«Զանգեզուրի Հայերը» հատորը, որ նոր լոյս տեսաւ, կ'ամփոփէ շրջանի ազգագրական հարուստ նիւթերը, որոնց մեծ մասը հեղինակը հաւաքած է 1920–1930ին։

Հոս ներկայացուած են բնակչութեան նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթները, տնտեսութիւնը, զբաղումները, երկրագործութիւնը, արհեստները, աշխատանքի ձեւերն ու գործիքները, ընտանիքը եւայլն։ Յատուկ գլուխներ կը ներկայացնեն աշխարհագրական մանրամասնութիւններ։ Գիրքը ունի 130 տախտակներու բաժին մը։

Հատորին բնագիրը պատրաստած է ազգագրագէտին աղջիկը՝ Սրբուհի Լիսիցեան, իսկ գործը խմբագրած են ակադ. Ս. Երեմեան եւ Ս. Լիսիցեան։

×

Յակոբ Պարոնեանի «Երկերի ժողովածու»ին եօթներորդ հատորը կ'ամփոփէ երգիծագրին մանրապատումները եւ փոխադրութիւնները։ Հատորին նիւթերը առնուած են «Մեղու», «Թատրոն», «Լոյս» եւ «Խիկար» հանդէսներէն (1872–1888), ամբողջացած փարիզէն գրկուած նիւթերով, որոնք ցարդ տեղ չեն գտած հեղինակին գործերուն մէջ։

Հատորը ծանօթագրած եւ պատրաստած է Ա. Մանուկեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Այս վերջին որոշումը տալէ ետքը, իր մօրը պաղ եւ կարուկ նամակ մը գրեց։ Յետոյ, թղթապանակէն հանեց Աննայի երեք տոմսերը, զանոնք վերստին կարդաց եւ սկսաւ մտածել այն խօսակցութեան մասին զոր նախորդ օրը ունեցած էր անոր հետ։

Վրոնսքիի կեանքը երջանիկ էր անոր համար որ վարուելու կանոն մը ունէր որուն համեմատ որոշած էր ինչ որ ընելու եւ ինչ որ չընելու էր։

Այդ կանոնը կը վճռէր որ հարկ էր անմիջապէս վճարել խաղի մէջ խաբեբայի մը ունեցած պարտքը, բայց դերձակը կրնար սպասել, թէ սուտ խօսելու չէր այր մարդոց, սակայն կարելի էր սուտ խօսիլ կիներուն, թէ երբեք մէկը խաբելու չէր, ի բաց առեալ ամուսինները, թէ անկարելի էր ներել նախատինքի մը, սակայն իրաւունք ունէր ուրիշները նախատելու։

Այդ կանոնները կրնային խելացի կամ բարոյալից չըլլալ, բայց գոյութիւն ունէին եւ անոնց հետեւելով, Վրոնսքի կը սկսէր զգալ որ այդ կանոնները չէին համապատասխաներ իր կեանքի բոլոր պայմաններուն եւ թէ ապագային համար դժուարութիւններ եւ տարակոյսներ կը նախատեսէր, որոնց առաջնորդող թելը չէր կրնար գտնել. իր ներկայ յարաբերութիւնները Աննայի ու իր ամուսնոյն հետ պարզ ու պայծառ էին իրեն համար։

Այդ յարաբերութիւնները որոշապէս եւ յստակօրէն գծուած էին իր վարուելակերպի կանոններուն մէջ։ Աննա աշխարհիկ կին մըն էր որ զինքը պատուած էր իր սիրովը եւ ինք զայն կը սիրէր եւ այս պատճառաւ, իրեն համար յարգելի կին մըն էր եւ գուցէ աւելի յարգելի քան եթէ իր հարազատ կինը ըլլար։

Վրոնսքի գուցէ նախամեծար պիտի համարէր իր ձեռքը կտրել քան ինքզինքին թոյլ տալ որ խօսքով մը կամ ակնարկով մը զայն ոչ թէ վիրաւորէ, այլ անոր մասին պէտք եղած յարգանքը ցոյց չտայ։

Իր աշխարհիկ յարաբերութիւնները ոչ նուազ պայծառ էին։ Ամէն մարդ կրնար կասկածիլ իր յարաբերութեան մասին, բայց ոչ ոք կրնար ատոր վրայ խօսք մը ըսել։ Հակառակ պարագային՝ պատրաստ էր լռեցնելու շատախօսները եւ զանոնք ստիպելու որ յարգեն իր սիրած կնոջ պատիւը, որ թէեւ գոյութիւն չունէր այլեւս։ Բոլոր ասոնց մէջ ինչ որ ամէնէն աւելի յստակ էր, այն ալ իր յարաբերութիւններն էին ամուսնոյն հետ։ Այն օրէն ի վեր ուր Աննա զայն սիրած էր, Վրոնսքի կ'ենթադրէր որ միայն ինք անոր վրայ իրաւունքներ ունի։ Ամուսինը աւելորդ մարդ մըն էր. նեղութիւն պատճառող մը։ Անշուշտ մեղքուելու արժանի էր, բայց ի՞նչ կրնար ընել։ Միակ իրաւունքը զոր ունէր ամուսինը՝ զէնքով հատուցում պահանջելն էր եւ Վրոնսքի ատոր պատրաստ էր իր յարաբերութեան առաջին օրէն։

Բայց ատենէ մը ի վեր Աննայի հետ իր յարաբերութիւնները զինքը կ'ահաբեկէին՝ իրենց ներկայացուցած պղտորութեամբը։ Առջի օր չէ՞ր յայտարարած իրեն որ յղի էր։ Կը զգար որ այս լուրը եւ այն արարքները զորս Աննա կը սպասէր իրմէ, չէին մտներ իր նախատեսած բաներու շրջանակին մէջ։

Յանկարծակիի եկած էր։ Առաջին վայրկեանին, երբ սիրտը իրեն խորհուրդ տուաւ պահանջելու Աննայէն որ թողու իր ամուսինը։ Բայց անդրադառնալով՝ յստակօրէն տեսաւ որ լաւագոյն էր այս ծայրայեղութեան չդիմել։ Այսուհանդերձ, անստոյգ ու երկմիտ կը մնար եւ ինքնիրեն կը հարցնէր թէ դէշ գործած պիտի չըլլա՞ր իր առաջին որոշման վրայ պնդելով։ «Իրեն խորհուրդ տուի ամուսինը թողելու, ուրեմն առաջարկած եղայ ինծի միանալու։ Պատրա՞ստ եմ այդ միութեան մէջ մտնելու։ Ինչ որ է, դրամական խնդիրները կարելի է հարթել, բայց ի՞նչպէս կրնամ առեւանգել այնքան ատեն որ բանակին մէջ կը մնամ։ Եթէ այդ խորհուրդը տուի իրեն, պէտք է ամէն բանի պատրաստ ըլլամ, պէտք է գտնեմ որ ինչպէս դրամ պիտի հայթայթեմ եւ պէտք է որ իմ բանակէն արձակուիլս խնդրեմ»։

Երկար ատեն մտածեց։

Իր հանգստեան կոչուելու խնդիրը զինքը առաջնորդեց իր կեանքին մէկ ուրիշ շահը նկատելու, գաղտնի շահ մը որ ինք միայն գիտէր եւ որ գուցէ իր էութեան գլխաւոր շարժառիթն էր։

Փառասիրութիւնը Վրոնսքիի մանկութեան եւ պատանեկութեան երազն էր. ինքզինքին չէր խոստովաներ, սակայն այդ երազը այնքան զօրաւոր էր որ այս վճռական վայրկեանին կռիւ կը բռնէր իր սիրոյն հետ։ Աշխարհիկ կեանքի ու զինուորական ասպարէզի մէջ իր առաջին քայլերը յաջողութեամբ պսակուած էին, բայց երկու տարի առաջ մեծ պակասութիւն մը գործած էր։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 52րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, Շաբաթ 30 Մայիս երեկոյեան ժամը 8,30-ին, Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱԶՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ.— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, խմբապար, մենապար, կենդանի պատկեր:

×

Կիրակի 31 Մայիս Վալանսի Ահարոնեան Նոր Ակումբին բացումը Ռիւ Պիւֆէի նախկին դպրոցին սրահը:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յակոբ Սազճեան:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, պար եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութեան համար եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Մանասեան Ժիրայր 100 ֆրանք
Մուրատեան Ժիրայր 100
Հ. Թ. 100
Նուպար Յովհաննէսեան 100
Սեդրակ Տաւուտեան 100
Պերճ Մավեան 200

ՆՈՒԷՐ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը 1000 ֆր. կը նուիրէ օդափոխութեան կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5 ԺԱՄԸ 10–12 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ի պատիւ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեանի, մասնաճիւղին սարքած թէյասեղանին առթիւ ընկ. Ա. Գասեան 25 ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կօշկակարեան 15, ընկ. Մ. Էքմէքճեան 15, Տէր եւ Տիկին Ս. Խաչատուրեան 10, Տէր եւ Տիկին Կ. Սիմոնեան 10, ընկ. Պ. Եղիքեան 10, ընկ. Ղ. Գալուստեան 10, Տէր եւ Տիկին Ղ. Մարտիրոսեան 10, ընկ. Լեւոն Առաքելեան 10, ընկ. Փիէռ Խաչերեան 10 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի Վիէնի կազմին դաշտահանդէսը

ՅՈՒԼԻՍ 5ԻՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յակոբ Եպս. Վարդանեան եւ ընդունելութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը կը յայտարարեն թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Վազգէն Ա. հովուապետական իր այցելութիւնը պիտի շնորհէ Մարսէյլի եւ շրջակայից իր հաւատացեալ հօտին: Հայրապետի ընդունելութեան եւ Մարսէյլ գտնուած շրջանին, տեղի պիտի ունենան հետեւեալ պաշտօնական եւ ժողովրդային հանդիսութիւնները:

ՈՒՐԲԱԹ 29 Մայիս կ. ե. ժամը 14,45ին՝ ժամանում Մարինեանի օդակայանը եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն: 16,15ին Հրաշափառ երգեցողութեամբ մուտք Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցի եւ խօսք Ողջոյնի:

ԿԻՐԱԿԻ 31 Մայիս ժամը 10,30ին Հայրապետական պատարագ եւ Հայրապետական պատգամ–քարոզ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 Յունիս կ. ե. ժամը 21ին պաշտօնական հանդիսութիւն Փալէ տը Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 Յունիս կ. ե. ժամը 20,30ին ողջերթի ճաշ Սփլանտիտ պանդոկի սրահին մէջ: Մասնակցութիւն 80 ֆրանք: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ նախապէս Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան քարտուղարութեանց մօտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ–Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի 27 Մայիս ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի տունը 144 Ավընիւ Պրիան, Պանեօ:

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը տօնէ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին, 30 Մայիս Փաթրոնաժ Մինիսիփալ տը լա ռիւ Թուլոն, Ալֆորվիլ, ժամը 19էն կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նայիրի պարախումբը, զաւեշտներ Նոր Սերնդականներու կողմէ, արտասանութիւն, երգ՝ Պետիկեան:

Ճաշով միասին մուտք՝

Գին 15 ֆր. Նոր Սերնդականներ 8 ֆր.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

1. Առաւօտեան արշալոյս
2. Անուշիկ Եարջան
3. Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը)
4. Մայրս
5. Դու ինձ համար
6. Հայաստան
7. Երեւանի սիրուն աղջիկ
8. Կարաւան
9. Խաչատուր Աբովեան
10. Սէրս զաղտնի թող մնայ

Նախապէս արձանագրութեամբ վաճառումը վերջացած ըլլալով, տիսքը կը ծախուի 31 ֆրանքի

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.— ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN

204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Կարելի է դիմել նաեւ՝ Հ. Բալուեան գրատունը, 43 Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ 9րդ և ELEDISC (TARPINIAN) 269, Bd. Voltaire, — Paris (11e)

ՃԱՇ

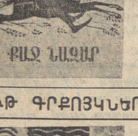
Կազմակերպուած Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայր. Միութեան կողմէ, Մայրերու տօնի առթիւ: Տեղի կ'ունենայ 7 Յունիս Կիրակի ժամը 12ին, ճաշարան Արթիւր, 391, Ռիւ տէ Փիրէնէ, Փարիզ 20րդ Մեթրօ Փիրէնէ:

Մուտք 20 ֆրանք:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
— ԵՒ —
ԳՈՒՆԱՒՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Նաեւ՝ Գիքորը, Մի Կաթիլ Մեղր եւայլն:

ԾՆՈՂՔՆԵ՛Ր, ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն .

Հասցէ .

Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոստի չէքով

(Աւրել անկարդ նշանակումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32

VISITEZ L'ARMÉNIE

REALISATION : CIT (France S. A. et AIR-FRANCE

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ CIT et AIR-FRANCE

Ձեզ կ'առաջարկէ երկու ճամբորդութիւններ դէպի

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 4–18

Բ. ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-15

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇԵՐ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ (Արմենիա)

Շրջապտոյտներ Սեւան, Էջմիածին, Գեղարդ, Սարդարապատ, Ծիծեռնակաբերդ եւ այլ տեսարժան եւ պատմական վայրեր եւ ճարտարարուեստական հիմնարկներ, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդի ստեղծագործութեանց

Երթ ու դարձ օդանաւով՝ փարիզէն Փարիզ, բոլոր ծախքերը 2500 ֆրանք

ԱՌԱՆՑ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ

Renseignements et inscriptions :

Mr. AZNAVORIAN, 164, Avenue Cantini, Marseille (8e) — 42-80-59
Agences de Voyages CIT, 3, Bld. des Capucines, Paris (2e) — 073-40-85
Agence de Voyages CIT, 2-4, Rue Abel, Paris (12e) — 344-64-29
Agence de Voyages CIT, 70, Rue Ed. Herriot, Lyon (2e) — 42-66-92
Agence de Voyages CIT, 16 Avenue de Verdun, Nice — 87-81-69
Agence de Voyages CIT, 9, Promenade de la Croisette, Cannes — 39-47-82
Agence de voyages CIT, 3 Place de la Bourse, Marseille (1er) — 33-71-10
Agence de Voyage CIT, Rue Aristide Briand, St. Etienne — 32-88-95

Profitez des avantages offorts par le CREDIT VOYAGE AIR FRANCE/SOVAC

Versement comptant : 30 % solde en 3, 6, 9 ou 12 mensualités

« LIC. 18 »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
28 MAI
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.823
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.823

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

Որքան խոր ուսումնասիրենք հայ ժողովուրդի դարաւոր անցեալը, ա՛յնքան մեծ հիացումով կանգ կ'առնենք 1918 Մայիս 28ի Թուականին առջեւ, որ յաւէտ յիշատակելի ու պանծալի դարձակէտ մըն է, ոսկի տառերով արձանագրուած անջնջելի Թուական մը՝ Հայոց պատմութեան մէջ:

Արդարեւ մեր նախահայրերը տոգորուած ազատութեան բուռն սիրով, համաշխարհային պատմութեան սեմին վրայ ոտք կոխելու օրերէն սկսեալ դիւցազնական պայքար են մղած յանուն անկախութեան ու սեփական հայրենիքի:

Ինկած աշխարհագրական խիստ աննպաստ շրջանի մը մէջ, շրջապատուած աշխարհակալ հզօր պետութիւններով, հայ ազգը կրցած է դէմ դնել արեւելքէն եւ արեւմուտքէն, հարաւէն ու հիւսիսէն հասած բոլոր յարձակումներուն: Ստեղծած է անկախ պետութիւն, ինքնուրոյն մշակոյթ եւ սեփական եկեղեցի:

Ու երբ կորսնցուցած է քաղաքական անկախութիւնն ու ենթարկուած օտար տիրապետութեան՝ պահպանած է իր ազգային դիմագիծը:

Շատ ենք ունեցած ողբերգական շրջաններ մեր պատմութեան ընթացքին: Օտար պետութիւններ եւ այլադաւան հարեւան ցեղեր անպատիժ կոտորած ու կողոպտած են մեզ:

Սարսուռով կը յիշենք մեր ազգի կրած տառապանքները բարեկամ ձեւացած Շահ Աբբասի օրերէն սկսեալ մինչեւ արիւնարբու Ապտիւլ Համիտն ու հրէշածին Իթթիհատը:

Բայց երբ կը դարձնենք մեր պատմութեան սեւ էջերը եւ կը հասնինք 1918 Մայիս 28ին, հպարտութեամբ ու ցնծութեամբ կը լեցուին մեր հոգիները:

Այդ սխրալի օրն է, որ Հայութիւնը, մահու եւ կենաց օրհասական կռիւներէ վերջ, պատմութեան դատաստանին առջեւ իր ապրելու, տեւելու, յաւերժանալու իրաւունքին անժխտելի փաստը տուաւ:

Մայիս 28ին Հայուն բազուկը, որուն մէջ խտացած էր մեր միլիոնաւոր նահատակներու սուրբ վրէժը, իր պապենական հողերէն դուրս վռնտելով դարաւոր դահիճը, կերտեց սեփական, անկախ հայրենիք: Երկրագունդի անսահման քարտէսին վրայէն կորզեց ափ մը հող եւ վրան արձանագրեց «Հայաստանի Հանրապետութիւն» պանծալի անունը:

Հրճուեցաւ հայ ազգը ի սփիւռս աշխարհի: Դարձանք «Հայաստանի քաղաքացի»: Ունեցանք սեփական կառավարութիւն, Խորհրդարան, բանակ, դեսպան, հիւպատոս, հայկական դրամ, նամականիշ: Աշխարհի մեծերու կողքին նստանք դիւանագիտական կանաչ սեղաններու առջեւ եւ հաւասարէ հաւասար դաշնագիր կնքեցինք:

Յաղթական դաշնակիցներն ու պարտուած Թուրքիան նուիրագործեցին Հայոց իրաւունքը՝ ունենալու Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան (Սեւրի դաշնագիր յօդուած 88 եւ 89):

Մայիս 28ին ստեղծուած կորիզ Հայաստանն է, որ կ'ապրի այսօր, տարբեր վարչաձեւի տակ: Կ'աճի ու կը բարգաւաճի, օրէ օր նոր նուաճումներ արձանագրելով:

Առանց Մայիս 28ին, չէինք ունենար այսօրուան Հայաստանը:

Փա՛ռք Մայիս 28ը կերտող ազատատենչ Հայութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄՏԱՀՈԳԻՉ Է

Լիբանան այս անգամ ներքին լուրջ տագնապի մը դէմ յանդիման կը գտնուի: «Լիբանանեան խճանկարը քանդուելու վտանգին տակ կը գտնուի», կը գրեն Թերթերը: Շիի աղանդի պետին՝ Իմամ Մուսա էլ Սատրի որոշումով ընդհանուր գործադուլ տեղի ունեցաւ առջի օր, որու ընթացքին երիտասարդներ փորձեցին մայրաքաղաքին կարգ մը կարեւոր երթուղիները փակել: Իմամը սպառնաց յառաջիկայ շաբաթներուն եւս ցոյցեր կազմակերպել եւ, նոյնիսկ, գրաւել «պալատներն ու Պէյրութի մեծ տուները»: Իբրեւ վերջին քայլ՝ Իմամը պիտի դիմէ «ուր որ պէտք է», որպէսզի պաշտպանուին Հարաւ. Լիբանանի շահերը: Աւելցնենք, որ այս շրջանի բնակչութեան մեծ տոկոսը կազմուած է այս աղանդին պատկանող մարդոցմէ. արդ, այս վերջինները դժգոհ են, որ կառավարութիւնը անպաշտպան կը թողու զիրենք:

Առջի օրուան ընդհ. գործադուլին միացան նաեւ Մարոնի համայնքը:

Ընդհանուր ձեւով դիտել կը տրուի, թէ Իմամն ու Մարոնի պետերը կը դժգոհին այն իրողութենէն, թէ Պաղեստինցիները սանձարձակ գործունէութեան կը դիմեն, որու հետեւանքով անապահովութիւն ստեղծուած է սահմանամերձ վայրերուն մէջ: Արդէն գաղթականութեան հոսանքը կը շարունակուի դէպի մայրաքաղաք:

Անշուշտ, կան նաեւ դժգոհներ, որոնք կը պահանջեն աւելի շեշտուած գործակցութիւն մը Պաղեստինցիներուն հետ: Իրաց այս կացութեան մէջ, Խորհրդարանը զինուորական շղթայի մը պաշտպանութեան տակ գումարեց իր նիստը:

Ներքին նախարարը՝ Քամալ Ճումպլաթ որ միեւնոյն ատեն նախագահն է Ընկերվարական - Յառաջդիմական կուսակցութեան, ժողովուրդին բաժնուած Թռուցիկներով պահանջեց արաբ ուժերու ներկայութիւնը սահմանագլուխին վրայ, իբրեւ պաշտպանութեան միջոց: Թռուցիկը կը շեշտէ այնուամենայնիւ, թէ այդ ուժերը պէտք է պատկանին այնպիսի երկիրներու, որոնք մասնակից չեն կռիւներուն: Այս առթիւ խօսք կ'ըլլայ Մարոքի եւ Թունուզի զինուորներու մասին:

Վարչապետ Քարամէ պատասխանելով իրեն եղած հարցումին Ճումպլաթի առաջարկին շուրջ, յայտարարած է թէ չի մերժեր նման առաջարկ մը բայց այդ որոշումը կրնայ միայն Խորհրդարանը տալ:

Ինչ կը վերաբերի սահմանի կացութեան, իսրայէլեան զինուորները ազատ համարձակ մուտք կը գործեն եւ հսկողութիւն կը կատարեն Լիբանանի հողին վրայ, առանց դոյզն ընդդիմութեան հանդիպելու:

Տիկին Կոլտա Մէյր Քնեսէթին (Խորհրդարան) առջեւ խօսելով դիտել տուաւ թէ խորհրդային մասնագէտները Սամ-3 հրթիռներու քսան կայաններ հաստատած են Եգիպտոսի մէջ: Խօսեցաւ նաեւ խորհրդային զինուորական օժանդակութեան մասին, արաբ երկիրներու: Վեցօրեայ պատերազմէն ցայսօր Մոսկուա Եգիպտոսի եւ միւս արաբ երկիրներուն յանձնած է 800 օդանաւ եւ 2000 հրասայլ:

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԵՒ «ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի ԴԷՄ ԴԱՏԻՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Այնուհետեւ, խօսք առնելով, պաշտպան փաստաբան Մեթր Մոհսէն Սլիմ յայտարարեց.

ՄԵԹՐ ՍԼԻՄԻ ԽՕՍՔԸ

«Պարոն նախագահ,

«Լիբանանի մեր հայ եղբայրները, որոնք մաս կը կազմեն լիբանանեան ազգին, որոնք կը կատարեն իրենց բոլոր պարտականութիւնները եւ պարտաւորութիւնները հանդէպ լիբանանեան հայրենիքին եւ որոնք այսօր հսկայ բազմութեամբ լեցուցած են դատասրահը, Արդարութեան Պալատին սրահները, բակը եւ պողոտան, եկած չեն ցոյցով մը ճնշում բանեցնելու Լիբանանեան Արդարութեան վրայ, որուն հանդէպ կատարեալ վստահութիւն ունին: Անոնց ծովածաւալ ներկայութիւնը թարգմանն է իրենց դառնութեան, այնքան որ անոնք իրենք զիրենք վիրաւորուած կը զգան իրենց ամէնէն մարդկային եւ ամէնէն ազնիւ զգացումներուն մէջ:

«Առ այժմ, մեր բուն խօսքը չէ որ պիտի ընենք, այլ պիտի տանք նախագիծը այն պաշտպանողականին, զոր յետագային պիտի կատարենք ձեր ատեանին առջեւ:

«Ձեր արտօնութեամբ, սակայն, հետեւեալ երկու պահանջները ունինք ներկայացնելիք.

Ա) Կը պահանջենք, որ թուրք դեսպանատան բողոքագիր-նամակը կցուի դատական թղթածրարին՝ առ ի ուսումնասիրութիւն: Կը նկատենք, որ այդ բողոքագիր - նամակը, որ ուղղուած է Լիբանանի Արտաքին նախարարութեան, զինուորական կամ քաղաքական որեւէ գաղտնիք չի պարունակեր, հետեւաբար կրնայ դառնալ բոլորին սեփականութիւնը:

«Բ) Դատական թղթածրարին կցուած է մեղադրեալ յօդուածներուն ֆրանսերէն թարգմանութեան արաբերէն ոչ-վաւերացեալ թարգմանութիւնը: Արդ, այդ երկու յօդուածներուն ճշգրիտ պարունակութեան տեղեկանալու համար, անհրաժեշտ է որ այդ յօդուածները հայերէնէ ուղղակի թարգմանուին արաբերէնի, երդուեալ թարգմանիչներու կամ մասնագէտներու յանձնախումբի մը կողմէ»:

Այս պահանջները ձեւակերպելէ ետք, Մէթր Մոհսէն Սլիմ դատավարութիւնը իր հարազատ մթնոլորտին մէջ մտցնելով, յայտարարեց.

«Հայ մամուլը չէ որ այսօր դատարան կանչուած է, այլ ամբողջ լիբանանեան մամուլը, արաբական ամբողջ մամուլը, ու այս՝ մանաւանդ այս օրերուն, երբ Լիբանան եւ արաբական աշխարհը կ'անցնին դժուարին եւ փափուկ շրջանէ մը եւ պէտք ունին զօրաշարժի ենթարկելու իրենց բոլոր ուժերը եւ մամուլը՝ պայքարելու համար թշնամիին դէմ:

«Բացի այդ, մեղադրեալ յօդուածները հրատարակուած են 1915ի հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչման առիթով: Աւելի քան երկու միլիոն Հայեր զոհ գացին այդ ցեղասպանութեան եւ մեր հայ եղբայրները կորսնցուցած են իրենց հայրերը, մայրերը, զաւակները, եղբայրները եւ քոյրերը այդ ցեղասպանութեան մէջ:

«Հայկական հարցը անլոյծ կը մնայ տակաւին: Թուրքերու կառավարութեան կողմէ բանաձեւուած բողոքը խսկական գրգռութիւն մըն է հայ ժողովուրդին դէմ, որ անանջատելիօրէն մաս կը կազմէ լիբանանեան ընտանիքին: Այս բողոքը նոյն ատեն կը հանդիսանայ Թուրքիոյ կողմէ միջամտութիւն մը Լիբանանի ներքին գործերուն մէջ:

«Այս բողոքը ուղղուած է խօսքի ազատութեան սկզբունքին դէմ, որ կը կազմէ հիմքը Լիբանանի յաւերժականութեան: Արդ, մենք կը յայտնենք, թէ ո՛չ Թուրքիան, ո՛չ Թուրքերու կառավարութիւնը եւ ոչ ալ որեւէ պետութիւն, Արեւելքէն թէ Արեւմուտքէն, չի կրնար կաշկանդել լիբանանեան ազատութիւնը եւ խեղդել արդարութեան ու ազատութեան խօսքը:

«Լիբանան միջազգային բեմ մըն է արդար ու մարդկային բոլոր դատերու համար: Երկու միլիոն Հայերը, որոնք Թուրքերու կառավարութեան հրահանգով բնաջնջուեցան 1915ին, *բացականչեց Մէթր Սլիմ*, նիւթական եւ բարոյական հատուցման իրաւունք ունին համայն աշխարհէն ու մանաւանդ Թուրքիայէն: Թուրքերու կառավարութիւնը ո՛չ միայն մինչեւ հիմա չփորձեց դարմանել իր գործած ոճիրները, (*նախագահը հոս ուզեց ընդհատել Մէթր Սլիմի խօսքը*), որոնք միաձայնութեամբ դատապարտուեցան բոլոր ազգերուն կողմէ, այլ ընդհակառակն, ահա կը տեսնենք, որ կը հալածէ իր զոհերը, անոնց ձայնը լռեցնելու համար:

«Լիբանահայ մամուլը, որ այսուհետեւ պիտի կոչեմ լիբանանեան մամուլ, ամէն տարի Ապրիլ 24ին կը հրատարակէ յօդուածներ՝ հայ նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելու համար, ինչպէս լիբանանեան մամուլը կը հրատարակէ յօդուածներ Մայիս 6ի Նահատակաց Տօնին առթիւ:

«Մեզի համար, Ապրիլ 24 եւ Մայիս 6 երկու սեւ թուականներն են մարդկութեան պատմութեան մէջ: Ինչպէս Մայիս 6ին, Թուրքերու կառավարութիւնը կախաղան բարձրացուց լիբանանցի եւ սուրիացի հայրենասէրներ, այնպէս ալ 1915ին նոյն կառավարութիւնը կազմակերպեց եւ գործադրեց հայկական ցեղասպանութիւնը:

«Հայկական հարցը, որ տակաւին կը սպասէ իր լուծումին, այս դատին առիթով, որ իր նախընթացը չունի լիբանանեան դատական տարեգրութեանց մէջ, պէտք է ամբողջականօրէն ներկայացուի այս ատեանին առջեւ: Ու ճիշդ այդ պատճառով, յարգարժան ատեանէդ կը խնդրենք, որ ամբողջ օր մը յատկացնէ մեզի, որպէսզի լրիւ կերպով սպառենք մեր նիւթը»:

Խօսքը ապա տրուեցաւ ընդհանուր դատախազին, որ համամիտ գտնուելով Մէթր Սլիմի պահանջներուն, իր կարգին պահանջեց, որ Թղթածրարը վերստին փոխանցուի իրեն՝ առ ի տեսութիւն:

Ի վերջոյ՝

1) *Դատական ատեանը ընդունեցաւ Թղթածրարին կցել Թուրք դեսպանատան բողոքագիր - նամակը, որ կը կրէ 21 Մայիս 1969 Թուականը, համար 351:*

2) *Որոշեց Թղթածրարը վերստին փոխանցել ընդհանուր դատախազութեան:*

3) *Թարգմանութեան հարցը ձգել յետագայի:*

4) *Յաջորդ նիստը գումարել Չորեքշաբթի, 1 Յուլիս 1970, կէսօրէ առաջ ժամը 11ին:*

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Անգամ մը եւս կը տօնենք Հայոց պատմութեան մեծագոյն թուականներէն մէկը: Կ՚ըսեմ մեծագոյնը, որովհետեւ չունինք Հայոց պատմութեան մէջ թուական մը, որ այնքան ծանր եւ այնքան մահաչուք օրերէ ետք՝ այնքան շքեղ փայլով մը փայլած ըլլայ Հայոց երկնակամարին վրայ:

Մենք ունեցանք Վարդանանք եւ այլ դիւցազնամարտներ՝ յաճախ բարոյական, մշակութային արժէքով: Սակայն, Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի յարութիւնը կը խորհրդանշէ, հայ ժողովուրդի բազուկի յաղթանակին տօնն է՛ւ նիւթական, է՛ւ բարոյական:

Երբ կը տօնենք, գիտակից ենք, թէ խակապէս բախտաւոր սերունդ ենք: Այսօր նոր սերունդ մը կայ, որ իբրեւ պատմութիւն կ՚առնէ այդ մեծ դէպքը: Կան սակայն այնպիսիներ ալ, որոնք դերակատար են: Կան եւ այնպիսիներ, որ այդ կռիւներու արձագանգներով օրօրուեցան: Մենք այն սերունդն ենք, որ Մայիս 28ը կերտողներուն հետ ապրեցաւ: Այսօրը պատմութեան օր չէ, այլ ապրումի՛ օր:

Մայիս 28ը ամբողջ ժողովուրդի մը յարութիւնը կը բնորոշէ, ոչ պարզ դէպք մը, այլ ամբողջ Հայութեան կերտած անջնջելի մէկ թուականն է:

Վայրկեան մը երթանք Սարդարապատ, Բաշ Աբարան, Ղարաքիլիսէ, ուր թշնամին ազատօրէն կուգար Հայութեան մնացորդը ընդմիշտ բնաջնջելու վճռականութեամբ: Կուգար այն ապահովութեամբ, որ դիւրին պատառ մը պիտի ըլլայ որբերու, գաղթականներու մնացորդով կազմուած բանակը:

Այդպիսի ծանր, մղձաւանջային օրեր էին, լինել-չլինելու օրեր, մահուան կամ ազատութեան օրեր եւ մեր հայրերը գիտցան անօրինակ խոյանքով կասեցնել արիւնարբու մեր դարաւոր թշնամին, որ վճռած էր Հայ անունը ջնջել աշխարհէն:

Այսօր հրաշք կը թուի: Անկարելի է այս պատերազմը, պիտի ըսէին ռազմագէտները, եթէ այդ օրերուն սեղանի չուրջ նստէին: Կանոնաւոր բանակը կուգար գաղթական ժողովուրդին վրայ, որ զէնք ալ չունէր: Բա՛ց էր ճակատը: Մեր թիկունքը՝ դաւաճան Թաթարը եւ անտարբեր Վրացին: Կտրուած արտաքին աշխարհէն, լքուած դրացիներէն, անօթի, համաճարակ հիւանդութիւններ: Այս պայմաններու մէջ էր որ հայ ժողովուրդը կը կերտէր Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսէի յաղթանակները: Հրաշք էր: Բայց ի՞նչ է հրաշքը:

Գերբնական այն ուժը, զոր ցոյց տուաւ հայ ժողովուրդը: Այդ կուգար մեր պատմութենէն, սկսած Հայկ Նահապետէն մինչեւ Րաֆֆիները: Մեր բոլոր գաղափարական հերոսները, ֆետայիները մաս ունէին Սարդարապատի յաղթանակին մէջ, իրենց ոգեղէն ներշնչումներով: Կին ու այր մարդ, ծեր ու երիտասարդ, կրօնական ու աշխարհական, առանց կուսակցական խտրականութեան, օրհասի առջեւ գտնուող ժողովուրդ մը կ՚ըսէր թշնամիին.— Կեցի՛ր այնտեղ: Այդ միասնականութիւնը չչմեցուց թշնամին: Եւ մեր հայրերը այդ գերագոյն զոհաբերութեամբ կրցան պարտադրել իրենց կամքը եւ Թուրքը ինքը ստիպուեցաւ ճանչնալ առաջինը Հայոց անկախութիւնը: Հոն էին բոլորը, Ղեւոնդ Երէցները, Սասունցի Դաւիթները, Դաւիթ Բէկերը եւ ատոր համար մեծ էր Հայոց բանակը:

Այս տօնը կը խորհրդանշէ շատ կարեւոր իմաստ մը եւս: Մայի 28էն առաջ ուրիշ Հայութիւն կար: Մայիս 28էն ետք Հայութեան դիմագիծը փոխուեցաւ, ո՛չ միայն այդ օրուան Հայութիւնը ունեցանք, այլեւ այսօրուա՛ն Հայութիւնը, աւելի գիտակից՝ անկախութեան, Հայ Դատին, որովհետեւ տեսաւ ու ապրեցաւ երկու տարուան անկախութեան շրջան մը:

Եւ այսօր, այդ Հայութիւնը շինարարութեան լծուած է: Հայաստան մը, որ քաոս էր, աւերակ էր, մեր հայրերը այդ քաոսէն ստեղծեցին պետական դիմագիծ, հիմը դրին պետական այն բոլոր հաստատութիւններուն, որոնք այսօր վերելքի մէջ են:

Ազգ մը, մրցակցութեան աշխարհին վրայ յաճախ քննութիւններ անցընելու պարտաւոր է: Եւ պէտք է այդ քննութիւնները յաջող անցընէ: Եւ մենք պատուով անցուցած ենք: Մեր պապերը անցուցին այդ քննութիւնը, մեզի կտակելով Հայաստանը եւ Եռագոյնը, որ ազատութեան խորհրդանիշն է:

Սարդարապատի հերոսները, յիսուն տարի ետք յաղթանակ մը եւս տարին: Անոնց ոսկորներուն յաղթանակն է Սարդարապատի հոյակերտ կոթողը:

Հայութիւնը մէկ է, քաղաքական իտէալը մէկ է, մեր դատը մէկ է: Ոչ մէկ թշնամի կրնայ այս իրականութենէն մեզ բաժնել: Ապրիլ 24ի եւ Մայիս 28ի յիսնամեակները եկան փաստելու, որ Հայութիւնը մէկ է:

Մեր հայրերը մեզի հայրենիք մը ձգեցին: Ամէնէն նեղ օրերուն մեռնիլ գիտցան, որ մենք ապրինք:

Մենք ի՞նչ ձեւով պիտի պատասխանենք վաղուան հարցականին: Մենք եւ նոր սերունդներ, պիտի կրնա՞նք հաւատարիմ մնալ մեր պատմութեան: Պիտի կրնա՞նք շարունակել ճակատամարտը:

Մայիս 28ով ճակատամարտ մը շահեցանք, բայց պատերազմը կը շարունակուի: Կը չքնանայ մեր երկիրը: Դուրսն ալ առաւելութիւններ ունինք: Հինգուկէս միլիոն Հայութիւն կայ հիմա աշխարհիս երեսին: Գրականութիւնը կը ծաղկի, տնտեսապէս կը բարգաւաճի մեր ժողովուրդը: Ցաւելեալ զէնքեր ունինք յաջողութեան եւ յաղթանակի: Միայն պէտք է գիտնանք ի սպաս դնել այդ զէնքերը, մեր արդար դատի յաղթանակին համար:

Հայաստանի մէջ հայ ժողովուրդը կ՚ընէ իր յաւելեալ ճիգը: Մենք պէտք է հարց տանք մեզի, թէ ամէն մէկ Հայ ի՞նչ կրնայ ը՛նել սփիւռքի մէջ: Ըսողներ գտնուին թերեւս, թէ ի՞նչ կրնանք ընել, երբ այսօր ահռելի ուժեր եւ հիւլէական ռումբեր կը խօսին:

Այսպիսի տրամաբանութիւններով ապրող ժողովուրդները չեն կրնար ապրիլ, չեն կրնար յաղթել: Բայց կուգայ օրը հատուցման: Մենք թէեւ փոքր ազգ ենք, բայց օժտուած ենք հոգեկան մեծ ուժերով: Միայն չխախտի հաւատքը մեր սրտերուն՝ Հայաստանի խտէալին հանդէպ:

Ազատութեան պահպանման համար յարատեւ ճիգ եւ պայքար պէտք է: Այս է մեր պատմութեան ոգին: Եւ եթէ կ՚ուզենք մենք հաւատարիմ մնալ մեր խտէալին, ուխտենք նոյն ճամբով ընթանալ, որովհետեւ ուխտի օր է նաեւ այս տօնակատարութիւնը: Ուխտե՛նք հաւատարիմ մնալ ամբողջական եւ ազատ հայրենիքի մեր սուրբ գաղափարին:

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

—o—

ՀԱՅԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1918, Օգոստոսի վերջին օրն էր, երբ Ալյադեաղէն Փեթարատ Մանուկին, Զօրոյին, Մօրուք Կարապետին հետ ճամբայ կ՚ելլանք՝ վայրկեան առաջ հանդիպելու համար Ռուբէնին:

... Ռուբէն, այդ օր, մեր առջեւ դրաւ գործունէութեան ամբողջ ծրագիր մը: Սեղանին վրայ փռած էր իր նշանաւոր քարտէսը, որուն վրայ յետին մանրամասնութեամբ նշանակուած էին Հայաստանի գիւղերն ու քաղաքները՝ իրենց ունեցած բնակչութեան տեսակներովն ու այլադաւանութեամբը: Ընդհանրապէս քիչ խօսող Ռուբէնը, այդ օր բացատրութիւններ կուտար մեզի մեր վիճակին ու իր ծրագիրներուն մասին:

— Հայաստան ունեցանք, կ՚ըսէր Ռուբէն, սակայն ատիկա առայժմ տկար ու ապրելու հնարաւորութիւններէ զրկուած մանուկի մը կը նմանի: Սովն ու հիւանդութիւնները գիս երբեք չեն մտահոգեր, կառավարութիւնը շուտով կը յաջողի ատոնց առաջքը առնել, մեր ժողովուրդն ալ սակաւակեր է եւ կրնայ քար ծամել, քարէն հաց հանել: Ինչ որ մտահոգիչ է ապագայի համար, ատիկա Հայաստանի բնակչութեան ներկայ դիմագիծն է, արուեստական կերպով ստեղծուած: Այս ցոյց կուտար քարտէսին վրայ շրջանները, ուր Թուրքն ու Թաթարը եկած տեղաւորուած էին, բռնագրաւելով հայ գիւղացիութեան հողերն ու ինչքերը: Այս անարդարութիւնը պէտք էր վերջ գտնէր, Հայուն երկիրը, Հայուն հողը պէտք էր իր ժողովուրդին զաւակներուն սեփականութիւնը դառնար, դաղթականութիւնը պէտք էր տեղաւորուէր անոնց վրայ, որպէսզի իրաւունք ունենայինք ըսելու, որ երկիր ունինք, ու աւելի վստահութեամբ նայելու ապագային վրայ:

Մօտաւորապէս ասոնք էին Ռուբէնի խօսքերը այդ օր: Սակայն մենք գործնական հրահանգներու կը սպասէինք. գիտէինք որ Ռուբէն խօսքերով գոհացող չէր: Ու ահա, ան կրկին նայեցաւ իր քարտէսին վրայ: Տեսանք որ մատը շրջան կ՚ընէ՝ Ձղնի ձորի, Միլիոնէրէի, Զիմէնքէնտի եւ Պէօյիւք Վէտի ընդարձակ տարածութիւններուն վրայ: Ռուբէն նայուածքը բարձրացուց եւ մենք հասկցանք, թէ ի՛նչ ըսել կ՚ուզէր:

— Պէտք է, ըսաւ Ռուբէն, հարիւր հազարաւոր մեր գաղթականութիւնը տեղաւորել այդ շրջաններուն մէջ, սակայն առանց աղմուկի: Կառավարութիւնը ժամանակ չունի այդ գործերով զբաղելու, եւ իրաւունք ունի: Բացի ատկէ, այժմ օրինաւոր իշխանութիւն ունինք, Ազգային Խորհուրդը շուտով կը վերածուի Խորհրդարանի. խօսքի սիրահարները, ինչպէս ամէն տեղ, մեր երկրին մէջ ալ շատ պիտի ըլլան: Ունինք նաեւ աջեր, ձախեր, այս բոլորին խօսելու նիւթ պէտք չէ տալ: Աւելի ճիշդ իրենց խօսածը պէտք է առնուած ըլլայ օդէն: Ձեր աշխատանքին մէջ հաշուետու պիտի ըլլաք ինծի: Վստահ եղէք, տեղեակ կ՚ըլլայ նաեւ կուսակցութիւնը: Եթէ գործի ընթացքին աջէն եւ ձախէն խանգարողներ ըլլան, համբերող եղէք, — չեմ գիտեր, չտեսայ, — հին այս յեղափոխական յանկերգը ձեր ականջներուն օղ ըրէք: Գիտեմ որ այդպէս է, սակայն ազատ ենք, մեր երկրին մէջն ենք ըսելով, թիւրիմացութիւններու մէջ չիյնաք, այս է կարեւորը: Աւելորդ է խօսիլ գաղտնապահութեան մասին: Ամէնէն վստահելի եւ քաջ տղաքը պիտի գտնէք. քիչերը կ՚ըմբռնէին մեզ ժամանակին, հիմա ալ քիչերն են որ կ՚ըմբռնեն մեզ, այս կէտն ալ մի մոռնաք: Զէնք ու փամփուշտ, ինչ որ պակսի ուղղակի իմ կարգադրութեամբ պիտի ստանաք: Եւ ինչ որ կարեւոր է, արագ պիտի շարժիք, պատերազմը նոր է վերջացած, թշնամին կորսնցուցած է իր հաւասարակշռութիւնը, մեր վէրքերը կը միան տակաւին: Բնական է եւ մարդկային՝ մեր ժողովուրդը նստեցնել իր հողերուն վրայ: Ատիկա այսպէս է այսօր, սակայն վաղը կրնայ այսպէս չըլլալ:

Գիշերը ուշ ատեն մեկնեցանք Ռուբէնի բնակարանէն: Առաւօտ կանուխ ստացանք անհրաժեշտ ռազմամթերքը եւ տեղաւորեցինք կառքերու մէջ ու ճամբայ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Պոլսէն մեկնելու խօսք է ըրեր, մըտածեց ինքնիրեն, ուրեմն իր փախուստը առաջուց ծրագրեր է... եւ այն ատեն երկու խորհրդաւոր ճամբորդները իր անյայտացման մէջ մաս չունին... բայց երեւոյթէն չխաբուինք եւ շարունակենք մեր քննութիւնը:

Եւ քայլերը ուղղեց Թոմայի կաթնավաճառատունը:

Խանութին ծառաները գիտէին թէ իրենց գործը գաղտնի ոստիկանի մը հետ էր, ուստի փութացին իր հարցումներուն պատասխանել:

— Այո, ըսաւ իրենցմէ մին, առտուն իննին մէջերը քսաներկու - քսաներեք տարեկան երիտասարդ մը եկաւ՝ բան մը ապսպրեց ու նստաւ, քիչ ետքը ուրիշ երիտասարդ մը եկաւ, քիչ մը աւելի մեծ, թերեւս երեսուն տարեկան: Իրարու հետ քանի մը խօսք փոխանակեցին, յետոյ միասին մեկնեցան:

— Միասի՞ն մեկնեցան, գոչեց Ալի պէյ, աղէ՞կ կը յիշես:

— Շատ լաւ կը յիշեմ: Առաջուց եկողը խմածին դրամը վճարեց եւ ինծի ալ երկու ղրուշ նուէր թողուց, այսինքն հինգնոցին մնացորդը, ինչ որ սովորական չէր եւ ասոր համար ուշադրութիւն գրաւեց:

— Հոս իրարու հետ տեսնուած ատեննին միշտ իրենց մօ՞տն էիր:

— Այո, արդէն երկար ժամանակ չմնացին: Ասկէ զատ, մեր խանութին յաճախորդները չըլլալուն՝ ուշադրութիւնս գրաւեցին:

— Առաջին եկողը երկրորդին բան մը չյանձնե՞ց, հարցուց Ալի պէյ:

— Ի՞նչ բան, ըսաւ ծառան զարմացած:

— Դրամ կամ ծրար եւայլն:

— Բնաւ երբեք:

— Աղէկ կը յիշե՞ս:

— Կրնամ երդնուլ որ իրարու որեւէ բան չյանձնեցին...

— Գիտես որ շատ կարեւոր է այս կէտը, պէտք է աղէկ մտածես ու թեթեւօրէն պատասխան չտաս...

— Ինչ որ ըսի բացարձակ ճշմարտութիւն է, պնդեց ծառան, երկու երիտասարդները միմիայն իրարու հետ խօսք փոխանակեցին եւ միասին դուրս ելան խանութէն:

— Դէպի ո՞ւր ուղղուեցան:

— Իրաւ որ ատիկա չեմ գիտեր... խանութէն դուրս ելլելէն ետքը ալ իրենց ուշադրութիւն չըրի:

Ալի պէյ քանի մը հարցումներ եւս ըրաւ, բայց տեսնելով որ նոր լուսաբանութիւն մը պիտի չկրնայ ձեռք բերել, հեռացաւ:

— Ահաւասիկ ծանրակշիռ յայտարարութիւն մը, ըսաւ ինքնիրեն, հազար ոսկին այստեղ չի յանձնուիր, մինչդեռ Թորոս պէյ այնպէս պատմեց ինծի: Բայց ինքն ալ իրողութիւնը Արամ էֆէնտիէն իմացած էր, ուրեմն այս վերջինն էր սուտ խօսողը: Ինչո՞ւ համար: Իրողութիւնը խեղաթիւրելու համար շահ մը ունի ուրեմն: Գաղտնիքին բանալին Արամ էֆէնտիին քովն է... պէտք է զայն հարցափորձել եւ սակայն այդ բանը արգիլեց ինձ Թորոս պէյը:

Ալի պէյ այս խորհրդածութիւնները ընելէ ետքը՝ ինքնիրեն վճռեց.

— Այս խնդիրը շատ կարեւոր կ՚երեւայ ինծի եւ կարծեմ պէտք չունիմ մինչեւ ետքը Թորոս պէյի խորհուրդով շարժելու... վաղը առտու ես կ՚երթամ Արամ էֆէնտին կը տեսնեմ եւ կը ջանամ զայն խօսեցնել:

Այս որոշումը տալէ ետքը, լրտեսը գընաց հանգչելու՝ վճռելով որ առայժմ լաւագոյն բան մը չունէր ընելիք:

Հետեւեալ առտու անցաւ Պոլսոյ կողմը ուր մէկ ժամու չափ հոս ու հոն հարցափորձեր կատարելէ ետքը, կրցաւ գտնել Բարսեղ էֆէնտիի գրասենեակը:

— Արամ էֆէնտին կ՚ուզեմ տեսնել, ըսաւ գրասենեակի սպասաւորին:

— Էֆէնտին դեռ չեկաւ, պատասխանեց այս վերջինը:

— Ընդհանրապէս քանի՞ն կուգայ...

— Այս ատեն շատոնց հոս ըլլալու էր, որովհետեւ շատ կանուխ կուգայ, բայց այսօր մինչեւ հիմա դեռ երեւան չելաւ:

— Արդեօք հիւա՞նդ է:

— Չէ, լուր ղրկած էր որ քիչ մը ուշ պիտի գայ:

— Ուրեմն այստեղ կը սպասեմ իրեն:

— Շատ լաւ, ինչպէս որ կ՚ուզէք:

Արդարեւ Արամ, այդ առտու գրասենեակ գալէ առաջ ուրիշ գործ մը ունէր կատարելիք:

Տունէն ելլելով ուղղակի գնաց Թորոս պէյի քով, որ խոստ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ իրեն, թերեւս կասեցնելով այցելութեան շարժառիթը:

— Թորոս պէյ, ըսաւ, ահաւասիկ կեսօրին բերելիք հինգ հարիւր ոսկին:

Եւ սեղանին վրայ դրաւ պանքնոթներու ծրար մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(124 – Շար.)

…ֆինկանք դէպի Բաշ–Գեառնի: Տեղ հասնելուն՝ հաւաքեցինք մեր ուժերը, վերանելուն՝ կազմեցինք մեր գունդը, որ 250 հոգիէ կը բաղկանար ու ձեռնարկեցինք մշակուած ծրագրի գործադրութեան: Մեր այս գունդը, որուն մէջ հին ֆետայիներէն զատ կային նաեւ նորահաս երիտասարդներ, լաւապէս մարզուած էր փարթիզանական կռիւներու համար: … Մեր առաջին գործը եղաւ մաքրել Դարալագեազի շրջանը եւ մաս մը ժողովուրդ տեղաւորել այնտեղ: Անկէ ետք մեզի կը մնար անցնիլ ծրագրուած մեծ գործողութիւններուն: Առաջին առթիւ պէտք էր ծղնի ձորը մաքրել թշնամիներէն: Թուրք, թաթար եւ քիւրտ աւազակներ, թուրք չափուչներու գլխաւորութեամբ, անկախ Հայաստանի սրտին վրայ ինքզինքնին կը նկատէին տէր եւ տիրական, նստած էին հայ գիւղացիին հողերուն վրայ, երբ անդին կը կոտորուէր մեր ժողովուրդը՝ սրեւին ու անձրեւին տակ:

Ծղնի ձորի գործողութիւնները տեւեցին հինգ օր: Գիւղերէն մէկ մասը չուզեցին անձնատուր ըլլալ եւ կռուեցան իրենց վերջին շունչը: Մեր յարձակումներէն եւ յաջողութիւններէն ետք, ժողովուրդը կը խուժէր գիւղերէն ներս, տէր դառնալու համար ոչ միայն իր հողերուն, այլեւ իր պապենական գոյքերուն: Մեծ մասամբ այդ գոյքերը հայկական դրոշմ ունէին, արձանագրութիւններ, խաչեր եւայլն:

Ծղնի ձորի յաջողութենէն ետք, Ռուբէն թոյլ չտուաւ մեզի շունչ քաշել, հրահանգեց անմիջապէս յարձակիլ Մելիքէրեի վրայ: Այս շրջանը աւելի ընդարձակ էր: Քառասունէ աւելի գիւղերու մէջ ամրացած՝ թշնամին տեսակ մը անկախ իշխանութիւն էր հաստատած: Երեւանի թիկունքը գրաւող այս կարեւոր կեդրոնը տեւական վտանգ մըն էր Հայաստանի անկախութեան համար:

Մելիքէրեի մէջ ամրացած թշնամիին դիմադրութիւնը եղաւ աւելի բուռն: Բարեբախտաբար, մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրած էինք շրջանը: Գիտէինք թէ ո՛ր գիւղերը կրնային աւելի դժուարութիւններ պատճառել: Մեր տղաքը կը կռուէին անօրինակ կատաղութեամբ: Իմ մօտիկ ընկերներս Ախօն, Զօլօն, Մօրուք Կարապետը երբեք չէի տեսած այդ վիճակին մէջ: Ոչ յոգնութիւն կար, ոչ դադար, ուղղակի կը խուժէին թշնամիին վրայ: Ցայտնի էր որ բոլորն ալ ըմբռնած էին, թէ ի՛նչ ճակատագրական եւ կարեւոր գործ մը վստահուած էր իրենց:

Ռուբէն վայրկեանը վայրկեանին կը հետեւէր գործողութիւններուն ու կը ըշտապէր ժողովուրդը տեղաւորել գրաւուած վայրերուն մէջ: Հազիւ թշնամին գիւղէ մը դուրս եկած, մէկ ծայրը տակաւին գիւղին մէջ, մեր ժողովուրդը, հազարներով կը խուժէր ներս ու տունտեղ կ՚ըլլար:

ԽՄԲԱՊԵՏ ՄՈՒՇԵՂ
«Յեղափոխականի մը յուշատետրը»

ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻ

Կենդանութի՛ւն հայրենի,
Ո՛վ դուն, մարմին եւ հոգի,
Աւիշ անվերջ, հուր անշէջ,
Ո՛վ մեր երէկն աղուալոյս
Եւ ո՛վ, պահուած անոր մէջ,
Գեղեցկագո՛յն վաղուան յոյս…
Ըզմեզ օտարը խոցեց,
Խոցեցի՛նք մենք ալ զմեզ,
Պարպուեցար երակներէն դուն մերին,
Մարմինն հիւծած, միտքն ոգեվար՝
Դուն թողուցիր ու հեռացար,
Կենդանութիւն հայրենի…

×

Իննըսունեւհինգ – իննըսունեւվեց:
Փայլակի նման՝
Հրդեհներ անցան
Հայ ծեր հողիէն.
Ու հոգին շողաց, ու հոգին հեծեց՝
Յետոյ հանգչեցաւ, ցաւին հետ նորէն՝
Յո՛յս մ՚ալ օրբելէն…

×

Ինն հարիւր եւ ութ: Մութէն դուրս
ոստում:
Երգ, ճառ, արտասուք,
Դրօշակ, ծաղիկ, ծափեր անդադրում.
Մխիթարուած սուգ՝
Ցամաքի, ծովու մեռելոց վրայ.
«Կեցցէ՛» եւ «անկցի՛»…
«Բռնապետութեան անիծեալ ըլլայ»,
«Ամէնքս Օսմանցի»,
Մինչեւ որ, տակաւ,
Հոգին հանգչեցաւ
Յոյսին հետ նորէն
Ցաւ մ՚ալ օրբելէն…:

×

Ինն ամիս յետոյ: Երկունք եւ ծնունդ:
Արիւններու մէջ բան մը կը շարժի
Ու կ՚իյնայ անդունդ:
Վիժում հաւատքի:
Շրթներու վրայ՝
Կը մընայ սառած բառ մը, Ատանա…

×

Վեց տարի յետոյ…
Ըսէ՛ք, յետոյ ի՞նչ, յետոյ ի՞նչ սակայն…
Ամայի ու ծանր ու լուռ երեկոյ՝
Հայ հողին, հոգւոյն, կեանքին վրայ
համայն…
Փոթորիկ մ՚ահեղ
Անցեր ու քշեր է իր առջեւէն
Ամէ՛ն բան, ամէ՛ն…

Չրկան ո՛չ արեւ, ո՛չ Հայեր այնտեղ…
Բայց հեռուն, հեռուն, ահա կը ճըչեն
Շուքեր մահացող՝
Հեռ՚ւն, հեռացող
Զանգուածները հոծ՝
Տակաւ կը հալին,
Հեռուն ծուխ ու բոց
Հեռուն՝ անդունդներ յառած երկընքին
Եւ հեռուն, ո՛վ Տէր,
Դեռ յոյսի կայծեր:

×

Եւ օր մ՚ալ յանկարծ՝
Շեփորը գոռաց,
Ու կըմախք սիրտեր, կըմախտ
մարմիններ,
Ըստուեր առ ըստուեր,
Հաւաքուած, եկած միատեղ նորէն՝
Կեանքին, արեւին, աչք, ձեռ՛ոք,
կ՚երկարեն…

×

… Ու նաւ մ՚ահա կը ծըփայ,
Կը ծըփծըփայ ծովուն վրայ,
Կ՚երթայ հեռու, կուգայ մօտ,
Առագաստովն արեւոտ,
Մերթ կը մեծնայ հորիզոնն
Ամբողջ աչքէ ծածկելով,
Կը պահուըտի մերթ ալ հոն՝
Ու կ՚ելլէ դուրս նազանքով՝
Կը կարդացուի նաւուն վրան՝
«Անկախութիւն Հայկական»:

… Սակայն, չըկա՛յ նաւը ալ…
Ընդհարեցաւ խարակներու
Կամ նաւերու մէջ երկու
(Երէկ օրհնեալ, այժմ անիծեալ)
Ճզմուեցաւ, փշրեցա՛ւ…
Անկախութիւն Հայկական.
Երազն էր ան՝ սուզուեցաւ,
Թողլով բեկո՛ր մը միայն…:

Կենդանութի՛ւն հայրենի,
Ո՛վ դուն մարմին եւ ոգի
Աւիշ անվերջ, հուր անշէջ,
Դուն հո՛ն էիր, նաւուն մէջ,
Եւ դուն… թըռա՛ր անկէ դուրս,
Եւ դուն հիմա իմ հոգւոյս,
Հազարներու հոգւոյն մէջ,
— Հոգւո՛յն, մտքի՛ն, մարմինի՛ն —
Հեծեծագին, հրճուագին՝
Աշխատելով գաղտնօրէն,
Գիշեր – ցերեկ, լաստ առ լաստ
Կը շինես նաւը նորէն,
Կ՚ընես վաղուան զայն պատրաստ:

1920 Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Ստեփանոս Նազարեան լայն կապ պահած է հայ եւ օտար մտաւորականներու հետ: Անոր «Նամականին», որ լոյս տեսաւ անցեալ տարի, 624 էջերով, կը բովանդակէ 281 նամակ, որոնք բաւական նիւթ կը հայթայթեն մտաւորականին լուսաւորական գործունէութեան եւ անոր ժամանակաշրջանի ուսումնասիրութեան համար, վեր կը հանեն Նազարեանի պատմական դերը ԺԹ. դարու 40–70ական թուականներու ազգային եւ, մանաւանդ, բալէս, գրական լեզուի զարգացման մէջ:

Նամակները գրուած են հայերէն, ռուսերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն. միայն վերջին երկու լեզուներով գրուած նամակներն են, որ իրենց բնագրին կից ունին նաեւ անոնց հայերէն թարգմանութիւնը: Ռուսերէնը եւս պէտք է թարգմանուէր: Նամակները եւս դասաւորուած են ժամանակագրական կարգով՝ 1829էն մինչեւ 1879:

Հաւաքածոն կազմած, ծանօթագրած եւ յառաջաբանը գրած է Ռուզան Հանումեան:

ԺՊԻՏ ԵՒ ԾԻԾԱՂ

Անգամ մը Փարիզի պարոն մը, Սավուայի կողմերը, հիւանդ գիւղացիի մը կը հանդիպի:

— Ինչո՞ւ բժիշկ չես կանչեր, կ՚ըսէ անոր:

— Ոչ, շնորհակալ եմ, կը պատասխանէ գիւղացին, մենք հոս ինքնիրեննիս կը մեռնինք:

×

Փարիզի սանատորին մէջ երկու հրեայ բարեկամներ կը հանդիպին իրարու: Առաջինին մտահոգ վիճակը տեսնելով, պատճառը կ՚ուզէ իմանալ երկրորդը:

— Զգէ, եղբայր, մի հարցներ, կինս յանկարծ հիւանդացաւ, ջերմը երթալով կ՚աւելնայ: 37 37ուկէս, 38, 38ուկէս, 39…

Երկրորդը, որ միշտ իր գործերուն մասին կը մտածէ.

— Երբ 40ի բարձրանայ, ծախէ՛, ծախէ՛:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ– (74)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Իր անկախութիւնը ցոյց տալու փափաքով, մերժած էր իրեն ընծայուած պաշտօն մը, մերժած էր այն յոյսով որ այդ մերժումը իր կարեւորութիւնը աւելի պիտի մեծցնէր: Զափազանց մեծ կարծած էր իր արժանիքը:

Այդ պատճառաւ երեւէ ինկած էր: Անմիջապէս նշմարեց որ իր անկախ մարդու դիրքը երկար չէր տեւած եւ իր բարեկամներէն ոմանք կը սկսէին մտածել որ իր մէջ բարի ու պարկեշտ մարդու խմորը կար, բայց ոչ աւելին:

Աննայի հետ իր յարաբերութիւնը մեծ աղմուկ յարոյց եւ իր վրայ հրաւիրեց ընդհանուր ուշադրութիւն. սոսր պատճառած ազդեցութիւնը ժամանակի մը համար մոռցնել տուաւ իրեն զինքը կըրծող փառասիրութեան որդը: Այսուհանդերձ այդ որդը ութ օրէ ի վեր աւելի զօրեղ կերպով արթնցած էր: Մանկութեան ընկերներէն մէկը որ իր ակումբին կը պատկանէր եւ որուն հետ գտնուած էր նորավարժ զօրականներու գունդին մէջ եւ Սերփուխովսքի կը կոչուէր, Ասիայէն վերադարձած էր երկու աստիճան բարձրացած եւ այնպիսի պատուանշաններով զորս շատ դժուար կը շնորհեն այդքան երիտասարդ զօրավարներու:

Փեթերսպուրկ հասնելուն պէս, իր մասին խօսեցան իբրեւ նորածագ աստղի մը: Վրոնսքիի տարեկից՝ արդէն իսկ զօրավար եղած էր եւ կը սպասէր պաշտօնի մը կրնար մեծ ազդեցութիւն ունենալ պետութեան գործերու ընթացքին վրայ, մինչդեռ Վրոնսքի անկախ, փայլուն եւ աղուոր կնոջ մը կողմէ սիրուած ըլլալով հանդերձ, հեծելազօրքի հարիւրապետի աստիճան ունէր եւ զինքը իր անկախութեան մէջ կը ձգէին քանի որ այդպէս կը բաղձար:

«Անշուշտ չեմ նախանձիր ու չեմ կըրնար ալ նախանձիլ Սերփուխովսքիի վրայ, կ՚ըսէր ինքնին Վրոնսքի, բայց իր բարձրացումը ցոյց կուտայ որ ինծի պէս մարդ մը յարմար վայրկեանէն օգուտ քաղելով միայն կրնայ արագ կերպով յառաջդիմել: Երեք տարի առաջ, Սերփուխովսքի իմ կացութեանս մէջն էր: Եթէ հանգստեան կոչուիլ ուզեմ՝ բոլոր յոյսերս կը փճանան: Ծառայութեան մէջ մնալով բան մը չեմ կորսնցներ: Աննա ինքն ալ ըսաւ որ չուզեր իր կացութիւնը փոխել: Քանի որ իր սէրը ունիմ, ալ մէկէ մը չեմ նախանձիր»:

Սեղանէն ելաւ եւ սենեակին մէջ ժուռ եկաւ յամրաբար պեխերը ոլորելով: Իր աչքերը մասնաւոր փայլով մը կը շողային եւ մտային այն հաստատ, հանդարտ ու զուարթ վիճակին մէջն էր ուր կը գըտնուէր միշտ երբ իր դիրքը որոշ կերպով կը սահմանէր: Ածիլուեցաւ, պաղ լոգանք մը ըրաւ, հագուեցաւ ու դուրս ելաւ:

Զ.

Ժամը վեցին կը մօտենար եւ ճիշդ վայրկեանին ժամադրութեան հասնելու համար, կառք մը վարձեց ու հրաման ըրաւ կառապանին արագ կերպով քշելու:

Կառքին մէջ տեղաւորուելով, ինքնիրեն ըսաւ. «Աղէկ բան է ապրիլը, այո՛, շատ աղէկ բան»:

Առտենօք, յաճախ զգացած էր այդ ֆիզիքական բարօրութեան զուարթ զգայնութիւնը, բայց երբեք այնքան չէր սիրած իր անձն ու մարմինը որքան այս վայրկեանին:

— Աւելի՛ շուտ, աւելի՛ շուտ, գոչեց կառապանին:

Գլուխը դռնակէն դուրս հանեց եւ երեք րուպլի սահեցուց կառապանին ձեռքը: Այս վերջինը թղթադրամը շօշափեց, յետոյ ձիերը մտրակեց եւ կառքը սկսաւ թռչիլ ճամբուն վրայ:

«Ուրիշ բանի պէտք չունիմ, այլ միայն այս երջանկութեան», մտածեց Վրոնսքի, իր միտքը բերելով Աննան այնպէս ինչպէս որ տեսած էր վերջին ժամադրութեան ատեն:

«Ու ամէն օր ա՛լ աւելի կը սիրեմ զինքը: Բայց ահա Վրէտի ամարանոցին պարտէզը…: Եւ ինչո՞ւ համար ինծի այստեղ ժամադրութիւն տուաւ եւ Պէցիի թուղթին վրայ գրեց նամակը (որովհետեւ Աննա իշխանուհիին նամակին տակ մէկ քանի տող գրելով իր կողմէ՝ Վրէտի ամարանոցին մէջ ժամադիր եղած էր երիտասարդ սպային հետ)»:

Վրոնսքի տակաւին մինչեւ այդ վայրկեանը չէր հարցուցած ինքզինքին այդ տարօրինակութեան մասին, բայց այլեւս երկար բարակ խորհրդածելու ատեն չունէր: Կառապանին ըսաւ որ կառքը կեցնէ ու դուրս ցատկեց մէջէն տակաւին ամարանոցին առջեւ չհասած:

Մեծ ծառուղիէն գնաց ուր ոչ ոք նըշմարեց, բայց աջ կողմը նայելով տեսաւ Աննան:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 52րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲէԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ–Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

×

Այրի Տիկին Արաքսի Հօթոյեան ընտանիքը և իրենց բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ 31 Մայիս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՏԻՐԱՆ ՀՕԹՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

ԼԻՈՆ.— Պր. Յակոբ Պէրպէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Պօրիս Մաթէոսեան (Լոս Անճելէս) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՆԱԶԵՆԻԿ ՊէՐՊէՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արաքսի Հօթոյեան, զաւակները եւ թոռները ընտանեօք, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Զաքար Մարկոյեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Խաչատուրեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն Խարբերդի Հայրենակց. Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, աներ–հօր եւ ազգականին՝

ՏԻՐԱՆ ՀՕԹՈՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Չէօրէկճեանի իր քրոջ մահուան առթիւ, նմանապէս ընտանեկան պարագաներուն: Նոյնը՝ Տէր եւ Տիկին Շահմիրեանի, իրենց մօր մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան, Տէր եւ Տիկին Արա Յովնանեան իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր Կարապետ Ալլավերդեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ 50 ֆր. «Հայաստան»ի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5 ԺԱՄԸ 10–12 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

Ալֆորվիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը կը տօնէ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին, 30 Մայիս Փաթրոնաժ Մունիսիփալ տը լա ռիւ Թուլոն, Ալֆորվիլ, ժամը 19էն կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նայիրի պարախումբը, զուեշտներ Նոր Սերնդականներու կողմէ, արտասանութիւն, երգ՝ Պետիկեան:

Ճաշով միասին մուտք՝

Գին 15 ֆր. Նոր Սերնդականներ 8 ֆր.

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ (մարզադաշտին դիմաց Ավընիւ Ժան–Ժօռէս), Մայրերու Տօնին առթիւ կազմակերպուած է աշակերտական հանդէս մը: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Երգ, արտասանութիւն, զուեշտ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՃԱՇ
Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի պատիւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կազմակերպուած է ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 12 Յունիս ժամը ճիշդ 20ին, Փարիզի Հիլթոնի սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 65 ֆրանք:

Ճաշին մասնակցութեան համար արձանագրութիւնները կը կատարուին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան մէջ:

Տեղ ապահովելու պայմանաժամը կը վերջանայ 7 Յունիսին:

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի մեծ բազմութեամբ փութան մասնակցիլ այս բացառիկ ընթրիքին, օր առաջ ապահովելով իրենց տեղերը:

ԴԻՒԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, Շաբաթ 30 Մայիս երեկոյեան ժամը 8,30–ին, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱԶՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ.— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, խմբապար, մենապար, կենդանի պատկեր:

×

Կիրակի 31 Մայիս Վալանսի Ահարոնեան Նոր Ակումբին բացումը Ռիւ Պիւֆէի նախկին դպրոցին սրահը:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յակոբ Սազճեան:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, պար եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեաններթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յակոբ Եպս. Վարդանեան եւ ընդունելութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը, կը յայտարարեն թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Վազգէն Ա. հովուապետական իր այցելութիւնը պիտի շնորհէ Մարսէյլի եւ շրջակայից իր հաւատացեալ հօտին: Հայրապետի ընդունելութեան եւ Մարսէյլ գտնուած շրջանին, տեղի պիտի ունենան հետեւեալ պաշտօնական եւ ժողովրդային հանդիսութիւնները:

ՈՒՐԲԱԹ 29 Մայիս կ. ե. ժամը 14,45–ին՝ ժամանում Մարինեանի օդակայանը եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն: 16,15ին Հրաշափառ երգեցողութեամբ մուտք Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցի եւ խօսք Ողջոյնի:

ԿԻՐԱԿԻ 31 Մայիս ժամը 10,30ին հայրապետական պատարագ եւ հայրապետական պատգամ–քարոզ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 Յունիս կ. ե. ժամը 21ին պաշտօնական հանդիսութիւն Փալէ տը Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 Յունիս կ. ե. ժամը 20,30ին ողջերթի ճաշ Թերմինիւս պանդոկի սրահին մէջ (Կառ. Սէն Շառլ): Մասնակցութիւն 80 ֆրանք:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ Նախապէս Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան քարտուղարութեանց մօտ:

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները դիմաւորելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Ժամադրութիւն Ուրբաթ ժամը 13ին Կառ. Սէն Շառլ ուրկէ օթոքարները պիտի առաջնորդեն ներկաները Մառինեանի օդակայանը:

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՑԷՔ
ՄԱՐՍԷՅԼ - ԵՐԵՒԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔՈՎ
Երթուդարձ յատուկ ձէթ ՏԷ–Սէ 9 օդանաւով
Մեկնում ՄԱՐՍԷՅԼ–ՄԱՐԻՆԵԱՆԻ օդակայանէն Օգս. 13 Հինգշաբթի ժամը 11ին
Վերադարձ Մարսէյլ, Կիրակի Օգոստ. 30 ժամը 5ին
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆ՝ 2995 ՖՐ.
ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւով Մարսէյլ – Երեւան երթուդարձ քաղաքին այցելութիւնները, առաջին կարգի պանդոկ (Արմենիա կամ Համահաւասար), երկու հոգինոց սենեակներու մէջ, բաղնիքով, օրական երեք ճաշ (Նախաճաշ, ցերեկուան եւ երեկոյեան ճաշ), սպասարկութիւն եւ թաքս: Ձրի փոխադրութիւն 50 քիլօ պակաժի մարդ գլուխ: Խորհրդային վիզայի ծախքերը:
ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋԸ ՉԵՆ, օդակայանի թաքսերը, ըմպելին եւ անհատական ծախքերը:
Renseignements et inscriptions chez :
MARSEILLE
— VOYAGENCE, 1 bis, La Canebière — Tél. 20-21-66, 20-07-37
— Mr. Dicran CAZARIAN, 14 Boulevard Vauquois — Tél. 48-86-19
PARIS
— Cie de Navigation Mixte, 1, Rue Scribe — Tél. 073-50-32
LYON
— Cie de Navigation Mixte, 3, Rue Président Carnot — Tél. 42-22-70
TOULOUSE
— Cie de Navigation Mixte, 15 bis, Bld Bonrepos — Tél. 62-12-39
PERPIGNAN
— Cie de Navigation Mixte, 14 bis, Ave. du Général de Gaulle — Tél. 34-22-24
TOULON
— Agence Maritime Gaillard, 17, Place de la Liberté — Tél. 92-24-36
—AVIGNON
— Sud-Est Agence, 1, Ave. de Lattre de Tassigny — Tél. 81-62-50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 29 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.824
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.824

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՇԱՓՈՒՄՆԵՐՈՒ

Ա.

Մայիս 14ին Երեւանի եւ Մայիս 15ին Լենինականի մէջ յիշատակի հանդիսաւոր հաւաքոյթներ տեղի ունեցեր են՝ 1920 Մայիսի համայնավարական շարժումներու յիսնամեակին առթիւ: Երկու տեղերն ալ բազման երկար ճառեր խօսեր է Հայաստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղար Անտոն Ե. Քոչինեան, դէպքերը ներկայացնելով ըստ իր հայեցողութեան: Ուրիշ ճառախօսներ ձայնակցեր են իրեն:

1920 Մայիսին հազիւ երկու տարեկան էր վերածնած Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը, որ կեանքի կոչուելու առաջին օրերէն սկսեալ գերմարդկային ճիգեր կը փորձէր դարմանելու համար պատերազմի դարհուրելի տարիներուն բացած անհաւոր վէրքերը:

Քաոսէն պետութիւն պէտք է ստեղծուէր: Ամէն բանէ առաջ պէտք է խնամուէին տասնեակ հազարաւոր որբերն ու այրիները: Պէտք էր վերջ տալ սովին ու համաճարակներուն, որոնք անհամար զոհեր կը խլէին ամէն օր: Պէտք էր նաեւ «հայացնել» Հայաստանը, ուր կարեւոր թիւ կը կազմէին օտար տարրերը:

Այս բոլոր հայրենասիրական ու համազգային աշխատանքները կը պահանջէին համայն Հայութեան անսակարկ ու անձնազոհ գործակցութիւնը: Հինգուկէս դար օտարներու անարգ լուծին տակ ապրելէ ետք, վերջապէ՛ս ունեցեր էինք ափ մը հող մեր ոտքերուն տակ «Հայաստան» պանծալի անունով:

Իբրեւ ճշմարիտ ընկերվարական, օրուան կառավարութիւնը լայնօրէն կը գործադրէր ժողովրդավարական սկզբունքները, մարդկային բոլոր ազատութիւնները կը յարգուէին առանց սեղմումներու, — ազատութիւն խօսքի ու գաղափարի, երթեւեկի, հաւաքոյթներու եւն., իր սարօքն:

Այսպէս է, որ մինչ Վրաստանի, Հիւս. Կովկասի եւ Ազրբէջանի մէջ համայնավարները անողոք հալածանքի էին ենթարկուած, Հայաստանի կառավարութիւնը հնարաւորութիւն տուած էր հայ բոլշեւիկներուն ապրելու եւ աշխատելու Հայաստանի մէջ՝ պայման դնելով, որ հակապետական աշխատանք չկատարեն: Ու բոլորը ազնիւ խօսք էին տուած յարգելու այդ պայմանները:

Հայաստանի կառավարութեան շնորհիւ է, որ բոլշեւիկ գործիչներէն շատերը՝ Ս. Կասեան, Ա. Մռաւեան, Ս. Խանոյեան, Դ. Շահվերդեան, Մ. Սահակեան, Ա. Երզնկեան, Աւիս Նուրիջանեան եւ ուրիշներ իրենց կեանքը փրկեցին (Ս. Վրացեան, Հայաստանի Հանրապետութիւն, 1928, էջ 348):

Այնքան ատեն, որ Խորհ. Ռուսիոյ պատերազմական գործերը յաջող չէին, հայ բոլշեւիկները ընդհանուր առմամբ կը յարգէին տրուած խօսքը: Սակայն երբ կարմիր բանակը սկսաւ մօտենալ Կովկասին, Հայաստանի մէջ հիւրընկալուած բոլշեւիկները դրժելով իրենց պատուոյ խօսքը, անցան հակապետական գաղտնի գործունէութեան: Զօրքի եւ բանուորութեան մէջ քարոզչական աշխատանք տարին: Խորհրդարանի անկուսակցական պատգամաւոր Արտաշէս Մելքոնեան իրենց կողմը քաշելով, անոր միջոցաւ սկսան հրատարակել Գիւղացիական Ձայն թերթը, որ բացէ ի բաց անհաշտ պայքար կը մղէր կառավարութեան դէմ եւ դովքը կ'ընէր խորհրդային իշխանութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԹԱՂԸ

Զորեքշաբթի օր Լատինական Թաղը կրկին ստացած էր 68ի Մայիսեան օրերու իր դիմագիծը: Պատրուակն էր՝ այն դատավարութիւնը, որ տեղի կ'ունենար ընդդէմ «Ժողովուրդին դատը» թերթին երկու տնօրէններուն՝ Լը Տանթէք եւ Լը Պրի: Ծանօթ է որ այս երկուքը ձերբակալուած են իբրեւ պատասխանատուները հրատարակութեան մը որ խռովութիւն կը քարոզէ եւ ապստամբութեան կոչ կ'ընէ: Ասոնց տեղը տնօրէնի աթոռը առած էր՝ Ժան-Փոլ Սարթր, որ իբրեւ վկայ կը ներկայանար Զորեքշաբթի օր, բողոքելու համար մանաւանդ որ ինք ազատ է: Նոյն օրը, Ներքին նախարարին դիմումին վրայ, կառավարութիւնը կը լուծէր «Պրոլետարական Ձախը», որուն օրգանն էր վերոյիշեալ թերթը: Աւելցնենք որ «Պրոլետարական Ձախը» մաոյական խմբակցութիւն մըն է, որուն ղեկավարներէն է Ալէն Ժէսմար (ծանօթ՝ 1968ի դէպքերուն առթիւ): Այս շարժումը կը պահանջէր պատասխանատուութիւնը քոմանտօներու բազմաթիւ գործողութեանց, իր պաշտօնաթերթին բոլոր թիւերը գրաւուած էին «գողութեան, թալանի, հրդեհի եւ սպանութեան գովաբանութեան» համար: Վերջերս Ալէն Ժէսմար յայտարարած էր «Այս ամառը հարուստներուն արձակուրդի ամառը պիտի չըլլայ: Ժողովուրդին ըմբոստութեան ամառը պիտի ըլլայ»:

Դատավարութեան ընթացքին Ժան-Փոլ Սարթր իր ընդվզումը յայտնած է որ ինք ալ չէ ձերբակալուած (քանի որ թերթին տնօրէնն է, բայց հաւանաբար իշխանութիւնները կը խուսափին նման «նուէր» մը ընելէ իրեն): Ամբաստանեալներուն համար երկիրը գրաւման շրջան մը կ'ապրի — գրաւողը՝ գործատիրութիւնն է — եւ ժողովուրդը պէտք է ազատի: Վճիռը պիտի տրուէր Հինգշաբթի:

Բայց այս դատավարութիւնը պատճառ եղաւ որ մաոյականներ եւ կօշիսթներ տակնուվրայ ընեն Լատինական Թաղը մինչեւ Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 4: 350 հոգի ձերբակալուած են եւ 20 վիրաւոր կայ: Բազմաթիւ խանութներ, կառքեր եւ սրճարաններ վնասուած են: Ասոնց մէջ՝ Սարթրի համբաւաւոր սրճարանը՝ Ֆլորը, ուր հրդեհ ծագած էր:

ՏՈՂ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժում մը ծայր տըւաւ Թղթատարական սպասարկութեան մէջ, որ պիտի տեւէ մինչեւ Շաբաթ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը, որ երկար ժամանակէ ի վեր տատամսոտ դիրք մը որդեգրած էր Պաղեստինցիներուն նկատմամբ, առջի օր վճռական որոշում մը տուաւ: Ներքին նախարարը՝ Քամալ Ճումպլաթ, որ կը նկատուի պաղեստինեան դատին ջերմ պաշտպաններէն մէկը, պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ իր առաջարկին վրայ դահլիճը որոշած է, որ Յունիս 15էն սկսեալ բացարձակապէս արգիլուած է ֆետայիներուն փոքր հրթիռներ արձակել եւ ականներ զետեղել Լիբանանեան հողէն: Միեւնոյն ատեն, Պաղեստինցիները իրաւունք պիտի չունենան այլեւս զինուած շրջագայելու իրենց կայաններէն դուրս: Գահիրէի համաձայնագիրը պիտի գործադրուի տառացի կերպով: Անսաստողները զինուորական ատեաններու կողմէ պիտի դատուին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ կառավարական տագնապ մը ծայր տուաւ, երբ Վարչապետը, Տիկին Կոլտա Մէյր ճառի մը ընթացքին դիտել տուաւ, թէ ՄԱԿի Իսրայէլի ներկայացուցիչը, Էշքոլի օրով, տրամադիր գտնուած էր յարգելու Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը գրաւեալ հողերու պարպումին մասին: Այս յայտարարութիւնը պատճառ դարձաւ, որ ծայրայեղ աջ եւ ծայրայեղ ազգայնական Կահալ կուսակցութիւնը, որ վեց նախարար ունի կառավարական կազմին մէջ, որոշէ չվաւերացնել Տիկին Մէյրի այս յայտարարութիւնը:

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԵՒ «ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի ԴԷՄ ԴԱՏԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԽՕՍՔԸ

Լիբանահայ օրաթերթերը, նկատելով որ ընդհանուր դատախազութեան կողմէ իրենց երկու անդամներուն՝ «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի դէմ բացուած կրկնակ դատը խորքին մէջ կը վերաբերի բոլորին, պարտականութիւն կը նկատեն լուսաբանել իրենց պաշտօնակիցները եւ հանրային կարծիքը՝ էութեան եւ տարողութեան մասին այն դատին, զոր կը նկատեն նոյն ատեն ուղղուած հայատառ բոլոր հրատարակութիւններուն եւ Լիբանահայութեան դէմ:

1) Ինչո՞ւ մեզի դէմ դատ կը բացուի Պէյրութի Մամլոյ Վերաքննիչ Ատեանին առջեւ.—

Պէյրութի Թրքական դեսպանատան կողմէ Լիբանանի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան ուղղուած բողոքի մը հիման վրայ, այս վերջինը բողոքը փոխանցած է Տեղեկատուութեան Նախարարութեան՝ վերջ դնելու համար լիբանահայ մամուլի չըթայադերծած պայքարին՝ ընդդէմ ցեղասպանութիւնը նախաձեռնողներուն եւ գործադրողներուն — պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը, որ 1915ին մէկուկէս միլիոն հայ զոհեր խլեց: Տեղեկատուութեան Նախարարութիւնը, իր կարգին, վերոյիշեալ բողոքը եւ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան նամակը ղրկած է Արդարութեան Նախարարութեան, որ ձեռնարկած է դատական այս հետապնդման, որուն ենթակայ ենք այսօր:

2) Պէյրութի Վերաքննիչ Ատեանին դատաւորները պիտի վճռեն այս բողոքին ընդունելութիւնը՝ ըստ էութեան եւ ըստ ձեւի: Զենք ուզեր այժմէն կարծիք յայտնել անոնց որոշման մասին: Բայց մեր պարտականութիւնը կը նկատենք ճշդել հոն, թէ «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի մեղադրեալ յօդուածները կը վերաբերին ոգեկոչմանը 1915ի նահատակներուն, որոնց յիշատակը միշտ վառ կը մնայ, ինչ որ ալ ըլլան պայմանները, եւ այն ցեղասպանութեան, որուն զոհ գնաց հայ ժողովուրդը: Պարտականութիւն կը նկատենք նաեւ յայտնել, թէ մամլոյ դատերը որեւէ պարագայի մէջ չեն կրնար ջնջել պատմութիւնը, ամէնէն անաչառ դատաւորներուն, որովհետեւ պատմութիւնը իր խօսքը ըսած է արդէն այս մասին ու Հայերը, ուր որ ալ գտնուին, երբեք տրամադիր չեն գոցելու իրենց անցեալին այս արիւնոտ եւ դաժան էջը:

3) Լիբանահայ թերթերը կը նկատեն, թէ իրենց դէմ բացուած դատին ընդմէջէն, թիրախը խօսքի ազատութիւնն է, որ էական է նոյնինքն Լիբանանի գոյութեան համար: Կը նկատեն նաեւ, որ այս դատը կը վիրաւորէ զգացումները լիբանանեան համայնքի մը, որ իր անվերապահ հաւատարմութեան բոլո՛ր գրաւականները տուած է հանդէպ լիբանանեան հայրենիքին եւ որ կը հանդիսանայ լիբանանեան ընտանիքին ամէնէն առողջ ուժերէն մէկը: Մանաւանդ որ՝ այս համայնքը գիտակից է իր պարտականութիւններուն եւ պարտաւորութեանց, ինչպէս նաեւ գիտէ իր իրաւունքին սահմանները ու, այլ համայնքներու նման, նախանձախնդիր է աշխատելու Լիբանանի մեծութեան եւ յաւիտենականութեան համար եւ որուն իւրաքանչիւր քայլին նպատակն է ծառայել Լիբանանին:

4) Այս իրողութիւնները արձանագրելէ ետք, ամբողջական վստահութիւն ունենալով հանդերձ Լիբանանի դատաւորներուն վրայ, որոնք միշտ ալ ապահոված են իրաւունքին յաղթանակը, կոչ կ'ընենք լիբանանեան հանրային կարծիքին, որպէսզի մեր կողքին մասնակցի մեր նահատակներուն յիշատակին, մեր անուրանալի իրաւունքներուն, մեր պատուին եւ արժանապատուութեան պաշտպանութեան:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ
«ԱՐԱՐԱՏ», «ԱՅԳ»,
«ԱԶԴԱԿ», «ԶԱՐԹՕՆՔ»

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄՕՏ

Հայկական պատուիրակութիւն մը, որուն մաս կը կազմէին Զբօսաշրջիկութեան նախարար Պր. Խաչիկ Պապիկեան, պետական երեսփոխաններ՝ Պ. Պ. Մովսէս Տէր-Գալուստեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Անտրէ Թապուրեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան ներկայացուցիչներ Պր. Բարունակ Թովմասեան եւ Մէթր Հրաչ Սեդրակեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչ Պր. Յարութիւն Ճէրէճեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներ Պ. Պ. Հայկ Պալեան եւ Կարօ Պետրոսեան եւ Պ. Տիգրան Թոսպաթ, Ուրբաթ Մայիս 22, առտու ժամը 11ին, Պաապտայի Պալատին մէջ, ընդունուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահ՝ Պր. Շարլ Հէլուի կողմէ:

Պատուիրակութիւնը առաջին հերթին շնորհակալութիւն յայտնեց Հանրապետութեան Նախագահին, որ բարեհաճած էր իր հովանաւորութիւնը շնորհել հայ նահատակներու յիշատակին Պիքֆայայի մէջ բարձրացուած յուշարձանի բացման արարողութեան:

Այնուհետեւ, պատուիրակութիւնը Նախագահ Հէլուի յայտնեց հայ համայնքին դառնութիւնը այն դատին համար, որ Պէյրութի Թուրք դեսպանին պահանջով, Ընդհանուր Դատախազութիւնը բացած է հայատառ երկու լիբանանեան թերթերու՝ «Ազդակ»ի եւ «Զարթօնք»ի դէմ: Պատուիրակութիւնը ընդգծեց, թէ այդ դատը կը նկատէ օտար տէրութեան մը կողմէ վտանգաւոր նախընթաց ստեղծող միջամտութիւն մը լիբանանեան ներքին գործերուն մէջ ու նոյն ատեն ոտնձգութիւն մը խօսքի ազատութեան եւ հայ համայնքի զգացումներուն դէմ:

Պատուիրակութիւնը աւելցուց, թէ իր առաքելութիւնն է միմիայն ըլլալ թարգմանը հայ համայնքի զգացումներուն, վերահաստատել անոր ամբողջական օրինապահութիւնը հանդէպ լիբանանեան հայրենիքին եւ արտայայտել անվերապահ վստահութիւնը՝ հանդէպ լիբանանեան արդարութեան:

(Շար.)

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

ԱԶԴԱԿ.— Մեր բարեկամներէն՝ Պէյ-րութաբնակ հայրենակից մը, Ապրիլ 25 թուակիր Երեւանէն ստացած է երկար նամակ մը, որուն մէջ ոչ միայն մանրամասնօրէն կը նկարագրուի Եղեռնի 55ամեակին ժողովրդային ոգեկոչումը մեր հայրենիքին մէջ, այլ նաեւ հարազատօրէն կը տրուի հայ ժողովուրդին, մեր հայրենաբնակ եղբայրներուն խոր ապրումը:

Հայրենասիրութեան վառ զգացումներով գրուած այդ նամակը կուտանք գրեթէ ամբողջութեամբ, յապաւելով միայն այն մասերը, որոնք կը վերաբերին զուտ ընտանեկան հարցերու:

×

... Երէկուայ իմ ունեցած ապրումները, վսեմ հոգեկան հաճոյքն ու բաւականութիւնը յանցանք եմ համարում պահել միայն ինձ համար: Ուստի, ուզեցի ուժերիս ներածին չափ հաղորդակից դարձնել նրանց նաեւ ձեզ: Անշուշտ հնարաւոր չէ տալ երէկուայ կատարուածին ամբողջական ու լրիւ նկարագրութիւնը: Այն ինչ ես հաղորդելու եմ՝ սոսկ մի աննշան ու չնչին հատուածն է ամբողջ կատարուածի: Խօսքը վերաբերում է «Ապրիլ 24»ի օրուան: Ճիշդն ասած, նրան նախորդող օրերում յաճախ մտածել եմ, թէ արդեօ՞ք այս տարի էլ, ինչպէս անցեալ տարի, Ապրիլ 24ը նշուելու է մեր ժողովրդի կողմից այնպիսի ջերմութեամբ ու մաշտաբներով: Բայց բոլորովին աւելորդ էր այդ մասին իմ մտահոգութիւնը: Մեզ մօտ Երեւանում Ապրիլ 24ը, 1915 թուի Մեծ Եղեռնի զոհերի յիշատակի օրը պատշաճօրէն նշելը արդէն աւանդոյթ է դարձել: Հանդիսութիւնների վայրը — Ծիծեռնակաբերդի անտառապատ բլրի բարձունքում, նրա գագաթի տափարակ տարածութեան վրայ հիմնադրուած յուշարձանի մօտ, որտեղ ժողովուրդը խմբւում է այդ օրը: Պէտք է ասել, որ այդ վայրը միշտ մարդաշատ է լինում ամառ թէ ձմեռ օրերին եւ օրուայ բոլոր ժամերին: Այս վայրը աւելի շուտ յուշարձանների մի կոմպլեկս է — համալիր, որի բաղկացուցիչ միաւորներն են՝

Ա) 100 մեթր երկարութեամբ եւ երեք մեթր բարձրութեամբ երկու կողմերից բազալտի հսկայ — հաստ քարերով բետոնուած պատը, որի երկու կողմերի սրբատաշ բազալտի վրայ փորուած բարձրաքանդակ պատկերների շարքը ներկայացնում է իր ամբողջ պատմութեան ընթացքում մեր ժողովրդի երբեւէ կրած ամենամեծ ողբերգութեան, ամենասահւոր աղէտի — Եղեռնի, երիտթուրքերի պարագլուխներ — Թալաաթ - Էնվէրների հրամանով ու ծրագրով գործող վոհմակների կողմից ու նրանց արիւնոտ ձեռքերով իրականացուող հայ ցեղասպանութեան սահմռկեցուցիչ տեսարանները:

Բ) Եղեռնի զոհերի դամբարանը խոր-հրդանշող շրջանակաձեւ կառոյցը՝ ներսում բոցավառուող յաւերժական անշէջ հրով, իսկ դրսից շրջապատուած 12 բարձրադիր բազալտակուռ պատերով, որոնք իրենց «գլուխները» խոնարհել են դէպի կենտրոնը:

Գ) Հայ ժողովրդի վերածնունդը, նրա գոյատեւման անխորտակ կամքը, յաղթանակն ու զարգացումը ազդարարող 40 մեթր բարձրութեամբ եռանկիւնաձեւ սրածայր կոթողը:

Յուշարձանային համալիրի բարձրադիր այս վայրը մի տեսակ իշխող դիրք է գրաւում ցածրում, Արարատեան դաշտավայրի այդ մասում փռուած ու դէպի շրջապատի բլրալանջերը «մագլցող» հսկայ քաղաքի վրայ, որը ցերեկը աւելի լոյսով ողողուած իր փողոցներով, պողոտաներով, հրապարակներով եւ կառուցուած ու կառուցապատուող ճարտարապետական կոթողներով, իսկ գիշերը՝ ելեկտրական ու իոնային երփներանգ գոյներով վառուող բիւրաւոր լոյսերի ծովով, յափշտակում, կախարդում է Ծիծեռնակաբերդի այդ վայրից իրեն դիտողին:

Եղեռնի զոհերի յիշատակը յաւերժացնող յուշարձանների այս վայրը, որն արդէն դառել է Երեւանցիների — եւ ոչ միայն Երեւանցիների — ամենասիրելի զբօսավայրը, այժմ հանդիսանում է նաեւ (ու առաջին հերթին) մեր ժողովրդի ուխտատեղին, իսկ դամբարանը՝ նրա ամենանուիրական սրբարանը, ու ես կ՚ասէի աւելի մասսայական՝ քան որեւէ մէկ ուրիշը մեր երկրում: Դրանում կը համոզուէր ամենակասկածամիտն անգամ, եթէ բախտ ունենար ներկայ լինելու եւ դիտելու երէկուայ — Ապրիլ 24ին այնտեղ կատարուող իրադարձութիւնները:

Ժողովրդի բազմահազարանոց զանգուածների անվերջանալի շարքերը, առաւօտեան շատ վաղ, քաղաքի տարբեր կողմերից շարժւում էին դէպի Ծիծեռնակաբերդ, դէպի նուիրական սրբավայրը, որը հզօր մագնիսի նման դէպի իրեն էր ձգել մարդկանց — ոմանք անհատներ, կամ փոքր խմբերով, ձեռներին ծաղկեփնջերով, իսկ առանձին կոլեկտիւներ հսկայ ծաղկեպսակներով, որոնց վրայ փողփողացող սեւ կամ սպիտակ ժապաւէնների վրայ աչքի էր զարնում, ոսկետառ՝ «1915 թ., Մեծ Եղեռնի զոհերին» մակագրութիւնը:

Պէտք է նկատի ունենալ, որ այդ օրը Ուրբաթ էր — աշխատանքային օր, ու ինչպէս բանուոր - ծառայողները, այնպէս էլ ուսանողութիւնն ու աշակերտութիւնը, զբաղուած էին իրենց սովորական, առօրեայ աշխատանքներով, ու չնայած դրան՝ հրազդան գետի «Մեծ Կամուրջ»ի աջ ափից սկսուող եւ դէպի յուշարձանների համալիրը ձգուող աւելի քան մէկ քիլոմեթր երկարութեան լայնահուն բետոնապատ ուղին ծայրից ծայր, կամուրջից մինչեւ դամբարանի հրապարակն ու շրջապատը, ողողում էր ժողովրդի հոսանքը... Եւ կարո՞ղ էք երեւակայել, թէ քանի ժամ տեւեց այդ լայնահուն գետի նման շարժուող բազմութեան առաջընթացը. — այդ դժուար է գուշակել: Նա տեւեց գիշերուայ ժամը մինչեւ 12ից էլ անց, այսինքն՝ աւելի քան 16 ժամ: Ամենահամեստ հաշւումներով, այդ օրուայ ցոյցին մասնակցողների թիւը անցնում է երեք հարիւր հազարից: *Եւ դա այն դէպքում, երբ ո՛չ ռադիոն, ո՛չ հեռուստատեսութիւնը, ո՛չ իսկ մամուլը ոչ մէկ բառով անգամ չէին անդրադարձել այդ օրուայ նշանակութեան, չէին նախապատրաստել մարդկանց, չէին լիցքաւորել, ոչ էլ հրահանգաւորել ցոյցի կազմակերպումն ու անցկացումը: Բայց ահա պարզւում է, որ նրանց միջամտութիւնն ու հրահանգաւորումը բոլորովին էլ պէտք չէր, առանց դրանց էլ ժողովուրդը գիտէր իր անելիքը, նա խորապէս գիտակցում էր այդ օրուայ նշանակութեանը եւ իր վերաբերմունքն ու սրբազան պարտքը՝* Ցեղասպանութեան *զոհ դառած միլիոնաւոր իր նահատակ ազգակիցների յիշատակի նկատմամբ՝ իր յարգանքի ու երախտապարտութեան, սիրոյ եւ նուիրուածութեան տուրքը մատուցանելու գործում: Միաժամանակ նշաւակելու, անարգանքի սիւնին գամելու բոլոր կարգի ցեղասպանութեան հեղինակներին ու կամակատարներին: Դրա համար էլ մամուլի եւ այլոց յատուկ «մշակման» կարիքը չունէր ու ահա այդ ժողովուրդը պետականօրէն չօրինականացուած, պաշտօնական որոշումներով չհաստատուած, բայց իր ներքին դրդմամբ, գիտակցութեամբ, հաւանութեամբ ու ցանկութեամբ՝ ինքը սահմանել ու իրագործում է Ապրիլ 24ը, որպէս համազգային սգատօնի Օր, ու այդ Օրը նրա — մեր ժողովրդի — առանձին զաւակները մեծ պարտաճանաչութեամբ կատարելով իրենց ամէնօրեայ սովորական աշխատանքը, նրա աւարտից յետոյ, միանգամայն ինքնաբուխ մղումով, ինքնակամ, առանց ոեւէ մէկից պարտադրուելու, գնում են իրենց ընկերների, բարեկամների, մտերիմների կամ ընտանիքի անդամների հետ՝ դէպի Ծիծեռնակաբերդ՝ իրենց բարոյական եւ համազգային պարտքը կատարելու համար:*

Ահա այս ցոյցի տարբերիչ ու բնորոշ առանձնայատկութիւնը, որով նա տարբերւում է ուրիշ տօների առիթով իրագործուող շքերթներից ու ցոյցերից: Ու եթէ մղումը ինքնաբուխ է, ապա գործողութիւնը անկեղծ, անշահախնդիր, անկաշկանդ, սիրայօժար...:

Ցերեկուայ ժամը 3ն է, ես ութամեայ Թոռնիկիս՝ Թորոսիկի ձեռքը բռնած, մի քանի բարեկամների հետ խառնւում ենք դէպի յուշարձանախումբը շարժուող բազմութեան: Մեր առջեւից գնում է մի քանի մեծ կոլլեկտիւ երեք խոշոր ծաղկեպսակներով, իսկ յետեւից ուրիշ խմբեր, որոնք տանում են ոչ-սովորական ծաղկեպսակներ, այլ՝ մետաղեայ համաձուլուածքի հսկայ քառանկիւններ, որոնցից մէկի վրայ պատկերուած է Գաբոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն» գրքի նկարազարդումներից մէկը, — կոմիտասի սարսափահար ֆիկուրը՝ *ձեռքերով երեսը ծածկած ու ամբողջ հասակով առաջ շարժուելու դիրքով կոփածոյ պատկերը: Միւսը՝ անչնչացած որդու դիակի մօտ նստած ողբեկոծող մօր ողբը պատկերող քանդակով: Եւ այսպէս բազմատեսակ ու բազմազան պսակներ, պսակներ, որոնք հանդարտ ու դանդաղ առաջ են շարժւում զոյգ երիտասարդների պրկուած բազուկներով բռնուած:*

Հասել ենք դամբարան - կոթողի հրապարակը: Այստեղ արդէն բազմութիւնը ծովացած է, շրջապատելով դամբարանի պատերն ու նրանց ոտքերից բացուող մուտքերը, որոնցից միայն մէկից կարելի է ցած իջնել՝ դէպի դամբարանի ներսը: Մենք էլ ենք իջնում այնտեղ ու միախառնւում թափօրի, որը խորին երկիւղածութեամբ, գլխաբաց ակնածանքի ու յարգանքի խորին զգացումով, բոլորովին լռութիւն դարձած՝ շարունակում է իր երթը դամբարանի կենտրոնի շրջանակաձեւ աշտանակի նմանուող բացուածքից դուրս ժայթքող անշէջ հուրի շուրջը:

Ամենախիստ ու դաժան սրտի տէր մարդն իսկ այստեղ չի կարող չազդուել, չմեղմանալ, լսելով հայկական հոգեւոր ու ազգային զմայլելի երգի ու երաժշտութեան մեղմ ու հոգեպարար մեղեդիները, որոնք չգիտես որտեղից լցնում են դամբարանի ամբողջ միջավայրը եւ համակում էութիւնդ մի անբացատրելի յուզականութեամբ... Այո՛, ասում եմ քարսիրտ մարդն անգամ այստեղ չի կարող չփափկել, իսկ ինձ նմանները անկարող են դառնում զսպել արտասուքի չիթեր ցայտեցնող յուզմունքն ու ապրումները, յիշելով — թէկուզ արդէն քանիերորդ անգամ — նահատակուած հարազատներիդ. հօրդ, բազում ազգականբարեկամներիդ, սիրելի ուսուցիչներիդ, Խարբերդի Թլկատինցու անունը կրող կեդրոնական վարժարանի դասընկերներիդ, Եփրատ գոլէճն ու նրա օրինակելի ուսանողութեանը, փրոֆեսոր-դասախօսական կազմին, որոնցով կարող էր պարծենալ ու հպարտանալ ամենազարգացած ու բարձր մշակոյթի տէր ազգը, որոնք սակայն ընկան դաժան ու անագորոյն թշնամու նենգ հարուածով... Ի՞նչպէս չյիշես ու չափսոսաս այդ ահաւոր կո-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Թորոս պէյ ծրարը առաւ եւ առանց համրելու գրպանին մէջ տեղաւորեց, դէմքը ուրախութեամբ շողշողուն:

— Կը խնդրեմ համրեցէք, ըսաւ Արամ:

— Հարկ չկայ, պատասխանեց միւսը ժպտելով:

— Լեւոնի տարած հազար ոսկիին հետ այս հինգ հարիւր ոսկին հազարհինգ հարիւր ոսկի կ՚ընէ, դիտել տուաւ Արամ, խոստովանեցէք որ պատկառելի գումար մըն է...

— Բնականաբար:

— Եւ կը յուսամ որ նկատի առնելով այս պարագան՝ պիտի հաճիք վերջապէս ձեր ձեռքէն եկած ամէն օգնութիւն ընելու որպէսզի հայրս ժամ առաջ ազատի, առանց նորանոր զոհողութիւններու:

Թորոս պէյ որ երբեք չէր սպասեր այսքան շուտ տիրանալու հինգ հարիւր ոսկիին, մանաւանդ որ Արամ այս մասին վարանոտ կը թուէր, այնքան հաճելի անակնկալ մը ունեցաւ որ խանդավառուած գոչեց.

— Վստահ եղէք որ հիմա անմիջապէս Երզրում եւ անկէ ալ Շէֆիք փաշային պիտի երթամ եւ ամէն բան պիտի ընեմ որպէսզի այսօր վաղը Բարսեղ էֆէնտին ազատ արձակուի...:

Գալատական լրտեսը անկեղծօրէն կը խօսէր եւ արդարեւ միտքը դրած էր վաճառականին ազատման աշխատիլ, մանաւանդ որ այլեւս դժուար պիտի ըլլար զինքը բանտը պահել քանի որ Վահանի հետ ունեցած տեսակցութեան գլխաւոր եւ միակ վկան՝ Լեւոնը, անյայտացած էր:

— Շատ շնորհակալ եմ, պատասխանեց երիտասարդը, մեզի երախտապարտ պիտի ընէք:

Եւ կրկին խոստում առնելէ ետք Թորոս պէյէն, որ իր ձեռնտուութիւնը պիտի զլանայ, բաժնուեցաւ անկէ եւ կառք մը նստելով գնաց Շիշլիի կողմը, ուր ուրիշ մարդիկ ունէր տեսնելիք:

Հազիւ ժամը տասնեւմէկին մօտերը եկաւ գրասենեակ ուր Ալի պէյ իրեն կը սպասէր անհամբեր:

Գրասենեակին առջեւ նոր նստած էր երբ սպասաւորը, որ իրեն կը հետեւէր, ըսաւ.

— Էֆէնտի, մէկը կայ որ ժամէն աւելի է հոս ձեզի կը սպասէ:

— Ո՞վ է...

— Չեմ գիտեր, Թուրք մըն է... կարծեմ գաղտնի ոստիկան է:

— Գաղտնի ոստիկա՞ն, գոչեց երիտասարդը կասկածոտ դէմքով մը, ի՞նչ կ՚ուզէ ինձմէ:

— Անպատճառ ձեզ տեսնել կ՚ուզէ:

— Լաւ թող ներս գայ, ըսաւ Արամ, իր ամբողջ արթնութիւնը ժողվելով, որպէսզի անխոհեմութիւն մը չգործէ:

Վայրկեան մը ետքը Ալի պէյ ներս մտաւ:

— Չէ՞ք տեսնել կը փափաքիք եղեր, հարցուց Արամ իր ակնարկովը զննելով այցելուն, զոր առաջին անգամ կը տեսնէր:

— Արամ էֆէնտին տեսնել կ՚ուզեմ, պատասխանեց Ալի պէյ:

— Ես եմ, ի՞նչ գործի համար է արդեօք:

— Ձեզի վերաբերեալ գործի մը համար:

— Հաճեցէք բացատրել:

— Կ՚երեւայ որ ձեր ազգականներէն մէկը, երկու օր առաջ, ձեր վստահութիւնը չարաչար գործածեր է հազար ոսկիի գումար մը առնելով ձեզմէ, որ երրորդ անձի մը պիտի տրուէր, անյայտացեր է:

— Այո, տարանկ բան մը պատահեցաւ, պատասխանեց երիտասարդը անտարբեր դէմքով մը... բայց դեռ յայտնի չէ անյայտացած ըլլալը:

— Ի՞նչպէս յայտնի չէ...

— Այսինքն կը յուսամ որ մէջտեղ պիտի ելլէ... բայց, ներեցէք, դուք ի՞նչ առթիւ այս խնդիրը իմացած էք եւ ինչո՞ւ համար առիւ կը դրաէք:

— Ես գաղտնի ոստիկան եմ, ըսաւ միւսը հպարտութեամբ, ինքզինքս ներկայացնեմ՝ Ալի պէյ:

— Շատ շնորհակալ եմ, բայց ես երբեք այս մասին բողոք չըրի ոստիկանութեան:

— Գիտեմ որ բողոք չէք ըրած եւ այս բանը քիչ մը կը զարմացնէ ինծի, մանաւանդ որ գումարը բաւական խոշոր է:

— Անյայտացող անձը իմ քեռայրս է, անոր համար չեմ ուզեր իրեն դէմ ոստիկանական հետապնդումներ կատարել... ասկէ զատ, ինչպէս ըսի, դեռ կը յուսամ որ ինքնաբերաբար երեւան պիտի ելլէ եւ դրամն ալ վերադարձնէ... բայց դուք ո՞ւրկէ իմացաք իրողութիւնը:

— Մենք, գաղտնի ոստիկաններս, պարտաւոր ենք ամէն բան իմանալու, այս է մեր պաշտօնը:

— Ամէն պարագայի՝ ես որեւէ բողոք չունիմ Լեւոն էֆէնտիի, այսինքն քեռայրիս դէմ:

— Այդ ձեր գիտնալիք բանն է... մենք պարտաւոր ենք փախստականը գտնելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(125 - Շար)

Ի ՊԱՏԻՒ ՆԱԳՈՒՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԵՒ ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ

Շաբաթ իրիկուն Փլեյէլի հսկայ սրահը մասամբ լեցուած էր Փարիզի եւ արուարձաններու հայ գաղութին կողմէ, որ եկած էր լսելու օրուան երկու հիւրերը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ՝ Նագուշ Յարութիւնեան եւ Մառեշալ Յովհ. Բաղրամեան:

Ցանուն Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, նախագահը՝ Գէորգ Պագըրճեան, հակիրճ կենսագրականը կարդաց Յովհ. Բաղրամեանի, ծնած 1897ին Զարդախլու գիւղը: 1917ին կը ստանայ ռուսական բանակի սպայի աստիճան: Կ՚ըլլայ Անդրանիկի զինուոր, ապա 1918ին, իբրեւ կամաւոր կը մասնակցի Սարդարապատի ճակատամարտին: 1931ին կը յաճախէ Մոսկուայի Ֆրունզէ զինուորական ակադեմիան, զոր կ՚աւարտէ 1934ին փայլուն կերպով: Մեծ եղած է իր մասնակցութիւնը Բ. աշխարհամարտին: 1942ին նշանակուած էր արեւմտեան ռազմաճակատի 16րդ բանակի հրամանատար: Մառեշալ Բաղրամեան արժանացած է խորհրդային զինուորական եւ պետական կարեւորագոյն շքանշաններուն:

Գ. Պագըրճեան յայտնեց թէ հայ ժողովուրդին հպարտութիւնն է Մառեշալ Բաղրամեան եւ ողջոյնի խօսքը բաւ. Խորհ. Միութեան փոխ – Նախագահ եւ Հայաստանի Նախագահ Նագուշ Յարութիւնեանի:

Ֆրանսերէն խօսք առաւ Պ. Սուրէն Ակոբոֆ, ներկայացնելով օրուան հիւրերը: Ապա առաջին խօսքը տրուեցաւ Մառեշալ Բաղրամեանի, որ հայերէն քանի մը խօսք ըսելէ ետք, ռուսերէն ճառ մը կարդաց, զոր մաս առ մաս հայերէնի կը թարգմանէր, Խորհ. դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Մարաթ Խարազեան: Մառեշալը երեք մասի բաժնած էր իր ճառը, ծանրանալով նախ Անդրանիկի, ապա Սարդարապատի եւ վերջապէս Հայոց մասնակցութեան վրայ Բ. աշխարհամարտին: Անդրանիկը, ըստ Մառեշալը, է՛ եւ կը մնայ հայ ժողովուրդի սիրուած եւ առասպելական հերոսներէն մէկը: Իր ամբողջ կեանքը նուիրած է հայ ժողովուրդի ազատագրման պայքարին եւ վայելած է հայ ժողովուրդի չսեռնուած սէրը: Անոր անունը դարձած է սուրբ անուն ամէն մէկ Հայու համար եւ իր հերոսութիւնն ու քաղաքական իմաստութիւնը ընդունուած են բոլորէն: Մառեշալ Բաղրամեան յիշեց որ 1918ին ծառայած է Անդրանիկի գունդին մէջ եւ կատարած անոր յանձնառութիւնները ու եզրակացուց թէ Անդրանիկի անունը չի ջնջուիր հայ ժողովուրդի սրտին մէջ:

Մառեշալ Բաղրամեան յետոյ պատմեց Սարդարապատի ճակատամարտը: Շեշտեց թէ Թրքական նպատակներուն միակ խոչընդոտը՝ Հայաստանն էր եւ Հայերը մինակ մնացին, որովհետեւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը ստիպեց Ռուսերուն հեռանալ: Ցիշատակելէ ետք ճակատամարտի բոլոր մանրամասնութիւնները Մառեշալ Բաղրամեան շեշտեց թէ բնակիչներն ալ մասնակցեցան կռիւներուն եւ այդ իսկ պատճառով Սարդարապատը ստացաւ համաժողովրդական բնոյթ: Սարդարապատի ճակատամարտը շահիլը շատ կարեւոր էր Հայերու համար եւ այդ յաղթանակը կարեւոր էր մանաւանդ հայ ժողովուրդի ճակատագրին համար, որ ազատեցաւ բնաջնջումէն: Մաքեշալը, Սարդարապատը որակեց մեծագոյն յաղթանակը հայ ժողովուրդին եւ թելադրեց բոլոր Հայաստան այցելողներուն, որ անպայման երթան տեսնեն Սարդարապատի հերոսամարտին նուիրուած յուշարձանը, որ կը հանդիսանայ հայ փառքի յուշարձան մը:

Ռուսերէն իր ճառը շարունակելով, Մառեշալ Բաղրամեան յիշատակեց Հայերու մասնակցութիւնը խորհրդային բանակին, վերջին աշխարհամարտի ընթացքին: Կռուողներու թիւը եղած է մօտ 500 հազար: Մառեշալը յիշեց նաեւ հայ բարձրաստիճան զինուորականներու անունները:

Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը, հայ ժողովուրդի ողջոյնները հաղորդեց ներկաներուն եւ երկարօրէն պարզեց Հայաստանի վերելքին ու անոր ժողովուրդին կեանքը: Վեր առաւ գլխաւորաբար ժողովուրդին աճը (Երեւանի բնակչութեան թիւը 750 հազար է այսօր) եւ ծանրացաւ հինի եւ նորի այն սքանչելի համադրութեան վրայ զոր կը պարզէ այսօր Երեւանը երբ Մատենադարանէն դուրս ելլելով, մէկ վայրկեանէն մարդ ԺԲ. դարէն կ՚անցնի Ի. դար: Հայաստանը այսօր կ՚ապրի խաղաղութեան մէջ եւ ամէն ոք գիտէ թէ ով որ Հայաստանի հետ գործ կ՚ուզէ ունենալ, գործ կ՚ունենայ խորհրդային հզօր Պետութեան հետ: Անդրադառնալով Թուրքերուն ծրագրին, որոնք կ՚ուզէին բնաջնջել Հայերը եւ որոնցմէ մէկը ըսած էր թէ Հայերուն մինակ անունը պիտի մնայ, ան ալ թանգարանի մէջ, Պ. Ն. Յարութիւնեան շեշտեց թէ այդ ծրագիրն է որ այսօր թանգարանը մնաց եւ այսօր կայ Հայաստանը եւ այնտեղ ուր լոյսը կը վերջանայ եւ կը սկսի խաւարը, հոն կը վերջանայ Հայաստանի սահմանը:

Ցիշենք որ Մառեշալ Յովհ. Բաղրամեան Փարիզ կը գտնուէր Ֆրանս–Իւրսի հրաւէրով մասնակցելու համար յաղթանակի 25ամեակի առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեանց, իսկ Նագուշ Յարութիւնեան, հրաւիրուած էր գիտական համագումարի մը:

Փլեյէլի հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Լին Տուրեանի (Փարիզի Օփերայէն) մեներգներով, որոնք մեծ գնահատանքի արժանացան:

Փակման խօսքը ըրաւ Դր. Գէորգ Պագըրճեան,:

×

Թող թոյլ տրուի մեզի, պահ մը դուրս ելլելով թղթակցութեան մը սահմաններէն, կարգ մը խորհրդածութիւններ ընել այս այցելութիւններուն առթիւ:

Կասկած չկայ որ գաղութները միշտ կարօտն ունին հայրենիքէն ժամանող կըռունկներուն եւ միշտ արդար խանդավառութեամբ կ՚ընդունին զանոնք: Հարկ է սակայն որ համազգային բնոյթով կազմակերպուած հանդիսութիւնները չվերածուին սովետական միթինկներու եւ հայրենակարօտ զանգուածներու այ րաբեմութիւնը չշահագործուի եւ չծառայէ խորհրդային քարոզչութեան: Մեր այս դիտողութիւնները կը վերաբերին նախ կազմակերպիչ յանձնախումբերուն (որոնց մաս կազմող կարգ մը միութեանց աճպարար խաղերուն վրայ չենք ուզեր շատ ծանրանալ անհամ խօսքերէ խուսափելու համար) ինչպէս նաեւ Հայաստանէն կամ Խորհ. Միութենէն եկող հիւրերուն, որոնք պէտք է գիտնան թէ գաղութները իրենց կը պատուեն նախ եւ առաջ որպէս Հայեր: Հայ ժողովուրդին սրտին, գոնէ Սփիւռքի մէջ Յովհ. Բաղրամեանը աւելի կը խօսի իբրեւ Անդրանիկի զինուոր կամ Սարդարապատի կամաւոր քան կարմիր բանակի մառեշալ: Այս ըսել չէ թէ հայ ժողովուրդը հպարտ չէ որ մառեշալ մը տուած է խորհ. բանակին, ինչպէս մեծարժէք շատ մը զաւակներ տուած է աշխարհի բոլոր ազգերուն:

Լաւ տպաւորութիւն չի կրնար ընել նաեւ երբ հայրենի հողին վրայ ծնած մէկը, թէկուզ մառեշալ, մեզի խօսի ռուսերէն, ինչպէս ըրաւ Յովհ. Բաղրամեան Շաբաթ իրիկուն Փլեյէլի մէջ եւ Կիրակի իրիկուան ճաշին: Մնաց որ հանդիսականներն ալ այնքան չտես դարձած են որ սկսան ծափահարել Բաղրամեանի ռուսերէն խօսքերը, երբ դեռ տակաւին չէին իսկ թարգմանուած...:

Երբ հայրենիքէն մեզի տեսարար քաղուոներ կը տրուին հայապահպանման մասին եւ քարոզիչները կը դատապարտեն օտար երկիրներ ծնած այն երիտասարդները որ սահուն հայերէն չեն խօսիր, լաւ կ՚ըլլայ որ Հայաստանի դեպուտատները (ինչպէս է Մառեշալ Բաղրամեան) ճիգ թափեն եւ հայերէն արտայայտուին երբ կը խօսին իրենց հայրենակիցներուն:

Գալով Հայաստանի Հանրապետութեան համակրելի Նախագահ՝ Նագուշ Յարութիւնեանի, որ բարեբախտաբար հայերէն խօսեցաւ, դժբախտաբար ոչ մէկ նոր բան ըսաւ մեզի: Ֆրանսայի մէջ թէ Սփիւռքի միւս մասերուն, կայ հայկական մամուլ որ օրը օրին կը հետեւի խորհրդահայ մամուլին եւ իր ընթերցողները տեղեակ կը պահէ հայրենիքի վերելքին: Այնպէս որ մենք լսեցինք մեր գիտցած բաները:

Ա. Մ.

բուտը. կենդանի մարդկանց հետ միասին նաեւ նրանց ունեցուածքի, տան ու պապերից — նախնիքներից ժառանգած ազգային հարստութեան, հայրենի քաղաքների ու գիւղերի կորուստը... Եղեռն ու նրա հետեւանքը — «Սփիւռք». (միայն հայ ժողովրդի բառապաշարում հանդիպող հասկացողութիւններ)...

Այո, իմ տարիքի ու ապրումների տէր մարդը չի կարող հիշել, չի կարող մոռանալ կորուսածը, անցեալը...:

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾԱՆԻ

× Կրակը ես եմ բոլում (արծարծել), կիրակոսին են գովում:

× Տանուտէրի վկան գզիրն է (գիւղապետ):

× Գայլ խղդող շան գլուխը գայլու փորն է:

× Ծառը քանի բերք ունենայ՝ գլուխը կը կախէ:

× Գոմշատիրոջ՝ կաշի սիրով կուտան:

× Եզը երբ իյնայ, դանակւորը կը շատնայ:

× Պաղած օձը նախ զինք տաքցնողը կը կծէ:

× Մինչեւ կարգը մեզի հասաւ, լուսն ալ վրայ հասաւ:

× Թէ զօղը տնէն է, եզը տանիքէն կը հանէ:

× Այսօրուան խօսքը վաղուան կար – մունճ (կամուրջ) է:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Վենետիկեայի ամայի ճամբաներէն մէկուն վրայ, անցորդ մը, կը տեսնէ գետին ինկած եւ արիւնաթաթախ մարդ մը, խոշոր դանակ մը կռնակին խրած: Անցորդը մարդուն մօտենալով՝ կարեկցական շեշտով մը կը հարցնէ.

— Շա՞տ կը ցաւի:

— Այո: Մասնաւորաբար խնդալ ուզած ատենս, կը պատասխանէ մարդը:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Դէմքը ամբողջովին քօղարկուած էր, բայց Վրոնսքի զուարթ ակնարկով մը պարուրեց անոր կեցուածքը, ուսերուն ձեւը, գլուխը բռնելու կերպը որոնք մանկամարդ կինը կը յատկանշէին եւ խկոյն իր սիրտը ցնցուեցաւ, կարծես ելեկտրական հոսանքէ մը:

Երբ Աննային մօտեցաւ, մանկամարդ կինը ուժով մը ձեռքը սեղմեց:

— Քեզ կանչելուս համար չնեղացար ինծի, այնպէս չէ... պէտք ունիմ քեզ տեսնելու:

Աննայի շրթունքին լուրջ ու խիստ ծալքը, զոր Վրոնսքի նշմարեց քօղին տակէն, խկոյն իր զուարթութիւնը փոխեց:

— Ե՞ս, նեղանա՞մ: Բայց ի՞նչպէս եկար եւ ո՞ւր պիտի երթանք:

— Այդ կարեւորութիւն չունի, ըսաւ Աննա իր ձեռքը երիտասարդին ձեռքին մէջ դնելով... երթանք քեզի խորհուրդ պիտի հարցնեմ:

Վրոնսքի հասկցաւ որ ծանր բան մը պատահած էր եւ թէ ժամադրութիւնը զուարթ պիտի չըլլար:

Աննայի ներկայութեանը ամէն կամք կը կորսնցնէր. իր խռովքը չէր հասկնար եւ իրեն կը թուէր որ Աննա զայն իրեն կը հաղորդէր ակամայ:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց:

Իր արմուկովը կը սեղմէր Աննայի ձեռքը եւ կը ջանար դէմքին վրայ անոր մտածումները կարդալ:

Աննա քանի մը քայլ առաւ առանց պատասխանելու՝ իր քաջութիւնը ժողվելով, յետոյ կեցաւ.

— Երէկ քեզի չըսի, սկսաւ աշխոյժով ու շունչը ընդհատուած... երէկ քեզի չըսի թէ ձիարշաւէն վերադարձած ատեննիս, Ալեքսի Ալեքսանտրովիչի հետ, իրեն ամէն բան ըսի... ըսի որ այլեւս չէի կրնար իր կինը ըլլալ... ամէն բան ըսի:

Վրոնսքի մտիկ կ՚ընէր, ակամայ ծռելով հասակը, կարծես ուզելով մեղմել կացութիւնը: Բայց երբ եղածը պատմեց, Վրոնսքի հասակը ցցեց ու իր դէմքը վէս ու խիստ արտայայտութիւն մը առաւ:

— Այո, այո, այդ լաւագոյն է, այդ հազար անգամ աւելի աղէկ է... կը հասկնամ որ քեզի համար որքան դժուարին եղած է ատիկա:

Բայց Աննա մտիկ չէր ըներ այս խօսքերը, անոր մտածումները կը կարդար դէմքին արտայայտութեանը մէջ: Չէր կրնար գիտնալ որ այդ արտայայտութիւնը կը ցոլացնէր Վրոնսքիի առաջին մտածումը, այն է՝ մենամարտի մը հարկաւորութիւնը: Երբեք չէր խորհած այս հաւանականութեան եւ ինք բոլորովին տարբեր կերպով մեկնեց երիտասարդին արտայայտութեան խստութիւնը:

Երբ Աննա ընդունեցաւ Քարենինի նամակը, հասկցաւ որ բան մը պիտի չփոխուէր իր կեանքին մէջ, թէ քաջութիւն պիտի չունենար իր կացութենէն հրաժարելու, զաւակը լքելու եւ երթալ իր սիրահարին հետ ապրելու:

Առաւօտը զոր անցուցած էր իշխանուհի Զէրպաքայեայի տունը, զինքը աւելի հաստատած էր այդ տպաւորութեան մէջ, բայց եւ այնպէս այս ժամադրութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունէր իրեն համար:

Աննա կը յուսար որ այս տեսակցութիւնը իրենց կացութիւնը պիտի փոխէր եւ զայն պիտի փրկէր:

«Եթէ ինծ ըսէ՝ երբ ամէն բան պատմեմ, հաստատ կերպով, տարփանքով ու առանց վայրկեան մը վարանելու թէ՝ «ամէն բան թող եւ ինծի հետեւէ», այն ատեն զաւակս կը թողում եւ իրեն կը հետեւիմ»:

Այսպէս կը մտածէր Աննա:

Բայց իր խոստովանութիւնը Վրոնսքիի վրայ իր սպասած տպաւորութիւնը յառաջ չբերաւ, Վրոնսքի սրտնեղած կը թուէր:

— Ատիկա դժուար չեղաւ ինծի համար, ըսաւ Աննա գրգռուած շեշտով մը... ինքնիրմէն եկաւ...:

Հանեց ամուսնոյն առտուան դրած նամակը ու զայն Վրոնսքիի երկարեց:

— Ահաւասիկ, տես...:

Երիտասարդը նամակը առաւ, բայց չկարդաց եւ ջանաց Աննան հանդարտեցնել:

— Բան մը միայն կ՚ուզէի, բան մը միայն կը բաղձայի, այն է քեզ տեսնել այդ կացութենէն ազատած որպէսզի քու երջանկութեանդ նուիրեմ ամբողջ կեանքըս:

— Ինչո՞ւ այդ բանը կ՚ըսես ինծի, գոչեց Աննա, միթէ կրնա՞մ կասկածիլ այս մասին... եթէ կասկածէի...:

Վրոնսքի յանկարծ նշմարեց երկու կիներ որոնք դէպի իրենց կողմը կուգային:

— Ո՞վ են եկողները, գուցէ ճանչուոր են:

Աշխոյժով կողմնակի ծառուղի մը մըտաւ Աննան հետը տանելով:

— Ա՜հ, հոգս չէ, ըսաւ Աննա:

Շրթունքները դողդղացին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 52րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի (31 Մայիս) ՏՕՆ է ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ: Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ Ժընըվիէվ Տօնիկեանի եւ Տիկին Փօլատեանի իրենց հօր եւ ամուսնոյն Նշան Փօլատեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ այրի Տիկին Քըշըքեան եւ Նշան Դարբինեան ընտանիքներու:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրհաննենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՃԱՇ
Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի պատիւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կազմակերպուած է ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 12 Յունիս ժամը ճիշդ 20ին, Փարիզի Հիլթոնի սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 65 ֆրանք:

Ճաշին մասնակցութեան համար արձանագրութիւնները կը կատարուին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան մէջ:

Տեղ ապահովելու պայմանաժամը կը վերջանայ 7 Յունիսին:

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որ ուշադրութեամբ փութան մասնակցիլ այս բացառիկ ընթրիքին, օր առաջ ապահովելով իրենց տեղերը:

ԴԻՒԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 28, Կիրակի:

COLONIE DE VACANCES

—— JEUNESSE ET ACTION ——

LE FAU par ROISSARD (Isère)

25ème ANNEE

Յուլիս 1-31, 7-14 տարեկան մանուկներու համար:

Բանակումի Հիմնադրութեան 25ամեակը պիտի տօնուի տեղւոյն վրայ, Յուլիս 14ին, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի

Բանակավայրը ունի արձակուրդի յատուկ կահաւորուած սենեակներ Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն համար:

Արձանագրութեան համար դիմել

Pasteur Arthur HELVADJIAN

6, Place de la Rotonde, St-Jérôme MARSEILLE (13e), Tél. 62-85-10

« Յառաջ » Մատենաշար

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Եւ իբր յաւելագիր՝

ՎԱՂԸ

Գրեց՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

●

Այս գրքոյկը չի վաճառուիր: փափաքողները կրնան դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ծերիկեան գրատունը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

ՅՈՒԼԻՍԻ արձանագրութիւնները վերջացած են:

Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

Միջին Ֆրանսայի արձանագրութիւններուն համար դիմել Լիոնի մասնաճիւղին, իսկ Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ՝ Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան:

Արձանագրութիւնները կատարել շուտափոյթ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Արձանագրութիւնները Օգոստոսի համար (Յուլիսը լրիւ է) Չորեքշաբթի օրերը ժամը 14էն 17, Ահարոնեան ակումբը 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, Շաբաթ 30 Մայիս երեկոյեան ժամը 8,30ին, Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱԶՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ.— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, խմբապար, մենապար, կենդանի պատկեր:

×

Կիրակի 31 Մայիս Վալանսի Ահարոնեան Նոր Ակումբին բացումը Ռիւ Գիֆէի նախկին դպրոցին սրահը:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յակոբ Սազճեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, պար եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յակոբ Եպս. Վարդանեան եւ ընդունելութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը, կը յայտարարեն թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Վազգէն Ա. հովուապետական իր այցելութիւնը պիտի շնորհէ Մարսէյլի եւ շրջակայից իր հաւատացեալ հօտին: Հայրապետի ընդունելութեան եւ Մարսէյլ գտնուած շրջանին, տեղի պիտի ունենան հետեւեալ պաշտօնական եւ ժողովրդային հանդիսութիւնները:

ՈՒՐԲԱԹ 29 Մայիս կ. ե. ժամը 14,45ին՝ ժամանում Մարինեանի օդակայանը եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն: 16,15ին Հրաշափառ երգեցողութեամբ մուտք Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցի եւ խօսք Ողջոյնի:

ԿԻՐԱԿԻ 31 Մայիս ժամը 10,30ին Հայրապետական պատարագ եւ Հայրապետական պատգամ-քարոզ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 Յունիս կ. ե. ժամը 21ին պաշտօնական հանդիսութիւն Փալէ տը Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 Յունիս կ. ե. ժամը 20,30ին ողջերթի ճաշ Թերմինիւս պանդոկի սրահին մէջ (Կառ. Սէն Շառլ): Մասնակցութիւն 80 ֆրանք:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ նախապէս Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան քարտուղարութեանց մօտ:

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները դիմաւորելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Ժամադրութիւն Ուրբաթ ժամը 13ին Կառ Սէն Շառլ ուրկէ օթոքարերը պիտի առաջնորդեն ներկաները Մարինեանի օդակայանը:

VISITEZ L'ARMÉNIE

REALISATION : CIT (France S. A. et AIR-FRANCE

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ CIT et AIR-FRANCE

Ձեզ կ'առաջարկէ երկու ճամբորդութիւններ դէպի

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 4–18

Բ. ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1–15

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇԵՐ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ (Արմէնիա)

Շրջապտոյտներ Սեւան, Էջմիածին, Գեղարդ, Սարտարապատ, Ծիծեռնակաբերդ եւ այլ տեսարժան եւ պատմական վայրեր եւ ճարտարարուեստական հիմնարկներ, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդի ստեղծագործութեանց

Երթ ու դարձ օդանաւով՝ փարիզէն Փարիզ, բոլոր ծախսերը 2500 ֆրանք

ԱՌԱՆՑ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ

Renseignements et inscriptions :

Mr. AZNAVORIAN, 164, Avenue Cantini, Marseille (8e) —	42-80-59
Agences de Voyages CIT, 3, Bld. des Capucines, Paris (2e) —	073-40-85
Agence de Voyages CIT, 2-4, Rue Abel, Paris (12e) —	344-64-29
Agences de Voyages CIT, 70, Rue Ed. Herriot, Lyon (2e) —	42-66-92
Agence de Voyages CIT, 16 Avenue de Verdun, Nice —	87-81-69
Agence de Voyages CIT, 9, Promenade de la Croisette, Cannes —	39-47-82
Agence de voyages CIT, 3 Place de la Bourse, Marseille (1er) —	33-71-10
Agence de Voyage CIT, Rue Aristide Briand, St. Etienne —	32-88-95

Profitez des avantages offorts par le CREDIT VOYAGE AIR FRANCE/SOVAC

Versement comptant : 30 % solde en 3, 6, 9 ou 12 mensualités

« LIC. 18 »

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը տօնէ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին, 30 Մայիս Փաթրոնաժ Մինիսիփալ տը լա ռիւ Թուլոն, Ալֆորվիլ, ժամը 19էն կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նայիրի պարախումբը, զաւեշտներ Նոր Սերնդականներու կողմէ, արտասանութիւն, երգ՝ Պետիկեան:

Ճաշով միասին մուտք՝

Գին 15 ֆր. Նոր Սերնդականներ 8 ֆր.

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ (մարզադաշտին դիմաց Ավընիւ Ժան-Ժօռէս), Մայրերու Տօնին առթիւ կազմակերպուած է աշակերտական հանդէս մը: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Երգ, արտասանութիւն, զաւեշտ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

1. Առաւօտեան արշալոյս
2. Անուշիկ Եարջան
3. Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը)
4. Մայրս
5. Դու ինձ համար
6. Հայաստան
7. Երեւանի սիրուն աղջիկ
8. Կարաւան
9. Խաչատուր Աբովեան
10. Սէրս գաղտնի թող մնայ

Նախապէս արձանագրութեամբ վաճառումը վերջացած ըլլալով, տիսքը կը ծախուի 31 ֆրանքի

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN

204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

Կարելի է դիմել նաեւ՝ Հ. Բալուեան գրատունը, 43 Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ 9րդ և ELEDISC (TARPINIAN) 269, Bd. Voltaire, — Paris (11e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 30 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.825 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.825

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐՈՒ

Բ.

Բոլշեւիկները մասնաւորաբար ուժեղ էին Աղեքսանդրապոլի մէջ: Դրամ կը ստանային Թիֆլիսէն եւ Ռուսիայէն. գաղտնի թերթ կը հրատարակէին. քարոզիչներ ու գործակալներ կը ղրկէին երկրին զանազան կողմերը՝ կազմակերպչական նպատակով: «1920 Թուականի սկիզբներին Հայաստանը արդէն թատերաբեմ էր բոլշեւիկեան գործօն պրոպագանդի եւ կազմակերպութեան»: (Անդ, էջ 349):

Կառավարութիւնը տեղեակ էր հայ բոլշեւիկներու գաղտնի գործունէութեան, սակայն կը վարանէր ձերբակալել «մեզ պէս ընկերվարականներին, մեր երէկուայ ընկերներին»: Սակայն անոնք չափը անցուցած ըլլալով, Յունուար 31ին Երեւանի եւ Դիլիջանի մէջ ձերբակալուեցան քանի մը համայնավարներ: Սոցիալ-դեմոկրատ Արշակ Զոհրաբեանի յուղարկաւորութեան առթիւ բոլշեւիկները ադմկալի ցոյց մը կազմակերպեցին կառավարութեան դէմ:

Փետրուար 20ին Խս.-Էր երեսփոխան Վահան Մինախորեան ձերբակալութեանց մասին հարցապնդում ուղղեց կառավարութեան, որուն կողմէ Ներքին նախարար Ա. Գիւլխանդանեան փաստացի մանրամասնութիւններ տուաւ բոլշեւիկներու հակազգային գործունէութեան շուրջ: Օրինակ՝ 1919ի Յուլիսին Բէօյիւք Վէդիի կռիւներուն ատեն անոնք կը ցրուէին թռուցիկ մը, որով զինուորները կը հրաւիրէին դասալիք ըլլալ, «չդնալ կռուի»:

Իսկ ամէնէն ծանրակշիռ իրողութիւնն այն էր, որ 1919 Նոյ. 27ին Բաքուի մէջ ռուս բոլշեւիկներու եւ քէմալական Թուրքերու միջեւ կնքուած էր զինուորական համաձայնութիւն մը, որով «տաճկական զօրքերը պիտի անցնեն Հայաստանի վրայով Դենիկինի թիկունքին խփելու համար»: (Անդ, էջ 351):

Ատրպէյճանի եւ անդրկասպեան երկրի մէջ բոլշեւիկեան շարժման գլուխն էին անցած Նուրի փաշայի եւ Քեազիմ պէյի պէս յայտնի Թուրք ջարդարարներ:

Համայնավար կուսակցութեան Հայաստանի կոմիտէն — Արմկոմ կամ Արմենկոմ — 1920 Յունուարի երկրորդ կէսին Երեւանի մէջ գումարեց «անլեգալ կոնֆերանցիա», ուր որոշուեցաւ նախապատրաստական քայլեր առնել, ձեռնարկելու համար Հայաստանի խորհրդայնացման, երբ հարեւան երկիրներու մէջ յեղաշրջումներ առաջ գան եւ կարմիր բանակը մօտենայ Հայաստանի սահմաններուն: Ղազախն ու Ղարաբաղը, որպէս սահմանակից շրջաններ, յեղաշրջման յենակէտներ պէտք է դառնային Հայաստանի համար:

Այսպէս էր կացութիւնը, երբ Մայիս մէկի Աշխատանքի Տօնը առիթ ծառայեց հայ բոլշեւիկներուն ապստամբութեան դրօշ բարձրացնելու կառավարութեան դէմ:

Ըսինք թէ կառավարութեան հետախուզական բաժինը ձեռք անցուցեր էր աստանիւթ, որ կը հաստատէր թէ բոլշեւիկները Հայաստանի մէջ ընդհանուր ապստամբութիւն պատրաստելու համար արտասահմանէն ստացեր են մեծ գումարներ եւ ձեռնարկեր են մարտական խումբերու կազմակերպութեան:

Հակառակ բոլոր այս փաստերուն, օրուան իշխանութիւնը բարեացակամ ըսուելու չափ վարանոտ վերաբերում ցոյց կուտար հանդէպ Հայաստանի հողին վրայ հիւրընկալուած հայ համայնավարներուն, որոնք կ'օգտագործէին տեղական մահմետականներու եւ Ռուսերու դժգոհութիւնը եւ պարենաւորման դժուարութիւնները՝ առաջին առթիւ ապստամբութիւն պայթեցնելու եւ խորհրդային վարչաձեւ հաստատելու համար:

Այդ առիթը չուշացաւ: 1920 Ապրիլ 27ին կարմիր բանակի զինուորները Ատրպէյճանի սահմանագլուխէն ներս մտնելով սկսան յառաջանալ դէպի Բագու, առանց դիմադրութեան հանդիպելու: Ատրպէյճանեան բանակը գրեթէ իր ամբողջ ուժերը ղրկած էր Ղարաբաղ, կռուելու համար Հայերուն դէմ: Նոյն օրը Ատրպէյճանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն Խորհրդարանի նախագահին ուղղուած վերջնագրով մը կը պահանջէր տասներկու ժամէն իրեն յանձնել իշխանութիւնը: Պայմանաժամը չլրացած, Խորհրդարանը այդ օրուընէ սկսեալ լուծած հռչակեց կառավարութիւնն ու Խորհրդարանը: Ատրպէյճան խորհրդայնացաւ առանց արիւնահեղութեան:

Համայնավար իշխանութեան առաջին գործերէն մէկն եղաւ վերջնագիր ներկայացնել Հայաստանի կառավարութեան, պահանջելով երեք օրէն Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը մաքրել հայկական ուժերէ: Կարմիր պատմուճան հագած Ատրպէյճան կը շարունակէ Մուսավաթի ազգայնամոլ արիւնոտ քաղաքականութիւնը, չահագործելով գիւղացիներու եւ բանուորներու անունը:

Մայիս մէկը աննախընթաց շուքով տօնուեցաւ Երեւանի մէջ: Մայրաքաղաքը զարդարուած էր դրօշներով, դրօշակներով եւ ծաղիկներով: Թափօրին կը մասնակցէին բոլոր հոսանքները: Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի պատկերներու կողքին դրուած էին Լենինի եւ Շահումեանի պատկերները: Բոլշեւիկեան ամբոխավարական նշանախօսքեր կ'ընկերանային Դաշնակցութեան կարգախօսներուն եւ մակագրութիւններուն: Զօրահանդէսէն վերջ Խորհրդարանին առջեւ տեղի ունեցաւ հրապարակային մեծ հաւաքոյթ: Ճառախօսները բոլորն ալ կ'այպանէին Ատրպէյճանի վերջնագիրը: Համայնավարները ի զուր փորձեցին տօնին տալ բոլշեւիկեան բնոյթ: Երեւանի հանդէսները փակուեցան խաղաղ մթնոլորտի մէջ:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ

Պաղեստինեան կազմակերպութիւնները որոշ վերապահութեամբ ընդունեցան գործադրել Պէյրութի որոշումը, որ, ինչպէս գրած էինք երէկ, կ'արգիլէր այս վերջիններուն լիբանանեան հողէն հրթիռներ արձակել իսրայէլեան նշանակէտերու վրայ, ինչպէս նաեւ զէնքով շրջագայիլ գաղթակայաններէն դուրս:

Կը թուի թէ Ներքին նախարարը՝ Քամալ Ճումպլաթ, որ յառաջդիմական եւ, միեւնոյն ատեն, Պաղեստինցիներու դատին ջերմ պաշտպաններէն է, իր ամբողջ ազդեցութիւնը բանեցուցած է, որպէսզի ֆետայիները ըմբռնեն ստեղծուած կացութեան վտանգն եւ ընդունին կառավարութեան որոշումը: Մնաց որ, ինչպէս դիտել կուտան որոշ շրջանակներ, պաղեստինցի արձակազէնները կորսնցուցած են իրենց վարկը ժողովրդային խաւերուն մէջ, քանի որ երբեք լուրջ եւ ազդու դիմադրութիւն ցոյց չեն տուած իսրայէլեան վերջին յարձակումներու ընթացքին: Ընդհակառակն՝ անյայտացած են կռուի վայրերէն: Այս տրամադրութեան արդիւնք պէտք է նկատել լիբանանցի գիւղացիներու ընդդիմութիւնը՝ Պաղեստինցիներու վերադարձին իրենց գիւղերը:

Ցամենայն դէպս երեք հազարի կը հասնի արձակազէններու թիւը Հերմոնի շրջագիծին մէջ, եւ ոմանց կարծիքով, այս վերջինները պիտի փորձեն «մեծ գործողութիւն» մը իրագործել, որպէսզի վերահաստատուի իրենց վարկը Լիբանանի մէջ:

Եգիպտոսի նախագահը՝ Նասր Խարթումի մէջ (Սուտանի մայրաքաղաքը) ճառ մը արտասանեց, որու ընթացքին յայտարարեց, թէ խորհրդային զէնքերը ներկայիս արգելք կը հանդիսանան Իսրայէլացիներուն՝ յարձակումներ գործել եգիպտական հողը, ինչպէս նաեւ ոչ-զինուորական վայրերը, ահա թէ ինչու համար «Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը խնդրեցինք»: Նասր դիտել տուաւ, թէ Մոսկուա Եգիպտոսի յանձնած է գերարդիական զէնքեր եւ խորհրդային մասնագէտներ կը գտնուին եգիպտական ուժերու մօտ, որպէսզի օգնեն Եգիպտացիներուն գործածելու նոր զէնքերը: «Հոս են անոնք, բայց չեն խառնուիր մեր քաղաքականութեան»:

Հասան Բ. եւ Պումետիէն Թլեմսէնի մէջ միրալիր հանդիպում մը ունեցան, որու ընթացքին որոշեցին կարգադրել Մարոքի եւ Ալժերիոյ սահմանային վէճերը, որ, ինչպէս ծանօթ է, պատճառ դարձած էր զինուորական բախումներու, 1963ի աշնան: Երկու երկիրները միասնաբար պիտի աշխատին նաեւ ազատագրել սպանական Սահարան: Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ զօրավիգ կը կենան Պաղեստինցիներուն եւ բոլոր արդար դատերուն:

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՍԷՆ-ՄԻՇԷԼ

Հինգշաբթի օր ալ միջադէպեր եւ բախումներ եղան Լատինական Թաղը, ինչպէս կը սպասուէր, քանի որ նոյն օրը կը տրուէր Լը Տանթէքի եւ Լը Պրիի վճիռը: Առաջինը դատապարտուեցաւ մէկ տարի բանտարկութեան առանց յետաձգումի (սիւրսի) եւ Լը Պրի՝ ութ ամսուան: Թերթին հրատարակութիւնը չէ արգիլուած ինչ որ տարօրինակ կը թուի քանի որ այն կազմակերպութիւնը (Պրոլետարական Ձախ) որու օրգանն է, լուծուած է:

Լատինական Թաղը միջադէպերը սկսան կէսօրէ վերջ ժամը 3ին եւ բախումները տեղի ունեցան կօշիկթներու եւ ոստիկանական ուժերու միջեւ: Այս բախումները պիտի տեւէին մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 4: 481 երիտասարդներ կը ձերբակալուէին եւ ասոնցմէ 20ը վար կը դրուէին:

Ներքին նախարարը անդրադառնալով այս ցոյցերուն, հեռատեսիլէն յայտարարեց թէ միջազգային մարդկային դաւադրութիւն մը կայ եւ թէ այս ցոյցերը ոչ մէկ կապ ունին Մայիսեան դէպքերուն հետ: Մտահոգիչ բան մը չկայ նախարարին համար, քանի որ խառնակութիւնները կը սահմանափակուին երկու հեկտարի վրայ մինչ ամբողջ երկիրը հանդարտ է:

Մինչեւ Երկուշաբթի օր փակուեցան Գիտութեանց լսարանը եւ Սանսիէի լսարանը իբրեւ հետեւանք բախումներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆ եւ Փնոմ Փէն վերահաստատեցին դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնը, որ եօթը տարիէ ի վեր խզուած էր: Քամպոճի խորհրդային դեսպանը «արձակուրդի» մեկնեցաւ:

ԹՈՒՐՔ աջակողմեան հարիւրի մօտ ուսանողներ, Պոլսոյ Յունաց Պատրիարքարանին առջեւ փայտէ խաչ մը հրկիզեցին: Ուսանողները պատրիարքին արտաքսումը պահանջեցին, Պատրիարքարանը «դաւաճաններու բոյն» նկատելով:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գաղտնի մամուլին հաղորդած լուրերուն համաձայն, խորհրդային բազմաթիւ սպաներ ձերբակլուած են, Պալթեան նաւատորմիղին անձնակազմէն: Ասոնցմէ մին դնդակահարուած է: Ձերբակալուածներու դէմ եղած ամբաստանութիւնն է, թէ կը փորձէին քաղաքական ազատութեան համար պայքարող անձերէ միութիւն մը կազմել: Քանի մը ամիսէ ի վեր բողոքի շարժում մը նշմարելի է Պալթեան նաւատորմիղին մէջ, ինչպէս նաեւ ցամաքային ուժերու մօտ: Ձերբակալուած սպաներու թիւն է՝ շուրջ 30: Ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Լենինգրադի ազատախոհ մտաւորականութեան շրջանակներուն մէջ: Շարժումը տարածուած է Ռուսիոյ, Ուկրայնիոյ եւ Պալթեան հանրապետութիւններուն մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքը Թաղապետութեան քուէարկութեամբ եւ կառավարութեան արտօնութեամբ, որոշեց 70 միլիոն մառք փոխ առնել Ֆրանքֆուրթի մէկ դրամատունէն կարենալ գլուխ հանելու համար Հնգամեայ ծրագիրը, որու կէսը միայն իրագործուած է 1966էն ի վեր:

ՍԷՅԼԱՆԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ ջախջախիչ յաղթանակ մը ապահովեց ձախերու Դաշնակցութիւնը: Այս յաղթանակով իշխանութեան գլուխ կուգայ Տիկին Ս. Պանտարանայք, որ 1960ին առաջին կին Վարչապետն էր: Նոր կառավարութեան ծրագիրներուն մաս կը կազմէ դրամատուներու ազգայնացումը եւ ճանաչումը Հար. Վիէթնամի յեղափոխական կառավարութեան:

ՔԱՄՊՈՃ Թայլանտէն խնդրեց, որ իր տրամադրութեան տակ դնէ 10.000 զինուոր: Թայլանտ արդէն կամաւորներ ուղարկած է Քամպոճ, այսուհանդերձ, հաւանական չի նկատուիր, որ ընթացք տայ դիմումին, թէեւ պատրաստ է զինուորական օժանդակութիւն ցոյց տալու:

ՄՈՍԿՈՒԱ պատասխանեց Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներու զինուորական ուժերու կրճատում կատարել երկուստեք, Եւրոպայի մէջ: Մոսկուա ընդունելով հանդերձ, թէ Ատլանտեան Ուխտի Խորհուրդը «հետաքրքրական առաջարկներ» ըրած է, այնուամենայնիւ մերժեց առաջարկը: «Ամերիկացիները, կը գրէ Թաս գործակալութիւնը իր հաղորդագրութեան մէջ, պարտադրեցին անընդունելի եղանակներ, հակառակ Ֆրանսայի կամքին»: Մոսկուա կ'առաջարկէ խորհրդաժողովի մը գումարումը Եւրոպայի ապահովութեան շուրջ: Դէտերու կարծիքով Մոսկուա կը ձգտի ներկայ վիճակին սթաթիւ քուօն պահպանել Եւրոպայի մէջ:

ՉԵԽ Խորհրդարանը վաւերացուց կառավարութեան որոշումը դատական Գերագոյն Ատեանը մաքրագործել «աջ պատեհապաշտ եւ հակընկերվարական ու հակախորհրդային» տարրերէն: Ատեանին նախագահն ու վեց դատաւորները պաշտօնազրկուած են, որովհետեւ «1968ին քաղաքական սխալ տեսակէտներ ունեցած են»:

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անցնելով այս «Սրբութիւն սրբոց»ի, այս սրբազան տաճարի վերածուած դամբարանի քարերի վրայով, որոնց տակ զգում ես քո սիրելիների, ազգակիցների, «երկու միլիոն Հայերի» անթաղ դիակների աճիւնների ներկայութիւնը, ու ինքնաբերաբար մտքիդ մէջ արձագանգում են բանաստեղծի տողերը.

«... Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք՝
Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայիս նախատինք»

(Քիչ անց, երբ արդէն դրսում էինք, լսեցինք, մի երիտասարդի կողմից արտասանուող «Կոյր աշուղի երգ»ը, այդ բանաստեղծութեան բոլոր համարները):

Դուրս ենք գալիս դամբարանի սրահից, այստեղ անմիջապէս փոխւում է տրամադրութիւնդ, գլխիցդ հեռանում են սրտամաշ ու մորմոքիչ յուշերը, ներկան անմիջապէս վերցնում է քեզ իր յորձանքի մէջ, շուրջդ ամենուրեք երիտասարդութիւն, վառվռուն, կայտառ, առողջ՝ թէ՛ մարմնով, թէ՛ մտքով ու հոգով երիտասարդութիւն (նա է տան տէրը այսօր, այս հանդիսութեանը), այս ու այն կողմից հնչում են խմբերգների ոգեւորիչ եղանակնե՛ր, լսւում ասմունքողների արտասանութեան մերթ կրակոտ, մերթ մեղմ խօսքերը....

Դամբարանի պատերի վրայ, նրանց առորոտում խնամքով տեղաւորուած հազարաւոր ծաղկեպսակների, կոփուած–մետաղեայ համաձուլուածքի հսկայ պաստառ ներկայացնող պատկերների ու նկարների առջեւ խռնուած բազմութիւնը, որը հետաքրքրութեամբ կարդում է այդ պսակները զարդարող ժապաւէնների վրայ գրուած բառերը, խանգարում է քեզ անել նոյնը, բայց բաւական է նաեւ պատերի աւելի բարձրադիր մասերում տեղաւորուած պսակների դիտումն ու ընթերցումը՝ գաղափար կազմելու համար, թէ ինչպիսի կոլեկտիւներ, խմբեր, կազմակերպութիւններ, հիմնարկներ կամ անհատ անձնաւորութիւններ են յարգել 1915 թուի Մեծ Եղեռնի զոհերի յիշատակը: Հնարաւոր չէ բոլորը տեսնել, դրա համար երեւի պէտք կը գար մի քանի օր, առաւել եւս հնարաւոր չէ այստեղ բոլորը թուել, բայց նրանցից շատերը ներկայացնում են ուսանողական խմբերին (Պետական համալսարանի, պոլիտեքնիք ինստիտուտի եւ միւս ինստիտուտների բազմաթիւ ֆակուլթէներին ու բաժիններին): Ծաղկեպսակներ են դրուած Վրաստանի հայաշատ քաղաքների, Ղարաբաղի մի շարք դպրոցների ու հասարակութեան կողմից: Շլացուցիչ է Երեւանի ալիւմինի գործարանի երիտասարդութեան բերած պսակը՝ ալիւմինի գոյնզգոյն փայլաթիթեղից պատրաստուած ծաղիկներից, վարդերից ու տերեւներից: Այստեղ են նաեւ մեր առանձին մտաւորականներից, գրողներից, բանաստեղծներից բերուած ծաղկեպսակները: Ահա Յովհ. Շիրազի ու իր խմբի կողմից բերուած անձամբ Շիրազի ձեռքով տեղաւորուած ծաղկեպսակը: Ահա Պետական համալսարանի նորակառոյց հսկայ շէնքի բարձրաքանդակ պատկերով մետաղեայ համաձուլուածքի պաստառը՝ շրջանակուած ծաղիկներով եւ ուրիշ բազում ու բազում, անթիւ ու անհամար ծաղկեպսակներ, բայց այդ բոլորի մէջ իմ ուշադրութիւնը գրաւում է հայկական Հանրապետութեան Գիտութիւնների Ակադեմիայի կողմից բերուած հսկայ ու փառաւոր պսակը, արտասովոր լայնութեամբ սպիտակ ժապաւէններով: Ծաղկեպսակներից մի քանիսը նուիրուած են նահատակուած առանձին մտաւորականներին. Գրիգոր Զօհրապին, Դանիէլ Վարուժանին, Սիամանթոյին եւ ուրիշների:

Մեր քայլերը ուղղում ենք դէպի դամբարանի հարաւ–արեւելեան կողմի զառիվայրը, որտեղ մի հսկայ բազմութիւն ուշադրութեամբ ունկնդրում է երիտասարդ մի աղջկայ արտասանութիւնը: Մօտենում ենք որքան հնարաւոր է ու ականջիս են հասնում Պ. Դուրեանի «Տրտունջք» բանաստեղծութեան սրտակեղեք բառերը: Լսում եմ այն մինչեւ վերջ յուզուելով ու միաժամանակ հիանալով այդ նրբակազմ աղջկայ սքանչելի կատարումով: Նրան փոխարինում է մի երիտասարդ, Յ. Շիրազի ստեղծագործութիւններով, իսկ սրան, աւելի տարեց, արդէն մազերի մէջ սպիտակը գերակշռող մէկը՝ իր ստեղծագործութեամբ: Եւ այսպէս, մէկին փոխարինում է մէկ ուրիշը, բայց այս խումբը միակը չէ, ուրիշ խմբեր յուշարձանի տարածքի տարբեր վայրերում նոյնպէս ունկնդրում են ասմունքողների: Հնարաւոր չէ բոլորն ընդգրկել, բայց կարելի է այդ ամէնով հիանալ, լցուել գոհունակութեան, պարծանքի ու ազգային օրինական հպարտութեան զգացումով...:

Ժամերը անցնում են աննկատելի, ամէն մի րոպէն ու ժամը մի նորութիւն է ծընում, յարափոփոխ վիճակում է շրջապատդ, գալիս են անվերջանալի շարքերով, խմբերով, գալիս են ու գնացողներին փոխարինում նորանոր խմբեր: Իւրաքանչիւր նոր խմբի կամ խմբերի ժամանում իր հետ բերում է մի իւրայատուկ նորութիւն, որը բորբոքելով հետաքրքրութիւնդ, միաժամանակ լցնում է էութիւնդ համակ ուրախութեամբ:

Երեկոն աննկատելիօրէն սկսել է փռել իր թեւերը, շուրջդ ստեղծելով մի խորհրդաւոր մեծութիւն: (Դամբարանի հրապարակի վրայ բացակայում է լուսաւորումը. միայն նրա պատերի բացուածքներից ու սրածայր կոթողի ուղղահայեաց անցքերից դուրս են ցայտում լոյսի ճառագայթների մեղմ շողեր): Ժամը 9ի մօտ, դամբարանին են մօտենում նաեւ իմ հարազատները՝ որդիներս (աշխատանքի աւարտից յետոյ) իրենց ընտանիքի անդամների հետ: Նորանոր խմբեր են շտապում դէպի դամբարան ծաղկեպսակներով կամ ծաղկեփնջերով: Սրանք այն մարդիկն են, որոնք ցերեկը զբաղուած են եղել աշխատանքով: Գալիս են նաեւ մէն–մենակ կամ զոյգերով՝ իրենց մեծ ու փոքր երեխաների հետ: Գիշերային Երեւանը փռուած է մեր առջեւ իր ամբողջ փայլով ու հմայիչ տեսքով: Նրա այդ հմայքը ամբողջացնում են դամբարանի շուրջ կիսախաւարի մէջ ծովացած բազմութեան առանձին հատուածների կողմից կատարուող խմբերգների հնչիւնները: Լսւում են «Կիլիկիա» երգի ծանօթ ու սիրելի ելեւէջները: Այդ երգին փոխարինում է բոցավառ ջահերը բարձր պահած ջահակիրների մի ստուար խմբի ռազմաշունչ երգը. կատարւում է հանրածանօթ «Զէյթունցիների քայլերգը»՝ երիտասարդ տղաներից բաղկացած այդ խմբի կողմից:

Հարազատներս շարւում են դէպի դամբարանի մուտքը: Ես եւս, այսօր երկրորդ անգամ, այժմ արդէն գիշերային խորհրդաւոր լռութեան մէջ, նրանց հետ միասին խառնւում դամբարան մտնող սգոյ թափորին: Ներսը լուսաւորւում է այնտեղ յաւերժ վառուող անշէջ հուրի պայծառ բոցը լսւում այդ բոցի հետ տարածուող մ ե ղ ե դ ի ն ե ր ի յուզիչ երաժշտութիւնը: Դրսում տարբեր տեղերից լսւում են արտասանութիւնների կցկտուր բառեր: Մօտենում ենք խմբերից մէկին, մի պահ տիրում է խորին լռութիւն ու յանկարծ հնչում է երիտասարդ ասմունքողի հանդարտ, վըստահ ու համոզիչ խօսքը... «Ոչինչ չի մոռացուած, ոչ ոք չի մոռացուած...»: Արտասանում է Յ. Շիրազի «Հայ դանթէականը» պոէմից մի հատուած: Շուրջդ քար լռութիւն է, գիշերային այդ կիսախաւարի մէջ, աստղազարդ բաց երկնակամարի տակ արտասանուող պոէմի իւրաքանչիւր բառը լսելի է հսկայ այդ տարածութեան իրար կպած ու ամբողջութեամբ լռութիւն դառած բազմութեան կողմից: Այդ բառերը մագնիսացրել են մարդկանց՝ համակելով նրանց հայրենասիրական, մարդասիրական ազնիւ ու վեհ զգացումներով, միաժամանակ առաջացնելով նրանց մէջ խղճահարութիւն՝ խոշտանգուողների՝ Եղեռնի զոհերի նկատմամբ, դրա հետ մէկտեղ լցնելով սրտերը ատելութեամբ ու զայրոյթով դէպի մարդկային կերպարանքը կորցրած ջարդարարները: Եւ ինչպէս չյուզուես, չընդվզես լսելով յաւուր պատշաճի արտասանուող սա տողերը.

«Եւ էն դարի սրտին պիտի փորագրեմ, որպէս վէրքեր, երկու միլիոն հայ անուններ, որպէս հետքեր Հայոց վշտի, որպէս մեղքերն հողագնդի. երկու միլիոն անմեղ զոհեր, որ մորթուեցին նախադարեան մարդկութեան աչքի առաջ, հարբած Հայոց արեան գինով՝ այն օրերում հայահալած»:

Ի՛նչպէս կարող է մարդ չյուզուել, չարտասուել, լսելով ու վերյիշելով զոհուածների հառաչանքը հանդիսացող այդ խօսքերը:

Գիշերուայ ժամը 11ն է մօտենում: Մենք դանդաղ սկսում ենք թողնել՝ ուրիշ ասմունքողներ լսելու համար բլրալանջին արձանացած բազմութեան մէջ: Բարձրանում ենք վերեւ, դամբարանի հրապարակը լիքն է մարդկանցով: Եղեռնի զարհուրելի տեսարանները պատկերող 100 մեթրանոց պատի առջեւ խռնուած է բազմութեան մէկ ուրիշ խումբ ու նոյնպէս մթութեան մէջ ունկնդրում է մի արտասանող աղջկայ: Լսւում են Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն» պոէմի «Ղօղանջ Եղեռնական»ից մի հատուածի խօսքերը:

Եւ այսպէս, ամենուրեք ասմունք, երգ–երաժշտութիւն ու մինչեւ ուշ գիշեր, ու դեռ գալիս են բազմութիւններ, խմբեր, գիշերուան այս ժամին, կարծես նրանց համար օրը դեռ նոր բացուած լինի...:

Վերադառնում եմ տուն ու մտածում, վերլուծում, հետեւութիւններ անում այս օրուայ իմ տեսածների, լսածների ու զգացածի մասին: Եզրակացութիւնը՝ հիանալ մեր ժողովրդի ապրելու, գոյատեւելու առասպելական ջանքով ու կորովով, անկոտրում կամքով, իր նահատակների յիշատակին նկատմամբ ունեցած յարգանքի, սիրոյ ու նուիրուածութեան անգերազանցելի բարեկամութեամբ, քանդուածը, կործանուածը վերաշինելու, նորը կառուցանելու, ստեղծագործելու հիանալի յատկութեամբ եւ ուրիշ բազում ազնիւ ու օրինակելի մարդկային առաքինութիւններով: Հպարտանալ «Եղեռնը» յաղթահարելու տիտանական ջանքեր թափող, Սփիւռքի գոյատեւման համար ամէն կարգի անյաղթահարելի թուացող խոչընդոտները արհամարհող, իր նոր պատմութիւնը կերտող սքանչելի իմ ժողովուրդով — հայ ժողովուրդով:

Մտածումների ու հետեւութիւնների թուարկածս շարքին լրացումը թողնում եմ ձեզ...:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Լաւ, ըրէք, ինչ որ կ՚ուզէք, ատոր չեմ հակառակ:

— Արդէն հակառակելու իրաւունք ալ չունիք:

— Այնպէս է, պատասխանեց Արամ որ շատ դժգոհ էր այս ոստիկանական միջամտութենէն:

— Ես յատկապէս եկած եմ ձեզմէ մէկ քանի տեղեկութիւններ ուզելու, որոնք պիտի դիւրացնեն մեր խուզարկութիւնները:

— Չեմ կարծեր որ ձեզի պիտի կրնամ օգտակար ըլլալ:

— Ես հակառակը կը կարծեմ, ըսաւ Ալի պէյ, միայն թէ ճիշդ ու ճիշդ պատասխանեցէք ձեզ ուղղելիք հարցումներուս:

— Եղելութիւնը մէկ բառով բացատրեմ: Հազար ոսկին յանձնեցի Լեւոն էֆէնտիին՝ մէկու մը տալու համար, դըրամը առանց իր տեղը յանձնելու Լեւոն էֆէնտի անյայտ եղաւ: Ահա ամբողջ պատմութիւնը:

— Հիմա քիչ մը մանրամասնութիւններու մէջ մտնենք, ըսաւ Ալի պէյ:

— Ուրիշ մանրամասնութիւններ չեմ կարծեր որ կարենամ տալ:

— Նախ՝ ըսէք տեսնեմ թէ ո՞վ է այն երրորդ անձը որուն սահմանուած էր հազար ոսկին:

— Ատիկա իրողութեան հետ կապ չունի կարծեմ:

— Ընդհակառակն շատ կարեւոր է:

— Չեմ կարծեր: Ամէն պարագային՝ դժբախտաբար պիտի չկրնամ ձեր այս հարցումին պատասխանել:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ գաղտնիք մըն է...

— Բայց եթէ ստիպե՞մ որ պատասխանէք, ըսաւ Ալի պէյ շեշտակի երիտասարդին նայելով:

— Իրաւունք չունիք ստիպելու, մանաւանդ որ ես որեւէ բողոք չեմ ըրած այս կորսուած դրամին համար, ընտանեկան խնդիր մըն է ասիկա, որ կրնանք մեր մէջը կարգադրել եւ դուք նոյնիսկ իբրեւ ոստիկանութեան պաշտօնեայ իրաւունք չունիք միջամտելու:

— Բայց եթէ չպատասխանէք՝ կասկածի տեղի պիտի տաք:

— Կասկածի բան մը չկայ, ըսաւ Արամ որ չափազանց կը նեղուէր այդ անծանօթին հարցուփորձերէն:

— Ի՞նչ վնաս կը տեսնէք իմ հարցումներուս պատասխանելու մէջ...

— Ըսի արդէն որ ընտանեկան գաղտնիք մըն է:

— Ես, ընդհակառակն, ուրիշ բան մը կը տեսնեմ ասոր մէջ, պատասխանեց Ալի պէյ:

— Ի՞նչ բան, ըսէք տեսնեմ:

— Այդ հազար ոսկին սահմանուած էր յեղափոխականներու եւ ասոր համար չէք համարձակիր ըսելու:

— Ինչո՞ւ համար յեղափոխականներու դրամ պիտի տամ:

— Ո՛վ գիտէ, թերեւս սպառնալիքով ձեզմէ դրամ պահանջած են եւ դուք ալ վախնալով՝ տեղի տուած էք:

— Եթէ այդպիսի բան մը ըլլար պիտի չվարանէի ձեզի յայտնելու, բայց կը վստահեցնեմ որ բոլորովին սխալ է ձեր այս ենթադրութիւնը:

— Ուրեմն ճշմարտութիւնը ըսէք:

— Չեմ կրնար:

— Ա՞յս է ձեր վերջին խօսքը:

— Այո, պատասխանեց Արամ հաստատ շեշտով մը:

Ալի պէյ տեսաւ որ ճար չկար երիտասարդը խօսեցնելու այդ նիւթին վրայ, բայց միեւնոյն ատեն հաստատ համոզում գոյացուց թէ այդ հազար ոսկին Թորոս պէյի գրպանը մտնելու սահմանուած էր:

— Քանի որ այս հարցումիս չէք ուզեր պատասխանել, ըսաւ, թողունք ատիկա եւ ուրիշ կողմ դարձնենք մեր հետազօտութիւնները: Հազար ոսկին ո՞ւր յանձնեցիք Լեւոն էֆէնտիին:

— Ըսի կարծեմ թէ կաթնավաճառի խանութը, պատասխանեց Արամ:

— Խանութի՞ն մէջ...

— Այո, կմկմաց Արամ քիչ մը շփոթած:

— Աղէկ կը յիշէ՞ք այդ պարագան, պնդեց գաղտնի ոստիկանը:

— Այո, դրամը խանութին մէջ տուի, պատասխանեց երիտասարդը:

— Թերեւս խանութին մէջ տեսակցելէ ետքը միասին դուրս եկաք եւ այն ատեն դրամը իրեն յանձնեցիք, դիտել տուաւ Ալի պէյ:

— Բայց այդ մանրամասնութիւնները ի՞նչ կարեւորութիւն ունին...

— Շատ մեծ կարեւորութիւն... ուստի կը խնդրեմ որ այդ կէտը ճշդէք:

— Ըսածներուս վրայ նոր բան մը չունիմ աւելցնելիք:

— Այսինքն կը պնդէք որոշապէս որ հազար ոսկին կաթնավաճառին խանութին մէ՞ջ յանձնեցիք Լեւոն էֆէնտիին:

— Այո, քանի որ հոն ժամադրութիւն տուած էինք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(126 — Շար.)

«ԱՆՈՅՇ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժողովրդական անհախընթաց խանդավառութիւն, արտակարգ եւ անվիճելի յաջողութիւն, արուեստի բանվիճելի արտայայտութիւն, փառապանծ քանչելի արտայայտութիւն, փառապանծ պսակում մոլեգին ջանքերու, ահա երեք յաջորդական ներկայացումներուն ձգած տպաւորութիւնը մօտ 6000 ունկնդիրներու վրայ, հայ թէ օտար:

Յաղթանակը իր գագաթնակէտին հասած էր արդէն իսկ Ուրբաթ երեկոյ, առաջին ներկայացումով: Տեղական թերթերու քննադատներու, օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններու որոնց կարգին քաղաքապետ Կաստոն Տըֆէր, եւ պատուոյ հիւրերու՝ Շարլ Ազնաւուրի եւ Ժորժ Կառվարենցի կատարեալ հիացումը եւ գնահատանքի անվերապահ խօսքերը բաւ են իսկ որակելու համար այս հրաշալի արդիւնքը:

Անհրաժեշտ է գոհունակութիւն յայտնել եւ շնորհաւորել, «Անոյշ» օփերայի յանձնախումբը որ ժրաջան աշխատանքով, խոր համոզումով, աննկուն կամքով, հաւատքով եւ սիրով կրցաւ ներկայացնել Արմէն Տիգրանեանի գլուխ գործոցը: Առանց այս նուիրեալներու, Պարոններ՝ Մ. Ճիէրճեան, Ա. Պապայեան, Ա. Շեխիկեան, Ս. Էքսէրեան, Ա. Գումրույեան, Տիկիններ՝ Մ. Շահմիրեան, Է. Յակոբեան եւ մասնակցող միութիւններու՝ Հայ Արենոյշ, Նոր Սերունդ, Արմենիա, Կապոյտ Խաչ, Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութիւն, Բարեգործական, ծաղումով Հայ Ֆրանսացիներու Միութիւն, ԺԱՖ եւ Մշակութային Միութիւն, շատ հաւանաբար երբեք պատեհութիւնը պիտի չունենայինք «Անոյշ»ը դիտել բեմի վրայ եւ գնահատել: Իրապէս ափսոս պիտի ըլլար, որովհետեւ «Անոյշ»ը գեղեցիկ գրական եւ երաժշտական գործ մըն է, լաւ կազմուած եւ գրուիչ: «Անոյշ»ը Փոլքլորիկ երկ մը չէ այլ երաժշտական ամուր կառոյց մը, որ կը հասնի սովորական Թատերացանկի գլուխ գործոցներու մակարդակին:

Ամէնէն չատ աչքի զարնողը բեմին վըրայ, մասնակցողներու (110) հաճոյքն էր ու անոնց դրած սէրը ամէն մէկ արտայայտութեան մէջ: Այս պատճառաւ ալ պէտք չէ մանրամասնութեան քննութութեան մէջ մտնել:

Կը կարծեմ որ յատկապէս խմբերգակներուն եւ պարախումբերուն մէջ է որ կը նշմարենք ամէնէն աւելի, կատարուած աշխատանքին ցոլացումը ու յաջողութեան հզօր կամքը: Այսպէս ալ, այդ խմբերգողներուն, պարողներուն եւ բոլոր չուքի մէջ մասնակցողներուն է որ կ'երթան մեր առաջին գնահատանքները: Մեր գովեստները կ'երթան նաեւ բոլոր անոնց որ գործակցեցան Թեքնիք աշխատանքներուն,

Աւէն Ազատի (Ազատ Արզումանեան)

գծած սքանչելի տարազներն ու Թատեբազարդերը արտայայտուած են ճարտարապէս գունաւորուած, ներդաշնակ, մանաւանդ վերջին արարին լեռներու տեսարանը որ ինքնին ունի բանաստեղծութիւն եւ խորհրդանշանութիւն:

Բեմադրութիւնը նաեւ չատ վարպետօրէն իրագործած էր Ժորժ Գոմպ, գեղեցիկ յօրինուածքներով եւ շարժումներով:

Երաժշտախումբը, ղեկավարութեամբ Պ Ժէնօ Րէհաւոյի (Մարսէյլի Օփերայի երաժշտախումբէն է) կարողացաւ «Անոյշ»ի հարուստ երաժշտութեան մէջ ընդգծել յատուկ նրբութիւնները յիշեցնելով մեր հեռաւոր մայրենի երկրիը իր ներշնչումով եւ գոյներով:

Կարեւոր դերակատարներուն մէջ՝ բացառիկ տեղ կը գրաւէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Անոյշ), սոփրանոյի իր մաքուր, նուրբ եւ համատարր ձայնով: Ջեռնհաւութեամբ, զգացումով եւ վայելչաբար տարաւ իր դերը: Անտարակոյս Ալիս Շահմիրեան ունի յատկութիւններ եւ ձիրքեր յաջողելու համար լաւագոյնս այս ասպարէզին մէջ: Բեմին վրայ եղաւ մեր հպարտութիւններէն մին եւ լայնօրէն գերազանցեց իր դերակիցները: Միւս մեներգողներէն աչքի կը զարնէին Ժորժ Պոռօ (Մոսի), Ռոզելա Փարքէր, Ժիւլիէթ Ժիւլիէն (Շողիկ) եւ Եանիս Շապաշ (Սարօ)՝ օտարներ որոնք ձայնադրաբար սորված են իրենց բաժինը: Առանց նուաստացնելու այս սքանչելի ներկայացումը ըսենք սակայն որ Եանիս Շապաշ բաւական տկար էր Սարոյի դերին մէջ:

Ահաւասիկ ձեռնարկ մը որ պատիւ կը բերէ համայն Հայութեան, ցոյց տալով մեր մշակոյթի բարձր մակարդակը եւ դոյատեւելու մեր հզօր կամքը: Օտարներուն ջերմ փափաքն էր որ «Անոյշ»ը Թարգմանուի Ֆրանսերէնի, որպէսզի կարելի ըլլայ զայն կանոնաւոր կերպով արձանագրել Մարսէյլի, Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի այլ քաղաքներու օփերաներու տարեկան յայտագրին մէջ:

Նման վիթխարի աշխատանք մը եւ հսկայ յաջողութիւն մը պէտք է որ ունենան վաղորդայններ: Վարչութիւնը պատրաստ է ընդունելու ամէն հրաւէր ու անոնք որ ժամանած էին օդային ճամբով, երկաթուղիով կամ կառքով՝ յատկապէս Փարիզէն, Լիոնէն, Վալանսէն, Վիէնէն, Նիսէն, Սէն Էթիէնէն, Ավինիոնէն, ըլլան նախաձեռնարկներ, որպէսզի բովանդակ Ֆրանսահայութիւնը ապրի դեղարուեստական հպարտութեան եւ խանդավառութեան պահեր որոնք պիտի վերանորոգեն ամէնէն անտարբեր Հայուն իսկ ազգային զգացումները:

Անգամ մը եւս մեր ջերմ եւ բուռն ծափահարութիւնները կազմակերպիչներուն եւ մասնակցողներուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԷԹՈՒԱԼԷՆ ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶ

Շաբաթ օր ժամը 15ին, Մառեշալ Բաղրամեանի կողմէ ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ Անծանօթ Զինուորի դերեզմանին վրայ:

Քանի մը պաշտօնական անձնաւորութիւններ ներկայ եղան այս արարողութեան, ինչպէս Նախկին Ռազմիկներու Նախարարին կողմէ Պր. Տիւպիւք, Բոցի Քոմիսէր Պր. Տիւփոն, ինչպէս նաեւ ընդհ. քարտուղարը Պր. Լէոփոլտ:

Զինուորական նուագախումբ մը տրամադրուած էր մահերգը նուագելու համար:

Մառեշալին կ'ընկերանար ռուսական դեսպանատան կողմէ Պր. Խարազեան եւ զինուորական կցորդ մը համազգեստաւոր:

Հայ նախկին ռազմիկները որոնք շարուած էին անչէջ բոցին առջեւ՝ շնորհաւորուեցան Մառեշալին կողմէ:

Պաշտօնական մասեանի ստորագրութեամբ վերջ գտաւ արարողութիւնը:

Հայեր, ինչպէս նաեւ հետաքրքիրներու հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Յաղթական կամարին տակ այս առթիւ:

×

Յաջորդ օր Կիրակի ժամը 15ին, այց մը կազմակերպուած էր Անդրանիկի շիրիմին, Կազմակերպիչ Յանձնախումբին կողմէ:

Ժամանակէն առաջ հոծ Հայութիւն մը հաւաքուած էր Փէռ-Լաշէզի դերեզմանատան մուտքին:

Մառեշալ Բաղրամեան, որու կ'ընկերանային Հայաստանի նախագահը՝ Պր. Ն. Յարութիւնեան, Պր. Խարազեան եւ նախկին հայ ռազմիկները Թափօրով առաջնորդուեցան Անդրանիկի յուշարձանին առջեւ, ուր, երկիւղածութեամբ խոնարհելով, ծաղկեպսակ մը զետեղեց:

Մէկ վայրկեան լռութենէ եաք դրաւոր ճառ մը արտասանեց Պր. Լեւոն Տօնիկեան, որ արագ ակնարկով բնութագրեց ազգային հերոսին նկարագիրը, այլ մանաւանդ անոր կատարած սխրալի գործերը հայրենի հողին վրայ, ուր «հայրենեաց հրայրքը գործի էր լծած քանի՛, քանի ծեր՝ Արմենակ Հրայրն ու Սերոբը հսկայ, Գէորգն ու Կորիւնը, Սմբատն ու Արաբօն, Մուրատներ եւ Տամատեաններ, սրբազան փաղանգը ազատատենչ մարտիկներու»: Զօրականի տիպարն կը ստանան մարդիկ յաճախելէ եաք զինուորական վարժարաններ, իսկ Անդրանիկի զինավարժարանը եղաւ Առաքելոց վանքը, Խլիլի գլխատումը, Աղթամարը, Սասուն - Տալուորիկը եւայլն, այսպէս է որ ան ժողովուրդին կողմէ ստացաւ այդ մեծ աստիճանը: Անյողդողդ կամք, առողջ բնազդ, յանդգնութիւն. այս արժանիքներով իբրեւ բնաւէր արծիւ «սաւառնեցաւ Ինակեանէն Տովասար, Տաւրոսէն Նեմրութ, Տարօնէն Վասպուրական եւ մինչեւ Կովկաս»:

Լ. Տօնիկեան ապա յիշեցուց Անդրանիկի իղձը՝ վերջնական հանգիստը հայրենի հողին վրայ կատարելու: Լուսաւոր օր մը Կոմիտասի նման հայրենիքը քեզ ալ պիտի շնորհէ լուսեղէն անկիւն մը, Հայոց Պանթէոնին մէջ, ինչպէս որ պիտի շնորհէ Վիտօյի բաղէին՝ Քրիստափորի, գրագէտ Զօպանեանի եւ բոլոր հայրենանուէր գործիչներուն եւ մարտիկներուն:

Ապա բազմութիւնը միահամուռ երգեց «Իրբեւ արծիւ»ը:

Մառեշալը յուզուած երկու խօսք ըրաւ յայտնելով, թէ «Մեր ժողովուրդի պատմութեան մէջ ժողովուրդի կողմէ, այդպիսի դէմք ինչպէս Անդրանիկը իբրեւ սրուած առաջնորդ չենք ունեցել: Անդրանիկը հայ հերոսներու դասին կը պատկանի, ասոնք չեն մահանար եւ միշտ կը մնան կենդանի»:

Մառեշալ Բաղրամեան առաջնորդուեցաւ Ֆէտէրէներու Պատը եւ Մորիս Թորէզի շիրիմին ինչ որ պատճառ դարձաւ որ ներկաները փափաք յայտնեն որ այցելէ նաեւ Աճառեանի շիրիմին, բայց Պ. Նազուշ Յարութիւնեան առարկեց թէ «կարելի չէ բոլոր շիրիմներին այցելել»:

Պ. Զ.

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Գուրգէն Կարապետեան վերջերս Փարիզի համալսարանի դեղագործութեան լսարանին առջեւ ներկայացուցած է իր աւարտաճառը՝

L'histoire de la Pharmacie d'après les anciens manuscrits arméniens.

Եւ զայն անցուցած «Շատ լաւ» որակումով:

×

Գուրգէն Կարապետեանի այս կարեւոր աշխատութիւնը արդիւնք է տարիներու պրպտումներու եւ հետազօտութիւններու, կատարուած առաւելաբար Ս. Ղազար, Երեւանի Մատենադարանը և Փարիզ Ազգ. Գրադարանը: Աւարտաճառին մէջ ուսումնասիրուած են հայկական բժշկական եւ դեղագործական չատ հին ձեռագիրներ եւ այս ձեւով մեծ նպաստ մը բերուած է ոչ միայն դեղագործութեան, այլ եւ բժշկութեան պատմութեան:

Տոքթ. Գուրգէն Կարապետեան անդամ ընտրուած է Դեղագործութեան պատմութեան Ֆրանսական Ընկերութեան ինչպէս նաեւ դեղագիտական Միջազգային Ընկերութեան:

Սեպտեմբեր 1–2ին, հրաւիրուած է Ժընեւ դասախօսելու համար, նիւթ ունենալով՝ «Դեղագիտական բոյսերը հին Հայաստանի մէջ»:

× Աւարտաճառը կը բաղկանայ 135 էջերէ և հոն կան նաև չահեկան նկարներ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Վրոնսքիի այնպէս թուեցաւ որ անոր աչքերը, քօղին տակէն, իրեն կը նայէին տարօրինակ բարկութեամբ մը:

— Ըսի որ չեմ ուզեր քեզմէ կասկածիլ, կրկնեց Աննա, բայց կարդա ինչ որ գրած է ինծի:

Նորէն պահ մը լռեց: Վրոնսքի նամակը կարդալով ակամայ խորհեցաւ անպատուած ամուսնոյն հանդէպ իր անձնական յարաբերութեան մասին:

Այդ նամակը իր ձեռքին մէջ բռնած՝ կ'երեւակայէր այն մենամարտը որ պիտի ունենար ու ինք ռեվոլվէրը վեհանձն կերպով օդը պիտի պարպէր, կուրծքը ներկայացնելով նախատուած ամուսնոյն:

Բայց միեւնոյն ատեն, յիշեց որ Սերփուխովքի ըսած էր որ լաւագոյն էր այդ տեսակ կապեր չունենալ թէեւ զգաց որ այդ մտածումը չէր կրնար հաղորդել Աննային:

Երբ ընթերցումը աւարտեց, աչքերը Աննայի վրայ յառեց. իր ակնարկը զուրկ էր որոշումէ:

Աննա անմիջապէս հասկցաւ որ երիտասարդը արդէն խորհած էր իրենց կացութեան մասին եւ թէ իրեն պիտի չըսէր ամբողջ մտածումը:

Տեսաւ որ իր յետին յոյսը չքացած էր: Այդ չէր անկէ սպասածը:

— Կը տեսնե՞ս ինչ տեսակ մարդ է, ըսաւ դողահար ձայնով մը:

— Ներէ ինծ, բայց սակայն հաճոյք կը պատճառէ ինծ, ընդմիջեց Վրոնսքի: Շնորհ ըրէ, եւ թոյլ տուր որ խօսքս լմնցնեմ, շարունակեց երիտասարդը ակնարկովը աղաչելով... հաճոյք կը զգամ, քանզի իրողութիւնը չի կրնար մնալ այն վիճակին մէջ զոր ինք կ'ենթադրէ:

— Ինչո՞ւ այդպէս չի կրնար մնալ, ըսաւ Աննա իր արցունքները սրբելով:

Այլեւս որեւէ կարեւորութիւն չէր ընծայեր Վրոնսքիի խօսքերուն, կը զգար որ, ըստ իրեն, իր բախտը անխուսափելի էր. իր վիճակը չէր կրնար առաջուան պէս շարունակուիլ. բայց ինք բոլորովին տարբեր կերպով խօսեցաւ:

— Աս ասանկ չի կրնար շարունակել: Կը յուսամ որ — Վրոնսքի խոովեցաւ ու կարմրեցաւ — պիտի ներես ինծ մեր կեանքը կազմակերպելու... վաղը...

Աննա թոյլ չտուաւ որ խօսքը վերջացնէ:

— Իսկ զաւա՞կս, գոչեց. կարդացիր ինչ որ գրած է...: Պէտք է զաւակս թողում, չեմ կրնար ու չեմ ուզեր իրմէ բաժնուիլ:

— Բայց շնորհ ըրէ, ո՞րն է լաւագոյնը. զաւակդ թողո՞ւլ թէ այս ստորնացուցիչ կացութիւնը շարունակել:

— Որո՞ւ համար ստորնացուցիչ է:

— Մեր ամէնուս համար, բայց մանաւանդ... Այդ բանը... Այդ խօսքերը որեւէ իմաստ չունին ինծի համար:

Իր ձայնը կը դողդղար: Չէր ուզեր թոյլ տալ անոր ըսելու ինչ որ ճշմարիտ չէր: Իրեն բան մը միայն կը մնար. իր սէրը, եւ կ'ուզէր զայն սիրել:

— Հասկցիր որ այն օրը ուր քեզ սիրեցի, ամէն բան փոխուեցաւ ինծի համար: Աշխարհի երեսը բան մը միայն կը մնայ ինծի. քու սէրդ. անոր տիրանալս զիս այնքան կը բարձրացնէ, ինքզինքս այնքան զօրաւոր կը զգամ անով, որ բան մը չի կրնար ստորնացնել զիս: Վստահ եմ կացութեանս վրայ ու անով հպարտ, որովհետեւ...

Խօսքը չաւարտեց. ամօթի ու յուսահատութեան արցունքներ իր ձայնը խեղդեցին: Կեցաւ եւ սկսաւ հեծկլտալ:

Վրոնսքի եւս զգաց որ բան մը իր կուրծքը կը սեղմէր եւ կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, տեսաւ որ լալու վրայ էր: Չէր կրնար ըսել թէ ի՛նչ բան զինքը այսչափ զօրաւոր կերպով կը խռովէր, կը խղճար Աննայի վրայ ու զայն չէր կրնար ազատել իր վիճակէն: Միեւնոյն ատեն զլտէր թէ ինքն էր անոր դժբախտութեան պատճառը եւ թէ դէշ վարուած էր:

— Չե՞նք կրնար ամուսնալուծութիւն ձեռք բերել:

Աննա չպատասխանեց եւ գլուխը ցնցեց:

— Չե՞ս կրնար զաւակդ փախցնել ու ամուսինդ ձգել:

— Այո, բայց բոլոր ասոնք իրմէ կախում ունի: Հիմա պէտք է որ իրեն քով վերադառնամ, ըսաւ չոր ձայնով մը:

Իր նախազգացումը թէ ամէն բան առաջուան պէս պիտի մնար, զինքը չէր խաբած:

— Երեքշաբթի Փեթերսպուրկ պիտի երթամ եւ ամէն բան պիտի որոշուի, ըսաւ Վրոնսքի:

— Այո, ըսաւ Աննա: Բայց ալ չխօսինք ատոր վրայ:

Այս միջոցին Աննայի կառքը կուգար:

Աննա հրաժեշտ առաւ Վրոնսքիէն ու տուն վերադարձաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Ոսկիան Թէճիրեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Պ. Վ. Քէօսէեան 50 ֆր., Մուրատեան, Գաբրիէլեան եւ Գէորգեան ընտանիքներու կողմէ 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Քաջեան 10 եւ 10 դըպրոցին, այրի Տիկին Քէնտիրեան 10 եւ 10 Պլ. Օտոյի Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սուքիասեան 20, Պօլ. Օտոյի Կապ. Խաչին, Պ. Լեւոն Այվազեան 10, Պ. Գասպարեան 10, Պր. Մէնչիրեան 10, Պ. Անդրանիկ Խրիմեան 10 Մուրատ Ռուսում. Մխութեան:

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Մարի Յովսէփեանէ 20 ֆր, իր ամուսնոյն անուանակոչութեան առթիւ, ընկ. Նուարդ Քէչէճեանէ 10, իր ամուսնոյնանուանակոչութեան առթիւ, ընկ. Ազնիւ Տօնիկեանէ 20 ֆր. իր թոռնիկին ծնունդին ուրախ առթիւ, Տիկ. Եաղկիւլ Պըրնազեանէ 20 ֆր.:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, ի յիշատակ ողբացեալ Խաչիկի Տիկին Տոլպաշեանէ 5 ֆր., Յուղարկաւորութեան առթիւ Տիկ. Ս. Կարապետեանի, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Տուռնայեանէ 10: Ողբացեալ Նշան Մառանեանի Տէր ողորմեայի առթիւ Տիկին Վ. Մառանեանէ 10 ֆրանք:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ-ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՎԱԹՍՈՒՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 14 Յունիս ժամը 20,30ին Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie, Paris

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Ներկայ կ'ըլլայ Յոբելեարը

Կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն

Տիկին Աստղիկ Տէռէեան (Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցէն), Տիկին Հացունի (Փարիզի Երաժշտանոցէն), Օր. Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Թորգոմեան (ջութակ), կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Տիկին Խրըմշեան-Լաչասանը (ֆրանսերէն) Օր. Վարդանեան

Հայկական պարեր, Նաւասարդ պարախումբի կողմէ

Խօսնակ Տիկին Մ. Յովսէփեան

Տոմսերու գինը, 10, 8, 5 ֆրանք

Տոմսերը այժմէն ապահովել, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.— Գրատուն Հ. Սամուէլ Գրատուն Բալուեան

Պր. Պազրճեան 35, Rue de Trévise
ARAX, 31 Bd. Raspail
Պր. Աղամեան 16, Rue Lafayette
Միհրան Անտոնեան 738-21-18, *Թէրզեան* INV. 87-43
եւ Յանձնախումբի անդամներուն:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 7ին, ժամը 3ին, Ռիւ Ժէ, Սէն-Լուի սրահը:

Կը խօսի ընկ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անի» Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի, 7 Յունիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին «Սէրքըլ Կաթոլիկ» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Պիտի արտասանեն՝ ընկ. Յ. Մաթոսեան, Օր. Ս. Քէլէշեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Օր. Ա. Աճէմեան: Կը մեներգեն՝ Տիկ. Ա. Սապունճեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Վ. Հելվաճեան: Դաշնակ՝ երիտասարդ Ռ. Զօպոյեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ կենդանի պատկեր Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, նաեւ խմբերգներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, Շաբաթ 30 Մայիս երեկոյեան ժամը 8,30ին, Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ.— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, խմբապար, մենապար, կենդանի պատկեր:

×

Կիրակի 31 Մայիս Վալանսի Ահարոնեան Նոր Ակումբին բացումը Ռիւ Պիֆէի նախկին դպրոցին սրահը:
Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յակոբ Սաջճեան:
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, պար եւայլն:
Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգտուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելելու համար

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Յուլիս 25էն Օգոստոս 8

Ա. կարգ 2400 ֆրանք
ԱՐՄԵՆԻԱ պանդոկ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Սեպտեմբեր 11էն 25

Բացառիկ ճամբորդութիւն: ԵՐԹԻՆ՝ մէկ օր Մոսկուա այցելութիւններով: ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ՝ երկու օր Լենինկրատ այցելութիւններով:

Առաջին կարգի սպասարկութիւն Մոսկուա, Լենինկրատ եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ) Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ պտոյտներ տեսարժան վայրերու

Գին՝ 2450 ֆրանք

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)

Գին՝ 2350 ֆրանք

Այս գինները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթուդարձը, փոխադրութիւնները, ամբողջ փանսիոնը եւ ամէնօրեայ պտոյտները:

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի (31 Մայիս) ՏՕՆ է ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ: Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

ՃԱՇ
Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի պատիւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կազմակերպուած է ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 12 Յունիս ժամը ճիշդ 20ին, Փարիզի Հիլթոնի սրահին մէջ:
Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 65 ֆրանք:
Ճաշին մասնակցութեան համար արձանագրութիւնները կը կատարուին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան մէջ:
Տեղ ապահովելու պայմանաժամը կը վերջանայ 7 Յունիսին:
Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որ պէտք մեծ բազմութեամբ փութան մասնակցիլ այս բացառիկ ընթրիքին, օր առաջ ապահովելով իրենց տեղերը:

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը տօնէ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին, 30 Մայիս Փաթրոնաժ Մինիսիփալ տը լա ռիւ Թուլոն, Ալֆորվիլ, ժամը 19էն կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նայիրի պարախումբը, զաւեշտներ Նոր Սերնդականներու կողմէ, արտասանութիւն, երգ՝ Պետիկեան:

Ճաշով միասին մուտք՝

Գին 15 ֆր. Նոր Սերնդականներ 8 ֆր.

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ (մարզադաշտին դիմաց Ավընիւ Ժան-Ժօռէս), Մայրերու Տօնին առթիւ կազմակերպուած է աշակերտական հանդէս մը: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Երգ, արտասանութիւն, զաւեշտ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 28, Կիրակի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 31 MAI 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.326
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.826

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐՈՒ

Գ.

Սակայն համայնավարներու միջնորդ-Ալեքսանդրապոլի մէջ բոլշեւիկները խռովութիւններ յարուցին, գլխաւորութեամբ «Վարդան Զօրավար» զրահագնացքի գլխապետ Սարգիս Մուսայէլեանի, որ մերժեց հպատակիլ սպարապետ Զօր. Նազարբէկեանի հրամանին: Ս. Մուսայէլեան զրահագնացքին վրայ կարմիր դրօշ բարձրացնելով իր նախագահութեամբ կազմեց «Հայաստանի Ռազմա-Յեղափոխական Կոմիտե» եւ հեռագրով վերջնագիր ղրկեց Երեւան՝ պահանջելով իրեն յանձնել իշխանութիւնը: Հեռագիրներ ղրկուեցան նաեւ Կարս, Սարըղամիշ, Ղարաքիլիսա եւ այլուր, ծանուցանելով Հայաստանի խորհրդայնացումը եւ առաջարկելով ճանչնալ նոր իշխանութիւնը:

Ալեքսանդրապոլէն վերջ Կարսի, Կաղզուանի, Սարըղամիշի եւ Նոր-Բայազէտի մէջ եւս զինուորներու եւ բանուորներու մէկ մասը միացաւ խռովարարներուն: Յայտնի էր, որ շարժման ղեկավարները բանակին եւ աշխատաւորութեան մէջ անկոտ աշխատանք էին տարած, խաբելով միամիտները: Նոյն նշանաբանները կը լսուէին ամէն կողմ.— «Ռուսաստանի կարմիր բանակը գալիս է ժողովրդին ազատելու դաշնակների լծից». «Եղբայրական Ռուսաստանը հաց է ուղարկում սովահար Հայաստանին». «Արդեն Բագուից Հայաստան են շարժուել ալիւրով եւ նաւթով բեռնաւորուած գնացքները», եւն. (Ս. Վրացեան, Հայաստանի Հանրապետութիւն, էջ 359):

Ստեղծուած տագնապալի կացութեան դարման տանելու համար, Մայիս 5ին գումարուեցաւ Խորհրդարանի արտակարգ նիստ, որ ընդունեցաւ Ալ. Խատիսեանի դահլիճին հրաժարականը եւ նշանակեց նոր կառավարութիւն: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոն իր ամբողջ կազմով ձեռք առաւ իշխանութիւնը: Մէկ ամիս դադար տրուեցաւ Խորհրդարանին:

Բիւրօ-կառավարութիւնը «Հայաստանի քաղաքացիներուն» ուղղուած կոչով մը կը շեշտէր թէ մէկ կողմէ տաճիկ փաշաները, միւս կողմէ կարմիր պատմուճան հագած ադրբեջանեան խաները դարձեալ կը սպառնան Հայաստանի անկախութեան եւ ազատութեան: Երբ Ադրբէջանի զօրքերն ու հրոսախումբերը կը շարունակեն արինահեղութիւնը Ղարաբաղի եւ Գանձակի մէջ, երբ տաճիկ ասկեարները Շարուրի եւ Նախիջեւանի շրջաններուն մէջ կը կոտորեն Հայութիւնը եւ կը հրդեհեն հայ գիւղերը, երկրի ներսը «մի շարք տարրեր՝ օգտագործելով պարենաւորման ճգնաժամն ու ժողովրդի յոգնածութիւնը, կ'աշխատին անկարգութիւններ առաջ բերել եւ պառակտել հայ զանգուածները:

«Զինուած պարլամենտից ստացուած արտակարգ լիազօրութիւններով», կոչը կը հրաւիրէ քաղաքացիները, «հայ ժողովրդի այս ճգնաժամային վայրկեանին, համախմբուիլ կառավարութեան շուրջը, որի նշանաբանն է՝ Հայաստանի անկախութեան եւ ազատութեան պաշտպանութիւնն ու ներքին դեմոկրատիկ կարգերի ամրապնդումը»:

Կուսակցութիւնը յայտարարեց բոլոր դաշնակցականներու ընդհանուր զօրաշարժ: Դաշնակցական յայտնի գործիչներ ղրկուեցան ամէն կողմ լայն լիազօրութիւններով: Կազմուեցան կամաւորական գունդեր: Զօրապետ Սեպուհ կազմեց առանձին զօրամաս մը՝ վերագրաւելու համար Ալեքսանդրապոլը: Արագօրէն շարժման մէջ դրուեցան կանոնաւոր զօրամասերը: Հիմնուեցաւ արտակարգ դատարան: Քաղաքական կուսակցութիւնները, պետական ու վարչական հիմնարկութիւններն ու անհատ քաղաքացիներ թիկունք հանդիսացան կառավարութեան:

Մայիս 14ին Հայ Սոց. դեմոկրատները (ընդդիմադիր) բանուորներուն, գիւղացիներուն եւ քաղաքացիներուն ուղղուած կոչով մը պախարակեցին «հայրենադաւ ոճրագործների ապստամբութիւնը, որոնք փորձում են փորփրել մեր դեմոկրատական իրաւակարգի հիմքերը եւ մտցնել բռնապետական – տեռորիստական արդէն դատապարտուած վարչաձեւը»:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեանց «այս ծանր, օրհասական րոպէներին» սրբազան պարտք համարեցաւ հայրական խրատով դիմել բոլորին եւ զգաստութեան կոչ ընել:

Նման վճռական ու խիստ կոչերով անվերապահօրէն դատապարտեցին բոլշեւիկներու սկսած ապստամբութիւնը Հայ Ռամկավար կուսակցութիւնը, Անկուսակցականներու Միութիւնը եւ Հայ Ժողովրդական կուսակցութիւնը:

Ռամկավարները իրենց կոչին մէջ կը շեշտէին, որ Հայութեան ջարդարար Իթթիհատը՝ Նուրի եւ Խալիլ փաշաներու միջոցաւ փոխադրուած Ադրբեջան եւ բոլշեւիկ դարձած՝ առաջին օրն իսկ վերջնագրով Հայկ. Հանրապետութենէն պահանջեց երեք օրէն յանձնել Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը եւ իր զօրախմբերն արդէն շարժման մէջ դրաւ Հայաստանի վըրայէն երթալ միանալու համար Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ մինչեւ այժմ կը շարունակէ ջարդել տասնեակ հազարաւոր Հայեր Կիլիկիոյ մէջ, հակառակ մինչեւ իսկ Ֆրանսական բանակի ցոյց տուած պաշտպանութեան:

Խուսափելու համար եղբայրասպան կռիւներէն, կառավարութիւնը փորձեց խաղաղ միջոցով կարգադրել խնդիրը: Վարչապետ Համօ Օհանջանեան հեռագրով առաջարկեց Մուսայէլեանին վերջ տալ ըմբոստութեան, խոստանալով, որ յանցաւորները ներման կ'արժանանան: Ռազմա-Յեղափոխական կոմիտէն հայհոյալից պատասխան մը տալով պահանջեց Երեւանի կառավարութենէն, որ «անյապաղ ճանչնայ իր իշխանութիւնը, սպառնալով, հակառակ պարագային, ընդդիմացողները պատժել յեղափոխական ժամանակի օրէնքներով»:

Կառավարութիւնը ստիպուեցաւ զինուորական ուժով խեղդել ապստամբութիւնը: Զրահագնացքը յարձակեցաւ կառավարական զօրքերուն վրայ, բայց չդիմանալով փախուստի դիմեց, փորձելով պայթեցնել ճամբուն վրայ կամուրջները:

Երկու շաբթուան մէջ վերջ գտաւ ապստամբական շարժումը ամբողջ երկրին մէջ: Սակայն Մայիս 21ին Ղազախի կողմէն բոլշեւիկեան ուժեր կարմիր դրօշակներով յառաջացան եւ առանց կռուի գրաւեցին Իջեւանը: Կառավարական զօրքերն ու կամաւորները, զինուած ժողովուրդի հետ միասին, խուճապով փախուստի մատնեցին զանոնք:

Ապստամբութիւնը բոլորովին հաշուեյարդարի ենթարկուելէ ետք արտակարգ դատարաններ կազմուեցան Երեւանի, Ալեքսանդրապոլի, Կարսի, Նոր Բայազէտի եւ Դիլիջանի մէջ: Դատարանները ընդհանուր առմամբ եղան «համբերատար ու զիջող եւ բացառիկ դէպքերում միայն հանեցին մահապատիժներ, որոնց ընդհանուր թիւը տասը չի անցնում»:

1920ի Մայիսեան շարժումները վերջացան բոլշեւիկներու ջախջախիչ պարտութեամբ: «Մայիս 28»ի հանդէսը տօնուեցաւ բացառիկ շուքով մայրաքաղաքին ու գաւառներու, մասնաւորաբար Ալեքսանդրապոլի մէջ:

Այսպէս անփառունակ վախճան ունեցաւ ապստամբութիւնը, շնորհիւ կառավարութեան ձեռք առած կորուկ միջոցներուն, անվերապահ աջակցութեամբ Հայաստանի ազատատենչ ժողովուրդին:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՓՆՏՌՈՒԻ՝ ԱԼԷՆ ԺԻՍՄԱՐ

Շաբաթ օր, Ֆրանսայի բոլոր ոստիկանութիւնները հրահանգ ստացած էին փնտռելու եւ գտնելու Ալէն Ժէսմարը, որ գլխաւոր ղեկավարներէն է լուծուած՝ Պրոլետարական Ձախ շարժումին: Ալէն Ժէսմար ծանօթ դարձաւ 1968ի մայիսեան շարժումներու աթիւ: Ծայրայեղ ձախ գաղափարներ ունի, յեղափոխութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ եւ 1969ին հրատարակած է հատոր մը «Դէպի քաղաքացիական պատերազմ»: Կինն ալ մաոյական է:

Գալով Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրուան ցոյցերուն, մօտ 500 երիտասարդներ ձերբակալուած են բայց հետապնդումի կ'ենթարկուին միայն 41: Վնասներու հաշուեկշիռն է՝ 500.000 Ֆր. (50 միլիոն հին ֆրանք) Սանսիէի լսարանը, նոյնքան ալ Հալ–Օ–Վէն եւ շուրջը:

Առաջին ձերբակալուած ցուցարարները արդէն իսկ անցան պատժական ատեանէն: Անթոնիի ուսանողուհի մը 3 շաբաթ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ յետաձգումով:

Ցուցարարները յարձակած են նաեւ գրաւած փիէր Տանինոսի վրայ, որու Տէմլէր կառքը վրդոված է երիտասարդները «քանի՞ հոգի սպաննեցիր նման կառք մը ունենալու համար» պոռացած են տղաքը, ու Տանինոս կը յայտնէ թէ ռմբակոծութիւններու տակ գտնուած է Տէնքէրք եւ աւելի անհաճոյ չէր քան այս ջղագրգիռներուն ձեռքն ըլլալը:

× Փէռ–Լաշէզի մէջ անծանօթներ թալլած են Մօրիս Թորէզի գերեզմանը: Մեծ վնաս չկար բայց քարին վրայ կարմիր ներկով գրուած էր՝ «Կրոմիքօ, այցելութիւնդ պէշ սկսաւ», «Ռուսաստան դրամատիրութեան մենատիրութիւնն է: Անկցի՛ն կարմիր ցարերը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին պաշտօնապէս լուծեց Խորհրդարանը, որով բացուեցաւ խորհրդարանական ընտրութիւններու ժամանակաշրջանը: Ընտրութեան թուականը նշանակուած է Յունիս 18ը:

ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Պապը Մանիլա եւ Սիտնէյ պիտի այցելէ յառաջիկայ Նոյեմբերին: Պիտի մասնակցի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսական խորհրդաժողովներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան վերոյիշեալ քաղաքներուն մէջ:

ՆՈՔՍՎԻԼԻ մարզադաշտին մէջ Նիքսոն ճառ մը արտասանեց մօտ 90.000 Ամերիկացիներու ներկայութեան: Երիտասարդութեան առաքելութեան մասին դըրական կարծիք յայտնեց: Համաձայն որոշ աղբիւրներու, Մ. Նահանգներու նախագահը տրամադիր է Յուլիսին Վիէննայի մէջ հանդիպում մը ունենալու Բրեժնեւի եւ Կոսիգինի հետ, եթէ գործնական լուծման մը յանգի Սալթի (հիւլէական զէնքերը սահմանափակելու ծրագիրը) խորհրդաժողովը, Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու միջեւ: Հաւանական կը նկատուի նաեւ, նոյն շրջանակներուն համար, որ Նախագահը այս առթիւ այցելէ սկանտինաւեան երկիրներն ու Սպանիա, ուր ապահովաբար տեսակցութիւն մը ունենայ Զօր. Ֆրանքոյի հետ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Վարչապետը Խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը կ'իրագործէ մաքրագործումը դիւանագիտական մարմիններու՝ պաշտօնէ հեռացնելով բոլոր անոնք, որոնք դատապարտած էին խորհրդային զինուորական միջամտութիւնը 1968ին: Վարչապետը քննադատեց նաեւ Ֆրանսան, որ իր դուռները լայն բացած է «չեխ դաղթականներուն» առջեւ, որոնք կը քննադատեն ընկերվարական վարչակարգը: Այս երեւոյթը կրնայ վնասաբեր ըլլալ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Վարչապետը Մոսկուայի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ Կոսիգինի հետ: Օրակարգի նիւթ՝ տնտեսական գործակցութիւն Ռումանիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Համաձայն Թասի հաղորդագրութեան, միտքերու փոխանակութիւնը «գոհացուցիչ» եղած է: Մանրամասնութիւններ չեն տրուած:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ Շուկայի անդամ վեց երկիրներու Արտաքին նախարարները, որոնք Հռոմի մէջ մասնակցեցան Ատլանտեան Ուխտի խորհրդաժողովին, Իտալիոյ մայրաքաղաքէն 50 մղոն հիւսիս գտնուող Պանեայա քաղաքին մէջ, որոշեցին ներդաշնակել իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը, գործակցութեան ճամբով: Որոշեցին աշխատանքի մարմին մը կազմել, որ պիտի մշակէ ծրագիր մը այս ուղղութեամբ, ներկայացնելու համար զայն Վեցերու յառաջիկայ հանդիպումին, Յունիս 22ին: Մշակելի ծրագրին կէտերը պիտի ըլլան, համաձայն Պելժիոյ Արտաքին նախարարին, քաղաքական ապագայ գործակցութիւնը, որուն մէջ կը մտնէ նաեւ պաշտպանութեան հարցը, ինչպէս նաեւ գործակցութիւնը Հասարակաց Շուկայի թեկնածու չորս երկիրներուն հետ, ինչպէս Անգլիա, Նորվեկիա, Իրլանտա եւ Դանիա: Ֆրանսայի պահանջին վրայ այս վերջիններուն հետ միայն «միտքերու փոխանակում» է որ պիտի կատարուի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Թաս գործակալութիւնը հաղորդագրութեամբ մը քննադատեց Իսրայէլը՝ իր վարած քաղաքականութեան համար: «Անհրաժեշտ է պարտադրել Իսրայէլի, որ յարգէ ՄԱԿի կանոնադրութիւնը»: Մոսկուա կը պահանջէ նաեւ իսրայէլեան ուժերու հեռացումը գրաւեալ շրջաններէն եւ գործադրութիւնը Թել Ավիվի կողմէ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի որոշումին:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ հաղորդուած հաշուեկշիռի մը համաձայն, Քամպոճի մէջ մէկ ամսուան ընթացքին սպաննուած են 9.658 Հիւս. Վիէթնամցիներ: Ամերիկացիներուն կորուստն է 227 սպաննեալ եւ 847 վիրաւորեալ, իսկ Հար. Վիէթնամցիներունը՝ 524 սպաննուած, 2.236 վիրաւոր:

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ մէջ առեւանգուեցաւ Արժանթինի Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Փետրօ Արամպուրու: Առեւանգիչները պահանջեցին փըրկագին մը՝ այս վերջնոյն ազատ արձակման համար, այլապէս կը սպառնան դընդակահարել զայն:

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Հին հեթանոսական ժամանակներուն իսկ Հայաստանի մէջ ձեւաւորուած եւ երթալով աւելի յայտանք վայելած է գուսաններու համաձոյլ արուեստը, որ կ'ընդգրկէր երգիչն ու բանաստեղծը, արտասանողն ու պարողը, դերասանն ու նուագողը, ինչպէս երգահանը: Կեանքին եւ աշխատանքին հետ կապ ունեցող բազմաթիւ ծիսակատարութիւններ տեղի կ'ունենային երաժշտա – թատերական գործողութիւններով: Եղիշէի, Խորենացիի եւ Բուզանդի մօտ յիշատակութիւններ կան ասոնց մասին: Յատկանշական են Բուզանդի հետեւեալ խօսքերը. «Ուրախութեան առաջին բաժակը մատուցուցին Պապ Թագաւորին, եւ խիկոյն հնչեցուցին թմբուկներ ու սրինգներ, քնարներ ու փողեր՝ իրենց ներդաշնակ ձայներով...»:

Այս քաղուածքը յաճախ իբրեւ մէջբերում կը ներկայացուի ապացուցանելու համար գուսանական խումբերու գոյութեան փաստը: Փորձենք եւ այլ կարգի հետեւութիւններ ընել:

Խումբերու նուագարանները ոչ միայն մեծ թիւ չեն ներկայացուցած, այլեւ անոնց տեսակները սահմանափակ եղած են, ինչպէս, օրինակ, միայն լարային նուագարանները կամ երկու-երեք տեսակ նուագարանները (փողայինը՝ լարայինին հետ): Իսկ երբ խումբերը ունեցած են մեծ թիւով եւ գրեթէ բոլոր տեսակի գործիքներ, այդ պարագային խումբը արդէն կոչուած է նուագախումբ: Նուագախումբին հնչեղութիւնը ամբողջացած է բախագործիքներով: Եւ Բուզանդի «հնչեցուցին թմբուկներ եւ սրինգներ, քնարներ եւ փողեր» խօսքերը պարզ կերպով ցոյց կուտան, թէ խօսքը նուագախումբի մասին է: Հոս կան գոյութիւն ունեցող բոլոր խումբերուն նուագարանները, լարային (քնարներ), փայտեայ փողային (սրինգներ), պղինձէ փողային (փողեր) եւ բախագործիքներ (թմբուկներ): Բուզանդ կը յիշատակէ «գուսաններու զանազան խումբեր», այսինքն բաւական մեծ թիւով երաժիշտներ: Յայտնի է, որ հին Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են ամէն տեսակ նուագարանի բազմաթիւ տարատեսակներ, եւ անոնց նուագախումբը պէտք է արտայայտէր հնչեղութեան իւրայատուկ երանգ:

Փիլիսոփայ Դաւիթ Անյաղթի (Ձ. դար) կը պատկանին ներդաշնակութեան մասին տեսական լուրջ հետազօտութիւնները, այսինքն այն բարեհնչիւն ձայնամիջոցներու մասին, որոնցմով պէտք է լարուէին նուագարանները, բան մը, որ միեւնոյն ատեն թոյլ կուտայ եղանակին օկտաւին տեղափոխութիւնը կատարել, այսինքն միեւնոյն եղանակը նուագել վերին եւ ներքին ձայնասահմաններու մէջ:

Միջնադարեան Հայաստանի մէջ մանրամասն կերպով մշակուած տեսութիւնը ձայներու եւ անոնց յարաբերութիւններուն մասին, հնչիւններու հաճելի զուգորդութեան վերաբերեալ հաղուադիւտ յիշատակութիւնները, մեղեդիին օկտաւի տեղափոխութեան հնարաւորութիւնը իրաւունք կուտան մեզի մտածելու, որ մեր երաժիշտները գործնականին մէջ, հաւանաբար, կիրարկած են ներդաշնակութեան տարրերը: Ինչպէս դժուար է հաւատալ, որ երաժիշտները չէին ըմբռնած տարբեր ձայները միեւնոյն ժամանակ հնչեցնելու անհրաժեշտութիւնը եւ ասոր հմայքը: Արդեօ՞ք Բուզանդի «հնչեցին... ներդաշնակ ձայներով» խօսքերը անուղղակի ճամբով այդ միտքը չեն հաստատեր:

Ահա ուրիշ մէջբերում մը ԺԴ. դարու անանուն մեկնաբանէ մը. «Բաղադան, այսինքն մին եւ այլ, որպէս չաչտա... որ լարերը եւ ձայնն բազին, միանան, յիբար խառնուին եւ զանազան երեւին»: Մեկնաբանութիւնները, կը թուի, աւելորդ են:

Ակնայ երգերը կը վերաբերին միջնադարեան քաղաքներու ծաղկումի դարաշրջանին: Քսանեւհինգ երգերու շարքին կան օրօրոցային, հարսանեկան, քնարական, դառնաթախիծ երգեր, պարերգներ, անտունիներ: Եթէ հայկ. գեղջկական երգը գողտրիկ է, անպաճոյճ, զուրկ արտաքին տպաւորութիւններէ, ձեւով՝ հակիրճ, կշռոյթի կառուցուածքով՝ պարզունակ, Ակնայ երգերը առաւելապէս բարդ յօրինուածքներ են՝ նուագարաններու ծաւալուն ներկայութեամբ:

Քաղաքի գուսանները նուագի հմուտ վարպետներ էին եւ անոնց երգերը կը կրէին նուագարաններու ազդեցութեան ակներեւ հետքերը. լայն ձայնածաւալ, փայլուն զարդարանքներ, փարթամ պաճուճանքներ եւայլն:

Գուսաններու արուեստն էր, որ հող նախապատրաստեց տաղերուն՝ քնարական – տրամաթիք սիրերգներուն համար: Տաղերուն մեղեդին լայնաշունչ է, հարուստ, բնոյթով՝ նուագարանային: Տաղերուն լայն ծաւալը, խօսքի մէկ վանկին վրայ ամբողջական երաժշտական դարձուածքներ կառուցանելու սկզբունքը, երաժշտութեան գերիշխող դիրքը խօսքը րուստ, բնոյթով՝ նուագարանային: Տաղերը ձեւով բարդ են, բազմամաս, եւ անոնց մէջ հնարագիտութիւնը, թեքնիք վարպետութիւնը կարեւոր քայլ կը հանդիսանան աւելի զարգացած երաժշտական ձեւաւորման մէջ:

Այսպէս, բազմապիսի եւ բազմերանգ նուագարաններու գոյութիւնը, համատեղ նուագելու փորձը, գուսանական արուեստին զարգացած ձեւերը հայ մարդուն գիտակցութիւնն ու լսողութիւնը նախապատրաստեցին ըմբռնելու եւ հասկնալու աւելի զարգացած, գունագեղ երաժշտութիւնը: Ուստի ԺԹ. դարուն երաժշտութեան ձեւերուն հայ հասարակութեան ունեցած առաջին իսկ ծանօթութիւնը մեծ ազդեցութիւն գործեց ազգային արուեստի զարգացման ուղղութեան վրայ:

×

Կ. Պոլիս ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն այն քաղաքն էր, ուր իրարու հանդիպեցան Արեւելքն ու Արեւմուտքը. արդարեւ, արեւմտեան երաժշտութիւնը թափանցեց Պոլսոյ Հայերուն մէջ. իտալական եւ ֆրանսական օփերայի խումբերը իրենց ներկայացումներով, հանրածանօթ մեղեդիները, որ երեկոյեան կը հնչէին զբօսային պարտէզներու մէջ, ընտանեկան երաժշտական երեկոյթները՝ ուղիներն էին, որոնցմով արեւելքցիները ընտելացան բնոյթով բոլորովին այլ՝ եւրոպական երաժշտութեան, որուն հմայքը մեծ էր, արժանիքները՝ ակներեւ: Ուստի զարմանալի չէ, որ Տիգրան Չուխաճեան՝ արեւելքի հայ առաջին երգահանը, նպատակ ունեցաւ հայկական երաժշտութիւնը բարձրացնելու եւ հասցնելու միջազգային մակարդակի, ընթանալով ազգայինն ու համամարդկայինը համադրելու ճամբով: Ան կը ստեղծէ ժամանակակից օփերա մը («Արշակ Երկրորդ» 1868), կը կազմակերպէ 35 հոգինոց համանուագախումբ, որ կը նուագէ հանրութեան մատչելի պարային եւ քնարական փոքր նուագներ, մեղեդիներ օփերաներէ եւ գործեր Մոցարթէ, Վերտիէ, Մենտըլսոնէ, Ռոսինիէ եւ ուրիշներէ...:

Բայց հայկ. սէմֆոնիկ երաժշտութեան կազմաւորման հարցին մէջ բացառիկ արժէք կը ներկայացնեն Արշակ Բ. օփերային նախերգանքը եւ երկրորդ գործողութեան ծրագրային սէմֆոնիկ պատկերը:

Նախերգանքը կարծես օփերային «երաժշտական բովանդակութեան տեսութիւն» ըլլայ: Հոս յաջորդաբար կը ներկայացուին գլխաւոր մեղեդիները — թմբուկներու տագնապալի գեղգեղ, պղինձէ փողային նուագարաններու հուժկու ալիքներ, բախագործիքներու որոտընդոստ զարկեր, կարծես քամին է որ կ'ոռնայ, ամպրոպն է որ կը ճայթէ, ցընցելով երկինքն ու դժոխքը: Մահապարտի ենթարկուած նախարարներու ուրուականներ.... անդրշիրիմեան ձայներ, ստուերներու շրջիւն... երգահանը կ'օգտուի Վեպէրի եւ Վերտիի օփերաներէ քաղուած արտայայտութեան միջոցներէն. տպաւորիչ, սուր հակադրութիւններու, գունեղ դաշնաւորներու, կշռոյթաւոր համադրութիւններու օգնութեամբ ան կը ձգտի հասնիլ տեսանելի պատկերաւորումին:

Պատմական եւ ընկերային բարենպաստ պայմաններու մէջ Չուխաճեանի սկսած գործը պէտք է շարունակուէր, պէտք է շուտով ծնունդ առնէին նոր օփերաներ եւ համանուագներ: Սակայն Թրքական պայմաններու տակ ատիկա տեղի չունեցաւ: Բայց սէմֆոնիկ երաժշտութիւնը օրուան պահանջն էր, եւ ահա ծնունդ կ'առնէ հայկ. երաժշտութեան ուրիշ օճախ մը, այս անգամ Հիւսիսի մէջ: Ռուսական երաժշտական դպրոցի բարերար ազդեցութեան տակ ԺԹ.-ի. դարերու սահմանին կը ձեւաւորուի հայկ. երաժշտութեան ազգային դպրոցը: Յատուկ նշանակութիւն կը ստանան Ռիմսկի-Կորսակովի՝ Սպենդիարեանին ըսած խօսքերը. «... Արեւելքը ձեր արիւնին մէջ է, եւ դուք անոր շնորհիւ կրնաք խսկական, խսկապէս արժէքաւոր բան տալ այդ բնագաւառին մէջ»: Գաղափար խսկ չունենալով Չուխաճեանի մասին, Սպենդիարեան հետեւեցաւ անոր ուղիին. տիրապետել միջազգայինին՝ ազգայինը ստեղծելու համար:

1901ին գրեց եւ գործադրեց Պետերբուրգի եւ Ռիկայի մէջ առաջին ինքնուրոյն հայկ. սէնֆոնիկ երկը՝ «Քոնցերթային նախերգանքը», ապա ժողովրդականութիւն գտաւ անոր «Երեք արմաւենի», «Խրիմի էսքիզներ», «Երեւանեան էթիւտներ» գործերը:

Սպենդիարեանէն ետք սէնֆոնիներ գրեցին Ստեփանեան, Խաչատրեան, Յարութիւնեան, Յովհաննիսեան, Տէր-Թադեւոսեան եւ ուրիշներ:

Ն. ՍԱԴՈՅԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԻ ՏՈՄՍԱԿ ՄԸ ՄԱՅՐԻԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

(Մայրերու օրուան առթիւ)

«Թերեւս ձեր մայրը շատ սիրով թատրոն պիտի երթար եւ կամ գուցէ շատոնց կը փափաքէր գարնանային անտառ մը պտոյտի ելլել: Եթէ ձեր դրամը կը բաւէ՝ կրնաք թատերական տոմսակ մը գնել եւ կամ դէպի անտառ տանող քարտ մը գնել եւ զայն մայրիկի նախաճաշիկի սեղանին վրայ դնել»:

Այս բառերը, մայրերու օրուան առթիւ վարժուհիին բերնէն ելած՝ Գաթիայի մտքէն չելան: Յետոյ՝ հայրիկին համար քաղաքին մէջ բան մը գնելու համար քալած ատեն՝ թատրոնի առջեւէն պէտք եղաւ անցնիլ: Տեսաւ որ ծանուցում մը կար — «Կիրակի, ժամը 20ին, Մոզական սրինգ, Վոլֆգանգ Ամադէօս Մոցարթի օփերան»:

Եւ ի՜նչ հրաշալի կը հնչէ — «Մոգական սրինգ»: Ու օփերայի մը մասին ի՜նչ երազներ կը տեսնէր մայրիկը: Գաթիա սկսաւ մտմտալ: Ի վերջոյ մօտեցաւ թատրոնի կիշէին: Ի՞նչ կրնայ արժել այդպիսի աթոռ մը:

Տուն գալէն ետք՝ Գաթիա կը պահէր իր գաղտնիքը.— «Բան մը պիտի չըսեմ թէ ի՛նչ կը նուիրեմ մայրիկին»: Բայց,

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այդ յանձնումը կատարուած ատեն խանութին մէջ ուրիշ մարդ կա՞ր:

— Չէ, բնաւ մարդ չկար:

— Ծառաները հոն չէի՞ն:

— Այդ միջոցին դուրս ելած էին:

— Վստա՞հ էք ատոր:

— Այո, վստահ եմ, մարդ չկար:

Ալի պէյ պահ մը լռեց, մտածման մէջ ընկղմած երեւոյթ մը առաւ եւ յետոյ ըսաւ.

— Կը զարմանամ որ հազար ոսկիի գումար մը կը կորսնցնէք եւ զայն գտնելու համար որեւէ ջանք չէք ուզեր ընել, նոյնիսկ չէք ուզեր ամէնէն պարզ հարցումներուս պատասխանել:

— Կարծեմ ձեր ամէն հարցումներուն պատասխանեցի:

— Ոչ ամէնուն, չըսիք թէ որուն սահմանուած էր այդ հազար ոսկին:

— Ատիկա ընտանեկան գաղտնիք մըն է:

— Ձեր այդ բացատրութիւնը պարզապէս փախուստի ճամբայ մը կը թուի ինծի:

— Իրողութիւնը այդ է եւ կը խնդրեմ որ կրկին չվերադառնաք այդ նիւթին, որովհետեւ անօգուտ է... ասկէ զատ, դարձեալ կը կրկնեմ, Լեւոն իմ քեռայրս է եւ իրեն դէմ բողոք մը չունիմ, մինչեւ իսկ կը յուսամ որ ինքնաբերաբար երեւան պիտի ելլէ եւ հազար ոսկին ալ ինծի պիտի վերադարձնէ:

— Ուրեմն կը կարծէք որ միշտ Պոլի՞ս կը գտնուի:

— Ո՛վ գիտէ, թերեւս...

— Այդպէս կարծելու համար պատճառներ ունի՞ք:

— Չէ, պարզ ենթադրութիւն մըն է ըրածս:

Ալի պէյ ականջը քորեց, յետոյ ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Մնաք բարով առայժմ:

— Երթաք բարով, պատասխանեց երիտասարդը, որ չափազանց գոհ էր խօսակցութեան վերջ գտնելուն:

Գաղտնի ոստիկանը երբ երիտասարդին քովէն հեռացաւ, տարօրինապէս գրգռուած էր:

— Խնդիրը հետզհետէ կը կնճռոտի, մտածեց, հազար տեսակ կասկածներ կ'արթննան մտքիս մէջ... այս Արամը ծայրէ ծայր սուտ խօսեցաւ. ինչո՞ւ համար, ահա բուն խնդիրը: Պէտք է որ այս գործին աւելի ուշադրութեամբ հետեւիմ...

Երիտասարդն ալ իր կողմէ շատ գրգռուած էր, մանաւանդ որ իր հարցաքննութիւններէն կ'երեւար թէ հետքեր մը ձեռք անցուցած էր:

Իրիկունը, դրասենեակէն մեկնելէն ետքը, Արամ շունչը ուղղակի Թորոս պէյի տունը առաւ եւ անոր պատմեց ոստիկանին այցելութիւնը:

— Վայ թշուառական, գոչեց Թորոս պէյ, ես իրեն բացարձակ կերպով արգիլեցի քեզի գալը:

— Ի՜նչ, դո՞ւք այդ մարդուն պաշտօն յանձնեցիք այդ գործը հետապնդելու:

— Այո, պատասխանեց Թորոս պէյ:

— Ուրեմն ձեր մարդն է այդ Ալի պէյը, այն ատեն սիրտս կը հանդարտի:

— Այսինքն թէ ինծի ծանօթ է եւ որովհետեւ գիտեմ որ ճարպիկ ու խելացի մէկն է, յարմար դատեցի այս գործը իրեն յանձնել:

— Կարծեմ թէ սխալ մը գործեցիք այդպէս ընելով:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ այդ մարդը անպատճառ կ'ուզէ իմանալ թէ հազար ոսկին որո՞ւ սահմանուած էր:

— Իրեն ի՞նչ, գոչեց Թորոս պէյ:

— Լեւոնին հետքերը գտնելու համար այդ կէտը կարեւոր է եղեր:

— Կը յուսամ որ բան մը չըսիր այդ մասին:

— Բնականաբար չըսի, բայց առիթ ծանր կասկածներու տեղի տուի:

— Ի՞նչ կասկած...

— Ալի պէյ կ'ըսէ թէ՝ քանի որ ծածկել կ'ուզեմ, ըսել է թէ այդ հազար ոսկին յեղափոխականներու սահմանուած էր:

— Եւ դուն ի՞նչ պատասխանեցիր:

— Ըսի որ այդպէս չէ, միայն թէ չեմ կրնար յայտնել որ այդ գումարը որուն սահմանուած էր, որովհետեւ ընտանեկան գաղտնիք մըն է...

— Գոհ եղա՞ւ այդ բացատրութեամբ:

— Բնաւ երբեք, նոյնիսկ հասկցայ թէ չէր հաւատացած ըսածիս:

— Ես պէտք է որ խկոյն այդ մարդը տեսնեմ եւ պէտք եղածը խօսիմ:

— Կարելի եղածին չափ շուտ ըրէք այդ բանը, նոր փորձանք մըն ալ այդ կողմէն չծագի, որովհետեւ շատ կը վախնամ որ վայը դարձեալ կուգայ գրասենեակս:

— Ես այս գիշեր իսկ գինքը կը տեսնեմ, պատասխանեց Թորոս պէյ, որ վրդովուած էր երիտասարդին տեղեկութիւններէն:

Յետոյ Արամին դառնալով գուարթ դէմքով մը ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(127 – Շար.)

ՔՐՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անգրագիտութեան վերջ տալու գործին մէջ շատ կարեւոր դեր կատարեց Յակոբ Ղազարեան (Լազօ), որ իր անձնական նախաձեռնութեամբը աշխատեցաւ քրտական դպրոցներու մէջ մանուկներ

չատ չկրցաւ սպասել, երբ տեսաւ թէ քոյր եղբայրներն ալ կը մտածեն մայրերու օր տօնել: «Ես չեղած բան մը կ'ընեմ մայրիկին», հպարտացաւ Գաթիա:

«Բայց ի՞նչ կրնայ ըլլալ» խնդաց Ժիւլիկը. իսկ Ժանոն նեղացաւ. չատախօսութիւն մըն է ատիկա: Մենք միշտ միասին տօնելու հոգ կ'ընենք»:

«Ես ալ կարկանդակ պիտի եփեմ եւ նախաճաշ պատրաստեմ», բսաւ Գաթիա, «բայց իբր նուէր՝ առանձին, աղուոր բան մը ունիմ մայրիկին համար»:

«Մենք ալ կ'ուզենք մայրիկին աղուոր նուէրներ ընել», ըսին Ժիւլիկն ու Ժանիկը ու սկսան մտածել իրենց գլուխը ճաթեցնելու չափ: Վերջապէս եկաւ Կիրակին: Նախաճաշի սեղանը սքանչելի կերպով պատրաստուած էր: Սիրուն ու անուշաբոյր ծաղիկներ զարդարած էին սենեակը. սուրճն ու կարկանդակները կը բուրէին ու Գաթիա աճապարեց գոց նամակի պահարան մը մայրիկին պնակին վրայ զետեղել: Ժիւլիկն ալ բերաւ նամակի պահարան մը, իսկ Ժանիկը նկարազարդ ու գոց պահարան մը դրաւ մայրիկին տեղը: Տղաքը ժամանակ չունեցան իրենց սքանչանքը յայտնելու, գի ահա դուռը բացուեցաւ ու հայրիկը թեւ մտած՝ ներս առաջնորդեց մայրիկը: Աճապարեցին տղաքը հնչեցնել իրենց շնորհաւորական երգը:

Անշուշտ չատ ուրախացաւ մայրիկը ամէն բանի վրայ, բայց երբ պահարանները բանալ կ'ուզէր՝ Գաթիային համբերութիւնը հատաւ. «Մայրի՛կ, նախ իմինս բաց. ես հրաշալի բան մը կը նուիրեմ քեզի»: Ու մայրիկը բանալով՝ տեսաւ թատրոնի տոմսակը ա՜յնչափ մեծ ուրախութեամբ: Յետոյ բացաւ միւս պահարաններն ալ. Ժիւլիկը մայրիկին կը նուիրէր աթոռ մը՝ «Մոդական սրինգ»ին համար, Ժանիկն ալ այդ գաղափարին եկած էր: Հասարակաց սքանչացումին խառնուեցաւ հայրիկին քրքիջը: «Տղա՛քս, տղա՛քս, ասիկա կը կոչեմ ես միացած ընտանիք մը: Նայեցէ՛ք», ու հայրիկը երեք տոմսակներուն քով կը դնէր երկու հատ ալ:

«Ի՜նչ հրաշալի, ի՜նչ աղուոր բան, կը կրկնէր մայրիկը: Այս իրիկուն ամէնքս միասին կրնանք երթալ «Մոդական սրինգին»: Ասկէ աւելի սիրուն «Մայրերու օր» չի կրնար ըլլալ»:

Թարգ. Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

դատախարակել: Ան էր որ 1921ին հրատարակեց «Շամս» (արեւ) այբբենարանը, ուր մեսրոպեան այբուբենով կը ներկայացուէր քրտերէն դասագիրք մը:

Յետագային, սակայն, հայերէն տառերուն փոխարէն օգտագործուեցան լատիներէն տառերը (1929ին): 1930 Մարտ 25ին Երեւանի մէջ հրատարակուիլ սկսաւ «Րիա Թազա» (Նոր ուղի) թերթը, որուն շուրջ համախմբուեցան քիւրտ մտաւորականներ: Թերթը դարձաւ քիւրտ սկսնակ գրողներու դարբնոց:

Քրտական գիւղերու մէջ թափ տալու նպատակով կրթական գործին, անհրաժեշտ էր ունենալ պատրաստուած մանկավարժներ, որով 1931ին Երեւանի մէջ հիմնուեցաւ Անդրկովկասի քիւրտ մանկավարժութեան հիմնարկութիւնը: Ասիկա իր տեսակին մէջ միակն է աշխարհի մէջ: Այս դպրոցին յաջողութեան նպաստեցին բազմաթիւ Հայեր եւ քիւրտ մտաւորականներ:

Հայաստանի հրատարակչական մարմնի կողքին կը հաստատուի յատուկ խմբագրական կազմ մը, քրտերէն գիրքերու հրատարակութեան համար:

1930ին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան կից հաստատուեցաւ քիւրտ գրագէտներու ճիւղը, որուն իրենց օժանդակութիւնը բերին Ս. Տարօնցի, Սարմէն, Ն. Զարեան, Հր. Քոչար, Վեսպեր, Վ. Կարենց, Մ. Խերանեան, Յ. Մկրտչեան եւ ուրիշներ:

Քիւրտ ժողովուրդը իրաւամբ կրնայ հպարտանալ ժողովրդական բանահիւսութեան իր գոհարներով: Քրտական բանահիւսութեան գեղարուեստական արժէքին, մաքի հմայքին մասին անդրադարձած են անցեալին Խ. Աբովեան, Գ. Սրուանձտեան, Ս. Հայկունի, Կոմիտաս եւ ուրիշներ: Շատեր առնցմէ նոյնիսկ բանահաւաքի գործ կատարած են Քիւրտերու մօտ: 1930ին որոշուեցաւ գիտական արշաւախումբերու միջոցաւ հաւաքել ու կորուստէ փրկել բանահիւսական գոհարները, որոնց մասին հատոր մըն ալ լոյս տեսաւ անցեալին:

Երաժշտագէտներ Կարօ Զաքարեանի, Սամսոն Գասպարեանի, Սրբուհի Լիսիցեանի եւ ուրիշներու ջանքերով առաջին անգամն ըլլալով հանրութեան ներկայացուեցան քրտական երգեր, պարերգներ, մեղեդիներ:

Երեւանի ձայնասփիւռը յատուկ բաժին մը յատկացուցած է քրտերէն ձայնասփիւռումներուն, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն օր:

1959ին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան ճիւղին մէջ բացուեցաւ քրտագիտութեան ճիւղ մը, որպէսզի ուսումնասիրէ քիւրտ ժողովուրդին անցեալն ու մշակոյթը: Այսօր Երեւանի համալսարանը միակն է աշխարհի մէջ, ուր քիւրտ երիտասարդութիւնը կ'ուսանի իր ժողովուրդին պատմութիւնը, լեզուն եւ գրականութիւնը:

Ջ. ՋԱԼԻԼ

ԽԱՉՔՈՒՌ

Քեզ կը բերեմ, Մա՛յր, հունձքերուս
նախընծան:
Ջոհագործէ՛ սեղանիդ վրայ՝ ուր,
դարե՛ր,
Փեթակներուս մեղրամոմը դեղձան
Լոյս ու արցունք են հոսեր:

Դուն, սուրբ պաշտպան հայրենական
հողերուս՝
Որոնց տուիր անմահութիւնը դրախտի.
Ծիլը ծաղիկ ըրիր, յոյսը՝ Արշալոյս
Որ խորքերէս կը ժպտի:

Դուն, խաչքուռն այս, զոր իմ ձեռքով
եմ հիւսեր,
Ընդունէ՛, Մա՛յր: Բիւր հասկերուս մէջ
սառնք
Կը նազէին կոյսերու պէս շիկահեր,
Արեւայեղձ եւ առոք:

Գերանդիիս տակ, գլուխնին դեռ ցօղով,
Լուսնէն հնձուած ճառագայթի պէս
ինկա՜ն:
Ոչ մի արտոյտ քանդեր է իր կտուցով՝
Անոնց շարքերը լըման:

Ես հիւսեցի զանոնք, գիսակ առ գիսակ,
Տալով խաչին ձեւը Որդւոյն կարեվէր՝
Որուն արիւնն, ամէն Զատկի, առ՛ւրբ
կըրակ,
Մեր ակօսներն են խըմեր:

Իմ յոյսերուս, իղձերուս հետ հիւսեցի:
Անոնց մէջ է հոյզն արտին, հուրն
արեւուն,
Խոփին փայլակն ու թեւիս թափն
առնացի,
Պաղատանքն իմ թոռներուն:

Մա՛յր, խաչքուռն այս օրհնէ՛, եւ տուր
արտերուս
Ամառն՝ ոսկի, ինչպէս գարունը՝
մարգարիտ.
Որքան ամբարքըս լի ըլլան՝ ջահեր լոյս
Պիտի տան քու խորանիդ:

Ըրէ՛ այնպէս՝ որ —նըման հի՜ն օրերուն—
Երբ դաշտերէ դաշտ ժուռ գալու դուն
ելլես՝
Փուշեր չըգա՛ն ոտքերուդ տակ՝ այլ
սարսռուն
Կակաչներ՝ մեր սըրտին պէս:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ՝ ՇԱՐԲ

Մայիս 26էն ի վեր Մոնմարթրի բարձունքը՝ Կալրրի Պիլ Կապրիէլի մէջ կը ցուցադրուին Շարթի վերջին գործերը:

Ամէն բանէ առաջ գոյներու հրախութիւն մըն է զոր նկարիչը մեզի կը ներկայացնէ: Տարիները, փնտռտուքներն ու պրպտումները թոյլ տուած են որ ա՛լ աւելի հասուն արդիւնքներ տայ այսօր Շարթի երանգապնակը:

Վիպական գեղեցկութիւններէ գիտակցօրէն խուսափող է: Գիծէ գծել, բայց այս անգամ մանաւանդ, գոյներու դասափոխումով մըն է որ կուտայ իր պաստառները: Ընտրած նիւթերը պատրուակներ կը թուին ըլլալ միայն, իր խակական ձգտումն է տիրանալ — եւ յաջողած է — կատարեալ արհեստի մը բոլոր գաղտնիքներուն: Արուեստագէտ, բացառիկ ու յամառ աշխատող, որ գործը կը հասցնէ հաւասարակշիռ միաւորութեան մը:

Գիտակից է նկարչական արտայայտութեան լեզուներուն, անցուդարձին բայց խորքին մէջ, կը մնայ առաւելաբար արեւելեան սքանչելի ֆոլորփութ մը, որ եզակի վարպետութեամբ կը խաղայ գոյներուն հետ: Պաստառներու կառոյցին ուժը ինքնայատուկ է ու հոն կը տիրէ ցայտուն անհատականութիւն մը: Կը մերժէ հետեւիլ դպրոցներու շարժումին: Կարծես կը փնտռէ լոյսին գաղտնիքը, բայց իր դրոշմը յատուկ է եւ այլեւս ստորագրութիւնն իսկ անհրաժեշտ չէ ճանչնալու համար վրձինը:

Այս անգամ Շարթ իր ցուցադրած 30 պաստառներով արուեստասէրին կուտայ բացառիկ վայելք մը եւ կը հաստատէ թէ մեծ նկարիչ մըն է:

Ա. Բ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդիկ աւելի չատ կը պարծենան իրենց կարծեցեալ ձիրքերով՝ քան թէ իրապէս իրենց ունեցածներով:

ՎՈԼԹԷՐ

Բոլոր երջանիկ ընտանիքները իրարու պէս են. ամէն դժբախտ ընտանիք՝ դժբախտ է ի՛ր կերպով:

ԹՈԼՍԹՈՅ

Ամէն տարիքի մէջ կայ երազ մը որ կը մեռնի կամ ալ կայ երազ մը, որ կը սկսի ծնիլ:

ԷՏԿԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Է.

Երկուշաբթի օրը, ըստ սովորութեան, յանձնախումբի նիստը տեղի կ'ունենար: Քարենին սրահ մտաւ, նախագահին եւ յանձնախումբի անդամներուն ձեռքը սեղմեց ու իր տեղը նստաւ, ձեռքը դնելով իր թուղթերուն վրայ, զորս քարտուղարը արդէն պատրաստած էր:

Այդ թուղթերուն մէջ կը գտնուէին իրեն պէտք եղած ծանօթութիւնները ու իր նօթագրութիւնները, ընելիք յայտարարութեանը մասին:

Արդէն ոչ ծանօթութեան եւ ոչ նօթագրութեան պէտք ունէր, որովհետեւ ամէն բան կը յիշէր եւ անդադար մտքով կը կրկնէր արտասանելիք բառերը:

Գիտէր որ, երբ վայրկեանը հասնէր, եւ իր դէմը նշմարէր հակառակորդը, իր խօսքերը դիւրահաս, առատ ու պերճախօս պիտի հոսէին: Կը զգար որ իր ըսելիքները այնքան կարեւոր էին որ ամէն մէկ խօսքը իր նպատակին պիտի հասնէր:

Առայժմ, սովորական տեղեկագիրը մտիկ ընելով, անտարբեր կերպարանք մը ունէր որ արտասովոր բան մը չէր ծանուցաներ:

Տեսնելով իր ճերմակ ձեռքերը որոնցմով կը շօշափէր առջեւը դրուած թուղթերը, ինչպէս նաեւ մէկ կողմ հակած գլխին խոնջ արտայայտութիւնը, ոչ ոք կրնար ենթադրել որ, քանի մը վայրկեան ետքը, իր բերնէն պիտի ժայթքէին խօսքեր որոնք բուռն փոթորիկ մը յառաջ պիտի բերէին եւ պիտի պարտաւորէին նախագահը որ միջամտէր կարգապահութիւնը վերահաստատելու համար:

Երբ տեղեկագրին ընթերցումը աւարտեցաւ, Քարենին իր նուրբ ու յամր ձայնովը ծանուց թէ կ'ուզէր իր գաղափարները ներկայացնել Քըրկըզներու կազմակերպութեան խնդրին վրայ:

Յանձնախումբի բոլոր անդամները իրենց աչքերը իր վրայ ուղղեցին:

Քարենին կոկորդը մաքրեց եւ առանց նայելու իր հակառակորդին, այլ ընտրելով, ինչպէս այդ տեսակ առիթներուն մէջ կ'ընէր, իր դէմ նստող անձը, որ առանց ազդեցութեան փոքրիկ ծերուկ մըն էր, սկսաւ իր գաղափարները պարզել:

Երբ խօսքը կազմական օրէնքին վրայ բերաւ, Քարենինի հակառակորդը ոտքի ելաւ եւ սկսաւ իր փաստերուն դէմ հակաճառել:

Սթրեմով, որ յանձնախումբի անդամ էր եւ որ յարձակում կրած էր Քարենինէն, սկսաւ ինքզինք արդարացնել:

Բայց Քարենին յաղթանակեց եւ իր առաջարկութիւնը ընդունուեցաւ: Հետեւեալ օրը, Փեթերսպուրկի բարձր պաշտօնեաներու աշխարհին մէջ, միայն այդ նիւթին վրայ կը խօսուէր:

Քարենինի յաջողութիւնը իր յոյսերը գերազանցած էր:

Միւս առաւօտ, Երեքշաբթի օր մը, երբ արթնցաւ, գոհունակութեամբ յիշեց իր առջի օրուան յաղթութիւնը եւ երբ իր դիւանապետը, զինքը շողոքորթելու համար, իրեն կրկնեց բոլոր շրջած զրոյցները, չկրցաւ ժպիտը զսպել, թէեւ կ'ուզէր ինքզինք անտարբեր ցոյց տալ:

Սկսաւ իր դիւանապետին հետ աշխատիլ եւ մոռցաւ որ այդ օրուան համար հրաման ըրած էր Աննայի Փեթերսպուրկ դառնալու: Զարմացաւ եւ անհաճոյ անակնկալ մը ունեցաւ երբ ծառան եկաւ իր կնոջ գալուստը ծանուցանելու:

Աննա առտուն չատ կանուխ եկած էր, հեռագրով կառքը ուզած էր եւ կ'ենթադրէր որ Քարենին լուր ունէր իր վերադարձէն:

Բայց երբ եկաւ, ամուսինը զինք չդիմաւորեց: Ծառան ըսաւ որ դիւանապետին հետ զբաղած էր:

Աննա հրամայեց ծառային, որ իր ներկայութիւնը իմացնէ տիրոջը, յետոյ սենեակը գնաց եւ սկսաւ ծրարները քակել, վստահ ըլլալով որ Քարենին պիտի գար զինքը գտնելու: Ժամ մը անցաւ ու տակաւին չեկաւ:

Աննա ճաշասրահ մտաւ հրամաններ տալու պատրուակով, դիտմամբ ձայնը բարձրացուց, յուսալով որ ամուսինը իր քով պիտի գար, բայց կրկին չերեւցաւ, թէեւ անոր քայլերը լսեց: Աննա գիտէր որ իր սովորութեան համեմատ, շուտով իր պաշտօնատունը պիտի երթար, եւ կ'ուզէր անկէ առաջ տեսնել, իրենց յարաբերութիւնները ճշդելու համար:

Շատ մը անգամներ սրահին շրջանը ըրաւ, յետոյ, հաստատ քայլով մը, Քարենին գրասենեակը ուղղուեցաւ:

Երբ ներս մտաւ, Քարենին արդէն համազգեստը հագած՝ մեկնելու վրայ էր, փոքրիկ սեղանի մը առջեւ նստած, գլուխը ձեռքին կռթնցուցած եւ տխրօրէն առջեւը նայելով:

Աննա զա՛յն նշմարեց, եւ ամուսինը տակաւին զինքը չտեսած, հասկցաւ որ իր վրայ կը մտածէր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Յունիս 7, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՅԻՍ ԱՐԱՊԵԱՆԻ
(ծնեալ Սերճանեան)
մահուան քառասունքին առթիւ:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարի Միսիրեան – Թէրզիպաշեան 40 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր մօրեղբօր՝ Զարեհ Պօղոսեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Ծառուկեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, Ծառուկեան ընտանիքներու կողմէ 100 ֆր., Ծառուկեան Ժան 20: Խաչիկ Արզումանեանի քառասունքի հոգ. առթիւ, Արզումանեան եղբարք 30, Օր. Անահիտ Արզումանեան 20 «Յառաջ»ին, 10 Պ. Օտոոյի Կ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Արամեան 20 Պ. Օտոոյի Կ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Զատրեան 10 Կ. Խաչին 10 Վռամեանի, Տիկ. Արզումանեան Զապէլ 10, եկեղ., Պ. Կարապետ Տէրտէրեան 10 եկեղ.:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5 ԺԱՄԸ 10–22 — ՀԱՆԴԻՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

ՃԱՇ
Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի պատիւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կազմակերպուած է ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 12 Յունիս ժամը ճիշդ 20ին, Փարիզի Հիլթոնի սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 65 ֆրանք:

Ճաշին մասնակցութեան համար արձանագրութիւնները կը կատարուին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան մէջ:

Տեղ ապահովելու պայմանաժամը կը վերջանայ 7 Յունիսին:

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որ ապէսզի մեծ բազմութեամբ փութան մասնակցիլ այս բացառիկ ընթրիքին, օր առաջ ապահովելով իրենց տեղերը:

ԴԻՒԱՆ

CINEMATEQUE FRANÇAISE
PALAIS DE CHAILLOT

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22,30ին կը ներկայացուի ամերիկահայ բեմադիր Արամ Աւագեանի (Քանի փառատօն 1970)

End of the Road.

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բոլոր ճամբորդութիւնները երթ ու դարձ օդանաւով եւ « Փանսիոն քոմփլէթ » Արմենիա պանդոկին մէջ:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ճամբորդութիւն ՅՈՒԼԻՍ 11էն 26

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՌՈՒՁԵՌՈՒ ՕՐԵՐՈՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԵՆ: ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ՝ ՅՈՒՆԻՍ 15: ԹՈՒՐԻՍԹԻՔ ԿԱՐԳ ԳԻՆ 2300 Ֆր.

Բ. ճամբորդութիւն.— 1 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի ճախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 Ֆրանք:

Գ. ճամբորդութիւն.— 9 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի ճախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 ֆրանք:

Դ. ճամբորդութիւն.— 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Երեւանի լաւագոյն եղանակի այս այցելութիւնը եւս տեղի կ'ունենայ Առաջին կարգով, «Փանսիոն քոմփլէթ» «Արմենիա»յի մէջ Գին՝ 2450 ֆրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription : — Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ–ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՎԱԹՍՈՒՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 14 Յունիս ժամը 20,30ին Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie, Paris

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Ներկայ կ'ըլլայ Յոբելեարը

Կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցէն), Տիկին Հացունի (Փարիզի Երաժշտանոցէն), Օր. Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Թորգոմեան (ջութակ), կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Տիկին Խրտըշեան–Լաչաասնեը (ֆրանսերէն) Օր. Վարդանեան

Հայկական պարեր, Նաւասարդ պարախումբի կողմէ
խօսնակ Տիկին Մ. Յովսէփեան

Տոմսերու գինը, 10, 8, 5 ֆրանք

Տոմսերը այժմէն ապահովել, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.— Գրատուն Հ. Սամուէլ Գրատուն Բալուեան

Պր. Պագրճեան 35, Rue de Trévise
ARAX, 31 Bd. Raspail
Պր. Աղամեան 16, Rue Lafayette
Միհրան Անտոնեան 738–21–18, Թէրզեան INV. 87-43

եւ Յանձնախումբի անդամներուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը կը փնտռէ իր տարեկան բանակումին համար խոհարարուհի (կամ խոհարար) ամբողջ Օգոստոս ամսուան համար:

Դիմել՝ Մշակոյթի Տուն, 17 Փիւ. Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Ուրբաթ օրերը ժամը 18,30–էն մինչեւ 21, Շաբաթ օրերը ժամը 15,30-մինչեւ 20:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանթէօն – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Յունիս 4) իրիկուն ժամը 21ին, Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 14ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 7ին, ժամը 3ին, Ռիւ Ժէ, Սէն–Լուի սրահը:

Կը խօսի ընկ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անի» Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի, 7 Յունիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին «Սէրքըլ Կաթոլիկ» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Պիտի արտասանեն՝ ընկ. Յ. Մաթոսեան, Օր. Ս. Քէլէշեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Օր. Ա. Աճէմեան: Կը մեներգեն՝ Տիկ. Ա. Սապունճեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Վ. Հելվաճեան: Դաշնակ՝ երիտասարդ Ռ. Զօպոյեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ կենդանի պատկեր Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, նաեւ խմբերգներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 7ին

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փավիյոն մը, Ռիւ տիւ Բըթբէի եւ Ռիւ տէ Փիրէնէի անկիւնը, նոր վիճակի մէջ, մոքէթ եւ թելեֆոն, եւայլն:

Դիմել 878–56–66:

Կարելի է նաեւ իբրեւ առեւտրական գրասենեակ օգտագործել:

ՄԱՅԻՍ — ՅՈՒՆԻՍ — ՅՈՒԼԻՍ
ՕԳՈՍՏՈՍ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆ - ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ - ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—
Mlle Anaïd GOUGASSIAN
3, Rue Adolphe Cherioux
92 - Issy-les-Moulineaux

Téléphone :
heures de Bureau : 523-29-27
après 20 heures : 644-20-49

ԼԻՈՆԻ համար
Varoujan SARKISSIAN
88, Rue Léon Blum
69 - Villeurbanne
Tél. : 68-22-69

Լաւ պայմաններ, մատչելի գիներով

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ – ԵՒ – ԳՈՒՆԱՒՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Նաեւ՝ Գիքորը, Մի կաթիլ Մեղր եւայլն:
ԾՆՈՂՔՆԵ՛Ր, ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն .
Հասցէ .
Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոստի չէքով
(Աւրել աւելորդ նշանակումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32